İmamı Şârânî

EVLİYÂLAR Ansiklopedisi

(Tabakatü'l-Kübrâ)

Çeviren:
Abdulkadir Akçiçek

BEDİR YAYINEVİ

1-2

—Tabakat'ül Kübra—

İSTANBUL

«Bu eseri okuduktan sonra,
bir kimsenin içinde Allah yolunda koşmak
arzusu doğmuyor ve içindeki aşk ateşi
parlamıyorsa o, ölülerle aynı seviyededir.»
İMAM ŞARANÎ

EVLİYALAR ANSİKLOPEDİSİ

—Tabakat'ül Kübra—

İmam Şaranî

Terc: Abdulkadir Akçiçek

CİLT : 1

İSTANBUL

ISBN: 975-8514-56-3 (Takım No)
ISBN: 975-8514-57-1 (Birinci Cilt)
ISBN: 975-8514-58-X (İkinci Cilt)

DİKKAT

Elinizdeki bu eser hem tercüme, hem de "işlenmiş eser" mahiyetinde olup bütün basım ve yayın hakları BEDİR YAYINEVİ'ne aittir. Taklit veya intihal edenler hakkında kanunî yollara başvuralacaktır.

Baskı: Kenan Ofset
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 258 Topkapı / İstanbul
Tel: 212 613 31 20/Sertifika No: 12641

Mart 2014 – İstanbul

BEDİR YAYINEVİ

Cağaloğlu Yokuşu No:6-8(Vilayet Civarı)
Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0212)519 36 18 Fax:(0212) 513 06 32
www.bediryayinevi.com
e-mail: bediryayinevi@hotmail.com

Okuyucularımıza;

Hamd âlemlerin rabbı Allah'a... Salât ve Selâm Efendimiz Muhammed Mustafa'ya, O'nun âl ve ashâbına ve kıyâmete kadar iyilikle onların yoluna tâbî olanlara.

Rabbımızın lutuf ve keremiyle neşrine muvaffak kılındığımız bu eser. Büyük âlim ve sûfî İmâm **Abdülvehhâb Şa'rânî** (Doğumu: h. 898/m. 1493; vefâtı. h. 973/m. 1563) hazretlerinin asıl ismi **«Levâkıhul-envâr fî tabakat'il-ahyâr»** olup ulemâ arasında **«et-tabakâtü'l-kübrâ»** diye bilinen kıymetli eseridir.

Sahabî devrinden başlayıp, hicrî 9. yüzyıl sonuna kadar yaşamış bulunan ve her biri Silsiletü'z-Zeheb; altın zincir'in bir halkasını teşkil eden büyük sûfilerin, yaşayışlarını, hallerini, sözlerini nakleden bu kıymetli eseri mevzûuna münâsib bir isimle **«Veliler Ansiklopedisi»** olarak neşretmeyi uygun gördük.

Eser, Yayınevimizce türkçe olarak yeniden neşredilirken, Müellifin tertib şekline aynen uyulmuş. Ancak eserden istifâdeyi kolaylaştırmak için 4. cildin sonuna bütün cildler için alfabetik bir isim fihristi konulmuştur.

•

«Kitap ve Sünnete uymak, saâdet asrını hâl ve kal olarak tam yaşamak ve böylece gerçek müslüman olmak» diye tarif edebileceğimiz **tasavvuf**; zaman zaman bu işin aslına vâkıf olamıyanların itirazlarına da hedef olmuştur. Neşrettiğimiz bu eserin, müellifi tarafından yazılan **Giriş** ve **Mukaddime** kısımları dikkatlice okunursa hem bu itirazların ne kadar yersiz olduğu anlaşılacak, hem de bu yolda olanların bu hakikat yoluna bağlılıkları bir kat daha artmış olacaktır...

Bütün eserlerinde Kitâb ve Sünnete uygun olarak yaşamak mevzûunda ısrarla duran İmâm Şa'rânî Hazretleri **«Tenbîhu'l-muğterrîn»** adlı eserinde de şöyle diyor:

— Ey kardeşim! Sen benim kitaplarımı mütalâa et ve Onlardaki hikmet ve nasihatlardan faydalanmaya çalış. Hasetçilerin sözlerine kulak verme.. Çünkü ben bu kitaplarımı, Allah'a hamdolsun, kâ-

ğıt üzerine geçirmeden önce, Kitâp ve Sünnet'e göre tahrîr etmişimdir.

Selef'in (Geçmiş büyüklerimizin) ahlâkından en başta geleni, Allah'ın kitâbından ve Resûlü'nün yolundan ayrılmayışlarıdır. Onların Kitâb ve Sünnete olan bağlılıkları gölgenin şahsa olan bağlılığı gibidir...»

•

Bu tip Tabakat kitaplarının tasavvuf sevgisinin yayılmasında büyük bir tesiri olduğu muhakkaktır. Her şeyin maddî ve zâhirî ölçülere göre değerlendirildiği zamanımızda bu eserin okuyucularımızın iç âleminde yeni ufuklar açacağına inanıyoruz.. Yine Müellifin ifâdesiyle.. **«Bu eseri can kulağıyla dinleyen —veya dikkatlice okuyan— ve inkâr yoluna sapmayan kimse, eserde anlatılan evliyâ zümresiyle ayni asırda yaşamış ve söylenenleri bizzât kendilerinden dinlemiş olur.. Nihâyet bu bir sevgi işidir...»**

et-Tabakat'ül-Kübrâ, türkçemize muhterem **Abdülkadir Akçiçek** tarafından terceme edilmiş ve bu güne kadar da muhtelif baskıları yapılmıştır. Yayınevi olarak tekrâr neşrinin lüzûmuna inandığımız bu kıymetli eser, M. Ü. İlâhiyat Fakültesi öğretim görevlilerinden muhterem **Nedim Yılmaz** ve **Ahmed Tobay** tarafından, arapça aslıyla karşılaştırılarak yeniden tetkik edilip neşre hazırlanmıştır. Burada muhterem mütercimine, eseri yeniden neşre hazırlayan hocalarımıza ve eseri zamanında okuyucularımıza arzedebilmek için büyük gayret gösteren Eskin Matbaası sâhip ve çalışanlarına teşekkür etmeyi bir borç biliyor.. ve:

— **«Buyrun.. Allah dostları, gönül erleri ve Hak yolcularının Sonsuzluk ikliminden feyz ve bereket almaya...»** diyoruz..

Başta ve Sonda hadmolsun Âlemlerin Rabbı Allah'a...

Erkam Yayınları

11. Rebiul-evvel 1407.
13. Kasım 1986.

ÖNSÖZ

Muhterem Kardeşlerimiz,

Sizlere takdim etmekle iftihar ettiğimiz bu eserin yazarı; malum olacağı üzere: **İmam Şa'rani** Hazretleridir.

Künyesi: **Eb'ül-Mevahib**.. Esas adı: **Abdülvehhab**.. Daha ziyade **Şa'rani** künyesi ile anılır..

Aynı zamanda, kendisi müctehid payesinde bir zattır.

İşte bu sebeple: **İmam Şa'rani** lakabı, ona bir şeref madalyasıdır.

•

İmam Şa'rani: Mısır'ın **Kalkaşan** nam kasabasında dünyaya gelmiştir. Hicretin 898. yılında.. Milâdî: 1493. yıla rastlar..

Vefatı: Hicrî, 973. milâdî, 1565. yıla tesadüf eder.

Halen kabri, Mısır'dadır. Gidenlerin ziyaretine açıktır.

Aziz hatırasına saygı olarak: Mısır'ın bir caddesine, **Şa'rani** caddesi, adı verilmiştir.

•

İmam Şa'rani: Sâdâttan sayılır. Soyunun İmâm Ali Hazretlerine ulaştığı ve kendisinin Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- neslinden olduğu kesindir.

Eilâhare Tilmisan'a taşındıkları ve dedesinin oraya sultan olduğu da bellidir.

Orada, Şa'rani Hazretlerini meşhur Arap kabilesi Züğleoğullarından bilirler..

Soyunun hemen hepsi, sultan olduğu halde; o, hiçbir zaman, bu taç ve taht hevesine kapılmamış; önüne geldiği bir sırada dahi, arkaya atmasını bilmiştir.

Ve. hayatı boyunca, bu faziletini korumuştur.

Babası da aynı şekilde yapmıştı; oğlunu da kendisi gibi yetiştirdi.

Şu açıktır ki; bu bir iç zenginliğidir: Doğuştan başlar ve.. çocukluk yaşlarında alâmetleri belirir.

Nitekim, Şa'ranî Hazretleri böyle idi.

Rivayet ederler ki; Şa'ranî:

Henüz yedi yaşında iken, **Kur'an-ı Kerîm'i** tümden ezberine aldı. Sekiz yaşına vardığı zaman, hiçbir dış tesir olmadan, gece namazlarına muntazaman devama başladı. Büluğ çağına gelmeden, kıldığı namazların bir rikâtında, **Kur'an-ı Kerîm'i** hatmettiği olurdu..

Çocukluğu; anlatıldığı gibi olan bir zatın büyüklüğünü varın kıyas eyleyin..

Ve.. neler olacağını ve neler olması lâzım geleceğini tahmin edin.. İleride ihraz edeceği makamlar için bir ahkâm çıkarın.. Şöhretinin haddini çizin..

•

İmam Şa'rani, İslâm âleminde haklı bir şöhrete sahiptir.

Anlayışı, daldığı mevzulara derin vukûfu, engin görüşüyle âdeta asrına yeni bir devrin kapısını açmıştır.

Kaldı ki o asır: Fikirlerin ve meselelerin alabildiğine geliştiği bir asırdır.

Kendisi, fikirlerin ve mezheplerin birbirine karıştığı bir devirde yaşamıştır.

Ama durum ne olursa olsun; o, inandığı yoldan hiç ayrılmamış, öncelerden akıp gelen ve asrını kaplayan meselelere, âdeta bir hakemlik vazifesi görmüştür.

İşbu vazifesini ifa ederken; sadece ince ilim süzgecini kullanmış, bütün fikir sahiplerine gereken saygıyı da göstermek suretiyle.. bir arabuluculuk yapmıştır.

Başta mezhep imamları olmak üzere.. Abdülkadir Geylânî, Ahmed'er-Rifâî, Muhyiddin-i Arabî, İmâm Gazalî gibi zatların yaptığı ictihadlar ve kurduğu tarikatlar asrını kapladığı gibi... bunları sindirmeye çalışan birtakım haddini bilmezler de türemişlerdi. Aslında aynı yolun yolcuları olmalarına rağmen, iki zıd cephe ortaya çıkmıştı. Bunların arasını bulmanın, mutlaka gerekli olduğuna inanıyordu.

İşbu inançladır ki: Asrında mevcut bütün ilim dallarını ikmal etti.

•

Tabib oldu. Müfessir oldu. Fıkıh âlimi oldu. Dil kaidelerini inceden inceye tetkik etti.. öğrendi.. Ve, bu inandığı yolda, bir rivayete göre: Üç yüz eser verdi.. Hatta daha fazla..

Üç yüz eser.. Dile kolay..

Elbette ki bu eserlerin yazılıp meydana gelmesinde; manevî halinin ve öz varlığının çok.. çok tesiri vardı.

Hemen kaydedelim: O, bu öz varlığı, bizzat sağlığına kavuştuğu, **Nureddin Eb'ül-Hasan Eşşazeli**'den almıştı..

Onun kurduğu Şazelî tarikatına intisab etmişti.

Ayrıca kendisi de, **Şa'ranî** nam tarikatını kurmuştur. Ne var ki, o yolda daha başka bir şekilde çalışmış, esas ictihadını zahirî ilimlerin delâletiyle yapmaya çalışmıştır..

Onun, bu sayılan haller dışında bir başka makamı vardı ki; onu bizzat Allah Taâlâ kendisine ihsan eylemişti: **Zamanının Kutbu**, olmuştu..

İşte.. onun kısaca tercüme-i hali.. Onun, daha nice nice halleri, kerametleri var ki, burada saymamız, yazmamız mümkün değildir.. Bu kısa Önsözümüz onu alamaz..

En iyisi onun, kevnî kerametlerine değil; ilmî kerametlerine bakmaktır. Yani, eserlerine..

•

Yukarıda bir nebze işaret ettiğimiz gibi, onun sayılamayacak kadar eseri vardır. Hemen hepsi, bir tetkik mahsulüdür ve yaşadığı asırda dahi; hiç kimse, onun karşısına, eserlerini tenkid niyeti ile çıkamamıştır. Asrımızda ise.. onların hiçbiri, **Şaheser** olma niteliğini yitirmemiştir.

İşte.. onlardan biri de, size sunduğumuz bu eserdir. Yani: **et-Tabakat'ül-Kübra**..

Bu ismin ifade ettiği mana; **Büyük Biyografi** olabilir. Ayrıca; **Bir Menkıbeler Manzumesi**, manasına da alınabilir..

Bunlara benzer, daha birçok manalar akla gelebilir..

Esere verilen bu isim, kendisinden sonra gelen, ulema tarafından verilmiş olması ihtimali, kuvvetlidir.

Bizzat kendisinin, **Giriş** kısmında:

— **«Esere: Levakıh'ül-Envar Fî tabakat'il-Ahyar.. adını verdim..»**

Buyurması, fikrimizi teyid eder ve sözümüzün delili olur.. Manası:

— Hayırlı zatların menkıbeleri ve coşan, taşan nurlar..

Şeklinde bir cümle ile alınabilir..

Ne var ki, biz, bu kadar uzun bir cümleyi, kitab üzerine isim olarak yazmayı uzun bulduk. Özellikle okuyucular tarafından akılda tutulması zor olur. Bundandır ki: Ülema izinde yürümeyi tercihle, eserin üzerine:

— **et-Tabakat'ül-Kübra**..

Yazmayı daha uygun bulduk..

•

Şa'ranî Hazretleri, bu eserini tamamladığı tarihi bizlere:

— **«Bu eseri; hicretin, 15 receb 952. —milâdın, 1545.— yılı idi; Mısır'da yazıp bitirdim..»**

Cümlesi ile anlatmaktadır.

Şa'ranî Hazretleri, esere bir girişle başlamış; bunu, şahane bir mukaddimesi takib etmiştir.

Tasavvufun fikrî yönü anlatılan bu şahane mukaddimede, itirazcılar ve yersiz isnatta bulunanlar anlatılmakta ve bunların haksızlığı, karşı tarafın yüce hali, delilleri ile gösterilmektedir.

O zamanki itirazcıların benzeri şimdi de mevcuttur. Ne çare ki, bu itirazcılara karşı bir **İmam Şa'ranî**'miz yoktur. Bu babda tesellimiz odur ki: Cismi olmasa dahi, ruhaniyetinin ve eserlerinin elimizde oluşudur.

Mevlâmız, bu büyük zatın himmetini üzerimizden eksik kılmasın..

o

Bu kıymetli eseri sizlere daha iyi anlatabilmek için, eserin giriş bölümüne şöyle bir göz gezdirelim. Ve.. bizzat eserin yazarını dinleyelim:

— **«Bu eser, evliya zümresini derlediğim ve hallerini anlattığım bir kitaptır; şu var ki, hepsini alamadım. Ashab, tabiin, hicrî dokuzuncu asır ve onuncu asrın yarısına kadar yaşayan zatların bir kısmını alabildim.»**

Gerçekten esere: Hazret-i Ebubekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, ve Hazret-i Ali'den başlanmış; kendilerinin de bahsettikleri gibi, dokuz buçuk asrın hatırı sayılır büyük velilerini almıştır.

Böylece eser; içinde beş yüze yakın büyük insanı toplayan muazzam bir **Şaheser** olmuştur.

Hepsinin, güzel menkıbeleri, özlü sözleri, belli olan doğum ve ölüm tarihleri de yazılmıştır.

Biz bu kısma, 230 menkıbe aldık.

o

Şa'ranî Hazretleri devam ediyor:

— **«Bu eseri yazmaktaki gayem; tasavvufa dalan bu topluluğun yolunu tanıtmaktır. Bir de; hal ve makamlardaki edeplerini; izleyeceklere, bütün inceliği ile anlatabilmektir.. Başka değil..**

Söylemiş oldukları sözlerin, ancak özünü ve cevherini aldım..»

Hakikat şudur ki: bu eserde, İslâm itikadına aykırı ve zamanın nezaketine uymayan tek cümle bulmak mümkün değildir. Zira; her cümle, hatta her kelime, akıl ve mantık süzgecinden geçmiştir.

Sonra.. en önemlisi; menkıbesi yazılan bu velilerin, bazı dar görüşlü kimselerin hazmedemeyeceği kerametlerine de yer verilmemiştir.

Bu manayı bizzat kendilerinden dinleyelim:

— «**Hak yolcusunun manevî gelişmesini sağlayan husus hâriç; hiçbir veli'nin ilk anlarında geçirdiği açlık, uykusuzluk, susuzluk, aşka dalış, şöhretten kaçma vb. hallerini de anlatmadım. Ancak, bu yola ilk girecek kimsenin içine ferahlık verecek, yolunu aydınlatacak kısımlar hariç..**

Dinî emirleri tazim işinde, dıştan bakana vehim verecek kısımları da oldukça kıstım.»

İşte.. Şa'ranî Hazretlerinin eseri üzerindeki son görüşü ve bir hükmü:

— «**Bu eseri okuduktan sonra, bir kimsenin içinde; Allah yoluna koşmak arzusu doğmuyor ve içinde aşk ateşi parlamıyorsa.. ölülerle o, aynı seviyededir..**»

İşte.. sizlere böyle muazzam bir eserin tercümesini sunuyoruz.

•

Mümkün olduğu kadar, tercüme esnasında metne sadık kaldık. Elden geldiği kadar, sade dil kullanmaya da gayret ettik. Halen konuşulan Türkçemizin ince, zarif manalarını da düşünerek.. eserimizin edebî bir kıymet olmasına özendik..

Eserimiz, baştan sona.. tasavvuf üzerinedir. Tasavvuf ise, inceden de ince bir mevzudur. Mümkün olduğu kadar, kelimelerin ifade ettiği mana üzerinde durmak gerekir. Her iki dili de, mana ve mefhum itibarı ile bir hizaya getirmek icab eder. Aksi halde tercümede başarı sağlanmış olmaz. Bilhassa, tasavvuftan bir behresi olmayana itiraz yolu açılmış olur..

Gönül isterdi ki: Zamanımızın itirazcılarına, biz de gereken cevabı verelim.. Belki ileride olur. Şimdilik, okuyucularımıza, o itirazcılar karşısında, eserimizin mukaddime bölümünü okumaları yeterli olacaktır.

•

Şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da, kimseyi ayıplayacak ve tarizde bulunacak değiliz.. Gayemiz, daima hakikatı ortaya koymak ve gidilen yolun en iyisini bilip bulanları, tanıtmaktır..

— İşte hakikat şudur.. deyip ötesini vicdanlara havale etmektir..

İşbu eser, arz edilen gayeye yarayanların başında gelir..

Bir mana şairi şöyle buyurmuş:

Mürşid-i kâmil olunca nâyab;
İmdi mürşid yetişir sana kitab.

Biz de, müslüman kardeşlerimize aynı şeyi söyleyeceğiz:
— İşte size yarayacak eser..

•

Şimdiye kadar bu konuda yazılan eserlerin çok faydası olmuştur. Üzerimizde, bir maddî ağırlık vardır. İşbu ağırlık ise, ancak manevî bir hazla çekilir.. Dolayısı ile, dışımıza verdiğimiz önemi, iç âlemimize de verelim..

İç âlemimizin rahata ermesi için; hal ehli erenlerin özlü sözlerini dinlemekte çok fayda vardır.. Özellikle takdim ettiğimiz bu eserin bir yönüyle hikâye, diğer yönüyle de öğüt oluşu sizlere çok faydalı olacaktır..

İnanın; bu eseri daha elinize alırken, bir iç ferahlığı duyacaksınız. Onun kapısı sizlere açılmadan, bir gülistanın tatlı bahar havasını teneffüs edeceksiniz..

Unutmayınız ki, bu olanlar, ancak iç âleminizde olacaktır. Dolayısiyle önce özünüze eğiliniz. Bundan sonradır ki; bu veliler bahçesinin kapısı önünüzde, ardına kadar açılacaktır. Böylece, ruhunuz şad olacaktır.

•

Sizlere; hayatınızin her anında, her deminde.. hatta alıp verdiğiniz her nefesinizde.. Ve her sabahınızda: **«Kanayan rengi ile açan»** güller bahçesinin kapısını aralıyoruz:

Orada: Kokusu burcu burcu yayılan menekşelerin, genzinizi kapayacak kadar keskin kokulu şebboyların, ıtırların kokusunu bulacaksınız.. En önemlisi.. Orada, ruhlar âleminde tanıştığınız aşina yüzleri göreceksiniz..

İşbu bahçe, elinizdeki şaheserdir.. Oraya, yarış edercesine giriniz..

Buranın her köşesinde bir özellik ve bambaşka bir güzellik bulacaksınız..

Geliniz; bu davet hepinizedir..

Bundan sonrasını, Allah'a ve sevgili Resulüne ısmarlarız..

Abdulkadir Akçiçek

Giriş

Allaha hamd olsun...

Şöyle ki... Verdiği nimetleri ile velî kullarını süsledi... Onlar da bundan dolayı O'na hamdederler.

Velî kullarını mahabbeti için seçti. İbadet hizmetinde onlara devam verdi. Onlar, namazlarına devam ederler...

Bu evliya zümresini zâtına davet etti. O, davet âleminde herbirine has mertebe verdi.. Onlar, önde gidenlerdir... Önce gidenler... İşte yakınlığı bulan, bu zatlardır...

Onlara varlık âlemi kapısını açtı.. Kalblerinden, kendisine uzaklık perdesini kaldırdı.. Böylece O'nun önünde divan durup edebli oldular..

Sevgi yüzünü gösterdi ve latîfeler etti. Yüz çevirmeyeceğine ve şefkat kapısını kapamayacağına dair teminat verdi..

«Ayık olunuz, Allah'ın velî kullarına, korku yok... Mahzun da olmayacaklar.» (10/62) buyurdu..

Fazlı icabı basiretlerini açtı; nur verdi.. İç âlemlerini temizledi.. Onları saklı sırrına vâkıf kıldı... Yabancılardan korudu.. Kem gözlerden esirgedi.. Çünkü onlar, öz âlemin teili duvaklı gelinidir. Cürüm işleyenler, o gelin alayını göremez.

Velî kullardan biri, o cürüm sahiplerinin yanından geçse; ya sapık der, ya da cinnet isnadında bulunurlar. «Zâhirde; sana bakıp, gördüklerini sanırsın... Ama, gerçekten, onlar basiret sahibi değillerdir.» Kimi, kerametlerini inkâr yoluna koşar; kimi makamlarına noksan isnad eder. Kimi de, sohbetinde bulunup, hakkında bilgi edinmediği halde, sırf sevmediği için ayıplar. Bir kısmı da itirazcıdır; velî kulların halini beğenmez. Maksatlarını anlayamadığı halde; sözlerinden mana çıkarmaya dalar.. Alay da ederler.. Halbuki Allah onlarla eğleniyor. Azgın hâllerine iyice dalmaları için fırsat, mühlet veriyor.

Gerçekten bu topluluğa yakınlık veren Sübhandır... Yâni: Cümle iyiliği varlığında toplayan, eksik vasıflardan berî... Bu zümreyi zatına hizmet için seçti.. Bu seçişledir ki, onlar da O'nun kapısından ayrılmazlar..

Onları, velâyet semâsının yıldızları yapan Sübhandır. Allah yer ehline onlar sayesinde doğru yolu buldurur.

Zatî yakınlığını onlara veren Sübhandır. Onların bu hâllerini inkâr edenin, yakınlık âlemine ermesi ne kadar uzak...

Evliya, yakınlık cennetinde nimetlere boğulmuştur. İnkârcılar da kovulma ve uzaklık ateşinde yanar, azap görürler...

Allah, yaptığından sorumlu değildir; ama onlar, sorguya çekilecekler..

•

Allahın birliğine, ortağı olmadığına şahadet ederim.. Bu şahadetim; yaptığı şahitliğin ne olduğunu bilen ve bir iman sahibi kimsenin şahadetidir. Yine şahadet ederim ki; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimiz Muhammed O'nun kulu ve resulüdür... O, nûr hazînesidir. Cümle ağyardan saklı sır âlemidir. Allahım; ona salât ve selâm eyle.. (1) Diğer nebî ve resûllere de... Onların âline - yakınlarına - ashabına - arkadaşlarına - ayırd etmeden hepsine salât ve selâm eyle. Onlar hakkındaki bu salât dileğimiz; seni ananların andığı, gafiillerin de gafleti kadar devamlı ve ömürlü olsun...

•

Sonra...

Bu eser, Allah yolunda kendilerine uyulan evliya zümresini derlediğim ve hallerini anlattığım bir kitaptır. **Ashab**'tan (2) ve **Tabiin**'den (3) başlayarak hicrî dokuzuncu asırda ve onuncu asrın bir kısmında yaşayan zevâtı aldım.

Bu eseri yazmaktaki gayem; tasavvufa dalan bu topluluğun yolunu tanıtmaktır. Bir de.. hal ve makamlarındaki edeplerini; izleyeceklere, bütün inceliği ile anlatabilmektir.. Başka değil..

Söylemiş oldukları sözlerin ancak özünü ve cevherini aldım. Bu

---

(1) Salât: Allah'tan rahmet, mü'min kullardan duâ, meleklerden de bağış talebi... Selâm: İki cihanda da her bakımdan kurtuluş.

(2) Peygamberi -sallâllahü aleyhi ve sellem- sağlığında görüp iman edenler ve o hâl üzere ölenler.

(3) Peygamberin -sallâllahü aleyhi ve sellem- vefatından sonra, sahabeyi görüp iman edenler ve o hâl üzere ölenler.

zümrenin dışında kalanlar tarafından söylenen ve şeriat imamları tarafından yazılana benzeyeni almadım.

Hiçbir velînin ilk anlarda geçirdiği hallerini almadım. Ancak açlık, uykusuzluk, susuzluk, aşka dalış, şöhretten kaçma ve benzeri haller gibi, bu yola ilk girenlerin içine ferahlık verecek, yolunu aydınlatacak durumları veya «tasavvufa dalınca dinî emirlerin bir kısmını kaldırdılar» vehmini ortadan kaldırmak için, onların şer'î hükümlere olan saygısını gösteren durumlarını aldım.. Nitekim İbnu'l-Cevzî bu vehme düşerek İmam Gazalî, Cüneyd ve Şiblî hakkında şöyle demiştir:

— Başım hakkı için; bunlar şeriat sergisini öyle bir dürüş dürdüler ki... Yazıklar olsun, keşke hiç tasavvufa dalmamış olsalardı.

Zamanımda yaşayan bazı kimseler bana da aynı isnadı yaptı.. O zaman, maddi varlığı olmayan fukara, büyük zatlara katılıyor, yürüdükleri yolda aralarına girmek istiyordum..

İşte yukarıda bir nebze bahsettiğim sebepler icabıdır ki; onların yalnız özlü sözlerini aldım. Sanmıyorum ki: Bu velî kulların hâlini ahvalini yazanların çoğu, benim gibi bir seçme yapmış olsun.. Onlar ne bulursa yazar. Hangi halini duyarsa anlatır. Söyledikleri arasında bir ayırım yapmaz. Onların tasavvufa ilk girişleri, gelişmeleri ve olgunlaşma halleri arasında bir fark da gözetmez. Halbuki her halin kendine has özü ve sözü vardır. Birbirine zıd da olabilir. Dikkat gerek...

Bu zatların sözlerinden öz olanları almakta bazı faydalar var. Biri şu ki: Onlar hakkında iyi düşünceye sahib olan, sözlerini işitip kabul edenler için, yolu kısaltır.. Sadık mürid odur ki; efendisinden duyduğu sözün gerçek olduğuna inanır ve bağlanır. İşittiği ile amel ettiği zaman, efendisi ile eşit mertebeye sahip olur.. Artık efendinin müride nazaran bir üstünlüğü kalmaz. Şu var ki o; müride bir feyiz kaynağıdır.

— Müridin ilk hali; şeyhin son halidir.. demeleri bundandır. Çünkü şeyhin, son halinde söylediği ve yaptığının hepsi; ömrü boyunca yaptığı mücahede sonunda elde ettiği haldir..

Bu Tabakat'ı hazırlarken muhaddisler gibi hareket ettim. Risâle-i Kuşeyrî, Ebu Nuaym'in yazdığı Hilye gibi eserler sağlam ve muteberdir. Bunların yazarları delillerini sağlam kaynaktan almıştır. Bu şekilde olanları, tıpkı görmüş gibi yazdım.. «Şöyle dedi», «yaptı», «etti», «anlattı» gibi... Bu yolun ahkâmına vâkıf, verdikleri haberin delilini iyi bilen bazı zatlardan aldığım rivayeti de aynı usulde yazdım. Çünkü bu gibi zâtların rivayeti, mutlaka sıhhatli delile dayanır... Haliyle bunların dışında kalan zatların rivayetinde öbürü gibi davranamadım. Rivayetin sıhhatına tam kani olmadığım mevzularda pek ce-

sur olmadım... Temrîz sigasını kullandım. «Hikâye ediliyor ki», «derler ki», şeklinde ifade ettim..

Şu da gizli kalmasın diye anlatıyorum; **Avarif'ül-Maarif** gibi eserlerde de; evliyâ hakkında yazılan kısım, sağlam senede dayanıyorsa; onu da görmüş ve bilmiş gibi, inanarak aldım, yazdım.. Meselâ, ulemâ şu mevzuda şöyle diyor... Şerh-i Muhezzeb'de şöyle dedi, Ravda adlı eserde şöyledir! gibi...

Eserin son kısmına; hayatlarına kavuştuğum ve kendilerine bir müddet hizmet ettiğim veya bazan kendilerini ziyaret ettiğim Mısır ve çevresinde yaşayan evliyayı aldım... Edeb erkâna ait sözlerini de zikrettim.. Bunları anlatırken yukarıda arzettiğim usûlü bozmadım.. Bu zatları anlatırken; geçmiş zatları anlattığım üslub ve ifade tarzını kullandım...

•

Kardeşim,

Şunu bilesin ki, bu eseri can kulağı ile dinleyen ve inkâr yoluna sapmayan; içinde anlatılan evliyâ zümresi ile hem asır —aynı asırda yaşamış— gibi olur.. Söylenenleri bizzat kendilerinden dinlemişe benzer.

Bu, bir sevgi işidir. Büyük zatla bir toplulukta bulunmamak, onu sevmemeye ve sözlerini candan okuyup sohbet etmiş gibi olmaya zarar vermez.. Nitekim, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizi, ashâbı, tabiini, müctehid imamları severiz. Halbuki, ne onlarla aynı asırda yaşadık, ne de yüzlerini gördük... Bununla beraber görmüş gibi, sözlerinden faydalanıyor, yaptıklarını ibadetlerimizde ve diğer işlerimizde yapmaya gayret ediyoruz.. Bu gösteriyor ki esas olan inanmak ve manen bağlanmaktır. Bu olunca, şahısları görmek, aynı asırda yaşamak şartı kalkar.

Sonra, şunu da ekleyelim: **«Bunun gibi bir eseri okuduktan sonra bir kimsenin içinde Allah yoluna koşmak arzusu doğmuyor ve içinde bir aşk ateşi parlamıyorsa.. ölülerle o, aynı seviyededir.**

Esere: Levakih'ül-Envar Fi Tabakat'il-Ahyar (1) adını verdim..

Bir de faydalı mukaddime yazdım. Bu mukaddime; okuyanların, eserde anlattığımız zatlara ait inancını artırır... Şunu da işaret etmek isterim; her asırda bu zatları inkâr eden bulunur. Bu itirazlar; aklına geleni yapanın işidir. Onlar, o büyük zatların yüce zevk âle-

(1) Hayırlı zâtların menkıbeleri ve coşan, taşan nûrlar.. mânâsına gelir.

mine laf atar.. Onlar tam kemâl derecesine ermiştir. Atılan laflar onları değiştirmez. Atılan lafla şekil de değiştirmezler. Tıpkı üflemenin dağa tesir edemeyeceği gibi...

Bu kitab, küçük hacmine rağmen ne değerli bir kitaptır! Bu mana yolunun özünü incelemektedir. O. bir nastır. Tarikat sahiplerini ve onların yolunu takip edenlerin temel inançlarını belirtmektedir. Tıpkı Şafii mezhebini anlatan **Ravda** adlı eserin sağladığı faydalar gibi...

Kerem yüzü hürmetine, bu eserimi rızası için yazılmış saymasını Cenâb-ı Hak'tan diliyorum. Eseri meydana getirene, kâtibine, dinleyene, hatta bakana bile faydalı olmasını temenni ediyorum.

Çünkü O yakındır; duaları kabul eder.. Bunu bilip inandınsa mesele yok...

Bu önsözümü burada bitirirken, sonrası için Allah Teâlâ'ya başarı dileğimi arz ediyorum..

Mukaddime

Bu mukaddime'de veliler yolu beyan edilecek.. Onların yolu; Kitap ve sünnete —Kur'an ve Hadise— dayanır.. Ki: Peygamberlerin ve iç temizliğini bulmuş zâtların halini benimsemekten ibarettir.

Şunu da açıklamak icabedecek; bu zatların tuttuğu yolun Kur'an'ın açık beyanına ve sahih hadislere aykırı yönü görülmediği takdirde zem edilecek yönü yoktur. Ashabın içtihadına da uyar olması gerekir. Başka aranmamalı.. Bunlara aykırı bir durumu görülmediği takdirde, bu hal, anlayışlı müslüman bir kişinin işi olarak kabul edilir ve dileyen onun bu icraatına uyar, dileyen terkedebilir. Bu anlayış halinin belirtileri yapılan işlerde görülür.. Yapılan işlere bakılır; eğriliğine, doğruluğuna dair hüküm verilir. Elde bu şekilde bir ölçü olduktan sonra, onlar hakkında kötü zanna kapılıp, inkâra kaçmak, riyakâr isnadını yapmak kapısı kapanır. Zaten kuru zanla bu gibi isnadı yapmak şer'i yönden de doğru olmaz.

•

Sonra.. Şunu da bil kardeşim; Allah senden rahmetini esirgemesin.. Tasavvuf ilmi bir başka ilimdir. O ilim, evliya zümresinin; Kur'an ve hadis gereğince yapılan amel sonunda parlayan kalblerine yerleşir. Kim Kur'an ve sünnet gereğince amel ederse; kalbine edep, bilgi, esrar, hakikat güneşleri çakar. Bunun nasıl olduğunu, diller anlatmaktan âciz kalır. Bunun zahirdeki misali, şeriat âlimlerinin hâlidir. Onlar bilgilerini gereği gibi kullandıkları takdirde, bilmediklerini elde ederler.

Tasavvuf, yapılan amelin özüdür. Haliyle bu amellerin dinî hükümlere göre olması şarttır. Kulun böyle bir öze erebilmesi için, nefsâni hazlardan âri,, hataların vereceği iletten berî olması gerekir. Tıpkı maanî ve beyan ilmi gibi ki, bunlar zahirî ilmin özüdür.

Bir kimse tasavvufu, başlı başına bir ilim sayarsa, yanılmış olmaz; doğru.. Onu dinî hükümlerin özü sayan da yanılmış olmaz.. Tıp

kı maanî ve beyan ilmini mustakil bir ilim sayanın yanılmış olmadığı ve yine onu nahiv ilminin bir bölümü sayanın yanılmadığı gibi... Bunlar işin bilgi ile tarifidir. Bu tarifin ötesindeki marifet alemine aşamayan, tadını bulamaz..

Tasavvuf ilmi, dinî emirler kaynağının bir sızıntısıdır. Ama bunu yalnız şeriat ilminde umman olan anlar. Bunu anlayınca da gayeye ulaşır.. O da, bir katre iken umman olur.

Sonra insan; bu Allah yolcuları arasına katılır ve umman olursa.. Allah Taâlâ ona, bildiği şeyler sayesinde bilmediği hükümleri çıkarma kudretini verir. Bunun örneği dış ahkâmı tatbik edenlerde görülür.. Haliyle bir hadde kadardır.. Bu hali bulduktan sonra artık, yapılması gerekli ve iyi olan meseleleri çıkarır. Birtakım edep kaideleri vaz eder. Haram, kötü, edeb dışı hareketleri tesbit eder. Bunun açık ve görünen misali içtihad imamlarının yaptığıdır. İçtihad yolu ile çıkarılan umdeler, şeriatın açıktan bildirmediği kısımlardır. Yoksa, şeriatın; açıkça belirtmediği bir işe; vaciptir, damgasını basmak, hiçbir müçtehide yakışmaz.. Böylesi zaten müçtehid olamaz. Allah'ın velî kulu da aynı şekilde dikkatli inceler. Şeriatın sarahatle bildirmediği bir şey için, tarikatta vacip, damgasını vurmaz.. Yafii ve diğer zatlar böyle buyurmuştur.

Bu konu önemlidir, biraz daha açalım...

O büyük zatların hepsi şer'î işlerde tam bir adalete sahiptir. Allah Taâlâ onları dini için seçti. Dikkatle bakan herkes anlayabilir. Ve bilir ki: O Hak ehli olanların bilgisi şeriat dairesi dışında değil.. Böyle bir şey nasıl olsun ki, şeriat nizâmı her an, onların, Allah'a vuslatını sağlar..

Durum bu iken, ehl-i tarika bir yakınlığı olmayan bazı kimseler anlatılan halleri garip görmektedirler. Halbuki tasavvuf ilmi, şeriatın bir kaynağıdır. Bu şekilde hasta görüşe sebep; inkârcının, velî kulların ilim ummanına tam dalamayışıdır. **Cüneyd'in** şu cümlesi nekadar manalıdır:

— **«Bilgimiz Kitap —Kur'an— ve sünnet temeli üzerine kurulmuştur.»**

Bu zatların, Kitap ve sünnet dışına çıktıkları vehmine kapılana arz edilen cümle yeter. Bu zamanın diğer isnatçı zümresine de yeter..

Hak ehli erenlerin topluca fikri şudur: **Bu yolda bir şeyler alabilmek, yalnız şeriat denizine dalana nasib olur;** başkasına değil.. Oraya dalacak, o ilim denizinden bir şeyler kapacak... İlâhî emirlerin söyleniş tarzını kavrayacak. Mefhumunu anlayacak.. Umumî ve hususî emirlerin değerini sezecek.. Nâsih nedir, mensûh nedir bilecek... Arap

lügatına vâkıf olacak. Mecazını ve istiaresini bilecek... Bunlardan başka önemli olan kısımlara da çalışacak...

Her tasavvuf ehli sofî, aynı zamanda bir fıkıh âlilmidir. Aksi düşünülemez... Bu zatların halleri bambaşkadır. Onları inkâra kalkanlar, yaşadıkları halin cahili olan kimselerdir.

İmam-ı Kuşeyrî şöyle buyurur:

— «İslâm dininin devam ettiği her asırda, tam olarak ancak, bu taifeden bir tane şeyh bulunur. O devrin ileri gelen ilim sahipleri de o zata teslim olur. önünde eğilir teberrüken duasını alırlar.. Bu, evliya zümresinin bir özelliğidir. Şayet, o erenler üstün bir değere sahip olmasaydı, iş öbür türlü olurdu.»

Derim ki; İmâm Şafii'nin Şeyban-ı Rai'ye gösterdiği saygıyı burada yad etmek, evliya zümresini övme babında kâfi gelir.. İmâm Şafiî ona karşı saygı gösterirdi. İmam Ahmed ona pek inanmazdı. Bir sual tevcih etti. Verdiği cevap zâhirdeki durumu ile ölçülemezdi. Bunu anlayan İmam Ahmed; ona derhal teslim oldu.. Sorduğu sual şuydu:

— Bir kimse kıldığı namazı unutuyor. Hangi namazı kıldığında ve kaç rikât olduğunda yanılıyor. Buna ne lâzım gelir?.

Cevap şu:

— Bu kimse. Allah'tan gâfildir. Tedib edilmesi gerekir...

İmam Ahmed bir mezhep kurucusuydu. Amma o devrin manevî önderlerine teslimdi. Teslim olduğu zatlardan biri de Ebu Hamza Bağdadî idi. Bu, sofî bir zattı. İmam Ahmed, çok ince ve önem taşıyan meselelerde ona baş vururdu.

— Yâ sofî buna ne dersin? diye sorardı. İleride, Ebu Hamza'yı anlatırken, haliyle bu durumu beyan edeceğiz.. İmam Ahmed'i'n zihninde bir şey canlanıyor, Ebu Hamza bunu anlıyor ve cevabını veriyordu..

Devrinin büyük ilim adamı sayılan, Eb'ül-Abbas b. Süreyce de Cüneyd Bağdadî'yi saygıyla karşılardı. Bir defa sohbetinde bulunmuş; ne anladığını soranlara şöyle demişti:

— Dediğini pek anlayamıyorum. Ama, konuşmasında bir heybet seziyorum. Bu heybet boş değil...

Ebu İmran, imtihan kasdı ile Şeyh Şibli'ye, Hayz hallerine ait bazı meseleler sormuştu.. O, bu soruları yedi cümle ile ifade etti.. Halbuki, sorduklarının cevabını Ebu İmran da bilmiyordu...

Şeyh Kutbüddin bin Eymen -rahmetullahi aleyh- anlatıyor:

— İmam Ahmed -radıyallahu anh- oğlunu, zamanında yaşayan hâl sahibi kimselerle oturmaya teşvik eder ve şöyle derdi:

— Onlar ihlâsta öyle bir makama vardı ki, biz oraya varamadık...

İmam Kuşeyrî yazdığı risalesinde, İmam Yafiî **Ravdu'r-reyyâhîn** adlı eserinde velîleri övmüşlerdir. Bunlardan başka evliyayı öven **ehl-i tarîk** çok... Hemen hepsi kitaplarını, erenlere övgü ile doldurdu...

Gönül erlerinden biri olan Ebu Türab -rahmetullahi aleyh- der ki:

— Kula, Allah Taâlâ'dan yüz çevirme hali gelince, evliyaya sataşmaya başlar

Şeyhim ve efendim Ebu Yahya Zekeriya'l-Ensarî'den duyduğum bir cümleyi anlatayım.. şöyle buyururdu:

— Bir fıkıh âlimi, erenlerin hâllerini, ifadelerindeki ıstılahı anlamıyor ve bilmiyorsa, o boş bir bilgindir.

Çok defa şöyle buyurduğunu da işitirdim:

— İtikad çıkmaz bir boyadır. Teferruata dalıp incelemek ise, çıkmaz yoldur.

Şeyhimiz Muhammed Mağribî Eş Şazelî -radıyallahu anh- şöyle derdi:

— Erenler arasında efendi seçtiğin kimseler az da olsa, yollarını izle... Sakın câhillere kapılma. Çok da olsalar peşlerine düşme..

Erenlerin ilmi şereflidir. Musa -aleyhisselâm- peygamber Hızır nebi ile karşılaşınca şöyle demişti:

— Sana öğretilen ilimden bana da belletmen şartıyle sana uyayım mı?.. (1)

Musa -aleyhisselâm- nın böyle demesi onların ilminin derecesini göstermeye yeter..

Musa -aleyhisselâm- peygamberin bu talebi; bize hakikat ilmini aramanın gerekli olduğunu anlatıyor.. Tıpkı lüzumu kadar zâhir ilmi öğrenmenin gerekli olduğu gibi..

Her velînin kelâmı başkadır Her biri kendi makamına göre konuşur.

•

Şunu da anlatayım:

Muhyiddin Arabî -radıyallahu anh- tarafından Tefsir-i Kebîr yazarına yazılan mektubu gördüm. Mektupta Fahreddin Râzî'nin ilim yönünden eksik derecesini anlatıyordu.. Hale bakın ki, Fahreddin Râzî; ilim dallarını ikmâl edip, riyâset makamına çıkan zatlar arasında sayılan bir ilim sahibi idi.

O mektubun bir bölümü şöyledir:

— Ey kardeşim, bilmelisin... Allah bize de sana da başarı ihsan

---

(1) Kehf, 18/66.

eylesin. Bize göre zahirde ilim dallarını ikmâl eden kimse, tam âlim sayılmaz. Başka bir hal aranır. Ilmini vasıtasız olarak Allah'tan alacak.. İlmini almak için, nakle ve şeyhe ihtiyacı kalmayacak.. Bir kimsenin ilmi; hocadan kapma veya nakilden ibaret ise, fani şeyleri bilmekten öteye geçemez. Bu şekildeki ilim, Hak ehli katında sakattır. Ömrünü fani şeylere veren, onların parçalarını sayıp döken Rabbından alacağı nasibi yitirmiş olur. Fani şeylere bağlı ilmî çalışma, insanın ömrünü tüketir; hakikatine erdiremez. Kardeşim, şayet sen; Hak ehli erenlerden birini bulup elini tutsaydın, elbet seni Hazret-i Hakk'ın şuhuduna erdirirdi. Bu işlere dair ilmi ondan katıksız ilham yolu ile alırdın. Uykusuz kalma, yorulma ve didinme olmazdı.. Tıpkı Hızır -aleyhisselâm- ın aldığı gibi... İlim, keşif ve müşahededen gelene denir. Nazarî, fikrî yoldan gelen zan ve tahmine ilim denmez. Kâmil şeyh Bayezid Bistamî -radıyallahu anh- asrında yaşayan âlimlere şöyle diyordu:

— Siz bilginizi dışı gören bilgi sahiplerinden aldınız. Ölüden ölü çıktı.. Ama biz ilmimizi öyle bir diriden aldık ki, ölmeyecek..

Kardeşim, ilim talebi işinde sana düşen odur ki, sadece zatını kemâle erdireni, gittiğin âleme seninle geleni seçesin. Bu şekildeki ilim, İlâhî ilimden başkası değildir. Hak vergisi ve müşahede ile elde edilir. Elde ettiğin tıp ilmini düşün.. O, ancak hastalık ve marazlar âleminde işine yarar. Hastalığın olmadığı bir âleme naklini düşün; bu çeşit bilginle kimi tedavi edeceksin?.. Akıllıya, beraberinde öbür âleme gidecek ilimden gayrını almak yaraşmaz. Daha âhiretin kapısına varmadan ayrılan ilim yaramaz. Bunun böyle olduğunu bilmiş ol, ey kardeşim..

Bu âlemden göç eden, beraberinde iki ilim götürür. Biri, Allah Taâlâ'ya karşı marifet ilmi, diğeri de âhiret yerlerine, makamlarına dair ilim.. İkinci şıkka dahil ilim şunun için gerekir: Hakk'ın bir tecellisi olunca, şaşırmaya ve o tecelliyi bilmeden inkâr edip:

— Senden, Allah'a sığınırım.. demek hatasına düşmeye.. O tecelliyi anlamayanların inkâra sapacaklarına dair rivâyet vardır.

Kardeşim, anlatılan iki ilmin âhiretteki meyvesini elde etmek için, onları keşif yolu ile burada kazan.. Bu dünyanın bilgilerini pek yüklenme.. Allah yolunda muhtaç olacağın kadarını al.. Onları da, Hak ehlinin iyiliği için kullan..

Anlatılan ilmin keşif yolu; halvet, riyazet, müşahede ve ilâhî hizbe devamla bulunur.

Ey kardeşim, sana halvet ve şartlarını anlatmayı istiyordum.. O halvet anında sana olacak bazı tecellileri sırası ile yazacaktım.. Ama Vakit bana engel oldu.. Vakit derken şeriat sırlarına dalamayan kim-

seyi kasd ediyorum.. İşi gücü çekişme olanı kasd ediyorum. Onlar bu yolu bütün çabalarını sarfederek inkâra kalktılar. Onları taassub bağladı. Meydana çıkma isteği, baş olma sevdası yollarını kapadı.. Dini alet edip, dünyayı yutma hevesi, onları erenlere bağlanmaktan, Hak ehline teslim olmaktan alıkoydu.

Mektup bu kadardı.

•

Muhyiddin Arabî, **Fütûhat**'ında ve diğer eserlerinde şöyle buyurur:

— Erenlerin erdiği ilim derecesine varma yolu için îman ve takvâ sahibi olmak icab eder.. Allah Taâlâ, bir Âyet-i Kerîmede şöyle buyurur:

— **«Eğer ehl-i kurâ îman edip takvâ sahibi olsalardı; onlara yerin ve semanın bereket kapılarını açardık..»** (7/96)

Yâni, onlara, ulvî ve süflî âlemlere dair bilgiler verirdik. Ceberut âleminin sırlarını öğretir, mülk ve melekût âleminin nurlarını gösterirdik. Diğer Âyet-i Kerimede ise takvâ hakkında şöyle buyurulur:

«— Bir kimse, Allah yolunda takvâ sahibi olursa, Allah ona girdiği darlıktan çıkış yolu gösterir ve ummadığı yerden rızkını gönderir..» (65/3..)

Burada anlatılan rızık iki çeşittir; cismanî ve ruhanî... Bir başka Âyet-i Kerimede ise şöyle buyurulur:

— **«Allah'a karşı takvâ sahibi olunuz ki, Allah size ilim vere..»** (2/282)

Yani, vasıtalarla elde edemediğimiz ilâhî ilimleri öğrete... Bu âyette **«Allah»** kelime-i celilesi, **«talim»** kelimesine izafe edilmiştir. Allah; zata delildir; isim, sıfat ve fiilleri özünde toplar.

Muhyiddin ibnu'l-Arabî devamla şöyle buyurur:

..«Kardeşim, bu taifeye —velilere— teslim ol; sözlerini de doğrula, sana yaraşan budur. Yaptıkları âyet ve hadîs tefsirinde vehme kapılma. Onların bu tefsir işi; bir yüzden alıp bir yüze nakildir. Âyet ve hadisin yüzden manası, insanların anlayış derecesine ve zevkine göre değişir. Bu dış anlayışla insana; ne âyetin özü gelir, ne de hadîsin.. Önce dil, döndüğü kadar manaya yol gösterir; içli ve özlü mana bundan sonra gelir. Âyet ve hadis anlaşılmaya başlar. Bu da Allah'ın kalb açıklığı verdiği kimselere olur. Bir Hadîs-i Şerîfte şöyle buyurulur:

— **«Her âyetin bir zâhiri bir de batını vardır. Bir de, matlâı ve haddi vardır; bu bâtınî mana yediye, hatta yetmişe kadar gider.»**

Hadis-i Şerîfte geçen: **Zâhir, batın, hadd** ve **matlâ** kelimelerinin izahı şöyledir:

Zâhir: Akla uyan, makbul ve faydalı bilgilerdir; faydalı işleri yaptırır.

Batın: İlâhî marifet halleridir.

Matlâ: İç ve dış manaların birleştiği noktadır.

Hadd: Külli varlığın müşahedesine erdiren bir yoldur.

Bunları anla, ey kardeşim. Şerefli cemaatın anlayışından doğan, başka yerde benzeri bulunmayan bu manalı kelâmı anlamaktan seni alıkoyan, muarızların ve çekişmecilerin sözü olmasın.

Bu anlatılanlar; Allah ve Peygamber kelâmındaki manayı nakildir. Ama dış şekli ile kolay anlaşılan bir nakil değildir. Öyle olması için; âyet ve hadîs anlatırken büyükler:

— Bunun manası sadece dediğimizdir, başka yok, demeleri gerekirdi.. Halbuki böyle bir şey demiyorlar. Bu yüzden alıp, öbür yüze aktarırken konularını kasdediyor, yerine göre karar veriyorlar. Zâhirde durum bu iken, özlerinde daha başka mana saklıdır. Bu saklı manayı Allah onlara fazlı icabı vermiştir. Rahmeti ve keremi ile kalblerini fethetmiştir. Burada, fethin manasını Kur'an ve hadîs tefsirinde açılan perde olarak alabiliriz. Bu perde, nefsin perdesidir. Nefsin yerine, kalbi veya sırrı da alabiliriz. **Hiç bir velî, yeni bir din getirmez; yeni bir anlayış getirir.** Âyet ve hadîse dair, kendinden önce gelene nasib olmayan bir mana ve irfan yolu açar. Bu sebepledir ki; bu yolun ehlini tasvip etmeyenler o manaları son derece garipser. Zem yollu:

— Böylesini bundan önce kimse demedi, diye söylenir. Halbuki en iyisi o manayı inanarak kabul edip benimsemek ve söyleyenden açıklamasını istemekti. Bir kimsenin hali inkâr olunca, asrında yaşadığı evliyadan fayda alamaz.. Bu, onun açıktan iflâsa sürüklendiğini gösteren bir delil olarak kâfi...

Bazan bir itirazcı, itiraz ettiği sözü söyleyenin kasdettiği manadan başka bir mana çıkarabilir. Nitekim böyle bir hale Bağdad âlimlerinden biri kapılmıştı.. Camiye gitmek üzere evden ayrılmıştı. İçkici takımından birinin okuduğu şu şiiri işitti:

Şabanın yirmisi gitti, ne et et;
Gece gündüz demeden içmeye bak.
Küçük kadehlerle içmeyi terket,
Vakit küçük hesaplara sığmaz, bak!

Bu şiirden ona bir başka duygu geldi. Hemen Mekke yolunu tuttu.. İç âlemine daldı, ölünceye kadar orada kaldı..

Şiir ve gazelleri dinlerken, bazı içli manalar çıkabilir. Allah bazı kimsenin kalbindeki anlayış gözünü kapamıştır. O şiir ve gazellerin manasını sadece o kimse anlayamaz. Allah onun kalbindeki anlayış gözünü açmış olsaydı, saf bir gayretle, marifet nuru yardımı ve anlayış kulağı ile duyardı. Ondaki gizli manalara ait işareti alırdı. Sırrına işlenen ezelî istidadı kadar ;sözün en güzeline uyar; nasibini alırdı. Her şey ezelî nasibe bağlı... İşte Âyet-i Kerime:

— **«Sözü duyup, en güzeline uyan kullarımı müjdele.. Bunlar, Allah'ın hidâyete eriştirdiği kimselerdir. Ve bunlar akıl sahibi kimselerdir.»** (39/17 - 18)

•

Ebu Hasan Şazelî -radıyallahu anh- der ki:

— Allah Taâlâ, bu şeref sahibi evliya zümresine halkı salar. Özellikle cidal ehlini.. Onlar arasında, Allah tarafından sinesi açılan, tasdike meyilli tek kişiyi bulman ihtimali azdır. Bu babda bir şey anlatsam şu karşılığı verirler:

— Evet, biliyoruz. Allah'ın sevdiği evliya ve saf, temiz kulları mevcut. Ama nerede?..

Bir velî'yi anlatacak olsan; hemen atmaya ve bütün evliyanın özelliğini redde kalkarlar. Velî olmayan bir kimse, bir insanın velî olmadığını nasıl söyleyebilir? Bu, taassuptan başka bir şey değildir. Böylesini, zamanımızda da görmekteyiz.. İbn-i Teymiye'nin bizi ve irfan sahibi kardeşlerimizi inkâr ettiği gibi...

Ey kardeşim, anlatılan vasfı taşıyan kimselerden sakın; yırtıcı zararlı hayvandan kaçar gibi, onlarla oturmaktan kaç...

Allah sizi ve bizi, îman sahibi velîlerini tasdik edenlerden kılsın. Onların himmetini eksik etmesin. Keremi ve ihsanı ile...

•

Mevsılî, **Manakıb'ül-Ebrar** adlı kitabında Fudayl b. Iyaz'ın şöyle buyurduğunu anlatıyor:

— Sakın kurra'ların meclisinde oturma. Seni severlerse, sende olmayan vasıfla seni anlatırlar, ayıpların varsa, örterler. Öfke duyarlarsa, yapmadığın hatalarla seni sayar dökerler. Halk da onların dediğini kabul eder.

Efendim Ebu Hasan Şazelî şöyle buyurur:

— Allah Taâlâ, peygamberlerine ve pâk velî kullarına halkı musallat eder, ilk hallerinde de son hallerinde de durum budur. İlâhî usûl bu şekildedir. Kalbleri, zat-ı ilâhîden gayrına ne zaman kaysa, derhal bu ilâhî usûl tatbik olunur. Bütün varlıkları ile Allah'a dön-

dükleri takdirde, devlet ve zafer bu büyüklere olur. Ama bu en son elde edilen şeydir.

Derim ki: Hak yolcusu sâlik; halka kayar, onların itikadını benimseme hevesine kapılırsa, ihlas sahibi olması ve Hazret-i Allah'a varan yolu bulması zorlaşır. Ama onlardan eza, cefâ görür, bühtan işitir, yalan isnatlarını duyarsa, tiksinir.. Haliyle halka kaymaktan uzaklaşır. Bundan sonra, Rabbına döner saflığı bulur. Artık halktan ümidini kestiği için, Cenab-ı Hakk'a dönüşü sağlam olur. Bu böyledir, anla...

Büyük zatlar, manevî seyirlerini ikmâl edip, halkı irşad için geldikleri zaman, hilme bürünmüş olurlar. Affeder, halkın aybını örterler.. Halktan gördükleri ezaya dayanırlar. Aslında, Allah'tan gelen, fakat, zâhirde kullardan görünen bütün hallere razı olurlar. Bu sebeple Allah, kulları arasında bu zatların değerini artırır. Nurlarını kemâle erdirir. Peygamberlere vâris olma işlerini gerçekleştirir. Halkın eziyetine tahammüle alıştırır... Özlerinde esasa uymayan manaları böylece temize çıkarır.

İnsan, dini derecesine göre iptilâya uğrar. Bir Âyet-i Kerimede şöyle buyurulur:

— **«Biz onlardan da, sabrettikleri için emrimizle doğru yola götürecek imamlar yetiştirmiştik.»** (32/24)

— **«Senden önce bir çok peygamberler de yalan isnadına uğradı. Gördükleri bu isnad ve ezaya sabırla dayandılar. Sonra yardımımız onlara geldi..»** (3/183)

Büyük zatlar; anlatacağımız iki halin biri içindedir. Ya; kalbi ile Hakk'ı müşahede.. Ki bu halde Hak ile beraberdirler, kullarına iltifatları yoktur. Ya da halka bakar, onları Allah'ın kulları olarak görürler. Efendinin hatırı için kullarına ikram ederler. Bu iki hali taşıyanların dışında bir üçüncü zümre var ki; onlara sözümüz yok.. Bunlar tam vuslat halindedir. Bu halleri devam ettikçe onlardan teklif de kalkmıştır.

Anlaşılıyor ki, peygamberleri —onlara salât ve selâm olsun— izleyen evliya ve ulemanın, onlar gibi ezaya uğramaları mukadder. Bunlara bühtan atılır, yalan isnad edilir. Tıpkı, peygamberlere olduğu gibi... Bu durumda, evliya ve ulemaya düşen sabırdır; tıpkı peygamberler gibi.. Ve halka karşı merhamet duygusu taşımaları gerekir..

İşittim ki, efendim Ali Havvas şöyle diyor:

— Eğer Allah'a davet edenlerin çağrısı; mutlaka halkın kabulünü gerektirseydi buna Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ondan önce gelen peygamberler daha lâyık olurdu. Halbuki onları bir cemaat tasdik etti, Allah'ın fazlına kavuştu.. Diğerleri de inkâr etti,

mahrum oldu... Bu, durumlarına göre âdil bir hüküm oldu.. Allah onları şaki kıldı..

Veli ve âlimler nefislerini yitirmekte peygamberleri izlerler. Halk, peygamberler için nasıl iki bölük olduysa bunlar için de olur. Bir kısmı inanır tasdik eder. Diğer kısmı inkâra kalkar, yalanlar.. Allah Taâlâ, evliya ve ulemanın peygamberlere veraset durumlarını gerçeğe erdirmek için böyle yapar. Bunları tasdik eden, bilgi ve sır âlemlerinin doğruluğuna inanan sadece Allah'ın dilediği, geç de olsa, bu zümreye katmak istediği kimselerdir. Bunlara yalan isnadı yapan, inkâra kalkan, huzurlarından ve insanlar arasından kovulmuştur. Onların bu inkârcı halleri, kendilerine sadece Allah'tan uzaklık getirir. Ancak Allah'ın seçtiği, yardım ettiği, halk arasından süzüp aldığı kimseler, evliya ve ulemanın hakkını itiraf eder. Bunlar da pek azdır. Hallerine cehalet galip gelmiş, gaflet çevrelerini sarmıştır. Sonra insanların çoğu kendisinden üstününe şeref ve ihtisas hakkı tanımayı sevmez. Haliyle bu istek nefislerinden doğar.

Konu ile ilgili bir kaç Âyet-i Kerime:

— **«Ona ancak pek az kimse iman etti.»** (11/40)

Bu âyet, Nuh -aleyhisselâm- peygamberin hikâyesini anlatırken geçer..

— **«Lâkin, insanların pek çoğu inanmaz.»** (13/1)

— **«Lâkin, insanların pek çoğu bilemez.»** (12/40)

— **«Onların pek çoğu söyleneni işitir; ya da aklı erer mi sanıyorsun?. Onlar, hayvanlar gibidir; belki daha da aşağı...»** (25/44)

Bunlardan başka Âyet-i Kerimeler de vardır.

Muhyiddin Arabî Hazretleri şöyle buyurur:

— Avam halk; evliya ve gerçek ilim sahiplerine verilen ilâhî sırrı nereden bilsin?. Bunlar, Allah'ın has kullarıdır, kalblerinde parlayan nurların aydınlığını, bayağı kimseler nasıl anlasın?.. Allah, onları çoğu halkından sakladı; çünkü katında, onların değeri vardır. Şayet bu zâtlar, aşikâr olsaydı, halk da eziyet etmeye kalksaydı, Allah Taâlâ ile çekişmeye ve muharebeye girmiş olurlardı. Allah Taâlâ da bu yüzden onları helâk ederdi. Onların Hak tarafından bu şekilde gizlenmesi, halka bir merhamettir. Halka belli olan bir veli zâhirdeki ilmi ile belli olur. Ve Hakk'a delâleti dolayısı ile bilinir. Velâyet sırrı işine gelince, o gizli bir hazinedir; hem de bitmez, tükenmez...

Ebu Hasan Şazelî Hazretleri şöyle buyurur:

— Her veli'yi gizleyen bir veya bir çok perde vardır. Hak için buyurulan yetmiş perde gibi... Yüce Allah, ancak o perdelerin ötesinden bilinir. Veli'nin hali de böyle... Evliya perdesi çeşitlidir. Bir kısmının perdesi zâhirdeki sebepler olur. Bir kısmı da kahırlı, satvet ve izzet

sahibi olur. Bu haller, kalblerine gelen tecelli kadar zuhur eder. Bu zuhur ise, onları gizleyen bir başka perde olur. İşin özüne eremeyen halk! hali anlatıldığı gibi olan velilere bakar:

— Bu kim ki velî ola?. Nefsine kapılmış, der. Halbuki işin iç yüzü onun anladığı gibi değil, şöyledir: Hak Taâlâ, bir kulun kalbine **Kahr** sıfatı ile tecelli ederse, o kul kahredici olur. **İntikam** sıfatı ile tecelli ederse, intikamcı olur. **Rahmet ve Şefkat** sıfatları ile tecelli ederse, merhametli ve müşfik olur.. Diğer sıfatların tecellisine uğratanı da buna kıyas eyle...

Hâl böyle olduktan sonra çevresini kırıp geçiren, satvetli, intikamcı, izzete bürünmüş bir velî ile kimse arkadaş olmaz. Yalnız, Allah tarafından nefsi silinen kimse bu gibi veli'nin müridi olabilir.

Her asırda; daima bir takım evliya ve gerçek ilim sahibleri bulunur. Zamanın sultanları onlara baş eğer... Sözlerini dinler, emrini yerine getirir; büyüklüğüne inanır..

Bâzısı da zâhiri ilimlerle meşgul olur. Naklî bilgilerin zâhirine dalar.. Kendisini böylece saklar. Onun bu dalışından; kısır görüşlü hiçbir kimse, mana çıkaramaz.

Bâzısı da dünya işlerine girer. Baş olma hevesine kapılır. Çok beğenilen elbiseleri giyer... Zâhirde böyledir ama bâtında, bastığı yer kuvvetlidir. Bu da bir başka perde hâli...

Evliya zümresinden bir kısmı da; padişahlara, valilere, zenginlere çok gitmekle kendisini gizler. Bunlara gidip dünyalık talebinde bulunan çoktur. Vazife isteyen de bulunur. Ders vermek ister. Hatiplik taleb eder. İmam olmak arzusunu bildirir. Malî işlere bakmak da arzulayabilir. Daha bunlar gibi bir çok işler.. Bu işleri yaparken âdilâne konuşur. Bütün tasarrufu iyiliğe dairdir. Onun bulduğu iyilik yolunu ümeradan, fukahadan, malî işlere bakanlardan tek kişi bulamaz. Kendisini saklamak için dünyalık topluyorsa, ondan bir şey yemez. Yiyecek olursa, bir doyumluk alır.

İleriyi göremeyenler ve dar anlayışlı kimseler bu zatların dış haline bakar şöyle der:

— Eğer bunlar evliya olsaydı, bu valilerle ne işleri olurdu,. Tekkelerinde, ya da evlerinin bir köşesinde oturur; ilimle meşgul olurlardı; Rablarına ibâdet ederlerdi..

Halbuki, Allah Taâlâ bu ve benzeri evliya zâtları esirgemiştir. Noksanlık halinden saklamıştır. Arz edilen isnadı yapan, dinini ve mânevî durumunu korumak isteseydi; biraz durur, düşünürdü.. Dil uzattığı evliya ve gerçek ilim sahibi zatların durumunu uzaktan olsun incelerdi. Bunu yapınca görecekti ki, yapılan işlerin her biri bir hikmete mebni..

Çok kere o büyük zatların, valilerin katına gidişi; bir zararlı halin ortadan kalkması, veya bir mazlumun zindandan halâsını sağlamak içindir. Belki de derdini anlatamayan, dileğini devrin büyüklerine ulaştıramayan bir Allah kulunun işini bitirmek için gider. Öyle ya, bir zavallı gelir, hatırı sayıldığını bildiği mânevî kudretine inandığı zâtı, işinin halli için aracı kılar. Böyle bir iyiliği yapmak, zamanı gelince vacib olur; yapmamak da haram..

Biliniz ki, o padişahlara, valilere giden velî ve ilim sahibi zatların, onların elindeki malda gözü yoktur. Yanlarında iman vakarı ile otururlar. İyiliği söyler; kötülükten sakındırırlar. Bu gibilerin işi için, aracılığını yaptığı kimseden hediye bile kabul etmez. Böylesi, iyiliği ile bilinen muhsin zattır. Yaptığı işleri tenkit sebebi yapmak kimse için iyi olmaz.

Aliyy'ül-Havvas Hazretleri şöyle buyurur:

— Eğer fakir; ümera katında nasihatının tutulacağını, aracılığının kabul edileceğini bildiği zaman onların yanlarına varması arkadaş olup, herhangi bir yersiz durumu anlatması gerekli olurdu.. İman nuruna sahib olan, işi gelişinden anlar. Başkası anlayamaz..

•

Evliyadan bir kısmı da, halktan hediye ve sadaka alarak halini gizler. Halktan biri hediye veya sadaka getirir; ona bir miktar da kendi malından katar. Gören, onun hepsini halkın verdiği sadaka ve hediye sanır. Verenleri övmeye koyulunca, halk iyiden dilini açar. Fakirlere dağıtmaya başladı mı daha ileri giderler.

— Çoğunu kendisi ve çocukları için sakladı, derler. Daha neler...

— Bu zamanda kim eline hazır giren malı dağıtır?. gibi laflar.. Halbuki o büyük zat, o malın bir kısmını ayırmayı aklına bile getirmemiştir. Bu durumda, bizlere düşen bir vazife var: Onların dediğine bakmamak müsamahalı davranmak.. Hiç bir velî böyle zemli şeyleri yemeye kalkmaz..

Hediye alıp, anlatıldığı gibi yapmak, ihlâs sahibi kişilerin işidir. Zâhirde; sadaka alanı halk küçük ve düşük görür. Halbuki bu zatların aldığı sadaka, manevî hallerini tamamlar. Dıştan bakan onların bu haline akıl erdiremez..

Halkın âdetidir; sadaka ve hediye alanı küçük görür, almayanı da büyültür. Bilemezler; belki o sadaka kabul etmeyen kimse, bunu görsünler ve işitsinler diye yapar.. Belki de üstünlük hevesine kapılmıştır. Belki de, kalblerin kendisine meylini, halkın tazimini, dillerin övmesini bekliyor.. Fudayl b. Iyaz bu manâda şöyle buyurur:

— Verileni almamak suretiyle halktan övme bekleyen, nefsine ve

hevasına kul olur. Allah'tan birşey beklemesin. Nefsine kul olması, onun emrine girmesi demektir

Verilen bir şeyin reddi sonunda; nefsinin düşeceği fitneden çekinen kimse için de şöyle buyurur:

— Verileni almalı; sonra ehlini bulup gizlice vermelidir. Kendisi için de ondan bir şey çıkarmamalı.. İnşaallah bu şekilde nefsin fitneye düşmesine engel olur.

Muhyiddin Arabî Hazretleri şöyle buyurur:

— Allah'ın sevgili kulları evliya için itikadsızlık kapısına sebep olan, onların şekline bürünen sahte kimselerdir. Böyle birine rastlayıp kalan elbette yanılır. Kulları, Hakk'a vâsıl edecek yolları en çok bu gibilerin durumu kapar.. Ama böylelerine takılıp kalmak olmaz. Bir Âyet-i Kerime hükmüne göre, **«Allah'ın emri ne ise o olur.»** Sonra, **«Kimse kimsenin hatasını yüklenemez.»** Bir kimsenin yanılması ile aynı saray erbabını töhmet altına almak kaidesi nereden çıkarılır?.. Böyle bir hüküm sadece bir inad ve batıl bir heves uğruna taassubdur..

Bu mevzuda bir şair şöyle demiş:

Her devirde, erenlerin su-i zan altında,
Gizlenmesi büyüklüktür.
Gece karanlığından zarar görmez hilâl;
Güzeldir, örtemez siyah bulutlar onu.

Şöyle diyorum; Allah'ın velî kullarını anlamaya en büyük mani, dış şekle ve görünüşe dalmaktır; bu, onları anlamak işinde büyük bir perdedir. Allah Taâlâ evvel zamanın adamlarını da, âhir zamanın adamlarını da böyle perdeledi. Allah Taâlâ, hali bu olan kavmin sözlerini şöyle anlatır:

— **«Bu nasıl peygamber?. Yemek yiyor; çarşı pazarda geziyor.»** (25/7).

— **«Dediler; bu sadece sizin gibi bir beşer.. Yediğinizden yer, içtiğinizden de içer.»** (23/33)

— **«Dediler; bizden bir beşere mi tabi olalım?»** (54/24)

Yâni;

— Davasına ve sözüne uyan bir kimse göremiyoruz, diyorlar. Aşağı yukarı, arz edilen âyet meâlleri bunu anlatıyor. Bunun gibi daha birçok sözler.. Ama Allah, kullarından birine edep öğrenmek, ahlâkî yönden uyması için bir veliyi tanıtmak dilerse, dış durumunu gözünden siler. İç âleminin parlayan nurunu müşahede ettirir. Bunu görünce şeksiz inanır, bağlanır ve çok sever..

•

Velîlerle arkadaş olan insanların çoğu, sadece onların dış yüzlerini görürler. Bu yüzden, onlardan az faydalanırlar. Ömürlerini onlarla geçirir, fakat hiçbir şey elde edemezler.

Halk için velîlerden birine inanmakta, ittifak hali yoktur. Hikmet i ilâhî böyle gerektiriyor. Bunun böyle oluşunda gizli bir sır var.. Anlamak lâzım.. Eğer halkın hepsi, onun büyüklüğünü kabul edecek olsaydı; yalan isnadı yapanlara karşı sabır hâlinden alacağı ecri bulamayacaktı.. Şayet hepsi, yalancılık isnadı yapacak olsaydı, o zaman da; tasdik edenlerin tasdiki için Hakk'a şükür edemeyecekti.. Tuttuğu hak yolu izleyenlerden dolayı Allah'a hamd edemiyecekti.. Allah, velî kullarını ayık tutmak için, halkı iki kısma ayırdı. Bahsi geçtiği gibi; yalancı diyen ve tasdik eden... İnanan ve inanmayan.. Ta ki, tasdik edenlerden dolayı, şükür; etmeyenlere, yalancı diyenlere karşı da sabır yolunu tutsunlar.. Allah'a böylece ibadet etsinler.. Çünkü iman ikiye bölünmüştür; biri sabır, diğeri de şükür...

Aliyy'ül-Havvas efendimin şöyle buyurduğunu duydum:

— Nefis övüldükçe kirlenir Zem edildikçe de temizlenir.

Şöyle de buyurdu:

— Sakın bu yolun yolcuları ve varlıksız ilim sahibi kimseler için aleyhte söyleneni dinleme.. Sonra Allah'ın manevî himayesinden mahrum olur ve Allah tarafından azaba uğrarsın.

Cüneyd Bağdadî Hazretleri şöyle buyuruyor:

— Bir kimse bu evliya zümresiyle oturur; özüne erdikleri bir şeyi anlatırken karşı gelirse, Allah ondan iman nurunu çıkarır..

Anladığıma göre, burada anlatılan iman nuru bir başka nurdur. Aslında, bu nurdan mahrum kalan kimsenin yine Allah'a, meleklere, kitaplara, peygamberlere ve âhiret gününe imanı vardır. Anla.. Tıpkı: **«Zâni, zina ettiği zaman mümin değildir.»** hadîs-i şerîfindeki mana gibi.. Yani, Allah onu görüyor. Bu hale inanan zina eder mi?..

•

Erenlerin ilmi üzerinde tartışma yasağına gelince, sebebi var; anlatalım: Onların ilmi vecid halinde gelir. Diğer zâhir ilmi gibi onda nakil yoktur. Bir kimse; bizzat ayân beyân, açık görüp müşahede ettiğini haber veriyorsa, dinleyene bu hususta tartışma yakışmaz. Eğer hali bu olan zatın sâliki ise, tasdik etmeli... Değilse, hakkını teslim etmeli.. Çünkü bu zâtların ilmi, çekişme kabul etmez, nebevî bir verâsettir. Zira Hazret-i Peygamber, cedelden nehyetti ve cedelci hakkında: **«Cehennemdeki yerine hazırlansın»** buyurdu.

Muhyiddin Arabî Hazretleri şöyle buyurur:

— Gerek maarif-i ilâhiye, gerekse işârât-i rabbaniye; halk ara-

sında münazaa konusu olmaktadır. Bu münazaanın çıkmasına sebep, anlatılan hallerin; aklın kavrama gücü dışında olmasıdır. O haller onlara; nazarî ve naklî delile ihtiyaç bırakmadan, anî gelir. Aklın, kendisine göre çizdiği yoldan da gelmez; işte insanların o hallere karşı yabancılık duyması bu yüzden olur. Sebeb olarak da, geliş şeklini gösterirler.. İnkâr eder, bilmek, anlamak istemezler. O yolların birini inkâr, zarurî olarak sahibine düşmanlığı gerektirir. İnsan; inkâr ettiği şeyin aslına ermiş olması ve ne olduğunu bilmesi gerekir; fakat zikri geçen haller, inkârcı için, şekli ve gelişi itibariyle meçhuldür. Akıllı kimseye gerekir ki, bu gibi inkâr halini, kendiliğinden ayıplaya.. Ve bilmediğini inkârdan geçe... İnkârcı hallerinden kurtulmak için, böyle yapmalıdır. Bildiği ile amel eden Allah'ın velî kulları, daima Hakk'la beraberdir; halleri gerçekten tasdiktir. Düsturları; doğruluk, teslim ve ihlâstır. Ahdettiklerini yerine getirmek, onların halidir. Bu halde; Hakk'la alıp verdikleri her nefesleri takib eder; bir nefesin dahi boş geçmesini istemezler. Bütün bağlarını ona teslim etmiş, nefislerini önüne sermişlerdir. Hiç bir zaman; kendileri için yardım talebinde bulunmazlar; yaratıcılarından utanırlar.. Allah Taâlâ'nın daima hallerini bilmesiyle yetinirler. Kendileri kadar, Hak Taâlâ da onları korur; hatta daha fazla.. Çünkü Allah Taâlâ; onlara harb açanla harb eder; onları mağlûp etmeye kalkanı mağlûp eder.

Efendim Ebû Hasan Şazelî Hazretleri ise şöyle buyurur:

— Allah Taâlâ, ezelî ilminde, bu zatlara söylenecekleri biliyordu.. Bu yüzden yanlış vasıftan münezzeh olan yüce Allah, Kur'an-ı Kerimde; önce kendisi için söylenenleri anlattı. Bu sözleri edenler hakkında şakavet hükmünü verdi. Bunlar Hak Taâlâ'ya:

— Çocuk sahibi, kadını var ve fakir, dediler. Cimrilik isnadını yaptılar. Bir velî veya sıddîk vasfını alan zât, hakkında söylenen deli, sihirbaz, zındık, kâfir, gibi sözler dolayısı ile darılıp kabına sığmaz duruma gelince, onun üstünde Hakk'ın gizli sesi şöyle yükselir:

— Sana söylenenler, senin önceki halindir. Eğer ihsanım olmasaydı; öyle kalacaktın. Âdemoğlu kardeşlerine bir baksana; görüyorsun ya, zâtım için neler söylediler ve varlığıma yakışmayan ne kötü isnatta bulundular..

Bu söylenenler, o zâtın içini açmadığı; daha daraltığı zaman bir başka ses gelir:

— Sen benimle denk olabilir misin?.. Celâl sıfatıma uymayan ne sözler ettiler. Sevgili habibime ve onun kardeşlerine neler söylediler, bir düşün... Deli dediler, sihirbaz dediler. Bu sözler o zâtlara uyar mı?.

Mertebelerine yakışır mı,.. Bu zâtlar onları Hakk'a dâvet ederken, onlar da üstün olduklarını kabul ettirmeye, baş olmaya çabalıyordu..

•

Ey kardeş, Hak Taâlâ peygamberini -sallallahu aleyhi ve sellem- nasıl tedavi ediyor?. Bak O'nun kalbi; küffar iftirasına karşı daraldığı zaman, ilâcını şöyle târif ediyordu:

— **«Rabbını hamd ile tesbih et. Secde ehli ol. Yakîn gelinceye kadar Rabbına ibâdette bulun..»** (15/98-99)

Ey veli, bu hâlde sana peygambere -sallallahu aleyhi ve sellem- uymak düşer. O'na gösterilen tedavi usûlünü sen de uygula.. O ilâhî bir tedavi yoludur. Rabbani bir şifa şeklidir. Ağyârın, inkârcıların ve nefsine kanmışların isnadı sonucu olarak meydana gelen sine darlığını, emredilen bu tedavi şekli giderir.

Yukarıda zikri geçen Âyet-i Kerîmedeki **Tesbih, Hamd, Secde** ve **Yakîn** gibi yüce kelimeleri biraz izah edelim:

Tesbih: Şanına lâyık olmayan vasıflardan Hakk'ı tenzihtir. Yersiz vasıfları gidererek ve sıfatlarını anarak, Hak Taâlâ'yı sena etmektir. Varlığına sınır çizmek ve benzer göstermek gibi noksan isnatları atmaktır.

Hamd: Allah Taâlâ'yı cemâl ve celâl sıfatına uyar şekilde övmektir.

Hamd ve **Tesbih,** inkâr ve alay edenlerin sözünden hasıl olan kalb hüznünü giderir..

Secde: Bundan murad; kulun, üstünlük ve büyüklük gösterisi gibi, haline yakışmayan vasıftan temiz olmasıdır. Secde eden secde halinde üstünlük sıfatını bırakır. Bundandır ki, secde halinde kula:

— «En yüce şana sahib Rabbımı tesbih ederim..» demek, meşru kılındı.

— «**Yakîn** gelinceye kadar Rabbına **ibâdet** et..» cümlesinde buyurulan **İbâdet** ise; Hakk'ın huzurunda, güçsüz ve kuvvetsiz olduğunu göstermek manasına gelir. Sonra yaramaz nefsine bir şeref payı çıkarmaktan geçmektir. Bu durum kulun; zât ve sıfat itibariyle fenâ bulmasına işaret sayılır. Böyle bir fenâ —yokluk— vasfını almak; Hakk'a kurbiyet vasfı ile bezenmek, O'nun vereceği sönmez şerefe doğru gitmek, ve **«Secde et, yakınlığa er..»** İlâhî emri gereğince, arada hiçbir şey kalmadan o varlığa kavuşmaktır. Bir hadis-i kudsî'de şöyle buyuruldu:

— **«Kulum bana nâfilelerle yaklaştıkça Ben onu severim. Onu sevince de gören gözü işiten kulağı olurum.»**

Bazı zatlar; **Nafile** kelimesini şöyle tefsir ediyor:

Kul Rabbını müşahede edince, nefsini yitirmesi, mevhum varlığından fenâya —yokluğa— geçmesi...

Yakîn: Bu tam bir istikrar ve sükûn halidir. Bu hal, bir sürü vehim, zan, şek, tereddüt gibi şeylerin erimesi sonunda olur. Araplar, havuzda toplanıp durgunlaşan su için de aynı kelimeyi kullanırlar.

Muhyiddin Arabî Hazretleri şöyle buyurur:

— Sükûn, istikrar ve itminan adı verilen hal; akla ve nefse izafe edildiği zaman; **İlm'el-yakîn**.. Yani; bilgi ile elde edilen Yakîn hali adı verilir. Ruha izafe edildiği zaman: **Ayn'el-Yakîn**.. Yani; görmek sureti ile elde edilen **Yakîn** hali denir. Hakikî kalbe izafe edildiği zaman, **Hakk'el-Yakîn**.. Yani; gerçek ve tam **Yakîn** adı ile tarif edilir. Varlığın özüne, sırra izafe edildiği zaman ise.. **Hakikatü Hakk'el-Yakîn**, yânî; gerçek **Yakîn** halinin de gerçeği, adını alır. Bunlar birer mertebedir. Tek kişide toplanır. O da, **İnsan-ı Kâmil**..

Cüneyd Bağdadî Hazretleri Şeyh Şiblî'ye çok defa şöyle derdi:

— Hakk'ın nurundan perdeli kimseler arasında Allah -celle celaluh- sırrını ifşa etme...

Şu cümle de Cüneyd Bağdadi'ye aittir:

— Sûfî; tevhidin özüne dair eserleri, yalnız bu yolun ehli arasında okumalıdır; yahut da işin özünü bilmiş, doğruluğuna inanmış kimselere teslim olanlar arasında.. Aksi halde, yalan isnadı yapılır; ou da ilâhî cezânın gelmesine sebep olur..

Cüneyd Bağdadi Hazretlerinin anlatmak istediği durum ve azaba dair tafsilât daha önce de geçti... Ayrıca Ebu Türab Nahşebî Hazretleri tarafından anlatılan bir cümleyi tekrar edelim; o, Hakk'ın nurundan mahrum ve mahcub olan, inkâr ehli için şöyle diyordu:

— Kul, Allah'tan yüz çevirme hâline düştü mü, evliyaya dil uzatmaya başlar.

Ebu Türab Nahşebî Hazretleri doğru söylüyor.. Evliyaya dil uzatan kimse; Hazret-i Allah'ı kalben tasdik etseydi; varını O'nun zâtı uğruna verenlerin kokusunu alırdı.. Önlerinde edeble dururdu. Onları över ve ayaklarına kapanırdı. O zatlar da bunun, bu edeb ve hizmetine karşılık Hakk'a yakınlık hâlini ona öğretir ve huzurlarına kabul ederlerdi... Ve... Sonunda da onlar gibi olurdu... Bu bir kaidedir. Evvelâ edeble hizmet... Sonra huzura kabul...

•

Bu yolun; ehl-i kâmil zatları, öz tevhid makamına dair kelâmını gizli tuttular. Bunu, avam müslümanlara şefkat icabı yaptılar. Işin

iç yüzünü anlamayan cidalcilere acımaları da ayrı bir sebep... O hâl âleminden söz açan irfan sahibi büyük zâtlara karşı edeb de lâzım..

Cüneyd Bağdadî Hazretleri umumî sohbetlerinde **Tevhid** ilminden söz açmazdı; konuşması gerektiği zaman evin tenha bir köşesinde konuşurdu. Fakat, daha önceden evin kapılarını kilitler, anahtarını da dizi dibine koyardı... Şöyle buyururdu:

— Allah'ın velî kullarına ve özleyip çıkardığı büyüklere yalan isnadı yapılması, zındık lâkabı takılması hoşunuza gider mi?..

Sonra da anlatılacağı gibi, Cüneyd Bağdadî'nin bu şekildeki hareketine:

— «Söylenmesi hoşunuza gider mi?» Cümlesi ile işaret ettiği isnatların yapılması sebep olmuştu. Bundan sonra kendisini, fıkıh ilmine çalışmakla gizledi. Taa, vefat edinceye kadar böyle devam etti.

Muhyiddin Arabî Hazretleri şöyle buyurur:

— Bir kimsenin kalbinde tasdik hâli baş göstermezse, bu zümrenin sözünü ona işittirmek mümkün olmaz. Böylesi, o zatlarla oturmasın.. Tasdik hâline sahib olmadan onların sohbetini dinlemek öldürücü zehirdir..

Efdalüddin Efendim Hazretleri şöyle buyurur:

— Tasavvuf ehiinin çoğu sözleri, dıştan bakılınca, felsefecilerin ve mutezilenin kurduğu esasa dayanır gibi görünür. Akıllı olan, hoş kişilik edip hemen inkâra kalkmamalı. Bakmalı, görmeli, delillerini anlamaya çalışmalı.. Kaldı ki, gerek felsefecilerin, gerekse mutezilenin yazdığı hepten boş değil.. Bazı zatlar, onların kitabını okumayı mahzurlu görmüştür. Sebebi de, okuyanların kalbine şüphe düşeceği korkusudur. Hele, inkâr ve iddia ehli o kitapları okursa hiç de iyi netice vermez.

Efendim, Muhammed Mağribî'ye ait bir risalede şu satırları gördüm:

— Bil, Erenlerin yolu iki şekilde kurulmuş görülür; müşahede yolu ile elde ettiklerini isbat... Bir de bâzı hâllerde mutezile yoluna benzer tutumları...

Anlatmak istediğimiz yüce hâl, zât-ı ilâhî'nin birliğine erince sıfatların erimesi sonunda hâsıl olur. Öyle olur ki, sıfat diye bir şey kalmaz. Başkası bundan daha üstün olsa da bu hâl, kolay bulunan bir şey değildir, azîzdir. Bununla beraber, şiddetli vehim meydana getirir ve bu zatlar hakkında kötü zan beslenmesine sebep olur. Çünkü görünüş itibariyle mutezile mezhebine benzer... Halbuki bu hâlin şüphe edilecek hiç bir yanı yoktur. Zâhire bakıp aldanmamak için, salikin dikkatli olması gerekir. Erenlerin hakkında yarım yamalak bilgi ile

yanlış isnattan sakınmalıdır. Böyle bir hataya düşmek, bu yolda işlenen hataların en büyüğüdür...

•

Evliya zümresinden bir kısım zatlar, Erenler tarafından söylenen ince meselelere ait kapıyı kapadı.. Ölünceye kadar bu mevzuda hiç bir şey konuşmayan da vardı... Bir kısım zatlar da, işi oluruna bıraktı. Ve şöyle buyurdu.

— Bu yola giren kimse diğer yolcuların anladığı kadar anlar. Diğerlerinin tattığını o da tadar. Ve halkın dedikodusuna kulak asmaz.

İlerde hâl tercemesinde anlatılacağı gibi, bir gün müridleri Ebu Abdillah Kureşî'den hakikate dair kelâm etmesini istediler. Bunun üzerine onlara şöyle sordu:

— Müridim ne kadar?. Aradan bir kişi:

— Altıyüz, deyince:

— Kendinize göre yüz kişi seçin. dedi; seçtiler. Sonra:

— O yüz kişiden de yirmi kişi seçin.. dedi; onu da seçtiler. Daha sonra:

— O yirmi kişi arasından da dört kişi seçin.. dedi. Onu da seçtiler.

Bu son seçilen dört kişi; o müridler arasında en ziyade irfan sahibi ve keşif ehli idi. Hâl böyle iken o büyük zat, şöyle buyurdu:

— «Eğer size hakikat ve sırlar ilminden konuşacak olsam, hakkımda küfür fetvâsını ilk verecek kimseler, bu seçtiğiniz dört kişi olacaktır.»

Burada bir hususu ifade etmek isterim; gerçek hâllerinde özürlü erdikleri şeyi sakladıkları için; o büyük veliler hakkında yanlış kanaat beslemek doğru olmaz. Hâllerini, zâhirî âlimlerden ve avam tabakasından gizlemeleri yerinde bir iştir. Bize düşen onların hâlini iyiye yormaktır. Çünkü biz, onların ıstılahını pek anlayamayız. Bir kimse, o zatların iç âlemlerine nüfuz edemezse, yaşadıkları âlemi de anlayamaz.

Bu derin bahse girerken, kapılarını halka kapamalarında hikmet var. Bu ilmin denizi derindir. Diğerleri şöyle dursun, ilim sahipleri için dahi, içinden çıkılması zordur. İmam Ahmed b. Hanbel Hazretlerinin durumunu yukarıda anlattık.. O ilim bakımından umman iken; bu mevzuda, kendine tevcih edilen soruyu, Ebu Hamza Bağdadî Hazretlerine havale eder:

— «Bu hususta ne buyurursun? ya sofi.» derdi.

Halkın anlayış ve kavrayış dereceleri çeşitlidir. Hiç bir ârif duyulmadı ki; söylediği söz, umuma şamil olsun.. Böyle bir hâl, Peygam-

ber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizin özellikleri arasındadır. Bazı zatar bu haddi aştıkları içindir ki; niza çıkar.. Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- bir Hadîs-i Şerîfinde şöyle buyurur:

— «İnsanların akıllarına göre konuşmak için emrolundum.»

Bunu anla ve düşün...

Evliyanın kelâmını herkes anlayamaz. Yanlış yorum yapmaları bu yüzdendir. Bir velî der ki:

— Hakiki tevbe; tevbeye, tevbe etmektir.

Bu cümledeki manayı, bu yola yabancı olan çıkaramaz; «nasıl olur?» diye şaşar. Ve der ki:

— Bu cümle mantık ve mana itibariyle yanlıştır. Tevbeye, tevbe etmek, hatada ısrardır.

Fakat o velî zat, sözünü açıklasa ve dese:

— «Önce nefsi tezkiye etmeli ve Allah'ın rahmetine sığınmalı.. bu olmadan, tevbeye güvenmek doğru olmaz. İşte o sözümle bunu anlatmak istiyorum, hatada ısrarı değil...»

O anlamaz kişi, bu açıklamayı duyunca:

— İşte şimdi söz güzelliğini buldu.. der.. Halbuki önce inkâr etmişti.

Evliya, riyakâr ve iddia sahibi değildir; onların ameline böyle şahadet edilmeli.. Halbuki onların amelini anlamayanlar; ihlâs sahibi olduklarına şahitlik etmez..

Yukarıda zikri geçen cümleye benzer sözler, birçok zatlar tarafından da sarf edilmiştir. Zatın biri şöyle buyurmuş:

— Takvanın hakikisi, takvayı terk etmektir..

Ömer bin Farıd Hazretleri ise bir şiirinde şöyle buyurur:

Zühd, ibadet, takvaya dedim ki:
Artık yabancım değildir hevâ, siz gidin..

Bir başka şiirinde ise şöyle buyurur:

Hevânın eteklerini tut, hayadan soyun;
Abidler yolunu bırak, isterse yüce olsunlar.

Bu yola yakınlığı olmayan, kullanılan ifadelerdeki istılâhı anlayamaz; anlatılan sözleri inkâra kalkar. Ve şöyle der:

— Zühdü, ibadeti, takvayı terk hoş bir şey değildir. Bunları bırakan dinden çıkar. Bu sözleri söyleyenin iyi hâline nasıl inanılır?.

Eğer bu yola bir yakınlığı olsaydı, Şeyhin bu sözlerle, Allah rızası gözetilmeden yapılan ameller üzerinde durulmamasını kasdettiğini anlardı.

— Zühd, takva ve ibadete dair, geçmiş zatların hayli eseri var. Allah hepsinden razı olsun...

Sonra biz, Muhyiddin Arabî ve benzeri zatlar arasında; namaz, oruç, hac, zekât gibi farzların terkini isteyeni işitmedik. Dini emirlere aykırı düşüneni görmedik.. Nasıl olur da, bir velî kendisini Hakk'a vâsıl eden sebepleri ortadan kaldırmak ister.. Aksine, o vüsul sebeplerine yapışmaya, halkı daima teşvik eder.

Anlaşılıyor ki; halka, bu zatlara dair inkâr yolu kapalıdır. Ancak, bazı anlatma tarzlarına ve vecd hâlinde söyledikleri şeye yabancı kalabilirler.. Bu yabancısı oldukları şey; Âyet-i Kerîme ve Hadîs-i Şerîf'in delâlet ettiği mana olmamalıdır. Böyle olduğu takdirde, muhatap serbest kalır. İsterse, tasdik eder ve uyar... Tıpkı mezhep imamlarına uyanlar gibi... Böyle yapmadığı takdirde, sükût geçer... Ama, yine inkâr yoluna sapmamalı.. Çünkü bu zatlar, bu yolun müctehidleridir Bir müctehid için yaptığı inkârı, bir başka müctehid haklı çıkaramaz.

Kazvinî Hazretleri **Sırac'ül Ukul** adlı eserinde, şöyle anlatır:

— Bir gün İmam-ül-Harameyn'e tasavvuf ehli tarafından sarf edilen bazı şeyleri anlattılar ve fikrini sordular.. Şöyle buyurdu:

Eğer bize «sofilerin tekfiri gerektiren sözleri ile tekfiri gerektirmeyen sözlerini ayırın denseydi elde edilmesi imkânsız bir şey istediniz, derdik.. Çünkü onların kelâmını idrâk bizim için güçtür. Onların yolu şerefli bir yoldur. İçinde bulundukları, uçsuz bucaksız dalgalı denizden alınsa alınsa, bir avuç alınır. Bir kimsenin ilmi; bu mevzudaki gerçekleri etraflı bir şekilde kavrayamazsa, küfrü isbat eden, kuvvetli delilleri elde edemez.,

Bazı zatlar da, bu yoldaki hâlini şu şiirle ifade etmek istemiş:

Biz, koca denizleri arkada bıraktık;
Halk nasıl bilsin, nereye yöneldik.

Mevlânâ Takiyyüddin Sübkî Hazretlerine zat-ı ilâhi üzerine uluorta laf edenler, nefse uyanlar ve bid'atçıların yanlış sözleri anlatıldı.. Küfre dair karşı durumları sorulunca.. Şöyle buyurdu:

Ey bu soruyu soran, bilmelisin.. **Lâilâhe İllallah Muhammedün Resulullah** (1) kelime-i tevhidini diyen tekfir edilemez. Zaten Allah'tan korkan kimse; hâli bu olana kâfir demekten çekinir. Küfür kelimesi gözünde büyür.. Çünkü küfür damgasını vurmak zor bir istir. Tehlikesi çoktur. Bir şahsı, açıktan tekfir eden kimse; şu hükmü veriyor, demektir: «Öbür âlemde hâli fenadır; sonsuz zamanlara kadar

(1) Allah'tan başka ilâh yok, Muhammed Allah'ın resûlüdür.

cehennemde kalacak. Dünyada ise, onun kanı, malı helâldir. Hiçbir müslüman kadınla evlenemez.. Ne ölüsüne, ne de dirisine, hiçbir İslâmî âdet icra edilemez..»

Yanlışlıkla bin kâfiri serbest bırakmak; yanlışlıkla, bir müslüman kimsenin kanını akıtmaktan daha az hatalıdır. Bir Hadis-i Şerîf'te şöyle buyurulur:

— «İmamın yanılıp ceza kesmesinden, yanılıp affetmesi bana daha sevimli gelir.»

Sonra, bu zatlar hakkında; kötü zan beslenmesine ve küfürlerine dair fetva verilmesine sebep olan meseleler dikkat ister. Anlaşılması güçtür. Benzerleri çoktur. Çeşitli mana taşır. Hangi manaya daha yakın olduğunu bilmek zordur. Aynı manada söylenen bazı kelimeler hata sayılmaz; dolayısı ile bu hatalı sayılanı, öbür hatasızdan ayırd etmek zor olur. Tevil yollarını bilmek ve söylenen yerlerin şartlarını anlamak kolay değildir. Tevil edilme ihtimali olan kelimelerle, olmayanı seçmek müşküldür. Hâl böyle olunca, bütün dil âlimlerinin takip ettiği yolları bilmek gerekiyor. Bunların dilini Arap kabileleri dilinden tam ayırd etmek düşüyor. Mecazını, istiaresini anlamak lâzım geliyor..

Tevhide dair inceliklere karşı, ayrıca irfan sahibi olmak icab eder. Bunlardan başka daha bir çok şeyler.. İşte, anlaşılıyor ki, bu belirtilen hususa vukuf peyda etmek cidden zor.. Asrımızın büyük ilim sahipleri bile, bunun uhdesinden gelemez. Nerede kaldı diğerleri... İnsan; kendi inancını dahi, sağlam bir şekilde anlamaktan ve anlatmaktan acizdir. Başkasının inancını nasıl anlasın, anlatsın ve nasıl yazsın?.. Bu duruma göre, rastgele herkese **Kâfir** denilemez. Ancak; açıktan ve sarih bir şekilde kütrü belli olursa, o zaman olabilir. Bu da dinden çıkmak, Allah'ı ve Peygamberi -sallallahu aleyhi ve selleminkâr etmek, dolayısiyle İslâm dininden ayrılmak gibi şeylerdir. Boylesi ise, pek azdır.

Burada edepli davranarak, nefsine uyan ve bid'at yoluna sapanları kendi hâllerine terketmeli; sarih nasslara munalif olarak söyledikleri sözler konusunda da erenlere teslim olmalıdır. Sûbkî'nin sözleri burada sona erdi.

•

Şimdi, duyduğum bir hikâyeyi anlatacağım. Şeyhimiz Eminüddin bana anlatmıştı. Hadise şöyle oluyor:

Bir kişi, kendisinin küfre düştüğü vehmini uyandıran bir cümle sarf ediyor. Bunun üzerine Mısır âlimleri o şahsın küfrüne fetva veriyor. Öldürecekleri sırada Sultan Çakmak soruyor:

— Şu anda, Mısır âlimlerinden burada hazır olmayan var mı?

— Evet Minhac şarihi Celâleddin Mallî var.. diyorlar. Ve Sultan bir haberci gönderip çağırtıyor. Celâleddin Mahallî geliyor ve adamı zincire vurulmuş olarak Sultanın huzurunda görünce soruyor:

— Bu adamın hâli ne?.

— Kâfir oldu, diyorlar.. Tekrar soruyor:

— Küfrüne fetva verenin dayandığı delil nedir?

Bunun üzerine Salih Bülkînî öne atılıyor ve şöyle diyor:

— Babam, Şeyhülislam Siraceddin durumu aynı olan birinin küfrüne fetva vermişti.

Bunun üzerine, Celâleddin Mahallî şöyle diyor:

— Ey oğlum, sen babanın verdiği fetvaya dayanarak; Allah'ı ve Peygamberini seven muvahhid bir müslümanın katline nasıl fetva veriyorsun?.. Çözün şu zincirleri.

Çözdüler.. Celâleddin Hazretleri o zatın elinden tuttu, beraber çıkıp gittiler. Sultan bakakaldı. Kimse peşine takılmaya cesaret edemedi. Allah ondan razı olsun.

Muhyiddin Arabî Hazretleri şöyle buyurur:

— İrfan sahiplerine çok kere **İlâhî** nefhalar gelir. O gelenden bahsedecek olsalar; ileri gelen ârifler bile onlara câhil, der. İşlerini zâhirî delillere göre ayar edenler de onları reddeder. Halbuki o hâlin aslı bu gibilere saklıdır. Allah tarafından ihsan edilen bu kerametlerin; Peygamber mucizelerinden bir bölüm olduğunu anlayamazlar. Zâhirî âlimlerin anlayamadığı cümleler, bu zatların ağzından çıkarsa bid'at sayılmaz ki..

Şüphesi olanlar şu kitaplara baksınlar: Muhyiddin Arabî'nin Meşâhid'i ve Ankâu Mağrib'i, İbn Kusa'nın Hal'un-Na'leyn'i.

Evliyanın sözü daima bir maksada dayanır. İleri gelen âlimler dahi, onu tam anlamakta zorluk çeker. Ne kadar çabalasa hakikatına eremez. Bu mana; söyleyenle birlikte kudsî huzura varana hastır. Evliyanın kullandığı dil kudsîdir. Ondan çıkan manayı ancak melekler anlar. Beşerî kabuğundan soyunan anlar. Ve.. tam keşif haline eren zatlar anlar...

İzzeddin b. Abdüsselâm, Ebû Hasan Şazelî ile bir toplantıda bulundu. Ve orada Erenlere teslim oldu. Daha sonra şöyle demeye başladı:

— Tasavvuf ehlinin üstünlüğünü gösteren en büyük delil; binalarını dinî temeller üzerine kurmalarıdır. Kendilerinden zuhur eden keramet ve harika hâller, hep bu açıdan görülür.. Bu zatlarda zuhur eden yüce hâl; hiçbir fıkıh âliminde zuhur etmemiştir; ancak, bu zatların yolunu izleyen hariç ki, bu durum müşahede edilmektedir.

Halbuki; İzzeddin b. Abdüsselâm, daha önceleri, evliya yolunu inkâr ederdi.. ve:

— Bizim için, Kur'an ve hadîs'ten başka hangi yol olabilir? derdi.

Büyük zatların bir iki toplantısında bulunup, tattıklarını tattıktan sonra; kitap sayfalarının bağlayıcı zincirini kırdı. Ve tamamen evliyayı övmeye başladı.

Bir vakitler Dimyad ve havalisini ehlisalib orduları işgal etmişti. Bu vakanın olduğu sıralarda büyük âlim ve fazıl zatlar, evliya ve şeyhler Mansura bölgesinde toplanmıştı. Aralarında; İzzeddin b. Abdüsselâb, Mekineddin el-Esmer, Takiyyüddin İbn-i Dakikül-id gibi devrin ileri gelen ilim adamları vardı. İçlerinden biri Risale-i Kuşeyri'yi okuyor, diğerleri teker teker, eser üzerinde konuşuyor ve fikrini beyan ediyordu.. Bir aralık Ebu Hasan Şazeli içeri girdi. Hemen şu rica ile karşılaştı:

— Şimdi sizi dinlemek istiyoruz. Bu eserde geçen cümleleri bize biraz açıklayınız..

Ebu Hasan Şazeli bu arzu üzerine şöyle buyurdu:

— Siz İslâm meşayihisiniz. Zamanın büyükleri sayılırsınız. Konuşulması icab edeni herhalde konuştunuz. Ve gereken açıklamayı da yaptınız. Bana söz kalmamıştır...

Tekrar şöyle dediler:

— Hayır ,sizi dinlemek istiyoruz..

Bu talepten sonra, Allah'a hamd etti ve konuşmaya başladı. İzzeddin b. Abdüsselâm'a bir hâl geldi. Toplantı yerinden, bağırarak dışarı çıktı. Dışarı çıkınca, sesini daha fazla yükseltti ve civarda bulunanlara seslendi:

— Geliniz, Allah vergisini görünüz!.. İlâhî kaynaktan gelen şu cümleleri işitiniz! duyunuz!..

•

Yafii Hazretleri **Ravdür'Reyyahin** adlı eserinde şöyle der:

— Veli zatların kerametini inkâra kalkana nekadar şaşılsa yeridir. Halbuki onlara dair birçok Âyet-i Kerime, sahih Hadîs-i Şerîf, sağlam kaynaktan gelen rivayet, feyizli hikâyeler vardır; saymakla bitmez.

Devam ediyor:

— İnsanlar, evliyanın kerametini inkâr konusunda birkaç kısma ayrılır. Bir kısmı, kerameti esasen kabul etmez. Bunlar; bazı sapık ve bilinen takva hâli dışı kimselerdir. Bu zümreye Mücessime diyen de vardır.

Diğer bir kısmı da; geçmiş zamanda yaşayanların kerametini kabul eder. Fakat kendi asrında yaşayan zatların kerametini kabul etmez.

Bu ikinci zümreyi efendim Ebu Hasan Şazelî şu şekilde anlatıyor:

— Onlar, tıpkı Benîisraile benzer. Daha önce yaşayan Musa -aleyhisselâm- peygamberi kabul eder; kendi asırlarında yaşayan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'i fazilet bakımından daha üstün olduğu halde, inkâr ederler. Bunu; şakavet hâlleri icabı, hased ve düşmanlık için yaparlar.

Devam ediyor:

— Birtakımları da, kendi zamanında evliyanın bulunduğunu tasdik eder. Ama, muayyen bir şahsı tasdik etmez. Böylesi, ilâhî yardımlardan mahrumdur. Muayyen bir şahsa teslim olmayan, ebedî, hiç kimseden manevî yardım göremez. Allah'tan afiyet dileriz.

Bazı inkârcılar; velîlerin kerametine sihir diyebilir. Yine diyebilir:

— İnsanın, görmediği birinin çağrısını semadan duyması, içinden birtakım sesler işitmesi, bir anda uzun yolu kat etmesi ve birşeyi başka şekle çevirmesi ve bunlara benzeyen diğer hâller; şu duygular âleminde olacak gibi değil... Şu var ki simya ilmine çalışanlar ve hind fakirleri bu ve benzeri hareketleri yapıyor..

Bu iddia sahibinin cevabını irfan sahibi zatlar vaktiyle vermişler.. Sihirle kerametin, o gerçeği bulan ilim sahipleri şöyle ayırd ediyor:

Sihir: Şeriatın emrine uymayan; fasık, facir, zındık ve kâfirlerin elinden zuhur eder.

Keramet: Tam manası ile Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e uyan, nefisleri ile çok cihad eden, bu şekilde yüksek mertebeye eren zatların elinden zuhur eder.. Evliya. keramet hâline bu şekilde erdi.

Devam ediyor:

— İnkâr edenlerin çoğu, evliya ve salih kimselerden birinin boşlukta uçtuğunu görseler:

— İşte bu işin adı, sihirdir.. derler. Ya da, şeytan ve cinlerden yardım gördüğünü söylerler.. Şüphesiz bir kimse; hak yolda başarıdan mahrum kalırsa, hâli böyle olur. Doğru olduğunu gördüğü ve duyduğu şeyi inkâr eder. Açıktan gördüğünü inkâr eden, göremediği gizliyi nasıl doğrular?. Allah'ın; inanılması için emrettiği şeylere nasıl inanabilir?. İşte bu nokta, ayakların kaydığı yerdir. Buradan kayan, iki âlemde de iflâsa gider. Öyle ya, bu duyguların hüküm sürdüğü âlemde gördüğünü inkâr eden, görmediği gayb âlemine ait işle-

ri; haydi haydi inkâr eder.. İsterse, dıştan inandığını söylesin.. İmam Şafii Hazretleri şöyle demektedir:

— İnkâr; nifakın bir bölümüdür.

Bu fikirler doğrudur, derim. Eğer münafıklar, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi inkâr etmeseydiler; zâhiren ve batınen iman ederlerdi.

Yafii Hazretleri devam ediyor,

— Hayret edilir.. Evliyanın hâllerine sihir isnadı nasıl yapılır ve yaptıklarına:

— Şeytan işi, nasıl denir?. Halbuki onlar; pâk, temiz, kötü sıfatlardan arınmış zatlardır. Tam Hak yakınlığına ermiş, iyi sıfatlara bürünmüş ebrar zümresidir. Onlar, özlerini Rablarından ayıran herşeye, yüz çeviren huzur ehlidir.

•

Ey kardeşim, şu mukaddimede sana hayli şeyler anlattım.. Allah'ın sevdiği velî kulların yüce şanını açıkladım.. Bu zatlar, yaşadığın asırda bulunduğu gibi, geçen veya gelecek asırlarda da bulunur. Sakın içinde, bu zatlara hased hastalığı taşımayasın.. Sakın, onlara itaatsizlik yoluna sapmayasın.. İşittiğin bazı inkârcıların sözleri, seni yanıltmasın.. Sonra; onlardan elde edeceğin hayrı kaçırmış olursun.. Tıpkı cahilliğin sebebiyle, o zatların sözündeki hayrı kaçırdığın gibi..

Bu zatların her kelâmı, sana yararlı birer öğüttür. Bunu; işe yarayan akıl terazinle tartınca anlayabilirsin..

Bu zatlar hakkında söylenen sözün ardı arası kesilmez. Zünnun-u Mısrî için de söylendi.. Bayazid Bistamî için de söylendi.. O zamandan, bu zamanımıza kadar halâ söylenir..

Bu inkâr sözleri sahabe hakkında da söylenmiştir.. Onlara da riyâ ve nifak isnadı yapılmıştır.. Efendim, İbrahim Dusukî şöyle anlatıyor.

— Zübeyr, -radıyallahu anh- namazda fazlasıyla huzurlu olurdu.. Âdeta dış âlemle ilgisi kesilirdi. Bazı kendini bilmezler:

— Gösteriş için yapıyor, dediler. Bir defasında secdede iken, başına kaynar su döktüler. Yüzü haşlandı; ama namazda farkına varmadı.. Selâm verir vermez, bağırmaya başladı.. Hâlini sordu, durumu anlattılar. Kızmadı:

— Yaptıkları bu işten dolayı Allah onları bağışlasın, dedi.. Hayli zaman, yüzünün sancısını çekti..

•

Bu işlerin böyle olması mukadderdir. Çünkü Allah Taâlâ şöyle buyurur:

— «Bir kısmınızı diğeri için fitne kıldık... Sabredecek misiniz?. Rabbın, görür...» (25/20)

Her velînin bu fitneden bol nasibi vardır. Bunların hepsi birer iptilâdır. Allah, bu iptilâyı katında şeref sahibi olan has kullarına verdi. Diğer ümmetlere, parça parça dağılan belâ ve mihnetleri tümden bu ümmete verdi..

•

Bayezid Bistamî'yi yedi defa sürgün ettiler.. Bistam'a geri dönünce evliya ve enbiya hâllerinden anlattı. Ama, o beldenin bu sözlerden nasibi yoktu.. Hüseyin b. İsa Bistamî, o yüce sözleri inkâr etti. Kendisi oranın imamı ve müderrisi idi. Zâhirî ilmi öğretiyordu.. Halka emir verdi; Bayezid Bistamî'yi hudut dışı ettiler. Adı geçen Hüseyin ölünceye kadar, artık Bayezid Hazretleri, Bistam'a uğramadı. Sonra halk onu sevdi.. Saygı gösterdi.. O, sürgün edildiği günlerde halbuki kıyam eden edene idi.. İnsanların ona tazimi üzerine, durumu istikrar kesbetti. Şimdi de devam etmekte..

•

Aynı hâller; Zünnun-u Mısrî'nin de başına geldi. Bir defasında onu devlet katında nüfuzlu kimselere jurnal ettiler.. Bu sebeple, Mısır'dan Bağdad'a kadar zincir vurup götürdüler. Orada konuşunca Halife hayrette kaldı ve şöyle dedi:

— Eğer zındık dediğiniz bu ise, yeryüzünde müslüman yok demektir.. Nitekim hâl tercemesinde anlatacağız.

•

Semnun'ül-Muhib, az mihnet çekmedi.. Bir defasında yabancı bir kadının şerrine uğradı. Kötü arzu ile Semnun'u kendisine çağırıyordu. Fakat o kaçıyor ve harama dalmak istemiyordu. Faziletini duyanlar, çevresini sardı. Şehir bir çok tasavvuf ehli ile dolunca; Halife Semnun'un ve arkadaşlarının başı vurulması için emir verdi. Bu emri duyanların çoğu kaçıp kurtuldu. Bir kısmı da yıllarca saklandı.. Taa, Allah Taâlâ o belâyı def edinceye kadar o zatların sıkıntısı devam etti.

•

Ebu Saîdi'l-Harraz Hazretlerine de çeşitli isnatlar yaptılar. Eserlerinde bazı cümleleri okudular; küfrüne fetva verdiler.. Anlayamadıkları ve küfür dedikleri cümle şöyle başlıyordu:

— Nereden ve nereye?.. diye soracak olsan, cevabım şu olur: Allah.. başka yok..

Buna benzer başka cümleler de vardı.

•

Bir defasında Ahmim (1) fükahası; Zünnun için taassuba kapıldı. Onun hakkında görüp bildiklerini yalan yanlış, Sultana anlatmak istediler. Bunun için bir sandal tuttular, bindiler. Durum sandalda Zünnun'a anlatıldığı zaman; şu duayı yaptı:

— Allah'ım, eğer onlar yalancı ise, batır..

O anda, sandal ters döndü ve hepsi battı... Halk da bakakaldı.. Batanlar arasında sandalcı da vardı..

— Onun ne günahı vardı?. diye sordular. Şöyle dedi:

— Onun da kabahati, fasıkları taşıması idi..

•

Aynı şekilde, Sehl b. Abdullah Tüsteri'yi de doğduğu, büyüdüğü ülkeden Basra'ya sürdüler. Birçok kabahat ve küfür isnadında bulundular.. Ölünceye kadar Basra'da kaldı. Halbuki o; ilim, irfan sahibi idi ve müctehid derecesinde bir ilim sahibi olmuştu.. Sürgün sebebi de şu cümlesi idi:

— Her nefeste, kula tevbe etmek farzdır.

Bu cümle üzerine fukaha taassuba kapıldı. Başka bir kabahati de yoktu.

•

Hüseyin Hallac, Amr b. Osman'el-Mekki'nin bir daveti ile öldürüldü.. Yanında velilere ait, has ilimleri havi bir risale vardı.. Giderken, o risaleyi beraberinde almıştı. Yanına girince onu aldı.. Bunu anlayan Amr:

— Kim o risaleyi taşırsa elini ayağını keserim, dedi.. Aslında Hüseyin'in küfrüne kaildi. Daveti bir perde yapmıştı.. Hâliyle dediği gibi yaptı...

İleride, ibn-i Hallikân tarafından rivayetler anlatılınca, durum daha iyi anlaşılacaktır..

•

Cüneyd Bağdadî Hazretleri İlm-i Tevhid'e dair ders verirken de aleyhinde bulundular.. Bu dedikodu üzerine, ilmine, irfanına rağmen, artık o bahsi açmadı.. Fıkıh ilmiyle meşgul oldu. Hâlini gizledi..

•

(1) AHMİM: Mısır civarında bir kasaba.

Muhammed b. Fudayl Belhî'yi de tuttuğu mezhep için ilinden sürdüler.. Allah ondan razı olsun.. İleride daha geniş anlatacağız.. Onun tuttuğu mezhep ashab-ı hadis mezhebi idi. Onu çekemeyenler şöyle dedi:

— Bu durumda, beldemizde kalman artık doğru olmaz..

Bu teklife şöyle cevap verdi:

— Beni boynuma bir ip bağlayıp çarşı pazar, gezdirmedikçe ve:

— «Bu bid'atçıdır. Hudut dışına atmak istiyoruz..» demedikçe buradan ayrılmam,» dedi.

Onlar da istediklerini yaptılar..

Şehir dışına çıktıktan sonra, şöyle dönüp bir baktı ve şu beddua-yı yaptı:

— Allah, kalbinizden marifet nurunu alsın...

Bu bedduadan sonra Belh'ten bir tek tasavvuf ehli çıkmadı.. Halbuki, Allah'ın beldeleri arasında tasavvuf ehlinin çoğu orada bulunuyordu..

•

Abdullah b. Ebu Hamza Hazretleri şöyle diyordu:

— Ben ayık halimde Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizle görüşüyorum.

O devrin âlimleri bu zatın sözünü reddettiler; kendisini de itham ettiler. Bu hâlden sonra evine kapandı. Yalnız cuma namazlarına çıkar oldu; ölünceye kadar böyle kaldı.

•

Hakîm'üt-Tirmizî Hazretleri **İlel'üş-Şeria** ve **Hatm'ül-Evliya** adlı iki eser yazmıştı.. Bu eserde yazdıklarını o devrin zâhir âlimleri kabul etmediler:

— Sen evliyayı enbiyadan üstün gösterdin.. dediler. Kendisine çok sert davrandılar ve Belh'e sürgün ettirdiler. Bu hâl üzerine; bütün eserlerini topladı ve denize attı, bir balık da yuttu... Yıllardan sonra, balığın yuttuğu eserler sahilde bulundu ve halk ondan istifade etti..

•

Rey'in zahidleri ve sözde tasavvuf ehli; Yusuf b. Hüseyin'in hâlini beğenmediler. Hakkında yersiz kelâmda bulundular ve büyük isnatlar yaptılar. Ölünceye kadar onların dilinden kurtulamadı.. Ama, onlara aldırış etmedi.. Çünkü içinde bulunduğu hâle tamamen kendini kaptırmıştı.. Allah ondan razı olsun..

•

Ebu Hasan Buşenci'yi de ilinden sürdüler.. Bu zata da asılsız isnatlarda bulunup Nişabur'a sürdüler.. Ölünceye kadar orada kaldı...

•

Ebu Osman Mağribî'yi de Mekke'den çıkardılar. Halbuki o, ilim, hâl ve mücahede bakımından önde idi. Bu zatı deveye bindirip Mekke çarşılarını, kösler çalarak gezdirdiler.. Önceden de, hayli dövdüler.. Başını, kolunu kırdılar... Bu hadiseden sonra, Bağdad'a gitti; ölünceye kadar orada kaldı.

•

Sübkî Hazretleri tam bir ilim adamı ve mücahid idi.. Her hâlinde Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sünnetine uyardı. Ölünceye kadar, bu hâl dışında hiçbir hareketi görülmedi.. Ama, onu da boş bırakmadılar. Defalarca küfür isnadına uğradı.. Her yapılan isnat boşa çıkıyordu.. Artık, o yanlış isnat o kadar arttı ki; sevenleri Sübkî Hazretlerinin bîzar olduğunu görünce dayanamıyordu.. İçlerinden biri onu, kendini bilmezlerin elinden, dilinden kurtarmak için:

— Bu zat delidir, dedi. . Bu sözü bir ganimet bilip tımarhaneye kapadılar.

Bağdad âlimlerinden, Ebu Hasan Harzemî şöyle buyuruyor:

— Eğer Allah cehennem yaratmamış olsaydı; Sübki'ye yapılan bu eziyetten sonra, mutlaka bir cehennem yaratırdı.

Yani; bu zata yalan isnadı yapan ve boş yere kâfir diyenleri yakmak için...

İşte Ebu Hasan Harzemî'nin daha sonra:

— «Sübkî cennete girmeyecekse, kim girecek?.» sözünün manası budur.

•

İmam Ebu Bekir Nablüsî Hazretleri değerli bir ilim sahibi idi. Tuttuğu manevî yolda zühdü .ve istikameti tamdı.. Emr-i maruf ve nehy-i münkeri daima yapardı.. Böyle bir fazilete sahip olan zatı; Mağrip ehli çekemedi. Bağlı olarak Mısır'a getirdiler. Sultan'a çıkardılar ve aleyhine şahitlik ettiler. Söylediği sözden dönmedi. Bunun üzerine tutulup, diri diri derisi yüzdürüldü.

Derler ki;

Derisi yüzülürken, baş aşağı getirilmişti ve bu hâli ile Kur'an okuyordu...

Bu hâle dayanamayan halk ayaklanmak üzereydi. Vazifeliler durumu sultana bildirdi.. O da şu emri verdi:

— Öldürün, sonra derisini yüzün..

•

Hâl tercemesinde anlatılacağı gibi, Ebu Medyen Mağribî'yi de Bicaye'den sürgün ettiler. Allah ondan razı olsun.

•

Ebu'l Kasım Nasrabazî'yi de Basra'dan attılar.. Sözlerini, hâllerini garipsediler. Bundan sonra ölünceye kadar Harem'de kaldı.. İyi hâl sahibi, zahid, şüpheli şeyleri dahi kabul etmezdi. Her hâlinde Sünnet-i Şerife uyardı..

•

Ebu Abdüllah Şeceri'yi de yaşadığı ilden attılar. Bu zat, Ebu Hafs'ül-Haddad'ın yakın arkadaşı idi. Halk kendisini çok tutar olmuştu.. Bu zata gösterilen saygı Ebu Osman Ceberî'nin şöhretini gölgeliyordu. Ebu Osman bu hâle dayanamadı; hudut dışı edilmesi için halka emir verdi.. Halk da bu emir üzerine onu hicrete mecbur etti..

•

Ebu'l-Hasan Husrî'nin fazileti malum; Allah ondan razı olsun.. Bu zatın da küfrüne şahitlik edenler oldu.

Bir tomara yazılan bazı cümlelerini alıp, baş kadıya anlattılar.. Kadı kendisini çağırdı.. Durumuna baktı. Camide oturmasını yasak etti. Ölünceye kadar bu yasak kalkmadı..

•

İbn-i Semnun'un durumu yukarıda da anlatıldı.. Hayatları boyunca buna ve o devirde yaşayan bir çok zatlara kötü söz ettiler.. Bu zatın ilmi ve fazileti sonsuzdu.. Hâl böyle iken, o kötü isnatta bulunan kimseler, cenazesine dahi gelmedi.

•

Ebü'l-Kasım b. Cemil büyük imamlar arasında sayılırdı. Hadis ve diğer ilimlerle meşgul olurdu. Gecelerini ibadetle geçirirdi. Dünya gözünde yoktu.. Hasır elbise giyerdi.. Allah ondan razı olsun.. Hâl bu iken, bu zat ölünceye kadar kötü isnat ve iftiradan kurtulamadı.. Ama, bu isnat ve iftiralar, onu ilmî çalışmasından almadı.

•

Ebu Bekir Telmisânî Hazretleri, Ebu Danyal'ı şöyle anlatıyor:

— O; Cüneyd, Rüveym, Semnun, İbn-i Ata ve diğer Irak meşayi-

hi hakkında ulu orta konuşurdu.. Bir kimse onun yanında bu zatları hayırla ansa kızar ve rengi değişirdi..

•

Hallac'ın durumu daha başka.. Çektiği mihnet malumdur. Halk bu zat hakkında çeşitli söylentilere kapıldı.. «Evliyadan sayılmaz» diyen de çıktı.. Bu hususta biz bir şey diyemeyiz. Tarafsız kalıp onları anlatmakla yetineceğiz.. İbn-i Hallikân tarihinde şöyle anlatıyor:

— O, aslında Hallac değildi. Bir işi için hallac dükkânına uğramıştı. Alt kat, pamuk doluydu, atılmamıştı. Dükkân sahibi bir işini bitirmek üzere dışarı çıktı. Döndüğü zaman, bütün pamukları atılmış buldu.. Bu hadiseden sonra «Hallac» adını aldı.. Allah ondan razı olsun.

Bu zat, yaz ortasında kış meyvası getirirdi. Kış ortasında ise yaz meyvası.. Getirdiği şeyler dalından yeni koparmış olurdu.. Hâliyle bunlar onun birer kerameti sayılırdı..

Elini şöyle bir havaya kaldırır, avuç dolusu para getirirdi. Ve derdi ki:

— Bunlar, kudret parasıdır.

İbn-i Hallikân onun ölüm sebebini şöyle anlatıyor:

— Onun ölümü, ölüm gerektiren bir sebeple olmadı. Vezirin bir hilesi ile öldürüldü.

Hadise şöyle olmuştu:

Hakkında yapılan dedikodu ve şikâyetler sonunda, onu mahkeme etmeye karar verdiler. Bütün incelemeye rağmen, şeriata aykırı bir tarafı bulunamadı.. Şikâyetçilere:

— Hallac'ın yazmış olduğu bir eseri var mı?

Diye sorulunca:

— Evet, var.

Dediler. Aradılar ve bir kitap bulup getirdiler.. Onda şu cümleler yazılı idi:

(Bir insan, hacca gitmeye gücü yetmezse, evinde bir yeri temizlesin... Kokulasın... Sonra orayı tavaf etsin... Böyle yapan Beyt'i tavaf etmiş gibi olur.) Bu sözlerin ona ait olup olmadığını, en iyi Allah bilir.

Kadı ile Hallac arasında şu konuşma geçti:

— Bu kitap senin mi?

— Evet.

— Bu fikirleri nereden aldın?

— Hasan Basrî'den...

Kadı şöyle devam etti:

— Ey kanı helâl adam, yalan söyledin. Hasan Basrî'nin kitaplarında böyle bir şey yok...

Hallac'ın, kendisine yapılan hileden haberi yoktu... Vezir de oradaydı.. Kadının:

— «Ey kanı helâl,» kelimesini yakaladı. Bu cümleyi Hallac'ın küfrüne zımnen fetva kabul etti. Kâğıdı kadıya uzattı.. ve şöyle dedi:

— Bu söz, vereceğin hükmün bir parçasıdır. Bunun küfrüne dair fetvanı yaz..

Kadı kabul etmedi. Bunun üzerine vezir yazmaya başladı.. Halk ayaklandı. Vezir kendisini öldüreceklerinden korktu.. Durumu Halifeye anlattı..

Halife emir verdi ve Hallac'a bin sopa atıldı.. Bu sopalar atılırken, Hallac bir defa bile of, demedi. Bundan sonra eli, ayağı kesildi; asıldı... Sonra da yakıldı.

Hallac'ın asılması, ihtilâflı bir meseledir. Bir kısım zatlar, onun asılmadığını söyler. Tıpkı İsâ -aleyhisselâm- gibi semaya kaldırıldı derler.

Anlatılan hâllerden Ebu Hasan Şazelî de bol nasib aldı. Allah ondan razı olsun.. Onu da arkadaşları ile birlikte Mağrib'den sürdüler.. Sürdükleri yetmiyormuş gibi, İskenderiye vâlisine şu satırları yazdılar:

— Size Mağrib'li bir zındık geliyor. Biz onu beldemizden attık Onun etrafında toplanmaktan sakının..

Bu yazı, tesirini göstermişti. İskenderiye'ye vardıkları zaman; halkı kendilerine söver buldular.. Sonra, Sultan'a jurnal etmeye başladılar. Daha nice eziyetler...

Hac yolu eşkıyalarla doluydu.. O bunlara aldırış etmez; beraberinde gelenleri alır, Hacca giderdi.. Çoğu yıllar böyle yaptı... Halk arasında onu takdir edenler, hâline inananlar da vardı..

•

Ahmed bin Rüfaî'yi ileride anlatacağız.. Ona da nice yersiz isnatlar ettiler.. Zındık dediler. Harama, helâl diyor, dediler.. Mülhid dediler..

İmam Ebu'l-Kasım b. Kasî, İbn-i Bercan, Havlî ve Mercanî: bunların dördü de halkın iktida ettiği birer imamdı.. Fakat bunları öldürdüler.. Hasetçiler bunları çekemedi. Küfrüne şahitlik ettiler.. Doğrudan doğruya öldürmek mümkün olmayınca, hile yoluna saptılar.. Sultan'a şöyle anlattılar:

— İbn-i Bercan, ülkeyi fesada verdi.. Yüz otuz beldede onun yüzünden fesad çıktı.

Bunun üzerine onu ve arkadaşlarını öldürme emri verildi..

•

Muhyiddin Arabî ve Efendim Ömer Farız da inkârcıların hücumuna uğrayanlar arasında.. Allah ikisinden de razı olsun.. Hâlâ da o hücumlar devam ediyor..

•

İzzeddin b. Abdüsselâm; bir toplantıda akaide dair kelâm ediyordu.. Çekemeyenler, onu Sultan'a şikâyet ettiler.. Bir lütuf eseri olarak kurtuldu...

•

Şeyh'ül-İslâm Takiyyüddin İbn-i Bintül-Eazz da aynı iftiralara uğradı.. Lütuf eseri olarak kurtuldu.. Hasedçiler, bunun da peşini bırakmadı.. Bu zatın zamanında, Sultan Melik Zâhir Baybars Takiyyüddin'e karşı, çok bağlı idi; müşavere edip, fikrini almadan hiçbir iş yapmazdı. Hasedçiler aralarını açmaya çalıştı.. O zaman, Mısır'da sadece Şafiî mezhebine göre hüküm verilirdi. Hasedçiler bu durumdan istifade ederek, Sultan'a varıp:

— Takiyyüddin, falan meseleyi Hanefî Mezhebi doğru almış, Şafii Mezhebi yanlış, diyor.

Dediler. Hâliyle Sultan'la arasını açtılar. Bu mevzu ile ilgili bir konuşmaya, Sultan, Takiyyüddin'i de çağırdı. Hasedçiler de orada idi.

O toplantıda hep birden Sultan'a hoş görünmek için onun tarafını tuttular.

Bu vakadan sonra, ihtilâfı önlemek için Sultan, dört mezhepten ayrı ayrı birer kadı tayin etti. Buna rağmen tezvirlerine devam ettiler. Halâ da ederler...

•

Abdülhak b. Sab'in'i de inkâr ettiler. Onu Mağrib'den sürdüler. Mısır'a gidecekti. Ama o, Mısır'a' varmadan bir mektup gönderip, akıllarınca halkı ondan sakındırmak istediler. Mektub'a:

— Ben O'yum; O da ben, diyor, diye yazdılar.

•

Bu mihnetlerden acaba hangi büyük zat kurtuldu? İmam A'zam, İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ahmed.. ve benzeri zatların mihneti az mıydı?.. Menakıp kitaplarında bunların çektiği cefalar yazılıdır..

Ey kardeşim, gelip geçen ve onlardan sonra gelen büyük imam-

ların hâline bir bak. Çektiğin bir mihnet varsa, bunları düşün ve kendine örnek al..

•

Yazdığım mukaddime burada son buluyor. Şimdi kitaba, **Tabakat'ül-Kübra'ya** başlayabiliriz. Başarı dileğimizi yüce Allah'a arz ederiz.

En iyi bilen Allah'tır.

1. HAZRET-İ EBUBEKİR

Allah ondan razı olsun..

Hazret-i Ebubekir'in esas adı, Abdüllah b. Ebî Kuhafe b. Osman b. Âmir b. Amr b. Ka'b b. Temîm b. Mürre b. Ka'b b. Lüeyy b. Gâlib el-Kureşî et-Teymî'dir.

Nesebi: Mürre b Kâab'de; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizin nesebi ile birleşir..

Menakıbi, saymakla bitmeyecek kadar çoktur..

•

Derdi ki:

— «Takva, akıllıca yapılan işlerin en güzelidir. Hakk'a âsî olmak, ahmakça yapılan işlerin en çirkinidir. Verilen emâneti, yerine getirmek, en üstün doğruluk sayılır. Hiyânet olarak da, en önde yalan gelir.»

Bir defasında; bilmeden şüpheli bir şey yedi. Anlayınca, midesini boşalttı. Ve şu duâyı yaptı:

— «Allah'ım, bilmeden yaptım. Çıkarabildiğim kadarını çıkardım. Mideme karışan ve damarların emdiği kısım kaldı... Bilmeden yaptığım bu iş için beni sorguya çekme...»

•

Derdi ki:

— «Bu, bir başka hâldir. Sonu, nasıl olacak; bilinmez?. Şu var sonun iyiliği ;evvelin iyiliğine bağlı olur. Bu işe, güç bakımından en üstün olanınız dayanabilir. Bir de nefsine tam hâkim olan..»

•

Kendisine öğüt verdiği bir kismeye şöyle demişti:

— «Ey kardeşim, sana yaptığım tavsiyeyi aklına koy ve kaybolmamasına dikkat et. Böyle yaparsan, hiçbir fâni şey sana ölümden daha sevimli olmaz. Nasıl olsa gelecek..»

•

Derdi ki:

— «Kulun kalbine, dünya süsünden biri girince; Allah ona darılır. Bu dargınlık; o süsten ayrılıncaya kadar devam eder.»

•

Bir defasında şu hutbeyi irad etti:

— «Ey nas, Allah'tan utanınız.. Varlığın sahibi olana yemin olsun ki, Ben sahrada def-i hacet yapacağım zaman; mümkün olduğu kadar örtülü, kapalı bir yerde yapıyorum. Buna sebep Allah'tan utanmam oluyor.»

•

Derdi ki:

— «Keşke ben; koparılan, sonra da yenen bir bitki olsaydım.»

•

Çok kere dilini parmak ucuyla tutar ve şöyle derdi:

— «Kapılıp gittiğim bütün felâketlerin sebebi budur.»

Binekte iken, devesinin yuları düşerse, «Verin» demez; deveyi çöktürür, alırdı.

— Bize deseydin de verseydik denilince:

Cevabını şöyle verirdi:

— «Resulûllah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana; insanlardan bir şey isteme, diye emretti...»

•

Hilâfet makamına geçtikten sonra ashaba şu hutbeyi okudu:

— «İşlerinizi çevirmek için başınıza geçtim. Böyle olmam; sizin en hayırlınız olduğum manasına alınmasın.. Bana daima yardım ediniz. Doğrulukta devam ettiğim müddet; bana uyunuz. Kaydığımı görünce de; bana kıyam, hakkınızdır.»

•

Hüznü ve Allah'a karşı korkusu fazlaydı.. Bu hâli icabı, içi daima yanıktı.. Yanında duranlar, ağzından kızaran ciğer kokusunu alırlardı.

•

63 yaşında akşamla yatsı arasında vefat etti. Cemaziyelahir'in onikisi; Hicrî 13. yıl idi.. —Milâdî, 634—

Allah ondan razı olsun..

●

2. HAZRET-İ ÖMER b. el -Hattab

Allah ondan razı olsun..

Nesebi: Kâab'de Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendi-

mizle birleşir. Emir'ül-müminin, olma şerefi ilk defa Hazret-i Ömer'e verildi. Ulema bu babda ittifak hâlindedir..

Derin bir bilgiye sahipti.. Aklı, zekâsı üstündü. Zühdü çoktu.. Müslümanlara karşı şefkatliydi.. Her hâlinde, tevazu müşahede edilirdi. Munsif ve gerçeğe vâkıftı.. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizin izinden ayrılmamak için, azamî gayret sarfederdi, bütün gücünü ona uyma yolunda harcardı..

Sayılan bu özellikler için de ulema hemfikirdir..

İyi hâlleri, saymakla bitmez..

•

Sofrasında iki çeşit yemek bulundurmazdı.. Bir defa Hazret-i Hafsa -radıyallahu anha- soğuk bir çorba getirdi. Sofraya koydu.. İçerisine biraz zeytinyağı akıttı.. Bunu görünce:

— «Bir kapta, iki katıklı yemek ha.. Allah'a kavuşunçaya kadar böylesini yemeyeceğim.» buyurdu..

•

Gömleğinin roba kısmında, dört yama vardı.. İzarı, bir deri parçası ile yamanmıştı.. Bir defa gömleğindeki yamalar sayıldı, on dörde çıktı... Bir tanesi de, kırmızı sahtiyandandı..

•

Şöyle duâ ederdi:

— Allah'ım, bana yolunda şehid olmayı nasib eyle.. Resulünün beldesinde ölmeyi kısmet et..»

•

Bir defa, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden, umre için izin istedi; izin verdi ve şöyle buyurdu:

— «Ey kardeşim, bizi duâdan unutma..»

Bir rivayete göre de:

— «Bizi de duâna kat.» buyurmuştur..

•

Müslümanlara ait bir işi yerine getirmek için, kendisini helâk edercesine çalışırdı..

Et kesildiği zamanlar, elinde bir sopayla mezbahaya giderdi.. Bir günde ikinci defa et almaya gelenleri, o sopayla döverdi. Ve şöyle buyururdu:

— «Komşun ve amcanın oğlu için, mideni biraz tutsan; olmaz mı?..»

•

Bir defa cuma namazına geç kaldı.. Sonra geldi. Cemaattan özür diledi ve şöyle buyurdu:

— «Beni şu elbisem geciktirdi. Yıkandı, kurumasını bekledim. Başkası da yoktu..»

•

Canı, bir seferinde et kebabı istemişti; şöyle buyurdu:

— «Eğer hesap verme korkusu olmasaydı; emir verirdim, bizim için bir tandır kebabı pişirilirdi..»

Kıymeti bir dirhem olan, herhangi bir şeyi arzu etse; en az bir yıl beklerdi..

•

Şöyle buyururdu:

— «Allah'tan korkanın öfkesi kabarmaz.. Allah, ittika sahibi olan kimsenin arzusunu yerine getirir..»

•

Bir defa minbere çıktı ve şöyle buyurdu:

— «Allah'a hamd olsun; beni öyle yaptı ki, benden üst kimse yok..»

Bu sözün hikmeti sorulunca da şöyle buyurdu:

— «Açıktan Cenâb-ı Hakk'a şükrümü arz etmek için böyle söyledim.

Sonra, indi..

•

Medine'den kalkıp Mekke'ye hac için gitti.. Yolda ne çadır kurdurdu, ne de otağ yaptırdı.. Dönüşte de aynı şekilde hareket etti. Sadece bir ağaca, kilim veya benzeri birşey gerdirir; altında gölgelenirdi

•

Rengi, kırmızıya yakın beyazdı.. Buğday rengine çalardı.

Hilâfeti zamanında, bir kıtlık olmuştu.. Yer kapkara kesildi.. Bu hâl dokuz ay kadar sürdü. Allah, halka bir ferahlık verinceye kadar zeytin yağından başka katık yemeyeceğine and içti.. Süt, yağ, et gibi esas gıda maddelerini halka bıraktı.. Yüzünün buğday rengine çalması bu kıtlık devrinde, çokça yediği zeytin yağından ileri geliyordu..

O yıl, kıtlık ölüm saçıyordu.. Fakat Hazret-i Ömer kapı kapı geziyor:

— «Kimin ne ihtiyacı varsa, bize gelsin.» diyordu.

Ve Allah'a şöyle yalvarıyordu:

— Allah'ım, Ümmet-i Muhammed'in helâkini bana gösterme.»

•

Çok ağlardı.. Gözlerinden akan yaşlar, yanaklarında iki siyah çizgi meydana getirmişti..

•

Yolda yürürken; vird ettiği Âyet-i Kerîmeyi daima okurdu. Yolunda ibret verici bir şeye raslarsa, ağlar düşerdi.. Sonra bir müddet evine kapanırdı. Hâlini iyi bilemeyenler de hasta sanır, ziyaretine gelirdi..

•

Öyle içli inlemesi vardı ki, üç saf geriden namazdaki iniltisi duyulurdu...

•

Diyordu ki:

— «Keşke ben, bir koç olaydım.. Ailem beni besleyeydi; semirdiğimi görünce de kesip yiyeydi.. Sonra da çıkaraydı.. Ve ben bir beşer olmayaydım...»

•

Hastaydı. Başı oğlu Abdullah -radıyallahu anh- ın kucağında idi.. Şöyle buyurdu:

— «Oğlum, başımı yere koy..»

Abdullah şöyle dedi:

— Senin için bir önemi var mı?.. Başın, ha dizimde olmuş; ha yerde..

— «Hayır, yere koy.»

Buyurunca, yere koydu.. Sonra şöyle devam etti:

— «Vah bana... Şayet Rabbım hâlime acımazsa, anam ağlar..»

Daha sonra şöyle buyurdu:

— «Dünyaya geldiğim gibi ayrılmak istiyorum.. Ne sevabım olsun; ne de sırtımda günah yükü...»

Sonra da, şöyle yakarmaya başladı:

— «Allah'ım, iyice yaşlandım, güçten düştüm. Tabaam yayıldı. Artık ruhumu al. Ne perişan olayım. Ne de hâlimi ifrata vardır..»

•

Vefatından sonra; Abbas -radıyallahu anh- Hazret-i Ömer'i' rüyada gördü ve sordu:

— Ey Emir'ül Müminin, durumun nasıl?..

Şöyle buyurdu:

— «Şayet, merhametli bir Rabba kavuşmasaydım, oturduğum yer çökecek ve ben altında kalacaktım.»

Yolu bir mezbeleden geçse, orada durur ve şöyle derdi:

— «İşte; hırsa sarıldığınız dünya..»

•

Şöyle buyururdu:

— «Âhirete ait işlerde zarar etmektense, dünyaya ait işlerde zarar ediniz; böylesi sizin için daha hayırlıdır.»

•

Bazı defalar, yerden bir saman çöpü alır ve:

— «Keşke, şöyle bir saman çöpü olaydım. Keşke Yaratılmış olmayaydım. Anam beni doğurmayaydı. Keşke unutulup giden bir şey olaydım.» buyururdu.

•

Gece yarısı namaz kılmayı severdi.. İnsanlara ait bir sıkıntı zuhur edince; üzerindeki elbisesini çıkarır. Diz kapağını örtecek kadar kısa elbise giyer, sonra yüksek sesle ağlamaya başlardı.. İstiğfara devam ederdi. Öyle olurdu ki; gözleri kızarır bayılır düşerdi.

Dul kadınlara, yetimlere sırtında un taşırdı.. Bu hâlini gören biri:

— Bırakın biz taşıyalım, deyince şöyle buyururdu:

— «Ya, kıyamet günü günahımı kim taşıyacak?.»

•

Anlatılacak halleri çok ve meşhurdur.. Burada bu kadar..

Şehadeti: Hicrî, 23, —Milâdî, 644.— yılına raslar.

Allah ondan razı olsun..

●

3. HAZRET-İ OSMAN b. Affan

Allah ondan razı olsun..

Nesebi; Abdi Menaf'ta Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle birleşir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin **Rukiyye** ve **Ümmügülsum**, isimlerinde iki kızıyla evlendiği için, **Zinnureyn** —iki nur sahibi— ismine de sahip olmuştur.

•

Evinin çevresini, kırk dokuz gün kuşattılar; kendisini böylece içeri hapsettiler. Sonra da şehid ettiler.. O anda, önünde mushafı açmış Kur'an okuyordu..

•

Bütün inceliği ile haya sahibi idi.. Evinde, kapı kapalı olduğu hâlde gusletseydi yine örtünürdü.. Sahib olduğu bu haya duygusu, üzerindeki örtüyü açmaya mani idi..

Gecelerin ilk kısmında, biraz uyur; sonra ibâdete kalkardı. Gündüzlerini de oruçlu geçirirdi.

Çok defa kıldığı namazların her rikâtında Kur'an'ı hatmederdi.

Dört veya beş dirhem değerinde bir Aden işi kalın örtüye bürünür, hutbeye çıkardı.

Muhtaç olan insanlara imaret yemeği yedirir; kendisi de eve gider, sirke ile zeytin yağı yerdi..

Hilâfeti devrinde; binekte kölesini arkaya alır ve böyle yaptığı için çekinme duygusuna kapılmazdı.

Kabristana uğradığı zaman oturur, ağlar; öyle ki, sakalı ıslanırdı..

Menakıbı çok ve meşhurdur.

Şehadeti: Hicrî, 35, —Milâdî, 655— yılına raslar.

Allah ondan razı olsun..

●

4. HAZRET-İ ALİ b. Ebî Tâlib

Allah ondan razı olsun..

Şöyle buyururdu:

— «Dünya, bir cifedir. Ondan bir şey isteyen, köpeklerle dalaşmaya dayanıklı olmalı.»

Kanaatımca, burada anlatılan dünya; şer'î ihtiyaç dışı olandır. Zarurî ihtiyaçtan arta kalan kısımdır.. Çünkü fazla dünyalık alşehvet sayılır. Şehvet ehli de çoktur.. Hiçbir zahid, fazla dünyalık almak için, bu gibi sıkıntılara girmez. Görülen de budur.

Fazla dünyalık arayana, kelp denmesi; daha çok kalbini ona bağladığı içindir. Kelp, tekellüb'ten gelir.. Her kime, şehvetle bağlandığı şeyden ayrılmak zor geliyorsa; O, şeyin kelbidir. Anla.. Yemekte, içmekte ve giymekte bolluk yollarını arayan kimse; vera' —şüpheliden kaçma— duygusu azlığından bunları arar. Çünkü; dinimiz, şüpheli işlere dalıp; bol, rahat yaşamayı bize emretmiyor.. En iyi bilen Allah'tır.

●

Ebu Ubeyde -radıyallahu anh- diyor ki:

— İmam Ali dokuz cümle ile tama' ve hırsı kesip attı.. O cümlelerin üçü münacaata, üçü ilme, üçü de edebe dairdir..

Münacaata dair olan:

— «Bana şeref olarak Rabbım olman yeter. Kulun olmam, övünmeme kâfi gelir.. Zatına, severek sahip çıkıyorum. Sen de, sevdiğin şeyde bana başarı ihsan eyle..»

İlme dair kısım:

— «Kişi dili altında saklıdır. Konuşturunuz; kıymetinden neler kaybettiğini anlarsınız.»»

Edebe dair kısım:

— «Dilediğine iyilik et; emiri olursun. Kime ihtiyacını belli etmezsen onun gibi olursun. İstediğine ihtiyacını bildir, esiri olursun..»

•

Derdi ki:

— «Allah'a yemin olsun; beni, yalnız mümin sever ve bana, yalnız münafık buğzeder.»

•

Vefatında ağzından çıkan son cümle şuydu:

— **«Lâilâhe İllallah Muhammedün Resülüllah»** —Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed Allah'ın resulüdür.—

•

Şöyle buyururdu:

— «İnsanın yaşlanıp, Rabbını bildikten sonra ölmesi; küçükken ölüp, hesapsız cennete girmesinden daha hayırlıdır.

Bu konuda kanaatim şu ki; insanın cennette, yaratıcısının huzuruna yakınlığı yaptığı amel miktarıncadır.. Hâliyle burada kalıp, nekadar çok iyi amel işlerse oradaki derecesi, o kadar artar. En iyi bilen Allah'tır.

Diyordu ki:

— «İnsanlar arasında; Allah'ı en iyi bilen, Tevhid ehlini en çok sevendir. Saygı duyanlardır.

•

Bir defa:

— **Ya Emir'el-Müminin**, sana bekçilik edelim, dediler. Şöyle buyurdu:

— «Kişinin bekçisi, ecelidir.»

•

Derdi ki:

— «Amellerinizin kabulü için, çok ihtimam gösteriniz. Dikkat ediniz, takvâ yoluyla yapılan amellerin kıymeti azalmaz; o amel nasıl azalır ki, «artık makbul oldu» damgası basılmıştır..»

•

Derdi ki:

— «Kıyamet günü oldukta dünya, en güzel bezeğini giymiş olarak gelir ve şöyle yalvarır:

— Ya Rabbi, hiç olmazsa beni, veli kullarından bazısına hediye eyle...

Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk şöyle buyurur:

— Çekil.. Sen hiçbir şeye yaramazsın.. Sen, benim veli kullarımdan herhangi birine hedîye edilmeye değmekten çok uzaksın.. Aşağılıksın..

Sonra, eski paçavra gibi, dürülür ve cehenneme atılır.»

•

Derdi ki:

• «Kul, ümitlerini yalnız Rabbına bağlamalı ve yalnız günahları kendisini korkutmalı..»

• «Cahil; bilmediğini sormaktan utanmasın.. Âlim; içinden tam çıkamadığı bir meselede; «en iyisini Allah bilir» demekten sıkılmasın...»

• «Sizin için korktuğum şeylerin en başında, hevaya uymak ve uzun emelli olmak gelir. Hevaya uymak, hak yoldan alır. Uzun emelli olmak ise; âhireti unutturur...»

• «Fâkihlerin fâkihi odur ki; insanlara Allah'tan ümit kestirmeye... Ve Allah'ın azabından emin kılmaya... Allah'a isyan yolunda taviz vermeye... Kur'an'a karşı rağbeti bıraktırıp, başkasına götürmeye...»

• «Bilgisiz yapılan ibadette hayır yoktur. Anlayış vermeyen ilimde hayır yoktur. Tefekküre götürmeyen kıraatte —Kur'an okumakta— hayır yoktur..»

• «İlim kaynakları olunuz. Gecelerin aydın lambaları hâline geliniz. Elbiseniz eski de olsa kalbleriniz yeni ve temiz olsun. Böyle olunca, semalarda yaşayan melekler âlemini görür, yeryüzündekilere anlatırsınız.»

• «Yavrusunu yitirmiş ana gibi sızlansanız, perişan hâline dövünüp ağlayan keşiş gibi olsanız; sonra, bu hâlinizle günahlarınızın affını istemek ve Hakk'ın rızasını kazanmak, ve O'nun katında derece taleb etmek için, maldan, evlâddan da geçseniz; bu taleplerinize karşılık, yaptığınız az gelir.»

•

Bir defasında:

— «Kalbler; içi boş kablara benzer; hayırlı olan hayırla dolu olanıdır.»

Dedi. Sonra:

— «Ah ah.» dedi, eli ile kalbini işaret etti.. Ve buyurdu:

— «İlim..: n'olurdu onu, burada taşısaydım.

Bir gün, pelte helvası getirdiler.. Önüne aldı ve şöyle buyurdu:

— «Kokun hoş.. Rengin güzel.. Tadın iyi.. Ama, haddi aşmaması için nefsime yedirmek istemiyorum.» ve yemedi...

•

Hazret-i Osman -radıyallahu anh- ın şehadeti ve evinin talan edilmesinden sonra; yalnız helâllığı tam tasdikli şeyleri yedi.. Şüpheli bir şey yemekten korkuyordu...

•

Giyeceğini, yiyeceğini daha çok Medine'den getirtirdi. Irak'tan pek az şey alırdı..

•

Gömleğini yamar.. Ve:

— «Yamalı elbise kalbe huşu verir, buna mümin uvar..»

Buyururdu.. Gömleğinin parmak ucundan sarkan kısmını keserdi. Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- aynı şekilde yapardı..

•

Kış günleri üşür ve titrediği olurdu.. Bir gün:

— Kendin için, **Beyt'ül-Mal'den** giyecek birşey alsan, nasıl olur? Orada çokça var, dediler. Şu cevabı verdi:

— «Benim olmayan, müslümanlara ait olan **Beyt'ül-Mal'den** birşey eksiltmek istemem...»

•

Derdi ki:

— «Takva; hataya devamı bırakmak ve amellere güvenip aldanmamaktır.»

•

Dünyadan ve süsünden kaçardı.. Geceye ve onun karanlığına ünsiyeti vardı. Ve herşeyde nefsini sıgaya çekerdi..

Elbisenin kısasını sever; yemeğin de, narin cinsini aramazdı..

Din adamlarına ve çaresizlere karşı saygılı davranırdı..

Geceleri az uyur; namaza kalkardı. Namazdan sonra sakalını kavrar; bir sağa, bir sola tevekkülle sallanır; hazin, hazin ağlardı.. Ve bu hâl içinde sabahı bulurdu.

•

Dünyayı muhatap alır ve şöyle derdi:

— «Beni bırak, başkasını aldat.. Seni, talak-ı Selâse ile boşadım.. Ömrüm az. Seninle oturmak hor.. Tehliken çok. Ah ah, azık az... Sefer uzun.. Yol ıssız...

•

Derdi ki:

— «Amellerin en zoru üçtür: Nefsin hakkını verebilmek.. Her halü kârda Hakk Teâlâ'yı anabilmek... Kardeşe bol bol ikramda bulunabilmek...»

•

Şu nasihat onundur:

— «Elinde bol dünyalık varsa; onunla çok ferahlanma.. Ve ondan kaybettiğin olursa, hüzne boğulma.. Bütün gayretini, ölümden sonrası için harca..»

•

Derdi ki:

• «Allah, Kur'an ehlinin dini anlayıp da masiyetler karşısında susmasından razı olmaz.»

• «İnsanda iki melek vardır; ölümden başka her kederden korurlar. Ölüm gelince insanı; o kaderiyle başbaşa bırakır çekilirler. Ecel pek sağlam bir kalkandır.»

•

Şöyle bir şiiri var:

«Bir kimse mütevazi gerek, madem ölecek;
Dünyasından geçimini alıp yetinecek..
Yakışır mı ere, kederlerle sabahlamak;
Ağıtların tutamayacağı hırsa dalmak..
Ey —kimse—, pek yakında yolcusun aklında tut;
Öyle bir topluluğa ki, sözleri sükût..»

•

Kuzâî -radıyallahu anh- anlatıyor:

— Hazret-i Ali'nin on dört erkek evlâdı vardı. Fakat nesl-i pâki beş kişiden gelmektedir: Hazret-i Hasan, Hüseyin, Muhammed b. Hanefî, Ömer, Abbas... Allah hepsinden razı olsun..

•

Hazret-i Ali'nin menakıbı çok ve meşhurdur..

Doğumu: Hicretten önce 23. Şehadeti: Hicrî, 40 —Milâdî, 661— Allah ondan razı olsun..

●

5. TALHA b. UBEYDÜLLAH

Allah ondan razı olsun..

Nesebi; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle **Mürre**'de birleşir.

•

Uhud cengînde; sahabenin bir kısmı, bir yanlışlık yüzünden geri çekilmek zorunda kaldı.. Sonra hepsi geri geldi.. Bazıları da, ne pahasına olursa olsun; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi yalnız bırakmadılar.. İşte Talha, bu bırakmayanlar arasındadır. Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem, ona, Hayırlı Talha, anlamına gelen:

— «**Talhat'ül-Hayr**» adını vermişti.. **Talha**, o sırada elini bazan

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- e, bazan da kendine siper ediyordu. O gün yirmi dört yara aldı..

•

Günde bin dirhem geliri vardı. Bir gün kendisini mescide götürecek elbiseye muhtaç olduğu hâlde onu almayıp yüz bin dirhem sadaka verdi.

•

Şöyle buyururdu:

— «Evinde altınları ile sabahlayan kimse, ilâhî kuvvet ve kudretin cahilidir. Allah tarafından başına inecek tokmağın ağırlığını kestiremez..» Evinde altınları olduğu gece; onları dağıtmadan uyumazdı..

•

Cemel vakasında öldü.. Hicrî 36 —Milâdi 656.— yılında. Kabri, Basra'dadır, ziyarete açıktır..

Allah ondan razı olsun..

●

6. ZÜBEYR b. AVAM

Allah ondan razı olsun..

Nesebi, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle Kusay'da birleşir.

Bedir muharebesinde bulunduğu ve şiddetli cenk etti. Çok da yara aldı.. Arkasında ve omuzunda bulunan kılıç yaralarına bir insan eli sığardı.

Çok borçluydu.. İki milyon iki yüz bin kadar vardı.. Vefat edeceği zaman, bu borçların durumu soruldu. Çocuklarına döndü ve şöyle emretti:

— «Ey Zübeyr'in mevlâsı; borçlarını ödemek nasib et, diye yalvarın..»

Ve ödendi... Allah, hepsini ödemek nasib etti..

•

İman ettiği zaman; amcası dayanamamış kızmıştı.. Bu yüzden amcası onu bir hasır'a sarar; ateşe sokar çıkarır ve küfre dönmesini isterdi. O da:

— «Katiyen küfre dönmem...» derdi.

•

Bin kadar kölesi vardı; hepsi de hergün ona dünyalık getirirdi.

Fakat o, bu gelirleri günü gününe Allah için dağıtırdı.. Bir dirhemini olsun saklamazdı.

Vefatı: Hicrî 36. yıla raslar. —Milâdî, 656.—

Allah ondan razı olsun..

●

7. SAAD b. EBİ VAKKAS

Allah ondan razı olsun..

Nesebi; beşinci babada Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle birleşir.

●

Hasta oldu.. Ağırlaşınca şöyle duâ etti:

— «Allah'ım, oğullarım var, hepsi küçük.. Onlar yetişinceye kadar ölümümü tehir eyle..»

İyi oldu.. Duâdan tam yirmi yıl sonra öldü..

●

Hazret-i Halid -radıyallahu anh- la aralarında bir çekişmeli söz geçmişti. Bu hâli duyan biri araya geldi. Hazret-i Halid'e atmaya başladı. O, bu hâli beğenmedi, şöyle buyurdu:

— «O kadar ileri gitme.. Onunla aramızda olan, yollarımızı avırmaz..»

●

Hazret-i Osman -radıyallahu anh- a vaki fitneden sonra halk arasından çekildi. Evine kapandı; çıkmadı..

●

Uhud cenginde bulundu.. Kâfirlere bin ok attı. Bedir cenginde de bulunmuştu. O cenkte küffarla karşılaştığı cübbeyi sakladı. Vasiyet etmişti, kendisine kefen yaptılar.

●

— Vefatı: Hicrî, 55 —Milâdî, 674.— yılına raslar.

Allah ondan razı olsun..

●

8. SAİD b. ZEYD

Allah ondan razı olsun..

Nesebi; Kaâb b. Lüey'de, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle birleşir.

●

Duâsı makbul bir zattı..

Erva bint i Enes'in iddiâsına göre, Said b. Zeyd, ona ait olan bir miktar araziyi almış.. Bu iddiasını Mervan'ın huzuruna kadar çıkardı.. Said b. Zeyd şöyle bedduâ etti:

— «Allah'ım, eğer bu kadın yalan söylediyse, gözlerini kör et, sonra, o yerde canını al..»

Öyle oldu... Gözleri kör oldu, sonra da öldü..

Gözleri görmüyordu. O aldığı yerde gezerken bir hendeğe düştü ve canı çıktı..

•

Akîk'de vefat etti. Sonra, Medine'ye getirdiler ve defnettiler. Sene; Hicrî 55, —Milâdî, 674— idi.

Allah ondan razı olsun..

●

9. ABDÜRRAHMAN b. AVF

Allah ondan razı olsun..

Nesebi; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle Kilâb b. Mürre'de birleşir.

•

Bir defa, yedi yüz adet yüklü devesini Allah için verdi.. Bütün yükü, paldımını, çulunu, hiçbir şeyini almadan, fakirlere, yoksullara bol bol dağıttı..

•

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

— «Abdürrahman b. Avf cennete diz üstü girer.» buyurmuştu.. Bunu duyduktan sonra hep korkardı. Zikri geçen Hadîs-i Şerîf'i duyunca, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin huzuruna vardı. Ve şu emri aldı:

— «Allah'a karz-ı hasen —güzel borç— ver. Bu sayede ayakların çözülür..»

Sonra da, Cebrail geldi. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize şöyle dedi:

— İbn-i Avf'e söyle. Misafiri ağırlasın.. Miskini doyursun. Dilencileri boş çevirmesin. Bunları yaparsa; içinde bulunduğu duruma kefaret olur.

•

Rivayet olundu ki:

— Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Abdürrah-

man b. Avf'i kucakladı ve sırtını sığadı.. Arkasında namaz kıldı. Ve:

— «O, salih bir kul'dur.» buyurdu..

Hata işlemekten çekinirdi. Son derece mütevazi bir hâli vardı.. Öyle ki, köleleri arasına karıştığı zaman; ayırd edilmezdi.

•

Hicretin: 32. —Milâdın 653.— yılında vefat etti. Bakî kabristanına defnedildi..

Allah ondan razı olsun..

●

10. EBU UBEYDE b. ÂMİR b. CERRÂH

Allah ondan razı olsun..

Nesebi; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle yedinci babada birleşir.

İmad karyesine yakın, Gorbisan'da vefat etti.. —Irak civarı— Hicretin 18. yılı idi. —Milâdî 639—

•

Derdi ki:

• «Nice, elbisesi temiz var ki; dini kirlidir. Nice, nefsine ikram eden var ki, nefsi ona ihanet eder. Allah size merhamet etsin. Geçmiş hatalarınıza karşılık yeni yeni iyilikler yapınız. Birinizin yerle gök arasını dolduran kötü işleri olsa, buna karşılık yapacağı tek iyilik, hepsinden üstün gelir. Hatta, o kötü işleri iyiye bile çevirir.»

• «Mümin, serçe kuşu gibidir. Hâlden hâle geçer, her gün bir başka olur.»

Allah ondan razı olsun..

●

11. ABDULLAH b. MES'UD

Allah ondan razı olsun..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sırdaşıydı. Sefer zamanlarında Efendimizin -sallallahu aleyhi ve sellem- yastığı, misvaki ile beraber ayakkabılarını taşır ve temizlik işlerine bakardı. Hâllerinde ve işlerinde Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi andırırdı..

•

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin ayakkabısını

taşıdığı zaman; ayakkabılara saygısı icabı, en güzel giyinen ve en hoş koku süren olurdu..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin ayakkabılarını kendisi giydirirdi. O, elinde asâ, önde yürür, Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- hücre-i saadete girinceye kadar önden giderdi. Meclise geldiği zaman da, ayakkabılarını çıkarır, onları koltuğunun altına alır, asayı da kendisine verirdi...

•

Bacakları ince olduğundan bazı sahabe bakınca gülümserdi. Bu hâli duyan Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

— «Nefsimi kudret elinde tutana yemin olsun; o iki ince bacak, Mizan'da Uhud dağından daha ağır gelecek..»

•

Çok güzel Kur'an okurdu.. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, gece olunca onun okuyuşunu dinlerdi.. Bir defa şöyle buyurdu:

— «Bir kimse; Kur'an'ı daha yeni nazil olmuş ve tazeliği kurumamış olarak okumak istiyorsa; İbn-i Mes'ud'un okuyuşuna göre okusun...»

•

Az oruç tutar, fakat çok namaz kılardı. Sorulunca şöyle derdi:

— «Ben oruç tutunca, namaza zayıf kalıyorum. Halbuki, benim için namaz, oruçtan daha önemlidir.»

•

Duâsını işiten biri; onun şöyle yalvardığını anlatıyor:

— «Allah'ım, beni **Mukarrebin** —Hak yakınlığına ermiş kimseler— zümresinden olmayı istiyorum. **Ashab-ı Yemin**'den (1) olmak istemiyorum.»

•

Kendini kasd ederek şöyle derdi:

— «İşte şu adam istiyor ki, ölsün; ve bir daha dirilmesin.»

•

Ağlar ve göz yaşları avucuna dolardı. Sonra; göz yaşlarına bakar ve şöyle derdi:

— «Yerden de böyle yaşlar çıkıyor.»

•

---

(1) ASHAB-I YEMİN: Kıyamet günü defterini sağdan alıp cennete giren zümre..

Bir defa dışarı çıkmıştı. Halk lehinde gösteri yapmak için toplandı. Bu hâli hoş bulmadı ve şöyle sordu:

— «Bir arzunuz mu var?» Halk.

— Hayır.. Deyince, şöyle dedi:

— «O hâlde dağılınız. Böyle bir şey; yapan için zillet, yapılan için de fitnedir.»

Bir defasında şöyle dedi:

— «Eğer hâlimi, benim kadar bilseydiniz, başıma toprak saçardınız.»

•

Derdi ki:

• «Şu, sevimsiz iki şey, ne kadar hoştur: Ölüm ve fakirlik...»

• «İçinde bulunduğum hâlden başka bir hâli, temenni ettiğim olmadı...»

• «İnsan sultanın yanına dinli girer, fakat çıkarken dinsizdir.. Çünkü orada Allah'a isyanla karşılaşır.. Ya susması, ya sözü veya işiyle o isyana katılır; ya da itikadı ile...»

• «Zalimi seven kimse; **Rükn - Makam** —Kâbe'de, duânın mutlaka kabul olduğu yer— arasında yetmiş yıl kalıp ibâdet etse, yine de kıyamet günü; Allah onu sevdiğiyle beraber kılacaktır.»

•

Hasta olmuştu. Hazret i Osman b. Affan -radıyallahu anh- ziyaretine gitti. Ve aralarında şu kısa konuşma geçti. Hazret-i Osman -radıyallahu anh- sordu:

— Bir şikâyetin var mı?

— «Günahlarım...»

— Bir arzun?

— «Rabbımın rahmeti...»

— Sana tabib çağıralım mı?

— «Bana hastalığı tabib mi verdi?..»

— Sana Beyt'ül - Mal'den bir nafaka bağlanması için emir vereyim mi?

— «Öyle bir şeye ihtiyacım yok.»

— Kızların için olsun.

— «Kızlarımın fakre düşeceğinden mi korkuyoruz?. Hayır.. Ben onlara emrettim; çalışacak ve her gece **Vakıa** sûresini okuyacaklar.. Ben Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden bu konuda bir Hadîs-i Şerîf işittim. Bir kimse, her gece **Vakıa** sûresini okursa, ona hiç dünyalık sıkıntısı gelmez..»

•

Şöyle duâ ederdi:

— «Allah'ım, bana sonunda irtidat olmayan iman, bitmeyen nimet, devamlı sürur, **Huld** (1) cennetinin en yüksek derecesinde Peygamberine komşuluk nasib eyle...»

•

İlim üzerine şöyle dedi:

— «İlim, çok rivayetle olmaz, Allah korkusu ile olur.»

•

Derdi ki:

• «Cahile bir defa yazıklar olsun; eğer Allah nasib etseydi bilirdi. Fakat, bilip de amel etmeyene, yedi defa yazıklar olsun.»

• «Dünyanın tadı kaçtı; sıkıntısı kaldı. Bugün ölüm; her müslim için bir armağandır.»

• «Kul, imanın zirvesine çıkmadıktan sonra, hakikatını bulamaz. Zirvesine çıkmak için de; fakirliği zenginlikten sevimli bilmeli; zilleti, izzetten daha tatlı bulmalı... Övenle, kötü diyeni aynı görmeli..»

Bu cümleyi şöyle tefsir ediyorlar:

— Harama dalıp zengin olmaktansa; fakir kalmayı sevmeli... Allah'a isyan edip şeref kazanmaktansa, ona itaat edip, mütevazi kalmayı daha iyi görmeli.. Hak işte öveni de, kötü diyeni de bir görmeli. Övene; kötü diyenden daha çok meyletmemeli.

•

Dedi ki:

— «Bir kimse için, kor ateşi ağzına alıp söndürmek; Allah Teâlâ'nın hüküm verdiği bir şey için:

— (Keşke bu, böyle olmasaydı,) demekten daha hayırlıdır.»

Arkadaşlarına şöyle derdi:

— «Siz, ashabtan daha çok namaz kılıyor ve içtihad yapıyorsunuz.. Ama, onlar, dünyaya karşı sizden daha zahid, âhirete karşı sizden daha rağbetli idi..»

•

Derdi ki:

— Devlet adamlarının emirlerinde kimse kötülükten uzak kalamaz. Dolayısiyle onların aldığı gibi günah alır. Çünkü yapılan kötülüğü görür, bir şey diyemez; razı olur ve susar.. En iyisini Allah bilir..»

•

Vefatı: Hicrî, 32, —Milâdî, 652.— yılına rastlar.

Allah ondan razı olsun..

●

---

(1) HULD: Sekiz cennetten birinin adı.

12. HABBAB b. ERETT

Allah ondan razı olsun..

Müşrikler; küfre dönmesi için ateşle azab ediyordu.. Fakat dönmedi.

•

Ağlar ve şöyle derdi:

— «Kardeşlerimiz gitti, hem de dünyalıktan yana fazla nasib almadan... Dünya, onların derecesini eksiltemedi.. Biz, onlardan sonraya kaldık. Dünya malı verildi. O kadar ki, saklamak için topraktan başka yer bulamıyoruz. Şayet Allah'ın Resulü -sallallahu aleyhi ve sellem- ölüm istemeyi bize yasak kılmasaydı; elbet ölüm için duâ ederdim.»

•

Bir gün Hazret-i Ömer; -radıyallahu anh- ona:

— Ya Habbab, müşriklerden neler çektin?..

Diye sorunca, şöyle anlattı:

— «Beni yakmak için ateş tutuşturdular. Sırtımı dağlıyorlardı.. Her yapıştırılan kızgın demir, sırtımın yağında soğuyordu..»

Kûfe'de vefat etti.. Hazret-i Ali -radıyallahu anh- namazını kıldırdı.

Vefat tarihi: Hicrî 37, —Milâdî, 657.— yılına raslar.

Allah ondan razı olsun..

●

13. ÜBEY b. KÂAB

Allah ondan razı olsun..

Kurra idi.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, ilâhî emir üzerine **Beyyine** sûresini ona okumuştu.

•

Derdi ki:

— «Size; Allah ve Peygamber yolunda gitmek gerek...» Böyle olmayan ve Allah'ı zikretmeyen kimse, Allah korkusuyla gözlerinden yaş akıtsa, yine de ateşe girer.. Çizilen ilâhî yol dahilinde orta hâlli gitmek; bu yolun dışında kalıp, müçtehidler gibi çalışmaktan daha hayırlıdır.»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse; Allah için bir şeyi terk ederse; Allah ona terk ettiği şeyden hayırlısını verir... Hem de hiç ummadığı yerden..»

•

Vefatı: Hicrî, 30 —Milâdî, 650.— yılına raslar.

Allah ondan razı olsun..

●

14. SELMAN-I FARİSİ

Allah ondan razı olsun..

Günlük bir abası vardı. Halka hitab edeceği zaman, bir kısmını altına alır, diğerine de sarınırdı.

Gelirinden bir şey almaz, dağıtırdı. Eliyle kazandığını yemek, âdetiydi.

Evi yoktu. Gölgeleri takib eder, oturur dinlenirdi.

Hizmetçisini bir işe salınca, hamuru kendisi yuğurur:

— «Ona, iki vazifeyi birden veremeyiz.» derdi..

•

Hurma yaprağından zenbil yapardı. Bu işini şöyle anlatırdı:

— «Bunun, ham maddesini bir dirheme satın alıyorum.. Yaptıktan sonra üç dirheme satıyorum.. Satınca bir dirhemini borcuma veriyor; birini ıyalimin nafakasına ayırıyorum.. Kalanı da sadaka olarak dağıtıyorum.»

•

İnsanlardan sadaka alıp yemezdi.

•

Son zamanlarında ihtiyar ve yorgundu.. Bir şey taşırken titreyerek giderdi. Halk; etrafına toplanır ve eşyasını taşımak istediklerini çok kere anlatırdı. Ama o:

— «Hayır, yerine kadar götüreceğim.» Derdi. Halbuki o, emrinde bir çok beldenin bulunduğu bir vâli idi.

•

Şöyle anlatırdı:

— «Mümin, doktoru yanında olan bir hastaya benzer.. Doktoru; ona yarayan ve yaramayanı bilir. Hasta, kendine zararlı bir şeyi isterse, mani olur ve «yersen ölürsün» der. Müminin hâli budur. O, bir çok şeyleri arzular; ama Allah mani olur; taa, ölünceye kadar.. Sonra cennete gider..»

•

Derdi ki:

— «Şunlara şaşılır: Dünyaya hırsla sarılır, ama ölüm onu arı-

yor.. Unutmuş; ama, unutulmuş değil... Güler; ama bilmez ki, Rabbı ondan razı mı, yoksa değil mi?..»

•

Şöyle anlattı:

— «Allah'ın Resûlü bize ant verdi ve şöyle buyurdu:

— Her birinizin taşıyacağı dünyalık, bir yolcunun taşıdığı azık kadar olsun»

•

İki yüz elli yıl yaşadı. Hazret-i Osman -radıyallahu anh- ın hilâfeti zamanında vefat etti.

Vefatı: Hicrî, 35, —Milâdî, 655.— yılında olduğu kuvvetli rivayetler arasındadır.

Allah ondan razı olsun..

●

15. TEMİM'ÜD - DARİ

Allah ondan razı olsun..

Geceleri teheccüd namazına kalkar; kılar kılar, sabahı ederdi.. Kur'an-ı Kerîm'den bir âyeti alır; teheccüd namazına onunla başlar ve onunla bitirirdi. O Âyet-i Kerîme.nin meâli şöyledir:

— **«O, hata işleyenler; öyle mi sanıyor ki, kendilerini, iman edip iyi amel edenlerle bir tutacağız...»** (45/21)

Güzel bir zattı. Elbisesi ve şekli hoştu... Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- ın izniyle, ilk kıssa anlatan zât olmuştur.

•

Bin dirheme bir elbise almıştı.. Kadir olma ihtimali bulunan gecelerde; o elbiseyi giyerdi. En iyi bilen Allah'tır.

Allah ondan razı olsun..

●

16. EBÜDDERDA UVEYMİR b. ZEYD

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

• «Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a and olsun; kim imanının gitmesinden korkmaz ve onu esirgemeye bakmazsa, imanı gider.»

• «Ben yapamadığım bir şeyi size söylerim. Ümidim; siz onu yaparsanız, bana da sevap gelir.»

• «Bir saat tefekkür; kırk gece ibâdetten hayırlıdır.»

• «Takva ve yakîn'le yapılan bir zerre iş; mukarrebîn'in yaptığı ibâdetin, dağlar kadarından daha büyüktür ve daha çok beğenilir.»

• «İnsanın; geçim işlerini hoş bir şekilde idare etmesi; hayrını şerrini iyi bilmesinden ileri gelir.»

• «Bir din kardeşinin azarı; onu kaybetmekten hayırlıdır.»

• «İnsanların hatasını söylesen, hemen sana ayıp bulurlar.. Onları terk edip gitsen, peşini bırakmazlar. Onlardan kaçsan hemen yetişirler.. Herşey bir yana, şu anda elinizde bulunanı belki az sonra yitireceksiniz; bu sebeple onu, muhtaç olacağınız birgün için hibe ediniz..»

•

• «Ölümden sonra, neler göreceğinizi bir bilseniz, isteyerek ne yemek yer, ne de su içerdiniz. Biçilen, sonra da yenen bir ot olmayı nekadar arzulardım...»

• «İnsanları, bir dikensiz yaprak gibi bulmuştum.. Bir sabah baktım ki, yaprak değil; diken olmuşlar...»

• «O kimseler ki, dilleri Allah'ın zikriyle yaştır; her biri cennete, güleryüzle girecek...»

Kanaatımca, buradaki yaşlık; gafletin olmayışıdır. Öyle ya, gaflete dalınca dil kurur.. Ama, zikir hâlinde yaş kalır.

•

Şu da bir öğüdüdür:

— «Bir müslüman kardeşin, hata edip isyana kaçınca ona darılma.. Darılacağın şey sadece amelidir. O, isyanı bırakınca yine kardeşindir.»

•

Derdi ki:

— «İnsanın evi, ne güzel sığınağıdır. Orada diline sahib olur, ayıplarını örter, gözlerini haramdan saklar.»

•

Bir gün, hanımı Ümmüdderda ona şöyle sordu:

— Senden sonra muhtaç duruma düşersem, yemek için sadaka alayım mı? Şu emri aldı:

— «Hayır, çalış ve ye... Çalışamaz hâle gelince, buğday başağı topla... Ama sadaka alıp yeme.»

Ebüdderda'nın vefatından sonra Muaviye: Ümmüderda'yı nişanlamak istedi, ama o, reddetti ve şöyle dedi:

— Ebüdderda'dan sonra kimseyi istemem.

•

Ebüdderda, daima dünyayı iki eliyle iter ve şöyle derdi:
— «Benden uzak ol.»

•

Derdi ki:

• «İnsanın tam manasiyle fakih olabilmesi için; Hakk'ın huzurunda nefsini bütün şiddetiyle ezmesi gerekir.. Başka türlü olmaz.»

• «Müminde, Allah'a dilinden daha sevimli bir parça yoktur. Onu ateşe attırmamak için dikkat etmeli..»

• «İçimizde bazı kimseler var ki, onlara yüzden güleriz; fakat kalblerimiz lânet okur..»

• «Sakın bir mümin kardeşin; değişir, yolda şaşarsa, onu tek başına bırakma.. Çünkü o kardeşin, bazan düz, bazan da eğri; yoluna devam eder..»

Ebüdderda'nın bu son cümlesi, Hazret-i Ömer -radıyallahu anh-, İmam Nahaî ve onlara uyanların mezhebidir. Onlar, bir kimseyi; işlediği hata için terketmezlerdi. Ve şöyle buyururlardı:

— İlim sahibinin hatasını yaymayınız. O yanılabilir; ama, sonra yanıldığını anlar ve bırakır..

•

Ebüdderda'nın hanımı Ümmüdderda diyor ki:

— Her şeyde ibâdet hâlinde bulunmayı istedim. Bu arzu bende hastalık hâline geldi. Bu hâlime; zikir meclislerinden daha şifa verenı ve daha değerlisini bulamadım...

Çoğu zaman, müminler bu hanımın evinde toplanır; zikir yaparlardı. O da, bunlarla beraber zikrederdi.

Anlayışlı bir hanımdı. Bir defasında; insanlara vaaz eden Nevf'el-Bekkali'ye öğütçü olarak yolladılar.. Ona şöyle dedi:

— Öğütlerinin, nefsine de tesir etmesi için; Allah'a karşı ittika sahibi olmalısın...

•

Ebüdderda'nın vefatı: Hicrî, 33; —Milâdi, 653.— yılına raslar.
En iyi bilen Allah'tır..

●

17. ABDULLAH b. ÖMER

Allah ondan razı olsun..

Ashabın ileri gelen, âbid ve zahidi idi.. Allah'ın Resûlü -sallallahu aleyhi ve sellem- öbür âleme göç edinceye kadar; ne bir dikili ağacı oldu, ne de kerpiç kerpiç üstüne koydu..

•

Şöyle bir nasihatı var:

— «Ey âdemoğlu, dünyaya kalbinle sahib ol.. Fakat kalbini ve himmetini ondan ayır..»

•

Şu da hikmetli sözüdür:

— «İnsan şu vasıflara sahip olmadıkça ilim ehli olamaz:
Kendisinden üstün kimseye hased etmeyecek...
Kendisinden alt kimseyi de hakir görmeyecek...
Ve ilmine karşılık, dünyalık arzu etmeyecek...»
En iyisini Allah bilir.

•

Vefatı: Hicrî, 72; —Milâdî, 691.— yılına raslar.
Allah ondan razı olsun..

●

18. EBÛZERR-İ GİFARÎ

Allah ondan razı olsun..

O, bir yolcu olduğuna inanmıştı. Bu âlemde kalıcı olamayacağına kani idi. Bu sebeple bütün gününü tefekkürle geçirirdi.

•

Şöyle bir cümlesi var:

— «Bu konağın sahibi; bizi burada bırakacak olsaydı, onu dünya metaı ile doldururduk.. Ne çare ki o; bizim bu evden naklimizi istiyor..»

Ebuzer'in kendine göre, görüşü vardı. Günlük nafakadan fazlasını yığmanın, haram olduğuna kani idi. Bir kimse onun evine girip, etrafı süzse, dünya metaı namına bir şey bulamazdı...

•

Vefatı: Hicrî, 31 - 32; —Milâdî, 651 - 652.— yıllarına raslar.
Allah ondan razı olsun..

●

19. HUZEYFE b. YEMAN

Allah ondan razı olsun..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sırdaşı idi.

•

Derdi ki:

— «Şu günü severim:

Ev halkım bana gele:
— Yiyecek bir şey kalmadı... Ne azı, ne de çoğu.
Diye...»

•

Her hâlini saklardı. Namaz kılıyordu, ağladı. Namazdan sonra arkasına bakınca, birini gördü ve şöyle tenbih etti:

•

— «Sakın, bu namazda ağladığımı kimseye bildirme.»
Şu da onun istikbale dair bir görüşü:
— «İnsanlar öyle bir zaman yaşayacak ki; bir kişi için; «ne kibar ve ne akıllı» diyecekler.. Halbuki, onun kalbinde zerre kadar iman izi yoktur..»

•

Derdi ki:
— «Hayırlınız; âhiret için dünyayı terk eden değildir. Asıl hayırlınız, ikisinden de nasibini alandır.»

•

Vefatı: Hicrî, 35 - 36; —Milâdi, 655 - 656.— yıllarına raslar.
Allah ondan razı olsun..

●

20. EBU HÜREYRE

Allah ondan razı olsun..
Küçücük bir kedisi vardı. Ebu Hüreyre lakabını o yüzden almıştı..

•

Derdi ki:
— **«O kimseler ki, inzal eylediğimiz hidayet ve beyyinelerimizi gizlerler.** (2/152) Âyet-i Kerîmesi inmemiş olsaydı, size hiçbir şey söylemezdim.»

•

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin ashabı arasına karışmadan önce; halka karın tokluğuna hizmet ederdi. Kimseden hiçbir şey istemezdi..

•

Her gün on iki bin tesbih duâsı okurdu.. Soranlara şöyle derdi:
— «Günahım kadar tesbih ediyorum.»

•

Bir defa cariyesi yanlış bir iş yaptı. Kamçıyı vurmak için kaldırdı; fakat vurmadı, şöyle dedi:

— «Eğer kısas korkusu olmasaydı seni sızlatırdım. Canını yakmayacağım; seni, değerini verene satacağım. Git artık, Allah rızası için hürsün..»

Hanımı, hizmetçisi, kendisi... Geceyi üçe bölmüşlerdi.. Sıra ile gece ibâdetine kalkarlardı.. Biri bitirince, öbürünü; o bitirince de diğerini uyandırırdı...

•

Sıtma üzerine bir cümlesi:

— «Hastalıklar arasında en çok sıtmayı severim. Çünkü sızısı bütün vücudu kaplar.. Her mafsalın sevap almasına sebep olur.»

•

Derdi ki:

— «Hastalığa, görsünler ve işitsinler gibi şeyler karışmaz. O, sahammül edene mükâfatlarla doludur.»

•

Abdülkadir Geylânî Hazretleri de hastalığı üçe böler: Ceza, kefaret, derece almak...

Ceza: Sert ve sabırsız kimseye...

Kefaret: Hâline razı olup sabırlı olana...

Derece almak: Hastalıktan sonra içi ferahlayana, bütün hâlinde Allah'ın emrine boyun eğip razı olana...

•

Vefatı yaklaştığı zaman; ağlamaya başladı. Sebebini sordular; şöyle anlattı:

— «Ağlıyorum; çünkü yolum uzun... Azığım az.. Aniden gözüm açılacak, fakat nerede?. Cennette mi, yoksa ateşte mi?. Hangisi beni kapacak bilemiyorum...»

•

Vefatı: Hicrî, 57 - 58; —Milâdî, 676 - 677.— yıllarına raslar.

Muaviye'nin hilâfeti zamanında Medine'de vefat etti. Yaşı, yetmiş sekizdi.

Allah ondan razı olsun..

●

21. ABDULLAH b. ABBAS

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

— «Ey günahkâr, yaptığın işin şerli sonucu seni bekliyor, emin

olma.. Gülmektesin ama, başına neler geleceğini anlamıyorsun. Bu hâlin, günahların en büyüğüdür.

Bir hatalı işle başarı kazanır, sevinirse; bu sevincin yaptığın hatadan daha büyüktür..

İşleyeceğin bir yanlış işin fırsatını kaçırınca, üzüntü duyarsın. Halbuki, bu üzüntün o hatadan daha tehlikelidir.

Sen hatâdasın. Allah Taâlâ daima seni görür.. Bu görüş, kalbini titretmez; bu hâlin yaptığın hatâdan daha fenadır.»

•

Derdi ki:

— «Dağlar dahi, birbirine karşı azsa; azgın cezasını bulacaktır.»

•

Çok ağlardı.. Göz yaşının aktığı kısım; çürümüş deri bağcık gibi olmuştu.

•

Şöyle anlattı:

— «İnsanlara bir zaman gelecek; akıllarını alıp gidecek. O zaman, bir şeye aklı eren tek kişi bulamayacaksın.»

•

Çalışması ölçülüydü.. Hangi gün ne iş yapacağı belliydi. Bir gün tefsire dalar, bir gün fıkıh ilmine çalışırdı. Bir gün, gazaları tesbit eder, bir başka gün de şiire çalışırdı.. Bir gününü de Arap tarihini öğrenmeye vermişti.

•

Şu iki cümle de onun:

- «İçinde haram olanın namazını Allah kabul etmez.»
- «Hastayı bir defa ziyaret, sünnet; fazlası da nafile...»

•

En iyisini Allah bilir.

Hicretten 3 yıl önce doğdu ve 68. yılında vefat etti —Milâdî 687.— yıla raslar.

Allah ondan razı olsun..

●

22. ABDULLAH b. ZÜBEYR

Allah ondan razı olsun..

Ashabın, çokça ibâdet edenleri arasında sayılır. Namazda o kadar huzura dalardı ki, dikilir kalırdı.. Secdeye varır, dalar giderdi.. Serçe kuşları onu duvar zan eder, üzerine konardı.

Yılını hep ibâdetle geçirirdi. Bir gece olur, ayakta kalır; sabahı ederdi. Bir gece olur, rukûa varır; öylece kalır ve sabahı bulurdu... Bir gece de secdeye gider, kendini kaybeder; sabaha ererdi. Ona, «mescit güvercini» derlerdi.

•

Rengi bozdu. Sakalı yoktu.

Hicaz, Yemen, Irak ve Horasan ehli ona biat etmişti. Dokuz sene hilâfette kaldı.. Sonra; Haccac Mekke'yi kuşattı, onu yakalattı ve Kâbe'nin kapısına astırdı.

Öldürüldüğü zaman; yetmiş iki yaşında idi...

Yıl: Hicrî 73; —Milâdî, 692—

Allah ondan razı olsun..

●

23. HAZRET-İ HASAN

Allah ondan razı olsun..

Ramazan-ı Şerîfin ortasında dünyaya geldi. Hicretin üçüncü yılı idi.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz kulağına ezan okudu ve adını **Hasan** koydu..

•

Halim ve keremliydi. Takva sahibiydi. Hilmi ve keremi; ona, hilâfeti ve dünyayı Allah için terk ettirdi.

•

Hazret-i Osman -radıyallahu anh- kuşatıldığı zaman, yardımına koşanlardandı.

•

Babasının şehid edilmesi üzerine hilâfeti aldı. Babası gibi, buna da; kırk binden fazla biat eden oldu.. Hilâfette yedi ay kadar kaldı. Hicaz, Yemen, Irak ve Horasan ehli ona tabi idi. Bunlardan başka yerler de vardı.

Sonra.. Muaviye, taraftarları ile birlikte, Şam'dan ona karşı yürüdü... O da, kendisine biat edenlerle Muaviye'ye doğru yola çıktı.. Yaklaştıkları zaman; bir hâle kapıldı.. Kendi kendine şöyle düşündü:

— «Bu iki taraftan biri diğerine pek çok zayiat verdirmedikçe, galip gelemez.»

Bunun böyle olacağını kestirdi ve Muaviye'ye bir elçi yolladı. Düşündüğü hâl şeklini bildirdi.

Düşündüğü hâl şekli şuydu:

— «Muaviye kendisine teslim olacaktı. Kendisi de hilâfette kalacak; ancak vefatından sonra, hilâfet Muaviye'ye geçecekti. Şu şartla ki, Medine, Hicaz ve Irak ehlinden hiç kimseyi; babasının zamanında yapılan işler için zorlamayacaktı; hesaba çekmeyecekti..»

Muaviye buna razı oldu. Anlaştılar.. Böylece Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin bir Hadis-i Şerîfindeki mucize de zamanında zuhur etmiş oldu.

Sözü geçen Hadis-i Şerîf şöyleydi:

— «Şu oğlum bir seyyiddir. Allah onun eliyle, birbirine karşı çıkan, iki büyük müslüman cemaatın arasını bulacaktır.»

Bu vakanın olduğu tarih; Hicretin 41. yılı idi. —Milâdî, 661—

•

Hazret-i Hasan'ın şekli Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize çok benzerdi.

•

Kuzaî diyor ki:

— Hazret i Hasan hayatta iken, babası Hazret-i Ali'yi -radıyallahu anh- şehid eden İbn-i Mülcem öldürüldü.

•

Bir kişi Allah'a şöyle yalvarıyordu:

— Allah'ım, bana on bin altın ihsan eyle.

Hazret-i Hasan bunu işitti. Oradan çabucak eve geldi ve adamın istediğini yolladı.

•

Şöyle diyordu:

— «Eğer Beytullah'a yürüyerek gitmezsem; Rabbıma kavuşunca utanırım.»

Ve... yirmi defa; Medine'den Mekke'ye kadar yürüye yürüye gitti. Adamları, bineği boş boş çekerlerdi.

•

İki defa neyi var, neyi yoksa Allah için dağıttı.

Sadaka vermeden edemezdi. Allah adına üç defa and içti: Bir çift ayakkabısı kalsa, tekiyle yetinip, tekini verecekti. Bir defasında Allah yolunda bir kişiye 100 bin dirhem vermişti.

Aldığı her hediye değerinde, karşılık verirdi.

Dilenciyi:

— Yok...

Deyip, boş çevirdiği olmadı.

Kızına ve yeğenlerine şöyle nasihat ediyordu:

•

— «İlme çalışınız. Ezber zorunuza gidiyorsa, yazınız. Ve evlerinize götürünüz.»

Zehir içirildiği zaman, ciğeri parçalandı. Tesir gücünü anlatmak istedi ve:

— «Şimdiye kadar bir kaç defa zehirlendim. Ama, böylesini hiç görmedim.» buyurdu.

Bir ara kardeşi Hazret-i Hüseyn, -radıyallahu anh- şöyle sordu:

— Bu işte kimi itham edersin?.

— «Niçin sordun?.» deyince Hazret-i Hüseyn şöyle anlattı:

— Onu öldürelim..

Bunu hoş bulmadı ve şöyle buyurdu:

— «Eğer bu işi yapanı biliyorsam, Allah'a bırakıyorum. Onun azabı daha şiddetli, vereceği ceza, daha yerinde olur. Bilmiyorum, zaten kimseyi itham edemem. Habersiz birinin canı; benim yüzümden yanmasın. Böyle şeyi sevmem.»

•

Vefatı yaklaştığı zaman:

— «Beni dışarı çıkarın.»

Dedi. Çıkarıldı. Sonra şu duâyı okumaya başladı:

— «Allah'ım, nefsimi sana teslim ediyorum. Artık, bundan sonra; nasıl olsa böyle hâl, başıma gelmeyecek.»

Bu duâyı okuduktan sonra vefat etti. Bakı'a defnettiler. Hicretin 50. yılı idi. —Milâdî, 670—

Allah ondan razı olsun..

●

24. HAZRET-İ HÜSEYN

Allah ondan razı olsun..

Şaban ayında dünyaya geldi. Hicretin 4. yılı idi. —Milâdî, 625.— yıla raslar.

Beş çocuğu oldu. Sırası ile; Ali Ekber, Ali Asgar, Cafer, Fatıma ve Sekine... Üçü erkek; ikisi kız.

Gelen Şerifler, Ali Asgar soyundan gelmektedir.

Sekine Merağa'da Seyyide Nefise'nin yanında medfundur.

Allah hepsinden de razı olsun.

•

Yaya olarak, yirmi beş defa hacca gitti. Adamları beraberinde giderdi; binekleri vardı. Onlar binse de, kendisi binmezdi.

•

Şöyle derdi:

— Size tevdi edilen halkın işi; birer ilâhî nimettir. O işlere kötü davranmayınız. Sonra, azaba çevrilir.»

•

Bir başka cümlesi de şöyle idi:

— «Cömerd efendi olur. Cimri hor olur. Bu âlemde bir mümin kardeşinin iyiliğini, kendinden önce düşünen, öbür âlemde daha iyisini bulur.»

•

Muharrem ayında, cumaya raslayan aşura günü şehid edildi. Hicretin 61. yılı idi. Ve yaşı elli beş... —Milâdî, 680.— yıla raslar.

•

Siyer yazarları anlatıyor.

Yahya b. Zekeriya -aleyhisselâm- peygambere yapılan eza yüzünden; Allah Taâlâ doksan beş bin kişi öldürdü. Bu yekûn, her bir peygamberin diyetidir.

Allah Taâlâ Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize şöyle bildirmişti:

— «Yahya b. Zekeriya için, doksan beş bin kişi öldürdüm. Kızın Fatıma'nın oğlu Hüseyn için, bunun iki mislini öldüreceğim.»

Şöyle anlatırlar:

Hazret-i Hüseyn'in ser-i mübarekini ayırdıktan sonra, alıp gittiler. Vardıkları ilk konakta oturup vurmaya başladılar. Ansızın içinde bulundukları evin duvarından bir demir kalem uzandı; o mübarek başa şu satırları yazdı:

Nasıl umar o ümmet; katletti Hüseyn'i,
Hesap günü dedesinin şefaatini..

Sonra..

Hazret-i Hüseyn'in kız kardeşi Zeyneb bu hâl içinde, başını sığındığı yerden çıkardı, yüksek sesle şu siiri okudu:

Nasıl cevap vereceksiniz, Peygamber derse:
— Son ümmettiniz, hele bir bakın halinize.
Ehlime, soyuma benden sonra neler oldu?
Kimi esir düştü, kiminin boynu kan oldu.
Size nasihat etmiştim, bu mu karşılığı?
Soyuma, bana verdiniz kötü karşılığı.

Zeyneb -radıyallahu anha- Kanatır-ı Siba'da (Mısır) medfundur. Daha sonra.. Şehrin meşhur şehitliğine defnedildi. Birçok insan,

başı açık ve yalın ayak yürüyordu. Gazze'den şehire kadar, böyle gittiler.

Bu hâl, bağrı yanık müminlerin, ona bir tazimi idi.

Allah ondan razı olsun..

●

25.-VEYS'EL - KARANÎ

Allah ondan razı olsun..

Bu zat, tabiînden sayılır ve hepsinden ayrı, üstün bir yeri vardır.

Adı bu ümmetin büyük zahidleri arasında geçer.

Evi, bomboş; dünya varlığı namına birşeyi yoktu.

●

Gözleri irice ve koyun gözü tabir edilen şekildeydi. Saçı kızıla çalardı. İki omuz arası, genişti. Orta boyluydu. Yüzü buğday rengine çalar, teni çok beyazdı.

Çenesi göğsüne yapışık dururdu. Gözlerini secde yerinden ayırmazdı. Daima sağ elini, solun üstüne koyardı.

Pek yeni elbise giymezdi. Bir de abası vardı; ona da bürünürdü.

Daima zikir hâlindeydi; bundan bıkmazdı.

●

Akşamları şu duâyı yapardı:

— «Allah'ım, darda kalan açlara bir ikram edemedim. Hâlimi arz, özrümü beyan ederim. Evimde bir şey kalmadı. Sadece midemdeki...»

●

Derdi ki:

— «Mümine iyilik emri, kötülükten alıkoyma teklifi bir yakınından gelmeli. Biz onlara bir şey deyince, şerefimize namusumuza dokunur oldular. Bunları yapabilmek için fasiklerden yardımcı da bulurlar. Allah'a kasem olsun, bu yolda bana da çok bühtanlar attılar.»

●

Bişr-i Hâfi anlatıyor:

— Duyduğuma göre: Veys'el - Karanî giyecekten de geçer; bir kamıştan örülü hurma sepetine girerdi... Bu hâl onun, dünyadan geçtiğini ve tam bir zahid olduğunu gösterir.

●

Şöyle anlatırdı:

— «İnsanlar, bu hâli zor bulur. Bir kimse, kendini, bütün insanları tümden öldürmüş gibi suçlu görmeyince, bu hâle eremez..»

●

Biri geldi; ondan öğüt istedi.

— «Rabbına kaç...» dedi. Öğüt isteyen:

— Peki geçim işi n'olacak? deyince, şöyle anlattı:

— «Düşün ki, kalblere şek karışmış. Seninki onlardan biri olmuş... Bu din'le, Rabbına nasıl gidebilirsin... Sen rızk için Rabbını itham edersin..»

•

Kendisini, anasının hizmetine vermişti. Bu sebeple Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle buluşamadı. Fakat bir rivayete göre; bir kaç defa buluşmuştur. Hatta Uhud cengine de katılmıştır.

Şöyle anlattığını da bazı eserlerde okudum:

— «Onun, -sallallahu aleyhi ve sellem- dişi kırılınca, benimki de kırıldı. Yanağı yarılınca, benimki de yarıldı. Arkasına vurulunca benim de arkama vuruldu..»

Durumu, en iyi Allah bilir.

•

Hurma toplar, yerdi. Çoğunlukla gıdası bundan ibaretti. Bununla beraber bir yılda, hatta iki yılda; ancak bir defa bir şeyler yediğini gören olurdu.

•

Ona deli denince; evinin önüne uzun zaman, kamıştan bir duvar çektiler. Hep orada kalırdı. Nadiren dışarı çıkardı. Yemek işini ve diğer ihtiyacını, nasıl giderdiği bilinemezdi..

•

Bir nasihat isteyene şöyle buyurdu:

-- «Allah'ın kitabına sarıl. Peygamberlerin âdetini benimse. Salih müslümanlar gibi yap. Daima ölümü düşün. Göz açıp kapama zamanı kadar olsa dahi, ölümü düşünmekten kalma. Bütün ümmete iyilik et. Sakın cemaattan ayrılma. Sonra; farkında olmadan dinden çıkarsın. Ve ateşe girersin.»

•

Duâ isteyen birine şu duâyı yaptı:

-- «Sağ kaldıkça; Allah seni her kötülükten korusun. Dünyanın azına razı olma duygusu versin. Sana verdiği nimetlere şükretme hâlini ihsan eylesin..»

•

Biri onunla arkadaş olmak istedi. Şu karşılığı buldu:

— «Kardeşim, bugünden sonra, artık seni göremiyeceğim. Şöhreti sevmem. Yalnız kalmayı daha fazla severim. Bu dünyada; insanlarla beraber kaldıkça, gamım artıyor. Şimdi ayrılacağız; kimseye be-

ni sorma ve arama. Seni unutamayacağım kardeşim.. Sen beni görmesen, ben de seni görmesem dahi bu iş böyle olacak..»

•

Her akşam, giydiği elbisesi de dahil, evinde neyi varsa, dağıtırdı. Kendisi elbisesiz kalır; kamıştan mamul hurma sepetine girer, giyecek bir şey gelinceye kadar orada kalırdı.

•

Eti alınmış kemikleri toplar; güzelce yıkardı. Sonra; üzerinde kalan etleri sıyırır alırdı. Hem kendini doyurur, hem de fakirlere verirdi.

•

Bir cümlesi şöyle idi:

— «Bir kimsenin gıyabına duâ etmek; ziyaret esnasında, yüzüne karşı duâ etmekten daha iyidir. Yüz yüze gelince yapılan duâda, pek samimiyet olmaz; belki de riyâ karışır.»

•

Vefatından sonra defnedip ayrıldılar. Bir ara ziyaretine gelenler kabrini bulamadılar.. Bir iz bile kalmamıştı.

Allah ondan razı olsun..

●

26. AMİR b. ABDULLAH b. KAYS

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

— «Dünya, bütün parçaları ile benim olsaydı; sonra, Allah Teâlâ bana:

— Onları bırak, çık... emrini verseydi. Hiç düşünmeden hepsini gönül hoşluğuyla bırakır, çıkardım.»

•

Her gün bin rikât namaz kılmaya nefsini mecbur etmişti.. Bir rivayete göre de, sekiz yüz.. Namazda kıyam durmaktan ayakları şişti; su topladı... Bu hâlde iken, yine ibâdeti bırakmadı.

Nefsini muhatap alır ve şöyle derdi:

— «Sen, ancak ibâdet için yaratıldın. Allah'a yemin olsun; sana devamlı ibâdet ettireceğim. Yatak senden nasib alamayacak...»

•

Derdi ki:

• «Ben Allah'ı sevdikten sonra, sabahım nasıl olursa olsun; gecem nasıl geçerse geçsin, aldırmam...»

• «Allah Taâlâ'ya karşı, marifet duygusuna sahib olalı beri; ondan başkası, beni korkutamaz oldu.»

•

Biri ona eziyet etse; bu yüzden bedduâ etmesi gerekse; şöyle yapardı:

— «Allah'ım, dünya malını artır. Bedenine sıhhat ver. Ömrünü de uzun kıl.»

•

Derdi ki:

— «Bir çok şey var ki; bir zamanlar onları iyi görürdüm. Şimdi keşke öyle yapmasaydım, diyorum.. Bir şeyi iyi görüp, gereğiyle amel etmedikten sonra, onu iyi görmüşüm, bana ne hayrı dokunur.»

•

Bir ibriği vardı.. Abdest almak istediği zaman, ondan su; acıktığı zaman da, arzu ederse süt akardı..

Eline bir para geçse, arzu ettiği yerlere hemen dağıtırdı. Kendisine hiçbir şey bırakmazdı.

Bir dilenci gelse; ona hiç olmazsa bir ekmek verirdi. Ve şöyle derdi:

— «Kıyamet günü; mizanımda, bir ekmekten az şey bulunursa utanırım..»

•

Bir defa ona:

— Senden hayırlı kimdir? diye sordular:

— «Susması tefekkür, sözü zikir, yürüyüşü tedebbür olan kimse... İşte bu kimse; benden hayırlıdır.» buyurdu...

•

Derdi ki:

• «Allah'ı anmak, şifa... O'ndan gayrını anmak ise hastalıktır..»

• «Şu hâl, kulun cehaletini gösterir: İnsanların yaptığı hatayı görür, onlara azap geleceği için korkar; ama kendi yaptığı hatalardan emniyet duyar.»

•

Yanında bulunan bir topluluğa şöyle hitap etti:

— «Sizden başkasında artık hayır yoktur.. Şu kadar ki, kendisinden daha şerliye bakarak hayırlıdır.»

•

Delileri toplar, onlara yemek yedirirdi.. Halk:

— Onlar deli.. Yemeği ne bilir? deyince de, şu cevabı verirdi:

— «Allah biliyor. İsterse onlar bilmesin.»

•

— **«Bir kimse; ittika sahibi olursa, Allah ona kurtuluş yolu açar.»** (65/2)

Mealinde buyurulan Âyet-i Kerîmeyi tefsir ederken şöyle anlatırdı:

— «Kurtuluş, insanlara zor gelen her sıkıntıdan olur.»

•

Derdi ki:

— «Ölünce, benim öldüğümü kimseye duyurmayın. Beni Rabbıma teslim edin.»

Allah ondan razı olsun..

●

27. MESRUK b. ABDURRAHİM

Allah ondan razı olsun..

Henüz çocuktu; çaldılar. Sonra bulundu.. Adı böylece Mesruk —çalınmış— kaldı..

•

Derdi ki:

• «Allah'tan korkmak işi; iman sahibinin, ilim derecesine göredir.»

• «Sizden biri, kırkını bulunca Allah'tan çekinme tavrını takınmalı.»

•

Çok namaz kılardı. O kadar ki, ayakları şişer; hasta olurdu.

Evinde âilesi ile arasına perde çeker; namaza dururdu.. Onları dünya ile başbaşa bırakır; kendi de ibâdete geçerdi.

Hâkimlik yapardı. Halkın arasındaki anlaşmazlığı giderirdi. Bu iş için hiçbir ücret almazdı.

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «Bu zamanda, mümin herşeyden hazer etmeli. Ona, bundan hayırlı bir şey kalmadı.»

Allah ondan razı olsun..

●

28. ALKAME b. KAYS

Allah ondan razı olsun..

Kendisine:

— İnsanlar arasına karışsan; onlarla oturup, Kur'an ilmi öğretsen..

Teklifini yaptılar. Şu cevabı verdi:

— «Peşimden, bana uyanların gelmesini; kendim için iyi görmüyorum..»

•

Bu, o Alkame'dir ki, bir gün kendisine:

— Sultana gidip, bazı işlerde aracı, şefaatçı olsan... denince şu cevabı verdi:

— «Onlara gidip bir iş başarmak için; başaracağım şey kadar dinimi vermem gerekiyor.»

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «Bize katılınız. İmanımızı artıralım. İşin derinliğine inelim.»

•

Fakir kızı almak isterdi. Bunu yapmakla tevâzu sahibi olmak dilerdi.

•

Vefatından sonra kalan; bir örtü, bir aba, bir de mushaf —Kur'an— oldu.

Allah ondan razı olsun..

●

29. ESVED b. ZEYDÜNNAHAÎ

Allah ondan razı olsun..

Kendisini, çokça oruca ve ibadete verirdi. Bu sebeple, rengi yeşil sarıya çalardı.

Şu onun bir cümlesidir.

— «Bu ciddî bir iştir. Bu yolda en zor şey; bir insanın, ibâdeti özüne içirmesidir.»

Çok ağlardı. Bu yüzden gözünün birini kaybetmişti.

Hicretin 75, —Milâdî, 694— yılında Kûfe'de vefat etti. En iyisini Allah bilir.

●

30. REBİ b. HAYSEM

Allah ondan razı olsun..

Şöyle derdi:

— «Nefsin vasisi ol; aksi hâlde helâk olursun.»

Kendisine felç gelmişti.

— Tedavi ettir.

Dediler, şu cevabı verdi:

— «Biliyorum, tedavi haktır, yapmak lâzım. Ama, şu da var ki, yakında ne tedavi edilen kalacak, ne de tedavi eden...»

Bir çok ibâdetini gizli yapardı. Ev halkından başkası onun yaptığı işi bilemezdi. Bir defa odasında Kur'an okuyordu. Ansızın biri içeri girdi: Çabucacık Mushafı elbisesinin koluna sakladı.

•

Derdi ki:

— «Hangi iş, Allah için yapılmazsa o mutlaka yok olur.»

•

İnsanlardan hâli zaman bulunca; hemen kabristana kaçar:

— «Ey kabir ehli, biz bize kaldık.»

Der, sonra geceyi orada geçirirdi. Sabah olunca, kabirden kalkıyormuş gibi, çıkar gelirdi...

•

Yaşlanmıştı. Ama cemaatla namazı bırakmazdı. İki kişi arasında zor gelirdi.

— Allah sana ruhsat vermiş. Bu hâlinde bulunduğun yerde de kılabilirsin...»

Dedikleri zaman, şu cevabı verirdi:

— Rabbımın davetçisi **Hayya Alessalat** —Namaza Gelin— diye, çağırdığını duyduğum zaman; dediğinizi nasıl yapabilirim ki?..»

•

Derdi ki:

— «Nice etli, canlı kimseler var. Dağlar kaydığı, yer hallac pamuğu gibi atıldığı zaman, onlar ne yapacaklar?. Düşünüyorum.»

•

Evini kendisi süpürür temizlerdi. Ehline bu hususta hiçbir hak tanımazdı. Bir şey diyenlere de şöyle derdi:

— «Nefsime zor işten bir nasib almayı çok severim.»

•

Şu da onun bir cümlesi:

— «Biz öyle bir cemaata yetiştik ki; onların yanında kendimizi hırsız sayıyoruz.»

Muaviye'nin hilâfeti zamanında Hicretin 67, —Milâdî, 686.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

•

31. HİREM b. HIYAN

Allah ondan razı olsun..

Şöyle diyordu:

— «Kelâm ilmine çalışan; ya âsi olur, çalıştığı şeye hasım kesilir. Ya da, işin içine dalar, çıkamaz. Günahkâr kalır.»

•

Şu da bir duası:

— «Allah'ım, şu zamanın şerrinden sana sığınırım: Ki, o zamanın gençleri, isyan hâli taşır. Yaşlıları, erişilmez emel peşine düşer; halbuki ecelleri yakındır. Ve insanları, en değerli kardeşini isyanda bulur; fakat o hâlden kurtarmak istemez.»

Allah ondan razı olsun..

●

32. EBU MÜSLİM HAVLÂNİ

Allah ondan razı olsun..

Kendisi çokça ibâdet vazifesi ile doluydu. O kadar çok ibâdet ederdi ki; biri gelse:

— Biraz daha artırmazsan, cehennemde yanacaksın.

Dese, yaptığından fazlasına vakti olmadığını hemen anlatırdı.

•

Yemek işini çok defa bıraktığı olurdu. Sebebini sorana şöyle anlatırdı:

— «At yükünü hafifletirse daha fazla menzil alır.»

•

Derdi ki:

— «Namaza duran kimse ayaklarına sahib olursa, sırat köprüsünde, Allah onu kaydırmaz.»

En iyi bilen Allah'tır.

●

33. EBU SAİD HASAN-I BASRI

Allah ondan razı olsun..

Bu zatın babası Misan (1) halkından idi. Gazaların birinde esir düştü. Ve ensardan birine köle oldu..

•

(1) MİSAN: Irak'ın cenub kesimine düşen bir belde.

Allah Taâlâ'dan çok korkardı. Hâlini gören, cehennem yalnız onun için yaratılmış sanırdı.

•

Derdi ki:

• «Marifet hâli gitti. İnkâr hâlleri kaldı. Kalan müslüman da gamla dolu..»

• «Kalbe gelen her vesvese şeytandan gelir. Bir şey için, içten ısrarlı arzu doğuyorsa; onu nefis veriyor, demektir. Bu gibi hâllerden kurtulmak için; oruç, namaz ve riyazet yolunu tutmalı...»

• «Allah bir kul için dünyada hayır diliyorsa; onu, çocukları ve ehli ile meşgul etmez.»

• «Tavazuun bir şartı da şudur: Kim olursa olsun, evden çıktığı zaman; gördüğü her şahsı kendisinden faziletli bilecek..»

• «Kul, bir hata işler, sonunda tevbe ederse, Allah'a yakınlığı artar. İkinci defa hata işlerse, tevbe edince yine yakınlığı artar.

Biri geldi;

— Kalbim karardı, diye dert yandı.

— «O hâlde zikir meclislerine devam et..» dedi.

•

Derdi ki:

• «Bir ölen için, insanların en şerlisi; ardından ağlayıp da bıraktığı borçları ödemeyen ehlidir.»

• «Biz öyle bir cemaata yetiştik ki; onların helâle karşı gösterdiği titizliği; siz harama dahi göstermiyorsunuz.»

• «Bir kişinin düşmanlığına karşılık; bin kişinin dostluğu verilse dahi alma..»

• «Allah bir kul için hayır dilerse; onu ibâdetten alıkoyan ehlini yok eder, kulluğu için zemin hazırlar.»

• «Tama' ilim sahibini zelîl kılar.»

• «İnsanın cemaat içinde nefsini kötülemesi, övmek sayılır.»

Bir gün kendisine:

— Basra'da münafık var mı?

Diye sordular. Şöyle buyurdu:

— «Eğer münafıklar buradan ayrılacak olsa, yalnız kalır, vahşet duyarım.»

•

Derdi ki:

• «Sevgileri devam etmesi için, din kardeşlerine ikramda bulun.»

• «Ey insan oğlu, akıp gelen ecelin seyrini görebilseydin; boş emelin aldatışına kızardın.»

•

Bir yerde oturduğu zaman görülse, esir sanılırdı.. Konuşurken de, ateşe atılması emri çıkan kimseye benzerdi.

•

Derdi ki:

— «Sofi elbisesi giyen, tevazu için giyiyorsa, Allah onun basiret nurunu artırır. Kalbini aydın kılar. Desinler için, büyüklenme kasdı ile giyiyorsa, mancınıkla ateşe atılır.»

•

Şöyle bir şiiri vardır:

«Hiç kimse bulamaz, rahatı ölmekte;
Asıl marifet, diri diri ölmekte..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Bir şey yediğim zaman, onu, içimde kiremit gibi bulmak isterdim.. Duyduğumuza göre: Kiremit; üç yüz sene kadar suya dayanırmış..»

•

Birgün, ona fakihleri anlattılar.. Şöyle, şöyle diyorlar dediler.

Şu karşılığı verdi:

— «Siz, şimdiye kadar hiçbir fakih görebildiniz mi acaba?. Fakih odur ki, dünyaya karşı hırslı olmaya; zahid ola.. Günahlarını idrak basireti, kendisinde buluna.. Rabbına ibâdette devamlı ola..»

•

Allah adına and içti ve şöyle buyurdu:

— «Kim parayı aziz bilirse, Allah onu zelil eder.»

•

İhvandan biri evine girmek için izin istese; eğer yenecek bir şeyi varsa, içeri girmesine izin verirdi. Yoksa kendisi dışarı çıkardı. Mevcutla yetinir; fazlası için kendini zora sokmazdı.

•

Hakimlere, cahillere dair duyduğu bir rivayeti şöyle anlattı:

— «Diyorlar ki; hakimin dili, kalbini takib eder. Bir şey söylemek istediği zaman kalbe dalar. Söyleyeceği şey lehine ise konuşur; yoksa susar. Cahilin kalbi de diline tabidir. Dili kalbine müracaat lüzumunu duymaz Rasgele konuşur.»

•

Derdi ki:

• «İnsanlar kıyamet günü; hudutsuz bir şekilde Cenâb-ı Hakk'a, diledikleri gibi bakarlar.»

• «Dünya senin bineğindir. Binebilirsen, seni taşır. O sana yüklenecek olursa, öldürür.»

• «Âlimlerin şüpheli şeylerden sakınması; dünya ve dünya mallarında olmalıdır.»

• «Çocuğunda sevmediğin bir hâl görüyorsan; o hâl, senin arzu ettiğindir. Kendini düzelt.»

• «Düşmanlığını istediğin biri, şayet sana muti ise; birbirinize yetersiniz. Allah Taâlâ seni ondan kurtarmaz ve aranızı açmaz. Verdiği düşmanlık da sana kâfi. Şayet sana asi ise, vereceği sıkıntı zaten malum; hiç kendini yorma, düşmanlık etmesi için çırpınma..»

• «Bir kimse, Allah'a itaat ediyorsa; onu sevmek zorundasın. İyi kimseyi seven Allah Taâlâ'yı sevmiş olur.»

• «Dünyayı arayıp, âhireti bulanı hiç görmedik.. Ama, âhireti arayıp, dünyayı bulanı gördük..»

•

• «Allah Taâlâ birtakım cemaat yaratır. Bu ilmi sırf Allah için öğrenmeye başlarlar. Başka niyetleri de yoktur. Sonra bir hâl olur, o ilmi, zayi olmasın diye öğrenmeye kalkarlar. İşte o zaman; kendilerine yalnız ilmin dış kabuğu kalır.»

•

İslâmiyeti şöyle tarif ederdi:

— «**İslâm** olmak, kalbini Allah'a teslim etmendir. Böylece müslümanların senden emin olmasıdır.»

•

Derdi ki:

— Seven sarhoştur. Mahbubuna kavuşuncaya kadar ayıkamaz...

Hicrî, 22; —Milâdî, 642.— yılında Medine'de dünyaya geldi. Hicrî, 110; —Milâdî, 728.— yılında Basra'da vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

34. SAİD b. MÜSEYYEB

Allah ondan razı olsun..

Gece olunca, nefsini muhatab alır şöyle derdi:

— «Ey bütün şerrin yuvası, kalk bakalım. Allah'a yemin olsun, seni yorgun bir deve hâline getirip bırakacağım.»

Sabaha kadar ibâdet ederdi; ayakları da şişmiş olurdu. Bu defa da nefsine şöyle derdi:

— «İşte böyle olacaksın; aldığın emir bu yoldadır. Ve bunun için yaratıldın.»

•

Derdi ki:

• «Dünyayı toplayan bir kimsenin niyeti: Dinini korumak, yakınlarına bakmak, ibâdet için kuvvet kazanmak değilse; onda hayır yoktur.»

• «Kırk yıldır, farzı cemaatla kılmayı bırakmadım. Otuz yıldan beri müezzin ezan okurken; ben mescide girmiş bulunuyordum.»

•

Elli yıl, yatsı abdesti ile sabah namazını kıldı.

•

Seksen dört yaşına varmıştı. Yine de şöyle diyordu:

— «Bana göre, en çok korkulacak şey kadınlardır.»

•

Derdi ki:

• «Bütün insanlar; Allah Taâlâ'nın muhafazası altındadı. İşlerini, o perde altında yaparlar. Allah Taâlâ, onlar arasında bir kulun rezil olmasını dilerse, onu açığa atar; ayıbını, diğerleri de görür.»

• «Gözlerinizi zalim kişilere ve onların yardımcılarına bakarak doyurmayınız. Kalbinizden nefret duyarak bakın ki, iyi işiniz boşa çıkmaya...»

•

Abdülmelik b. Mervan'a biat etmedi. Bunun üzerine Abdülmelik onu dövdü. Sonra bir kilime sardı, şehrin sokaklarını dolaştırdı. İnsanların, onunla oturmasına mani oldu. Bunu kendileri şöyle anlatıyorlar:

— «Halkın benimle oturmasına mani oluyorlardı. Kim yanıma gelse beni sopaya yatırırlardı. Bu yüzden kimse gelmez oldu.»

•

Derdi ki:

• «Mescide, mescidcik; mushafa —Kur'an'a— mushafcık, demeyiniz.. Sonra, Allah katında yüce ve büyük olan şeyleri küçültmüş olursunuz.»

• «Bir kimse ilâhi varlıkla yetinirse, bütün insanlar, ona muhtaç olur.»

Manevî bir heybete sahipti. Yanına varmak isteyenler, valilerin huzuruna çıkar gibi; onu ziyaret için izin isterdi.

•

Derdi ki:

— «Hangi şerif, hangi âlim, hangi fazıl olursa olsun; mutlaka

bir ayıbı vardır. Ama, öyleleri vardır ki, ayıplarını anlatmak doğru olmaz. Bir kimsenin fazilet tarafı, eksik tarafından çok olursa: eksiği fazileti için bağışlanır.»

Allah ondan razı olsun..

●

35. URVE b. ZÜBEYR b. AVVAM

Allah ondan razı olsun..

Şöyle anlatırdı:

— «Bir kimsede tek iyilik görürseniz, o iyiliği sevdiriniz. Biliniz ki, o iyilik yalnız değildir, arkadaşları da vardır.»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Davud Peygamber -aleyhisselâm- minberde dahi, hurma yaprağından sepet yapmaya çalışır; sattırır ve emeğinden yerdi.

Sonra; Davud -aleyhisselâm- ve ona uyanları:

— «Bu âlemde, en zâhid olanlar O'nun ehliydi.»

Diye anlatırdı.

•

Önceleri, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin mescidinde kalıyordu. Halkla teması olurdu. Sonra, ayrıldı ve **Akik**'teki köşküne gitti. Sebebini sordular; şöyle anlattı:

— «Gördüm ki, onlar, mescidi oyuncak yeri hâline getirdiler. Çarşı pazarlarda, boş şeylerle uğraşır oldular. Çarşı pazardan uzak, dağ eteklerinde dahi rahat durmaz oldular. Kötülükleri oralara kadar yayılır oldu. Bu durumda; içinde bulundukları hâl, onlara afivet gibi geldi.»

•

Çocuklarına şu nasihatı yapardı:

— «İlim öğreniniz. Siz, bugün bir cemaatın küçüğü olsanız da; ileride bir başka cemaatın büyüğü olabilirsiniz. Cehalet ne kötü şeydir; hele bu hâl, yaşlı kimsede olursa..»

Bir iş için, Velid b. Abdülmelik'in huzuruna çıkmıştı. Sonradan bir ayağında, «yiyici» tabir edilen yara çıkınca, onu kestiler. Halk arasında, dedikodu başladı:

— Velid'in huzuruna gitti de ondan oldu..

Gibilerden...

Ayağının kesilmesi onu üzmedi:

— «Allah'a hamd olsun; tekini bıraktı.»

Diyor, kadere rıza gösteriyordu.

Devamlı oruç tutardı. Ayağını kestikleri zaman, yine oruçluydu. O kesilme esnasında, elini kolunu tutan da olmadı.

Oruçlu öldü.. Hicretin 94, —Milâdın 712.— yılı idi.

Allah ondan razı olsun..

●

36. MUHAMMED İbn-i HANEFİYE

Allah ondan razı olsun..

Hazret i Ali'nin -radıyallahu anh- oğlu..

Şöyle derdi:

• «Bir kimseye, nefsinden iyilik gelirse; dünya ona kıymet taşımaz olur.»

• «İyilikle uğraşmıyan hakim olamaz. Allah -celle celalühü- bir kimsenin özüne, ötelere bakan bir pencere açmadıkça, sohbetinden fayda gelmez.»

Rum meliki, Abdülmelik b. Mervan'ı tehdit ediyor, haraç istiyordu.. Aksi hâlde; yüz bin kişi karadan, yüz bin kişi denizden çıkaracağını söylüyordu.

Abdülmelik, Haccac'a emir verdi. Durumu; Muhammed b. Hanefiye'ye yazmasını, Rum Melikinin tehdidini ve isteğini bildirmesini ve vereceği cevabı da kendisine ulaştırmasını istedi..

Haccac, Muhammed b. Hanefiye'ye aynen vaziyeti anlattı. O da şu cevabı veriniz, buyurdu:

— «Allah Taâlâ zatından; halkına, üçyüz doksan nazar tahsis etmiştir. Umarım ki, o nazarların biri ile, beni senden korur.»

Haccac, bu yazıyı Abdülmelik'e gönderdi; o da aynen, Rum Melikine yazdı..

Rum Meliki gelen yazıya baktı; Abdülmelik için şöyle dedi:

— Bu yazı senden çıkmamıştır ve sen yazamazsın böylesini... Bu ancak, bir peygamber ocağından çıkabilir.

Allah ondan razı olsun..

●

37. ALİ ZEYNELABİDİN

Allah ondan razı olsun..

Malum, Hazret-i Hüseyn'in küçük oğlu.. Ali Asgar namiyle bilinir.. Ali Ekber -radıyallahu anh- babası ile beraber şehid oldu.

Allah hepsinden de razı olsun..

Muhammed Bâkır'ı anlatırken, yine geçecek, **Ali Asgar, bütün** Hüseyni soyun babasıdır..

•

Derdi ki:

• «Kul, içten, özüne Allah için nasihatçı olursa; Allah ona **kötü** işlerini gösterir.. Dolayısiyle, halkın ayıplarını bırakır; kendi **hatalarını** düzeltmeye bakar.»

• «Önceleri **Kur'an** satışı yapılmazdı. Bir kişi mescidin **minber** kısmında oturur. **Bakara** suresinden itibaren yazmaya başlardı. Buna, o işle vazifeli devlet memuru nezaret ederdi. O bırakınca da bir başkası alır; böylece **Kur'an** yazılmış olurdu..

Anlattıklarına göre, kardeşi şehid edildiği zaman 13 yaşındaydı. Hasta idi; çadırda, O'na dokunmadılar.

•

Abdest aldığı zaman, rengi sararırdı. Bu hâl daima olduğu için, yakınları merak edip hikmetini sordular:

— Her abdestte sana bir hâl oluyor; acaba neden?

Dediler; şu cevabı verdi:

— «Kimin huzuruna çıkacağımı bilir misiniz?

•

Yürüdüğü zaman, elini sallamazdı. El kol işaretiyle **konuşmazdı.**

Adamın biri aleyhinde konuştu. Atıp tuttu. Bunu kendisine ulaştırdılar. Yanına vardı. Hoş beşten sonra durumu açtı:

— «Hakkımda bazı sözler ettiğini duydum. Eğer doğru ise ,Allah'tan mağfiret dilerim, beni bağışlar. Eğer söylediğin şey doğru değilse. Allah seni affetsin. Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerine olsun...»

Dedi ve ayrıldı.

•

Bir defasında mescidde oturuyordu.. Biri baş ucuna dikildi, söylemediğini bırakmadı. Ama, o susuyordu; hiçbir şey demedi, sonra kalkıp gitti. Adam ağlayarak peşine düştü. O ise adama: «Benden, hoşuna gitmeyecek bir söz duyamıyacaksın,» dedi ve şu şiiri okudu:

İyi kimseyi levmedenin en hoşuna giden şey.
Onun kendisine cevap vermesidir.

•

Derdi ki:

• «Dostları kaybolunca, insan öz diyarında yabancı kalır.»

• «Hürleri ziyaret ancak Allah'a şükür için yapılır. Bir korku veya istek için değil.

• «O, nasıl sizin arkadaşınız olabilir ki, kesesini açıp, muhtaç olduğunuz şeyi alınca, özünde ferahlık duymaz.»

Arkadaşlarına şöyle hitab ederdi:

— «Bize, İslâmi bir sevgi ile bağlanınız. Böylesine bir sevgi bağı, bizi biraz olsun, sıkıntıya sokmazsa ar duyarız.»

Bu cümleyle, başına gelen şu hadiseye işaret ediyordu:

Abdülmelik b. Mervan; boynuna, ayaklarına, ellerine demir vurdurdu. Medine'den, Şam'a getirtti. Sevenleri etrafını sardığı için; hilâfet davası güdüyor, sandı.

Hadiseyi haber alan Zühri, Abdülmelik'in makamına çıktı ve::

— Hüseyn'in oğlu Ali, sanıldığı gibi hilâfet davası gütmüyor. O, kendi hâlinde ve Rabbına ibâdet etmekte; gayrı ile meşgul olmamaktadır..

Dedi.. Bunun üzerine Melik:

— Evet öyle... Kendi hâlinde.

Dedi ve serbest bıraktı..

•

Abdest vs gibi temizlik işlerinde kimseden yardım istemezdi.. Yapılmasını da sevmezdi. Uyumadan evvel, temizlik için suyunu hazırlar; sonra yatar, uyurdu..

Memleketinde de kalsa, yolculuğa da çıksa; gece namazını hiç bırakmazdı..

•

Derdi ki:

— «Allah, tevbe eden hatalı mümin kulunu sever..»

•

Hazret-i Ebubekir, Hazret i Ömer, Hazret-i Osman'ı överdi. Ve onlara rahmet dilerdi. Allah hepsinden de razı olsun.

Bir gün ve gecede; bin rikât namaz kılardı..

Şiddetli rüzgârdan heyecan duyar; baygın düşerdi.

Kâbe'ye varınca, **Lebbeyk** —Emrine Geldim— dedi, bayılıp düştü.

•

Bir gün mescide gidiyordu. Öteden biri geldi; kendisine sövmeye başladı.. Çok ileri gidince, köleleri ve hizmetçileri adamı paylamak istediler. Onlara:

— «Durun, adamı hâline bırakın.»

Dedi. Yanına yaklaştı:

— «Gizli kalan tarafımız; senin bildiğinden daha fazla.. Bunu geç de, bir ihtiyacın varsa onu bildir. Sana vardımcı olalım.»

Dedi. Adamı utandırdı.. Sonra üzerindeki siyah cübbesini çıkarıp

ona verdi. Ayrıca bin dirhemden fazla para yardımı yapılmasını da emretti.

Az önce köpüren adam, şimdi şöyle demeye başladı:

— Senin; peygamber nesli olduğuna şehadet ederim.

•

Bakı'de vefat etti. Elli sekiz yaşındaydı. Hicretin 99. —Milâdın. 717.— yılı idi.

Nâşı Mısır'a götürüldü. Suyun kal'aya akan kısmı civarında bir yere defnedildi; bu kal'a eski Mısır'dadır.

Allah ondan razı olsun..

●

38. EBU CAFER MUHAMMED BAKIR

Allah ondan razı olsun..

İmam Nevevî -radıyallahu anh- anlatıyor:

— Eline bir ilmî mesele geçti mi, onun özüne ermeye çalışırdı. Ve bulurdu.. O işin özünü bulup, hakkında bir irfan duygusuna sahib olmadan bırakmazdı.. Ona **Bâkır** denmesi bu sebepledir.

•

Derdi ki:

• «Yıldırım, mümine de isabet eder; mümin olmayana da... Ama Allah'ı anana isabet etmez.»

• «Mümin kişinin kalbine giren kibir cinsinden azıcık şey, mutlaka aklını bozar. Bu bozulma; ya, o giren kibir kadar olur; veya daha fazla...»

•

Hazret i Ebu Bekir'i -radıyallahu anh- severdi; çokça da överdi. Ve şöyle buyururdu:

— «Kim ona **Sıddik** demezse; Allah dünya ve âhirette onun sözüne doğruluk vermez..»

Irak tarafında, bir takım kimselerin Hazret-i Ebubekir ve Hazret-i Ömer'e —Allah ikisinden de razı olsun— buğzettiklerini duydu. Onlar, bu halleriyle, **Ehl-i Beyt**'i sevdiklerini sanıyordu. Duyunca şu satırları yazıp gönderdi:

— «Ben, Ebubekir ve Ömer'e buğzu olan kimselerden beriyim. İdare elimde olsaydı; bu buğzeden kimselerle savaşır, Allah'a yakınlık kazanırdım..»

•

Derdi ki:

— «Mide ve edeb yerinin iffetini korumak kadar, faziletli ibadet yoktur.»

•

Güldüğü zaman:

— «Allah'ım, bana darılma.»

Diye yalvarırdı.

•

— «Dünyada; insana en iyi yardımcı, ihvana —kardeşlere— iyiliktir.»

Derdi ve ihvanla oturmaktan, hiç sıkıntı duymazdı..

•

Derdi ki:

• «O ne kötü din kardeşidir; varlıklı zamanında senin etrafında dolaşır, yokluğa düşünce de seni terk eder... Yanına uğramaz.»

• «Bir din kardeşinin; sana karşı sevgisini, senin ona karşı kalbinde bulunan sevgi ile ölçebilirsin.»

•

Esma Hazretleri anlatıyor:

— Hazret-i Hüseyin'in -radıyallahu anh- nesli Ali Zeynel Abidin soyundan gelir. O, cümle Hüseyni'lerin babasıdır.. Allah hepsinden de razı olsun.

•

Namaz kıldığı uzun gömleğini kefen yapmaları için vasiyet etmişti. En doğrusunu Allah bilir.

Hicretin, 117. —Milâdın, 647.— yılında vefat etti. 73 yaşındaydı.

Allah ondan razı olsun..

●

39. EBU ABDULLAH CAFER-İ SADIK

Allah ondan razı olsun..

Muhammed Bâkır'ın -radıyallahu anh- oğludur. O da, Ali Zeynel Abidin'in; Ali Zeynel Abidin ise, Hazret-i Hüseyin'in oğludur. Hazret-i Hüseyin ise, malum... Hazret-i Ali'nin... Allah hepsinden razı olsun.

•

Şöyle derdi:

— «Şu dört şeyi, her Şerif'in yapması gerekir.. Yapmaması yakışmaz:

1) Bulunduğu meclise babası gelirse ayağa kalkmak..
2) Misafirlere hizmet etmek..
3) Yüz tane hizmetçisi olsa, bineğine yardım istemeden binmek..

4) İlim öğrendiği hocasına hizmet..»

•

Derdi ki:

• «İyilik şu üç hale sahib olunca tam olur:

Bir güzel iş yapınca; gözünde küçültesin, gizli tutasın, acele edesin.. Çünkü küçük görürsen, büyür. Gizlersen, eksiği tamam olur. Acele edersen, ona bir an önce kavuşmuş ve iyi etmiş olursun..»

• Dünya bir insana yüz gösterir; iyilik verirse, başkasının elinde bulunanı vermiş olur. Ama bir insana yüz çevirip, gidince de; onun elindekilerini alıp götürmüş olur.»

• «Bir mümin kardeşine ait sevmediğin iş duyarsan, birden yetmişe kadar özür kapısı araştır. Bulamazsan; belki, benim anlayamadığım bir özrü vardır, de ve kapa..»

•

Bir gün İmam Sevrî yanına geldi; üzerinde, ipekten bir elbise gördü:

— Siz peygamber soyundansınız. Bu kadar kıymetli elbise nasıl giyersiniz?..

Deyince, şöyle buyurdu:

— «Ya Sevrî, böyle olduğuna nasıl ve nereden kanaat sahibi olursun?.. Hele bir bak, içinde ne giymişim.»

İmam Sevri elini soktu.. Kalın kıldan yapılma, sert bir şey giymiş olduğunu gördü.

— «Gördün; ya Sevrî, göster bakayım; o gösterişsiz cübbenin altına sen ne giydin?.»

Baktı.. İnce, narin, beyaz bir içlik giymişti. Halliyle utandı..

Devam etti:

— «Ya Sevrî, bize pek fazla gelme.. Bize zararın oluyor.. Bizim de sana zararımız dokunur..»

Bir gün İmam Azam Ebu Hanife ziyaretine geldi; şu sözlerle karşılaştı:

— «Ya Eba Hanife, duydum ki; bir çok kıyas, mantık işiyle uğraşıyormuşsun. Şunu bilesin ki ilk kıyas yapan İblis olmuştur.

•

Derdi ki:

• «Müslüman kardeşinizden, manasını anlayamadığınız bir kelâm duyarsanız; iyiye yorunuz. Daha iyisini bulmanız kabil olmayacak kadar güzel bir şekilde yorumlayınız. Onun sözündeki, tam anlayamadığınız mana şeklini değil; nefsinizi töhmet altına alınız.»

• «Kendini tam ayar edemeyen; bulduğu zaman tıkabasa do-

yan, bulamadığı zaman, aç kalan kimsenin, elinden bir şey alıp yemeyiniz.»

•

Gezerken b'. ka .ye uğradı:

— «Bu k. .nin seyyidi kim?.» diye sordu. Öteden biri:

— Ben, dey..ce, şöyle buyurdu:

— «Eğer onların seyyidi olsaydın, (Ben) demezdin..»

•

Derdi ki:

— «Bir hata işlediğiniz zaman, Allah'tan bağış taleb ediniz. Çünkü hatalar; insanlar yaratılmadan önce yaratılmıştır. Bütün helâk hatada ısrardadır.»

•

Duâ» makbuldu. Bir şeye ihtiyacı olsa, hemen elini açar:

— «Ya Rabbi, benim şuna ihtiyacım var.»

Diye yalvarmaya başlardı. Duâsını bitirmeden, o şeyler yanında hazır olurdu.

•

Medine'de vefat etti. Hicretin, 148. yılı idi. —Milâdî, 65.— yıla raslar.

•

Derdi ki:

— «Bir kimsenin rızkı daralırsa istiğfara devam etsin.»

Derdi ki:

— «Bir kimse, sevdiği bir malının elinde kalmasını isterse; baktıkça: **Maşaallah, Lâ Kuvvete İllâ Billah** desin.»

•

Kısa, ve kalın yünden bir elbise giyerdi. Haz'dan yapılma bir de güzel kaftanı vardı, yünden yapılmış elbiseyi içten giyerdi, diğerini dıştan giyerdi.

İçine giydiği elbise için:

— «Onu, Allah için giyeriz..»

Dışına giydiği için de.

—«Bunu da sizin için giyeriz..»

Buyururdu. Sonra da:

— «Allah için olanı gizledik.. Sizin için olanı da açığa çıkardık.» Diye anlatırdı..

•

Derdi ki:

• «Cenâb-ı Hak dünyaya şöyle emretti:

— Ey dünya, bana hizmet edene hizmet et. Sana hizmet edeni de yor.

• «Sultanların kapısında yaltaklanmadıkça, fakihler; peygamberlerinin vekilleridir.»

• «Allahım, rızkını kestiğin kimsenin nasibini elimle aç. Bana verdiğin her şey, Senin ihsanındandır.

Allah ondan razı olsun..

●

40. ÖMER b. ABDÜLAZİZ

Allah ondan razı olsun..

Hilâfeti devrinde tam bir adalet hüküm sürdü. Kurtla kuzu bir arada yayılırdı.

Tam bir zahid idi. Dünyalığı istemezdi; ama dünya, o istemediği halde gelirdi.

Zayıftı. Elbisesinin kemeri, belinde kaybolurdu..

Hilâfeti zamanında da aynı hali devam etti. Saymak isteseydin, kaburga kemiklerini el sürmeden sayabilirdin.

Elli bin dinarlık geliri vardı. Hilâfete geçince hepsini dağıttı.. Tek elbiseyle kaldı. Onu da kirleninceye kadar üzerinden çıkarmazdı. Kirlenince çıkarır, yıkatır; kurutup giyinceye kadar evde otururdu.

Hanımı Fatıma bint-i Abdülmelik de beyinden geri kalmadı. Neyi varsa, **Beyt'ül-Mal**'a bağışladı. Böylece halktan biri oldu.

•

Hanımı anlatıyor:

— Hilâfeti aldıktan sonra, bir defa olsun ölünceye kadar boy abdestini gerektiren sebeple yıkanmadı.

•

Hilâfete geçince, cariyelerine şöyle hitab etti:

— «Verilen vazife; beni sizinle uğraşmaktan alıyor. Bu hâl, kıyamete kadar; insanların hesap vermesi bitinceye kadar devam edecek..»

Hepsini serbest bıraktı:

— «Sizden arzu eden olursa; azad ederim. Benden bir talepte bulunmamak şartı ile kalmak isteyen varsa, o da kalabilir..»

Son cümleyi söyleyince, hepbirden ağlamaya başladılar. Üzülmüşlerdi.

Hanımı Fatıma'yı da serbest bırakmıştı. Isterse, yanında kalabi-

lir; isterse babasının evine dönebilirdi. Bu haber, onu da çok ağlattı. Yüksek sesle ağladı. Komşular da bu ağlamayı duydu.

•

Hanımı anlatıyor:

— Gördüğüm erkekler arasında; Ömer'den daha fazla Allah'tan korkanı görmedim.

•

Evine girince, kendini namazgâhına atar; durmadan ağlardı. Ta gözleri şişinceye kadar... Sonra baygın düşerdi. Her gece hali buydu.

•

Elbise yakası, önden ve arkadan yırtıktı. Bu şekilde hutbeye de çıkardı.

Bu hâlini gören biri şöyle dedi:

— Allah sana vermiş, Ya Emir'el-Müminin! iyisini giysen, nasıl olur?

Şu cevabı aldı:

— «Terkin, en faziletlisi; varlık içinde yapılanıdır. Affın en güzeli de; hasmını ezmeye güçlü iken yapılanıdır.»

•

Kızlarının bolca giyecek elbisesi yoktu. Bir defasında onlardan birini çağırttı; gelmeyince, hizmetçiyi yolladı. Sebebini sordurdu..

— Giyeceğim olmadığı için gelemedim.

Haberini alınca, emretti; bir keten elbise verdiler. Onu giydirdi..

Çok defa gözlerinden kanlı yaş akardı.

Hızır Nebî -aleyhisselâm- ile buluşuyordu.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi ziyarete gidenlerin her biriyle; ayrı ayrı selâm yollardı. Hazret-i Ebûbekir ve Hazret-i Ömer'e de yollardı.. Selâmdan başka bir talebi de olmazdı. Allah ondan razı olsun..

Yer altında bir çilehanesi vardı; gece olunca oraya iner; boynuna demir bağlar; taa, sabaha kadar, ağlar ve yalvarırdı.

•

Derdi ki:

• «Emr-i maruf, nehy-i münker —iyiliği emretmek, kötülükten almak— vazifesini yapmak için dahi olsa, hiçbir emîrin yanına çıkma..»

• «Allah Teâlâ, eğer kendine isyan edilmesini istemeseydi; şeytanı yaratmazdı.»

• «İttika sahibinin ağzına gem vurulmuştur.»

• «Eğer hakkında bildiğim kadarını bilseydiniz; yüzüme hiç bakmazdınız.»

• «Zahidlik; helâle karşı olur. Harama gelince, o bir ateştir. Ona ölüler uzanır. Eğer el uzatanlar, diri olsaydı, o ateşin acısını duyarlardı.»

•

Bu anlatılan söz ve hallerinden daha başka çok ve meşhur menkıbeleri vardır. Ebu Nuaym'in Hilye adlı eserinde ve daha başka eserlerde yazılıdır.

•

Receb ayında vefat etti. Hicretin, 101. yılı idi. —Milâdî, 719.— yıla raslar. Otuz dokuz yaşındaydı..

Humus'a bağlı Sem'an civarında medfundur.

İki sene, on dört gün hilâfette kaldı..

Bu zatı da zehirlediler.

Hanımı Fatıma anlatıyor:

— Hastalığına sebep, Allah'a karşı aşırı korkusu olmuştu. Bu, zehirlenmekten daha kuvvetli bir sebeptir.

Allah ondan razı olsun.

●

41. MUTARRIF b. ABDULLAH

Allah ondan razı olsun.

Toprak olmak ister ve şöyle derdi:

— «Rabbın tarafından biri gelip, cennete, cehenneme girmek veya toprak olmak arasında bana tercih hakkı tanısaydı; toprak olmayı tercih ederdim.»

•

Bir oğlu vardı, öldü. Zâhirde hiçbir üzüntü hali göstermedi; sakalını güzelce taradı. En güzel elbisesini de giydi. Buna şaşanlar oldu. Sordular, şu cevabı verdi:

— «Musibet karşısında perişan olmamı mı bekliyordunuz?. Allah'a and olsun, dünya ve içindekiler hep benim olsaydı; sonra, âhiretin bir içim suyu karşılığı bunları almak isteseydi; hemen verirdim. O bir içim suyu, bu dünya ve içindekilere tercih ederdim.»

•

Derdi ki:

• «Ben, gecemi uyku ile geçiririm; nadim olarak sabahlarım.

Bu hali; geceyi ibadetle geçirip, sabaha kendini beğenmiş olarak çıkanın halinden daha fazla severim.»

• «Bir kulun; içi dışı bir olunca, Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

— İşte benim gerçek kulum.»

•

Boş zamanlarda ev yapmak için kerpiç keserdi.

•

Biri ona zulmetti:

— «Allah seni hemen yok etsin.» diye bedduâ eder etmez, o zulmeden öldü...

•

Bu zatı yanlış anlatmışlardı. Ziyad'ın adamları gelip huzura davet ettiler. Kendisi Basra'daydı. Sonra Ziyad davete giden adamlarını çağırdı ve sordu:

— Siz onu davet ederken, şekli değişti mi?.

— Hayır. dediler, devam etti:

— O halde bu gibi bir hal, ancak salih kişide bulunur. Onu derhal serbest bırakın.

•

Şöyle yalvardı:

• «Allah'ım, ihlâs sahibi olduğumu iddia ettiğim her amelim için, senden bağış dilerim. Çünkü ben, yalnız rızanı istiyorum.»

Bir başka duâsı da şöyleydi:

— «Allah'ım, bizden razı olmasan dahi, affet. Çünkü, efendi, kölesinden razı olmasa da affeder.»

•

— «İçinizden bazıları; köpeğine veya merkebine:

— Allah cezanı versin, seni şöyle şöyle etsin, der. Allah adına tazim ediniz. Köpek ve merkep yanında, O'nu ağza almaktan korkunuz.»

•

Derdi ki:

• «Mütteki ona derler ki, insanların hatası anıldığı zaman; kendisine bir meşgale bulur..»

• «İnsanların pek çoğu hata içindedir. Bu hâlleriyle, hataların en çok unutulup, başkalarının hatasını anlatan, yine onlardır.»

•

• «İçinde yazılanı bilmediğin bir mektubu, emir'e götürme.»

•

• «İlim gitti, kötü kablardaki ibareler kaldı.»

•

• «Vera' —şüphelileri tamamen bırakmak— hâli, yalnız, kendini bu hâle ehil kılana gelir.»

•

Başka bir gayesi olmayan, sırf etrafın dedikodusundan utanıp, cenazeye gelene bir ecir olup olamıyacağı soruldu. Buna, İbn-ı Sirin'in, verdiği şu fetvayı anlattı:

— «Buna iki ecir vardır. Biri, kıldığı namazda din kardeşine yaptığı duânın ecri; öbürü de; cenaze sahibi dirilerin, gönlünü aldığı için.

•

Derdi ki:

• «Bir kimse; kadını ve fazla yemeği bırakırsa; mutlaka keramet sahibi olur.»

Kendisi böyleydi. Az yerdi, yemek sayılmayacak kadar az yerdi. Ve az içerdi. Hele kadına hiç yakın olmazdı. Bu yüzden çok keramet elde etmişti. Kendisi beldesinde otururdu; ama, aynı zamanda başka yerlerde de görürlerdi.

•

Derdi ki:

• «Köleme; bir şeyi emrederim. Bir yakın arkadaşım da ona bir emir vermiş olabilir. Yakın arkadaşımın emrini, benimkinden önce yaparsa, o köleye sadece sevgim artar.»

•

Hak Taâlâ'ya şöyle yalvarırdı:

— «Hakkında bazı iyi olmayan şeyler bildiğim biri; saîd'lik konusunda benden üstün olursa... böylesine hâlden sana sığınırım.» —Dış hâle bakıp kimseyi, hor görmemeğe işaret ediyor.—

•

Derdi ki:

— «Bir rüya gördüm Ölüler arasına gittim. Hepsi de oturuyordu. Selâm verdim. Hiçbiri selâmımı almadı. Sebebini sordum:

— Selâma mukabele etmek bir iyiliktir. Biz artık, önce yapılan iyiliklere bir şey ekleyemeyiz, dediler.»

•

Bir kişi:

— Allah'ım, şu insanları benim yüzümden reddetme.

Diye yalvarıyordu. Bu duâyı işitince:

—«İşte bu zat, nefsini bilen bir irfan sahibidir.»

Buyurdu..

•

Derdi ki:

• «Hiç biriniz, «Allah Taâlâ diyor,» demesin. Allah Taâlâ dedi desin.»

• «Keramet sahibi bir zatı; yalancılıkla itham eden, en büyük yalancıdır.»

• «Daima şerefli olmalısın. İhvana —kardeşlere— ihtiyaç arzetmedikçe, şerefini ve iyiliğini muhafaza etmiş olursun.»

• «Kıyamet günü birtakım insanlar olacak; dünyada yazdıkları yersiz şeyler için; «n'olurdu, kalemlerimiz ateş olsaydı da, elimizi dokunduramaz ve yazamaz olsaydık» derler.»

• «Zamanımızda Kurra kalmadı. Hepsi dünya nimeti toplamaya koyuldu.

• «Yanımda halkın gıybetini yapan kimse; benim arkadaşım olamaz.»

• «Sıddîkların kalbine gaflet hâli dolmasaydı; kendilerine gelen büyük tecelliye dayanamaz, ölürlerdi.»

•

— «Allah'ım, beraber duâ ettiğimiz kimseleri benim yüzümden reddetme..»

Yıkıcı bir veba salgını olmuştu. O yıl Haccac da Irak'ın idaresini eline almıştı. Hicrî yıl 207. —Milâdî; 822.— İşte bu sene vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

42. MUTARRİF'İN KARDEŞİ ALÂ

Allah ikisinden de razı olsun..

Derdi ki:

— «Bana göre: Âfiyet hâlinde olup şükretmek; belâya düşüp sabretmekten daha sevimlidir.»

Bu cümlenin tefsirini Süfyan-ı Sevrî'den dinleyelim:

— Süleyman Peygamber -aleyhisselâm- nimet içindeydi; Cenâb-ı Hak onu şöyle övdü:

— O ne güzel kul, daimâ tevbe eder, Rabbına yönelir.. (38/30)

Eyyub Peygamber -aleyhisselâm- belâya duçar olmuştu. Onu överken de şöyle buyurdu:

— O ne güzel kul, daimâ tevbe eder, Rabbına yönelir.. (38/44)

İki vasıf da aynı hakkı alıyor. Halbuki biri belâ, öbürü de âfiyet..

Bu duruma göre, şükrü sabrın makamında buluyoruz.

İki sıfatın; yani sabrın ve şükrün getirdiği ecir aynı olduğuna

göre, âfiyet içinde şükür etmeyi, belâ içinde sabra tercih ederiz.

Allah ondan razı olsun..

●

43. SAFVAN b. MUHRİZ'ÜL - MAZİNÎ

Allah ondan razı olsun.

Derdi ki:

• «Bildiğim bir hayırlı işin bana ne faydası olur ki: onunla amel etmedikten sonra.. O hayırlı bilgi ile iyi bir iş tutmazsam vay halime..»

• «Bir gün, bir parça ekmek; bir gün sonra da, bir bardak su bulursam, artık dünya serbestir. Başka bir şeyini istemem.»

Yer altında bir çilehanesi vardı. Çoğu zaman oraya gider ağlardı.

Bir evi vardı. Günün birinde tavanının bir kısmı çöktü:

— Burayı onaralım, dediler, şu cevabı verdi:

— «Ben yarın öleceğim. Bu evin sahibi, beni burada tutmak isteseydi yaptırırdım.»

●

Hep evinde otururdu. Yalnız namaz zamanları dışarı çıkar; namazdan sonra çabucak evine dönerdi.

Allah ondan razı olsun.

●

44. EB'ÜL - ÂLİYE

Allah ondan razı olsun.

Öbür âlemde zâlimin çekeceği hali anlatıyor:

— «Bu âlemde insanları şerrinden titreten herkes, kıyamet günü demirlere bağlanacak; sonra azgın kişiler ve şeytanlarla birlikte ateşe atılması için, emir verilecektir.»

Bir kimsenin rühban gibi davranmasını ve onların girdiği kılığa girmesini iyi görmez:

— «Müslümanın kendine has giyinişi vardır. Temiz ve güzel giyinir.» Derdi..

●

Yalnızlığı severdi. Oturduğu yerde dört kişiden fazla toplanınca hemen o yerden ayrılırdı. Boş ve lüzumsuz şeyler konuşmaktan korkardı.

Sağ elini önemli, iyi işlerde kullanırdı:

— «Elli yıldanberi, sağ elimi edep yerime değdirmedim.» Diye de anlatırdı.

•

Derdi ki:

— «En büyük günahlardan biri de; Kur'anı öğrendikten sonra; gecenin tümünü uyku ile geçirip gece namazına kalkmamaktır.»

•

Hicretin, 90. Milâdın, 708.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun.

●

45. BEKİR b. ABDULLAH MÜZENÎ

Allah ondan razı olsun.

Şöyle derdi:

— «İyi amellerim arasında; en değerlisi olarak, salih zâtlara olan sevgimi buluyorum.»

•

Arafat'ta vakfeye durdu. Kendi kendine şöyle diyordu:

— «Allah adına kasem ederim; öyle sanıyorum ki, bunlar arasında ben olmasaydım; Allah hepsini bağışlardı.»

•

Derdi ki:

• «Bir kimsenin, cimrilik âdeti ile öfke duygusu körelmedikçe, mütteki sınıfına geçemez.»

• «Elbise adedini artırdıkça, dünya malını fazla topladıkça, Allah'ın sana karşı dargınlığını artırmış olursun. Dünya malını toplayıp; biriktirdikçe, ilâhî huzurdan tard edilme ihtimalini kuvetlendirmiş olursun.»

•

• «Din kardeşlerinden bir cefa görürsen; bil ki, yaptığın hata icabıdır. Derhal Allah'a dön ve tevbe et. Ayrıca bir sevgi görecek olursan, Allah'a karşı olan taatından hasıl olduğunu bil ve şükret.»

•

• «Sanki, o işe memurmuş gibi; bir kimseyi durmadan halkın aybını sağa sola aktarır görürseniz, bu hâliyle azab tuzağına tutulduğunu biliniz.»

•

Hicretin, 108. —Milâdın, 726.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun.

●

46. SILA b. EŞYEM'ÜL - ADEVÎ

Allah ondan razı olsun.

Gününü; oyun sayılan şeylerle geçiren bir topluluğa yolu uğrasa onlara şöyle hitab ederdi:

— «Bana bir cemaat anlatın; mesafe kat etmek kasdı ile yola çıktı. Sonra, oyuna daldı ve yoldan oldu. Gününü böylece bitirdi; gece olunca da yorgun argın, yatağa düştü. Uyuya kaldı. Bu haliyle de, dilediği menzile erdi. Böylesi hiç görülmüş mü?.. İşitilmiş mi?...»

•

Uzak illerden birinde; kardeş olduğu ve sevdiği bir zat vardı. Günün birinde öldü. Biri, koşa koşa gelip haber verdi. Hiç hayrete düşmedi. Heyecan göstermedi. Sakin bir şekilde şöyle konuştu:

— «Biliyordum. Bunu Cenâb-ı Hak bize şu âyetiyle bildirdi:

— **Sen de öleceksin; onlar da ölecekler..»** (39/30)

•

Çok çok namaz kılardı. O kadar ki; zayıflar, takatı kalmaz ve yatağa düşerdi.

Allah ondan razı olsun.

●

47. ALÂ b. ZİYAD

Allah ondan razı olsun.

Namaz ve hayırlı bir iş dışında, halk arasına karışmayı ve onlarla oturup kalkmayı tamamen bırakmıştı.

Hep işleri hayırdı. Bununla beraber:

— «Hayır iş yapamadığım için nekadar üzgünüm.» Diye sızlanırdı.

Çok ağlardı. Bu yüzden gözüne perde inmişti. Bir defa, yedi gün hiç durmadan ağladı. Bu arada ne yemek yedi, ne su içti.

Haccac'ın valiliği devrinde vefat etti.

Derdi ki:

— «Insanlar, pek yakında önlerine çıkacak felâketi sezebilseydi; bu dünya evine, bir an bile güvenle bakamazdı. Ekin ekemez ve bina yapamazlardı. Yiyemez, içemez ve uyuyamazlardı.»

Allah ondan razı olsun.

•

Bir şahıs geldi:

— Bu gece seni cennette gördüm. Dedi, şu cevabı aldı:

— «Acıdım sana.. Bu bir şeytan oyunudur. O, bu oyunu için ikimizden başkasını bulamadı mı?..»

•

Derdi ki:

— «Siz öyle bir zamandasınız ki; pek az kimsenin, ancak onda bir, dini eridi. Ama, öyle bir zamana yetişeceksiniz ki; o zaman da, pek az kimsenin, ondabir dini kalacak..»

Allah ondan razı olsun.

●

48. EBU HÂZİM

Allah ondan razı olsun.

Derdi ki:

• «Kavuşma arzusuna layık olan her sevilene mutlaka erilir.»

• «Öyle âlimlere yetiştim ki; emirler ve sultanlar sonra gelir; kapılarında köleler gibi dururdu. Bugün onlar yok artık. Şimdi bazı fakihler, ilim sahipleri ve âbidler görmekteyiz; emirlerin ve zenginlerin ayağına kadar gitmekteler. Onlar bu bayağı hâli görünce, tiksinmekte ve hakir görmektedirler. Ve şöyle bir hükme varmaktadırlar:

— Bizde bulunan saltanat ve mal; o âlim, âbid ve fakihlerdeki hâlden hayırlı olmasaydı, bizim ayağımıza kadar gelirler miydi?..»

• «Sözün revaç bulduğu, buna karşılık amelin hiç olduğu bir devreye yetişirsen; şerli insanlar arasında kaldığını ve şerli zamanda yaşadığını bilesin..»

Allah ondan razı olsun..

●

49. MUHAMMED b. SİRÎN

Allah ondan razı olsun..

Kendine has bir hale sahipti. Daima içinde manevî âleme bir bağlılığı vardı.

Bir yere gideceği zaman hiç kimseyi yanına arkadaş olarak almazdı. Biri peşine düşüp gelmek istese, hemen peşini bırakmasını ister ve şöyle derdi:

— «Bir tarafta bir işin yok da, benim için geliyorsan, hemen geri dön.»

Annesine çok saygı duyardı. O konuştuğu zaman, sadece dinler-

di. Ona bir şey demesi veya sorusuna cevap vermesi gerektiği zaman, sesle konuşmaz; işaretle anlatırdı.

Bir defa kendisini alacak yüzünden hapsettiler. Akşam olunca zindancı onu serbest bırakmak istedi; şu teklifi yaptı:

— Şimdi evine git; sabah erken gelirsin.

Bu teklifi beğenmedi. Vazifesini tam yapmasını istedi. Şöyle buyurdu:

— «Sana tevdi edilen vazifeye hiyanet etmene yardımcı olamam.»

Hapsolma sebebini şöyle anlatıyor:

— «Birinin borcu vardı, ödeyemiyordu; kefil oldum. Ben de ödeyemeyince, ceza gördüm.»

•

Derdi ki:

• «Bir müslüman kardeşine yapacağın en büyük zulüm; kızdığın zaman, hayırlı işlerini gizlemen ve şerli yönünü anlatmandır.»

• «İşlenen günahların kokusu olsaydı; çok günahların kokusu yüzünden, bana hiçbiriniz yaklaşamazdı.»

Kendisine, rüya ile ilgili soru sorana şöyle derdi:

— «Uyanık hâlinde Allah'ın emirlerine karşı titiz ol. İttika sahibi ol. Böyle olursan; uykuda gördüğün kötü rüyaların sana zararı dokunmaz.»

•

Biri geldi:

— Senin gıybetini ettim. Bu halimi hoş gör ve hakkını helâl et.

Dedi ve şu cevabı aldı:

— «Allah Taâlâ müslümanların şerefiyle oynamayı ve onların namusuna dil uzatmayı haram kılmıştır. O'nun haram kılıp yasak ettiği bir şeyi, ben nasıl hoş görüp helâl ederim?. Ancak seni bağışlamasını isterim; o kadar..»

•

Bazıları gelip; vermiş olduğu bir fetva için:

— Çok beğenildi. Bazı kimseler; ashabın fetvası da ancak bu kadar yerindeydi, diyorlar.

Şeklinde övdüğü zaman, şöyle buyurdu:

— «Allah adına yemin ederim, biz sahabenin fıkıh bilgisine ermeyi arzu etsek dahi; aklî kavrayışımız yetersiz kalır.»

•

Hicretin, 110, —Milâdın, 728.— yılında vefat etti. Seksen küsür yaşındaydı..

Allah ondan razı olsun..

●

50. SABİT b. ESED'ÜL BÜNÂNİ

Allah ondan razı olsun..

Yanında cehennem konusu açılamazdı; her açılışında, mafsalları ayrılacakmış gibi, titremeye başlardı.

•

Zikir ehlini şöyle anlatıyor:

— «Zikir ehli, zikir meclisine dağlar misâlî günah yüklü girseler; çıktıkları zaman, üzerlerinde zerresi dahi kalmaz.»

•

Elli yıl, bütün gecelerini ibadetle geçirdi. Her seherde şu duâyı yapardı:

— «Allah'ım, halkından birine; kabrinde namaz kılmayı nasib edeceksen, o ben olayım.»

Vefat ettiği zaman, kabrini kerpiçle ördüler. Baş kısmını yastık gibi yaptılar. Günün birinde kabrin bir kerpiçi açıldı. Bakanlar namaz kılar gibi bir halde gördü.

•

Namazı şöyle tarif ederdi:

— «Namaz, yeryüzünde Allah'a kulluk etmektir. Allah katında namazdan değerli bir şey yoktur. Böyle olmasaydı; Hak Taâlâ Zekeriya peygamberi: **(Melekler ona nida ederken, o mihraba durmuş, namaz kılıyordu,)** (3/39) şeklinde anlatmazdı..»

•

Derdi ki:

— «Yirmi yıl, çok sıkı bir şekilde namaza kalktım. Bütün bu yirmi yıl boyunca, onun nimetini devşirdim.»

•

Vefat etti; kabri civarından geçenler, içeriden Kur'an sesi duyardı.

Allah ondan razı olsun..

●

51. YUNÛS b. UBEYD

Allah ondan razı olsun..

— «Bu ümmette, ne doğru dürüst riya var; ne de doğru dürüst kibir..»

— «Secde edenler, doğru dürüst secde etseler, kibir mi kalır?.. Tevhid haline tam erebilselerdi, riya mı kalırdı?.. En doğrusunu Allah bilir.»

●

52. FARKAD'ÜS - SENCÎ

Allah ondan razı olsun..

Kûfelidir. Bir müddet Basra valiliği yaptı.

•

Gördüğü bir rüyayı şöyle anlattı::

— «Bir rüya gördüm: Gizli bir nidacı şöyle sesleniyordu:

— Ey Yahudi benzerleri, Allah'tan utanınız. O size iyilikte bulundu; şükür etmediniz. Belâ verdi; sabır hâli göstermediniz.»

•

İsrailoğullarına ait şöyle bir hikâyesi var:

— «Onlardan bir âbid, kumluk bir tepeye çıktı. O yıl da kıtlık olmuştu. Tepeye baktı ve şöyle dedi:

— N'olurdu; bu tepe un olsaydı, onları doyururdu.

Âbidin bu temennisi üzerine o devrin nebisine şu vahiy geldi:

— O âbide haber ver; o kum yığını tepe, un olmasa dahi; un olmuş ve sadaka yapmış gibi sevap yazılmasını gerekli kıldım.»

Allah ondan razı olsun..

●

53. MUHAMMED b. VÂSİ'

Allah ondan razı olsun..

Yünden dokunmuş elbise giyerdi. Bir gün bu kıyafetiyle Kuteybe b. Müslim'in huzuruna çıktı. Kuteybe ona sordu:

— Seni bu kıyafete çeken sebep ne?

Bu soruya karşılık Muhammed b. Vâsi' sustu. Kuteybe, ısrar edince şöyle dedi:

— «Ne diyeyim; korkuyorum. «Zühd için giydim, desem, nefsimi övmüş olurum. «Başkasını bulamadım, fakirim, onun için giydim,» desem, bu sefer de Rabbıma şikâyet etmiş olurum.»

•

Derdi ki:

• «Bir kimse dünyaya karşı gani gönüllü bir zahid olursa; dünya ve âhırete sahib olur.»

• «Bir kimse kalben Allah'a dönerse; bütün kulların kalbini kazanmış olur. Allah bütün kullarına onu sevdirir.»

• «Biz birtakım kimselere kavuştuk. Onlar, hanımları ile aynı yastığa baş koyar; yatardı. Bu hâlde sabaha kadar sızlanır; ağlar ve yastığını ıslatırdı. Bu hâllerinin, yirmi yıl devam ettiğini biliyoruz.

Ama, ne bu sızlanmadan, ne de ağlamadan hanımlarının haberi oldu.»

Allah ondan razı olsun..

●

54. SÜLEYMAN'ÜL - TEYMÎ

Allah ondan razı olsun..

Kırk yıl yatsı abdestiyle sabah namazını kıldı.

Yollarda yalınayak yürürdü. Heybetli bir görünüşe sahipti. Halk ve âmirler ondan çekinirdi. Valilerin yanına çıkar; emr-i marif, nehy-i münker vazifesini yapardı.

Allah ondan razı olsun..

●

55. EBU YAHYA MALİK b. DİNAR

Allah ondan razı olsun..

Bir sohbetinde şöyle anlattı:

— «İçimde bid'ata dalma korkusu var. Yoksa, şimdiden emir verirdim; beni, ölünce zincirlerle bağlar, öyle gömerlerdi. Rabbımın huzuruna bu şekilde çıkardım. Tıpkı efendisinden kaçan bir kölenin hâli gibi.. O kaçan köle, efendisine geri getirilirken böyle muamele görür.»

●

Şöyle anlatırdı:

— «Şunlar dünya sevgisine alâmettir:

Midenin daima dolu olması; böylesinin anlayışı kıt olur. Bütün gayesi; yemek, içmek ve cinsî arzu olur.

Yatınca; ne zaman sabah olacak, oyuna ve oyalanmaya gideceğim; neler yiyip, neler içeceğim demek.. Hâli bu olan kimse; bir lâşe gibi yatar ve battal olarak kalkar.»

●

Bazı zahidler tarafından giyilen; yün elbisenin durumu soruldu. Şu şekilde açıkladı:

— «Şahsen ben, onu giymek istemem. Çünkü layık değilim. Onu giymek için bir safiyet ve iç temizliği gerekir.»

●

Derdi ki:

— «Dünyanın özü çürüdü; yalnız şu üç şeyde hariç:

1) Kardeşlerle karşılaşmak ve onlarla sohbet..

2) Teheccüd namazına kalkmak ve onda, doya doya Kur'an okumak..

3) İçi boş bir ev ve onda yapılan Allah zikri..»

•

Bir defasında, yoluna bir dilenci çıktı; bir şeyler istedi. Bunun üzerine etrafa bir göz gezdirdi, kimsecikler yoktu. Sonra, başını semaya kaldırdı; bir bulut, üstünden geçiyordu. Titredi ve dilenciye şöyle dedi:

— «Biraz dur; şu bulut geçsin.. Belki içinde taş vardır; başımıza yağar.»

•

Derdi ki:

• «Şimdiden sonra, âhiret işinde insana yardımcı olacak ve orası için müsait bir zemin hazırlatacak arkadaş kalmadı. Hepsi, insanın kalbini fesada vermeye uğraşır oldu.»

• «Kardeşler evimize gelince; ödememiz gereken, birçok hakka sahip olurlar. O hakları ödeyemem, diye korkuyorum. Bu yüzden birinin dahi gelmesini istemiyorum.»

•

Semud kavmi anlatılırken, bir Âyet-i Kerîme'de şöyle buyrulur:

— **«Şehirde dokuz kişi vardı; iyilik etmez, durmadan fesat çıkarırlardı.»** (27/48)

Bu Âyet-i Kerîme'yi okur, şöyle anlatırdı:

— «Şimdi her şehirde durmadan fesat çıkaran nice dokuzlar var ki; hiçbir iyi iş gördükleri de yoktur.»

•

Derdi ki:

— «Halk bulut görünce, yağmur yağacak diye sevinir, halbuki ben, taş yağacak diye korkarım.»

•

Bir köpeği vardı; ona çok iyi bakardı. Sebebini sordular:

— «Bu, kötü arkadaştan iyidir.» diye buyurdu.

Şöyle anlatırdı:

• «Biz sahabenin hâllerini biliriz. Onlar giyim işinde birbirini ayıplamazdı. İyi cins elbise giyen, kendisi gibi giymeyeni ayıplamazdı. Küçük görmezdi. **Haz** (1) giyen, **Suf** (2) giyene dûn nazarla bakmazdı. **Suf** giyen de, **Haz** giyene kıskanç nazarla bakmazdı.

---

(1) HAZ: Deniz koyunu tâbir edilen mahlûkun yününden mamûl kıymetli elbise.

(2) Malûm koyun yünü veya postundan mamûl elbise.

• «İçinde bulunduğu meşgale, seni arayıp bulmasına engel olan; fakat kalbinde senin sevgini taşıyan kimse, senin din kardeşin sayılır.»

• «Biz hep birden dünyaya kapıldık. Ne bir salik, ne de diğer müminler.. Hiçbiri karşılarında hata işleyenlerin hatasını düzeltmek yoluna gitmiyor.»

•

Bütün yıl ekmek katığı, iki fülüse —para— aldığı tuzdu.

Eti yalnız Kurban Bayramında yerdi. Onu da, faziletine dair rivayetler olduğu için..

Ev halkına şöyle derdi:

— «Az yetinen benimledir, Aksi hâlde ayrılırız.»

Hurma yaprağından sepet yapar; geçimini onun parasiyle temin ederdi. Bazı vakitlerini de mushaf yazmaya ayırmıştı.

Evi dünyalıktan yana bomboştu. Bir mushaf, bir ibrik, bir de hasır.. Bunlardan başka bir şeyi de yoktu.

Çok defa şöyle buyururdu:

— «Dünyalıktan yana ağırlığı fazla olanlar, helâk oldu.»

Şu duâyı daima yaptığı işitilirdi:

— «Allah'ım, Malik b. Dinar'ın evine dünyalıktan fazla bir şey girmesin..»

•

Derdi ki:

— «Malik, delirdi; demeyeceklerini bilseydim, çul giyerdim. Halkın içinde başıma kül saçardım.»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Bir kul, ilim öğrenirken; niyeti onunla amel etmek olursa, ilmi artar. İyi iş tutmak için ilme çalışmazsa kibri artar. Kötülüğü çoğalır. Halkı hakir görmeye başlar.»

•

Yanına zamanın idarî âmirleri gelir; duâsını almak isterlerdi. Onlara şöyle derdi:

— «Size nasıl duâ edeyim; binbir kişi size bedduâ etmekte..»

•

Derdi ki:

— «Halk, övmede de, sövmede de ifrat hâlindedir. Bunu anladıktan sonra, daha çok kötülemelerini sevmez oldum.»

•

Hicretin, 131. —Milâdın, 747.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun.. En iyisini Allah bilir.

●

56. MUHAMMED b. MÜNKEDİR

Allah ondan razı olsun..

— «Nefsimi, kırk yıl zor ibâdetlere doğru çektim. Nihayet geçmiş büyükleri izlemeye başladı.

•

Çocukları toplar hacca giderdi. Sebebini soranlara da şöyle derdi:

— «Bunları Cenâb-ı Hakk'a arz ediyorum. Umarım ki, bunlara rahmet nazarı ile bakar.»

•

Derdi ki:

• «Dini meselelerdeki inceliğe vâkıf, fakih kişi; Allah'la kulu arasında bir elçi gibidir. Bu vazifesini nasıl yaptığına bir baksın.»

• «Bir müslüman kişi, ne yaparsa yapsın; tevbe edip, bir daha o hatalara bakmazsa, ilâhî rahmetten nasipsiz kalmaz. Aksini düşünürsem utanırım.»

Hicretin, 130. —Milâdî, 747.— yılında Medine'de vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

57. SAFVAN b. SELİM

Allah ondan razı olsun..

Her gecesini namazla geçirirdi. Bu yüzden ayakları şişti..

Kışın uzun gecelerinde, «uyurum» diye korkardı. Bu sebeple, teheccüd namazını evin damına çıkar kılardı.

Bir defa âdeti üzere mescidde oturuyordu. Süleyman b. Abdülmelik, (1) kendisini orada gördü. Halini pek beğendi. Ayrıldıktan sonra, gitti; bir kölesiyle bin altın yolladı. Safvan, kölenin getirdiği altınlara baktı ve şöyle dedi:

— «Sen bunu yanlış getirdin. Aradığın adam ben değilim. Kime getirdiysen git, onu ara bul.»

Bunun üzerine köle geri gitti. Kendisi de hemen şehri terk edip

---

(1) Süleyman b. Abdülmelik, Emevî hallfelerindendir. Zamanında; İstanbul, fetih için kuşatılmıştır. Dirayetli bir zattı.

kaçtı. Süleyman b. Abdülmelik oradan ayrılıncaya kadar şehre girmedi.

Medine'de vefat etti. Hicretin, 132. —Milâdî, 749.— yılı idi. En doğrusunu Allah bilir.

●

58. MUSA KÂZIM

Allah ondan razı olsun..

Oniki İmam'dan biridir.

Nesebi, şu şekilde Hazret-i Ali'ye -radıyallahu anh- varır: Musa Kâzım, Muhammed Bakır, Ali Asgar (Zeynelabidin) Hazret i Hüseyin ve Hazret-i Ali.. Allah hepsinden razı olsun..

Şöyle anlatırdı:

— «Arkadaşlık ettiğin biri; önceleri hâli hâline uyar, sonraları kalbine sıkıntı verirse; hemen nefsine eğil, yokla. Kendi eğriliğini anlarsan hemen tevbe et. Doğru olduğunu anlarsan; bilesin ki, o arkadaşın yoldan sapmıştır. Bu durumda dur; biraz düşün. Hemen ondan ayrılma. Onu yalnız başına bırakma. Cenâb-ı Hak tarafından bir inkişaf gelinceye kadar bekle.»

●

Çok ibâdet ederdi. İçtihad ehliydi. Geceyi hep namazla geçirirdi. Bu hallerinden dolayı, kendisine **Salih Kul** adını vermişlerdi.

Kendisine, birinin eziyet veren sözü anlatılınca; ona dünyalık mal yollardı.

●

Hicrî, 128. —Milâdî, 745.— yılında doğdu. Mehdi b. Mansur onu Irak'a sürgün etti. Sonra Medineye yolladı. Harun Reşid'in zamanına kadar Medine'de kaldı. Harun Reşid Medine'ye gelince; onu alıp Bağdad'a beraberinde götürdü ve orada hapsetti. Ve ölünceye kadar hapisten çıkmadı. Ve.. orada zehirlediler.

●

Hicretin, 163. —Milâdî, 779.— yılında vefat etti. Kabri Bağdad'da meşhurdur.

Allah ondan razı olsun..

●

59. KÂABEL-KURAZİ

Allah ondan razı olsun..

Şöyle anlatırdı:

— «Allah Taâlâ bir kuluna hayır dilerse; aşağıda sayılan üç huya sahip kılar:

1) Dinî işlerde anlayış sahibi olmak..

2) Dünyaya karşı gani gönüllü, zahid olmak..

3) Şahsî kusurlarını anlayacak kadar basiret sahibi olmak..»

•

Derdi ki:

— «Zikrin terkine dair izin yoktur. Böyle bir izin olsaydı; önce Zekeriya Peygambere -aleyhisselâm- olurdu. Bir Âyet-i Kerîmede onun hâli şu şekilde anlatılır:

— Sana alâmet; üç gün, insanlarla ancak işaretle konuşabileceksin. Rabbını çok zikret. (3/41)

Yanına bir adam geldi ve şöyle dedi:

— Ben Allah adına and içmek istiyorum. Ona hiçbir şekilde ve ömrüm oldukça asi olmayacağım. Bu düşüncemi nasıl bulursun?.

Şu cevabı verdi:

— «Böyle bir işe tevessül ettiğin takdirde, senden daha mücrim kim olabilir?. İstiyorsun ki; onun emri sana tatbik edilmeye..»

•

Hicretin 117. —Milâdî, 744.— yılında vefat etti.

Kürsüye çıkmış vaız ediyordu. Mescit çöktü. Orada bulunan cemaat da öldü; o da..

•

Derdi ki:

• «Dünyanın az şeyine dalmak âhiretin çok şeyini kaybetmektir.»

• «Masiyet niyeti yatan bir kalbe, Hikmet ışığı girmez.»

• «Çok arkadaş sahibi olma. Hepsinin hakkını ödeyemezsin. Allah'a yemin olsun; ben bir arkadaşın dahi hakkını verebilmekten aciz kalıyorum.»

•

Şöyle anlatırdı:

«Firavn cemaatine şöyle demişti:

— Size, benden gayri ilâh tanımıyorum.

— Ben sizin en yüce Rabbinizim.

Yukarıda geçen iki cümle de onundur. İkisi arasında kırk yıllık fark var..»

•

Derdi ki:

Biraz aksaktı. Nefsine daima çıkışırdı. Çok defa kendi kendine şu şekilde söylendiği duyulurdu:

— «Ey nefsim, kıyamet günü insanlar; işlediği hatalara göre çağrılırken; ey şu ve şu hataları işleyenler, kalkınız; denecek.. Onlarla beraber sen de kalkacaksın. Diğer taraftan da, bir başka hatalılar çağrıldıkta; onlarla da kalkacaksın.. Ey aksak! Seni her hata sahibi ile birlikte kalkar görüyorum.

●

60. UBEYD b. UMEYR

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

— «Şu iki şey, dürüst imana alâmettir:

1) Nefis hoşlanmasa dahi; gece kalkıp, güzelce abdest almak.

2) Yabancı ve güzel bir kadınla yalnız kalınca; ona kötü nazarla bakmamak.

• «Dünyada mümine tad verecek birşey kalmadı.. Yalnız, yer altında bir çilehaneye girip, ölünceye kadar orada kalmak hariç..»

• «O kimseye ne mutlu.. Şehvet sevlerini gözleriyle görür de, kalben öyle bir hataya düşmeyi hiç düşünmez..

• «İnsanlardan birşey beklemek ve onların övmesini gözetmemek, ihlâs alâmetidir.»

• «Evine gelen misafirin sende üç hakkı vardır:

1) Herhangi bir işte, onu zorlamayasın..

2) Ona yalnız helâl yediresin..

3) Namaz vakitlerini kaçırtmayasın..»

• «Bir kimse lehinde, dünyanın en ufak deprenişi; yaptığı bir ziyaret için, tenkitçinin diline düşmemesidir..»

• «Hevâ'dan (1) geçmeyen öğrenci olamaz. İnsanlar; beklediği kurtuluş çarelerini kendinde bulamadıkları kimse de âlim olamaz.»

• «Allah'a yemin ederim: simdi içinizde müctehid geçinen bazı kimseler, geçmiş zatlara bakarak, oyuncakçı sayılır.»

Hicri, 140. —Milâdi, 757.— yılda vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

61. MÜCAHİD b. HANİN

Allah ondan razı olsun..

• «Ben bir kimseyi sevmediği işi yaparken görürsem; onu o iş-

---

(1) HEVÂ: Boş ve nefsani olan herhangi bir istek..

ten alıkoymaktan utanırım. Çünkü istemeden yapıyor; içinde men edici bir his var sayılır.»

— «Yapılması emrolunan her iş büyüktür.»

• «Bir kimse; ayakta iken, yatarken yerine göre kalbinde veya dilinde Allah zikri olmazsa, Allah'ı çok anan zümreden sayılmaz..»

•

Süleyman peygamberle -aleyhisselâm- konuşan karıncayı şöyle tarif ederdi:

— «İri bir kurt kadar vardı.»

•

Şöyle anlattı:

— «Peygamber -şallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden başka herkes; bu âlemde söylediği cümle sözlerinden dolayı kıyamet günü sigaya çekilecek.. Ya tutulur; ya da bırakılır.»

•

Derdi ki:

• «Kıyamet günü; bir mümin hakkında cehenneme atılması için emir verilir. O mümin kul, bu hal içinde şöyle söylenmeye başlar:

— Ya Rabbi, sen daha iyi bilirsin; ama, ben senin hakkında hiç de böyle düşünmüyordum.

Bunun üzerine şöyle bir emir gelir:

— Yolunu açın; doğruca cennete gitsin.»

• «Yatıp uyumak üzere olan her birinizin son cümlesi şu olsun: **Lâilâhe İllallah Muhammedün Resulüllah.** Zira uyku bir nevi ölümdür. Belki de o, onun gerçek ölümü olacak.

•

Secde halinde vefat etti. Hicretin, 102. —Milâdî, 720,— yılı idi. Seksen üç yıl yaşadı..

Allah ondan razı olsun..

●

62. ATA b. EBU REBAH

Allah ondan razı olsun..

İhtisası olan hadis ilmi konusunda, herkes saygı duyardı. Biri gelip bildiği bir Hadis i Şerifi kendisine anlatacak olsa, saygı ile dinler; daha önce hiç duymamış gibi davranırdı. Bunu, karşısındaki şahsı mahcup etmemek için yapardı.

•

İki yüz veya daha fazla Âyet-i Kerimeyi her gece namazında okurdu.

•

Biri evine gelip kapısını çalsa, hemen açıp «buyur» etmezdi.
— «Niçin geldin; ziyaret sebebin ne?..»
Diye önceden sorardı. Şayet gelen, «ziyaret için geldim» derse:
— «Benim gibi bir kimse ziyaret edilmez..»
Derdi. Sonra da şunu ilâve ederdi:
— «Zaman bozuldu. Benim gibileri ziyaret ediliyor.»

•

— «Bir kimsenin bir defa katıldığı bir zikir meclisini, daha önce katıldığı hevaî toplantıların, on tanesine Cenâb-ı Hak kefaret sayar..»

•

Ebu Meyseret'ül-Fihrî'nin azadlı kölesiydi.
Mekke'de yetişti.
İmam Ahmed şu şekilde anlatıyor:
— İlim hazinelerini Cenâb ı Hak sevdiklerine taksim eder. Bunda bir neseb ve sülâle gözetilmez. Eğer öyle olsaydı; her âlimin oğlu mutlaka âlim olması gerekirdi.
Meselâ: Ata Habeşli bir köledir. Yezid b. Habîb Nûbeli bir köledir. Hasan-ı Basrî de Nûbeli azatlı bir köleydi. İbn i Sîrîn de ensardan birinin kölesiydi.
Derim ki: Mekhul, Tavus, Nehaî, Meymun b. Mihran, Dahhak b. Müzahim birer azadlı köleydi. Bu haberi Zührî nakletti.
Süleyman b. Abdülmelik, Ata'nın huzuruna gelir diz çöker, haccın menasikini, edeblerini öğrenirdi.
Sonra, çocuklarına gider şöyle derdi:
— İlme çalışınız. Ben, cehaletim yüzünden; şu siyah kölenin önünde zelil düştüğümü hiç unutmayacağım.

•

Yüz yıl yaşadı. Yetmiş defa haccetti. Hicretin, 115. —Milâdî, 733.— yılında, Mekke'de vefat etti.
Allah ondan razı olsun..

●

63. İ K R İ M E

Allah ondan razı olsun..
İbn-i Abbas'ın-radıyallahu anh- azatlı kölesi idi.

•

— «Tevbe, o kimseleredir ki; bilmeyerek bir hata işler; peşinden tevbe ederler.» (4/17)

Meâlindeki Ayet-i Kerimeyi okur şöyle tefsir ederdi:

— «Dünyanın ömrü azalır. Ölümü de yakınlaır. Onda yapılan işlerin çoğu bilmeyerek, cehaletle yapılır.

Derdi ki: Kim Yâsin suresini okursa, o gün akşama kadar ferahlık ve sevinç içinde bulunur.

Derdi ki: Güneşin genişliği yerin dört katıdır. Ayın genişliği yerin genişliği kadardır.

Geceyi üçe bölmüştü. Birinde uyur, birinde de hadîs ilmine çalışırdı. Kalan son kısmında ise, bol bol namaz kılardı. En doğrusunu Allah bilir.

Allah ondan razı olsun..

64. TAVUS b. KEYSÂN

Allah ondan razı olsun..

Yemenlidir.

Çok kere nefsini muhatap alır; şöyle derdi:

— «Keşke ilmi yalnız kendin için öğrenseydin. Çünkü insanlardaki emanet duygusu kalktı. Bilgi ile amel yok oldu.»

Derdi ki:

- «İbadetlerin en değerlisi, en gizli olandır.»
- «Mümin kulun korku ve ümidi tartılacak olsa eşit gelirdi.

Hicretin, 105. —Milâdî, 723.— yılında vefat etti.

Kırk defa hac yaptı.

Ateşten çok korkardı. Gördüğü yerde aklını kaybetmiş gibi olurdu. Bir defasında tandırdan çıkan alevi gördü; bayılıp düştü.

Sultanın açtırdığı kuyudan hayvanını sulamazdı.

Kırk yıl yatsı abdesti ile sabah namazını kıldı.

Devlet adamlarına ve diğerlerine hakkı söylemekten çekinmezdi.

Yaptığı iyi işlerden dolayı ayıplanmaktan korkmazdı. Herhangi bir ayıplama onu, hak yoldan ayırmazdı.

Allah ondan razı olsun..

65. VEHB b. MÜNEBBİH

Allah ondan razı olsun..

Lakabı. Ebu Abdullah'dır.

•

Şöyle derdi:

— «Tevrat'ta gördüm; iyi kimse şöyle tarif ediliyordu:

— içinde yaşadığı topluluk ona hasım kesilir. Bu hasımlığı ona, dıştan yakınlık sırasına göre herkes yapar.»

•

Derdi ki:

— «İnsanlar yapraktı. Dikenleri yoktu. Siz bugün hep diken oldunuz; hem de yapraksız.. Allah'ına ibadet etmek isteyen biri, onları bırakıp kaçsa, bu dikenler onu bırakmaz; peşine düşerler.»

•

Şiir söylemeyi sevmezdi; şöyle derdi:

— «Kıyamet günü amel defterimde şiir bulunmasını istemiyorum.»

•

Dinî işlerde, kıyasla hareket etmeyi sevmezdi. Bu konuda şöyle buyururdu:

— «İlim sahibi, dinî işlerde sebat hâlini bulduktan sonra, kıyasa dalıp, kaymasından korkarım.»

•

Derdi ki:

• «İyi huy sahibi şerif kimse; Kur'an okurken, tavazu haline bürünür. Bayağı düşük kimse de, Kur'an okurken kibire kapılır.»

• «Düşmanına mal vermeyen, onunla savaşmak zorunda kalır.»

•

• ««Bir kimse, fakir olursa; dinî bakımdan zayıflar. Amelden düşer. Mürüvveti gider. İnsanlar onu bu haliyle artık küçük görmeye başlarlar.»

•

İman sahibinin, büyük bir zata el verip bağlanmasını; kötülüğe kaymaması için gerekli olduğuna misâl olarak, azılı hayvanın ayağına vurulan demir bağa benzetirdi.

•

Derdi ki:

• «Dünya malı, insanı nasıl azdırırsa; ilmin de öyle azdırdığı olur.»

• «Varlığını Hakk'a teslim edip yok olmuş kimselerin yanında bir eliniz olsun.. Onların; kıyamet günü hatırı sayılır kuvveti vardır.»

• «Âdemoğlu ahmak yaratıldı. Öyle olmasaydı; şu fani âlemin rahatlığı, onu sevindirmezdi.

•

Adamın biri geldi. Birinden söz etti ve:

— Sana laf atıyor.

Deyince, kızdı; onu bırakıp gitti. Giderken de şöyle diyordu:

— «Şeytan bana; senden başka gönderecek elçi bulamadı mı?..»

Bir aralık, o laf atan adam geldi. Onu çok iyi karşıladı ve kolundan tuttu; yanına oturttu.

•

Şöyle anlattı:

• «Doksan küsur mukaddes eser okudum; hepsinin şu cümle üzerinde birleştiğini gördüm:

— Arzu babında ne miktar şey olursa olsun; bir şeyi nefsine mal eden kâfir olur.»

• «Geçmiş peygamberlere inen bazı kitaplarda Allah Taâlâ şöyle buyurur:

— Ey Âdemoğlu, sende ne kadar nimetim var; biliyor musun?.. Onlar için uhdene düşeni yapmadın. Daima hatırımdasın, ama sen beni unutuyorsun; anmıyorsun. Seni çağırıyorum; benden kaçıyorsun.. Benden sana daima hayır iniyor; fakat katıma senin şerrin çıkıyor.»

•

• «İlim sahipleri ilmini bol bol dünyalık almak için dünya ehline saçar oldu. Bu yakışıksız halleri dolayısı ile ilim sahipleri dünya ehlinin gözünde küçüldüler. Dünya ehli bu yüzden onların bilgisinden istifade edemez oldu.. Bu ne hal?. Güç kuvvet, yüce ve azim olan Allah'ındır.»

•

Derdi ki:

• «Midesine ne bulursa dolduran ve onu çukurlardan bir çukur haline getiren kimseye, dünyaya karşı zühd hâli nasıl yakıştırılır?.»

• «Musa -aleyhisselâm- bir gün münacaatında şöyle yalvardı:

— Ya Rabbi, halk bana lâf atmasın. Dillerini tut.

Şu cevabı aldı:

— Eğer böyle birşey yapacak olsaydım; mutlaka kendim için yapardım.»

•

Şöyle anlattı:

«Davud Peygambere, -aleyhisselâm- şu vahiy geldi:

— Sırat üstünden insanların en çabuk geçeni şu zümredir:

Hükmüme razı olan. Ve dilleri zikrimle yaş olan..»

• «Şirkten sonra en büyük günah; insanlarla eğlenip alay etmektir.»

• «İnsan oruç tutunca, basireti kayar gibi olur. Tatlı bir şekilde iftar edince. eskisinden daha güzel bir şekilde yerine gelir.»

• «Bir kimse, ibâdet ettikçe kuveti artar. İbâdetten yaya kaldıkça perişan olur.»

«İsa Peygamber -aleyhisselâm- havarilerine şöyle anlattı:

— Sözüm hakkı için, kim olursa olsun; arpa ekmeği yiyip, saf su içse, ömrünü köpeklerin yattığı mezbelede yatmakla geçirse, madem ki ölecek; bu da çoktur.»

•

• «İman çıplaktır; onun elbisesi, takvadır. Süsü, haya duygusudur.»

•

Yirmi sene, yatsı abdestiyle sabah namazını kıldı.

Hicrî, 124. —Milâdî, 741.— yılda San'a'da vefat eti.

Allah ondan razı olsun..

●

66. MEYMUN b. MİHRAN

Allah ondan razı olsun..

Şöyle anlatırdı:

— «Bir kimsenin sadece aziz ve celil olan Allah'a asî olmayı sevmemesi; kendisi için, çok taat ettiği halde, kalbinde hatalı işlere karşı bir meyil bulunmasından hayırlıdır.»

•

Hasan ı Basrî'nin ziyaretine gitmişti. Kapıyı çaldı. Cariyesi gelip açtı ve kim olduğunu sordu:

— «Meymun b. Mihran.»

Deyince:

— Ha, şu Ömer b. Abdülaziz'in Kâtibiil?..

Dedi..

— «Evet o.»

Dedikten sonra, cariye devam etti:

— Bu uğursuz zamana kadar ey şaki, niye kaldın?

Bunun üzerine Meymun b. Mihran ağlamaya başladı. Boğazı kesilmiş kuş gibi çırpınıyordu.

Durumu Hasan Basrî içeriden duydu ve dışarı çıktı ve şöyle dedi:

— Ey kardeş, sen üzülme. Senin durumun başka..

Allah ikisinden de razı olsun..

Bir gün kendisine bazı kimseler anlatıldı; fikri soruldu:

— Şurada birtakım kimseler var; diyorlar ki: Biz evimizde otu-

ruyoruz; kapımız bize açılıyor. Rızkımız kendiliğinden geliyor; ne dersin?.

Şöyle dedi:

— «Onlar ahmak bir topluluktur. Onlar, İbrahim Halil gibi bir Yakîn (1) haline sahib olsalardı; geçimlerini öyle temin ederlerdi.»

Derdi ki:

• «Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed; hepsine de salât ve selâm olsun; bunların beşine Ülül Azm tabir edilir.

• «Ey Kur'an okuyanlar, onu dünyalık kazancınıza âlet etmeyin. Dünyayı, dünya ile kazanmaya bakın. Âhireti de âhiretle..»

•

Arkadaşlarına şöyle derdi:

— «Hoşunuza gitmeyen sevimsiz bir halimi görürseniz; yüzüme karşı bana söyleyin. Bir kimse din kardeşinde sevmediği bir hareketi görür de, yüzüne karşı söylemezse, ona faydalı ve nasihat eden bir kardeş olamaz..»

•

Geçmiş zatlar hakkında şöyle derdi:

— «Onlar, bir adamı binekte; diğerini de yanında veya yaya giderken gördüler mi, şöyle derlerdi:

— Allah, Cebbar ismiyle seni bu kibirli hâlinle yok etsin...»

•

Derdi ki:

— «İki arkadaş birbirini sevince; birbirini ziyaret için mesafenin önemi olmaz.»

•

Bir defa cariyesi başına sıcak çorba döktü; yaktı. Cariye, yaptığı hata için; kendisine kızacak diye korktu. Ama kızmadı. Şöyle dedi:

— «Korkma, üzülme.. Allah rızası için hürsün..»

Allah ondan razı olsun..

•

67. EBU VÂSIL ŞAKİK b. SELEME

Allah ondan razı olsun..

Arkadaşları arasında konuşurken şöyle derdi:

— «Ben, bu ayaklarımla Kâbe'nin dışında dahi dolaşmaktan

---

(1) YAKİN: Tam İmân hâlidir ve bir kaç derecesi vardır.

utanıyorum. Çünkü onlarla günah işlemişim. Helâl olmayan şeye yürüdüler.

İçeriye nasıl gireyim ve Hicr'e kadar nasıl gideyim?.»

•

Birinin konuşmasını duydu; bir başka şahsı anlatıyordu:

— O müttekidir, diyordu.. Şöyle dedi:

— «Yazık sana.. Acaba hiç mütteki gördün mü?.. Müttekinin alâmeti odur ki, cehennemin adı geçtiği yerde can vere.»

•

Gece ibâdetine kalktığı zaman; komşuları, namazda okuduğu tesbih sesini duyardı.

Allah ism i celâli anıldığı yerde, kesilmiş kuş gibi çırpınırdı. Ve:

— «Eğer ben Allah'tan gayri şeylerden korkarsam utanırım.» Derdi.

•

Derdi ki:

• «Bu zamanda sofrasına helâl bir lokma koyan nâdirdir. Böylesi duyulmaz ve görülmez oldu artık..»

• «İnsan, kalben Allah Taâlâ'yı andıkça namazdadır. İsterse kalbi çarşı pazarı dolaşsın. Dilini de kalbine uydurabilirse, daha büyük bir zikir yapmış olur.»

• «Evliya zümresiyle aranızda o kadar mesafe var ki.. Sizin içinde bulunduğunuz durumla, onların yaşadığı hâle en basit misal şu: Dünya onlara geldiği halde, kaçtılar; fuzuli bir şey almadılar. Dünya size yüz çevirip gittiği halde, siz onun peşinden gidiyorsunuz.»

• «Sakının, hiçbiriniz açıkta Allah dostu; kapalıda onun düşmanı olmasın.»

Allah ondan razı olsun..

●

68. İBRAHİM TEYMİ

Allah ondan razı olsun..

Haccac, yanlışlıkla onu hapse attırdı. Bu hasip sebebiyle, Hicrî, 92. yılda vefat etti.. —Milâdî, 710.— yıla raslar.

Haccac, İbrahim Nahaî'yi arıyordu. Bunu getirdiler. Haccac:

— Ben Ibrahim'i arıyorum; deyince:

— «İbrahim benim.» Der demez; hapse attırdı. Halbuki bu, İbrahim Teymi idi. Ama, anlayamadı.. Kendisi de:

— «Suçum ne?..» Diye sormadı..

Hapse attırırken iki kat zincire vurdurdu Bir müddet dayandı. Sonra öldü.

Hacrac bir rüya gördü. Gece gizliden bir ses ona şöyle seslendi:

— Verdiğin hapis cezası yüzünden, bir cennet ehli öldü..

Sabah olunca arattırdı. İbrahim Teymî'nin ölmüş olduğunu gördüler. Durumu bildirdikleri zaman şöyle dedi:

— Bu rüya, şeytanın işidir.

Sonra emir verdi; cesedi, şehrin mezbeleliğine attılar.

o

Derdi ki:

• «İlmin Allah korkusu vermesi, değerini anlatma bakımından yeter.. Cehlin kötülüğü de, kişiye amelini beğendirmesiyle anlaşılır.»

• «Tama' hali, bizi en kötü işleri yaptırmaya kadar götürdü.»

o

Bir gün kendisine:

— Halka nasihat et; onlarla dinî mevzularda konuş. Bu iş için sana ücret verirler; denince şu cevabı verdi:

— «Böyle bir konuşmayı yapacak kimse, oradan alacağı dünyalık yerine; köşesine çekilip, rızkını başka yollardan arasa daha iyi et mez mi?..»

o

A'meş -radıyallahu anh- anlatıyor:

Bir gün kendisine şöyle sordum:

— Bir ay hiçbir şey yemediğini duydum. Bana anlat. Bu haber doğrumu ve nasıl oldu?.

Şöyle anlattı:

— «Evet doğru.. Hem de bir ay değil iki ay.. Bir başka sefer de kırk gün hiçbir şey yemedim. Sonra sadece üzüm taneleri yiyebildim. Onu da ev halkımdan biri yedirdi. Yer yemez hemen gözüm açıldı. Konuşmaya başladım.»

o

Derdi ki:

— «Bir kimseyi daima, cemaatle kılınan namazın ilk tekbirini kaçırır görürsen, artık ondan elini yıka.»

Allah ondan razı olsun..

69. İBRAHİM b. Yezid NEHAÎ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, Yezid..

Derdi ki:

• «Hastaya durumu sorulduğu zaman; önce, halini hayırla anıp, sonra derdini anlatırsa, halinden şikâyet etmiş sayılmaz.

• «Bir kula imandan sonra; Allah yolunda çekeceği eziyetlere karşı, sabırdan daha değerlisi verilmedi.»

o

Yaptığı iyi işleri gizler, şöhretten daima kaçardı. Öyle ki, cami sütunu dibinde dahi oturmazdı.

o

Derdi ki:

• «Hayatlarına kavuştuğumuz insanlar; rasgele Kur'an tefsiri yapmaya kalkmazdı. Ama şimdi her arzu eden istediği şekilde oturup tefsir yapıyor..»

• «İlmî bir konuşma yapmayı hiç istemiyorum. Fakih olduğum şu devir, çok kötü bir devir oldu..»

Derdi ki:

• «Aramızda daha önceden bir tanışma olan; ya da bir işin için yanına vardığın Nasranî'ye, selâm vermende mahzur yoktur.»

Kanaatime göre, buradaki selâmın bir başka manası olsa gerek... En doğrusunu Allah bilir; ama buradaki selâm müslümanların birbirine verdiği selâm şeklinde olmaması icab eder. En iyi şekli, hâl hatır sormaya benzer bir cümle olmalı.. Çünkü bizim bildiğimiz malum selâm; yalnız hidayet yolunda olanlara verilir.

Bir ihtimal daha var; o da, mecbur kalma durumu.. Bu durumda hangi iş daha az hatalı ise onu yaparız. Yani, ehven-i şer tabir edilen usul veya, iki üstün şeyden daha az üstün olanını tercih etmek zorunda kalabiliriz.

En doğrusunu Allah bilir.

o

• «Bir ilim sahibi veya başka biri, halkın tevecCühünü kazanmak kasdiyle bir kelime dahi konuşsa; konuştuğu bu kelime onu cehenneme kadar götürebilir. Konuşmaya başlamasından, taa bitirmesine kadar niyeti bu olanın, halini var hesab eyle..

o

Bir yere gitmek için ücreti karşılığında bir binek kiralasa, yol boyunca karşılaştığı civar yerlerde konaklamazdı. Başka bir yerde inip dinlemesini isteyenlere:

— «Ben, bineği burası için değil; şurası için kiraladım.»

Der, yoluna devam ederdi.

o

Derdi ki:

— «İster din, isterse dünya işlerinde; bir insan parmakla gösterilmesi, şöhret âfeti olarak kâfi.. Hâliyle Allah Taâlâ'nın esirgediği kimseler hariç..»

•

Elbisesini bazan zâferan, bazan da usfur'la boyardı. (1) Bunu tanınmamak için yapardı. Onu gören; bu bir ilim adamı mı, yoksa herhangi bir genç mi, bilip seçemezdi.

•

Hicretin, 95. yılında vefat etti. Bu tarih —Milâdi, 713.— yıla raslar.

Allah ondan razı olsun..

●

70. AVN b. ABDULLAH b. UTBE

Allah ondan razı olsun..

Dedesinin adı, Utbe'dir.

•

Şöyle anlatırdı:

• «Herkesin yaptığı ameller arasında bir tanesi, tümünün efendisidir. Benim amellerimin efendisi de; Allah zikridir.»

• «Senden alt birini gördüğünde; hemen oracıkta kendine değer biçersen; kibir yönünden, yeteri kadar vebal aldın; sayılır.»

• «Allah Taâlâ'ya karşı isyan bayrağı çektiren hataların başında kibir gelir.»

•

Bir gün arkadaşları ile birlikte sahraya çıktı. Hava sıcaktı. Bir ara kayboldu. Aradılar; uyumuş buldular. Bir bulut gelmiş; onu gölgeliyordu. Uyandığı zaman:

— «Ben ölünceye kadar bu buluttan kimseye bahsetmeyin.»

Dedi ve yemin ettirdi.

•

Derdi ki:

• «İnsanlardan bir kötülük gören kimse; o kötülüğü değiştirmeye veya yalnızlık köşesine çekilmeye gücü yetmezse, tahammül etmesi; o eziyet edenlerin beldesini terk edip, firar etmekten daha hayırlıdır.»

• «Zikir meclisleri, kalblerin cilâsı ve şifasıdır.»

---

(1) ZÂFERAN: Bir cins kokulu bitki olup, USFUR ise, bir başka cins bitkidir.

Bazan, Haz'dan mamul kıymetli elbise; bazan da Suf'tan mamul bayağı elbise giyerdi. Sebebini soranlara şöyle anlatırdı:

— «Haz'dan mamul elbiseyi, yanıma gelen bazı şöhretli kimseler için giyerim. Onların benimle oturmaktan bir sıkıntı duymalarını istemiyorum.

Suf'tan mamul elbiseyi de, derviş meşrepli, zavallı kimseler için giyiyorum. Bunlara mükellef elbise ile çıkarsam, benimle oturmaktan sıkılırlar. Halbuki böyle olmasını da istemiyorum.»

Derdi ki:

• «Nefsini, münafık diye itham eden kimsede, nifak hâli yoktur.»

Kölesi, ya da oğlu, arzusu dışında herhangi bir şekilde hareket etse; kendini kasd ederek onlara şöyle derdi:

— «Onun mevlâsı ile, senin mevlân arasında bir değişiklik mi oldu?.»

Derdi ki:

• «Takvanın tamamı, kulun ilme doymamasiyle olur. Bazı büyük zatların; ilmin fazlasını terk etme sebebine gelince, uhdesinden gelemeyip, gereği ile tam amel edemeyecekleri korkusudur.»

• «Ecelin ne zaman geleceğini bilip, uzun mesafesini anlasam dahi, boş emellere ve onun kandırıcı âletlerine dargın dururdum

• «Midesine sahip olan kimse; iyi amellere de sahib olur.»

Allah ondan razı olsun..

●

71. SAİD b. CUBEYR

Allah ondan razı olsun..

Çok ağlardı. Bu yüzden gözlerinin görmesi azalmıştı.

•

Ramazan ı Şerif gecelerinde; akşam ile yatsı arasında Kur'an-ı Kerimi hatmederdi.

•

Kâbe'de kıldığı namazın bir rikâtında, Kur'an-ı Kerimi hatmederdi.

Derdi ki:

• «Yapılması emredilen her vazife büyüktür.»

• «Masiyet işler bir hâlde gördüğüm kimseyi; o masiyet işinden almaktan utanıyorum. Ve bir şey diyemiyorum. Bu şekilde yapmakla nefsimi de küçültmüş oluyorum.»

•

Bir horozu vardı. Gece ibadetine onun ötüşüyle kalkardı. Bir gece ötmedi. Haliyle gece ibadetine kalkamadı. Beddua etti; horoz oldü. Üzüldü ve:

— «Bundan sonra, hiç bir şeye beddua etmeyeceğim.»

Diye azm etti..

•

Derdi ki:

— «Dua, yapılırken; manevî bir zevk veriyorsa; kabul olacak, demektir.»

•

Bu zatı Haccac

Yakalattı ve şöyle dedi:

— Beni ikinci görüşünde, öldürülmüş olacaksın...

Hapsedilmişti. Kızı ziyaretine geldi. Ayaklarına zincir vurulu görünce ağlamaya başladı. Babasının, öldürülmek üzere çağrıldığını duyunca:

— Vah zavallı babacığım, diye feryat etti.

Bunun üzerine kızına şöyle dedi:

— «Kızım, babanın 57 yıldan sonra, bu âlemde duracağı kalmadı.»

•

Derdi ki:

— «Allah'a itaat eden; onu zikrediyor, demektir. Onun verdiği emirlere göre hareket etmeyen, nekadar tesbih çekerse çeksin; ne kadar Kur'an okursa okusun, zikretmiyor sayılır.»

•

Bir gün:

— Halkın en âbidi kimdir?

Diye soruldu; şu cevabı verdi:

— «Kalbini günahla yaralayan; sonra tevbe edip dönen.. Yaptığı hatalı işlerini her hatırladıkta; iyi amellerini, az ve küçük bulan..»

•

Tan yeri ağardıktan sonra kimse ile konuşmazdı; taa, sabah namızını kılıncaya kadar..

•

Haccac, başını vurdurdu. O mübarek baş yere düştüğü zaman; iki defa: **Lâ İlâhe Illallah** dedi. Üçüncüsünü demeye başladı; ama bitiremedi..

Bir akşam; sabaha karşı başı vurulacağı haberini verdiler. Bekçilere şöyle dedi:

— «Sabah olacak işin haberi geldi. Beni, şimdi salın; gideyim.

Ölüm için hazırlığımı yapayım. Gelmez, diye korkmayın; sabah erkenden gelirim.»

Bekçiler, gerçekten kaçar, diye korkmuşlardı. Aralarında ihtilâfa düştüler, sonra, doğruluğuna inananlar galip geldi, bıraktılar.

Gitti.. Sabah erkenden geldi.

Ölüm meydanına götürdüler, vurulduğu zaman, başının üzerine düşeceği deriyi yaydılar. Cellâtlar geldi..

Gelen cellâtlardan müsaade aldı ve şu duayı yaptı:

— «Allah'ım, benden sonra Haccac'ı kimseye musallat etme..»

Daha sonra olacak oldu..

Haccac, yiyici illetine tutuldu. Uyuyamıyordu. Uyuyacağı sırada sıçrayıp kalkıyordu. Haline şaşıp bakanlara, şöyle diyordu:

— Said b. Cübeyr'le halim n'olacak?.. Uyuyacağım anda, ayağımı çekip sarsıyor ve beni uyandırıyor..

Bu acıklı durumuyla, ancak onbeş gün yaşayabildi. Said b. Cübeyr şehid edildikten on beş gün sonra Haccac da öldü...

•

Şehadet tarihi: Hicretin, 95. —Milâdî, 713,— yılı..

Allah'ın rahmeti ve rızası onun üzerine olsun.

●

72. ÂMİR b. ŞERAHİL

Allah ondan razı olsun..

Eş-Şaabi lakabı ile anlatılır..

•

Biri gıybetini yapmıştı. Duydu; yanına vardı ve şu şiiri okudu:

«Rahatlık var, örtülü kapalı hastalık yok;
Helâl olmayan şerefimiz var, yağması yok..»

•

Şöyle der idi:

— «Bilhassa dinî emirlerde kıyas yoluna kaçmaktan sakının. Kim dinde kıyas yaparsa, din işlerinde artırma yapmış olur.»

•

Derdi ki:

— «Hamama kapatılmak, benim için Mekke'de ikamet etmekten hayırlıdır. Ve sevimlidir.»

Bu cümleyi Süfyan-ı Sevri yerinde buluyor ve şöyle diyor:

— Bu duyguya sebep; orada bir hata işlemek ve saygıda kusurdur.

•

Derdi ki:

— «İşi gücü fitne çıkarmak olan âlimden ve cahil âbidden sakının. Bunların haline meftun olan için, ikisi de fitnedir..

Derdi ki:

Cemel Vakası'na Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-ın ashabından Ali, Ammar, Talha ve Zübeyr'den başkası katılmamıştı. Beşincisini getirirlerse ben yalancıyım.

•

Bir defa kendisini:

— Ya Fakih.

Diye çağırdılar. Döndü, baktı ve şöyle buyurdu:

— «Ben ne fakihim; ne de âlim.. Biz, ancak duyduğu hadisleri size nakleden bir topluluğuz. Şöyle ki, duyduğumuzu size anlatıyoruz; o kadar..

Fakih odur ki; Allah'ın yasak kıldığı şeylerden çekinir. Âlim ona derler ki; görmediği hâlde, Allah Taâlâ'dan korkar.»

•

Şöyle derdi:

• «İnsanlar uzun zaman dinle yaşayacak; sonunda din gidecek.. Kaybolacak..

Sonra, uzun bir müddet hayaya sarılacaklar; bir nevi utanma duygusu ile yaşayacaklar. O da yok olacak.

Bundan sonra, onları bir rağbet ve istek yaşatacak. Bir müddet de bu devam edecek; sonra öbürleri gibi bu da gidecek.. Bundan sonra gelecek zamanlar birbirinden daha zorlu olacak..»

• «Keşke ilmim olmayaydı. Dünyadan tertemiz çıkaydım. Öbür âleme vardığımda; ne lehimde, ne de aleyhimde bir şeyim olaydı.»

• «Peşinden ağladığımız bir zaman olmadı ki, o da bize ağlamasın..»

• «Bizim yetiştiğimiz insanlar; ilmi, aklı olan ve onunla amel edecek kimselere öğretirlerdi. Ama şimdi, akılsızlar ve amelsizlere öğretir oldular.»

•

Kûfe'de vefat etti. Hicretin, 104. —Milâdî, 722.— yılı idi. 97 yaşındaydı.

Allah ondan razı olsun..

●

73. MÂHÂN b. KAYS

Allah ondan razı olsun..

Gâfil kişiler için şöyle derdi:

• «Bu hâlde içinizde hiç utanan yok mu? Evinde hayvanı varsa, o kendisinden daha çok zikreder.»

•

Her daim, işi, tekbir getirmek; tesbih çekmek ve tehlil okumaktı.

•

Bu zatı da Haccac astırdı. Hem de kapısı önünde.. Asılırken yine, tesbih ve tehlilden geri kalmıyordu. İskemlenin üstüne çıkardılar; tesbihi yoktu, parmaklarıyla; tekbirini, tesbihini ve tehlilini sayıyordu. Bir an evvel ölmesi için mızrağı dürttüler.. O anda 29. tesbihini okumaktaydı. Bu hâl üzere bir ay asılı kaldı.

•

Bir defa kendisine erenlerin ameli soruldu. Şöyle buyurdu:

— «Onların ameli azdır; ama kalbleri çok temizdir.»

Allah ondan razı olsun..

●

74. REBİ b. HİRÂŞ

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

• «Nefsinize, rahat vaadinde bulunmayınız. Bu vaadinizin ertesi gün, onun şakavet damarı kabarır.»

• «Tanınmamak kabilse, hemen durma yap... Dünya kötüleşti. Ondan kurtulmak için, uzletten başka sığınak kalmadı.»

• «Mideyi tıka basa doldurmadan biraz aç kalmak, kalbi temizler. Boş arzuları öldürür. İlim getirir.»

•

Yazın en sıcak günlerinde, insanların en çok oruç tutanı idi.

•

Bir gün, kendi kendine şöyle düşündü:

— «Ben niçin gülüyorum. Öbür âlemdeki yerim acaba cennet mi?. Belki de ateşe gireceğim. Bundan sonra cennetteki yerimi, tam bilinceye kadar hiç gülmeyeceğim.»

O günden sonra, onun güldüğünü gören olmadı.

•

Son nefesine kadar yanında bulunan ve onu yıkayan zat anlatıyor:

— Yatağında gülmeye başladı ve şöyle dedi:

— «Kerim olan Rabbıma takdim edildim.»

•

Hicretin, 104. —Milâdî, 722.— yılında vefat etti:

Çok zengindi. Ölmeden evvel, neyi varsa hepsini, hayatta kalan arkadaşlarına dağıttı.

•

Bir yakını anlatıyor:

— Evine gittim. Teknesinde hamur yuğuruyordu. Bir yandan da gözlerinden yaşlar akıyordu. Sebebini soracağımı anladı ve şöyle buyurdu:

— «Elimdeki dünya malı azalınca, ahbabım bana cefa etmeye başladı.»

En doğrusunu Allah bilir.

Allah ondan razı olsun..

●

75. TALHA b. MUSARRİF

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

— «Şeytan mümine saldırırken; cahiliyet devrinin iki azılı kabilesi olan, **Rabia** ve **Mudar**'dan daha şiddetli saldırır.»

•

Mütteki, zahid ve şüphelilerden sakınan bir zattı.

Oruçluydu. Evinde bir parça et vardı. Hanımı, pişirmek istiyordu. Ateşi var; fakat içinde pişirecek ızgara, tava veya şişe benzer bir şeyi yoktu.

Bu arada, komşunun cariyesi, ateş almaya geldi. Elinde et kızartmaya yarar bir âlet vardı. Hanım o âleti görünce:

— Sen biraz bekle. Talha oruçlu.. Elindeki âleti ver; eti pişireyim. Ateşi sonra alırsın. İftar zamanı yaklaşıyor.

Dedi. Aldı pişirdi.

Yemek önüne getirildiği zaman, durumu öğrendi; yemedi. Şöyle buyurdu:

— «Bunu yemem; bu cariyeyi hemen efendisine yolla. Onu buradan alıkoyduğun ve izinsiz olarak, ateş alma âletiyle et pişirdiğin için, helâllık al... Böyle olduğu takdirde yerim; aksi hâlde hayır..»

•

Çok mütevazi idi. Zamanında yaşayan ilim ve fazilet sahibi zatlara karşı; kendisinin daha üstün tutulduğuna dair bir söz işittiği

zaman, kimden üstün görülüyorsa hemen onu arar bulur, yanına gider; selâm ve rahmet okuduktan sonra, diz çöker önünde edeble otururdu. Ve:

— Bu Talha, falan kesten daha âlimdir.

Sözlerinden gelecek fitneyi def ederdi..

•

Yanında müçtehidlerin; üzerinde çeşitli fikri bulunan bir mesele anlatılırken adına:

— İhtilâflı.

Denmesini sevmez, şöyle buyururdu:

— «Bunun adına, ihtilâflı demeyiniz. Sea' deyiniz.» (1)

•

Derdi ki.

• «Biz öyle bir topluluğa kavuştuk ki, siz bu hâlinizle onları görseydiniz; ciğerlerinize ateş düşerdi. Biz kendimizi onların karşısında hırsız çetesi sanıyoruz.»

• «Azar, insanların birbirine düşman olmasına yol açar. Şu var ki, kalote kın tutmaktan daha hayırlıdır.»

• «Sefihlerinize iyilikte bulunun.. Onlara yapacağınız iyilik, şerefinizi korur ve sizi ateşten esirger.»

• «Sana karşı hatası olan biri gelip özür dilerse; güler yüzle karşıla.. Ancak ondan uzak olmak, ilâhî yakınlığa ermeye sebeb olacaksa, o zaman iş değişir..»

Hicretin, 112. —Milâdi, 730.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

76. ZEYD'ÜL-KAİ

Allah ondan razı olsun..

Tam bir zühd hâli yaşardı. Şüpheli şeylere yakın olmazdı. Çok heybetli bir görünüşe sahipti. Onu, aniden biri görecek olsaydı; kalbi, dışarı fırlayacak gibi çarpmaya başlardı.

Gecelerini üçe bölmüştü. Bir kısmını kendi ibadeti için, diğerlerini de iki kardeşine ayırmıştı.

Kendisine ayırdığı kısımda ibadetini yapar; sonra bir kardeşinin yanına gider, kaldırmak isterdi. Derin uykuda olduğunu, ibadete kalkamayacağını ve tenbelliğini anlayınca:

---

(1) SEA': Genişlik, açıklık, rahatlık, ferahlık ve ruhsat mânâlarına gelir.

— «Sen uyu; sonra kalkarsın. Ben senin yerine ibadet yapacağım.»

Dedikten sonra ayrılır ve onun yerine ibadete başlardı. Bitirdikten sonra, öbür kardeşinin yanına varırdı. Onu da öbürü gibi görünce, ona söylediğini buna da aynen:

— «Sen uyu. Sonra kalkarsın. Ben senin yerine de ibadet yapacağım..»

Derdi. Böylece gecenin tümünü ibadetle geçirirdi.

Hicretin, 122. —Milâdî, 739.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

77. MANSUR b. MUTEMİR

Allah ondan razı olsun..

Süfyan-ı Sevrî anlatıyor:

— Mansuru ayakta namaz kılarken görseydin; hemen ölecek sanırdın.

Başı öne eğik ve sakalı, göğsüne yapışık dururdu.

Gece ibadetlerini, hep evin damında yapardı.

●

Vefat etti. Artık geceleri dama çıkan olmuyordu. Yakın komşusunun küçük kızı birgün babasına şöyle sordu:

— Baba, komşumuzun damında bulunan koca direk n'oldu?.

Mansur, dama yalnız geceleri çıktığı ve çocuk da ancak geceleri onu hep ayakta gördüğü için; dikili bir şey sanmıştı.

●

Altmış yıl oruç tuttu. Ve.. bu oruçlu günlerin tüm gecelerini de ibadetle geçirdi..

Hiçbir gece uyumaz; durmadan ağlar ve ibadet ederdi. Ev halkı, onun bu hâline acırdı.

Sabah olunca da gözüne sürme çeker, yağlanır; dışarı öyle çıkardı. Halk da onun bu haline bakar; sabaha kadar uyumuş sanırdı. Her halinde ibadetini insanlardan gizlerdi.

Çok ağladığı için; gözlerrinde görme duyusu azalmıştı.

●

Kûfe kadılığına razı olması için, bir ay hapsettiler; razı olmadı Halini bilenler, Kûfe valisine şöyle dedi:

— Etini parça parça etsen; yine bu işe razı edemezsin. Boşa yorulma.

Bunun üzerine vali, bağlattığı zincirleri çözdürdü ve serbest bıraktı

•

Onu her gören; uğradığı bir musibetin tesirinde sanırdı. Bir yanı daima çökük dururdu. Sesi kısık ve gözleri yaşlıydı. En ufak bir hareketinde, gözlerinden hemen yaşlar akmaya başlardı.

•

Derdi ki:

— «Hiçbir günahımız olmasa; sadece kalbimizde dünya muhabbeti olsa, bu günah cehenneme atılmamıza kâfi gelir.»

•

Zamanında yaşayan bazı ilim adamlarına şöyle derdi:

— «Siz işin dış tadındasınız. İçinizden ilmî bir mesele işiten olsa; onu sadece halka hikâye etmekle yetinir; halbuki ilimden beklenen ameldir. Eğer kendinizi toparlayıp amel yolunu tutsaydınız; dünya kalbinize girmezdi; ondan daima kaçardınız. Kalbinizde dünyaya karşı en ufak bir meyil sezecek olsaydınız, her şeyi olduğu gibi bırakır; bu duyguyu yok etme çarelerini aradınız. İlmin hiçbir dalında, kalben dünya sevgisine delâlet eden bölüm yoktur.»

•

Derdi ki:

— «Dünyada yapılacak zühdün en büyüğü; insanlarla yapılan yersiz konuşmaları bırakmaktır.»

•

Şöyle bir dua yapardı:

— «Allahım, bana ne mal, ne evlâd, ne de hizmetçi ver. Ve bana verdiğin nimetler ,arasında neyi sevmiyorsan onu al..»

Hicretin, 132. —Milâdî, 749.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

78. SÜLEYMAN b. MİHRAN

Allah ondan razı olsun..

Zenginler ve sultanlar da onun sohbet toplantılarına gelir; fakirlerle aynı safta otururdu. Hatta daha da aşağı oturdukları olurdu. Hâl böyle iken, kendisi bir ekmeğe muhtaç idi.

•

Derdi ki:

— «Öz âlemde yapılan ahdi bozmak; bu âlemde hiçbir ahde sadakat etmeyene vefada bulunmaktır.»

Uykudan kalktığı zaman, hemen su bulup abdest alması kabil değilse; elini duvara sürer teyemmüm ederdi. Su bulup abdest alıncaya kadar, manevi temizliğini böylece muhafaza ederdi. Bu halini görenlere şöyle derdi:

— «Ben abdestsiz ölmekten korkuyorum. Çünkü ölümün gelişi belli bir zamana bağlı değildir.»

Hakka karşı hata işleyenlere şöyle derdi:

— «İçinizde, Allah Taâlâ'ya karşı isyan bayrağını çekenler; sundan korkmuyor mu?.. Şöyleki: İşledikleri o isyan işleri; isli bir duman olur; yüzlerine çöker.

Halk önünde başlarına böyle bir hâl gelmesinden acaba neden korkmaz o günahkârlar?..»

Yetmiş yıla yakın uzun bir zaman; cemaatle kılınan bütün namazların, ilk tekbirlerini kaçırmadı.

Derdi ki:

• «Halkın işi gücü fesad olunca; şerlileri, başlarına geçer.»

• «Öldükten sonra, beni kimseye sormayın; varın, beni Rabbıma sorun. Ve beni bir çukura atın. Cenâzem o kadar kıymetsizdir ki, tek kişinin dahi peşinden gitmesine değmez..»

• «Nefsimi elimle tutabilseydim; parça parça doğrar, hayvanların önüne yem olarak atardım.»

Allah ondan razı olsun..

79. ÜVEYS'EL-HAVLÂNİ

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

• «Hadîs-i Şerif ravisi olmakla yetinen, yaptığı rivayetle amel etmeyen; dinî emirlere vâkıf, fakih ve âlim sayılmaz.»

• «Allah Taâlâ; içinde zerre kadar hayır bulunan bir kalb sahibini, öbür âlemde rüsvay etmez.»

• «Dil inceliklerine —edebiyat kurallarına— aşina olman; halk arasında şanını artırır. Kalbin, düzenli ve temiz olması da; Hak katında şerefini artırır.»

• «Şu kadar yıldır... Helâlimle yatmaktan ve ayak yoluna gitmekten gayri utanacak bir iş yapmadım.»

Kamçısı namazgâhın duvarında asılı dururdu. Ona bakar; şöyle derdi:

— «Hayvanlardan daha çok; ben, kamçıyla dövülmeye lâyıkım.»

Herhangi ihtilaflı bir işin halli için davet edilse; hemen kamçısını alır, gider, o işi halleder; dönerdi.

Bağdad'daki Dicle nehri üzerinden; yürüye yürüye geçer, giderdi.

Allah ondan razı olsun..

80. MEKHUL'ÜL DIMEŞKÎ

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

• «Bir gecesini Allah zikriyle geçiren; sabaha, anadan yeni doğmuş gibi tertemiz, günahsız çıkar.»

• «Bir cemaat arasında ayrılık baş gösterir ve bu ayrılığın sonu gelmezse, selâmet onlardan ayrı yaşamaktadır.»

• «Bir ümmet içinde; en az on beş kişi, her gün yirmi beş defa istiğfar ederse; Allah o ümmeti umûmî azaptan korur.»

• «En doğrusunu Allah bilir; ama şunlar da tecrübelidir:

1) Kokusu güzel olanın aklı çok olur.

2) Elbisesi temiz olanın kederi az olur.»

Allah ondan razı olsun..

81. YEZİD b. MEYSERE

Allah ondan razı olsun..

Şöyle derdi:

• «Söz taşıyanlardan biri, sana bir haber getirirse; hemen benimseme.. Önce o sözün aslını araştır, bul; sonra gereğini düşün.. Sana gelen yanlış olabilir; böyle olduğunu anlarsan hemen bırak..»

• «Biz yalnız kaldığımız zaman; güler, eğleniriz. Hatta mizah bile yaparız.. Ama, halkın bize iktida ettiği mahalle geldik mi, yaptıklarımız geride kalır; unuturuz.»

• «Fakih, konuşmalarını; halkın diline göre değil de, onların alışamadığı, hatta benimsemediği birtakım usullere göre yapmaya kalkarsa, kalbinden ilâhî huzur silinir.»

• «Dinî kardeşliğin, tam ve Allah rızasına göre olması için; onun, anadan, babadan ve ana baba bir kardeşten dah sevimli olması lâzımdır.»

• «Yapılan hataları düşünüp, devamlı üzülmek bana göre, onların ardından bir iki göz yaşı akıttıktan sonra susmaktan hayırlıdır.»

• «Aklı kıt olanın bağrı yanık olmaz. Bağrı yanık olmayanın da gözleri yaş akıtmaz.

Aklı yerinde olana vâızın tesiri olur. Bağrı yanık olur. Hatalarını anladıkça içi sızlar. Ve ağlar..»

Şöyle derdi:

• «Ya Rabbi, tevhidin kalbimizde iken bize azap edeceğini sanmıyoruz. Böyle yaptığın takdirde; uzun yıllar sana davet ettiğimiz kimselerle bizi bir tutmuş olursun.»

• «Âlimler, hakikaten ilim sahibi olmuş olsalardı; bildikleriyle amel ederlerdi. Amel yolunu tuttukları takdirde, hemen nefislerini yola getirmek için uğraşmaları gerekirdi. Nefisleriyle meşgul olup yola getirmeye başlayınca; öz âlemden getirdikleri bir çok kıymetli şeyleri, bu âlemde boşa harcadıklarını anlayacaklardı. Böyle bir anlayışa sahip olunca da; hâliyle maddi ve fanî şeylerden kaçarlardı.»

• «İlmini, rasgele yerde dağıtma. Onu ancak, isteyen ehline bolca ver.»

• «Büyüklerimiz, dünyaya deniye —alçak— ismini verdi. Bundan daha şerli bir isim bulsalardı; mutlaka onu verirlerdi.

• «Beniisrail'in hayırlıları; yürüdükleri zaman ellerinde hep asa olurdu. Genci ihtiyarı hep böyle yapardı. Sebebi de kibre düşme ihtimali ve böbürlenme korkusuydu.»

Allah ondan razı olsun..

●

82. KÂAB'EL-AHBAR

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

• «İyiliği icabı; bir kul, devamlı yeryüzünde övülürse, gök yüzünde de övülür.»

• «Kalbinizi; Allah'ın zikriyle nasıl nura gark ediyorsanız; evlerinizi de aynı şekilde O'nun zikriyle nura gark ediniz.»

• «Insanlar, öyle bir zamana kalacak ki; önlerine birçok mesele çıkacak. O meselelerden herhangi birşey sorana; sorduğu şey hiç de iyi olmayacak.»

• «Kıyamet günü, kim olursa olsun; cehenneme atılırken yüzüne kara damga, ayaklarına bukağı, boynuna zincir vurulmuş olarak atılacak... Ancak bu ümmetin yüzüne kara damga vurulmayacak. Kendi renkleriyle atılacaklar. Çünkü o yüzlerini, dünyada iken yere koymuş ve secde etmişlerdi.»

•

• «İbrahim Peygamber niçin «evvâh», yani çok ah vah eden diye isimlendirildi, bilir misiniz?. Cehennem anıldıkça, ah vah, derdi de. ondan..»

Bir defasında şöyle anlatmıştı:

— «Şöyle bir zaman geleceğinden korkulur:

O zaman; sözde âlim olan cahil kişiler, yarım yamalak bilgileriyle övünürler ve padişahların katında bir makam tutmak için. birbirleriyle yarışa kalkarlar. Tıpkı çok evli erkeğin, kadınları tarafından kendisine erişmek için, yaptıkları yarış gibi...

Onların ilimden yana alacakları nasip, artık bu kadardır..»

•

Derdi ki:

• «Bir vakit namazı kılındıktan sonra; ikinci vakit eda edilinceye kadar boş laf edilmezse, o namaz, yüce âleme bir kitap gibi çıkar.»

• «Meyyit kabirden kalkıncaya kadar, vefat ederken duyduğu ölüm acısının sızısı devam eder.»

•

Hazret-i Osman'ın -radıyallahu anh- hilâfeti zamanında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

83. ABDÜRRAHMAN b. AMR'ÜL-EVZÂÎ

Allah ondan razı olsun..

Kara avı yapılırken; yavru olanların vurulmasını ve tutulmasını hoş bulmazdı. Bu hâliyle; hem yavruya, hem de anasına şefkat duygusu gösterirdi.

•

Çoğu zaman özünü muhatap alır ve şöyle derdi:

— «Seni yaratan nekadar yüce.. Yağa benzer bir şey vermiş; onunla görmektesin. Kemik olarak yaratılan bir duyguyla işitirsin. Bir et parçasıyla da konuşursun..»

•

Derdi ki:

— «Kulun, dünyada geçirdiği her anın; kıyamet günü mutlaka

hesabı sorulacak.. Hem de, günü gününe ve saati saatine.. Bu hâl çinde; Allah Taâlâ'yı anmadığı bir an karşısına çıkınca, pişman olur ve nefsini parçalamak ister Nasıl oldu da, o günleri ve saatleri boşa geçirdi. Bu durumları düşünür, nadim olur.»

•

Anlatırdı:

— «Bizim hayatlarına yetiştiğimiz insanlar şöyleydi:

Gece uykusundan en erken uyanan olurlardı. Ve... sabah namazı vaktine mutlaka yetişirlerdi. Sabah namazını kıldıktan sonra, bir müddet âhiret işlerini tefekkür ederlerdi. Akibetlerinin ne olacağını düşünürlerdi.

Bundan sonra kendilerini fıkha ve Kur'an okumaya verirlerdi.»

•

Hicrî, 88. —Milâdî. 706.— yılda doğdu ve 157. —Milâdî, 773.— yılda vefat etti.

Balebek'te doğdu; Beyrut'da bir hamamda vefat etti.

Hamamcı bu zatın içeride olduğunu unutarak, hamamın kapısını kilitledi; bir toplantıya gitti. Dönüşünde onu ölü buldu. Kıbleye karşı dönmüş ve başını sağ eli üstüne koymuştu.

•

Bir gün Halife Mansur yanına geldi:

— Bana öğüt ver.. dedi.

Şu karşılığı aldı:

— «Tebaan arasında: belâya çarptırmadığın tek şahıs, zulmüne uğramayan bir kişi kalmadı.. Bu durumunu düzelt.. Başka ne diyeyim?»

•

Derdi ki:

• «Bir din kardeşiyle karşılaşmak; maldan ve evlattan daha hayırlıdır»

• «Evini ve çocuklarını bırakıp kaçan; efendisinden kaçan köle hükmündedir. Allah Taâlâ onun ne namazını kabul eder; ne de orucunu... Taa. evine dönünceye kadar.»

• «Halkın bize arzettiği herşeyi kabul etseydik; gözlerinden düşerdik.»

Allah ondan razı olsun..

●

84. HASSÂN b. ATİYYE

Allah ondan razı olsun..

İkindi namazını, mescitte cemaatle eda ettikten sonra; mescidin bir köşesine çekilirdi. Gün batıncaya kadar; orada Allah Taâlâ'yı zikrederdi.

Derdi ki:

• «Kıyamet günü uzun müddet ayakta durulacaktır. Bu âlemde, gece namazını çok çok ve ayakta kılana; Cenâb-ı Hak, öbür âlemde ayakta durmayı kolay kılar.»

• «İnsanın ilim ve amel bakımından Allah'a nekadar yakınlığı varsa; halkın da, ona o kadar yakınlığı ve sevgisi olur.»

• «Âdem -aleyhisselâm Peygamber cennetten çıkınca yetmiş yıl ağladı. Yetmiş yıl da hatası için ağladı. Kırk yıl da oğlu ölünce ağladı. Mekke'de ise, yüz sene kaldı.»

En iyisini Allah bilir.

Allah ondan razı olsun..

85. ABDÜLVAHİD b. ZEYD

Allah ondan razı olsun..

Hasan Basri ve emsali bazı büyük zatların hayatına kavuştu ve onlardan feyz aldı

Derdi ki:

• «Mümin, ana rahmindeki yavruya benzer. Oradan çıkmayı istemez. Çıkınca da tekrar oraya dönmek istemez. Bu, müminin dünyadan çıkışına misaldir.»

• «Tuz ve ekmekle yetininiz. Bu şekilde yapmanız vücuttaki bazı kötü yağları eritir. Ve **Yakin** hâlinizi artırır.»

• «Kulun Allah Taâlâ'ya karşı takınacağı en güzel edep tavrı; emirlerine karşı boyun eğip muvafakat göstermesidir. Bu hâliyle dünyada bırakırsa, kendisine en sevimli şey olarak kabul etmeli. Tutup âhirete götürürse, bu da onun bir emri olduğundan, yine en tatlı bir iş gelmeli.»

• «Bir kula, dünyalık bir nasip verildikten sonra, ikincisini istemeye kalkarsa; Allah Taâlâ zatiyle halvet etme sevgisini kalbinden siler. Daha önce bir yakınlık hâli vermişse, onu da uzaklığa çevirir. Bir ünsiyet hâli vermişse, onu da vahşete döndürür.»

Kırk yıl yatsı abdestiyle sabah namazını kıldı. En doğrusunu Allah bilir.

Allah, rahmet etsin.

86. EBUBEŞİR SALİH'ÜL-MERİ

Allah ondan razı olsun..

Yavrusunu yitirmiş bir ana gibi ağlardı..

Bütün ömrünü ibâdetle geçiren bir rühban gibi sızlanır, yalvarır, yakarır dururdu.

Allah Taâlâ'yı andıkça öyle bir titreyişi vardı ki; gören mafsalları yerinden çıkacak sanırdı.

Yolu bir kabristana veya herhangi bir kabre uğrasa; iki üç gün baygın düşerdi. Aklı gider; yiyemez, içemez ve konuşamaz bir hâle gelirdi.

Ölülerle konuşur; onlardan vaız, nasihat yollu sözler dinlerdi.

Allah ondan razı olsun..

●

87. EB'ÜL-HACİR AMR'ÜL-KAYSİ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı **Rebah**'tır.

●

Derdi ki:

• «Kırk küsur günahım var; bütün bunlar için, yüz bin istiğfar okudum. Bundan ötesi, O'nun, yani: —Yüce Allah'ın affına ve mağfiretine kalıyor.»

• «Aklın midene takılmasın; dünyanın günleri azdır.»

●

Yediği yemek çok az ve sadece açlığı giderecek kadar olurdu. Hele et, hiç yemezdi. Et yemeyiş sebebini şöyle anlatıyor:

— «Bir lokma et, kırk gün kalbe kasvet verir.»

●

Derdi ki:

• «Dağları yerinden kaldırmak; nefse yerleşen riyaset, yani baş olma sevgisini çekip almaktan daha zordur.»

• «Ölen din kardeşlerini kabirlerinde ziyaret edenlere Allah'ın bol rahmeti gelir. Kabirde yatanlar, ziyaretlerine gelenler için birer ibret aynasıdır.»

• «Sakın, sarraflar civarında durma; oralar, riba ve faiz yatağıdır.»

• «Bir arkadaş (tabağım) diye aranırsa; o arkadaş olamaz. (Tabağımız) diyecek..»

• «Karşılaştıkları zaman, Hızır -aleyhisselâm- Musa'ya -aleyhisselâm- şöyle demişti:

— İlmi, amel etmek için öğren. Başkalarına öğretmek için değil... Başkaları için ilim tahsili yaparsan, nurunu onlar alır; sana da yükü kalır.»

• «Görmesi zayıf olan gözler, güneşe bakamaz; aynı şekilde, dünya sevgisi ile dolan kalbler, hikmet nurunu göremez.»

• «Bir kişinin sıddıklar arasına katılması için şöyle olması gerekir:

Manevî hâle geçmek istediği zaman, kalbinde ne mal sevgisi kalacak; ne çocuk, ne de hanım..

Hanımını, kocasız dul kadın gibi bilecek; çocuklarını da yetim. Bu hâlinde onlar; kapısındaki köpekler kadar küçülecek.. Başka türlü olmaz..»

•

Katığı, Ekmek ve tuzdan başka bir şey değildi. Nefsini muhatap alır, şöyle derdi:

— «Biraz daha dayan. Kebapçı yakında önüne çıkacak.. Ve yatağı orada, yani âhirette bulacaksın..»

Derdi ki:

•

— «Zikir meclislerine devam etmelisin. Rabbına da iyi zan beslemelisin.. Hayır babından bu iki hâli devam ettirirsen, sana yeter.»

Allah ondan razı olsun..

●

88. ATA SÛLEMÎ

Allah ondan razı olsun..

Kalbi daima mahzundu. İçini İlâhî korku sarmıştı. Bu iki hâli hergün biraz daha arttı. Ve.. yatağa düştü. Kırk yıl yatağında, öylece yattı; kaldı.. Evden dışarı çıkamadı. Hatta yatağından dahi doğrulamazdı. Hizmetini ehli görürdü ve namazını yatakta ima ile kılardı.

Yatağa düşmeden önceki günlerinin birinde; bir ateş dolu tandır gördü; düşüp bayıldı.

Göz yaşının dindiği günü gören olmadı. Bazan üç gün arka arkaya hiç durmadan ağlardı. Yanına gelen ziyaretçiler, etrafı yaş bulur; abbaedst alırken, su sıçramış sanırdı. Halbuki onlar göz yaşıydı.

Yine yatağa düşmediği günlerde, bir cenazeye gitse; mutlaka düşer, bayılırdı. Binek üstünde olsa, yere yuvarlanırdı. Evine öylece getirir, teslim ederlerdi.

Halkın başına bir felâket gelse, sızlanır ve şöyle derdi:

— «Bütün bu felâketler, **Atâ**'nın yüzünden geliyor; O ölse gelmeyecek.. Böylece halk rahat edecek..

Allah ondan razı olsun..

●

89. UTBE b. EBAN'ÜL-GULAM

Allah ondan razı olsun..

Gulâm, çocuk manasına gelir.

İbadet ederken, kendini bir yavru rühban gibi görürdü. **Gulâm** ismini almasına bu hâli sebep olmuştu. Kendisini böylece küçültürdü. Sanki bu işte kendisinden daha ufağı yoktu.

✡

Şöyle anlatmıştı:

— «Bir gün Abdülvahid b. Zeyd yanıma geldi. Bana birini şöyle anlattı:

— Falan kes, kalbindeki devamlı iyi bir hali anlatıyor, çok hoş. Kendimi yokladım; o hal bende yok.. Acaba neden?..

Şöyle dedim:

— Sen hurma yiyorsun.

— Hurma yemeği bıraksam, olur mu?

Deyince devam ettim:

— Evet olur..

Durumu anladı; ağlamaya başladı.»

●

Basra'ya hiç inmezdi. Günlerini sahralarda ve sahillerde geçirirdi. Yalnız cuma günleri gelir; cuma namazını müminlerle birlikte kılardı. Namazdan sonra, ihvanı ile görüşür, konuşur, selâmlaşır; geldiği yerlere tekrar döner, giderdi.

Kalbi çok mahzundu; bu haliyle Hasan Basrî'ye benzetilirdi. Allah ikisinden de razı olsun..

●

Rumlarla yapılan bir muharebede şehit düştü.

Yatsı namazından sonra az uyur; kalkardı ve sabaha kadar artık uyumazdı.

Cuma günleri hariç; her zaman elbisenin altına keçi kılından yapılmış birşey giyerdi.

Boz renkli iki elbisesi vardı. Birini giyer; diğerini de üzerine alırdı.

Evinin kapısı hep kapalı dururdu. Yalnız geceleri açardı. Şehid düştükten sonra, evini açtılar; şunu gördüler:

Kazılmış bir mezar ve boyna geçen bir demir zincir...

Allah ondan razı olsun..

●

90. SÜFYAN-I SERVÎ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı Said...

Hakkı olan, Emirü'l Müminin lakabını, hadîs ilmindeki büyük kabiliyeti dolayısiyle almıştır.

Hicretin, 97. —Milâdî, 715.— yılında Kûfe'de dünyaya geldi.

Hicretin, 155. —Milâdî, 771.— yılında Kûfe'den Basraya geldi.

Hicretin, 161. —Milâdî, 777.— yılında, Basra'da vefat etti.

●

Adı; bu ümmetin ön safında bulunan âlim, zahid ve âdibleri arasında sayılır.

Derdi ki:

— «Kur'an ve hadis ilmini isteyen kimse, en az yirmi yıl edebî ilimleri tahsil etmelidir.

●

• «Âlimler fesat olunca, onları kim islah edecek?.. Onların fesada varışı, kalbden dünyaya bağlanmış olmalarıdır. Tabip, durmadan hastalığı kendine çekip perişan olunca... bu perişan haliyle başkasını nasıl tedavi edebilir?..»

●

• «Başa giyilen sarığın altında, yani kafada bir şey yoksa; o giyilen şey şeytan başlığıdır.»

• «Bir kimse, amel etmek ihtiyacını duymadığı bir bilgiyi sinesine alırsa; sonunda elde edeceği şey, sadece zillettir.»

Bazı defalar, ibâdete dalar gider; iki gün, üç gün hiçbir şey yemeden dururdu. Açlık canına tak der; baygın düşerdi.

●

Şöyle bir mektup yazdı:

«Bilmelisin, Ey Kardeşim,

Sen, öyle bir zamandasın ki; Peygamberin ashabı, bu zamana kalmaktan Allah'a sığınmıştı. Halbuki ilim bakımından, onlar bizden çok ileriydi. Bizde o ilim yok.. Sonra, onların dinî kıdemi bizden çok ileride.. Biz çok gerideyiz.

Şimdi, onlara nazaran ilmimiz az; sabrımız az.. Hayırlı işlere yardımcımız da yok denecek kadar az.. Zamana gelince, fesat dolu..

Bu duruma göre halimiz n'olacak?.

Önce, sana verilen İlâhî emre yapış. Ona bağlan; bırakma.. Mümkün olduğu kadar özüne dön.. Öz âleminde halksız yaşa.

Uzlet zamanıdır.

İnsanlar, önceleri birbirine faydalı olurdu. Karşılaştıkları zaman; birbirlerine kurtarıcı gözüyle bakardı. Ama bugün o duygu yok: öldü.. Şimdi kurtuluş onları terktir. Bu hali, öyle sanıyorum ki, sen de; görmekte ve anlamaktasın..

Sakın kardeşim, sen olasın; Emîrlere yakın olmayasın.. Hiçbir halde onlara karışıp, işlerine iştirak etmeyesin.

Sana gelip seni onların yanına göndermek isteyen olur:

— Şu mazlumu kurtar. Yapılan şu zulmü ortadan kaldır.

Derler. Bu teklif, sana şeytanın bir oyunu ve hilesi olabilir..

Bu yolu bazı ilim adamları tutar. Onların niyeti, Emîrlerin katında makam almak... biraz da dünyalık...»

Derdi ki:

— «İlim tahsil eden insanların, Cenâb-ı Hakk'ın rızasını aradıklarını bilseydim, evlerine kadar koşar ve ilmi öğretirdim.. Ne çare ki işin iç yüzü böyle değil... Elde edecekleri ilimle halkı soyacaklar.. Ve:

— Biz Süfyan Sevrî'den işittik ki...

Diye anlatıp böbürlenecekler... Sözde, kendilerine Âlim dedirtecekler..»

İyi niyete sahip olmayan birkaç kişi gelip:

— Bize Hadis anlat!.

Dese, durumlarını derhal anlar ve şöyle derdi:

— «Sizi Hadîs-i Şerîf dinlemeye ehil görmüyorum. Kendimi de anlatmaya layık bulmuyorum.»

Daha sonra hem kendisi, hem de onlar için şu misali verirdi:

— «Biri birşey anlatır; dinleyenler rezil olur... süklüm püklüm çekilir giderler..»

•

Şöyle derdi:

• «Bir dinî mesele veya fetva işinde, kendine yeteri kadarını elde edersen; yetin.. Daha derine inip, işi sıkıştırma..»

• «Öyle uygunsuz işler işleniyor ki; insan, onları görmektense ölmeyi arzu ediyor.. Biz bu uygunsuz işler için yaşayacağımızı sanmıyorduk..»

• «Dirilere, kalbleri ölü; ölülere de kalbleri diri... deneceği bir zamanda yaşayacağımı hiç sanmazdım.»

Derdi ki:

— «İlâhî, hayvanatı çoban güder ve onları yanlış yola sapmaktan korur. Çekip, çevirir.. Benim halim n'olacak?. Kitabın önümde.. Ama, kendimi ona veremiyorum. Bu yüzden o beni, boş arzularımdan çekip alamıyor..»...

o

Şöyle anlattı:

— «Bir kişi geldi; İsa peygamberden -aleyhisselâm- nasihat istedi. Şu nasihatı aldı:

— «Yediğin ekmeğe bak. Nereden geliyor?.. Helâl mi, yoksa haram mı,..»

Biri geldi:

— Falan adam, Mehdi bin Mansur'un makamına gidip geliyor ve, «ben ona uymuyorum. Onun işlerinden biriyim» diyor...

Şeklinde anlattı..

Adama şöyle dedi:

— «O, yalan söylüyor.. Hem de yemin ederim. O saltanattaki israfı acaba hiç görmedi mi?.. O yemekler, o içmekler nedir öyle?... O hizmetçiler.. O atlı ve yaya uşaklar nedir?. Ve niçin bunlar?.. Acaba, tek defa olsun; gidip geldiği o günlerde:

— Nedir bu israf?. Niçin bu kadar israf?. Sana yakışır mı?. Ne hakla hazinedeki müslümanların malını böyle kullanırsın?..

Gibi bir ihtarda bulunmuş mudur?..

Derdi ki:

— «Aşırı derecede istekli olanları razı etmek, erişilmesi güç bir gayedir.

o

Derdi ki:

• «Bu zamanda, dünya malı müminin bir silahıdır.

•

• «İsterdim ki; ilme çalışan bir talebenin mâli durumu yeterli ola... Çünkü âfetlerin cümlesi ve halkın uzun dili, onlara ihtiyaç arz edip, zelil bir duruma düşünce; çabucak onu bulur..»

•

• «Şüpheli ve haram işlerde, ana babaya itaat yoktur.

•

• «İlim tahsili Allah'a karşı ittika sahibi olmak, Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve Allah'tan korkmak için yapılmalıdır. Ilmin fazilet bakımından üstün oluşu; anlatılan yüce duygulara insanı sahip kıldığı içindir. Böyle olmasaydı; o da diğer eşyalar meyanında sayılırdı.»

Hastanın; arkadaşlarına hâlini anlatmasını, Hak Taâlâ'yı şikâyet saymazdı.»

Halife Mehdi bin Mansur'un yüzüne karşı şöyle dedi:

— «Şu avenelerinden ve sana gelip giden fakir fukaradan sakın... helâkin, onların elindedir. Dağıttığın yemeği yer; verdiğin parayı da alırlar. Sonra çevreni sarar; sende olmayan vasıflarla seni anlatırlar; överler..»

•

Derdi ki:

— «Âdil imamlar beş tanedir: Hazret-i Ebubekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali ve Ömer bin Abdûlaziz... Tam âdil, vasfını bunlardan başkasına veren yanılmış olur. Allah hepsinden de razı olsun..»

•

Bir defasında, ayakkabısı dahil, bütün giydiğine değer biçtiler; bir dirhem ve bir dirhemin altında biri olan bir danik tuttu..

•

Hiçbir mecliste cemaatın ortasına oturmazdı. Duvar dibine geçer, diz çöker otururdu.

•

Derdi ki:

— «Sultana karşı herkes emr-i maruf ve nehy-i münker vazifesi yapamaz. Bunu ancak sözünü sohbetini bilen, bir âlim kişi yapmalı. Böylesi, şefkatli ve merhametli bir şekilde, yasakları açıklar ve emirleri bildirirse daha iyi olur..»

•

Biri geldi:

— Ya Eba Abdüllah, asıl insanlar gitti.. Biz birer döküntü halinde kaldık..

Dedi; şu karşılığı aldı:

— «Nekadar güzel.. Dediğin şeyler bir de yol üzerinde olsaydı. Alır, eler; temize çıkarırlar.. Asıl mesele temize çıkmakta..»

•

Derdi ki:

— «Bir ilde ruhsatla amel etme hürlüğü olduğunu duyarsan, hemen rahat selamete erdirirsin. Üzüntün de azalır.»

•

Bir tavsiyesi:

— «Bir din kardeşin seni yemeğe davet ederse, hemen:

— Evet...

Deme; kalbine danış.. Kalbinde, o davete gitmek için uygun bir hâl bulamazsan gitme..»

Valilerin hizmetinde bulunan ve:

— Ne yapayım; beslemek zorunda olduğum çoluk çocuğum var. Ne derlerse yapmak, çalışmak ve onları geçindirmek zorundayım.. diyen birine şöyle nasihat ediyordu:

— «Şuna bakın; ne diyor?. Kendi sözüne göre Allah'a asi olunca ayalı geçiniyormuş.. Çoluk çocuğu doyuyormuş. O'na itaat edince sanki onlar aç ölecekler..»

Biraz sustu; sonra devam etti:

— «Çoluk çocuk sahibi kimselere uymayınız. Çoluk çocuk sahibi olup da karışık işlere girmeyen azdır. Beyan ettiği özrü de:

— Ne yapayım; çoluk çocuğum var..

Şeklinde oluyor.. Hâli ve kârı anlatıldığı gibi olan, haram yemekten kendini alamaz..»

o

Derdi ki:

— «Bir kul, Cenâb-ı Hakk'ın bütün emirlerini yerine getirse; yalnız, kalbinde az buçuk dünya sevgisi bulunsa... Kıyamet günü halkın önünde o kul, şöyle ilân edilir:

— İyi bakın; şu falan oğlu falan, Allah'ın buğzettiği şeyi sevdi..

Bu tanıtma onu, o kadar utandırır ki, yüzünün etleri dökülecek gibi olur.»

o

Derdi ki:

«Hesabını kıyamet günü vermek üzere, on bin altının benden sonraya kalması; bana göre, halka muhtaç olmaktan daha hayırlıdır.: Zira; mal ve para, geçmiş zamanda pek sevimsizdi. Ama şimdi müminin kalkanıdır. Zenginlere ve devlet büyüklerine gidip yüz suyu dökmekten korur..»

o

Çok defa:

— «Halka muhtaç olan kimse, muhtaç olduğu şeyi almaya karşılık. dinini pay etmesi gerekir..» derdi.. Ve elindeki dünyalıktan bir miktar, ilerideki ihtiyacı için tutardı.

Yol arkadaşlığı için:

— «Bir sefere çıktığın zaman, senden üstün kimseyle çıkma..»

Diye buyururdu.. Sebebini de şöyle anlatırdı:

— «Yemek işinde eşit davransan; yani sana ne ise ona o kadar versen, darılır; yüz çevirir.. Belki de ayrılır gider. O, fazla harcama yapsa, bu defa da seni köle durumuna düşürmek ister..»

Derdi ki:

— «Bu zamanda helâl bulup yemek, ihtimal dahilinden dahi çıktı.»

Şöyle anlatırdı:

— «Bir gece evden çıktım; mehtabı seyre daldım. Kalb hâlim kayboldu. Bu hâlimi gidip anama anlattım; şöyle buyurdu:

— Sen o mehtaba ibret nazarı ile bakmamışsın.. Boş nazarla bakmışsın..»

o

Kendisine verilen hiçbir şeyi almazdı. Hediye dahi o[illegible], geri çevirir ve şöyle derdi:

— «Verdikleri şeye karşılık, bana üstünlük sevdasına kapılacaklar. Böyle olmayacağını bilsem, alırım..»

Bu yüzden aç yatar; kimseden birşey istemezdi. Hatta borç bile almazdı..

Bu hâlini de şöyle anlatırdı:

— «İstenen borcu gizli tutmazlar. Gece gidilip alınsa, sabahı zor eder; hemen ilk fırsatta:

— Akşam Sevrî geldi; benden borç aldı, şeklinde yaymaya başlarlar..»

o

Mekke'ye ibadet kasdı ile, mücavir olarak yerleşen için hakkından gelememe korkusuyla şöyle derdi:

— «Horasan'a gidip ezan okumak; Mekke'de mücavir olmaktan hayırlıdır.»

o

Zühd halini şöyle anlatıyor:

— «Zühd, ne kaba saba şeyler giymek; ne de bir abaya bürünüp yatmak.. Ne de yavan ekmekle geçinmek... Asıl zühd, dünyalık ümitleri ve erişilmesi imkân dışı emelleri kısmaktır..»

o

Derdi ki:

• «Dünyaya karşı zahid ol.. Uyuduğun zaman, ne alacağın; ne de vereceğin olsun. Ne senin kimsede bir hakkın; ne de kimsenin sende bir hakkı bulunsun..»

• «Bir ilim adamını sultan kapısına sığınır görürseniz; biliniz ki o, vurguncudur. Ve bir âlimi de zenginlerin kapısına sığınır görürseniz; yine biliniz ki o, riyakârdır..»

• «Eldeki mevcut dünyalık mal, insanın zahid olmasına engel değildir. Dünyalık malın olmayışı da, zahidliğe işaret sayılmaz..

Bir kimsenin elinde dünyalık malı vardır; ama zahiddir. İçinde hırsı ve dünya sevgisi yoktur.

Bir kimsenin de elinde dünyalığı yoktur; fakat zahid değildir.. Dünyalık için hırsa kapılır; bir şeyler elde edemediği için de, için için yanar..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «İsterdim ki, uzak bir yerde olayım.. Orada beni ne tanıyan ola... Ne de bilen..»

Huzurunda ölüm lafı açılsa, bir köşeye çekilir; günlerce ağlar, sızlar dururdu.. Ya da, sessiz sessiz oturur düşünürdü.. bu hâli geçinceye kadar, kimse ondan ilmî bir fayda temin edemezdi.»

•

Şöyle anlattı:

— «Sen, nefsini biliyorsan, hakkında söylenen şeylerin zararı yoktur..»

• «Bütün kötülüğün kaynağı, bir had çizmeden; düşük, kötü, bayağı kimselere yapılan iyiliktir.»

• «Bir din kardeşini, öne geçip imam olmaya haris görürsen; engel olmaya çalış..»

• «Köşesine çekilip, bir nevi yapmacık ibadetle meşgul olan yaşlı kimseyle alış veriş etmektense; muayyen ibâdetini yaptıktan sonra, ticarete dalan ganî gönüllü gençle alış veriş etmeyı daha çok severim.»

Sözü geçen yaşlı kişi, çeşitli bahaneler bulur; paranın değerini vermemeye çalışır. Gence gelince; ister mürüvvet, isterse din kaygısı de paranın değerini vermeye çalışır.

•

Derdi ki:

— «Her yapmacık âbide karşı gösterdiğim muhalefetten korkarım; kanımı şeytan kanı, diye tarif ederler.. Sakın böyle bir yapmacık âbide muhtaç olur, bir şey istersen; kendi benzerini misal verme.. Sonra işini bitirmez. Onlar, yalnız kendilerini görürler..»

•

İşi gücü çekişme olan ilim adamları soruldu; şöyle anlattı:

— «Onlar ilimleri ile, yalnız dünyayı isterler..»

•

Derdi ki:

— «İlim için ilk gerekli şart; onu bulma yollarını aramaktır. Bulunca ve ilmi elde edince de amel gelir.. Sonra sükût.. Daha sonra herşeye ibret nazarı ile bakış.. Eğer ilim adamları, tam ihlâs sahibi olmuş

olsalardı; kendileri için, bildikleri ile amelden daha değerli birşey olamayacağını anlarlardı.»

•

Altını, avucuna alır ve şöyle derdi:

— «Eğer elimizde bu dünyalıklar olmasaydı; dünya ehli bizi siler, geçerdi. Yüzümüze bile bakmazdı.»

•

Şöyle derdi:

— «Dostların cokluğu dini rikkâtten ileri gelir.»

•

Derdi ki:

— «Henüz büyük bir belâya uğramadım. Teminat veremem; başıma büyük bir belâ gelse; belki de küfre girerim. Allah saklasın...

•

Derdi ki:

— «Hayret, cehennem ehlinin pek çoğu kadın.. Halbuki erkeklerin yaptığı işler, kadınların yaptığından daha çirkin..»

•

Şu üç şeyi yapmaya and içmişti:

1) Hiç kimsenin kendisine hizmet etmesini istememek..
2) Giydiği dışında, dürülü bükülü elbise sahibi olmamak..
3) Hayatta kerpiç kerpiç üstüne koymamak..

•

Şöyle derdi:

— «Bu zaman, öyle hâl aldı ki.. Artık umum halkı bir yana atıp, nefsini ıslaha bakmalısın..»

•

Derdi ki:

— «İbâdet eden kimse, ilmine ve yaptığı ibâdete bakar da, kendisini bir din kardeşinden üstün görmeye kalkarsa; yaptığı ibâdetler hiç olur.. Gerçeği nereden bilsin?.. Görünüşte, ibâdeti az olan o kardeşi; harama karşı, belki kendisinden daha fazla sakınır..»

•

Öyle bir tefekküre dalışı vardı ki... Gören mecnun sanırdı.. Akli gitmiş olur ve kimsenin dediğini anlamaz hâle gelirdi..

Ebu Cafer, adamlarına emir verdi ve: Sevri'yi nerede bulurlarsa, ipe çekmelerini istedi.

Kendisi de adamlarının peşinden Mekke'ye doğru yola çıktı.

Sevri'yi aramaya koyuldular..

Hayli gezdikten sonra uyur buldular.

Başı Fudayl b. Iyaz'ın, ayakları da Süfyan b. Uyeyne'nin kucağında idi.

Dediler ki:

— Ya Eba Abdullah, Allah'tan kork. Çeşitli yersiz fikirlerinle; bizi düşmanlara karşı rezil etme.

Bu konuşma Kâbe civarında bir yerde oluyordu. Hemen kalktı. Koşa koşa Kâbe'ye vardı ve Kâbe örtüsüne yapıştı; yalvarmaya başladı:

— «Allah'ım, Ebu Cafer de buraya gelecekse beni kurtar.»

Duâsı kabul oldu. Ebu Cafer Mekke'ye girmeden öldü.

•

— «Bir gün, Ebu Habib Bedevî ile karşılaştım; bana şöyle dedi:

— Ya Sevrî, Cenâb-ı Hak sana vermekte olduğu şeylerin bir kısmını şimdilik durdurmuşa benzer.. Bunun böyle oluşu, ne onun cimriliği icabıdır; ne de hazinesinin boşalmış olması.. Hâline bakacak.. Seni denemek için yapıyor..»

•

Derdi ki:

— «Kalbde, bir kötülük için niyet belirir belirmez; insandaki iki melek derhal onun kokusunu alır. İyilik de aynı..

Onlar sana eza vermezler; sen de kötü koku ile onlara eza vermemeye çalış.»

•

Şöyle sordular:

— Biri var. Ev geçimi için çalışıyor; namazı cemaatle kılamıyor. Cemaate gelse işinden olacak.. Ne yapmalı?..

Şu cevabı verdi:

— «Evinin geçimi ve çocuklarının nafakası için çalışır. Namazını tek başına da kılabilir.»

•

Derdi ki:

• «Çok kadınla evlenmek dünyadan sayılmaz. Öyle olsaydı; en başta Hazret-i Ali -radıyallahu anh- sakınırdı. O, sahabenin en zahidleri arasında sayıldığı hâlde; dört nikâhlı karısı, on dokuz tane de cariyesi vardı..»

• «Bu zaman bir başka zaman oldu. Köşesine çekilip oturan bile kendini kurtaracağından emin değil.. Nerede kaldı; halk arasına karışan ve meşhur olan..»

• «Bir yerde bid'at nevinden bir şey görürseniz, onu hemen arkadaşlarınıza anlatıp yaymayın. Ve kalbinizden silin.»

• «Ehl-i Sünnet vel-Cemaat yolunu tutup, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ashabı yolunda yürüyen, bu zamanda pek azaldı..»

• «İnsanın dünyaya karşı sevgisini şundan anlarım:

Âhiret ehlinden çok dünya ehline meyleder. Dünya ehli kimselerin yanında anılması için, onlara selâm yollar.»

• «Bir huysuz devlet zabıta memurunu uyur görürseniz; uyandırmayasınız.. Kalkınca halka eziyet eder. Uykusu hem kendisi için, hem de halk için ayık hâlinden hayırlıdır.»

•

Birgün ona şöyle dediler:

— Valilerin yanına gir ve onlara öğüt ver. Kötülük yapmalarına mani ol.

Şu cevabı verdi:

— «Bana dediğinize göre, suda yürümeliyim; ama ayağım ıslanmamalı.. Bu olur şey mi?. Ben cidden kendimden korkuyorum. Onların yanına varınca, beni hoş karşılayacaklar ve saygı gösterecekler.. Hâliyle gönlüm onlara kayacak ve yaptığım iyi iş, hiç olacak..»

•

Biri geldi; başına gelen bir musibeti anlattı. Şu sert karşılığı aldı:

— «Hemen yanımdan ayrıl. Allah Taâlâ'yı şikâyet etmek için; benden daha bayağı birini bulamadın mı?..»

•

Derdi ki:

— «İlim adamları üçe ayrılır. Şöyle ki:

1) Hem Allah Taâlâ'yı, hem de emrini bilir. Böyle bir âlim, Allah'tan korkar ve emirlerini yerine getirir.

2) Allah Taâlâ'yı bilir; ama emirlerine karşı yayadır. Bu âlim Allah'tan korkar; fakat emirlerini yerine getirmez.

3) Allah Taâlâ'nın emirlerini ezberlemiştir; fakat onun varlığını, kuvvet ve kudretini idrâk emirlerini ezberlemiştir; fakat onun varlığını, kuvvet ve kudretini idrâk edememiştir. Bu hâliyle ne Allah'tan korkar; ne de emirlerini yerine getirir. Ve bu âlim, kıyamet günü ateşe atılacak kimseler arasındadır.»

•

Derdi ki:

• «Rabbını razı edersen; halk sana karşı dargın durmaya başlar. Halk sana darılmaya başladı mı, belâ kapılarının açılmasını bek-

le.. Ama, onlardan gelecek belâ oklarına dayanmak, insanın imansız kalmasından hayırlıdır..»

o

«Kur'an okuyan birini, komşuları tarafından sevilir görürseniz; onun yağcı olduğunu bilesiniz..»

o

İmam Sevrî'nin menakıbı, burada sayılandan çok fazladır. En iyisini Allah bilir.

91. İMAM ŞAFİİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi:

İdris'in oğlu, Abdullah'ın babası **Muhammed**...

Esas adı **Muhammed** olup, **İmam Şafii** olarak tanınır ve bilinir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin amcasının soyundandır. Bu babda cedleri, Abdi Menaf'ta birleşir.

Gazza'da dünyaya geldi. İki yaşındaydı; alıp Mekke'ye getirdiler.

54 yıl yaşadı. Ömrünün son dört buçuk sene kadarını Mısır'da geçirdi. Ve orada vefat etti. Akşamla yatsı arası, perşembeyi cumaya bağlayan gece idi.. Hicri, 204. —Milâdi, 819.— yıl...

Anasının bağrında yaslı ve darlık içinde yetişti. Çocukluk çağı maddi hâllerin sıkıntısı ile geçti.

Daha çocukluk devresinde iken, ilim meclislerinde oturmaya meraklıydı. Daima ilim meclislerini takib eder; kâğıt bulamadığı için duyduklarını kemik ve benzeri şeylere yazardı. Yazdığı kemiklerle kuyular dolardı.

•

Ilmini Mekke'de Müslim b. Halid'üz-Zencîden tahsil etti. Sonra Mekke ile Medine arasında bir yere gitti. Bu yerin adına **Şuub'ül-Hif** derlerdi.. Orada bir müddet kaldıktan sonra, Medine'ye geldi..

Medine'de **İmam Malik**'in derslerine devam etti: **Muvatta** adlı eserini ezbere dinletti.

İmam Malik, onun bu kavrayışına hayran oldu ve şöyle dedı:

İmam Şafii, bu sıralarda henüz on üç yaşına girmişti.

•

Bundan sonra Yemen'e gitti. Sebebi de amcasının Yemen kadısı oluşuydu.

Yemen'de her hâliyle şöhret yaptı. Sonra Irak'a taşındı. Burada, ciddî bir şekilde kendisini ilmî çalışmalara verdi.

Muhammed b. Hasan ve başka âlimlerle ilmî münazaralarda bulundu.

Sonra, hadis ilmini neşre başladı; böylece mezhebini de kurmuş oldu.

Ehl-i Sünnet yolunun en ileri gelen yardımcısı oldu. İçtihat yaptı; birçok hâlli gereken meseleleri hâlletti.

Her hâli, bilhassa içtihadları takdirle karşılandı. Birçok ilim adamı kendi mezhebini terkederek, onun mezhebine girdi.

Bundan sonra Mısır"a geldi. Burada yeni yeni eserler vermeye başladı. Mısır'a geliş tarihi, Hicretin, 199. yılı idi.

Halk, dünyanın her yanından ona gelir, derslerinde bulunup onu dinlemek isterdi. Rebi b. Süleyman şöyle anlatıyor:

— **İmam Şafii**'nin evi civarında bazan yedi yüz kadar konuk görürdüm. Bunların hepsi; onun derslerinde hazır bulunup, dinlemek için gelirdi. Fakat o, bu kalabalığa aldanmaz, şöyle derdi:

— «Benim mezhebim, doğru ve sahih Hadîs-i Şerîf'lerdir.»

Hiçbir şeyi nefsine mal etmek istemezdi; şöyle derdi:

— «İsterim ki bu ilmi, halk benden duya, öğrene; fakat bir harfini dahi bana mal etmeye..»

Ebu Yahya Zekeriyya el-Ansarî anlatıyor:

— İmam Şafii'nin, yukarıda anlatılan cümledeki' temenni şeklinde izhar ettiği duâsı kabul oldu; mezhebine ait hükümler, sanki onun değilmiş gibi anlatılır. Nevevi şöyle dedi ve Zerkeşî şöyle anlattı, şeklindedir. Böylece; hep onun mezhebi, başkaları tarafından dile gelir..

Derdi ki:

• «Münazara ettiğim şahıs kim olursa olsun; isterim ki: Cenâb-ı Hak onun vasıtasıyla gerçeği meydana çıkara..»

• «İlim talebi fazilet bakımından; nafile namazdan daha değerlidir.»

• «Âhiretin saadetini isteyen, ilimde ihlâs sahibi olsun.»

• «Nefsine zulmedenlerin en zâlımi şunlardır:

1) İyiliğini duymadığı kimseye karşı tevazu gösterir..

2) Faziletini görmediği kimsenin sevgisini kazanmaya çabalar..

Bir rivayete göre de:

3) Tanımadığı, bilmediği kimseyi över...»

• «İlim adamları için; yokluk içinde yaşadığı hâlde, kanaat sahibi olmaktan daha değerli bir ziynet yoktur..»

• «Yirmi yıl tasavvuf ehline hizmet ettim; onlardan istifadem sadece şu iki cümle oldu:

1) Vakit kılıçtır..

2) Günahtan masun kalmanın en hoş şekli; bir hatalı işin çıkışında ortada olmayasın..»

Derdi ki:

— «Hakkında iyi hüküm verilmesini arzu eden kimse; halka karşı iyi zanda bulunsun..»

•

Derdi ki:

• «İnsanın en açık tarafı zaafıdır.. Nefsinin zaafını bilen, Hakk'a doğru hidayet yoluna girmeye nail olur.»

• «Bir kimse ilmi öğrenirken nefsanî şeyler arzularsa, iflâh olmaz. Nefsini zelil görerek ve âlimlere hizmet ederek ilim öğrenirse felâh bulur.»

• «Bir makama baş olmadan önce birşeyler öğrenmeye bak. Bir makama geçip baş olduktan sonra, birşeyler öğrenmeye zamanın kalmaz.»

• «İlmin kendine has incelikleri vardır. Onlara dikkat edilmezse yitirilir. Yitirmemeye gayret ediniz.»

• «Âlimlerin güzelliği, nefislerini iyiliğe erdirmeleridir. İlmin süsü, şüpheli iş ve yerlerden sakınmak, bir de halim selim olmak.

• «Cenâb-ı Hak ilim adamlarına birçok şeye karşı zahid olmaları gerektiğini bildirmiştir; yasak etmiştir. Onlar için o yasak şeyleri yapmaktan daha kötü ve ayıp şey yoktur.»

• «İlim ezber edilen şey değil; ilim, kendisinden faydalanılan şeydir.»

• «İlim adamlarının yokluk içinde yaşamaları, arzuları dahilindedir. Arzu etseler zengin olabilirler. Ama cahillerin durumu öyle değildir. Onlar durumları icabı o hâli yaşamaya mecburdur.»

• «İlimde cedel, kalbi karartır ve kin doğurur..»

• «İnsanlar, Sûre-i Asr'ın delâlet ettiği manadan gafildir.»

•

Gecelerini üçe ayırmıştı. Bir kısmında uyur, bir kısmında namaz kılardı. Kalan kısmında da yazardı.

Bir rivayete göre; uyudu denemeyecek kadar az uyurdu.

Her gece Kur'an-ı Kerîm'i hatmederdi.

•

Şöyle anlatmıştı:

— «Kendimi bildim bileli hiç yalan söylemedim. Ne doğru, ne de yalan bir iş için yemin etmedim.»

Kış olsun, yaz olsun; hazarda olsun, seferde olsun; cuma günü namazdan önce yıkanmayı bırakmadım.

Bir defa hariç; on altı yıldır, karnımı doyurmadım. O doyurduğum zaman da, çalışma saatimin boşa gittiği bir andı..»

•

Derdi ki.

• «Takva halını nefsi için aziz bilmeyen zelil olur.»

• «Hayatım boyunca fakirlikten kurtulmadım.»

• «Dünyanın fazlasını taleb etmek, bir cezadır ki; Cenâb-ı Hak onunla tevhid ehlini cezalandırır.»

Yolda daima asa ile yürürdü. Sebebini soranlara da şöyle derdi:

— «Dünyada bir yolcu olduğumu, her zaman hatırlamalıyım.»

•

Derdi ki:

• «Nefsini zayıf gören doğru yola erer.

• «Dünya işlerinde bir darlığa, veya bir şehvet sıkıntısına düşen kimse, kendisini ibâdete vermeli.»

• «Dilenciliğe alışan kimsede, Allah'a itaatın adı dahi kalmaz.»

• «Kalbine ilâhî bir nur penceresinin açılmasını isteyen kimse, şu dört şeyi yapsın:

1) Halvet:
2) Az yemek.
3) Sefih kimselerle düşüp kalkmayı bırakmak.
4- Bilgileriyle, yalnız dünyalık arzu eden ilim sahiplerine buğzetmek.

• «Her ilim sahibinin, Cenâb-ı Hak'la arasında kalması gereken, devamlı bir virdi olması lâzımdır.»

• «İçinizden biri, bütün halkı kendisinden memnun etmek isterse; yapamaz.. Kul ihlâs sahibi olmaya dikkat etmeli.. Yaptığı her iyi amel, Allah'la arasında kalmalı..»

• «Riyayı, ancak ihlâslı kullar bilebilir.»

• «İlmi ve ameli gerçekten özüne sindiren bir kimse, insanlara nasihat etmiş olsa; hepsini akıllandırır ve zahidlik yoluna çekerdi.»

• «İnsanları sevk ve idare etmek, hayvanları idare etmekten çok zordur.»

• «Soğuk suyun, şahsiyetimi düşüreceğini bilsem; içmezdim. Şahsiyet sahipleri iyi yolda, daima bir gayret ve çabalama içindedirler..»

•

Derdi ki:

• «Akıllı ona derler ki kendisini her cins kötülükten koruya...»

• «Allah Taâlâ'dan sonunu iyi bitirmesini dileyen kimse; halka karşı iyi zan beslesin..»

«Evlenen arkadaşlarıma devamlı, tam kırk yıl: "Evlilik hayatınızdan memnun musunuz.. Evlilik hayatını nasıl buldunuz?" Şeklinde

sordum.. Birinden dahi: "İyidir.. İyilik buldum..." Sözünü işitmedim... Duymadım..»

•

Derdi ki:

«Kendisini mûdâra etmeye muhtaç olduğun kimse, senin din kardeşin olamaz.»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Şu üç hal, din kardeşine dair sevgi işinde doğruluğa alâmettir:

1) Bazı ufak tefek hataları hoş görüp yüzüne vurmadan, olduğu gibi kabul etmek..

2) Bazı açıktan yapılan yersiz hareketler varsa kapamak..

3) Kendisine karşı bir yanlış harekette bulunursa bağışlamak..»

•

Derdi ki: Arkadaşlığın âlâmeti, arkadaşının dostunu da arkadaş bilmektir.

• «Dostlarla yapılan sohbette boy ölçüşecek bir sevimli hareket yoktur. Onların ayrılığı kadar da gam ve keder veren şey yoktur..»

Derdi ki: Evinde unu bile olmayan kimse ile istişare etme.

• «Bir din kardeşine karşı izhar edeceğin itimat duygusu; onun mürüvvetine halel getirecek kadar aşırı olmasın..»

• «Ufak bir yanlış hareketinle üzülecek kimseye çok yüz verme..»

•

Derdi ki:

• «İyilik eden sana arkadaş olur; cefa eden de senden ayrılmış sayılır..»

• «Başkalarının yanında çekiştiren; bulunmadığın yerde de seni çekiştirir.»

• «Memnun ettiğin zaman, seni sende olmayan vasıflarla anar; darıltığın zaman, yine seni sende olmayan vasıflarla anar ve anlatır.. Çekiştirir..»

• «Bir kimse din kardeşine gizli gizli öğüt verirse; tesirli nasihatta bulunmuş ve iyi huylarla süslenmiş olur.. Açıktan halk arasında öğüt verilmeye kalkılırsa tesirsiz olur. Bir bakıma ayıplamış, dolayısiyle utandırmış olur..»

• «Bir kimse, kendisini, layıkı olmadığı mevkie çıkarmaya çalışırsa; Allah Taâlâ onu layık olduğu mevkie indirmesini bilir..»

•

Derdi ki:

• «Boş ve batıl şey uğruna süslenen kimsenin haya perdesi yırtılır.»

• «Böbürlenmek, âdi ve bayağı kimselerin vasfıdır.»

• «Kanaat sahibi olmak, rahatlık doğurur.»

• «İnsanların en değerlisi; kendi kendisine bir kıymet biçmeye kalkmayandır. Ve fazilet bakımından insanların en değerlisi; kendi kendisine bir fazilet süsü vermeye yeltenmeyendir.»

• «Sırrını saklamasını bilen, işinin hâkimi olur..»

•

Derdi ki:

• «Yanıldığını anlayan; anladığı için de, sevinen kimse; yanıldığı şeyin doğru şekline dair bilgiyi, mutlaka kalbinde bulur..»

• «Bir sürü sıkıntılara katlanıp, dünyalık artırmaya bakmak; fakirlik içinde yaşamanın, taa kendisidir.. Zorla artırmaya bakmadan, gelene razı olmak, rahatlıktır..»

• «Halka, bol bol dünyalık dağıtmak; çok kötü arkadaş kazanmaya sebep olabilir.. Eli sıkı tutup birşey sızdırmamak da düşmanlık.. Öyleyse ne çok eli açık ol, ne de cimri..»

•

Derdi ki: Hiç kimseye olduğundan fazla değer vermedim. Kime fazla değer vermişsem, kendi değerimin o kadar düştüğünü gördüm.

• «Ne köleye vefa, ne de bayağı kimselere teşekkür olur..»

• «Arsız kimseyle dünyada arkadaş olmak; kıyamet günü insanı utandırır..»

• «Âdi kimselerle düşüp kalkmak, insanı onların ayarına düşürür..»

• «İşittiği bir konuyu sadece kulağı ile dinleyen; ancak onu nakleden olur.. Kalbini de veren; kendisi için de birşeyler elde etmiş olur..»

Yaptığı işlerle öğüt vermeye çalışan da, hidayetçi olur..»

•

Derdi ki:

— «Şu dört şey insanı zelil edebilir:

1) İlim meclisine kitapsız girmek..

2) Yelkensiz suya açılmak..

3) Hamama tassız girmek..

4) Malına nail olmak için kadına yalvarmak..»

• «Ahmakla geçinme yollarını aramak, erişilmesi güç bir gayedir.»

• «Kadılık yapıp da; fakir düşmeyen belki de hırsızdır..»

• «Fakih'in yanında bir azılı kişi olmalı ki ona sataşanlarla çekişe...»

• «Hizmet edene hizmet edilir..»

•

İmam Şafii, insanların en kerimi ve cömerdi idi.

Yemen'den Mekke'ye geldiği zaman, yanında on bin altını vardı. Onları şehrin dışında bir yere saklattı. Fakat halk; altın haberini her nasılsa duydu.. Duyan başına üşüştü.. Bizar oldu ve hepsini dağıttı.

Biri gelip birşey istese; isteyen kendisiymiş gibi utanırdı.

Sakalına kırmızı kına çalardı. Bazan da sarıya boyardı. Bunları hep sünneti yerine getirmek için yapardı.

Devamlı hastalığı vardı. En çok, bâsur tabir edilen hastalığa müptelâ idi. Devamlı kan gelirdi. Sohbette, altına bir kab almadan oturamazdı.

Yunus bin Abdül-A'lâ; Şafii kadar devamlı hastalığa tutulanı görmedim, diyor..

Orta halli elbise giyerdi. Yüzük kullanırdı. Yüzük kaşına şu yazıyı kazıtmıştı:

— İtimad için, İdris'in oğlu **Muhammed'e**, Allah kâfi...

Heybetli bir görünüşü vardı. O bakarken; arkadaşları su dahi içemezdi; çekinirlerdi..

Otururken bir örtüye bürünür. Bir yastığa da dayanırdı.. Minderinin altında daima iki sopa bulunurdu..

— «Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimize bol bol selavat getireni severim..» Derdi..

— Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizin:

— **«Kur'anı güzel sesli, makamlı okumayanı bizden saymayız..»**

Hadis-i Şerifindeki «güzel sesli ve makamlı okumayı», hüzünlenmek ve terennüm etmek şeklinde tefsir ederdi.

•

Derdi ki:

— «Hadis ravilerinden kimi görsem, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ashabından birini görmüş gibi olurum.»

Şöyle derdi:

— «Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ashabı -radıyallahu anhüm- yolunda olmayanı, havada yürür görsem; yine doğruluğunu kabul etmem.»

•

— «Nefsini kötülükten esirgemeyene, ilmi fayda vermez.» Diye anlatırdı..

Bir cariye satın alsa, ona yaklaşmamayı şart koşardı.. Çünkü devamlı hastaydı.

Derdi ki:

• «İçine bidat karışmadığı takdirde; iyilik ve cömertlik, dünya ve âhirette insanların ayıplarını kapatır.»

• «Kızdırılmak istendiği zaman, kızmayan merkeptir. Memnun edilmek istendiği zaman, memnun olmayan da şeytandır..»

• «Tek gözlü, şaşı, aksak, kanbur, gök gözlü ve şaşı olan kimselere karşı dikkatli olunuz. Bedeninde sakatlık olan herkese karşı hazer ediniz. Çünkü onların pek çoğu yalnızlık ve aşağılık duygusu içindedir ve onlarla geçim zordur.»

• «Baş olmayı taleb eden, onu yitirir.»

• «İnsanın yaşını anlatması iyi olmaz. Küçük olduğunu anlarsa, hakir görürler... Yaşlı olduğunu anlarsa, ihtiyar, bunak derler..»

• «Özü kuru kimselere karşı yumuşak olunuz. Onların içinde yumuşak başlı ve hoş huylu olan azaldı.»

• «Giydiği temiz olanın, kederi az olur.. Kokusu güzel olan, akıllıdır..»

• «Yaptığım nasihatı kabul eden herkese hediye verdim. Ve bana karşı manevî bir sevgi bağı kurdum.. Nasihatımı tutmayan da gözümden düştü ve kalbimden sildim..»

•

Rabi' anlatıyor:

— Vefat edeceği gece Şafii'nin yanına vardım.. Halini sordum; şöyle anlattı:

— «Dünyadan göçüyorum.. Ondan artık ayrılıyorum, ümit şarabını da içiyorum.. Kötü amellerimle karşılaşacağım; ama Kerim olan Rabbıma gidiyorum..» ... ve ağladı...

•

Menakıbî çok ve meşhurdur...

En iyi bilen Allahtır..

Allah ondan razı olsun...

●

92. İMÂM MALIK

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı Enes..

Uzun boyluydu.. Başı büyükçeydi.. Başının, üst kısım saçları açıktı.

Saçı, sakalı tamamen ağarmış ve beyazlığın son haddini bulmuştu...

Uzun, güzel, **Aden** işi elbise giyerdi..

Hadis-i Şerif derslerine oturacağı zaman, tam bir boy abdesti alırdı... Sonra koku sürünür, temizlik için ne gerekse yapardı... Daha sonra halka, seslerini kısmalarını emrederdi:.

Eve gittikte bütün meşgalesi, mushaf olurdu... Okur inceliklerini bulmaya çalışırdı..

Heybetliydi.. Sultanlar dahi ondan çekinirdi..

Bıyık traşını iyi karşılamazdı.. Bir eksik sayardı. Tıpkı âzâlardan birinin eksik oluşu gibi...

•

Derdi ki:

• «Okuduğum eserlerden edindiğim bilgiye göre; kıyamet günü, peygamberlerin -aleyhisselâm- mesul olduğu şeylerden, âlimler de mesul olacaklardır»

• «Mescide giden münafıklar, kafesteki serçe kuşlarına benzer... Kafesin kapısı açılır açılmaz, o kuşlar uçarlar...»

•

Yirmi beş yıl, **Cemaat** işine karışmadı.. Sebebini sordular:

— Neden dışarı çıkmazsın, cemaat arasına karışmazsın, sebebi ne ola ki?.

Şöyle anlattı:

— «Çok kötü haller görmekteyim.. Mani olmam gerekir.. Bu iş de zordur; korkarım.»

Derim ki; bu cümledeki mana ona göredir.. O bir müçtehiddir, içtihadın icap ettirdiği şeyi yapması gerekir. Başkası için böyle bir şey, özür sayılmaz. En iyisini Allah bilir..

Derdi ki:

— «Bir kimse kendini övmeye başlarsa değeri düşer.»

•

Bir mesele için: «Evet.»

Veya:

— «Hayır.»

Dedi mi, artık ona:

— Bunu niçin söyledin ve nereden aldın?. gibi sorular sorulmazdı.

•

İlmi dokuz yüz âlimden aldı... Bunların üç yüzü **Tabiin** idi...

Şöyle anlattı:

— «İlim çok rivayetle olmaz... O bir nurdur; onu kalbe Allah Taâlâ yerleştirir.»

Kendisine:

— İlim tahsili hakkında ne buyurursun? Diye sordular... Şu cevabı verdi:

— İyidir, hoştur ama bak; akşamında, sabahında sana gereken ne?.. İşte onu bul ve bırakma...»

Cafer bin Süleyman ondan zorla boşattırılan kadının, boş olacağına dair fetva istiyordu. Vermedi. Bunun üzerine onu dövdü.

Bir deveye bindirdi.. Ve kim olduğunu, halka anlat dedi...

Kendini şöyle tanıtmaya başladı:

— «Dikkat! dikkat!.. Beni bilen bilir.. Bilmeyen de bilsin; ben **Enes Oğlu Malik'im**... Size söylüyorum duyun: Zorla karı boşamak hükümsüzdür..»

Bu sözleri Cafer'e ulaştırdılar. Hemen şu emri verdi:

— Çabuk yetişin; deveden indirin..

•

Derdi ki:

• «İlim talebinde bulunan kimseye gerekir ki; vakarlı ola ve içinde Allah korkusu taşıya...»

• «İlim adamı; kendisine itaat etmeyen kimselerin yanında konuşmamalı... Böyle bir konuşma; ilme züldür, onu küçük düşürmektir.

•

Medine sokaklarında yalınayak dolaşırdı.. Sebebini soranlara; şöyle dedi:

— «Ben, Allah Peygamberinin, türbesi bulunan bir yere hayvan derisiyle basarsam, Allah'tan utanırım..»

•

Bir gün Mutarrif'e şöyle sordu:

— «Halk benim için neler söyler?..»

Mutarrif:

— Dostlar överler.. Düşmanlara gelince; onlar da atar, tutar...

Cevabını verince şöyle buyurdu:

— «İnsanlar hep böyledir.. Dostları da olur, düşmanları da... Ne derlerse desinler; bize düşen, o sözlere kanmaktan Allah'a sığınmaktır.»

•

Birisi:

— **«Rahman arşa istiva etti.»** (20/5)

Âyet-i Kerimesinin tefsirini sordu..

Terledi, başını yere eğdi.. Elindeki asayı yere çakıp bir müddet kaldı. Sonra başını kaldırdı ve şöyle dedi:

— «Nasıl olduğunu akıl idrâk edemez. İstiva ondandır; meçhul değildir. Buna, böylece iman vaciptir. Buna dair soru da bidattır.. Seni de, ehli bidat sanıyorum.»

Sonra emretti.. Soruyu soranı derhal dışarı attılar...

•

Hicretin, 93. —Milâdi, 711.— yılında doğdu.. Ve 179. —Milâdî, 785.— yılında da vefat etti.. Bakı'a defnedildi..

Allah ondan razı olsun..

●

93. İMAM AZAM

Allah ondan razı olsun..

Esas adı **Numan**'dır.

Künyesi **Ebu Hanife**'dir. Babasının adı da Sabit...

•

Hicrî, 80. —Milâdî, 699.— yılında dünyaya geldi.

Hicrî, 150. —Milâdî, 767.— yılında Bağdad'da vefat etti.

Vefat ettiği zaman, yetmiş yaşında idi..

•

Kendisi **Tabiîn**'dendir.

Adları aşağıda sayılan dört sahabenin hayatına kavuştu..

1) Enes b. **Malik**..
2) Abdullah b. Ebî **Evfa**..
3) Sehl b. **Saad**..
4) Eb'üt-Tufeyl..

Çocuk olduğu için, bunlardan bir istifadesi olmadı..

Kadılık makamını kabul etmedi. Sopa attılar.. Hatta başına dahi vurdular. O zaman hilafet Mervan'da idi. Bütün işkencelere rağmen kabul etmedi.

Kabul etmeyeceğini kesin olarak anlayınca; serbest bıraktılar.

Serbest bırakılınca hâlini sordular. Şöyle anlattı:

— «Sopadan çok; annemin üzüntüsü bana ağır geldi..»

İmam Ahmed, onun bu hâlini her hatırladıkça ağlar ve içten sızlanırdı..

•

Mervan'dan başka **Ebu Cafer** de kadılık için **İmam Azam**'ı zorladı. Kûfe'den **Bağdad'a getirtti**; yine kadılığı kabul etmedi.. ve:

— «Ben kadı olamam...»

Dedi.. Bunun üzerine Ebu Cafer onu hapsetti. Bundan sonra hapisten çıkarılmadı ve öldü...

Hapiste iken birkaç defa **Mansur** onu çıkardı; kadılık için ağzından söz almak istedi.. Fakat, her:

— Kadılığı kabul et,

Teklifine karşılık, şöyle dedi:

— «Ya Mansur, Allah'tan kork.. Ve yalnız Allah'tan korkanı kadılığa getir. Ben kızmadığım, öfkeli olmadığım zaman dahi, kendimi emin bir kimse saymıyorum.. Kızdığım zaman nasıl emin sayılırım..»

Bir rivayete göre, iki gün gün kadılık yaptı.. Akabinde altı gün kadar hasta oldu... Ve öldü...

•

İbn-i Cevzî anlatıyor:

Halife Mansur kadılık için dört kişiyi davet etti.. Bunlar; İmamı Azam, Süfyan-ı Sevri, Mis'ar ve Şerik idi..

Dördü bir araya gelip konuşurken; **İmam Azam** şöyle dedi:

— «Davet sebebimiz malum.. Durumumuz için bir tahminde bulunacağım.. dinleyin:

Ben, bir yolunu bulup bu işten kurtulacağım.

Mis'ar ahmaklık numarası yapıp kurtulacak..

Süfyan-ı Sevri, kaçacak..

Serik de bu işe kapılacak.»

Gerçekten dediği gibi oldu..

Mis'ar ahmaklık numarası yaptı.. Mansur'un yanına çıkar çıkmaz, hemen:

— Nasılsın, ne âlemdesin?.. Ehlin ayalin nasıl?.. Merkebin nasıl?.. Diğer hayvanların ne âlemde?.. sıhhatları?..

Diye sormaya başladı.. Mansur:

— Bu herif deli.. Atın dışarı,

Dedi ve dışarı attırdı..

Şerik kadılığı kabul etti. Sevrî bunu duyunca şöyle dedi:

— Senin için de kaçma fırsatı vardı. İsteseydin kaçardın.. Fakat kaçmadın..

•

İmam Azam'ın elbisesi çok temizdi.. Giyim tarzı çok güzeldi.. ve kokusu hoştu.. Çok ikram ederdi.. Din kardeşlerine karşı eli çok açıktı..

O kadar güzel kokusu vardı ki, eve yakın olunca evdekiler; evden çıkınca da eve yakın olanlar, görmeseler dahi, gelişini gidişini kokusundan anlarlardı...

Derdi ki:

— «Her namazımda, mutlaka şeyhim Hammad'a ve kendisinden ilim tahsil ettiğim her zata ve ilim öğrettiğim herkese mutlaka duâ ederim.»

İmam Şafii de, **İmam Azam**'ı daima över ve şöyle derdi:

— Fıkıh ilminde, insanlar Ebu Hanife'nin çocuklarıdır..

•

Geceleri hiç uyumazdı; daima namaz kılardı.. Bu yüzden kendisine **Dikme** adını vermişlerdi..

Kırk yıl, yatsı abdesti ile sabah namazı kıldı..

•

Borç verdiği kimsenin duvarı gölgesine oturmazdı.. Sebebini soranlara şöyle anlatırdı:

— «Her alacağın getirdiği menfaat, faizdir.»

•

Geceleri kıldığı namazın her rikâtında Kur'an-ı Kerîm'i hatmederdi..

Çok ağlardı. Ağlayışını komşuları da duyar, acırdı..

Vefat ettiği makamda yedi bin defa Kur'an-ı Kerîm'i hatmetmişti..

Abdüllah b. Mübarek anlatıyor:

— Ebu Hanife kırk yıl; beş vakit namazı tek abdestle kıldı...

Az uyumak âdeti olmuştu..

Yaz günleri öğlenle ikindi arasında bir parça uyur, kalkardı.. Kış günleri de gecenin ilk saatlerinde bir miktar uyurdu..

Rüşvet alan kadılar için şöyle derdi:

— «Halife azletmese dahi, rüşvet alan kadı, hükmen azledilmiş sayılır..»

Bir gün, **Alkame** ile **Esved** hakkında:

— Bunların hangisi fazilet bakımından daha önde?..

Şeklinde soruldu.. Şu cevabı verdi:

— «Allah'a yemin ederim.. biz bugün onları ağzımıza dahi alacak kudrette değiliz.. Bu hâlimizle nasıl onların fazilet derecesini ölçebiliriz..»

•

Derdi ki:

— «Hakk'a yakın her melek ve halka gönderilen her peygamber üzerinde Hakk'ın saltanatı hüküm sürer.. Dilerse onlara azab eder; dilerse bağışlar..»

•

Şöyle anlatmıştı:

— «Mürcie diye bir grup vardır.. Bunlara Mürcie denmesi âsi kulların durumunu Allah'a bırakmalarıdır.. Bunlara:

— Öbür âlemde âsilerin hâli n'olacak; nerede kalacaklar?

Diye sorulduğunda:

— Onların işi Allah'a kalmıştır.. Nasıl dilerse öyle yapar..

Derler. Çünkü cehennemde yalnız kâfirler kalacak.. Müminler ise cennette..»

•

Yahudi bir komşusu vardı; bu yahudinin helâsı onun evine sızardı.. Bu sızıntı yirmi yıl sürdü.. Bir defa dahi, gidip:

— «Senin helâ, bizim eve sızıyor.. çaresini bul..»

Demedi. Siler süpürür, götürür mezbeleye dökerdi. Yahudi bu durumu hiç anlamazdı.. Nice zaman sonra duydu.. Duyunca da, ağlayarak geldi ve İslâm dinini kabul etti..

•

Derdi ki:

— «Bir kimse ibâdet işinde hiç ayrılmadan şu direk gibi kalıp gitse; midesine gireni, helâl veya haram diye seçmedikten sonra hiçtir.. Hiçbir ibâdeti makbul olmaz.»

•

Derdi ki:

• «Halk arasında elli yıldan beri yaşarım.. Hatamı örten bir kişiyi görmedim.. Kendisinden kesildiğim kimsenin bana geldiği olmadı.. Ayıbımı da örten olmadı. Öfkelendiği zaman, beni emin gören ile çıkmadı..

Bu durum karşısında onlarla uğraşmak sadece hamakattır..»

• «Dünyaya kızmak için aslında sebep yok.. Ama onda Allah'a isyan edilir.. Ona kızılması da, bu yüzden olur..»

• «Bir ekmek ele geçince, onun yanına tuz aramaya kalkmak nefsanî bir istektir.»

•

Vefatından sonra rüyada görüldü.. Gören tarafından soruldu:

— Rabbin sana ne yaptı?.

— «Beni bağışladı,»

Dedi; sonra:

— İlmin sayesinde mi?

Denince şu karşılığı verdi:

— «Hayır.. Hangi ilimden söz edersin?.. Nerede ilim?.. onun bir sürü edeb ve erkânı var.. kim yerine getirebilir? Yapan pek azdır..»

— O hâlde bağışlanma sebebi ne ola?..

Diye tekrar soruldu.. şöyle buyurdu:

— «Halkın iyi zannı... Onlar benim için iyi düşünürdü... Bende olmayan iyiliği onlar var tahmin ederdi. Bu yüzden Rabbım beni bağışladı..»

•

Derdi ki:

• «Rahatlık tadını alamayan, dinin, tadını da alamaz.»

• «Zihninden geçen kötü şeyi, söylemeyene günah yazılmaz.»

• «Dünyada, şüphelileri bırakan, fakih kişiden daha kıymetli ve aziz bir şey yoktur..»

Biri geldi:

— Seni seviyorum,

Dedi.. Az durakladı; sonra şöyle buyurdu:

— «Beni sevmene ne mani vardı ki?.. Sen benim, ne amcamın oğlusun... Ne de komşum...»

•

— «Çekişmeyi seven ilim adamları, bir takım hikâyecilerdir ki, haksız yere halkın malını yemek isterler..»

Şöyle anlatırdı:

— «Kadı'nın, bir yıldan fazla kadılık makamında bırakılması iyi değildir.. Bir yıldan fazla kaldığı takdirde; inceliklere dikkati azalır; hatta kalmaz bile... gider..»

Allah ondan razı olsun..

●

94. İMAM AHMED b. HANBEL

Allah ondan razı olsun..

•

— «Cenâb-ı Hak kullarını zikrine çeker; bu hâle erene mübarek olsun.»

Şöyle anlattı:

— «Rabbımı rüyada gördüm: Sana yakın olanları, yaklaştıran vasıtalar arasında, en değerlisi nedir ya Rabbi?

Dedim.. Şöyle buyurdu:

— Kelâmımı okumak...

Tekrar:

— Anlayarak mı, anlamadan mı?

Diye sordum.. Şu cevabı aldım:

— «Anlayarak da, anlamadan da...»

•

Bir yerden Hadis-i Şerif dinlemek gerekse; mutlaka, yanında başkalarının da bulunmasını isterdi..

Birçok zatlar böyle yapmıştır. Bunlar arasından; Yahya b. Maîn'i ve Abdullah b. Davud'u sayabilirim.

En doğrusunu Allah bilir..

•

Derdi ki:

— «Zekeriya -aleyhisselâm-'ın oğlu Yahya -aleyhisselâm- harama bakmak korkusu yüzünden evlendi..»

•

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin 'sünnetini tam manasıyla yerine getirmeye çalışırdı. Bid'attan kaçardı.. Bu hususta; o kadar ileri idi ki, çevresine örnek olmuştu.. Bu konuda bir misal verilecek olsa, onu verirlerdi..

Gece namazını hiç bırakmazdı..

Yirmi dört saatte, mutlaka bir defa Kur'an-ı hatmederdi..

Halka daima kolaylık yollarını gösterir; onlara ağır vazifeler yüklemezdi.

•

Ebu İsmet -rahmetullahi aleyh- anlatıyor:

— Bir gece İmam Ahmed'in yanında kaldım. Yatarken baş ucuma bir kab dolusu, su koymuştu. Sabahleyin yanıma geldi, suya baktı; olduğu gibi duruyordu. Hayret etti ve şöyle dedi:

— «Fesubhanellah, bir adam var; ilim talebi yolundadır. Ama, gece bir virdi yok!.

•

Saçlarına, bıyığına ve bedenindeki tüylere bakardı.

Elbisesi temiz ve beyazdı..

Meclisi tamamen âhiret emrine verilmişti; orada dünyaya dair işler konuşulmazdı..

Düğün, sünnet, velime gibi şenlik yemeklerini yerdi.. Ama, evinde annesi dahi çıplak olsa, zekât almazdı.. Sebebini soranlara da şöyle anlatırdı:

— «Bu dünya günleri azdır. Yakında taşınırsınız.. Zekâta gelince; o halkın mal kiridir.. Onu kabul etmektense; çıplak kalmaları hayırlıdır..»

Acıktığı zaman, birşey bulamazsa, kimseden yiyecek istemezdi.. Kuru ekmek kırığı bulur, üzerinde toz toprak varsa siler; sonra bir kab içinde ıslatır yerdi.. Katığı da tuz olurdu..

Yağda pişirilmiş mercimek çorbasını severdi.. Pişirip getirirlerdi; yerdi.. Ama, çok kere ekmek katığı sirke olurdu..

Yolda yürüdüğü zaman; seri adımlarla yürürdü.. Öyle ki, kimse peşinden gidemezdi..

•

Hasta olmuştu.. İdrarını tahlile götürdüler; tabib baktı ve şöyle dedi:

— Bu, ciğeri gam ve hüzünle parçalanan birinin idrarına benziyor..

•

Taa, çocukluğundan beri gecelerini ihya ederdi..

Yalnız kalmayı çok severdi. Onu kimse ile görmek mümkün değildi. Görenler; ya mescitte, ya bir cenazede, ya da bir hasta ziyaretinde görebilirdi..

Çarşı pazarlarda dolaşmayı sevmezdi.

Bir gün ve gecede virdi; üç yüz rikât namazdı. Kırbaçlandıktan sonra zayıfladı.. Eskisi gibi, üç yüz rikât namaz kılamadı; yüz elliye indirdi. Artık yirmi dört saatlik virdi bu olmuştu..

Beş defa hac yaptı. Bunların üçüne yürüyerek gitti. Her hacca gidişinde, yirmi dirheme yakın sadaka dağıtırdı..

Mihnet günlerinde kırbaçlanacağı zaman Allah Taâlâ, Ebu Haysem'ül-Ayyar adlı birinin dili ile ona kuvvet ve cesaret ihsan eyledi..

Adı geçen, **İmam Ahmed**'in yanına geldi ve şöyle dedi:

— Ya **Ahmed**, ben falanca hırsızım.. Yaptığım batıldı.. Suçumu ikrar etmem için bana, tam on sekiz bin kamçı vuruldu; yine de ikrar etmedim.. Sen hak üzeresin ve hakkı söylüyorsun.. Sakın, kamçı acısından, dilin kaymasın..

Bu sözü hiç unutmadı. Kamçı, üzerinde her şakladıkça, o hırsızın sözünü hatırlıyordu.. Dayandı ve kendisinden istenen sözü söylemedi..

Sonra.. o sıkıntılı günleri geçti.. Halife Mütevekkil ona saygı gösterdi..

Bir defa Mütevekkil'in evine gitti. Mütevekkil, anasını çağırdı ve:

— Anacığım gel; bu zatın gelişi ile eve nur doldu..

Dedi. Ve güzel elbiseler giydirdiler. **İmam Ahmed** giydiğine baktı ve şöyle dedi:

— «Bütün ömrümce, bunlardan kaçarak kurtuldum.. Ama âhir ömrümde, yine onların tuzağına tutuldum.. diyerek ağladı.

Verilen elbiseyi, orada kaldığı süre giydi; ayrılırken çıkarıp attı.

•

Oruçlarını peş peşe tutar; üç günde bir iftar ederdi.. İftar ettiği şey de, ya bir hurma, veya bir parça un çorbası olurdu...

•

Fudayl b. Iyaz anlatıyor:

— **İmam Ahmed** yirmi sekiz ay hapis yattı.. Hergün bayılıncaya kadar kamçı ile dövülürdü.. Bayılır düşerdi. Kılıçla dürter ve tekmelerlerdi. Taa, halife Mutasım ölünceye kadar.. O ölünce Vâsık yerine geçti. Durumu daha da kötü oldu.

— «Artık bu ülkeyi ilhad halleri sardı; duramam..»

Dedi; gizli yaşadı.. Ne namaz, ne de bir başka iş için cemaat arasına karıştı.. Taa, Vâsık ölünceye kadar.. O ölünce de yerini Mütevekkil aldı.. **İmam Ahmed**'den işkenceyi kaldırdı.. Makamına getirtti.. İzzet ve ikramda bulundu.. her tarafa yazdı; **İmam** aleyhindeki cereyanı durdurdu... Kur'an'ın mahluk olmadığını ilân etti.. Bu suretle Mutezile de susturuldu.. Onlar, en şerli bidat ehli idi..

•

Ahmed b. Assâl anlatıyor:

İmam ı Ahmed'le birlikte Halife Memun'a götürüldük. Bizi bekçi karşıladı. Ağlıyordu.. Bir yandan göz yaşlarını siliyor; bir yandan da şöyle diyordu:

— Ya Eba Abdüllah, bana darılma.. **Emir'ül-Müminin** kılıcı çekti ve yaygıyı yaydı. Şimdiye kadar hiç böyle olmamıştı.. Ve: (Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- yakınlığım hakkı için, **İmam Ahmed** ve arkadaşı; Kur'an'ın mahluk olduğunu söylemedikçe kınına sokmam, dedi..)

Bunu duyan **İmam Ahmed** iki dizi üzerine çöktü. Gözlerini semaya dikti ve Allah'a yalvarmaya başladı.

Gecenin üçte biri gelmişti. Şiddetli bir ses duyduk.. Çok gürültü oluyordu.. Az sonra bekçi kapıyı açtı; yanımıza geldi. Ve.. şu haberi verdi:

— **Ya Ahmed**, haklısın... Kur'an mahluk değil; Allah'ın kelamıdır. Buna yemin ederim.. Ona dil uzatan ölür.. Işte şahidi; **Emir'ül-Müminin** öldü..

•

Kur'an'ın mahluk olduğuna dair fetva almak için Memun **İmam Ahmed**'i Medine'ye davet etmişti. Medine'ye yaklaştığı sırada, âbidlerden biriyle karşılaştı.. Âbid şöyle dedi:

— Ya Ahmed dikatli ol. Gidişin Müslümanlar için bir uğursuzluk olmasın.. Cenâb-ı Hak; o müslümanların duası bereketiyle senden razı olacaktır. Sen onlara vekâleten gidiyorsun.. İnsanlar; orada söyleyeceğin sözü bekliyorlar.. Sen ne dersen, onlar da öyle diyecekler..

İmam Ahmed bu sözleri dikkatle dinledi.. Ve:

— Allah bize yeter, o ne güzel vekildir; Dedi.. Ve.. yoluna devam etti..

Zindana attıkları zaman; ayaklarına dört zincir vurmuşlardı.

Halifeye niyabeten! **İmam Ahmed**'le cidali İbn-i Ebi Davud üzerine aldı. Önce halifeye döndü:

— Bu **Ahmed** sapıktır. Bidat yoluna sapıyor; halkı da şaşırtıyor, Dedi.. Sonra **İmam Ahmed'e** döndü ve:

— Halife yemin etti. Seni öldürmeyecek.. Ama, sopa üstüne sopa atacak; taa ölünceye kadar... dedi.

Bundan sonra **İmam Ahmed**'le münazaraya başladılar. **Halife de** dinliyordu.. Bu münazara geceli gündüzlü devam etti. Çok da uzadı. Sonunda İbn i Davud, halifeye döndü ve şöyle dedi:

— Artık bunu öldür, vebalı bize...

Bunun üzerine Halife elini kaldırdı ve bütün gücüyle, **İmam Ahmed**'e bir tokat attı. **İmam Ahmed** bu bir tokatta düşüp bayıldı.

Halife **İmam Ahmed** taraftarlarından korktu. Biraz su isedi; üzerine serpti, ayıltı.

•

Bir gün halini şöyle anlatmıştı:

— «Beni dövmeye götürüyorlardı.. Halifenin bütün adamları oradaydı.. Aradan biri kalktı ve şöyle dedi:

— **Ya Ahmed,** iki ağaca kuvvetli tutun; sakın bırakma..

Ne demek istediğini anlayamadım.. Ama, yine de önümde iki ağaç varmış da tutacakmış gibi yapıyordum.»

Anlattıklarına göre; ölünceye kadar o acıyı çekti.

Bu yıllarca devam etti.

Bişr b. Hâris diyor ki:

— **İmam Ahmed** ocağa girdikten sonra, saf kırmızı altın çıktı. İmtihanda tam not aldı..

Heysem -rahmetullahi aleyh- anlatıyor:

— **İmam Ahmed,** yaşadığı zamanın halkına, ilâhî bir hüccetti. Fudayl de aynı şekilde, kendi zamanı halkı için bir hüccetti. Her devrin böyle büyük ilâhî bir hücceti olur..

Şöyle derdi:

• «Bir kimsenin yüz tane iyi huyu olsa; bununla beraber şarab içse, bütün iyilikleri silinir..»

• «Öğrettiği ilme karşılık, dünyalık alandan, ilim öğrenmeyiniz..»

Komşusu hasta olmuştu.. Oğlu yanına geldi ve:

— Babacığım, komşumuzun ziyaretine gitmeyecek miyiz?.

Dedi. Düşündü, şöyle buyurdu:

— «Oğlum, o bize ziyarete gelmedi ki; biz de onun ziyaretine gidelim.»

•

Hazret-i Ali -radıyallahu anh- için şöyle buyururdu:

— «Ashab arasında Hazret-i Ali'nin faziletine dâir gelen hadisler diğer sahâbeye nazaran sayıca fazladır.»

Birgün Hızır Nebi ona geldi ve şöyle dedi:

— Ya Ahmed, sema ve arş sakinleri senden razıdır.. Buna sebep, Allah yolunda nefsinde tatbik ettiğin sabırdır..

•

Hicretin, 241. —Milâdî, 855.— yılında vefat etti. Yetmiş yedi yıl yaşamıştı..

Ölüm döşeğinde yatıyordu.. İnsanlar ve hayvanlar evine onu ziyarete geldi. Gün geçtikçe bu kalabalık arttı. Yollar geçilmez oldu..

Vefat ettiği zaman, halk avaz avaz bağırıp, ağlıyordu..

Onun ölümüne dünya titredi. Bağdad ehli sahraya döküldü; namazını kıldı..

Cenazesine iştirak edenler sayıldı; sekiz yüz bin erkek, altmış bin de kadın olduğu anlaşıldı..

Damlarda duranlar, sefinelerde bulunanlar, bu sayının dışındaydı. Onları da saymak mümkün olsaydı, bir milyonu aşardı. Bir rivayete göre de, iki buçuk milyonu bulurdu..

•

O gün; Yahudi, Nasara ve Mecusilerden yirmi bin kişi müslüman oldu...

Menakıbi çok ve meşhurdur.

Allah ondan razı olsun..

●

95. SÜFYAN b. UYEYNE

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Muhammed**..

Dört yaşında iken, Kur'an-ı Kerim'i ezberine aldı... Hadis-i Şerif yazmaya başladığı zaman da, yedi yaşındaydı..

•

Derdi ki:

— «Bir kimsenin ki, sana yararı olmaz; onu, ha tanımışsın; ha tanımamışsın, ne çıkar..»

Bir defasında, bir kardeşine şöyle yazdı:

— «Şu andaki duruma gelince; ey kardeş, bu gafil insanlardan kaçmalısın. Onlardan biri, kırkına varınca marifet duygusu sönüyor.. Tıpkı delirmiş gibi oluyor. Sebebi de ölümden korkusu...»

Verilen şeyi almazdı; biri, birşey getirse, başkasına yollar:

— «Ona verin; o benden daha muhtaç...» derdi.

Derdi ki:

• «Bir kimse, başına gelen belâya sabreder, kader-i ilâhîye rıza gösterirse, onun durumu tamdır.. Kemâl derecesini bulmuştur...»

• «Nefsinin fesadını görüp islâh yoluna koşmayan, şer yönünden yeteri kadar yük almıştır..»

• «İki kötü huy vardır ki, onların tedavisi zordur... Biri, halkın elindekine göz dikmeyi terketmek, öbürü de ihlasa mani hâlleri gidermek...»

• «Günümü sefihler gibi, boşa harcarsam; gecemi cahiller gibi geçirirsem, ilmî eserler yazmışım; ne faydası olur?..»

• «Aklı artanın rızkı artar..»

• «Maddi hayatın idamesi için, dünyanın suyu ne ise, manevî hayat için de, **Lailâhe İllallah** —Allah'tan başka ilah yoktur— kelime i tevhidi odur.. Bu kelimenin delâlet ettiği ulvî manayı anlamayan, ruhuna sindirmeyen ölüdür... Onun ulvî manasını ruhunda taşıyan da diridir.. Cenâb-ı Hak, bu ulvî kelime kadar yüce bir nimet kullarına vermedi... O kelimenin ahiretteki kıymeti ve faydası, dünyada suyun kıymeti ve faydası kadardır..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse:

— Bizi aldatan bizden değildir.

Hadîs-i Şerîfini tefsir ederken:

— Bizim gittiğimiz hidayet yolunda değildir; yolumuzdan ayrı bir yolu vardır, şeklinde tefsir ederse, iyi etmemiş olur. En iyisi edeple sükûttur.. Fazla ileri gidilmemelidir.»

•

Derdi ki:

— «Dünyada zühd; sabırdır ve ölümü gözetmektir.»

Harmele Hazretleri birgün Süfyan b. Uyeyne'nin yanına varmıştı.. Koynundan bana bir parça arpa ekmeği çıkarıp önüne koydu ve şöyle dedi:

— «Bırak insanların dediğini... Ne derlerse, desinler; altmış yıldan beri gıdam budur..»

•

Derdi ki:

— «Sana lâzım olan şeyi istemem, dünya sevgisi sayılmaz.»

• «Zemzem suyu, ikram edilen bir esans gibidir; reddedilmez.»

• «Mümin kulun canı, borcuna bağlıdır. Ölünce asılı kalır; taa,

o ödeninceye kadar.. ya gıybet borcu nasıl olur?.. Diğer borçlar ödenir veya helâllık alınır; fakat gıybet borcu ödenmez.

• «Bir kimse, Allah'tan korkarak; üzerinde kalan ölmüş müslüman kardeşinin hakkını varislerine götürür verirse,. helâllık almış olur. Bizim kanaatimiz de bu yoldadır. Ama, gıybetin durumu böyle değildir. Bir şahıs gıybetini ettiği kimsenin varislerini bulup helâllık alsa da helâl olmaz. Bütün yer ehli o gıybet edeni bağışlasa dahi bağışlanmaz. Taa, gıybeti edilen, hakkından geçinceye kadar.. Çünkü bir müminin şerefi malından daha kıymetlidir.»

•

Derdi ki:

— «Hızır -aleyhisselâm- Musa'ya -aleyhisselâm- şu tavsiyede bulundu:

— Hiç kimseyi işlediği bir günahtan dolayı ayıplama..»

•

Derdi ki:

— «Peygamberlerin kendilerine göre bir sırrı vardır. Ulemâ'nın kendilerine göre bir sırrı vardır. Padişahların da kendilerine göre bir sırrı vardır.

Eğer peygamberler kendilerine has sırrı açıklayacak olsalar, peygamberlikleri hiç olur.

Ulemâ, sırrını halka anlatsa, onlar da hiç olur. Halk fesada gider..

Padişahlar da; işlerine has sırrı açığa çıkarsalar, saltanatları kalmaz.»

•

Derdi ki:

• «Şayet; bir ilim sana fayda vermiyorsa, zararlıdır..»

•

Her namazı bitirdikten sonra;

— «Allah'ım onda yaptığım hataları bağışla..» derdi.

•

Derdi ki:

• «Âlim olmak isteyen; nefsini bütün müslümanlardan aşağı görmedikçe akıllı olamaz.»

• «Bir hak ki, ençok zorla, husumetle, devlet zoruyla alınacak, ondan geç. Dinini selâmete erdirmeyi istiyorsan, böyle yap..»

• «Nice insan vardır ki, dünyaya zühdünü ızhar eder. Halbuki Allah, onun kalbinin dünyaya bağlı olduğunu biliyor.

• «Fakrî gizlemek iyidir. Çünkü bu, sâlih amellerdendir. Delili de: Güç gelmesidir.»

• «Cihat on çeşittir. Biri düşmanla, dokuzu nefisle cihat etmektir.»

• «Tanınmamak istedikleri için tanındılar.»

• «Ezandan önce namaza gidiniz. Çağrılmadan namaza gitmeyen kötü kul gibi olmayın.»

• «Amel etmediğin ilimden daha zararlı, senin için bir şey yoktur.»

• «Önce geçen yılların şerlileri; bugün sizin hayırlı, dediğinizden daha hayırlıydı..»

Şöyle yakınırdı:

— «O zaman ki; bizim gibilere kalır, ve bizim hayatımıza ihtiyaç duyulur... O, kötü bir zamandır..»

Hicretin, 107. —Milâdî, 725.— yılında Kûfe'de doğdu..

Mekke'de yaşadı ve Mekke'de; Hicretin, 198. —Milâdî, 813.— yılında vefat etti. 91 yaşındaydı. Hacun'a defnedildi.

Allah ondan razı olsun..

●

96. ŞU'BE b. HACCAC

Allah ondan razı olsun..

Hadîs-i Şerîf rivayeti üzerinde, tam bir dirayete sahipti.. Bu dirayeti sebebiyle; kendisine, **Emir'ül-Müminin** ismini vermişlerdi.

Şöyle anlatırdı:

— «Şeytan, ilim adamları ile, çocuğun cevizle oynadığı gibi oynar.. Bunların dışında kalan cahil kimselerle nasıl oynadığını varın, hesab eyleyin.»

Allah'a çok ibadet ederdi. O kadar ki, zayıflamış ve derisi kemiğine yapışmıştı, ve arada hiç et kalmamıştı.. Bütün yılı oruçla geçirirdi..

•

Tutarı sekiz dirhemden fazla pahalı elbise giyeni ayıplardı.. Ve:

— «Sekiz dirhemlik elbise giyeceğime, dört dirhemlik elbise giyerim; kalan dört dirhemi de sadaka olarak dağıtırım.. Böyle yapsam n'olur ki?..»

Derdi... Bu arada:

— Biz cemiyet içine giriyoruz. İyi giyinmemiz gerekir.

Diyenlere de:

— «Hangi sebeble onlara süsleniyoruz, derdi.

Yolda tesadüfen bir dilenciye raslasa; eve kadar gelir, içeri girer; çıktığı zaman evde ne bulursa hepsini dilenciye teslim ederdi.

Arkadaşlarına şöyle derdi:

— «Fakirlerin, zavallıların ihtiyacını sormaz ve elimden geldiği

kadar, onlara yardım etmesem, ne evden çıkarım; ne de kimse ile otururur konuşurum..»

Elbisesinde toprak izleri görülürdü.. Bunu belli etmemek için, mahsus toprak renkli elbise giyerdi. Bazen bir yerini ellese toprak kalıntısı dökülürdü..

Fakiri boş çevirmezdi. Yolda önüne bir dilenci çıksa, merkebini verir; kendisi yaya giderdi..

Bir kayık seferi yapsa, yolcuların hepsinin ücretini kendisi öderdi..

Bir defasında; bütün takımıyla birlikte, merkebine paha biçtiler; on yedi dirhem tuttu..

Bir defasında da; bütün giydiğine, örtündüğüne, sarındığına, sarığı da dahil; hepsine paha biçtiler, on dirhemi bulmadı..

Halife Mehdi, bir gün kendisine otuz bin dirhem yolladı.. Hemen o anda, oturduğu mecliste, dağıttı.. Kendisi için bir dirhem bile ayırmadı... Halbuki, ev halkı bir ekmeğe muhtaçtı..

•

Hicretin, 160. —Milâdî, 776.— yılında Basra'da vefat etti. 97 yıl yaşamıştı.. En doğrusunu Allah bilir.

Allah ondan razı olsun..

●

97. MİS'AR b. KİDAM

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ'nın öyle kulları vardır ki; kaderin geliş yönünü bilseler, onu tam bir şekilde karşılarlar.. Bunun sebebi de Rablarına ve kaderine olan sevgileridir.. Onların hâli bu olunca, başlarına gelen için, kaderi nasıl kınar ve ayıplarlar?..»

Mushafı —Kur'an'ı— açıp okuduğu zaman; Allah'ın azab ettiği bir kavmin hikâyesine gelince; şöyle yalvarırdı:

— «Allah'ım, içime onlara acıma hissi düştü.. Durumum sana malum... Bunun için dilersen, bana azab eyle, dilersen bağışla...»

•

Çoğu zaman, şöyle derdi:

— «Boş ve gafil durmayınız. Ölüm sizi takib ediyor..»

•

Her namazın sonunda, nefis üzerine bir şiir okur:

— «Nefis şöyledir, şöyledir.»

Derdi.. Nefsin kötülüğünü anlatırdı..

•

Birgün yanına gelip:

— Medine'de en fakih kimdir?

Diye sordular.. Şu cevabı verdi:

— «Allah'a karşı, en çok kim takva sahibi ise odur.»

•

Kur'an-ı Kerîm'in yarısına kadar okumadan uyuduğu gece olmazdı... Virdini bitirince, örtüsüne bürünür hafif uyur, kalkardı. Kalkarken; kıymetli bir şeyini yitiren gibi korkarak kalkardı.. Etrafına bakar; aranırdı.. Gider misvakini bulur; abdestini alır, temizliğini yapar, tan yeri ağarıncaya kadar, kıbleye döner otururdu...

Yaptığı işlerin gizli kalmasını çok isterdi; bunun için gayret sarf ederdi..

•

— «Hazin hazin ağlayan dertli ses dinlemek istiyorum..» derdi.

•

Birgün şöyle sordular:

— Biri gelip ayıbını dese... İster misin?..

Şu cevabı verdi:

— «Eğer nasihat edip öğüt vermek için söylüyorsa, evet isterim. Ayıp bulmak, noksanımı ortaya atmak için söylüyorsa, hayır...»

•

Kıyamet; nerede hatırına gelse, ağlamaya başlardı. O kadar çok ağlardı ki, hazır olanlar, hâline acır, teselli etmeye çalışırdı..

Hep annesinin hizmetinde bulundu ve:

— «Anam olmasaydı; mecburî durum hariç mescidden ayrılmazdım..» derdi.

Hep gözünden yaş akardı.. Mescide veya herhangi bir yere giderken ağlar; gelirken ağlardı.. Otururken ağlar; kalkarken ağlardı.. Namazda yine ağlardı.

Ölüm döşeğinde yatıyordu.. Süfyan-ı Sevrî -radıyallahu anh- yanına vardı. Ağlar buldu ve şöyle dedi:

— Ya Mis'ar, niçin ağlıyorsun?. Ölüm kadar tatlı ne var?.. Allah'a yemin olsun; ben şimdi ölmek istiyorum..

Şu cevabı verdi:

— «Anlattığına göre; sen ameline güveniyorsun; ya Sevrî... Ama ben kendimi öyle bulmuyorum.. Ben kendimi bir kaya başında sanıyorum; nereye yuvarlanacağımı bilmiyorum..»

Bunun üzerine Süfyan-ı Sevrî ağladı ve şöyle dedi:

— Allah yanında, senin çekinmen benden daha fazla ey kardeşim!

•

Süfyan-ı Sevrî ondan bahsederken:

— Mis'ar böyle dedi...

Demezdi.. Onu ismiyle anlatmaktan utanır, künyesiyle anlatırdı:

— Ebu Seleme böyle dedi...

Şeklinde anlatırdı..

Secde ede ede, alnı keçi dizine dönmüştü..

— «Sultandan yardım alıp, evini kiremitle ören âlimin öğülmesi caiz değil.» derdi..

Bir gece anası; içmek için su istedi.. Dışarı çıktı; testiyi alıp geldiği zaman, anasını uyumuş buldu.. Elinde testi, sabaha kadar, uyanmasını bekledi..

Bir gün Halife Ebu Cafer, kadılık için kendisini aradı. Ona:

— «Ya Emire'l-Müminin, beni bağışla. Ev halkım, bir dirhemlik işe muhtaç oluyor.. Onlara, "gidip alayım," diyorum;

— Sen alamazsın, aldığına razı olmayız..

Diyorlar.. Emin, bir dirhemlik iş yapmama itimat etmiyor.. Ama, sen beni kadılığa getiriyorsun... Olacak şey mi?..»

Dedi.. Bunun üzerine Ebu Cafer onu affetti ve şöyle dedi:

— Affediyorum; Mis'ar, müslümanlar arasında senin gibisi olsa, yanına yaya olarak koşar giderim...

•

Derdi ki:

• «Biraz sirkeye ve biraz da yeşil ota razı olanı, insanlar köle edemez.»

• «Ana babasını, oturak hâlinde güldürüp, neşelendiren, Allah yolunda kılıç çalan mücahidden daha faziletli bir iş yapmış olur..»

•

Biri gelip ona:

— Bana duâ et, deseydi:

— «Sen duâ et, ben de âmin, diyeyim. Duâ etmek iş sahibine düşer.» derdi..

Duyduğumuza göre, Maruf-u Kerhî de böyle yapardı. Duâ isteyene duâ ettirir, kendisi de âmin derdi. O da duâsı makbul bir zattı... En doğrusunu Allah bilir..

•

Derdi ki:

— «İrfan sahibinin; hâlini tabibe anlatması, Hakk'ı şikâyet sa-

yılmaz.. Çünkü o, kendisinde tecelli eden ilâhî kudreti anlatmakta dır..»

•

Çok kerre şöyle yalvarırdı:

— «Allah'ım, bizim iyi bildiğimiz kimseler hakkındaki zannımızı boşa çıkarma... Onların da bize karşı iyi zannını, gerçek eyle..»

•

Derdi ki:

— «Gece ibadeti müminin nurudur. Kıyamet günü önünde ve arkasında ışık olur. Gündüzleri oruç tutmak da; insanın, cehennemin ateşinden uzak kalmasına sebeb olur..»

Çok ağlardı.. Bir gün sebebi soruldu:

— «Cehennem; benim ve benim gibiler için yaratılmış.»

Diye cevab verdi..

Biri kendisine eziyet etse:

— «Ya mühaddis olsun; ya da müftü..»

Diyerek, bedduâ ederdi...

«Kıyamet günü:

— Ey Allah'ı öven kişi kalk..

Diye bir ses gelir.. **İhlâs** sûresini çok okuyandan gayrısı kalkamaz..» derdi.

Yine derdi ki:

— «İnsanların en ârifi, onların ayıbına karşı şaşı olandır..»

Hicretin, 155. —Milâdî, 771.— yılında **Kûfe**'de vefat ettı.

Allah ondan razı olsun..

●

98. - 99. ALİ ve HÜSEYN

Allah ondan razı olsun..

Bunlar iki kardeşti. Babalarının adı da **Salih b. Huyey**..

İkisi de âbid ve zahid idi. Geceyi anaları ile birlikte üçe bölmüşlerdi.

Önce Ali kalkardı. Ibadetini yapar; sonra uyurdu..

Bundan sonra da, Hüseyn kalkardı; ibadetini yapar, bitirirdi.

Gecenin son kısmında da anaları kalkardı..

Kur'an'ı da üçe bölmüşlerdi; herbiri payına düşeni okur ve böylece bir hatim yapılmış olurdu..

Anaları öldükten sonra geceyi ikiye böldüler.. Sıra ile bütün gece ibadete kalkarlardı..

Ali'nin vefatından sonra; Hüseyn tek başına, bütün geceyi ibadetle geçirirdi. Böylece evde, sabaha kadar ibadet edilmiş olurdu..

Artık Hüseyn tek başına kalmıştı. Anası da, kardeşi Ali de vefat etmişti. Her gece ibadete kalkar ve Kur'an-ı Kerîm'i hatmederdi..

Hüseyn, evine gelen hiçbir muhtacı boş çevirmezdi. Gece bir dilenci gelir de, ona verilecek birşey bulamazsa, ocaktan bir ateş alır:

— «Bunu al; yol karanlık.. İleride bir cemaat var; onlara kadar git.. Belki sana verilecek bir şeyleri vardır.» der, uğurlardı.

Birine nasihat edeceği zaman, şifahen söylemezdi. Bir kâğıda veya herhangi bir şeye yazar verirdi.

Biri geldi; halk:

— Allah kerim diyor. Buna dair bir delil var mı?

Diye sordu.. Şu cevabı verdi:

— **Allah bir kısmını bildirdi; bir kısmını da bildirmedi.** (166/3) Âyet-i Kerimesidir..» dedi..

•

Derdi ki:

• «Rabbından korkmayan kimse âlim sayılmaz.»

• «Müminin yemesi, içmesi, yürümesi, konuşması yalnız sâlih bir niyetle olmalıdır.»

• «Kendimden geçecek kadar kendimi uykuya verirsem, Allah'tan utanırım.»

Hiç kimseden bir şey kabul etmezdi.

Said b. Müseyyeb'in: «Kim camiye devam eder de, her verileni alırsa, dilencilikte ısrar etmiş sayılır,» dediğini nakleder.

•

Derdi ki:

— «Acem diyarına; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin irtihalini ilk ulaştıran cin tayfasından biri oldu.. O köpek suretine girdi ve İran köpeklerinden birine gitti:

— Bana bir parça ekmek ver. Sana önemli bir haber vereyim

Dedi.. Verince:

— Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- öldü..

Haberini verdi.»

•

Şöyle anlattı:

— «Bir gün Said b. Müseyyeb'e:

— Namaz kılanı ne örter? diye sordular.

— Takva... dedi.. Sonra:

— Namazın perdesini ne yırtar?. dediler:

— Fücur, diye cevaplandırdı..»

•

Muhtaç bir durumdaydı. Çocuğu yanına gelir, açlığını anlatırdı... Hemen karnını eliyle ovar, karnı doymuş gibi olur, giderdi...

Bir câriyesi vardı. İp eğirmekle para kazanırdı. O da, onun kazancıyla arpa ekmeği alır, yerdi.

İçini Allah korkusu sarmıştı.. Öyle ki, öksürdüğü zaman, ağzından kan gelirdi..

•

Derdi ki:

— «Vera' —şüphelilerden sakınma— hâlini nerelerde buluruz; diye aradık, en az dilde bulduk...»

Kabristana uğradığı zaman, bayılır, kalırdı..

Bir cenazeye gittikçe; ölür kabre konarken görse, bayılırdı.. Bir süre öyle kalırdı; evine o ölünün tabutu ile getirirlerdi..

Ağladığı zaman; öyle dertli ağlardı ki, duyanlar, büyük bir musibete uğramış sanırdı..

•

Derdi ki:

• «İyi amel; bedene kuvvet, kalbe nur, göze aydınlık getirir.. Kötü amel; bedeni yorar, kalbi zulmete boğar, gözü kör eder.»

• «İnsanın tam fakih olması için; şöyle olması gerek:

Elindeki dünyalığı, Allah alacak, diğer yakınlarına verecek... Fakat o, bundan üzüntü değil, ferahlık duyacak...»

•

Ali, Kûfe'de vefat etti, Hicretin, 154. —Milâdî, 770.— yılı idi.. Ondan on üç yıl sonra da, Hüseyn vefat etti.

Allah ikisinden de razı olsun..

●

100. ABDULLAH b. MÜBAREK

Allah ondan razı olsun..

Hicretin, 118. —Milâdî, 736.— yılında dünyaya geldi..

Edeb, erkân ve hâl sahibi idi.. Bu hususta onu Süfyan-ı Sevrî'den önde görürlerdi..

Süfyan ı Sevrî'yi dinleyelim:

— İbn-i Mübarek'in öyle bir hâli vardı ki, tarifi imkânsız.. Onun

bütün yıl içinde bulunduğu hâli, üç gün devam ettireyim; dedim yapamadım..

Asrının âlimleriyle yaptığı sohbet toplantılarında; hep sahabe ve tabiinin yolunu izlerdi..

•

Derdi ki:

• «Yıl, iki yüzü geçtikten sonra, mecburî bir sebeb yoksa, insanlardan kaçınız..»

• «Sizden biri, namazına yetecek kadar; Kur'an okumayı öğrendikten sonra, kendini ilme versin.. Çünkü okuduğu Kur'anın manasını ilimle anlar..»

• «Zamanımızda severek, sinesini nasihata açan kalmadı..»

• «Âlimde bulunması şart olan vasıf odur ki; dünya sevgisi onun kalbine girmeye...»

•

Bir gün ona:

— İnsanların sefilleri kimlerdir?..

Diye soruldu; şu cevabı verdi:

— «Dini sayesinde geçinenler... Dinini dünyalığa âlet edenler...»

•

Derdi ki:

• «Hayret, kalbinde Allah korkusu en az olan, zühdü takvası hiç olmayan; nasıl olur da âlimlik iddiasına yeltenir?..»

• **«Nefsini bilin Rabbını bilir.**

Hadis i Şerifinin sırrına o kimse erer ki; nefsini, köpekten daha aşağı bile...»

• «Gündüzün son saatini zikirle kapayan; bütün gün zikretmiş gibi sevab alır..»

Amelleri niyete bağlar ve şöyle derdi:

— «Nice küçük ameller vardır ki, onu niyet büyütür.. Ve... Nice büyük amel vardır ki, onu niyet küçültür..»

Çok defa şu beytleri söylerdi:

«Dini tebdil etti; yalnız sultanlar,
Bir de kötü âlimler ve rühbanlar..
Erenler korkuya düştü, dersen ki, neden?.
Ulemaya, sarı dert beyanından...»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Âdemoğlu zavallıdır. Onu beş melek takib eder. İkisi gece-

ci, ikisi de gündüzcüdür. Bunlar nöbetleşe gider gelirler. Biri de hiç ayrılmaz; devamlı durur..»

Canı birşey istese, bir misafir bulmadan yemezdi. Sebebini de şöyle anlatırdı:

— «Duyduğumuza göre, misafir yemeğine, öbür âlemde hesab vermek yoktur..»

Çok misafiri olurdu... Onlara bol sofra kurardı... Anlatıldığına göre, bu sofralara bir veya iki dana daima pişer gelirdi...

Ebu İshak Tâlikânî anlatıyor:

— Bir defa iki deve yükü pişmiş tavuğun **Abdullah b. Mübarek**'in sofrasına gittiğini gördüm.

•

Arkadaşlarına pelte helvası ve bulama ikram ederdi.. Kendisi, günlerini hep oruçlu geçirirdi...

Hiç hamama gitmedi..

•

Adamlarından biri geldi:

— Mal azaldı.. Bu misafir işini biraz azalt.. Dedi.. Şu cevabı aldı:

— «Mal azalıyorsa, ömür de bitiyor.»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Şu dört cümle; dört bin Hadis-i Şerif arasından seçilmiştir:

1) Kadına güvenme...
2) Mala aldanma...
3) Mideni hadden aşkın doldurma...
4) İlim olarak, yalnız sana yarayanı al.. Yeter...»

•

Hiç bir fikrin, şahsına mal edilmesini istemezdi..

Böyle bir şeyin yazıldığını duysa; hemen bıçakla kazınmasını ister ve şöyle derdi:

— «Ben kimim ki, sözüm kitaplara geçe?..»

•

• «Sessiz, ünsüz yaşa... Şöhreti sevme.. Şöhreti sevmediğini de nefsine duyurma.. Sonra onu yükseltmiş olursun...»

• «Nefsin, seni zorladığı için zühd yolunu tutuyorsan, zühdü bırakmış sayılırsın...»

• «Zühdü elde ederek, sultan olmak; öbür bilinen şekilde sultan olmaktan daha büyüktür.. Bilinen şekilde halkın başına geçip, onları bir araya getirmek, emir dinletmek ancak sopa ile mümkündür.. Ama bir zahid sultanı düşünün; o halktan kaçar, fakat halk kendi arzusuyla, severek onun peşine düşer; çevresini sarar..»

Harun Reşid; Rakka'ya gelince Abdüllah b. Mübaiek de onun yanına geldi. Halk onu törenle karşıladı. Ayak seslerinden durulmuyordu.. Ortalığı toz duman kapladı..

Bu arada Harun Reşid'in ümmü veled olan cariyesi kasrından başını çıkardı; ne olduğunu sordu..

— Kim için bu karşılama? Dedi;

— Horasan'lı bir âlime... Dediler; şöyle söyledi:

— Vallahi, bunun bu saltanatı önünde Harun Reşid'inki hiç kalıyor. Harun Reşid; insanları toplamak istese, sopa zoruyla topluyor.. Yardımcılarına dayanıyor...

•

Vaaza başladığı zaman; iki gözü, iki çeşme olurdu.. Gözleri ağzı açılmış su kabı gibi olurdu; akar dururdu.. Yanına yaklaşmaya kimse cesaret edemezdi.. Bir şey sormak mümkün olmazdı..

Bir gün yanına gelip:

— İlim talebinde bulunan bazıları halktan zekât alıyor, buna ne dersin?.. diye sordular.. Şöyle buyurdu:

— «Ne yapabiliriz ki?.. Mani olsak, ilim tahsiline çalışmayacaklar.. Olmuyoruz; çalışıyorlar.. İlim tahsili; daha faziletli..»

•

Derdi ki:

— «İçine şüphe karıştığı için, bir dirhemi reddetmem; altı milyon sadaka dağıtmamdan, bana göre daha sevimlidir..»

Bir gün:

— Tevazu nedir? diye sordular; şöyle buyurdu:

— «Zenginlere karşı kibir...»

Bir gün İsmail b. Uleyye'nin zekât toplama memurluğu aldığını duydu. Şu şiiri yazıp gönderdi:

«Ey ilmi, kendisine doğan yapan;
Sultanların da malını avlayan..
Dünya ve tadına hileyle kayan;
Bir hileyle ki, dinini aparan...
Çaresiz gayrı, yazık, mecnun oldun;
Önce mecnunlara devâ bulurdun..
Hani anlattığın o sözler n'oldu?
Yerin, sultanların kapısı oldu..
Dersen, istemedim; zararı olmaz;
Şeyhin eşeği de çamurdadır, çıkmaz...»

•

Yusûf b. Esbat'ı, bir gün **Abdüllah b. Mübarek'e** anlattılar.. Yaptığı çok ibâdeti, zikri övdüler.. Şöyle buyurdu:

— «Siz bir cemaattan bahsedersiniz ki; onlar, yaptığı zikirle şifa bulurlar.. Ama, bu şifa; bütün insanlar yaptığı takdirde gelir.. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizin sünneti yalnız o değildir.. Onun sünnetleri arasında; hastayı ziyaret de var.. Müslümanların cenazesine iştirâk de var...»

Bunlardan başka daha birçok ibâdet saydı..

Bir gün şöyle sordular:

— Melekler; insanın iyi iş tutmaya niyet ettiğini nasıl anlarlar?..

Şu cevabı verdi:

— «Güzel kokusunu duyarlar..»

•

Derdi ki:

• «Hayret ederim.. İlim ehlini, nefsi nasıl dünyaya çağırır?. Halbuki; elde ettiği ilim sayesinde, dünyaya sevgi beslemenin zararını bilir...»

• «Salih kimseler anıldığı zaman; ilâhî rahmet nazil olur..»

Şu hikâyesi meşhurdur:

Şamdaydı; birinden emanet kalem almıştı.. Unuttu; ancak Merve'de hatırladı.. Hemen Şam'a döndü, kalemi sahibine iade etti..

•

Derdi ki:

— «Şu anda edep; dinin üçte ikisini teşkil etmek üzeredir.»

Arkadaşlarıyla, en az ihtilâfa düşen oydu... Bunun gerekli olduğunu şu şiiriyle anlatırdı:

«Arkadaş olursan birşey isteme;
Bak iffete, hayaya ve kereme..
Sana bağlı, birşeyi yok deyişi;
Evet de, beklersen evet deyişi..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Akıllı olan şu üç zümreyi hafife almamalıdır:
Ulemayı, padişahı ve arkadaşlarını..
Ulemayı hafife alanın âhireti gider..
Padişahı hafife alanın dünyası gider..
Arkadaşını hafife alanın şahsiyeti gider..»

Derdi ki:

«Sizden hiç kimse:

— Falan kes, Allah'a karşı ne kadar cüretli! demesin.. Zira Allah cüret edilmekten münezzehtir.

— Ancak, "Allah'a karşı ne kadar da, aldanmış" desin..»

•

Derdi ki:

• «Erkeklerin mahremiyetini sakal ve kaftanları korur... Kadınlarınkini de boylu gömlekleri...»

• «Dünyadan alınacak şey, yalnız günlük geçimdir..»

• «Bana hiyanet edecek hiçbir şeyi kalbime komadım..»

•

Bir arkadaşına veda edeceği zaman, şu şiiri okurdu:

«İster ciddî ister şaka,
Ayrılık geldi, yok başka..
Hayattadır bu ayrılık;
Yoktur ölümde gayrılık..»

•

Derdi ki:

— «Kul, insanlara yüzsuyu döküp birşey istememesi için; elinde bir miktar dünyalık tutarsa, zühdden ayrılmış olmaz..»

Bir gün yanına biri geldi:

— Şeyban, seni Mürcie sanıyor.. Ne dersin? dedi.. Şu cevabı verdi:

— «Yanılmış.. Ben onlara üç şeyde muhalifim:

1) Onlar; söz kâfi der, işe yanaşmaz.. Halbuki ben; hem söz, hem de iş isterim..

2) Onlar; namazı terk edenin küfür yolunu tuttuğunu kabul etmez; ben ederim..

3) Onlar; imanın artıp eksileceğine kail değil; ben kailim..»

Bir gaza dönüşüydü.. Fürat nehri yakınında bulunan ve «Hit» namıyla maruf şehirde vefat etti ve oraya defnedildi..

Ömrünün çoğunu Horasan'da geçirdi.

Hicretin, 118. —Milâdî, 736.— yılında dünyaya geldi; 181. —Milâdî, 797.— yılında da vefat etti..

Allah ondan razı olsun..

●

101. ABDÜLAZİZ b. REVVAD

Allah ondan razı olsun..

Gözleri görmez oldu.. Gözlerinin görmediğini, ev halkı; yirmi yıl sonra anlayabildi..

•

Şuayb b. Harb anlatıyor:

— Abdülaziz'in beş yüz meclisinde bulundum.. Sol tarafın meleği; bunlarda tek hata bulup yazabileceğini sanmıyorum..

Yusûf b. Esbat anlatıyor:

— Abdülaziz'in gözleri hep yerdeydi. Kırk yıl, başını kaldırıp semaya bakmadı..

Bir sabah ona:

— Geceyi nasıl geçirdin?

Diye sordular.. Ağladı; bir şey diyemedi.. Tekrar sordular, şöyle anlattı:

— «Çok günahı olan, bununla beraber, büyük bir gaflete dalanın hâli nasıl olur ki?.. Günahları onu kaplamış.. Ecel bütün süratiyle geliyor.. Kendisi de nereye atılacağını bilmiyor... Acaba yeri cennet mi olacak; yoksa cehennem mi?..»

•

Mekke'de vefat etti.. Hicretin, 159. —Milâdî, 775.— yılı idi..

Allah ondan razı olsun..

●

102. EBÛLABBAS b. SEMMAK

Allah ondan razı olsun..

Zühdü şöyle anlatıyor:

— «Zahidliğin şartlarından biri de:

— Dünyanın zahidden yüz çevirmesi halinde zâhidin üzülmemesi ..»

•

Derdi ki:

«Zamanımızda kulaklar, va'zın faydalarını işitmiyor; sağır oldu... Kalbler kaydı; iyiye gelemiyor.. Yararlı işlere yanaşmıyor... Hal böyle olunca; ne öğütler faydalı oluyor, ne de vaizlerin kendileri faydalanıyor...»

Ve bir nasihatı:

— «Kardeşim, farzet ki, bütün dünya elindedir. Ölürken, ondan elinde ne kalacağına bak..»

•

Derdi ki:

Allah'ı nice hatırlatanlar vardır ki, kendileri O'nu unutmuştur.

Her Allah'a çağıranı, onun yolunda sanma... Bunların da pek çoğu Allah'dan kaçar..

Birçok Allah'ın âyetlerini okuyan vardır ki; bunların da pek çoğu; onun feyz ve bereketinden sıyrılmıştır..»

•

Kûfe'de vefat etti.. Hicretin, 183. —Milâdî, 799.— yılı idi..
Allah ondan razı olsun..

●

103. EBU ABDÜRRAHMAN

Allah ondan razı olsun..
Çok ibadet ederdi..
Halini anlattılar.. Biri merak etti; tam kırk gün gözetledi.. Gece gündüz demedi; bu kırk gün içinde, hiç uyuduğunu görmedi..
Yusûf b. Esbat anlatıyor:
— Ebu Abdürrahman vefat etti, gittim; cenazesinde bulundum. O kadar zayıftı ki, eti kemiğinden sıyrılıp tartılsaydı; bir Rıtıl'ı geçmezdi...

•

Bütün ömrünü ibadete vermişti.. Bu yüzden hiçbir rivayeti olmadı..

•

Âhiretten korkardı.. Her anıldığı yerde, bütün mafsalları titremeye başlardı. Ve şu duayı yapardı:
— «Ey bir ismi de Selâm olan Allah'ım, beni selâmete erdir..»
Allah ondan razı olsun..

●

104. MUHAMMED b. YUSUF

Allah ondan razı olsun..
İsfahanlıdır..
Abdullah b. Mübarek bu zatı:
— Âbidler ve zahidler arasında bir gelin.. diye anlatırdı..

•

Nefsini muhatab alır ve şöyle derdi:
— «Ne önemi var; farzet ki sen, kadı olmuşsun...
Ne önemi var; farzet ki sen, âlim olmuşsun..
Ne önemi var; farzet ki sen, muhaddis olmuşsun..

Sonu n'olacak?.. onu düşün... Bu işlerin sonunda ne elde edebileceksin?.

Bir Nasrani'ye raslasa, ona ikram ederdi.. Güleryüz gösterirdi.. Bunları yapmaktaki niyeti; onu İslâm dinine getirebilmekti..

Bazan yanındakilere şöyle anlatırdı:

— «Arkadaşlarımız Allah'ın rahmetine kavuştu.. Bizi bu dünyanın kuru otları arasına gömüldük..»

Birgün kendisine bölüp taksim etmesi için bir miktar dünya malı getirdiler.. Dağıtmak istemedi; ve:

— Nasıl tam taksim edebilirim ki?..»

Dedi; sonra da şöyle anlattı:

— «Selâmet, böyle şüpheli işlerden önce gelir..»

•

Yaz olsun; kış olsun, geceleri hiç uyumazdı..

Taa, tan yeri ağarıncaya kadar beklerdi.. Sonra bir müddet uzanırdı. Sonra kalkar;yeni bir abdest alır, sabah namazına giderdi..

Ve... Güneş doğup, etrafı aydınlattığı zaman, onun da içi aydın olurdu.. Gözlerinin içi gülerdi; tıpkı bir taze gelin gibi...

•

Vefat ettiği zaman, daha çok gençti.. Otuz yaşını, az aşmıştı.. Hicretin, 184. —Milâdî, 800.— yılı idi..

Allah ondan razı olsun..

●

105. YUSUF b. ESBAT

Allah ondan razı olsun..

Tevazuu şöyle anlatırdı:

— «Tevazuun son durağı odur ki; sabah evden dışarı çıkınca, gördüğün herkesi, senden hayırlı göresin...»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse, dünyayı, tıpkı Ebuzer ve Ebu'd-Derdâ gibi; tümden bırakıp çıksa; yine ona zahid diyemem.. Zahidlik, yalnız saf helâl mala karşı olur.. Şimdi ise, saf helâl bilinmiyor.»

Kırk yıl, yalnız iki gömlekle kaldı.. Birini, yıkar; birini giyerdi.

Daima el emeğini yerdi. Sanatı, hurma yaprağından sebep yapmaktı, onu satar harcardı... Taa, ölünceye kadar, böyle yaptı...

•

Bir defasında hasta oldu.. Önce kendisine bir malumat vermeden halifenin tabiblerinden birini getirdiler..

Muayene etti; tabip gideceği zaman, getiren arkadaşlarına:

— «Bu tabip ne alır, âdeti nedir?..» diye sordu.

— Bir dinar alır.

Dediler.. Yanından bir kese çıkardı:

— «Bunu, ona verin.»

Dedi.. Açıp saydılar; içinden onbeş dinar çıktı.. Şöyle emretti:

— «O dinarları ona verin.. Bunu yapmamdaki sebep; fakirlerin halifeden daha mürüvvetli olduğunu ona anlatmaktır..»

•

Derdi ki:

• «Bir kimse şerden mi kaçıyor... Bu hususta bildiğim tek şey, kaçtığından daha şerlisine düşeceğidir..

Siz kaçmayınız. Bekleyiniz ki, Cenâb-ı Hak o şerli hali üzerinizden atsın... Fazlını bekleyiniz.. kaçmayınız..»

• «Bir kimse Kur'anı okuduktan sonra, dünya sevgisine meylederse; Allah'ın âyetlerini oyuncak hâline getirdi, sayılır..»

•

• «Âlim, hayır olarak yaptığı, kendisine günahlarından daha zararlı olmasından korkan kişidir..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Masısa'ya geldiğim zaman; ora halkı, beni hayli kalabalık karşıladı... Onların bu karşılayışı sebebiyle ancak iki yıl sonra, kalbimi bulabildim..»

Hicrî 180 küsur yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

106. HUZEYFET'ÜL-MAR'AŞÎ

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

Vallahi, biri gelip bana:

— Senin yaptığın amel âhirete iman edenin işine benzemiyor... dese, ona hemen şöyle derim:

— Evet, doğru söyledin; haklısın, sakın bu sözünden dönme..»

Derdi ki:

• «Yaptığın hayırlı amele güvenerek, Allah'ın azabına uğrayacağından korkmuyorsan; helâk olanlar arasında sayılırsın...»

• «Bir ardadaşımla otururken; yapmacık hareket yapacağından korkarım... Onun için, onunla oturmak istemiyorum. Benden ona selâm edin, kâfi..»

• «Yapılan iyi ameller arasında; insanın evine kapanıp kalmasından daha iyisi olacağını bilmiyorum..»

•

• «Görülmesi mecburî bazı işler var. Bunlardan kurtulmak benim için güç.. Beni kurtaracak bir yol bilsem, evden çıkmazdım.»

•

Hicretin, 207. —Milâdî, 822.— yılında vefat etti..

Allah ondan razı olsun..

●

107. YEMAN b. MUAVİYET'ÜL - ESVED

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

• «Bütün ihvanım benden hayırlı.. Çünkü onların hepsi, kendilerine bakarak beni faziletli görmekteler..»

• «Maddi ve fani şeylere karşı; bir sinek kanadı kadar dahi olsa, meyil edip gönül kaptırması Hâmil-i Kur'an'a yakışmaz.

•

Gözleri görmüyordu. Mushafı açıp, Kur'an okuyacağı zaman Allah tarafından gözlerine görme duyusu geliyor, görüyordu... Okuyup bitirdikten sonra, tekrar eskisi gibi göremez oluyordu..

Biri geldi, ona sataştı. Adamları mani olmak istediler; bırakmadı:

— «Bırakın hızını alsın.» dedi.. Sonra elini açtı:

— «Allahım, bu adamı bana sataştıran hangi günahımsa bağışla!..» diye yalvarmaya başladı..

Çarşı pazardan elbise satın alıp giymezdi.. Kırpıntıları toplar; sonra yıkar, temizler; birbirine ekler ve onunla avret yerlerini örterdi.

Hikmetini soranlara da şöyle derdi:

— «Pek yakında elbiseye kavuşacağız.. Elbise işimiz ebedî âlemde tamam olacak...»

Allah ondan razı olsun..

●

108. MÜSLİM b. MEYMUN'ÜL - HAVVAS

Allah ondan razı olsun..

Taberiye'de vefat etti.

Kur'an okuma hâlini şöyle anlatıyor:

— «Kur'an okuyordum. Bir tadını alamadım.. Nefsime şöyle dedim:

— Bunu tıpkı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden öğrenip okuyormuşsun gibi yap...

Yaptım, güzel oldu; tadı geldi.

Biraz daha ileri gideyim dedim. Nefsimi muhatap aldım ve şöyle dedim:

— Bunu, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin Cebrail'den alıp okuduğu gibi okumaya çalış...

Yapmaya başladım, daha iyi oldu..

Sonra biraz daha ileri gideyim, dedim; nefsimi muhatap aldım:

— Tıpkı âlemlerin Rabbından alıyormuşsun gibi oku.. dedim.. Aldığım tad sonsuzdu...»

•

Derdi ki:

— «Helâl arayan kimse; misafirine bir ekmek dahi çıkaramaz..»

Allah ondan razı olsun..

●

109. EBU UBEYDET'ÜL - HAVVAS

Allah ondan razı olsun..

Arkadaşlarına şöyle bir mektup yazmıştı:

— «Siz öyle bir zamana kaldınız ki, vera' —şüphelilerden sakınma— hali azaldı..

Bir ilim taşımıyorsa; fesatlık için taşınıyor.. Âlim oldukları bilinsin diye ilim sahibi oluyorlar.. İlmi boşa harcadıkları hatırlatılınca. kötüleşiyorlar.. İçinde bulundukları hatalı halleri tamir için; ilmi, indî görüşlerine göre kullanıyorlar.. Onların öyle günahları var ki, bağışlanacak gibi değil...»

Yetmiş yıl, başını kaldırıp semaya bakmadı.. İlâhî kudretin azameti onu titretiyor; utandırıyordu..

Karia suresini okuyamaz ve başkası yanında okusa, dinleme gücünü kendisinde bulamazdı.

Allah ondan razı olsun..

●

110. EBUBEKİR b. AYAŞ

Allah ondan razı olsun..

Derdi ki:

— «Dünya sevgisini kalbine dolduran miskindir. Bir dirhem dünyalığı yitince gündüzü karanlık olur..

Şaşılır şu adama:

— Biz Allah içiniz, ve Allah'a döneceğiz,

Der.. Fakat dini ve ömrü hergün biraz daha azalır da, bunların hiç biri onu üzmez..»

•

Derdi ki:

— «Konuşmanın en az zararı; insanı meşhur etmesidir. Belâ olarak, onun getirdiği bu felâket, bir insan için kâfi..»

Tam bir zühd hâli yaşardı.. Vera' hâline sahipti.

Şöyle anlatmıştı:

— «Bir ihtiyar kadın gördüm; belki de şeytandı.. Yüzü buruşmuştu.. Tam bir şirret tipi vardı.. El çalıp oynuyordu.. Halk da el çalıp peşinden gidiyordu.. yanımdan geçip gittiler.

Bir ara, o ihtiyar acuze kadın bana dönüp baktı ve şöyle dedi:

— Ah sana karşı bir zafer kazansaydım; bunlara yaptığımı sana da yapardım»

Başından geçen bu hikâyeyi anlattı; sonra ağlamaya başladı..

Şöyle derdi:

— «Şimdiye kadar 28 bin defa Kur'an-ı Kerimi hatmettim.. İçine düştüğüm hatalardan birinin olsun, bağışlanmasına sebep olsaydı.. daha başka ne isterdim..»

•

Dokdan üç yıl yaşadı.. Hicretin, 193. —Milâdî, 711.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

111. EBU ALİ HÜSEYN

Allah ondan razı olsun..

Cehennemi anlatıyor:

— «Cehennemde, ne ev vardır, ne sığınak... Orada bir bağ, boyna geçen zincir, ayaklara vurulan bukağı olmasa dahi, hepsine bedel biri vardır ki yeter; onun alnında:

— «Güç, kuvvet yalnız; yüce ve azim olan Allah'ındır.» cümlesi yazılıdır..»

Şöyle anlatırdı:

«Şu, Lokman -aleyhisselâm- peygamberin hikmetli sözleri arasındadır:

— Evine gelen, yanına oturan, ya isteyerek gelir; ya da çekinerek. Çekinerek geleni meclisine oturt.. Yüzüne karşı:

— Ehlen ve sehlen, de.. ve:

— Hoş geldin; sefalar getirdin,

Diyerek karşıla... Sakın, o gidince, arkasından alay etme..

İsteyerek gelen olursa, onu daha hoş karşıla.. İçten gelen güleryüz göster.. Birşey istemeden ikram et..

İyi düşün, sen ancak, böyle bir arkadaştan iyilik görebilirsin.. Birşeye muhtaç olur, istersen; verdiğinin iki mislini alırsın..»

Allah ondan razı olsun..

●

112. VEKİ b. CERRAH

Allah ondan razı olsun..

Şöyle derdi:

— «Zahidlik yalnız helâlde olur.. Helâl de artık kalmadı.

Dünyalığı bir laşe gibi gör. Ondan sadece seni ayakta tutacak kadar al.. O aldığın helâl yoldan olursa; zahid sayılırsın. Sadece muhtaç olduğunu aldığın için, haram olsa da ceza görmezsin.. Böyle de olsa, şüpheli de olsa, sadece muhtaç olduğunu aldığın için öbür âlemde sana ceza gelmez.. Az hesap verir kurtulursun.. Azar işitirsen, pek hafif olur..»

Kanaatıma göre; burada:

— «Helâl kalmadı»

Cümlesi, onu aramak azaldı; manasını taşır. Büyük zatlar, bir şeyi almak için, onun, on el yukarısını tetkik ederlerdi.. Bir işin içine girmeden evvel tetkik etmek vaciptir.. O büyükler böyle yaparlardı..

Derdi ki:

— «Hak ehline tarif edilen manevî yol; bir esas gayedir.. Ona girmek ve ötelere ulaşmak için sadık olmak gerekir.. Başka türlü olmaz..»

Bütün yılını oruçlu geçirirdi. Her gece Kur'an-ı Kerim'i hatmederdi.

Biri bu zata eziyet etse; hemen oracıkta oturur, başına toprak saçardı. Ve:

— «Eğer Allah'a karşı günahım olmasaydı; Allah bunu başıma musallat etmezdi.»

Der, başlardı istiğfara ve bu eziyeti kendinden gidene kadar Allah-'tan, günahının bağışlanmasını isterdi..

Hicretin, 129. —Milâdî, 746.— yılında dünyaya geldi; 197. -812.- yılında da vefat etti. 66 yıl yaşamıştı..

Bir hac dönüşüydü; Irak'a geliyordu.. Yolda vefat etti. Hemen vefat ettiği yere defnettiler..

Allah ondan razı olsun..

●

113. ABDURRAHMAN b. MEHDÎ

Allah ondan razı olsun..

Her gece bir hatim yapardı.

Gecelerini ikiye ayırmıştı; yarısında Kur'an okur; kalanında da teheccüd namazı kılardı..

Sohbet toplantılarında tam bir ciddiyet hâkimdi. Toplantıya katılan ihvan, sanki başında kuş varmış gibi otururdu. Hiç biri ciddiyetini bozmaz; sağa sola, bakmazdı..

Bir defasında ihvandan biri güldü; şu cevabı aldı:

— «Burası ilim meclisi... İlim ciddiyetle elde edilir; gülmekle değil... İçinizden, hem gülecek, hem de ilim taleb edecek biri varsa, o benimle oturamaz.. bir defa gülen; en az iki ay, bu toplantıya katılamaz.»

Sonra o güleni iki ay toplantısına almadı.. Bundan sonra; Allah'tan bağışlanmasını istedi ve sözlerine şöyle devam etti:

— «Kul, ilmi göz yaşıyla talep edecektir.. Bu şekilde ilim taleb eden azaldı.»

●

Bir gece, akşamdan sabaha kadar, ayakta kaldı; ibadet etti.. Sabah olduğu zaman, yorgun ve bitkin bir şekilde kendini yatağa attı; baygın gitti, ve sabah namazı vaktini kaçırdı.. Bundan dolayı tam iki ay, katiyen yatağa yatmadı..

Şöyle derdi:

— «Sadece kabrinde mümin olarak yatana gıpta ederim; ben de öyle olmak isterim.»

●

Hicretin, 135. —Milâdî, 752.— yılında dünyaya geldi. Ve 198. —813.— yılında da vefat etti..

Allah ondan razı olsun..

●

114. MUHAMMED b. ESLEM

Allah ondan razı olsun..

Tuslu'dur..

Sohbetlerinde;

— **Sevâd-ı Azam'a** uymanız gerekir.» Derdi.. Bir defasında: **Sevâd-ı Azam** nedir?

Dediler.. şöyle anlattı:

— «O bir âlim kimsedir, ya da iki.. Bunlar, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sünnetine; sıkı sıkıya yapışmışlardır.. Onun yolunu izlemektedirler.. Bunların bu izleyişi, **Umum** müslümanların izleyişinden çok başkadır.. **Sevâd-ı Azam** bu iki zatın tuttuğu yoldur.. Kimi bunlardan birine; bulabilirse ikisine uyarsa, **Ehl-i Sünnet vel Cemaat'e** uymuş olur.. Bunlara aykırı davranan da, **Ehl-i Sünnet Vel Cemaat'ten** ayrılmış demektir..»

Nafile ibadetini çok gizlerdi..

— «Mümkün olsa, sağımda ve solumdaki meleklerden dahi gizlerdim..»

Evine gidince, ilk işi ağlamaktı.. Ağlar dururdu. Komşuları onun bu halini sezer, acırdı..

Evden çıktığı zaman, yüzünü yıkar, gözlerini sürmeler, çıkardı.. O gün vereceği sadakayı da üzerine alırdı..

Yediği daima kara arpa ekmeği idi. Sebebini soranlara da şöyle anlatırdı:

— Çünkü mideye gidiyor.

Bir başka zaman da şöyle anlatmıştı:

— «Düşünün, biri çarşıya çıksa, dikkat edip yiyeceklerin en güzelini satın alsa, sonra götürüp; kuru otların bulunduğu bir çuvalın içine atsa, ona ne dersiniz?. Hâliyle:

— Deli..

Diyeceksiniz.. İşte herbirinizin geceli gündüzlü yaptığı iş budur..»

O ise, topladığını böyle bir torbaya atıyor (yani mideye) ve attıkları kıymetli şeyler olmadığı için nefsine gülmüyordu.

Hicretin, 226. —Milâdî, 840.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

115. İMAM BUHARÎ

Allah ondan razı olsun..

Adı **Muhammed**.. Babasının adı da İsmail... Buhara'lıdır..

İlmiyle âmil olan bir âlimdir.. Her anıldığı yerde, rahmet-i İlâhî'ye nazil olur.

Bütün yılını oruçlu geçirirdi.. Yediği pek az olurdu.. Son zamanlarında yemek işini o kadar azalttı ki; günde, ya bir hurma yerdi; ya da bir badem..

Vera' hâline sahipti. Hiçbir şüpheli işe yanaştığı görülmedi.

•

Allah Taâlâ'dan utanır; ayak yoluna gitmemek için az yerdi..

•

Hicretin, 194. —Milâdî, 809.— yılında **Buhara**'da dünyaya geldi.

Hicretin, 256. —Milâdî, 869.— yılında, ramazan bayramı gecesi vefat etti.

Semerkand'a iki fersah uzakta bulunan **Hartenk**'e defnedildi.

— «Bana göre insanların öveni de, kötüleyeni de aynı..»

Şöyle buyururdu:

— «İsterim ki; Rabbıma kavuştuğum zaman, hiç gıybet etmemiş olayım ve böyle bir şey için kimse beni aramaya..»

Ömründe alış veriş etmedi.. Ne bir şey sattı; ne de aldı..

Zühd ve vera' hâlinin tekâmül etmiş şeklini yaşardı..

Gecenin ilk saatlerinde biraz uyurdu.. Sonra kalkardı..

Hadis yazdığı geceleri, birkaç defa uyur, kalkardı.. Bir Hadis-i Şerif yazar; sonra başını koyar uyur, az sonra yine kalkardı.. Abdest alır: kandiline yağ döker, lambasını yakar, yine yazmaya başlardı.. Bazı gecelerinde; bu hali yirmi defa tekrar ettiği olurdu..

•

Her gecenin sonuna doğru on üç rikât namaz kılardı.. Ne hikmetse, son rikâtını tek yapardı..

•

Ramazan-ı Şerif gecelerinde, arkadaşlarına namaz kıldırırdı. Her kıldırdığı namazda Kur'an-ı Kerim'in üçte birini okurdu... Ve üç günde bir hatim yapardı.. Sonra da duasını.. Dua bittikten sonra şöyle derdi:

— «Her hatim sonunda yapılan dua makbuldür..»

•

Buhari-i Şerife yazdığı her Hadis-i Şerif için, iki rikât şükür namazı kılmıştır.

•

Yalnız babasının malından yerdi.. Çünkü onu helâl bilirdi. Ayrıca babası:

— Malıma; bir dirhem, haram veya şüpheli malın karıştığını bilmiyorum.. demişti..

•

Saymakla bitmeyecek kadar çok menakıbı vardır..
Allah ondan razı olsun..

●

116. YEZİD b. HARUN'ÜL VÂSITÎ

Allah ondan razı olsun..
Ahmed b. Sinan anlatıyor:
— **Yezid b. Harun'ül Vâsıtî**'den daha güzel namaz kılanı görmedim.. işitmedim..
O namaza dururken, sanki bir mermer sütundu..
Şöyle derdi:
— «Bir kimse, vakti gelmeden baş olma sevdasına kapılır; elde etmeyi isterse; vakti gelince ondan mahrum kalır..»
Çok defa, yatsı namazına başlar; taa, sabah oluncaya kadar ayakta devam ederdi.. Böylece kırk yıldan fazla devam etti..
İki gözü de çok güzeldi. Hep ağladığı için birini kaybetti.. Öbürü de fersiz kaldı..

Biri geldi:
— Ne güzel gözlerin vardı. Onlara n'oldu?..
Deyince.. şöyle anlattı:
— «Onları seherlerde, hüzün ağlayışları götürdü..»

●

Hicretin, 236. —Milâdî 839.— yılında vefat etti..
Allah ondan razı olsun..

●

117. YUNÜS b. UBEYD

Allah ondan razı olsun..
— «İnsanın vera' hâli —şüpheli işlere karşı tutumu— konuşmasından anlaşılır.»
Derdi.. Sonra devam ederdi:
— «Yapılan her iyiliğe bir şeyler karışır, yalnız dilin esirgenmesi hariç... İşte ona şüpheli bir şey karışmaz..»
Hikmetini de şöyle anlatırdı:
— «İnsan çok namaz kılar ve oruç tutar; ama iftarını haramla açarsa, tuttuğu oruç hiç olur.. Gece namazına kalkarken,, riyaya kaçabilir... Gündüz olunca da, yalan şahitliği yapması. Boş sözler etmesi beklenebilir.. Ama dilini tuttuğu takdirde, bütün amelleri iyiye döner.. Kanaatım budur...»

Şöyle derdi:

— «Helâlinden bir kuruş bulsam, onunla buğday alır, un eder, çorbasını yapardım.. Bu çorbadan hangi hastaya içirsem, Allah ona şifa verir... Hastalığını iyi eder...»

Derdi ki:

— «İki şey var ki.. Bir kulda bunlar tam olursa, kalan bütün halleri tamam olur... O iki şeyin biri **Namaz**, öbürü de **Dil**..»

Derdi ki:

— «Dilini yersiz sözlerden esirgeyen herkes; bu iyi işine karşılık; mutlaka, diğer amellerinin düzelmesini bulur...»

Şöyle derdi:

— «Bidiğim yüz iyi hal var ki.. Onların, bende bir tanesi bile yok...»

•

Hicretin 139. —Milâdî, 808.— yılında vefat etti..

Allah ondan razı olsun..

●

118. ABDULLAH b. AVN

Allah ondan razı olsun..

Onu **Bikâr** -radıyallahu anh- den dinleyelim:

İbn Avn şöyle anlatırdı:

— «Akıllı olana; bir kimseyi, işlediği hata için azarlamak yakışmaz.. Şu zamanımızdaki durum bu... Kim birini, azarlarsa; daha şiddetli azarı, bir başkasından kendisi duyar..»

Yine **Bikâr** -radıyallahu anh- anlatıyor:

— **İbn Avn'i** hiç kimseyle alay eder, görmedim.. Çünkü o, kendi halinde, nefsiyle meşguldü.. Manevî seyrine devam ediyordu...

Her gün sabah namazını arkadaşları ile kılardı.. Sonra kimseyle konuşmadan, kıbleye karşı otururdu.. Allah'ı zikrederdi.. Taa, güneş doğuncaya kadar... Güneş doğup ortalığı aydınlattıktan sonra onlara dönerdi.

Diline sahipti.. Ulu orta ve rastgele konuşmazdı.

Oruçlarını gün aşırı devam ettirirdi.. Bir gün yer, bir gün tutardı..

Kendisinden çok güzel koku gelirdi.. Temiz ve güzel giyinirdi..

Muayyen zamanlarda, evine kapanır; vaktini, sükût ve tefekkürle geçirirdi..

Her ne hikmetse, hamama gitmeyi sevmezdi.. Hiç de gitmedi..

Yaptığı işleri hep gizlerdi. Yaptığı amellere kimsenin vâkıf olmasını istemezdi..

•

İbn-i Mehdi -radıyallahu anh- anlatıyor:

— Abdullah b. Avn'le yirmi dört yıl arkadaşlık ettim.. Sanmıyorum ki, melekler ona bir hata yazmış olsun..

Ana ve babasına çok iyilik yapardı. Onların yediği kaptan hiç yemek yemedi. Sebebini soranlara da şöyle derdi:

— «Korkarım, yediğim kaptaki bir lokmada, onların gözü kalabilir, ben de farkına varmadan alıp yiyebilirim..»

Birgün anası çağırdı.. Karşılığını yüksek sesle verdi.. Buna çok üzüldü..

Hemen gitti, yüksek sesine kefaret olsun diye, iki köle azad etti..

Çokça evi vardı.. Hepsini sebil eylemişti.. Müslümanlar otururdu.. Taled edeceği ücret, onları korkutmasın, diye hiç kira almazdı..

Hicretin, 151. —Miladi, 768.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

●

119. ABDULLAH SURÎ

Allah ondan razı olsun..

Şöyle derdi:

— «Sadıklar, amellerini kalben yaparlar... Riyakârlar da; dış azâlarıyle.»

Derdi ki:

• «Kalbin bir ağrılı hastalığı vardır.. O hastalığı yalnız Allah sevgisi dindirir..»

• «İhtiyaç olmadığı şeylere nefsini zorlayan kimse, muhtac olduğu şeyleri kaybeder.

•

• «Söz söylersin; amel etmezsin, faydasız olur.. Sen kendi sözünden fayda alamayınca, gayrısı nasıl alır?..»

• «Sünneti işlemekte, tenbellik eden; günün birinde, kendini bidat çukurunda bulur...»

• «Ehl i Tarik olmak lafla olmaz. Böyle bir iddiaya kapılıp edebini erkânını yapmaktan geri duran, ölmeden evvel rezil olur.. İsmi. erenler defterinden silinir.. Ve.. ölmeden evvel, yükü sırtına vurulur; kapıdışarı atılır..

• «Birçokları, kulluk iddiasında... Ama, ayara vurulunca rububiyet —İlâhlık— iddiasında oldukları açığa çıkıyor..»

•

Şöyle derdi:

• «Hak erlerinin en büyük huyu; halka iyi zandır.. Sen de onlardan biri olmak istersen, insanları kötü zannından emin kılmalısın...»

Allah ondan razı olsun..

●

120. ABDULLAH b. ABDÜLAZİZ

Allah ondan razı olsun..

El-Ömerî lakabı ile tanınır..

Hep ibâdet halindeydi. Meskeni kabristan olmuştu.. Oralarda yatar kalkar; insanlardan uzak dururdu.. Sebebini soranlara da şöyle anlatırdı:

— «İnsana; kabirden daha çok öğüt vereni görmedim.. Dini, selâmete erdirmek için, yalnızlıktan iyisini işitmedim..»

Derdi ki:

• «Allah'tan gafil olmanın birçok şekli vardır.. Biri şu ki:

Allah'ın sevmediği bir işin yapıldığını görürsün; fakat insanlardan korktuğun için mani olmazsın..»

• «Bir kimse, kullardan korktuğu için; emr-i maruf vazifesini yerine getirmezse, kalbinden Allah korkusu sökülür...»

• «Bir kimse; kendi malını yok yere, israf ederse, hacredilir; malı elinden alınır... Ya, müslümanların malını israf edenlere ne yapılacak?.»

Medine'de vefat etti. Hicretin, 184. —Milâdî, 800.— yılı idi. 66 yıl yaşamıştı..

Allah ondan razı olsun..

●

121. EBU İSHAK İBRAHİM

Allah ondan razı olsun..

El-Herevî nisbesi ile bilinir..

Tevekkül ehliydi.. Kimseyle konuşmazdı..

İbrahim Edhem'in arkadaşıydı..

Kazvin'de vefat etti..

Herat'lılar ona saygı gösterirdi.

•

Bir defa tek başına haccetti.

O hac esnasındaki dualarından biri şöyleydi:

— «Allahım, rızkım **Herat** ehlinin malı içinde olmasın; kes.. Onların elindekine karşı bana zahidlik duygusu nasip eyle...»

Hac dönüşünden sonra, günler geçti; onun birşey yediğini gören olmadı..

Çok sadaka verirdi.. Nereden alıp verdiğini kimle bilemezdi... **Herat** pazarına çıktığı zaman onu parmakla gösterir:

— Şu var ya, hergün şu kadar ve her gece şu kadar sadaka verir.. Derlerdi..

•

Başından geçen bir hâli şöyle anlatıyor:

— «Bâdiyeye (kıra) gittim. Orada birkaç gün kaldım. Ne yiyor, ne de içiyordum.. Yemek, içmek için içimden bir arzu da gelmiyordu...

Bir ara, nefsim bana bir şeyler anlatmaya başladı.. Güya ben, **Allah** katında manevî bir şana sahipmişim..

Onun bu sözüne pek aldırış etmedim.

Bu arada sağımdan bir adam meydana çıktı; bana şöyle demeye başladı:

— Ya İbrahim, Allah'a karşı gizlice riyakârlığa başlıyorsun..

Sonra devam etti:

— Biliyor musun, ben burada kaç gündür bir şey yemedim ve içmedim?. Bir şeye karşı arzu da duymuyorum.. Ben, kötürüm bir hâldeyim. Bir yere de gidemiyorum..

— Nekadar kaldığını Allah bilir, deyince şöyle anlattı:

— Seksen gündür,, Hatırıma da bir şey gelirse, Allah'tan utanırım. Halbuki Allah adına yemin edip, şu ağacın altın olmasını istesem, yapar..

Bu sözler, nefsime kanmamam için bana bir tenbihti...»

Allah ondan razı olsun..

●

122. EBU NUAYM el - İSFAHANÎ

Allah ondan razı olsun..

Hilye, Tabakat ve başka eserlerin yazarı..

Hicretin, 336. —Milâdî, 947.— yılında dünyaya geldi.

Hicretin, 430. —Milâdî. 1038.— yılında İsfahan'da vefat etti..

Böylece 94 yıl yaşamış oldu..

İsfahanlılar onu camiye sokmazlardı.. Sonunda, şehirden de kovdular.. Mahmud Sebüktekin, İsfahan'ı aldı ve başlarına bir vâli tayin etti.

İsfahanlılar vâliyi öldürdüler. Mahmut Sebûktekîn geri döndü. Onlara aman verdi, fakat sonra kılıçtan geçirdi. Hatta yarısından çoğunu öldürdü.

Ebu Nuaym'ın, bu hadise sırasında şehrin dışında bulunarak kurtulmasını onun kerameti sayarlar.

Hilye adlı eserini, seksen küsür senede tamamladı..

Allah ondan razı olsun..

●

123. MUAZE-İ ADEVİYE (1)

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Sabah olunca:

— «İşte bu, son günüm..» derdi ve eklerdi:

— «Belki bugün ölürüm..»

Akşama kadar uyumazdı.. Ve.. Akşam olunca:

— «İşte bu gece ölebilirim..» derdi.. Sabaha kadar uyuyamazdı.

Uyku basacak olsa, kalkar; evin içinde dolaşmaya başlardı..

Gafil gitmekten ve uykuda ölmekten korkardı.. Nefsi ağır basacak olsa:

— «Ey nefsim, biraz sabırlı ol; yakında uyuyacaksın... Uyku işte şurada; önünde, biraz bekle...» derdi..

Geceli gündüzlü, kıldığı namaz; altı yüz rikâtı bulurdu..

Kırk yıl, bir defa dahi başını kaldırıp semaya bakmadı.

Kocası öldükten sonra; evine artık yatak serilmez oldu... Ve... Yatak yüzü görmedi.. Ta... ölünceye kadar..

●

Hazret-i Aişe'nin -radıyallahu anh- hayatına kavuştu.. Ondan naklen bazı Hadis i Şerif rivayet etmiştir..

Allah ondan razı olsun..

●

124. RABİA-İ ADEVİYE

Allah ondan razı olsun..

Çok ağlardı.. Çok mahzundu..

Ansızın, cehennem lafını duysa, bayılır; uzun zaman öyle kalırdı...

---

(1) Bu menkıbeden itibaren, 138. menkıbeye kadar; velâyet hâline eren İslâm hanımları anlatılacaktır.

Çok defa şöyle derdi:

— «İstiğfar etmekle kurtulduk, sanırız... Halbuki o istiğfarımız da, bir başka istiğfara muhtaçtır..»

Halktan bir şey de almazdı. Birşey gönderen olsa, geri çevirir:

— «Benim dünyalığa ihtiyacım yok.» Derdi..

Yaşı sekseni aşmıştı.. Ama, yine kendi kendine yürüyebiliyordu.. Fakat zor zor.. Görenler: Ha düştü, ha düşecek; diye bakardı.. Yürümek için kimsenin yardımını istemezdi..

Namazda, sessiz sessiz ağlardı.. Secde ettiği zaman, secde yerine gözyaşı göllenirdi..

Süfyân-ı Sevri'nin:

— Vah perişan halime...

Dediğini anlattılar.. Onun için şöyle dedi:

— «Vah senin çektiğin az vah'a... Tam gönülden vah deyip mahzun olabilseydik; bu âlemde işimiz neydi.. Yaşayabilir miydik..?»

•

Daha çok menakıbi vardır..

Allah ondan razı olsun..

●

125. MACİDE-İ KUREYŞİYE

Allah ondan razı olsun..

Şöyle anlatıyor:

— «Gözüme çarpan bir hareket, duyduğum her ses, attığım her adım; beni ölüme götürüyor sanıyorum.. Hemen ölecekmişim gibi geliyor..»

•

Şöyle derdi:

— «Ey aklı kısalar, ne kadar şaşkınsınız, siz öyle bir evde sakinsiniz ki; nakliniz ilân edildi.. Gidenler, bir bir gidiyor.. Kalanlar şaşkın. Mühlete aldanıyor başkaları.. Sanki, yolculuk ilânı size değil, başkalarına.. Ve... Ne keder?.. Göç emri sizin gayrınıza..»

•

Derdi ki:

— «Taat ehli, cennete ve Rahman'ın rızasına nail oldu.. Bunlar, bu rızayı ve cenneti kolay bulamadılar.. Bu yolda bedenleri yoruldu...»

Allah ondan razı olsun..

●

126. SEYYİDE ÂİŞE

Allah ona rahmet eylesin.. Ve: Razı olsun..
Cafer-i Sadık -radıyallahu anh- Hazretleri'nin kızı..
Mezarı Mısır'dadır.. Kırafe kapısında medfundur.

Şöyle diyordu:

— «İzzetine, celâline yemin olsun; eğer beni cehenneme atarsan, tevhid halimi elime alacağım, cehennem ehli arasında dolaşıp şöyle diyeceğim:

— Ben onu tevhid ettim; o bana azab ediyor..»

Hicretin, 145. —Milâdî, 762.— yılında vefat etti.

Allah ondan razı olsun..

127. RİHAB'ÜL-KAYSÎ'NİN HANIMI

Allah ondan razı olsun..

Bütün geceyi ibâdetle geçirirdi.. Kocası uyurken o kalkar; sabaha kadar, duâ, zikir ve niyazla meşgul olurdu..

Gece ibâdetini dört fasla ayırmıştı. Birinci kısmı bitirdikten sonra, kocasına gider:

— «Ya Ribah kalk namaz kıl...»

Derdi.. Ama o kalkmazdı; yatardı. Tekrar ibâdete başlardı. Bu ikinci faslı bitirdikten sonra yine gider:

— «Ya Ribah kalk..»

Derdi.. O yine kalkmazdı.. Yine gider ibâdetine devam ederdi. Üçüncü defa yine gelir:

— «Kalk ya Ribah.»

Derdi.. Ama o yine kalkmazdı.. Uyurdu... Böylece gece ibâdetini yalnız başına ikmal ederdi; sonra gelir:

—«Ya Ribah yeter artık kalk; gece askeri geçip gitti. Sen hâlâ uyursun.. Ah bir bileydim, beni sana kim kandırdı?. Sen, inatcısın... Bir türlü kalkmıyorsun..»

Çoğu zaman, yerden bir saman çöpü alır; şöyle derdi:

— «Allah adına kasem ederim; bana göre dünya, bu çöpten daha kıymetli değildir.»

Her gece yatsı namazını kıldıktan sonra, en güzel elbiselerini giyer, koku sürünür, kocasına gider:

— «Bir emrin var mı, arzun var mı?»

Diye sorardı.. Ondan:

— Hayır..

Cevabını alınca; hemen yanından ayrılır soyunur, zinetini falan çıkarır; taa.. tan yeri ağarıncaya kadar namaz kılar, duâlar yapardı..

Allah ondan razı olsun..

●

128. FATIMA-İ NİSÂBURİYE

Allah ondan razı olsun..

Zunnun u Mısrî:

— Fatıma benim üstademdir. Derdi..

Şöyle anlatırdı:

— «İnsan, daima Hakk'ın kendini gözettiğini bilmeli.. Böyle olmayan, her meydanda atıl batıl gezer.. Ve.. diline geleni atar..

Hakkı daima kendisine yakın bileni de; yalnız doğruluk konuşturur. Hakk Taâlâ'dan utanır. Hakk, ona sıdk ve ihlas nasip eder.

•

Derdi ki:

— «Bütün işini Allah için yapan, ve Allah'ı her hâline şahid bilmeye alışan, tam bir ihlâs sahibidir.»

Bayezid-i Bistamî Hazretleri anlatıyor:

— Fatıma gibi bir hâl sahibi hanım görmedim.. Ona anlattığım her makamdan, kendisini haberdar buldum..

Umre için Mekke'ye gidiyordu; yolda öldü.. Hicretin, 223.— Milâdî, 837.— yılı idi..

Allah ondan razı olsun..

●

129. RABİA b. İSMAİL

Allah ondan razı olsun..

Akşamdan sabaha kadar ibâdet ederdi.. Ve şöyle derdi:

— «Kul, Allah'a ibâdet ederse, Cebbar olan Allah da ona, yaptığı hataları bilmeyi nasib eder, dolayısıyla o kul yanlış hareketlerini düzeltmeye başlar. Halkı bırakır kendi ayıblarıyla meşgul olur.»

•

Bütün yıl oruç tutardı.. Ve:

— «Benim gibilere, dünyâda oruçsuz gezmek yakışmaz...» derdi...

•

Bazan kocasına şöyle derdi:

— «Ben seni bir koca olarak değil; bir kardeş olarak seviyorum..»

Ezan okunduğunu duyunca:

— «Kıyamet günü ilâhî huzura yapılacak daveti hatırlıyorum.»

Derdi.. Ve kar yağdığını görünce:

— «Öbür âlemde amel defterlerinin uçarak geliş şeklini, kullara dağılışını hatırlıyorum.»

Derdi... Sıcak günler basınca da:

— «Bu gün de kıyamet günü haşir meydanındaki sıcağı ve oradaki perişan hâlimiz hatırıma geliyor...» Diye anlatırdı..

Cin tayfasını gördüğünü anlatırdı:

— «Onlar bana gelir, gider; görürüm..» Derdi:

Cennetteki **Hurileri** gördüğünü söylerdi:

— «Onları da çok defa görürüm; ama her gördüğümde bana örtülü çıkarlar.. Yüzlerini bile göremem...»

•

Menakıbi daha çoktur..

Allah ondan razı olsun..

●

130. ÜMM Ü HARUN

Allah ondan razı olsun..

Daima Allah'a karşı bir korku içindeydi. İşi gücü ibadetti..

Gıdası, yalnız katıksız ekmekti..

— «Beni yalnız gecenin gelişi sevindirir.»

Derdi.. Gündüz olunca gama boğulurdu.. Çünkü her gece sabaha kadar, ibâdet eder ve şöyle anlatırdı:

— «Seher vakti olunca **Ruh** kalbime girer.»

Bir defa gündüzün evden dışarı çıktı:

— Tutun şunu..

Diye bir ses geldi kulağına; düşüp bayıldı..

Yirmi yıl kadar uzun bir zaman, başına yağ sürmedi.. Başını açtığı zaman; en güzel kadın saçına sahip olduğu görülürdü..

•

Bir defasında yolu, çöle düşmüştü.. Ansızın bir arslanla karşılaştı.. Hiç şaşırmadı ve:

— «Bende, rızkın varsa, ye...»

Dedi.. Asrlan baktı.. Birşey yapmadı.. Kaçıp gitti..

Allah ondan razı olsun..

●

131. A M R E

Allah ondan razı olsun..

Habib'in hanımıdır.

Her gecesini ibâdetle geçirirdi..

Seher vakti gelince, kocasının yanına gider:

— «Kalk artık... Yattığın kâfi.. Gece bitti; gündüz geldi. Yücelerin yıldızları yeryüzüne düşmeye başladı.. İyiler kafilesi, yola revan oluyorlar.. Sen halâ duruyorsun.. Bu hâlinle onlara kavuşman kabil değil...» derdi..

o

Bir defa gözü hastalandı.. Sordular:

— Çok mu ağrıyor?. Niçin bu kadar ağrır ki?..

Cevabını şöyle verdi:

— «Bu ne ki?. Bir kalbimin ağrısını bilseniz.. O, gözlerimden daha çok hasta..»

Allah ondan razı olsun..

●

132. EMET'ÜL - CELİL

Allah ondan razı olsun..

Zühd ehliydi ve ibadete dalmıştı..

Bir defa, zamanında yaşayan irfan sahipleri **Velâyet** hâlini tam anlatmakta güçlük çektiler.. Tam tarifini bulamadılar.. Sonunda:

— Bize duâ...

Dediler.. Dedi ki:

— «Hatalılara susmak düşseydi; muhakkak bu ihtiyarınızı susmuş bulacaktınız... Ancak, duâ etmek de sünnettir..»

Dedi.. Elini açıp şu duayı yaptı:

— «Allah, cennette, size makam ihsan eylesin.. Sizin ve benim kalbimden ölüm düşüncesini silmesin.. Ölünceye kadar imanımızı muhafaza etsin.. Çünkü o, merhamet edenlerin en merhametlisidir..»

Allah ondan razı olsun..

●

135. Ş A ' V A N E

Allah ondan razı olsun..

Ağlamadığı zamanı gören yoktu.

— Neden bu kadar ağlarsın?. diye sordular.. Şöyle anlattı:

— «İstiyorum ki, ağlayayım; hem de durmadan... Ta, göz yaşım bitinceye kadar.. Yaş bitsin; sonra kan gelmeye başlasın.. Ve... Vücudum da kan da kalmasın... Damarlarım boşalsın..»

Çoğu zaman şöyle derdi:

— «Ağlamaya gücünüz yetmiyorsa; ağlayanlara karşı şefkatli olunuz.. Ağlayan, perişan halini bildiği için ağlar. Yaptığı cinayeti bilir... Önüne açılan uzun yol için, neler gerek, sezer...»

Yine ağladı ve şöyle yalvardı:

— «Allah'ım, seni sevdiği için, gönlüne aşk ateşi düşen ve susayan ebedî kanmaz.. Onun susuzluğunu bu âlemin suyu gideremez..»

Hizmetçisi anlatıyor:

Onu gördükten sonra, bir defa dahi, maddî şeylere gönül kaptırmadım.. Hiç kimseyi küçümsemedim.

•

Büyük velî'lerden Fudayl b. Iyaz, onun yanına gider gelirdi.. Duâsını taleb ederdi.

Allah ondan razı olsun..

●

136. ÂMİNE-İ REMLİYE

Allah ondan razı olsun..

Büyük velî'ler arasında ismi geçen Bişr b. Hâris bu hanımı daima ziyaret ederdi.. Sohbetinde bulunur, duâsını alırdı..

Günlerden bir gün, Bişr hasta oldu.. Âmine Ramle'den kalkıp ziyaretine geldi.

Âmine içeride iken, İmam Ahmed de, Beşir'in ziyaretine geldi.. Âmineye baktı ve Bişr'e dönüp:

— Bu hanım kim?.. diye sordu..

— Bu, **Âmine i Remliye**'dir.. Hastalığımı duymuş, Remle'den kalkıp ziyaretime gelmiş..

Cevabını alınca:

— Söyle, bize duâ etsin.. dedi..

Bunun üzerine Bişr, **Âmine**'ye döndü.. İmam Ahmed talebini bildirdi.. Kabul etti ve elini açıp şu duâyı yaptı:

— «Allah'ım Bişr b. Hâris ve Ahmed b. Hanbel cehennemden kurtulmak istiyorlarsa, onları kurtar.. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi...»

Bundan sonrasını İmam Ahmed'den dinleyelim:

— O gün akşam olmuştu.. Uyur uyanık bir haldeydim. Semadeu bir kâğıt parçası gelip önüme düştü.. Üzerine şu satırlar yazılmıştı:

— Rahman ve rahim olan Allah adıyla.. Biz, o arzu edileni yaptık.. Katımızda daha üstün şeyler de var..

Allah üçünden de razı olsun..

●

137. MENFUSE

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı Zeyd, dedesinin adı Eb'ülfevaris..

Bir oğlu vardı; öldü.. Başını göğsüne yapıştırdı ve şöyle dedi::

— «Senin, benden önce gitmen; benden sonraya kalmandan daha hayırlıdır.. Ölümüne sabretmem, senin için sızlanmamamdan hayırlıdır.. Şu da var ki, ayrılığın benim için bir hasrettir.. Hasretine dayanıp, sabrettiğim için ecir alırsam, elbette ben de hayra kavuşmuşum..»

Sonra, **Amr** b. **Madikerib**'in şu şiirini okumaya başladı:

«Biz o kavmiz ki, akmaz göz yaşımız,
Ölümüze; çıksa da kanburumuz...»

Allah ondan razı olsun..

●

138. SEYYİDE-İ NEFİSE

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı Hasan.. Onun babası Zeyd.. Ve Hazret-i Hasan ve Hazret-i Ali... Allah hepsinden razı olsun..

●

Mekke'de dünyaya geldi.. Hicretin, 145. —Milâdî, 762.— yılı idi..

Çocukluk devri ibâdet içinde geçti..

Büyüdü... **İshak mutemen** adında bir zatla evlendiler.. Cenâb-ı Hak ondan iki çocuk nasib etti.. Biri kız, biri erkek..

Oğlunun adını **Kasım** koydu; kızının adını da **Ümmügülsüm**..

●

Ömrünün son yedi yılını Mısır'da geçirdi. Ve orada vefat etti.. Hicretin, 280. —Milâdî, 892.— yılı idi..

●

Vefatından sonra kocası, Kasım'ı ve Ümmügülsûm'u aldı, Mısır'dan ayrılıp gitti. Vefatlarında Bakî'a gömüldüler. Bu konu ihtilaflıdır. Bunu İbnu **Mulakkin** rivayet etmiştir.

İmam Şafii Hazretleri Mısır'a geldikten sonra, bu hanımın evine gider gelirdi. Çoğu zaman gider, ona teravih namazı kıldırırdı..

Allah ikisinden de razı olsun..

Şimdi konumuza, yani erkek velîlerin hayat hikâyelerine dönüyoruz.

139. SA'DÛN-U MECNUN

Allah ondan razı olsun..

Senenin altı ayında deli, altı ayında ayıktı.

Bazan çok heyecanlanır, yerinde duramazdı.. Hemen dama fırlar, yüksek sesle şöyle bağırırdı:

— «Ey uykudakiler uyanınız.. Gaflet uykusundan artık ayıkınız. Mühlet bitmeden, kendinize geliniz. Çünkü ölüm sizi aniden yakalayacak..»

Allah ondan razı olsun..

140. BEHLÛL U MECNUN

Allah ondan razı olsun..

Harun Reşid onunla bir toplantıda buluştu; ve şöyle dedi:

— Ben ne zamandır seninle görüşmek istiyorum..

Şu cevabı aldı:

— «Ben böyle bir arzu duymadım..»

Sonra:

— Bana öğüt ver.

Dedi... Şu cevabı aldı:

— «Hey, ne öğütü istiyorsun?. Şu köşklere bak.. Bir de kabirlere bak... Bunlardan ibret dersi almayan, neden alır?..»

Sonra devam etti:

— «Halin n'olacak ya **Emir'el-Müminin**, düşün.. Yarın Hak Taâlâ seni huzuruna alacak.. İğneden ipliğe kadar, bütün şeyleri sana soracak... O zaman hâlin nasıl olacak?..

Bu hesab anında, sen aç olacaksın; susuz olacaksın.. Çıplak olacaksın... Orada duranlar sana bakıp gülecekler.. Doğrusu ordaki perişan hâlin bir ibret levhası gibi ortaya çıkacak... Bunları düşün..»

Harun Reşid bir gün adamlarına emretti; **Behlûl**'e dünyalık verdiler; almadı, reddetti:

— «Kimden aldınsa, ona ver.»

Dedi.. Sonra devam etti:

— «Bunu asıl sahibine ver.. Dünyadaki sahipleri âhirette yakana yapışmadan, verenin yoluna harca.. Bunu burada yap.. Âhirete kalırsa, onlara birşey bulup veremezsin.. Razı edemezsin..»

Harun Reşid; bu sözleri dinledikten sonra ağladı..

Duâsı makbul bir zattı..

Aşağıdaki şiir onundur:

«Hırsı bırak da, yorulma;
Geçimde tamaa kapılma..
Niçin malı cem edersin;
Kime topladın bilemezsin?.
Rızık vaktiyle ayrıldı;
Karamsarlık faydasız kaldı..
Her hırs sahibi fakirdir;
Her kanaatkâr da zengindir..»

Allah ondan razı olsun... Âmin!..

●

141. FUDAYL b. IYAZ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu Ali**.. Babasının adı **Iyaz**.. Onun babası da **Mesud**.. Onun babası da **Bişr**. Temim kabilesinden.. Ayrıca **Yerbu**'a da mensup.. Esası, kökü, Horasan ilinden gelme.. Horasan'ın **Merv**'inden... **Merv**'in de, Kandin karyesinden...

Hicretin, 187. —Milâdi,, 802.— yılında Harem-i Şerîf'te vefat etti.

Aşağıdaki cümleler; onun hikmet parıldayan sözleri arasından seçilmiştir..

Derdi ki:

• «Fazilet ehli; kendilerine bir fazilet görmedikleri sürece fazilet ehli olurlar.»

• «Konuştuğu zaman; mutlaka sözünün dinlenmesini isteyen, zahid değildir..»

• «Düşmanın, gıybetini ediyorsa; sana dostundan daha faydalıdır. Çünkü o, her gıybetini yaptıkça, iyilikleri sana yazılır.»

• «Âhir zamanda; her kabilenin beyi, münafıkları olacaktır.. On-

ları bu beylerden korumak lâzım.. Çünkü onlar öyle bir illettir ki; şifası yoktur..»

• «İnsanlardan kaç.. Fakat, cemattan ayrılma..»

• «Bu öyle bir zamandır ki, ferah verecek hiçbir tarafı kalmadı.. Gam ve kederle dolu...»

• «Herşeyin bir ön hazırlığı vardır. Alimler arasına karışmanın ön hazırlığı da, gıybeti terktir.»

•

Arkadaşlarıyla karşılaşmayı sevmezdi.. Sebebini de:

— «Belki onlar için süslenirim.» Şeklinde anlatırdı..

Derdi ki:

— «Kur'an-ı Kerim'in hakikî manasına nüfuz edebilen, Hadis i Şerifleri yazma ihtiyacını duymaz.

Sakalık yapardı.. Kendi geçimini ve çocuklarının nafakasını höy le temin ederdi..

Şöyle anlatırdı:

— «Allah Taâlâ bir kulu severse, dünyada onun gamını artırır. Ama bir kulu sevmedi mi, dünyalığını bol eder; ferahlık verir..»

Derdi ki:

— «Ben riyakârım..

Diye yemin etmemi;

— Ben riyakâr değilim..

Diye yemin etmemden daha doğru bulurum..»

•

Derdi ki:

• «Kur'an hafızının, devlet büyüklerine ve zenginlere gidip, ihtiyaç arzetmesi doğru olmaz.. Asıl kendisi, halkın ihtiyaç arzettiği kimse olmalı..»

• «Sahte sofulardan bütün gücünle sakın; onlar seni severlerse, överler.. Övdükleri şeyin çoğu sende yoktur.. Sevmedikleri zaman da, aleyhinde şahitlik ederler.. Halkı kandırır; inandırırlar..»

Bir gün, Süfyan b. Uyeyne onun yanına geldi. Fudayl ona şöyle dedi:

— «Siz u'ema zümresisiniz. Ülkeleri aydınlatılan kandiller sayılırsınız.. Ama, haliniz böyle mi?. Şimdi ülkeler, sizin yüzünüzden zulmete boğuldu...

Gökte yıldızlar gibisiniz. Halk size bakar yolunu bulurdu... Halkı şaşırtır oldunuz..

İçinizde Allah'tan utanan yok mu?.. Devlet adamlarına gider ve

verdiklerini alır.. Fakat nereden temin edildiğini bilmez.. Sonra da bu dünyalığı koynuna koyar, mihraba geçer:

— Şundan duydum, şundan öğrendim..

Diye rivayetleri sayıp dökmeye başlar..»

Süfyan b. Uyeyne bu sözlerini dinledi; başını eğdi ve şöyle dedi:

— Estağfirullah. O'na tevbe ederiz..

•

Derdi ki:

• «Rahmanın âlimleri huzur ehlidir. Hareketleri kontrollüdür.. Şöhret ve şan onlar için pek önemli değildir. Ama dünya âlimleri öyle değildir. Bunlar kendini beğenmiştir. Büyüklük satar.. Ona buna boyun eğer tezellül gösterir.»

• «Gıybet, sahte âlimlerin meyvesidir..»

Bir defa Şuayb b. Harple, Kâbe'de tavaf esnasında buluştular. Hal hatır sorduktan sonra, şöyle dedi:

— «Ya Şuayb, şu anda; bu halk arasında, senden ve benden daha şerli biri var sanıyorsan, yanılıyorsun.. Çok kötü bir zan sahibi sayılırsın..»

•

Derdi ki:

• «Ayıpsız bir din kardeşi arayan, kardeşsiz kalır.»

• «Sana darılınca, yalan ithamda bulunan, senin kardeşin sayılamaz. Onunla, din kardeşliği bağı kurma.»

• «Şimdi kardeşlik bağları bozuldu. Eskiden; insan ölen kardeşinin yetim çocuklarına ve dul kalan eşine, kendi âile efradına baker gibi bakardı.. Yetişkin çağa gelinceye kadar onları himaye ederdi..»

• «Kendisine istediği bir şeyi vermeyince, sana darılan, küsen kimse, senin kardeşin olamaz.»

•

Şöyle anlatmıştı:

— «Lokman Hekim; Benî İsrail'e kadı tayin edilmişti. Halbuki o, habeşî bir köleydi. Bu makama getirilmesinin sebebi; özünde doğruluğu ve lüzumsuz sözden, malayanî tabir edilen boş laftan sakınmasıydı..»

•

Derdi ki:

— «Sırat köprüsünün uzunluğu on beş bin fersahtır. Ey kardeşim bak, bu yola kim dayanır?.

Bir gün İshak b. İbrahim yanına geldi.. Ve:

— Bana bir Hadis-i Şerif anlat..

Dedi.. Bunun üzerine:

— «Benden altın isteseydin; verebilmem, daha kolay olurdu... Hadis-i Şerif anlatmam bana daha zor gelir...»

Dedi; sonra şöyle devam etti:

— «Ey aldanmış! Bilginle amel etseydin; bir meşguliyetin olurdu. Bir Hadis-i Şerif dinleyecek vakti bulamazdın..»

•

Derdi ki:

• «Kur'an-ı Kerim'i okuyup, manasını anlayan kimse; peygamberlerin tebliğ etmekle sorumlu olduğu şeylerden, o da sorumlu olacaktır.. Çünkü onlar, peygamberlerin varisi sayılır..»

• «Âhiret âlimlerinin ilmi dıştan belli olmaz; bildiklerini saklarlar. Buna karşılık dünya âlimlerinin ilmi açıktan bilinir.

Siz, âhiret âlimlerine tabi olunuz. Dünya âlimleriyle oturmaktan sakınınız. Boş davasıyla sizi fitneye sokar. Süslü püslü sözleri sizi aldatır.. Onun iddiası; amelsiz ilimdir. Ya da, yaptığı amel ihlâssızdır...»

• «İlim ehli olan kimseler, dünyalığa karşı gani gönüllü olsalardı; zalimler, önlerinde yumuşar ve bütün insanlar, onlara saygı gösterir; emirlerini dinlerdi.. Ama onlar, ilimlerini dünya zenginlerine verdiler.. Sebebi de onların elindeki dünyalıktan bir miktara sahib olmaktır.. Bu yüzden zelil oldular. Saf insanlara ihanet ettiler..

Zahidlik vasfını o alır ki, devlet büyükleri ve onların yakını yanında cehaletle anıldıkları zaman ferah duyar..»

Şöyle anlatmıştı:

— «Her kim midesine girenin helâl veya haram olduğunu anlarsa; o, Allah katında sıddıklardan yazılır.. Bu duruma göre, ey miskin bak, yediğini nereden temin ediyorsun?.»

●

142. İBRAHİM b. EDHEM

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu İshak**... Belh ilinden.. Bütün soyu sülâlesi sultan.. Padişah..

Şöyle derdi:

— «Allah'a karşı irfan sahibi olanın; en büyük kasdı hayır olmalıdır.. İbadet, taat olmalıdır.. Konuşmasının çoğu, sena ve Allah Taâlâ'yı övmek olmalıdır...»

•

Çoğu zaman şu şiiri okur ve sanki hâlini anlatırdı:

«O lokmayı ki, tuza beler yerim,
İçi taşlı hurmadan tatlı derim.»

Burada:

— «İçi taşlı hurmadan.»

Murad, bir illete mebni verilen hurma manasına gelir.. Bir kimseye, dini için veya iyi hâli dolayısıyla verilen hediye gibi.. Yani, dini dünyaya değişmek... Hediye getirilen kimse, dini bakımdan iyi hâle sahib olmasaydı, ona hediye gelmezdi.. Bu yolda edeb odur ki, gelen hediye alınmaya...

Ancak hediye verenin durumu malumsa başka hâllerde de hediye vermeyi sevdiği biliniyorsa; almakta mahzur yoktur.

En doğrusunu Allah bilir..

•

Derdi ki:

— «Öbür âlemde en ağır amel; burada bedene en ağır gelendir.. Nefsini ezip bol bol hayırlı amel edene, öbür âlemde, bol bol ecir vardır.. Bu âlemden, âhirete amelsiz giden, öbür âlemde iki eli boş kalır..»

•

Bir adamla, arkadaş oldu... Zamanı geldi; ayrılmaları gerekti.. Arkadaşı sordu:

— Uzun müddet arkadaşlık yaptık.. Benim bir aybımı gördünse, söyle, ondan geçeyim; beni ayıktır..

Dinledi; şu cevabı verdi:

— «Kardeşim, sende bir ayıp görmedim. Ben seni daima sevgi gözüyle gördüm. Onun için iyi buldum.. Senden her gördüğüm de hoştu.. Ayıp soruyorsan, bana sorma; başkasına sor..»

•

Derdi ki:

— «Hastalığı isterim; bunu istememin birkaç sebebi var.

Biri o ki, hasta olurum, cemaate gitmem... Böylece, ne insanlar beni görür; ne de ben onları..»

Kapısını dışardan kitletirdi.. Halk ziyaretine gelir; bakar, evde olmadığını sanır, dönüp giderlerdi..

•

— **«İşte şu âhiret var ya, orayı; yer yüzünde üstünlük taslamayanlara vereceğiz.»** (28/53) Meâlindeki Âyet-i Kerime şöyle tefsir ederdi:

— «Üstünlük sevdası, ayakkabının fiyonkunu arkadaşınınkinden daha güzel etmendir..»

Derdi ki:

• «Üç kimse var ki; sıkıntı vermelerinden dolayı kınanmazlar. Onlar sırasıyla; hasta, oruçlu ve yolcu...»

• «İşittiğime göre, kıyamet günü, insan tanıdığı kimselerin yanında hesaba çekilir... Sebebi de, daha çok utanısın...»

• «Kalbinde şöhret sevgisi taşıyanlara, Allah doğruluk nasip etmez.. Ne ilminde, ne amelinde.. Ne de yaptığı iyilikte..»

Daima helâl arardı.. Helâl yiyecek bulamazsa, toprak yerdi.. Bir ay kadar kil yiyip, hayat sürdüğü olurdu.. Şöyle derdi:

— «Nefsime bir yardımcı olmaktan korkmasaydım; yalnız kil yerdim. Helâli aramazdım.. Onu ancak bulduğum yerde yerdim.. Taa, ölünceye kadar..»

Çok az yer ve içerdi.. Sırf ayakta durabilmek için yerdi. Sebebini soranlara şöyle derdi:

— «Sırf helâl bulup yemek, artık ihtimal dahilinden çıktı.»

Bir şey yiyip içmediği için, tek abdestle on beş vakit namazı kıldığı günler olurdu..

•

Derdi ki:

— «İlmi amel için öğreniniz.. Bir çok insan bu hususta yanıldı.. İlimleri dağlar gibi arttı, ama amelleri, zerre kadar kaldı..»

Onu görseydin, cansız bir cesed sanırdın; üflesen düşecek olurdu..

Yanına bazı ilim adamları gelir:

— Bana nasihat et.

Derdi.. Şu nasihatı yapardı:

— «Dip ol, baş olma.. Dip kurtulur; ama baş kurtulamaz, gider..»

Evzai -radıyallahu anh- ona bir mektup yazdı; o mektubunda:

— Ya İbrahim, seninle arkadaş olmak istiyorum.. Dedi.. Ona şu cevabı gönderdi:

— Bir kuş, kendi uçuş şekline, haline uymayan biriyle uçmaya kalkarsa, öbürü uçar gider; kendisi yerinde kalır...» En iyisini Allah bilir.

Allah ondan razı olsun..

●

143. ZÜNNUN-U MISRİ

Allah ondan razı olsun..

Ona, **Ebülfeyz** lakabını veriyorlar... Yani; **Feyz Babası**..

Esas adı **Sevban**.. Babasının adı da **İbrahim**..

Babası, Nuba'lıydı.

Hicretin, 245. —Milâdî, 859.— yılında vefat etti.

Zayıf nahifti; rengi az kırmızıya çalardı. Sakalında beyaz yoktu...

Cîze kasabasında vefat etti..

Kalabalık nedeniyle köprü yıkılır diye, cenazesi bir sandalla taşındı. Cenazeye yeşil kanatlı kuşların katıldığını da gördüler.

Derdi ki:

•

• «Sakın sen olasın, marifet işinde iddiaya kapılmayasın.. Zühdü kazanç vesilesi etmeyesin.. Yaptığın ibâdete bakıp aldanmayasın...»

• «Herşeyi geç; Rabbına kaç..»

• «Hakkın şuhudu içinde, iddiaya kalkan davasını yitirir.. İddia, sahibini gerçek hâlden perdeler.. Hak Taâlâ daima Hak ehlinin hâline şahittir. Buna göre o, istidadı tam olanlara zatıyla tecellî eder..»

Bu hâli bulan; yani sözü ve işi Hak olan için iddia ne gerek?.. Kim iddiaya kapılırsa bu hallerden yaya kalır. Vesselâm..»

• «Biz öyle insanlara kavuştuk ki; onların herbirinin ilmi arttıkça, zühdü de artıyordu. Dünyaya karşı gani gönüllü oluyor ve onu sevmiyorlardı. Ama bugün sizin..

İlminiz arttıkça, dünyaya karşı sevginiz artıyor. Ona kavuşmak için, birbirinizi iterek geçiyorsunuz..

Onlar bir başkaydı. Dünyalık malı; ilim elde etmek için harcarlardı. Onları böyle gördük.. Ama, şimdi siz tam tersine..

Bir bilginiz varsa, dünyalık sahibi olmak için, ortalığa saçıyorsunuz.»

• «Ey kalblerini Allah yoluna vermek isteyen müridler topluluğu! İçinizden kim gerçekten manevî hâle sahib olmayı arzuluyorsa; bu yolun bilginlerine varınca cehlini izhar etsin. Zahidleri severek kucaklasın.. İrfan sahipleri yanındaysa; daha çok susmayı tercih etsin..»

Derim ki: «Âlimler onun ilmini, zâhidler zühdünü, irfan sahipleri de marifetini artırması için böyle yapmalıdır.»

Buyurulur. Işte bunun gibi; manevî hâl de, maddî varlığını görmeyenlere verilir. O kudsi kisve; beşerî vasfından soyunanlara giydirilir..

Birgün biri geldi:

— Halkın sefilleri kimlerdir? şeklinde sordu... Şöyle anlattı:

— «Allah'ın zatına ulaştıran yolu bilmeyen.. Ve kendisine böyle yol tarif edilmeyen..»

•

Derdi ki:

— Oyle bir zaman gelecek ki; ahmaklar, akıllılardan üstün tutulacak... Ve akıllılar tebaa, onlar sultan olacaklar..»

Kanaatıma göre buradaki ahmak; nefsine uyan, boş arzuları peşinde koşan, bu hâliyle de birtakım boş ümitlere kapılandır.

Akıllıya gelince; o da nefsine hâkim olan, ölumden sonrasını düşünen ve ona göre amel edendir..

•

Derdi ki:

— «Her asırda; halk arasında bu yolun, varını yitirmiş erenleriyle alay edip eğlenenler çıkar. Bunun sebebi var; hikmeti var.. Ta ki onlar, sabırda peygamberleri izlemeyi öğreneler.. Ve ecir alalar..

Bir defasında şöyle olmuştu:

Bir kadın geldi. İhtiyar ve zavallı bir hâli vardı.. Ağlayarak şöyle diyordu:

— Canım oğlumu, Nil'de timsah kaptı. Bu derdime bir çare?..

Yanıp tutuşuyordu. Kalktık; doğruca Nil'e gittik. Orada elimi açtım:

— Allah'ım, şu timsahı açığa çıkart.

Diye yalvardım.. Hemen çıkageldi..

Ağzını açtım. Çocuğu sağ salim çıkardım. Bu durumu gören kadın, hem sevindi, hem de hayret etti ve şöyle dedi:

— Hakk'ını helâl et. Seni ciddiye almamıştım. Şimdi yanıldığımı anladım.. Hatamı bağışlaması için Allah'a tevbe ediyorum..

•

Derdi ki:

• «Kulun fakre düşmekten korkması; Allah'ın ona dargın olduğuna bir alâmettir...»

• «Herşeyin bir alâmet ve işareti vardır. İrfan sahibinin, ilâhi huzurdan tard edilmesinin bir alâmeti de; Allah'ı anmaktan geri kalmasıdır.»

• «Mahzun kişinin hüznü son haddini bulunca, göz yaşları kurur. Akmaz olur.. Çünkü kalb inceldikçe, gözden seller gibi yaşlar akıtır..

Kuruyup bozuldukça da, sertleşir; kötüleşir..»

•

Birgün onun yanında bazı hâl ehli kimseler, mahabbetten dem vurdular. Onlara şöyle dedi:

— «Bu gibi sözlerden dilinizi esirgeyiniz. Nefsinize böyle sevleri duyurmayınız.. Sonra sahib olmadığı hâli, var diye iddiaya kalkar..»

•

Derdi ki:

• «Kalbler arasında öyleleri vardır ki, daha günaha girmeden tevbe eder. Ve.. taat kılmadan defterinin sevap hanesine hayır yazılır..»

İbrahim Edhem'in de buna benzer bir cümlesi vardır; yeri gelmişken anlatalım.. Diyor ki:

— Bir kimse, Hak yakınlığını bulup ünsiyet peyda edince; bir talebi olmasa dahi ona ilim nasib edilir..

• «Allah Taâlâ, dile konuşma duygusunu bahşetti. Ve ona, derdini beyan etme nimetini verdi. Onu konuşmaya başlatırken; kalbi de ilim kabı kılmıştı. Eğer insana böyle bir nimet verilmeseydi; hayvanlarla müsavi olurdu. Bir işini anlatabilmek için; ya başıyla işaret eder, ya da eliyle gösterirdi.»

• «Biz; bir mecliste, yaşlılar dururken gencin konuştuğunu görürsek; onun hayra kavuşmasından ümit keserdik.

• «Eline iki ekmek geçen kimse; bunların hangisini helâl diye, seçmeye kalkmazsa; Allah yolunda felâha eremez..»

Biri geldi:

— Benim hanım sana selâm yolladı;

Dedi. Şu karşılığı aldı:

— «Karılarınızdan bize selâm getirmeyiniz..».

•

Derdi ki:

• «Sakının, arkadaşlarınızı fazla artırmayın.. Kendinizi çok tanıtmayın..»

• «İlim tahsilini ikmal edip, âlim olarak bilindikten sonra, amel yolunu tutmayana, üstelik boş arzuları peşinde koşana akıllı denmez..»

• «Başkasından insaf dilenip; kendisi insafsız olana, akıllı denmez..»

• «Taat ve ibadet işinde Allah'ı unutan; ancak başı dara geldiği ve işi düştüğü zaman Allah'ı hatırlayana akıllı denmez..»

• «Allah'ın yarattığı bütün kullara karşı tevazu sahibi ol.. Ama sakın sana soru sorana karşı, tevazu gösterme. Dıştan belli olmasa dahi, içinden sana karşı kibri vardır ve büyüklük gösterisindedir.. Ona tevazu gösterirsen, kibrini artırmakta yardımcı olmuş olursun..»

• «Bir kimse halkın ayıplarıyla meşgul olmaya kalkarsa; kendi aybını göremez olur.»

• «Bir kimse, eline geçen bir parça ekmeğin yanında, ayrıca katık için tuz aramaya kalkarsa; evliya arasında umduğunu bulmaz..»

Birgün aklın ve marifetin kemal derecesi soruldu; şöyle anlattı:

— «Verilen emir gereğince dürüst ve sağlam olursan, sana lüzumu kadarını alır yetinirsen ve fazlasını aramaya kalkmazsan, aklın kemal derecesini buldun sayılır..»

Sonra devam etti:

— «Yaptığın amele ve ibadete bakmadan, kalbini Allah'a bağlarsan; marifet halinin de kemal derecesini buldun sayılır..»

•

Şöyle anlatmıştı:

— «Bu zamanın âbidlerini, köşelerine çekilip ibâdet eden kimselerini ve ilim adamlarını bir tembelliktir sardı.. Öyle ki günahlara da aldırmaz oldular.

Midelerini şehvet arzusuyla doldurdular. Sonra kalkıp şehvet hislerini tatmine gittiler.; ama onlar, hala bu helâkın farkında değiller.

Yüzlerini harama çevirdiler. Helâl onlar için aranmaz şey oldu. Amelsiz ilimle yetindiler; ilmi tahsil ettiler, fakat gereğini yapmadılar. Onlar öyle bir hâle geldi ki; biri gelip, bilmedikleri birşeyi sorsa:

— Bilmiyorum..

Demekten utandılar.. Onlar, dünyanın köleleridir. Şeriat ilmi onlarda ne arar?. Şeriat ilmini bilmiş olsalardı; kendilerini kötü şeylerden korurlardı..

Bir istekleri olsa; buldukları yerde almak için ısrar ederler. Ama biri gelip, kendilerine ihtiyaç beyan etse; cimrilik damarları tutar. Bir şey vermedikleri gibi, vermek isteyene de engel olurlar.

Kalbleri bir canavar yatağı olmuştur. Hareketleri de dikkat edilirse onu andırır. Ama, insan elbisesi giymişlerdir..

Allah'ın adı anılması gereken mescitlerde; yalnız kendi seslerinin duyulmasını isterler. Mescitleri; nefsanî duyguları nasıl isterse öyle kullanmak isterler. Oralarda; hevaî sözler, dedikodu, cidal ve çekişme ile vakit geçirirler..

İlimlerini tuzak yapmışlardır.. Onunla dünyalık avlarlar..

Sakının.. Siz olasınız; böyle âlimlerle oturmayasınız...»

•

— Neden hadis ile meşgul olmuyorsun?.. diye sordular.. Şu cevabı verdi:

— «Hadis i Şerif üzerinde uğraşan Allah'ın birçok kulları var.. Bana gelince, nefsimle meşgulüm.. Vaktimi böyle doldurıyorum..

Hadis ilmi, dini temelden yükselen bir kaidedir. Hadis ve fıkıh ilmiyle meşgul olanlara bir noksan arız olmadığı takdirde; yaşadıkları asırda; halkın en faziletlileri olurlar.. Aksi hâlde göreceğiniz manzara şudur:

İlim sahibi olmuşlardır. Bilgilerini, dünyalık almak için, dünya ehli önüne saçarlar. Bu hâlleri, ilmin nurunu almalarına mani oluyor ve dünya ehli onların bu zelîl hâlini bildiği için, kibirli duruyor..

Onları bu fitne hâline çeken dünyadır. Onlar, dünyaya hırsla dönmeselerdi; dünya onları bu şekilde hor görmezdi..

Dünya ehli; âlimlerin ve fakihlerin, fani şeylere karşı hırsını gördükçe dinden soğuyor.

Dünyaya dalan bu gibi ilim sahipleri; Allah'ın ve Peygamberin emanetine hiyanet etmiştir. Bunlar, yalnız günahlarıyla kalmaz; kendilerine uyanların vebalini de yüklenir.

Onlar dünyalık avına çıkarken ilimlerini tuzak yapmıştır. Dünyayı kazanmak için, bilgi ellerinde bir silâhtır. Halbuki onlara verilen ilim aydın bir lambaydı. Halk onunla hidayet yolunu bulurdu.

•

Bir defasında Kur'ân âlimlerinin durumu soruldu; şöyle anlattı:

— Onlar bu yolda diz çürüttü. Yıllarını bu yolda harcadılar. Bedenlerini erittiler. Ve.. işte bu şekilde Kur'an ilmine sahib oldular..

Onların Kur'an ilmini öğrenmek için sarf ettikleri emek sadece bu kadar değil.. Dudaklarında kan kalmadı; inceldi. Göz yaşları sel olup aktı. Ah çektikçe ciğerleri büryan oldu..

İşte, Kur'an ilmini onlar böyle buldu. Ve işte hidayete eren bunlar oldu. İmanlarını emniyet altına bunlar aldı..»

•

Derdi ki:

• «Şaşılır şu âlimlere.. Nasıl oluyor; halkı bırakıp halka boyun eğiyorlar. Ve ne hakla, kendilerini halkın en üstünü görüyorlar?.»

•

• «Bir kula bak; vaktini boşa harcıyorsa, boş şeylerle vakit geçiriyorsa; Allah'ı anmıyorsa bilesin ki, Allah Taâlâ ondan yüz çevirmiştir.»

•

• «Allah Taâlâ kendi düşmanlarını sevmeyi men ediyorsa, bu onun kıskançlığından değildir. Bu men edişin asıl sebebi; sevdiklerini, asi düşmanlarından ayrı tutmaktır. Düşmanlara gelmesi muhtemel felâketin dostlarına sıçramasını istememesidir.

•

Birgün:

— «İrfan sahibi için ne devamlı hüzün vardır; ne de devamlı sürur..» Dedi ve devam etti:

— «İrfan sahibinın hâli ona benzer ki; başında keramet tacı vu-

rulu olarak tahtına çıkar oturur. Ama o bu hâlinde iki korkunç manzara karşısında titrer. Şöyle ki:

Başında bir kılıç asılı durur; o kılıç bir kılla tutturulmuştur. Kapı önündeyse iki yırtıcı hayvan bekler..

O, bir yandan; başına vurulan keramet tacını ve kurulduğu tahtı görüp mesrur olurken, beri yandan da kapıda bekleyen yırtıcı hayvanları ve baş ucunda asılı kılıcı hatırlar, ürperir..

Bu durumda o irfan sahibi nasıl sevinir ve nasıl korkar bir düşünün?..

Sonra yine devam etti:

— «Onun baş ucunda asılı duran kılıç; dinî hükümlerin bütünüdür. Kapıda bekleyen iki yırtıcı hayvan ise, emir ve nehiydir.»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse nefsini feda ederek, Allah Taâlâ'ya yakınlık kazanırsa; Allah onu nefsin saldırısından korur..»

•

Der ki:

— «Beni demir zincirlere sarıp, Mısır'dan Bağdad'a getirdiler. Orada; ihtiyar acuze bir kadınla karşılaştım. Kötürümdü. Şöyle dedi:

— Şimdi sen, Halife Mütevekkil'in yanına çıkacaksın. Sakın ondan korkma ve onu senden üstün görme.. Ve orada nefsinden yana çıkıp, kendini haklı göstermeye kalkışma.. Ayrıca kendini kötülemeye de yeltenme..

Ondan korkarsan, Allah onu sana musallat eder.

Nefsinden yana çıkmaya kalkarsan; bu yan çıkışın sana sadece vebal getirir. Böyle birşeyi yapmakla, Allah'ın bileceği bir şeyi söylemiş olursun. İlâhî bilgi herkes gibi ona saklıdır. O, bu durumu bilmeden inkâr eder; fakat sen bildiğin için vebal yüklenirsin. İç âlemini bir sen bilirsin; bir de Allah... O nereden bilsin?.

Yapılan ithamdan uzaksan, Allah'a yalvar seni kurtarsın.. Yardım etsin.. Sen nefsine yardımcı olmaya kalkma; sonra seni nefsin eline teslim eder.. Kurtulamazsın..

Onun bu sözlerini dinledikten sonra;

— Baş üstüne.. Dediğin gibi yapacağım.

İçeri girdik; Halifeye verilmesi âdet olan selâmı verdim.. Hemen bana sormaya başladı:

— Sana zındık diyorlar.. Kâfir diyorlar.. Hakkında söylenen bu sözler için ne dersin?..

Dedi.. Cevap vermedim; sustum.. Ama veziri susmadı; hemen atıldı ve:

— Bana göre bu sözler doğru.. Onun için yapılan bu isnatlar yerindedir.. Dedi.

Halife bana döndü, şöyle sordu:

— Niçin konuşmuyorsun?..

Artık konuşmam gerektiğini anladım ve şöyle demeye başladım:

— Ya Emir'el-Müminin, ne diyeyim.. Değilim, desem; bu isnadı yapan müslümanları itham etmiş ve onların yalancı olduklarını söylemiş gibi olurum. Evet desem; sadece Allah'ın bileceği bir şeyi söylemiş olurum.. Bu hususta belki de yalancı hükmünü almış olurum.. Görüşünüz neyse hükmünüzü öyle veriniz.. Ben nefsimden yana olmayacağım..

Halife dedi ki:

— Bu adam, yapılan itham ve isnatlardan beri..

Ve beni serbest bıraktı. Oradan ayrılınca, doğru o ihtiyar kadının yanına geldim.. Ve şöyle dedim:

— Sen bana iyilik yaptın.. Bana bu iyiliğin için, sana Allah'tan mükâfat vermesini dilerim.. Dediğini yaptım kurtuldum.. Bu usulü nereden öğrendin; bana anlatır mısın?..

Şöyle anlattı:

— Hüdhüd'ün Süleyman Peygamber -aleyhisselâm- ile konuşmasından öğrendim.»

Başından geçen bu hikâyeyi çoğu zaman anlatır ve şöyle derdi:

— «Kim tevhid hâlinin özünü bulmak isterse; kim tam manasıyla tevekkül hâlini bulmak dilerse; beni Bağdağ'da karşılayan o ihtiyar kadına gitsin...»

•

Derdi ki:

— «Ben hiçbir zaman midemi doyurmadım.. Çünkü her doyurduğumda: Ya masiyet işledim; ya da masiyet işlerine meylettim..»

— «Korkan bir ârif ol.. Halini rasgele anlatan biri olma..»

Allah ondan razı olsun..

●

144. MARUF-U KERHÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebumahfuz**.. Babasının adı da, **Firuz**..

Zühdü, takvası ve keremiyle meşhur olan zatlar defterinde bu zatın adı da yazılıdır.

Yaptığı duaları Cenâb-ı Hak daima kabul ederdi.

Halk yağmur duasına çıkarken bu zatın kabrine uğrar, himmet bekler..

Ali b. Musa Rıza'nın azadlı kölesiydi.

Davud-u Taî ile hayli sohbeti, arkadaşlığı vardır.

Hicretin, 200. —Milâdî, 815.— yılında Bağdad'da vefat etti. Kabri bellidir. Ziyarete gece gündüz açıktır.

•

Derdi ki:

• «Allah, bir kula hayır dilerse; önce ona amel kapısını açar.. Cidal ve çekişme kapılarını kapar.. Bir kula da şer diledi mi, ona da amel kapılarını kapar; cidal ve çekişme kapısını açar..»

• «Sâlihler ne kadar çok, ama onların arasında sâdıklar ne kadar azdır.»

•

Derdi ki:

— «Âriflerin kalbinde dünya sevgisi yoktur.. Öyle bir sevgi kalsaydı, onlar hayır işleri yapmaya kadîr olamazlardı.. Hakka taat kılmazlardı. Onların kalbinde zerre kadar dünya sevgisi olsaydı, tek secdeleri dahi sıhhatli olmazdı.»

• «İrfan sahibi; dünyaya istemediği hâlde yüz çevirir... Ama ona meftun olan, dünyaya isteyerek koşar... Aralarındaki farka dikkat..»

• «İlim sahibi ilmiyle amil olduğu takdirde; bütün müminlerin kalbi onun olur... Ne var ki, kalbinde azıcık maraz bulunan onu sevmez..»

• «Allah Taâlâ bir kula hayır murad ederse, ondan yardımını kesmez. Varını Allah yoluna harcamış, doğru fakirler arasına katar. Bir kula da şer murad etti mi; onu da hayırlı amellere karşı tenbel kılar, o da yerinden oynamaz bir dağ kesilir.. Ve... Zenginlere katar..»

Allah ondan razı olsun..

●

145. BİŞR-İ HÂFÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebû Nasr**. Babasının adı da **Hârîs**..

Aslen **Merv**'lidir. Ama Bağdad'a yerleşti.. Ve... Orada ebedî âlemine göç etti.

Vefat tarihi: Hicrî, 10 muharrem 227... —Milâdi, 841.—

Fudayl b. Iyaz'ın arkadaşıydı. Bütün vaktini ilimle süslerdi.. İlim onda bir hâl şeklini almıştı.

Şanı, şöhreti erenler arasında yücedir..

Şüphelilere yanaşmak onun için yoktu..

•

Derdi ki:

• «Âhiretin tadını alamaz; o ki, nas arasında tanınmak ister. Yani, iyi işlerine; halkın muttali olmasını diler..»

• «Bir zaman gelecek; ahmaklar ve halkın ayak takımı akıllı ve şeref sahibi kimselere karşı saltanat sürecek...»

• «Çıkarken evimi kapatmıştım. Dönüşte yine kapalıydı. Açıp içeri girdiğim zaman birini oturur buldum.. Sordum:

— Haberim olmadan nasıl içeri girebildin?..

Şu cevabı verdi:

— Ben senin kardeşin Hızır'ım.

Sevindim ve:

— Bana dua et...

Deyince, şöyle dua etti:

— Allah, kendine taat kılmayı sana kolaylaştırsın..

— Daha, daha...

Deyince şu ilaveyi yaptı:

— Ve... Yaptığın taati senden gizlesin..»

•

Derdi ki:

— «Birgün tasavvuf ehli kimselerden biri geldi; bana:

— Ya **Ebanasr**; halk arasında ismim var.. Onun için onların getirdiği buğdayı almak istemiyorum dedi. Şu cevabı verdim:

— Zühdün hakikatine erdiysen, kalbin dünyadan kaymışsa, onların verdiğini al; onların nazarında ünün erisin.. Sonra onların verdiğini al, fakirlere dağıt.. Fakat sakın sen ondan birşey tadma.. Tevekkül akdini kuvvetlendir. Başkalarının sırtından geçinme..

Bu sözlerimi biraz sert buldu, arkadaşları için böyle birşey yapmanın zor olacağını anlatmak istedi... Ama, devam ettim:

— Allah, bundan yana mükâfat ihsan eylesin.. Soruna verdiğim cevabı işit; anlamaya çalış... Aşağıdaki sözlerimi de iyi dinle... Bunun üzerine:

— Buyur, dinliyorum

Deyince, şöyle anlattım::

— Fakirlerin üçe ayrıldığını bilesin..

Bir fakir vardır; kimseden birşey istemez. Verileni de almaz.. Bu, ruhanî bir zümredendir.

Bir fakir de vardır ki; kimseden birşey istemez. Verilirse, kabul eder.. Bu, velîlerin orta hallisidir.

Bir başka fakir de vardır ki, sabra devam eder. Vaktini geçirme-

ye bakar.. İhtiyaç canına tak ederse; çıkar, Allah'ın kullarından birşeyler ister.. Ama kalbindeki dileği Allah'adır. İstemesinin keffareti istemekteki sıdkıdır.

Bu izahımı dinledikten sonra bana gelen adam:

— Anladım, Allah senden razı olsun. Dedi ve ayrılıp gitti.»

•

Derdi ki:

• «Bırak uzun sözü... Sen o ölüleri an ki, onları anmakla kalbler hayata kavuşur.. Birtakım diriler vardır; onlar görülünce kalbler katılaşır, kararır..»

• «Ey ilme talib olan, sen işin tadındasın.. Ondan tam gıdanı değil, meyveni alıyorsun.. Dinliyorsun ve anlatıyorsun.. Bundan başka yaptığın yok.. Bildiğinle amel etseydin, ilmin acısını tadardın..

Acıdım sana; ilimden amel beklenir..

Dinle ey kardeşim; söyleyeceğimi iyi anla; öğren ve amel et.. Ve... sonra fani ve maddi şeylerden kaç... kaç...

Süfyan-ı Sevrî'yi görmüyor musun,.. Allah ondan razı olsun ilmi nasıl öğrendi?.. Öğrendi ve kaçtı..

İyi dinle kardeşim söylediğimi.. Can kulağı ile dinle; ilme çalışan bir kimsenin işareti vardır. O işaret; dünyadan kaçmaktır.. Yoksa: dünyayı sevmek değildir..»

•

• «Sadaka vermek; cihaddan da, hacdan da, umreden de fazîletlidir.

Cihad olsun, hac olsun, umre olsun; bunlar halkın gözü önünde yapılır.. Binildiğini, inildiğini halk görür.. Bu yüzden riya karışabilir. Ama, sadaka öyle değildir.. Sadaka gizli verilir; vereni yalnız Allah bilir..»

•

• «Ben Allah'ı, o kimsenin yanında anmak isterim ki; kendisi daha bu hale dair bir işaret duymamış ve duyurulmamış ola...»

• «Dün» öldü... «Bugün» son nefesini vermede... «Yarın»da, henüz doğmadı.. Zamanınızı bu açıdan görün ve yararlı iş yapmaya bakın..»

• «Sizden biri, bir eser yazacak olursa; daha çok, mana bakımından doğruluğuna dikkat etsin.. Lafızları süsleyip ötesini unutmasın... Bir defa ben böyle yaptım; şu hitap geldi:

— Sen eserini güzel yazdın; ama, içi yalanla dolu... Keşke çirkin yazaydın da, doğru olaydı..

Bunu işittikten sonra, kelimeler çirkin de olsa, mana itibariyle

doğru ve faydalı olmasına dikkat ettim.. Bunun üzerine, Kâbe canibinden bana şu hitap geldi:

— Allah iman edenleri; dünya ve âhirette sabit sözle tesbit eder..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse, dünyada aziz, âhirette selim olmak dilerse; konuşmasın... Şahitlik etmesin.. Hiçbir cemaate imamlık da etmesin.. Hiç kimsenin yemeğini de yemesin...»

Muhammed b. Yusûf anlatıyor:

— Bişr i Hâfi'yi gördüm.. Biri onu yakalamış; kendisine birşeyler anlatmasını istiyordu.. Yalvarıyor, ısrar ediyordu; ama o hiç konuşmuyordu.. Sonunda adam ümidini kesti ve şöyle dedi:

— Ya Eba Nasr; yarın Allah, huzuruna çıkınca sana:

— Neden halka nasihat dolu sözler edip, konuşmadın?..

Diyecek; o zaman ne cevap vereceksin?..

Bunun üzerine şöyle konuştu:

— «Ya Rabbi, sen nefsime muhalefet etmemi emrettin, yaptım.. Nefsim konuşmamı, halka baş olmayı istiyordu. Yapmadım... Arzusunu yerine getirmedim.. Diyeceğim..»

•

Derdi ki:

• «Ey Hak yolcuları, sizi bırakıp giden şeyler peşinde koşmayınız. Nefsinizin her istediğini vermeye kalkmayınız. Ben nefsimin isteklerini yerine getirmeye kalksaydım, yemek ve içmek işlerinde ona uysaydım, şimdi ya haraççı olurdum, ya da zabıta memuru... Halbuki böyle bir hâle düşmekten korkarım..»

• «Kadın ihtiyacı duymayan kimse; Allah'a karşı ittika sahibi olsun.. Bir yandan evlenmezken, öbür yandan, baldır bacak seyretmesin.. Kadın bir ihtiyaçtır. Bir kimse âdil hareket edeceğine güvenerek; dört kadın alsa, israf etmiş olmaz...»

Kendisine:

— Neden evlenip, sünneti eda etmezsin?

Diye sordular.. Şöyle anlattı:

— «Şimdilik farzla meşgulüm.. Dediğiniz sünnet için vaktim yok.. Benim için önemli olan, nefsimi yola getirmek ve onu islah edip, kötü huylardan temizlemek..»

Derdi ki:

• «Şerlilerle arkadaş olmak, hayırlı kimselere kötü zan doğurur.. Hayırlı kimselerle arkadaş olmak da; şerli kimselere hüsnuzan beslemeye sebep olur.. Allah Taâlâ da:

— Niçin kullarıma hüsnüzan besledin?

Diye kimseyi sorguya çekmez..»

Artık son demlerini yaşıyordu.. Hastaydı, ama durmadan şöyle yakarıyordu:

— «Allahım, beni değerimden daha üst makama çıkardın. Adımı yücelttin.. Şöhretimi halk arasına yaydın.. Artık kıyamet günü beni utandırma..»

O, yolda bir fakiri gaflete dalmış, güler bir şekilde görse; şöyle derdi:

— «Sakın, Allah seni bu halinle yakalamasın..»

Derdi ki:

— «Varlığını Hak yoluna vermiş bir fakirin; bu zamanda ganimet bileceği şey, insanların onu tanımaması ve gizli kalmasıdır. Çünkü, insanların pek çoğu bu zamanda hüsran içindedir.»

Derdi ki:

— «Bir defa eve gittiğim zaman, içeride uzun boylu birini namaz kılar buldum. Doğrusu, korktum. Anahtar cebimdeydi: içeri ne şekilde girdiğini anlayamadım.

Namazını tamamladı; selâm verdi.. Sonra bana döndü; şöyle buyurdu:

— Korkma, ben senin kardeşin Hızır'ım.

Dedim.. Şu duayı öğretti:

Tevbe ettikten sonra; dönüp işlediğim bütün günahlar için tevbe ederim. Allah'tan bağışlanmamı dilerim.

Yapıp da bozduğum, yerine getiremediğim, ona karşı nefsime uyup bozduğum ahdim için istiğfar ederim ve tevbemin kabulünü isterim..

Ömrüm boyunca; bana verdiği nimetleri kötüye kullandığım ve ona isyan için sarfettiğimden ötürü; Allah'tan bağışlanmamı dilerim ve tevbemi ona arzederim.

Bütün bu yapılan hatalara dalmamam için, onu korumasını ve esirgemesini dilerim..»

•

Şöyle anlatırdı:

• «Eline bir parça ekmek geçen fakir:

— Bu ekmeği neyle yiyeceğim?

Demeye kalkarsa iflâh olmaz.»

•

Derdi ki:

— «Bir nefs övülürken; övülmeyi sükûnetle kabul edebilmesi, masiyetin ona getirdiği zilleti kabulünden daha zordur.. Şu da var ki; nefsini bilene, övülme zarar vermez..»

Âlimleri şöyle anlatırdı:

— «Şu üç şey, ilim adamlarının vasfıdır:

1) Sözde doğruluk..

2) Helâl ve temiz yemek..

3) Dünya malına karşı çokca zühd...

Ne yazık ki; bugün bu üç huydan bir tanesini dahi, onların birinde göremiyoruz.. Bu hâlleriyle onlara nasıl gülelim ve nasıl yüz verelim?..

Sonra; bu vasfa sahib olmayan şu âlimler nasıl ilim iddiasında bulunurlar?..

Onlar, dünyaya sarılır; ve dünyayı birbirinden kıskanırlar.. Ve.. dünya üzerinde birbirine karşı hased etmeye ve çekişmeye bakarlar..

Devlet büyüklerinin yanında birbirlerini çekiştirir ve gıybet ederler.. Bunları yapmaktan gayeleri; ellerine geçen dünyalığı, başkasına kaptırmamak ve fani şeyleri ellerinden uçurmamaktır..

Yazıklar olsun size, ey kötü âlimler! Siz peygamberlerin varisleriydiniz...

O ilmi alırken birçok vazifeler yüklenmiş oldunuz.. Ama, şimdi o vazifeleri yapmıyorsunuz.. O bilginizle amel etmiyorsunuz..

O ilminizi şeref yaptınız; onunla dünyalık kazanmaya kalkıyorsunuz...

Öbür âlemde; cehenneme ilk atılan zümre olmaktan nasıl korkmuyorsunuz?.. bilmiyorum..

•

Dini ve dinî bilgisiyle dünyalık toplayana şu misali getirirdi:

— «O, iç yağına buladığı elini; balığın yıkandığını suyla temizlemek isteyene benzer... Ya da, ateşi körükle söndürmek sevdasına kapılana..»

Kanaatıma göre; dini âlet edip, dünyalık almanın ölçüsü şudur:

İçinden takdir et; sana gelen bir dünyalık, o ilmin olmasa da gelir mi?..

— Gelir...

Dersen; alıp verdiğin, dünyalık sayılmaz. Aksi halde dinini, dünya ile değişiyorsun demektir..

•

Derdi ki:

— «Bir kimse; Allah Taâlâ ile arasında olması gereken vazifede kusur etmeye başlarsa, önce verilen huzuru alınır ve ünsiyeti kaybolur..»

•

Ebu Cafer Mağazili anlatıyor:

— Birgün **Bişr Hâfî'yi** eski bir gömlek içinde gördüm. Artık bu nu bırak dedim; şu cevabı verdi:

— «Sahibini eskitinceye kadar onu giyeceğim.»

•

Birgün;

— Tasavvuf nedir?..

Diye sordular...

— «O, üç mana taşıyan bir isimdir...»

Dedi ve devam etti...

1) Tasavvuf halinin getirdiği nur; irfan sahibinin **Vera'** —şüphelilerden sakınma hali— nurunu perdelemeye..

2) Batın ilminden konuştuğu zaman dikkat ede; kitap ve sünnetin, yani Kur'an ve hadisin dış manalarını bozacak şekilde olmaya...

3) Kendisinden zuhur eden kerametler dolayısiyle; o tasavvuf ehli Allah'ın haram ettiği şeylerin perdesini açmaya kalkmaya...»

Allah ondan razı olsun..

●

146. SERİ SAKATÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebuhasan**.. Babasının adı: **Muğallis**..

Cüneyd-i Bağdadi'nin dayısıdır; aynı zamanda hocası... Allah ikisinden de razı olsun...

Maruf-u Kerhi ile arkadaşlığı vardır..

Vera' sahibi olma işinde, zamanının bir tanesiydi. Güzel hallerde ona yetişen yoktu...

Hele **Tevhid** ilminde ona kimse yetişemezdi... **Tevhid** ilmini Bağdat'ta dile getiren bu zattır. O sıralarda Bağdad ili halkı **Tevhid'e** dair bilgiyi onun dilinden alıyordu... Ve... bundan sonra, Bağdad ili meşayihinin pek çoğu ona intisab etti...

Bağdad'da vefat etti. Vefat tarihi, Hicretin, 251. —Milâdî, 685.— yılı idi.. Kabri **Şevniziye**'dedir. Yeri bellidir, daima ziyarete açıktır..

•

Derdi ki:

• «Bir kimse;

a) Dinini selâmete erdirmeyi,

b) Bedenini rahata kavuşturmayı,

c) Kendisine üzüntü verecek şeylerden kurtulmayı arzu ediyorsa; halk arasından çekilsin ve kendisine bir uzlet köşesi bulsun..

Çünkü bu zaman, uzlet ve vahdet zamanıdır..»

Derdi ki:

• «En büyük kuvvet, nefsini mağlub edebilmektir.»

• «Bir kimse nefsini terbiyeden acizse; başkası terbiyeden daha acizdir.»

•

• «Bir kimsedeki **İstidrac** alâmeti; kendi aybını bırakıp başkasının aybıyla meşgul olmasıdır..»

•

• «Bu yoldaki fakirin kalbi nasıl nurlanır ki... O:

Ticari işlerinde hilekârlık yapanın, halkı aldatanın, zulümle mal toplayanın, rüşvet alanların malından geçinir... Ve... hiçbir el işi görmeden, zelil bir halde, ondan bundan dilenir..»

•

Ali b. Hüseyin anlatıyor:

— Seri Sakatî bir aralık ağır bir öksürüğe yakalandı. Babamın verdiği ilâcı ona götürdüm.

— «Bunun değeri ne kadar?»

Şeklinde sordu...

— Bilmiyorum; babam, bana bir şey söylemedi...

Deyince şöyle devam etti:

— «Git, ona söyle; biz elli yıldan beri büyük insanlar arasındayız. Onların halini biliriz. Onlar, dinlerini âlet edip dünyalık toplamadılar. Dinleri sayesinde maddî şeyleri alıp yemediler.. Şimdi beni; dinim sayesinde bir şeyler alıp yerken mi görmek istiyor?. Değerini vermeden bu ilâcı almam...»

Ve almadı... Reddetti...

•

Derdi ki:

• «Halk:

— "Şu bir velî'dir, Allah'ın sevgili kuludur..» dediği zaman, hoşlanan kimse bilsin ki; nefsine esirdir..»

Şöyle anlatırdı:

— «Evimde oturup kalmamı; mescide gitmemden daha faziletli bilsem, katiyen evimden çıkmazdım.. Yalnız kalmamı daha faziletli bilsem; katiyen halk arasına karışmazdım..»

Derdi ki:

• «Şu üç huy, Allah'ın dargınlığını celbeder:

1) Çokça oyun oynayıp, vakti boşa harcamak..

2) Onunla, bununla alay etmek..

3) Gıybet etmek..»

• «Zenginlere komşu olmaktan sakının.. Sokak ortasında ibâdet edenlerle arkadaş olmayın.. Emirlere yakın olmayın. Kim bunlarla oturup kalkarsa, hali harap olur..»

• «İki kişi arasındaki muhabbetin sıhhat bulması için, biri diğerine:

— "Ey ben.."

Diyecek kadar; kendisini onda fena bulmuş görecek...»

• «İnsanın nefsini bilmemesi ve halkın aybını görmesi kadar; amelleri boşa çıkaran, kalbleri bozan, kulu en seri şekilde helâke götüren, devamlı hüzne boğan, cezayı çabuklaştıran, riyayı sevdiren, baş olma hevesine kaptıranı ve ucbe götüreni görmedim...

O, nefsini bilemeyen ve halkın aybıyla uğraşan kimse; bir de ibâdetle, marufsa bu hususta ünü duyulmuşsa, bu felâketler birkaç kat daha artar..

Ya bir de, beklenilmeyen övgülere kapılırsa, o zaman en gizli yerde dahi nefsini büyük görmeye başlar. Kendini boş arzulara kaptırır... Bu durumuyla, daha halkın övmesi kalbine bir yara açmadan; en feci şekilde kalbini yaralamıştır..»

Birgün, yanına biri geldi:

— Falan âbid, falana tazim ediyor.. Üstünlüğünü kabul ediyor.. Falan vali de, yine o âbidin tazim ettiği kimseyi herkesten üstün görüyor.. Beldesinde ondan üstün kimse görmüyor; halkın da kendisi gibi inanmasını, —onu üstün görmesini— istiyor... O üstün görülen için ne dersin?

Şeklinde sordu.. Şu cevabı verdi:

— «Eğer nefsine kapılırsa, helâk olanlarla beraber helâk olup gider..»

•

Derdi ki:

• «Dünya, âlimlerin kalbine giren dişi yılandır. Âbidlerin ve sahte sofuların da sihirbazıdır; çocukların topla oynadığı gibi, bunlarla oynar..»

• «İki huy vardır ki, kulu Allah'a yaklaştırmaz, uzaklaştırır..

1) Farz ibâdetlerin vaktini geçirip, nafilelerle uğraşmak..

2) Kalb tasdik etmeden şeklen yapılan amel...»

•

Çoğu zaman ağlar, şöyle derdi:

— «Salihlerin yolunu şaşırdım; o yola giden de azaldı...

Amelleri bir yana attım; artık amel eden de kalmadı.. Kimsenin amele rağbet ettiği yok; ben de bunlardan biri oldum.

Hak bir yana atıldı.. Bu işin dersini, ancak dilde okunur gör-

mekteyim.. Halbuki bunlar daha ziyade kalb işidir.. Her atıl batıl kişi, bu yolu konuşuyor.. Dilinden hikmet akıyor, amel namına birşey yok..

Artık bu zamanda ruhsat sergisi serildi.. Teviller beşiği sallanmaya başladı. Âsiler bundan dolayı iyice bozuldu...»

Bundan sonra da şöyle dediği duyulurdu:

— «Ah bu âlimlerin fitnesinden halim n'olacak?.. Bunlar gamımı, kederimi artırıyor... Ya hak yola delilik edenlerin hali ne?... Onların şaşkınlığı beni nekadar perişan ediyor...»

Derdi ki:

— «Bir kimse, karanlık gecelerde; Rabbıyla ünsiyet ederse, yarın onun üstüne bayraklar açılır...»

Çok kere şu şiiri okurdu:

«Ne gece, ne gündüz rahatım var;
Onlar uzun, kısa, ne önemi var..
Ümitsiz ha' ,.m gece boyunca;
Gamım çok, düşüncem var gün boyunca..»

Allah ondan razı olsun..

147. EL-HÂRİS El-MUHASİBÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu Abdullah**.. Babasının adı **Üseyd**...

Aslen Basra'lı... Fakat Bağdad'a yerleşmiş.. Ve orada birçok ilim adamlarına hocalık etmiş.. Zahir ilimlerinde usulde ve fıkıh ilminde erenlerin ileri gelenlerindendir. Birçok meşhur eseri vardır. Zamanında eşi, benzeri yoktu.

Hicretin, 243. —Milâdî, 857.— yılında Bağdad'da vefat etti..

Hikmet dolu sözlerinden:

— «Bir kimse; içini Allaha karşı murakabe ve ihlâsla düzeltirse. Allah da onun dışını mücahede ve sünnete uymakla süsler..»

Derdi ki:

— «Bu ümmetin hayırlıları onlardır ki; dünya işleri âhiret işlerine mani olmaz.. Âhiret işleri de dünya işlerine...»

Birgün yanında şu şiir okundu:

Ben bu gurbette durmaz, ağlarım;
Ne var ki garip gözüyle değil..
Birgün, elbet buradan çıkarım;
Musibetten dönmüş gibi değil..
Geriye bıraktığım yurda acırım;
Sevgili var diye, başka değil...

Bu şiiri dinledi.. Bir acaip hale geldi. Celâllendi.. Kimse ona ses çıkaramadı.. Hepsi önünde baş eğdi.. Sanki ona köle olmuşlardı...

•

Birgün ona tevekkül edenin durumunu şöyle sordular:

— Ona, tabiî arzulara dair bir istek gelir mi?.. Gelirse, zararı olur mu?..

Şu cevabı verdi:

— «Bu dediğiniz, zihne âniden gelen şeyler kabilindendir.. Ona zararı olmaz...»

Marifete dair yazdığı bir eseri şöyle anlattı:

— «Birgün marifet haline dair bir eser yazdım. Hoşuma gitti; beğendim..

Birgün, ne kadar güzel bir kitap yazmışım diye ona baktığım bir sırada, üzerinde eski elbise olan bir genç içeri girdi.. Selâm verdi ve şöyle dedi:

— Ya Eba Abdullah... Dinle.. Marifet; Hakk'ın, halk üzerinde bir hakkıdır... Ya da; Hak üzerinde halkın hakkıdır..

Bunun üzerine, hem onun dediğini anlamak, hem de gerçeği öğrenmek için şöyle dedim:

— Marifet; halkın üzerinde, Hakk'ın hakkı olmalı..

Şu cevabı verdi:

— Evet, doğru.. En iyisi budur; ama, bu hakkı kazanmaya istidatlı olana göredir.

Ben tekrar:

— Belki de, Hak üzerinde, halkın hakkıdır..

Deyince şu cevabı verdi:

İşte doğrusu budur. Çünkü Cenâb-ı Hak kullarına zulmetmekten münezzehtir.

Sonra selâm verdi; çıkıp gitti..»

Sonrasını şöyle anlatıyor:

— «Ondan sonra o kitabı aldım; ateşe atıp yaktım.. Artık, marifet üzerine laf etmeye kendimi yetkili saymamaya karar verdim..»

•

Derdi ki:

— «Kulun başına bir belâ gelecekse; bunun ilk belirtisi, kalbin Hakkı anmamaya başlamasıdır... Bundan sonra artık; kalbde gaflet, kol gezmeye başlar..»

•

Birgün, **El-Hâris'ül-Muhasibî'yi** İmam Ahmed'e şöyle anlattılar:

— O, tasavvuftan bahsediyor.. Bütün bu yollu sohbetlerinde. âyet ve hadisten delil getiriyor... Kendisinin haberi olmadan onu dinlemek ister misin?..

— Evet, dinlemek isterim..

Dedi.. Doğruca, onun sohbet yerine gittiler.. Orada bir gece sabaha kadar kaldı... Yanlış bir hal görmedi.. Ne onda, ne de arkadaşlarında... Sonra, şer'a aykırı bir harekete şahit olmadığını anlattı...

İmam Ahmed sözlerine şöyle devam etti:

— Akşam ezanı okununca kalktı, öne geçti; namaz kıldırdı... Sonra yemek geldi. O, bu arada, arkadaşlarıyla hem konuşuyor, hem de yemek yiyordu.. Bu sünnettir

Yemekten sonra kalkıp ellerini yıkadılar. Sonra o, yerine oturdu. Arkadaşları da oturdu... Herkes yerini alınca, şöyle dedi:

— «İçinizde birşey sormak isteyen varsa, sorsun..»

Bu arada; riya ve ihlâs üzerine çeşitli sorular sordular.. Hepsine, Âyet-i Kerime ve Hadis i Şeriflere göre cevap verdi..

Bu arada gece yarısı olmuştu.. **El-Hâris**, bir hafıza emretti. Kur'an okundu... O okudukca; hep birden göz yaşı döküyor, inliyor ve içleniyorlardı..

Sonra Kur'an okuyan durdu. **El-Hâris**, hafif sesle dua yaptı.. Daha sonra namaza kalktı..

İmam Ahmed bu duruma şahid olduktan sonra, **El-Hâris'ül-Muhasibî'nin** faziletini daha çok itiraf etti.. Ve şöyle dedi:

— Ben, tasavvuf ehlini daha başka duymuştum.. Onlar hakkında yanlış düşünüyordum.. Allah beni bağışlasın...

Allah hepsinden razı olsun.

●

148. DAVUD-U TAİ

Allah ondan razı olsun..

Zühd ve vera' halinde büyük bir şana sahipti..

•

Ölüm döşeğinde yatıyordu.. Ziyaretine gittiler.. Orada gördükleri şu oldu:

Ufak bir çanak içinde, bir parça kuru ekmek... Topraktan bir kerpiç... Yastığı bu kerpiçti...

Arkadaşlarına şöyle derdi:

— «Bu evimizde, sahib olduğunuz ağırlık; uzun yola çıkacak birinin ağırlığı kadar olsun...

Birgün yanına gelip:

— Bize; sohbet edip, faydalanacağımız birini göster..

Dediler, şu cevabı verdi:

— «O dediğiniz, bir yitiktir; bulunmaz...»

— «İlim ancak, amel edilmesi için aranmalı... Bir ilim talibini düşününüz; o ömrünü, ilim talebi yoluna harcar, bitirirse, nerede ve ne zaman amel edecek?..»

•

64 sene bekâr kaldı. Merak edip:

— «O hali idrâk edince, bir yıl kadar sıkıntı çektim; sonra alıştım. Artık kadın arzusu kalbimde yoktur...»

•

Cennet için Allah'a dua etmezdi.. Ondan birşey istemeye utanırdı.. Ve:

— «İsterim ki; cehennemden kurtulayım.. Bu kurtuluş, isterse bir kül olmam sonunda olsun...» derdi.

•

Derdi ki:

• «Hayattan artık usanır olduk.. Çünkü bu hayatta çok günah işler olduk..»

• «Allah'ı isteyen müridin alâmeti; dünyaya karşı gani gönüllü olmaktır.»

Sonra devam ederdi:

— «Ve... Dünyaya teşvik eden arkadaşları terk etmektir.. Onlarla oturmamak ve onlara dönmemektir.

Allah ondan razı olsun..

●

149. ŞAKİK-İ BELHÎ

Allah ondan razı olsun..

Ebu Ali künyesiyle çağırılırdı.

Babasının adı da: **İbrahim**'di.

Belh ilinin erenlerinden... Horasan'lı büyük şeyh..

Tevekkül üzerinde konuşmaya dili yakışırdı.. Konuşmaları da pek güzel olurdu..

Derler ki:

— Horasan ilinde, Haller ilminden ilk söz eden bu zattır..

Uzun süre, İbrahim Edhem'le arkadaşlık etti ve sohbetinden feyz aldı. Tarikata da onunla intisab etti..

Hâtem-ül Esamm'ın hocasıydı..

•

Şöyle anlatırdı:

— «Yirmi yıl Kur'an üzerine çalıştım; dünyayı âhiretten ancak öyle ayırd edebildim.. Ve daha ziyade şu iki cümle üzerinde durdum:

1) **Size verilen bu şeyler, dünyanın geçici metaı ve süsüdür..** (42/36)

2) **Allah katında olan şey, hayırlı ve daha devamlıdır.»** (28/60)

•

Derdi ki:

— «Esas zahid odur ki; zühdünü işiyle gösterir. Zahidlik taslayan odur ki; zühdü dilindedir.»

— «Zenginlerden sakın; kalbini onlara ne zaman bağlar ve onlardan birşey ummaya başlarsan, Allah'tan gayri rablar ittihaz etmiş olursun..»

•

Bir ara birkaç kişi gelip:

— Kulun nefsi için fakri ihtiyar ettiği nasıl anlaşılır?..

Şeklinde sordular.. Şu cevabı verdi:

— «Zenginliğin gelmesinden; tıpkı fakirliğin gelmesinden korktuğu gibi korkuyorsa...»

Bir başka günde:

— Zahidin sadakatinin alâmeti ne ola?

Şeklinde sordular.. Şu cevabı verdi:

— «Dünyalık cinsinden yitirdiği herşeye ferah duymak... Ve... Ondan gelen herşeye üzülmek...»

•

Derdi ki:

— «Mümin öyle bir hale sahiptir ki, anlatayım:

— Hurma ağacı diker; onda diken devşirmekten korkar..

Dinleyin; münafıkı da anlatayım:

— O da diken eker ve bu ektiğinden, taze yemiş almayı arzular.. Yazıklar olsun, böyle düşünene..»

İbrahim Edhem'le olan bir sohbetini anlatıyor:

— «Onunla Mekke'de buluştum; bana Hızır'la karşılaşmasını şöyle anlattı:

— Hızır -aleyhisselâm-'la bir defa karşılaştım.. Bana bir yeşil kab içinde güzel kokulu **Sekbac** adında ekşili bir yemekten verdi. Ve:

— Bunu ye, ya İbrahim..

Dedi.. Reddettim.. Bunun üzerine şöyle dedi:

— Meleklerden duyduğuma göre, bir kimse verileni kabul etmezse, birşey verilmesini istediği yerden eliboş döner..»

•

Derdi ki:

— «Bir ülkede âlim tamakâr ve dünya malı toplamak için gönüllü olursa, bilmiyorum, cahillerin uyacağı kimse kalır mı?..

Bir fakir ki; fakirliğiyle meşhur olur; ama içindeki dünya sevgisi, dünyalık toplamak ve onun güzel elbiselerini giymek ve güzel kadınlarıyla evlenebilmek için, içini eziyorsa; Allah yoluna rağbeti olanlar kime uyacak?..

Bir sürünün çobanı kurt olursa, koyunları kim koruyacak?..»

Hicri, 2. —Milâdî, 9.— asırda yaşamıştır.

Allah ondan razı olsun..

●

150. BAYEZİD-İ BİSTAMİ

Allah ondan razı olsun..

Bayezid onun künyesidir. Esas adı **Tayfur**.. Babasının adı **İsa**...

Hicrî, 2.—Milâdî, 9.— asırda yaşamıştır.

Derdi ki:

• «Birgün babamın mihrabında oturuyordum.. Ayaklarımı uzattım.. Bana, gizli bir ses şöyle dedi:

— Padişahla oturana gerekir ki; onun huzurunda iyi edepli ve terbiyeli otura..»

• «Ulemanın ihtilâfı rahmettir; yalnız tevhid bahsi hariç..

• «Otuz yıl mücahede işinde çalıştım. Bu mücahedem sonunda; anladım ki, kul için en zor şey, ilim ve ilmin gereğini yapmaktır..»

• «Allah'ı Allah'la bildim... Allah'ın gayrını da Allah'ın nuruyla bildim...»

• «Allah Taâlâ kullarını, birçok nimetlerle süsledi; bundan gaye, onların, zatına dönebilmeleridir O kullara gelince, gidecekleri varlığı bırakıp, nimetleriyle meşgul oldular..»

• «Allah'ım, bu kulları, onlardan bir gayret olmadan yarattın..

Onların arzusu olmadan, boyunlarına bir emanet yükü vurdun... Bu halleriyle, onlara yardım etmezsen, kim yardım edecek?..»

•

Birgün, kendisinden farz ve sünnetin tarifini istediler... Şöyle cevap verdi:

— «Sünnet, dünyayı tamamen terk etmektir.. Farz ise, Mevlâ ile sohbettir..»

Sonra biraz daha açıkladı:

— «Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin bütün sünneti; dünyayı kalbe sokmamaya delâlet eder.. Farzların bir emirler külliyesi olan Kitaba gelince; o da, Mevlâ ile sohbete çağırır.. Çünkü ondaki kelâm; şanı yüce Allah'ın sıfatlarından, kelâm sıfatının tecellisidir.»

•

Derdi ki:

— «Nimetler, insanda devamlıdır.. Onlara yapılacak şükür de, ezelî ve ebedî bir vasıf taşımalıdır..»

•

Şöyle anlatmıştı:

• «İzzet sahibi Rabbımı rüyada gördüm:

— Ya Rabbi, zatına vuslat yolunu nasıl bulurum?

Diye sordum.. Şu cevabı aldım:

— Nefsini bırak, bana yüksel...»

İrfan sahibinin vasfını sordular; şu cevabı verdi:

— «Tıpkı cehennem ehli gibi... Onlar ölmek ve dirilmek bilmeyen hayata sahiptirler...»

•

Birgün biri geldi:

— İnsan ne zaman tavazu halini bulabilir?.

Şeklinde sordu.. Şu cevabı verdi:

— «Nefsine ne bir hal, ne de bir makam tanıyacak... Ve... Halk içinde kendisinden daha hakir kimse olacağını aklına getirmeyecek...»

•

Derdi ki:

• «Allah Taâlâ'nın velî kulları; onun üns cennetindedirler.. Onları; ne dünyada, ne de âhirette kimseler görebilir..»

• «Velî kulların kerametlerinin çeşitli oluşu; Allah Taâlâ'nın: **Evvel - Âhir - Zâhir - Batın** isimleri sebebiyledir...

Bu isimlerin herbiri; başlı başına bir âleme delâlet eder.. O velî

kulların herbiri, mutlaka bu isimlerden birinin cezbesi içindedir. Hangi isim olursa olsun; birinde fenâ bulan ,tam ve kâmil bir zattır..

Bu yüce isimlerin verdiği hazları biraz daha açıklayalım:

Zâhir: Bu isme sahib olanlar, dış âleme dalgındır. Ondaki ilâhî kuvet ve kudreti seyrederler..

Bâtın: Bu ismin engin manasına sahib olanlar; sırlar âleminin macerasını seyrederler..

Evvel: Bu ismin sahipleri; geçmişte olmuş işlerle meşgul olurlar.. Ezel âlemine dalarlar..

Âhir: Bu ismin sahipleri de; daima istikbale bakarlar..

Bu dört isme sahip olanlar; herbiri, istidat ve kabiliyetine göre nasib alır. Ancak, Cenâb ı Hakk'ın bizzat idare ettiği veli kullar, bu hududlu istidat ve kabiliyetin dışındadırlar..

Marifete dair bazı sorular sorulduğu zaman, şöyle derdi:

— «İrfan sahibi için, hal değil, haller vardır.. Çünkü onun dış görünüşü ve hüviyeti bir başkasının hüviyetinde erimiştir.. Namı, nişanı kalmamıştır.. Bir başkasının varlığında namı, nişanı yok olmuştur.

İrfan sahibi, uçar gider... Ama zühd yürür..»

•

Yahya b. Muaz; **Bayezid-i Bistamî**'ye yazdığı bir mektuba, şu satırları da eklemişti:

— Onun muhabbet şarabını; o kadar çok içtim ki, sarhoş oldum...

Bayezid-i Bistamî de, bu sözlere karşılık şöyle yazdı:

— «Senden başkaları; yerin ve semaların denizleri kadarını içip bitirdiler... Ama, henüz kanmadılar.. Halâ dilleri dışarıda:

— Daha yok mu?.. Daha yok mu?.. diyorlar..»

•

Bir gün İbrahim b. Şeybet'ül-Herevî, **Bayezid Bistamî**'nin ziyaretine geldi. Hoş beşten sonra, **Bayezid** ona döndü:

— «Aklımdan; Rabbım katında sana sefaatçi, olmak geçti..»

Dedi.. İbrahim b. Şeybet'ül-Herevî buna şu karşılığı verdi:

— «Bütün mahlukata şefaatçı olsan, yine de çok iş etmiş olmazsın.. Onların ne kıymeti var ki?.. Sadece bir çamur parçası...

Bayezid bu cevaba hayran oldu...

•

Birgün, **Bistam** âlimlerinden biri, **Bayezid**'in yanına geldi ve:

— Ya **Bayezid**, bu ilim sana nereden, kimden vergi?..

Dedi.. Şu cevabı aldı:

— «Allah'tan... Allah'ın nimeti... Onun zatından... Izahı gayet kolay.. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin şu Hadis i Şerifini, tam manasıyla okursan, anlarsın:

— Bir kimse bildiğiyle amel ederse; Cenâbı Hak ona, bilmediğini ihsan eyler..»

O gelen âlim, bu cevap karşısında sustu.

•

Bayezid-i Bistamî'ye atfen çok hikmetli sözler ve haller anlatılır.. Bunların sıhhat durumunu merak edenler Ebu Ali Cüzcanî'ye gidip sordular:.

— **Bayezid'**den nakledilen hikâyelere, sözlere ne dersiniz?

Şu cevabı verdi:

— Biz, onu haline bırakırız.. İhtimal ki o; içinde bulunduğu hale mağlup olup, öyle söylemiştir. Anlattıklarını, manevî sekir halinde anlatmıştır. **Bayezid'**in makamına yükselmeyi dileyen; onun gibi, nefsiyle mücahede etmelidir. O zaman, **Bayezid-i Bistamî'**nin sözlerindeki manayı anlar.. En iyisini Allah bilir..

Allah ondan razı olsun..

●

151. EBU MUHAMMED TÜSTERİ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı, **Sehl**.. Babası, Abdullah.. Onun babası, Yunüs.. Onun babası, İsa.. Onun babası, Abdullah... Onun babası, Refi..

Evliya arasında bir önderdi.. Ve tasavvuf üzerine âlim...

İhlâs, riyazet ve işlerin gizli yönünü anlatan, büyük bir ilim sahibiydi..

Halid (1) ve Muhammed bin Süvar'la arkadaşlık etti..

•

Hicretin, 273. —Milâdî, 886.— yılında Mekke'ye geldiği zaman, Zünnun u Mısrî ile görüştü.

Hicretin, 283. —Milâdî, 896.— yılında vefat etti..

•

Gelelim hikmet dolu cümlelerine...

Derdi ki:

---

(1) Sözü geçen Halid, Abdullah b. Mübarek'in arkadaşı, tabiinden **Halid b. Ma'dan** olması muhtemeldir..

— «İnsanlar uykudadır.. Ölümle uyanırlar... Uyanınca boşa geçirdikleri zaman için pişmanlık duyarlar..

Bu pişmanlığı duymasına duyarlar; ama, artık faydasız olur...»

• «Güneşin her doğduğu ve battığı gün; insanlar Allah'a karşı cahil yaşar.. Ancak, vasfı aşağıda anlatıldığı kimse bundan istisna edilir.. O da:

Allah Taâlâ'yı; nefsine, evlâdına, hanımına, dünyasına ve âhiretine tercih eden kimsedir...»

• «Edep kaidelerinin en alt derecesi; bir kimsenin, cehaletini sezdiği yerde, durup onu gidermesidir... İç temizliğini bulmakta en son edep kaidesi ise; birşeyde, şüpheli durum sezildiği an, derhal onu kesmektir.. Öte geçmemektir..»

• «Gece ve gündüzün her anında; Allah Taâlâ, kalblerin tümüne muttalidir. Hangi kalbde, işin kendisinden gayrına ısmarlandığını görürse; ona şeytanı musallat eder..»

• «Kendisini tasavvuf yoluna veren sofi; şu üç şeyi terk etmez, yapar:

1 — Sırrını saklamak..

2 — İhtiyacını gizlemek..

3 — Farzı eda etmek...»

• «Allah Taâlâ, niyetin kıblesidir. Niyet, kalbin kıblesidir. Kalb.. bedenin kıblesidir. Beden, azaların kıblesidir. Azalar, dünyanın kıblesidir..»

• «Kuru zannı bırakan, tecessüs huyunu da bırakır.. Tecessüsü bırakan, gıybet de etmez.. Gıybet etmeyen, yalan da söylemez.. Yalan söylemeyen, kimseye bühtan da atmaz...»

• «İnsanın; baş olmaya hak kazanması için, halka cehalet isnadı yapmadan, onları bulundukları hale göre kabul etmesi gerekir.. Sonra halkın elindekine göz dikmemesi ve kendisinde olanı, onlara dağıtması icab eder...»

• «Şunlar sıddıklar zümresinin ahlâkındandır.

a) İster doğru, ister yanlış olsun, Allah adına yemin etmezler..

b) Kimsenin gıybetini etmezler ve onların yanında, kimsenin gıybeti edilmez..

c) Midelerini fazla doyurmazlar..

d) Birşeyi vaad ettiler mi, dönmezler; yerine getirirler..»

Şöyle anlatırdı:

— «Fitne üç kısımdır:

1 — Bu, umum halka şamil fitnedir.. İlim yönünden gelir..

2 — Bu da, Hakk'ın has kullarına ait bir fitnedir.. Ruhsat yolu tutulduğunda gelir.

3 — Bu da, irfan sahiplerine has bir fitnedir.. Hakk'ın emri olan ve hemen yapılması gereken vacib işleri, son vakte bırakmakla gelir..»

Bir sohbetinde şöyle anlatmıştı:

1 — Allah'ın kitabına sarılmak..

2 — Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sünnetine uymak..

3 — Helâl kazançtan yemek..

4 — Halka eziyetten sakınmak..

5 — Masiyetten çekinmek..

6 — Yapılan hataları bırakıp tevbe etmek..

7 — Üzerimizde kimin hakkı varsa, ödemek..»

•

Derdi ki:

• «Bir kimse; Allah'la arasında kalması gereken, ibadet işlerini, halkın bilmesini isterse; o, Allah'tan gafildir..»

• «Zamanımızın ilim adamları, şu üç huydan mahrum oldular:

Tevbeye devamdan..

Halka eziyet etmemekten..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sünnetine uymaktan..»

• «Hayatın tadı dört şekilde alınır:

a) İbadet, taat; bu meleklere mahsustur..

b) İlim ve vahyi intizar; bu peygamberlere mahsustur.

c) Uymak... Allah'ın emrine uymak ve Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin izinde yürümek... Bu da, sıddıklar zümresinin halidir..

d) Yemek.. İçmek.. Bu da, yukarıda sayılan üç zümrenin dışındakiler içindir.. O üç zümreye dahil olmadıktan sonra; ister âlim, ister cahil, ister âbid, ister zahid olsun; hep işleri yemek ve içmektir.. Bunlar için hayat başka türlü değildir...

Peygamberler; yemek, içmek işini zarurî olarak yerine getirirler..

Sıddıklar zümresi de; sırf, ibadeti ayakta yapabilmek için yer ve içerler..

Diğer müminler de, sırf normal gıdalarını almak için yer ve içerler..

Bundan ötesi de hayvanata mahsus gıda almak şeklidir..»

•

Derdi ki:

— «İşlerin fesad olduğu, zamanın bozulduğu bir devrede, insanların çeşitli ve karışık görüşlere daldığı bir vakitte; Allah'ın emrine göre hareket eden bir kulu; Cenâb-ı Hak mutlaka o zamanın halkına bir önder kılar... Bu kul, hidayeti bulmuştur. Kendisine uyulabilir.

•

Birgün, velî kuldan sordular; şu cevabı verdi:

— «O, işlerini uyarlığa bırakmıştır.. Onda itiraz yoktur. Velî'nin bariz vasfı budur..»

•

Birgün, zat-ı ilâhîden sordular; şu cevabı verdi:

— «O, ilimle mevsuftur. Kavrayışımız onu idrâk edemez. Bu dünya evinde; o, bu gözle görülemez.. İman halinin verdiği hakiki deliller ile o mevcuttur. Bu mevcud oluşun bir haddi ve hulûlü yoktur.

Obür âlemde; gözler onu, açıktan kendi mülkünde ve verdiği kudretle görecekleridir..

Sübhan olan yüce Allah; zatının künhünü bilmeyi, halkına perdelemiştir. Ama o perdelediği zatına varmaya âyetleri vasıtasıyla delâlet etmektedir. İşte bu delâlet icabı, kalbler onu bilir; ama, gözler idrâk edemez..

Müminler onu basiret gözleriyle görürler; ama bu görüşte, tam bir kavrayış ve sonsuzluğu idrâk hali yoktur..»

•

Derdi ki:

• «Allah Taâlâ halkı yarattı; fakat onları zatından perdeledi..

Halka perde, kendi ettiklerinin cezasıdır. Hakk'ın tedbirine, kendi tedbirlerini karıştırdılar.. Hakk'ın arzusuna karşı, kendi arzularını çıkardılar.. Gelen perde bu yüzden geldi.. Ve., kendilerine bir keder oldu; geçim işleri zorlaştı...

Derdi ki:

• «Bir Allah dostu velî'nin halk arasına karışması ve bayağı insanlar gibi yaşaması züldür.. Ayrı durması da izzettir.. Pek az da olsa, gördüğüm bütün veliler: yalnız başına yaşardı...»

• «Velâyet halini sıhhate erdiren her Allah'ın velî'si, bütün cuma geceleri mutlaka Mekke'dedir.. Hiçbir şekilde bundan geri kalmaz.

•

Birgün şöyle dedi:

— «Ben Allah tarafından halka bir hüccetim.. Ve ben; zamanımız velîlerine bir hüccetim..»

Bu söz, **Ebu Zekeriya Sacî** ve **Ebu Abdullah Zübeyrî**'ye kadar ulaştı... Kalkıp bu sözün aslını anlamak için, **Sehl**'in yanına gittiler..

Ebu Abdullah, iri cüsseli ve cesur bir zattı.. Sözünü esirgemezdi.. Hemen söze başladı:

— Duyduğumuza göre sen; Allah tarafından halka ve bu zamanın velîlerine bir hüccet olduğunu söylemişsin..

Bu sözü neye dayanarak söyledin?. Sen peygamber misin; yoksa sıddîk mı?..

Sehl biraz düşündü, sonra şöyle dedi:

— «Ben o sözleri ederken, senin anladığın manayı niyetime almadım.. Kasdım başka... Elbette peygamber değilim..»

Devam etti:

— «Bu sözü söylememin sebebi; helâl yemek işini tam bir şekilde devam ettirebilmiş olmamdır.. Bu, benim için bir başarıdır.. Başkası, benim gibi yapamadı...»

Zübeyri:

— Sahi, sen helâl yiyebilme işini, tam başarabildin mi?..

Deyince şu cevabı aldı:

— «Evet, ben artık daima helâl yiyorum..»

Zübeyrî hayret etti ve:

— Bunu nasıl yapabildin?

Dedi.. Bunun üzerine **Sehl** şu şekilde anlatmaya başladı:

— «Ben aklımı, marifetimi ve gücümü yediye böldüm... Hiçbir şey yemem.. Bunlardan altısı haliyle erir, gider.. Bir tanesi kalır..

O kalan bir tanesinin de gideceğini, nefsimin telef olacağını anlayınca; az birşey yerim. Yeteri kadar yerim.. Fazla yemem... Daha fazla yemekle nefsime yardımcı olmaktan korkarım..

Bundan sonra, o geri giden altılar tekrar gelir.. İşte bu yüzdendir ki, yediğim, bana tam helâl oluyor..»

Bunu dinleyen **Zübeyrî**:

— Böyle birşeyi yapmaya muktedir değiliz.. Yapsak da, devam ettiremeyiz.. Hele; aklımızı, marifetimizi ve gücümüzü yediye bölme işini, hiçbirimiz başaramayız...

Dedi ve **Sehl**'in üstünlüğünü itiraf etti; sözünü doğruladı..

•

Derdi ki:

— «İnsanlar, öyle bir zamana kalacak ki; o zaman da zenginlerin elinden helâl gidecek.. Ellerindeki mal, haram yoldan gelmiş olacak...

Halleri bu olunca, **Allah Taâlâ** onları birbirine düşürecek.. Biri

diğerine eza verecek ve haklarını hakimler vasıtasıyla aramaya bakacaklar..

Artık hayatın tadını alamayacaklar.. Kalblerini dünya ihtiyacı saracak.. Şımarık düşmanların korkusu onların kalbinden çıkmayacak..

Hayatın tadını onlar değil; emirleri altında bulunan kulları ve köleleri çıkaracak..

O zamanın efendi sayılan kimseleri, belâ ve sıkıntı içinde kalacaklar.. Zalimlerin korkusundan titreyecekler..

Dünya tadı, yalnız münafıkların olacak... Çünkü onlar, nereden alıp nereye harc ettiklerine aldırış etmezler.. Nefislerini, helâk çukuruna nasıl attıklarının farkında değillerdir..

O zamanda; âbidlerin rütbesi, cahillere verilen rütbe kadardır..

O zaman halkının geçimi; facirlerin geçimine benzer.. Ölümleri de şaşkın ve dalâleti içinde olanların ölümüne benzer..»

•

Şöyle anlattı:

— «Âd kavmi diyarlarından birinde; İsa Peygamber'e mensup biriyle tanıştım. Selâm verdim, selâmımı aldı..

Üzerinde yünden bir cübbe vardı.. Baktım; daha yeniliği gitmemişti..

— Bu diyarda, nereden bu cübbe?..

Diye düşünmeme kalmadı.. Hemen:

— Bu cübbe, İsa Peygamber zamanından bana kalmadır..

Dedi.. Hayret ettim.. Hayretimi anladı ve şöyle dedi:

— Ya Sehl!.. Bedenler elbiseyi eskitmez.. Onları günah kokuları eskitir.. Rüşvet yemekleri eskitir..

Bundan sonra:

— Bu cübbe, ne zamandan beri sende?..

— Yediyüz sene...

Daha sonra:

— Bizim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle görüştün mü?

Diye sordum; şu cevabı verdi:

— Evet, görüştüm.. Hem iman da ettim.. O gün cin tayfasına mensup biri de benimle beraber iman etti. Sure-i Cinn'in ilk âyetinde ondan bahsedilir..»

Burada elbisenin eskimeyişi; ince bir mana taşır.. Kanaatıma göre; bu ince ve derin mana iledir ki, Hızır Nebi'nin -aleyhisselâm- elbisesi hiç eskimez.. Çünkü o, haram yemez ve Allah'a asi olmaz.. He-

lâl yemeyi âdet edinenlerin de elbisesi çabuk eskimez.. Helâl yiyen kimselerin, öldükten sonra, cesetleri de çürümez..

Biz bunları, bazı veliler üzerinde denedik.. Yıllarca önce mezara koyduğumuzu, açtığımızda aynen bulduk.. Daha yeni gömülmüş gibi duruyordu..

En doğrusunu Allah bilir..

•

Ve şu tavsiyesi:

— «Çok sakının. Siz olasınız; Allah'ın meşhur kıldığı bir veliye düşmanlık etmeyesiniz.. Basra'da bir velî vardı.. Allah, o veliyi ora halkına belli etmişti.. Bilenlerden bazıları, ona eziyet edince; bir gecede, Allah hepsini helâk etti..»

•

Derdi ki:

• «Velîleri bilip de, gereği gibi faydalanana, mübarek olsun...

Velîleri bilip de istifade eden, yapamadığı ibadetlerini yapmaya başlar.. Yitirdiklerini bulur... Yapamadığı taati yapmaya başlarsa; öbür âlemde şefaatine nail olur ve kurtulur.. Çünkü o veliler, şan ve şeref sahibidir..»

• «Dünya, Allah'ın sevdiği kullara haramdır.. Ondan birşeye nail olmak onlar için yasaktır.. Tıpkı, avlanması haram olan avların, halka yasak edilişi gibi..

Halktan biri, yasak olan bir avı yaparsa; ona karşılık fidye vermesi gerekir..

Allah'ın o seçtiği kullar, dünyadan birşeyi kalblerine sokarlarsa, fidyesi derhal alınır... Şöyle ki, taat ve ibadetten yaya kalırlar..»

• «Kul, Allah için yapılması gereken şeyleri yapmaya devam ederse... Allah da o kul için yapılması lâzımgelen şeyleri yapmayı, zatına hak sayar..»

• «Bir kimsenin yediği helâl olmazsa; kalbinden hicap kalkmaz ve birçok cezalar üst üste gelir.. Hem de süratle... Namazı ve orucu ona fayda vermez.. Keza sadakası da...»

• «Bu âlemin ötesinde bir melekût âlemi vardır. Halkın oraya görmekten ve oraya ulaşmaktan yana hicaplı olmasına sebep, şu iki şeydir:

a) Allah'ın haram kıldığı şeyleri yemek..

b) Allah'ın yarattığı halka eziyet...»

Arkadaşlarına şöyle hitab ederdi:

— «Nefsiniz, sizden masiyete dair birşey talep ederse; onu açlık ve susuzlukla terbiye ediniz.

O nefsiniz, sizden bir masiyet talebinde bulunmadığı takdirde;

ona istediği kadar yedirimiz. Ve bırakınız; gece, istediği kadar uyusun..»

Arkadaşlarından bazıları, uzun zaman aç kalanları merak ettiler ve:

— Onlar nasıl yapar; midelerinin açlık alevini nasıl söndürürler?..

Şeklinde sordular.. Şu cevabı verdi:

— Kalbin nuru onu söndürür.

•

Derdi ki:

• «Kalbin hayatı buluşu; ölmeyen diriyi anmakla olur...»

• «Bir kimsenin imanı, kemâl derecesini bulursa; Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmaz.»

İşte, ondan son bir cümle:

— «İnsanların hayırlıları, Allah'tan korkan âlimlerdir. Allah'tan korkanların hayırlıları da, dinde ihlâs sahibi olanlar ve bu ihlâs hallerini ölünceye kadar sürdürmesini bilenlerdir..»

Allah ondan razı olsun..

●

152. ABDURRAHMAN DARANÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi; **Ebû Süleyman**... Babası, **Atiyye**.. **Dara**'lı.. **Dara**: Şam'a bağlı bir karyenin adı..

Ve... **Abbasoğulları**'ndan..

Hakikat ilimlerinde ve Vera' konusunda şanı yüce bir zâttı.

Hicretin, 215. —Milâdî, 830.— yılında vefat etti..

•

Derdi ki:

— «Bu yolun hiçbir fakirine yakışmaz ki; dışını kalbinden daha beyaz ede... Önce içini... Sonra dışını...»

Ahmed b. Eb'ül - Havarî'yi dinleyelim.. **Darani**'yi şöyle anlatıyor:

— Duyduğuma göre **Ebû Süleyman** birgün şöyle demişti:

— «N'olurdu?.. Kalbim de, giydiğim elbise kadar temiz olaydı...»

Ahmed b. Eb'ül - Havarî devam ediyor:

— Halbuki elbisesi orta halli idi.

Darani'nin bir başka cümlesi de şöyle idi:

— «Dünyaya bel bağlayanı dünya yener. Dünya bir kalbe yerleşirse, âhiret oradan çıkar.»

Ahmed b. Eb'ül - Havarî anlatıyor:

— Birgün **Ebu Süleyman**'ın yanına gittim.. Ve şöyle dedim:

— Dün akşam halvette, kimsesiz bir yerde namaz kıldım.. Çok güzel oldu.. Tadını aldım..

Bunun üzerine, bana şöyle sordu:

— «Onda sana lezzet veren ne oldu?..»

Şu cevabı verdim:

— Beni kimsenin görmeyişi...

Bunun üzerine şöyle dedi:

— «Sen henüz zaaf halini yaşıyorsun.. Nasıl halkı hatırlıyorsun?. Kalbine nasıl halkın varlığı geliyor?.. Zaaf halini atlatmış olsaydın; öyle birşey aklından geçmezdi..»

Bir Hak âşıkı şöyle sordu:

— Kulu; Allah'a en çabuk vasıl eden nedir?..

Hemen şu cevabı verdi:

— «Allah Taâlâ; kalbine muttali olduğu zaman; onda ne dünya bulacak, ne ukba göreceksin. O, kalbinde; yalnız zatına karşı, arzu bulacaksın.

•

Derdi ki:

— «Dünya, kendisini arayandan kaçar.. Kendisinden kaçanı da arar... Kaçana kavuşunca, yaralar... Kendisini arayıp bulanı da öldürür.»

•

Derdi ki:

• «Kaderiye mensupları amellerini beğenirler ve ucbe kapılırlar. Çünkü onlar, kendi güçleriyle amel ettikleri kanaatini taşırlar.. Ama bir kimse; bir işi kendi gayretiyle değil; bir başka varlığın yardımıyla yaptığını bilirse, nasıl kendini beğenir?.. Ve nasıl ucbe kapılır?..»

• «Bütün insanlar bir araya gelse; nefsimi düşürdüğüm derekenin daha aşağısına beni düşüremezler.. Kim nefsi için bir kıymet biçerse; yaptığı dinî hizmetlerin tadını bulamaz..»

Ahmed b. Eb'ül - Havari, birgün **Darani** bana şöyle dedi; diyor:

— «İç temizliğini bulanlar; ancak tek yoldan buldular... O da şu; Muallimin dediğini kabul etmek... Sana şöyle diyorum: Yemek yerken; hırsla, parmaklarını kabın içinde açma...

Ya Ahmed, dinle; öyle insanlara kavuştum ki; onlar, açlığı kendileri için bir ganimet sayardı.. Tıpkı, şimdi sen ve sofiyye mensubu arkadaşlarının, tokluğu ganimet saydığınız gibi...

Ya Ahmed; Kalbler nasıl nurlanır?. Şüpheli, falan demiyor; ellerine geçen herşeyi yutuyorlar.. Ben, bilmeden bir defa şüpheli birşey yesem; bir cuma'dan öbür cuma'ya kadar içimde ateş yanıyor.. Acısını duyuyorum..»

•

Derdi ki:

— «İrfan sahibi; gece yatağını açmadığı, ayakta durup, ibadete devam ettiği müddet, Allah ona rahmet kapılarını açar..»

Vefat etti.. Günlerden birgün, onu rüyada gördüler. Ve:

— Allah sana ne muamele etti?..

Diye sordular... Şöyle dedi:

— «Bağışladı...»

Sonra devam etti:

— «Bağışlamasına bağışladı; ama, en çok zarara, velilerin işaretli sözlerini açtığım için uğradım..»

Ahmed b. Eb'ül - Havarî anlatıyor:

Darani birgün şöyle dedi:

— «Ya Ahmed, dinle... Bir kimse, arkadaşının taamından onu sevindirmek için yerse, yediği yemeğin ona zararı olmaz. Ancak, nefsanî bir hırs ve şehvetle yerse; o zaman zararı olur..

Yine dinle... Hangi işte olursa olsun; kulun niyetinde Allah olursa, o işin sonu iyidir..»

•

Derdi ki:

• «Bir kimse; mümin kulu gözünde küçültürse, şerefini hafife almış olur. Kalbinde bulunan zikr-i ilâhîye zıd şeyleri eritmesini başaramazsa... Dıştan nekadar zikir ederse etsin; esas zikrin getireceği safiyeti bulamaz..»

• «Dünya ve âhirete dair bir işi dilediğin zaman, önce bir müddet aç kal... Sonra dilediğini Hakk'a arz et... Çünkü fazla tokluk, aklı bozar..»

Allah ondan razı olsun..

●

153. FETH'ÜL - MEVSILI

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu Muhammed**.. Babasının adı da **Said**.. **Mevsil** ilinden Bisr-i Hâfî ve Serî Sakati'nin akranı.. Büyük âlim.. Vera' babında ünlü bir zat..

Muamelât işinde yaşadığı asırda eşi yoktu..

— «Bir kimse, kalbini zikr-i ilâhide devam ettirirse, mahbubla feraha kavuşur.. Bu sevgiyi, ancak onu bütün arzuları üstünde tutan kazanır..»

•

Derdi ki:

• «Allah Taâlâ'ya karşı iştiyak duyan, onun gayrını kalbine sokmaz.. Zahid olur..»

• «Kalbi, gıdası olan zikirden bir müddet dahi mahrum etmek, onu öldürmek sayılır..

•

Biri, Muafi b. İmran'a geldi ve:

— Feth'ül-Mevsili büyükler arasında sayılıyor.. O çok mu ibadet ederdi?.. Acaba büyüklüğü bundan mı ileri geliyor?..

Dedi... Şu cevabı aldı:

— Hayır, fakat onun; dünyayı isteyerek terk edişini bilmen amelinin ne olduğunu öğrenmen için sana yeter..

Allah ondan razı olsun..

●

154. HÂTEM-İ ESAM

Allah ondan razı olsun..

Eski Horasan meşayihinden.. Daha çok Belh ilinde yaşadı.. **Şakik-i Belhî**'nin arkadaşı ve **Ahmed b. Hadreveyh**'in hocası..

Hicretin, 237. —Milâdi, 851.— yılında vefat etti. Rabat'a yakın bir yerde medfundur; oraya **Servend** de denir.. Bir dağlık bölgedir..

•

Derdi ki:

— «Bir müridi; yoluna koyulduğu zattan başkasını arar görürseniz, ortaya izzet değil, zillet çıkardığını biliniz.. Ve.. onu bir mekir içinde biliniz...»

Şöyle derdi:

— «Üç şey var ki.. Ona üç şey eklenmeden birşey beklemek boşuna bekleyiştir. Bekleyip birşey bulacağını iddia eden de yalancıdır..

Şöyle ki:

Allah'tan korktuğunu söyleyen kimse, haramlar şöyle dursun, şüphelilerden sakınmıyorsa; Allah'tan korkma işinde yalancıdır.

Cenneti arzulayan kimse, Allah yolunda malını harcamıyorsa; yalancıdır.

Ve.. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz için kalbinde sevgi taşıdığını iddia eden kimse, **Fakr** halini sevmiyorsa; yine yalancıdır..»

Birgün Isâm b. Yusûf, **Hatem**'e dünyalık yollamıştı; aldı..

— Niçin aldın?..

Diye sordular; şu cevabı verdi:

— «Onu kabul etmekle, nefsimin düşeceğini gördüm.. Onu almaz, geri çevirirsem, nefsimin kabaracağını anladım..»

Bir rahiple arasında geçen bir macerayı şöyle anlattı::

— «Yolum bir rahibe uğradı.. Bana:

— Nereden geliyorsun?

Diye sordu..

— Belh ilinden geliyorum.

Dedim..

— Orada kiminle oturur, konuşursun?

Şeklinde sorunca;

— Daha çok, Belh'li Şakik'le...

Diye cevaplandırdım.. Bundan sonra:

— O neler anlatır? Ne gibi sözlerini işittin?..

Diye sordu... Anlattım:

— Diyor ki; gök bakır, yer demir olsa.. Gökten damla düşmese; yerden bir habbe bitmese.. Ayalim, şarkla garb arasında sıkışıp kalsa.. Üzülmem ve kalbime yanlış bir düşünce girmez..

Rahip bunu dinledi.. Beğenmedi ve:

— O iyi bir adam değil.. Onunla oturmak doğru olmaz..

Dedi... Sebebini sordum Şöyle dedi:

— Çünkü olmayacak bir şeyi düşünüyor.. Anlattığı şey nasıl olur?.. Ona yarayan, olacak şeyi düşünmekti.. Onunla oturma. Fikrı iyi değil... Düşüncelerini beğenmedim.»

•

Hatem bir gün hasta olan Muhammed b. Mukatil'in ziyaretine gitmişti. Muhammed b. Mukatil, **Rey**'in büyük ilim adamıydı..

Hatem, orada değişik bir manzarayla karşılaştı.. Şöyle ki:

Geniş bir ev.. Serilmiş kalın minderler.. Köleler, hizmetçiler bol... Etrafında dönüp duruyorlardı.

Doğruca Muhammed b. Mukatil'in yanına çıktı; ona selâm vermeden:

— «Ya Muhammed, sen bu evde kime tabisin?. Nedir bu evin genişliği?.. Bu yataklar ne?.. Bu eşyalar niçin?.. Sen kime tabisin?.. Peygambere mi, ashaba mı, tabiine mi, müçtehidîn imamlara mı?.. Yoksa Firavun'a mı, Nemrud'a mı?..

Muhammed b. Mukatil sustu.. Hatem devam etti:

— Kötü âlimler!.. Siz; dünyaya yaltaklanan ve ona rağbet gösteren cahillere benzersiniz.. İlmi ile âmil olan âlimlere değil... Siz umum halka fesad saçmaktasınız.. Cahiller diyor ki:

— O âlimdir... Öyle yapıyor... Biz de ona uyarız..»

Hatem'in bu sözleri onun hastalığını artırdı.

Az sonra Hatem şöyle dedi:

— «Ya Muhammed, ben yabancıyım. Namaz abdestini bana öğret..»

Muhammed b. Mukatil:

— Sen abdest almaya başla, ben bakayım. Yanlışın olursa, söylerim.

Dedi.. Hatem abdest almaya başladı.. Elini yıkadı; sonra üç defa ağzına, üç defa burnuna su aldı.. Sağ kolunu da üç defa yıkadı.. Sola gelince; onu dört defa yıkadı... Muhammed b. Mukatil hemen:

— Suyu israf ettin.. Üç defa yıkayacaktın.

Dedi.. Hatem de bu sözü bekliyordu.. Hemen:

— «Sübhanellah... Bir avuç suyu israf diyor, yasak ediyorsun.. Ama, bu içinde bulunduğun çeşitli israfları göremiyorsun... Yasak etmiyorsun..»

Muhammed b. Mukatil durumu derhal kavradı.. Hatem'in kasdı, abdest almayı öğrenmek olmadığını; asıl kasdının kendisine yaptığı işlerin israfa kaydığını bildirmek olduğunu anladı..

İçinden ayıktı.. Nefsine bir intibah geldi.. Evini, barkını bıraktı. Hizmetçileri saldı.. Köleleri azad etti.. Bu yolun; varını Hak yoluna harcamış fakirleri arasına katıldı.

Allah onların hepsinden de razı olsun..

●

155. EBU ZEKERİYYA YAHYA b. MUAZ er-RÂZİ

Allah ondan razı olsun..

Yaşadığı zamanda bir taneydi.. Çok yüce ve büyük temennileri vardı.. Marifet babında ona yetişen yoktu..

Bir süre **Belh** ilinde kaldı.. Sonra Nisabur'a geçti... Ve.. Orada vefat etti. Hicretin, 258. —Milâdi, 871— yılı idi..

•

Derdi ki:

• «O nasıl zahid olabilir ki?.. **Vera'** haline sahip değildir..

Önce senin olmayanlardan gönlünü al; **Vera'** sahibi ol.. Sonra da, elindekini gönlüne koyma... Zahid ol..»

• «Allah'ın emrini eda edişinden ne haber?.. Allah'ın emriyle ne kadar meşgul oluyorsan.. Kendi işin için, halktan o kadar ilgi bekle...»

— «Dünya ne ki?.. O bir anlık üzüntüye bile değmez.. Önünden sonuna kadar böyle...»

Diyor. Ve devam ediyordu:

— «Ondan alacağın az bir nasib için, bütün ömrünü nasıl gamla geçirirsin?

— «Zahidler dünyada garibdir. Âhiretteyse, ârifler garibdir...»

•

Arkadaşlarına şöyle nasihat ederdi:

— Sayacağım üç zümreyle sohbet etmekten sakınınız.. Onlar sırasıyla:

1 — Gafil âlimler..

2 — Yağcı, tabasbus eden kurralar..

3 — Sahte, cahil sofular.. Bunlar, farzları öğrenmeden ibâdet ederler..»

•

Derdi ki:

• «Bir kimse, şeyhinin hareket ve davranışlarından istifade edemiyorsa, sözlerinden hiç edemez..»

• «Kuiun dini yerinde sabit değildir.. Taa dünya sevgisini kalbinden atıncaya kadar..»

• «Açlık nurdur; tokluk da ateş.. Şehvet de odun.. Şehvet ve tokluk bir araya gelince, ateş yanmaya başlar.. Taa, sahibini yakıp bitirinceye kadar sönmez..»

• «Tasavvuf ehline has olan sofi elbisesi giymek; bir dükkân açmaktır.. Zühd üzerine laf ise; o dükkânda, icrayı sanat etmektir..»

• «Veli olma vasfını kazanan bir kimse, riyakârlık etmez. Münafıklık da yapmaz. Huyu bu olan kimseyle arkadaş olabilen ne kadar azaldı..»

• «Velî kul, yeryüzünde Allah'ın reyhanıdır. Sıddıklar zümresi onun kokusunu alır.. O güzel koku onların kalbine girince Rablarına iştiyak duyarlar.. Ona bir an evvel vasıl olmak ve görmek için ibâdetlerini artırırlar..»

• «O ne kötü bir kardeştir ki; senin duâya muhtaç olduğunu bile, fakat duâ etmeye... Ve seni:

— Bana duâ et..» demek zorunda bıraka...

Ve.. O ne kötü bir kardeştir ki.. Düşesin, muhtaç olasın.. Yardım isteyesin. O sana yardıma koşmaya ve özür beyan ede...»

• «İlmiyle âmil olan âlimler; Ümmet-i Muhammed'e, analarından, babalarından, daha şefkatli, daha merhametlidir.»

— Neden böyle oluyor?..

Diye sorunca, şöyle anlattı:

— «Çünkü onlar, insanın âhiretini kurtarır. Öbür âlemde cehenneme girmemesini temin eder.. Ama, ana baba yalnız insanı, dünya ateşinden ve felâketinden koruyabilir..»

• «Bir kimse; evliyâ zümresiyle candan arkadaş olursa, bu arkadaşlık onu, çoluktan, çocuktan alır.. Hatta dünya malından bile. Geçici meşguliyetleri bir kenara atar..

Bu hale düşen kimse, sohbetini biraz daha ilerletirse; Hakla iştigal makamına terakki eder.. Hakla olur; onun zatından gayrı şeylerden kaçar..

Aksi takdirde, evliya ile sohbette doğruluk gösteremeyen kimse; Hak'la iştigal kokusunu alamaz.

•

• «Cennette bütün insanlar, ilim ehlinin varlığına ihtiyaç duyarlar... Tıpkı dünyada olduğu gibi..»

Sebebini sordular; şöyle anlattı:

• «Orada, ehl-i cennete:

— Ne istiyorsanız, isteyiniz, temennilerinizi bildiriniz; verilecek.. Denir... Ama, ne isteyeceklerini bilemezler.. Aralarında:

— Gidelim, dünyadaki büyük âlimlerimizi bulalım da, ne isteyeceğimizi bize öğretsinler..

Şeklinde bir karara varırlar..

Bu durum, o ilim adamları için burada olduğu gibi, orada da bir şereftir..»

•

• «Çok sakının; siz olasınız, dünyaya aldanmayasınız... Burası tıpkı bir yolcu konağı gibidir.. Burada bir an evvel azığımızı tamamlayalım.. Konuşmayı öbür âleme bırakalım..»

• «Dünya hırsını kalbinde taşıyan bir kimsenin ilmi ibn-i Abbas'ın -radıyallahu anh- ilmi kadar olsa dahi, yine de halkın onunla oturup sohbet etmesine mâni olurum.. Çünkü onun kendisine hayrı yoktur.. Kendisine hayrı olmayanın, başkasına hiç olmaz..»

• «Evliyâ zümresi avcılar gibidir. Şeytanın ağzından Allah'ın kullarını kurtarırlar.. Bir veli bütün ömründe bir kişiyi kurtarsa dahi, yine de pek çok hayır kazanır..»

• «Bir kimse, güç amellerden yan çizmek suretiyle zühdü ararsa, boşuna aramış olur..»

Derdi ki:

• «Nefsinin kötü arzularını kırmadan, sofî libasını giymek, cehalettir..»

• «Bir şeye ihtiyaç duyulduğu halde; çalışıp onu temin etmemek tenbelliktir...»

• «Sırf tenbellik yüzünden birşeye karşı istiğna duymak, bir nevi külfettir.»

• «Uzlet haline sabırla devam etmek; Allah yoluna koyulmuş olmaya bir alâmettir.»

• «İbâdet edeceğim deyip, çoluğu - çocuğu perişan bırakmak bilgisizliğin taa kendisidir.»

• «İki kimse var; bunlardan biri, bir cemiyet toplantısına giderken sırf kalabalık ve şenlik görsün diye gider. Öbürü de, o gittiği toplantıda, sevgiliye kavuşmak ve onun yüzünü doya doya seyretmek için gider.. Bu iki kişinin niyetleri arasında o kadar fark var ki...»

• «Sıddikun zümresi, nefisleriyle cenk ederken sebep olarak, akıllarına gelen kötü şeyleri alırlar...

Varlığını Hak varlığına katan ebdal zümresi de, nefisleriyle cenk için sebep olarak, yanlış fikirlerini alırlar..

Hakkın gani gönüllü zahid kulları da şehvet arzuları dolayısıyla nefisleriyle cenk ederler..

Tevbekâr, daima Hakk'a yalvaran kulların; nefisle yaptıkları cenge de, zâhirde yaptıkları hatalar sebep olur.»

Çok kere şu duâyı yapardı:

— «Allahım, tevbenin şartlarını yerine getiremiyorum; güçsüzüm... Tevbeye kalmadan beni bağışla.»

Derdi ki:

• «Bir kimsenin halimler defterine yazılması için; kadınlara baktığı zaman şehvet gözüyle değil, şefkat gözüyle bakması gerekir..»

• «Allah'ı anan, daima zikreden kullarla oturun... Çünkü onlar Sultanın kapısında dururlar..»

Allah onlardan razı olsun.

156. AHMED b. HADRAVEYH

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu Hâmid**... Belh ili erenlerinden...

Ebu Türab Nahşebî ve Hatem-i Esam'la uzun zaman sohbette bubulundu..

Bayezid-i Bistâmî ve Ebuhafs'ı ziyarette bulundu. Duâlarını aldı. Feyizlerinden istifade etti. Fütüvveti ile meşhurdu.

Hicretin, 240. —Milâdî, 854,— yılında vefat etti. Allah Taâlâ ona rahmet etsin..

•

Derdi ki:

• «Allah'ın velî kulu; nefsine bir isim verip, onu resmen tanımaz.. Onun da zâhirde, belirli bir şekli ve ismi yoktur..»

• «Sabretmeyi, sabırla başarana sabırlı denir.. Yoksa, bir yandan sabır, öbür yandan şikâyet edene sabırlı denmez..»

Anlattığı şu hikâye nekadar güzeldir:

— «Şöyle duydum:

Zenginlerden biri, ramazan ayında bir zahidin ziyaretine gitti.. Arpa ekmeği ve tuzla iftar ediyordu..

Hemen evine döndü.. Hizmetçilerinden biriyle, o zahide bin altın yolladı. Ama, zahid o altınları almadı, reddetti.. Ve altınları getiren köleye şöyle dedi:

— Efendine söyle, bu, sırrını senin gibisine ifşa edenin cezasıdır.»

Allah ondan razı olsun..

●

157. ADMED b. EB'ÜL - HAVARÎ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı **Meymun**... Şam'lı..

Ebu Süleyman Daranî ile sohbet etti.. Süfyan b. Uyeyne ile de arkadaşlığı vardır.. Ve daha birçok meşayihin sohbetinde bulundu..

Hicretin, 230. —Milâdî, 844.— yılında vefat etti..

•

Cüneyd-i Bağdadî:

— «**Ahmed b. Eb'ül - Havarî**, Şam'ın reyhanıdır.» derdi.

Derdi ki:

— «Manevî âlemin güzelliğine karşı bu dünya bir mezbeledir.. Tıpkı köpeklerin üşüştüğü mezbele.. Ona içten ciddî bir alâka duyan ve birşeyler kapmak isteyenin de, en azından hali budur.. Belki daha da aşağı.. Çünkü, köpekler o mezbeleden ihtiyaçlarını alır, giderler.. Ama ona kalbini bağlayan muhterisler, muhtaç oldukları şeyi alıp ayrılmazlar.. Birini alınca diğerini isterler.»

Şöyle anlatırdı:

— «Hızır Nebi -aleyhisselâm- bana ağrılar için şu duayı belletti:

— **Kul ve Bilhakkı Enzelnahü Ve Bilhakkı Nezele (1)**

Sonra bana:

— Ne zaman bir yerin ağrırsa, elini o yere koy ve bu duayı oku..

Şeklinde tarif etti.. Her nerem ağrırsa, dediği gibi yapardım, geçerdi..»

Şayet bir iyi işine vâkıf olduğunu anlarsa hemen nefsini muhatab alır ve şöyle derdi:

— «Ne bu gaflet?.. İyiliğini halka anlattın.. Yazık sana.. Böyle mi olmalısın?.»

Allah ondan razı olsun..

●

158. ÖMER NİSABURİ

Allah ondan razı olsun..

Nisabur'lu **Ömer**... Ona **Ebulhafs** diyorlardı; künyesi buydu.. Babasının adı da, **Salim Haddad** idi..

Körezbaz isimle bir karyedendi.. Burası, **Buhara** yolu üzerinde **Nisabur** şehri girişine yakın bir yerdedir.. Ve **Nisabur**'a bağlıdır.

Abdullah Mehdî ve Nasrabazî ile sohbeti vardır..

Ahmed b. Hadraveyh'le de bir müddet arkadaşlık etti. Şah b. Şücâ el-Kirmanî ona intisab etmişti.

İsmi, zamanında yaşayan meşayihin ulularının başında sayılırdı.

Hicretin, 270. —Milâdi, 883.— yılında vefat etti..

●

Allah Taâlâ'yı andığı zaman hali değişirdi. Sohbette bulunan bütün hâzirun bunu gözleriyle görürdü.

Dünya için şöyle diyordu:

— «Bana göre dünyanın nekadar düşük olduğunu, şundan anlayabilirsiniz: Onu kimseden kıskanmam...»

Birgün kendisine, müridlerinden birini:

— O, sema, dönüyor.. Güzel bir ses duyunca vecde gelip böyle yapıyor..

Şeklinde anlattılar.. Hemen ağlamaya, bağırmaya ve elbisesini yırtmaya başladı.. Ve şöyle dedi:

— «Ah, ah; ne yapsın?.. O suya dalmış, batmak üzere olan biri gibidir.. Kurtulmak ümidiyle, elini rasgele sağa, sola atar..»

Şöyle derdi:

— «Yirmi yıl kalbimizi muhafaza etmeye çalıştık; kötülüğün o

---

(1) Manası: Anlat, biz onu Hakla indirdik.. Ve o Hak olarak indi..

raya girmemesi için kapısında bekledik. Aradan bir zaman geçti; öyle bir hal oldu ki; bekleyen değil, beklenen olduğumuzu anladık..»

Derdi ki:

— «Cömert vasfını alabilmek için, verilen hediyenin ardında gözün kalmaması, hatta verilenin miktarının kalbe dahi gelmemesi gerekir..»

•

Birgün velî kullardan sordular; şöyle anlattı:

— «O, kerametle müeyyeddir.. Ve Bid'atlara sapmaktan korunur..»

•

Bir başka gün de, varını Hak yoluna vermiş, **Fukara** zümresini şöyle anlattı:

— «O zümre, meşayihe duyulacak saygı işinde kusur etmez.. İyi geçinir.. Sohbetinde, ona kırılan olmaz.. Onlar, böyle bir kırgınlığa sebep olmaz.

Küçüklere daima öğüt verir; nasihat ederler..

Hiçbir şekilde, arkadaşlarına husumet duymazlar..

Daima başkalarını, nefsine tercih eder.. Kendisini düşünmez. Onları düşünür..

Dünyalık da yığmaz..

Bu zümreye mensup kimseler; kendi yollarında olmayanla sohbet etmezler..

Kardeşlere her hususta yardımcı olur.. Onların; din ve dünya işlerini tanzime muavenet ederler..

İşbu anlatılan vasıflar, varını Allah yolunda harcayan **Fukara** zümresinin bariz vasfıdır. Bu sıfatları, teker teker nefsinde ara... Eğer onda bulabilirsen; bil ki, onlardan birisin...»

Çok kere şöyle derdi:

— «Zamanın fesada vamasına şu üç zümrenin hareketi sebeb oldu:

1) Irfan sahibi olduklarını iddia edenlerin fıskı..

2) Mahabbet ehli olduklarını söyleyenlerin hiyaneti...

3) Müridlerin yalanı...»

Bu cümleleri Ebu Osman Hayrî şöyle açıklıyor:

1 — İrfan sahiplerinin fıskı; dünyaya gönül kaptırmalarıdır..

Bu gönül kaptırma işi; birçok şekilde olabileceği gibi; dil ve kulakla da olabilir..

2 — Mahabbet ehlinin hiyaneti.. Bunların hiyaneti de; bazı fanî şeylere nail olmak için, Hakk'ın rızasını karşılık vermeleridir..

3 — Müridlerin yalanına gelince; kalblerine Allah'ın sevgisini koyacakları yerde; görsünler ve işitsinler sevdasını yerleştirmeleri sonunda olabileceğini söyleriz.

Derdi ki:

«— Varlığını bu yolda erittiğini iddia edenin aydınlığını sadece elbisesinde görürseniz, onun hayra varacağına dair bir ümide kapılmayınız..»

Allah ondan razı olsun..

●

159. ASKER-İ NAHŞEBİ

Allah ondan razı olsun..

Hatem-i Esam'ın arkadaşıydı..

Hayli zaman da, Ebuhatem-i Attar'la arkadaşlık etti; sohbetlerinde bulundu..

İlim, fütüvvet, zühd, tevekkül ve vera' ile şöhret bulan Horasan Şeyhlerinin ve ulularının ileri gelenlerindendi.

●

Ölümü bir çölde vukubulmuştu.. Bulunduğu yerin haberi alındığı zaman, ölmüş ve cesedi, yırtıcı hayvanların artığı olarak bulunmuştu..

Hicretin, 245. —Milâdî, 859.— yılında vefat etti..

Çoğu zaman, şöyle derdi:

— «Cenâb-ı Hak, âlimleri; daima yaşadıkları zamanın işlerine göre konuşturur..»

Şöyle derdi:

— «Dikkat gerek.. Bazan insan, Allah Taâlâ ile oluyorum; derken gaflet yoluna sapabilir.. Ve o anda Allah'ın azabı onu yakalayabilir.»

●

Derdi ki:

— «Allah yolcusu, bilhassa seyahat işlerinde; nefsine değil, bağlı olduğu zata uymalı; emrini dinlemeli.. Tavsiyelerini tatbik etmeli..»

— «Bir mürid için, nefsine uyup; aklının estiği tarafa gitmesi kadar zararlı bir hareket bilmiyorum..»

Sonra devamla:

— «Bir de yaşadığı halin zıddına sahip olanla sohbete dalarsa.. Bu da o müride en çok zarar getiren işler arasındadır..»

Şeklinde anlattı..

●

— «Allah yolcusu, yani bu yolda varını harcayan fakir; hiçbir şeyi nefsine mal etmemeli..»

Derdi.. Sonra da Musa Peygamberin -aleyhisselâm- bu yüzden başına geleni şöyle anlatırdı:

— «Musa'ya -aleyhisselâm- baksana.. Ona:

— Elindeki ne?. Ya Musa!..

Şeklinde sorulunca:

— O, asamdır.

Dedi... Nefsine mülk edindi.. Bunun üzerine Allah Taâlâ:

— Onu yere at!.

Emrini verdi..

Yere bırakılınca yılan oluverdi.. Musa -aleyhisselâm- korktu.. Kaçıyordu, asayı nefsine mal ettiğine nadim oldu... Bunun üzerine:

— Korkma, dön, al...

Emri verildi..»

•

Hızır'la bir mülâkatını şöyle anlatırdı:

— «Bir defasında, çölde geziyordum.. Birine rasladım.. Kim olduğunu sordum:

— Ben Hızır'ım..

Dedi.. Sonra bana ya, Ebâtürâb!.. diye hitab etti ve:

— Şimdi, Allah'ın sevdiği velî kulların kalbini düzeltmeye memurum.. Allah yolundan kayınca onları hizaya getiririm.. Bu yolda ilk iş, teleftir... Ondan sonrası necat...»

Allah ondan razı olsun..

●

160. ABDULLAH ANTÂKÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu Muhammed**.. Baba adı, **Hanif**.. Antakyalı..

Yusuf b. Esbat'ın arkadaşıydı.

Zamanında yaşayan tasavvuf ehli arasında en gani gönüllüsü ve en zahidi idi..

Helâl yemek işinde, çok titiz davranırdı.. Hele vera' işinde, ona yetişen hiç yoktu.. Hiçbir halde, şüpheli işlere karıştığı olmazdı.

•

Aslen, Kûfe'liydi.. Ve.. Süfyan-ı Sevrî'nin tarikatına mensuptu.. Süfyan-ı Sevrî'ye tabi bazı zatların sağlığına kavuşmuştu..

Allah hepsinden razı olsun..

Şu hikmetli cümleleri nekadar güzeldir..

Derdi ki:

— «Ehl-i Kur'an olan bir kimse, bir isyana dalacağı zaman, sinesindeki Kur'an:

— Allah'a kasem olsun ki; sen beni bu iş için ezber etmedin...

Diye seslenir.. Eğer o asi kul bu sesi duyabilseydi, Allah'tan utancından, o anda ölürdü.

Beni İsrail'e ait şöyle bir hikâye anlatırdı:

— «Onlardan bir rahib, şöyle yalvarıyordu:

— Ya Rabbi, ben ne zamandır sana asi oluyorum.. Ama, sen henüz bana bir ceza vermedin..

Bunun üzerine Allah Taâlâ, o zamanın peygamberine şu vahyi gönderdi:

— Git ona şöyle söyle:

Seni çoktandır cezaya çarpmışım.. Ama, farkında değilsin.. Düşün; bana münacaat etme tadını kalbinden söküp atmadım mı?..

•

Derdi ki:

— «Düşün bir kere; sen, sana iyiliği olana dahi, kötülük eder oldun... Kötülük edene nasıl iyilik edebileceksin?..»

Allah ondan razı olsun..

●

161. AHMED ANTAKI

Allah ondan razı olsun..

Ebû Ali küyneli... Asım oğlu ve **Antakyalı Ahmed**..

•

Bişr-i Hâfi'nin, Serî Sakatî ve Hâris-i Muhasibi'nin akrânı...

Ebû Süleyman Darani onun için:

— O kalblerin casusudur..

Derdi..

Çünkü çok keskin bir zekâya sahipti.

— «Ben şahsen İslâm dininin böyle garib düşeceği bir zamana kalacağımı hiç ummuyordum...»

— Gerçekten böyle oldu mu, yani şimdi İslâmiyet garip bir hale geldi mi?.

Şeklinde sorulunca, sözlerine şöyle devam etti:

— «Evet oldu.. Hem de nasıl.. Dinleyin, anlatacağım..

Meselâ bir âlimi arzu edip, görmeye ve sohbetinden istifade et-

meye ve feyz almaya gidiyorsun... Ne yazık ki, umduğunu bulamıyor ve şu manzarayla karşılaşıyorsun:

Baş olma sevdasında.. Halktan tazim bekliyor.. İlmi sayesinde dünyayı yutmak istiyor.. Dahası var; dinleyin, dünyalık alıp yemek işlerinde; kendisini başkalarından üstün görüyor ve:

— Ben herkesten daha layıkım..

Diye tutturuyor..

Sonra, bu âlimi bırakıp bir âbide gidiyorsun.. Bakarsın; bir dağ eteğine veya bir uzlet köşesine çekilmiş.. Ve zâhirde ibadet halinde.. Ama cahildir. İbadet işinde yanılmıştır; ama o, bunun farkında değil... Nefsini iyi anlayamadığı için kanmış.. Şeytan da nefisle bir olmuş; onu iyice perişan etmiş..

Dıştan bakılınca, yaptığı ibadet en üst derecedeki âbidlerin yaptığı ibadete benzer.. Ama, yaptığı ibadetin âdabına vâkıf olmadığı için, öz âlemde, yaptığı ibadeti değer kazanmıyor.

Bu adam tümden cahildir. Değil üstün ibadetin âdabı, dûn derecedeki ibadetin âdabına dahi vâkıf değildir..

Artık âlimler ve âbidler yırtıcı birer mahluk halini aldı; sanki onlar zararlı birer kurt..

İşte sana, içinde yaşadığın zamandaki âlimlerin, âbid geçinenlerin, hikmet taslayanların durumu.. Basiret ehli bunlara bakıp ibret dersi almalı..»

•

Derdi ki:

— «Varını Hak yolunda harcayıp erenlere katılmış kimselerin yanında otururken kalbinize sahip olunuz.. İçinizde yalnız iyilik olsun.. Çünkü onlar kablerin casusudur.. Kalbinize girip çıkarlar da, haberiniz olmaz...»

Allah ondan razı olsun..

●

162. MANSUR VAİZ

Allah ondan razı olsun ve rahmetine nail eylesin..

Babasının adı da, **Ammar**'dır.

Merv'dendi. Ama, Basra'da ikamet ederdi..

Çok kuvvetli bir hitabete malikti..

Azla yetinirdi. Fazla dünyalık toplamazdı. Gani gönüllü ve şanı yüceydi.. Vera" haline tam bir şekilde sahipti..

•

Derdi ki:

— «Şeytan bir kimseyle eğlenmek istedi mi; ona, koğuculuk yapması için ığva verir. Bu işte azdırır.. Dedikodu yapmaya teşvik eder ve kötü sözler taşıtır. Bu koğuculuk yapan adam, yaptığı şeni dedikodu sonunda öyle işler yapmaya başlar ki; şeytan onların birini dahi yapmaktan utanır.. Hatta korkar..»

Çoğu zaman şöyle derdi:

— «Ârîflerin kalbini; zikir kabı kılan yüce Allah sübhandır.

Dünya ehlinin kalbini; hırs ve tama yatağı yapan yüce Allah sübhandır.

Bu yolda varını yitirmiş fükara zümresinin kalbini; kanaat hazinesi haline getiren, yüce Allah sübhandır..»

Şöyle derdi:

— «Zamanımızda yaşayan bazı tasavvuf ehli kimselere şaşıyorum.. Arkadaşlarından biri, bir hata işlese; onu huzurlarından kovarlar.. Yıllarca onu sohbetlerine kabul etmezler.. Niçin acaba onu, tevbekâr olmaya ve kanaat sahibi kılmaya bakmazlar.. Bunu yapmazlar ama, bir zalim kişinin elindeki malı alırlar.. Alırken de çeşitli tevil yolları ararlar.. Ama öbür işte aramazlar..

O zalimin elindeki malı alırken:

— Nasıl olsa bu mal ona başkasından geçti.. Kurtardık.. Bir bakıma ona haramdı; ama bize helâl..

Derler.. Bu işleri devamlı yapar, bir mahzur da görmezler.. Halbuki beri yanda sohbetten kovdukları kimse, hatasından dönmüştür. Tevbe edip kurtulmuştur..

Usul çoktur; ama, hak yol birdir.. Bunlar kendilerine acaba bir başka yol buldular mı?. Bilmem...»

Allah ondan razı olsun..

●

163. HAMDUN KASSÂR

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, **Ahmed Kassar**.. Nisabur ilinden.. Büyük bir veli.. Hem de Melâmî..

Melâmî tarikatı bu zattan yayıldı..

•

Ebu Türab Nahşebî ile arkadaşlığı vardı. Bir süre de Nasrabazi'nin sohbetine devam etti. Allah hepsinden razı olsun..

•

Fıkıh ilmi inceliklerine vâkıf bir zattı.. Imam Sevri'nin mezhebini ve tarikatını izlerdi.

Arkadaşları arasında, Muhammed b. Menazil gibisi yoktu. **Hamdun**'dan, bunun kadar faydalanan olmadı..

Hicretin, 271. —Milâdi, 884.— yılında, Nisabur'da vefat etti. Hayde kabristanına defnedildi.

•

Derdi ki:

• «Bir kimse kendisini bir şey zanneder ve:

— Benim nefsim, Firavun'un nefsinden hayırlıdır;

Diyecek olursa, onun kibir içinde olduğunu ve büyüklük sattığını biliniz..»

• «Bir kimse geçmiş büyüklerin yolunu izlerse; noksanını anlar ve Hak yolcusu erlerin derecesi ne şekilde kaybettiğini anlar..»

•

Birgün şöyle sordular:

• «Niçin acaba?. Geçmişteki zatların sözü, bizim sözümüzden daha tesirliydi.. Hikmeti ne ola?..

Şöyle anlattı:

— «Onlar **İslâm Dini** için çalışırdı. Sözleri ve işleri hep bunun içindi. Onu ihya etmeye ve izzetini korumaya gayret ederlerdi. Nefsi bu fani bataklıktan kurtarmak isterlerdi. Ve bütün arzuları, bir ismi de Rahman olan Allah'ın rızasını kazanmaktı..

— İzzet-i nefis..

Diyoruz da başka birşey demiyoruz..

Bütün arzumuz dünya.. Halkın bize bağlanması.. İtibar göstermesi..»

•

Zamanında yaşayan âlimlere şöyle hitab ederdi:

— «İlmi bir mevzuda şaşırır, içinden çıkamaz hale gelirseniz; hemen evliyaya koşunuz. Ama nefsinizi yok bilerek.. Ama kendinize bir varlık vermeyerek... Ama cehaletinizi itiraf ederek.. Böyle yaptığınız takdirde şaşkınlığınız gider, doğruyu bulursunuz..»

Derdi ki:

— «Fakirin güzelliği, hoşluğu tavazuundadır. Tavazua sahip olmadıktan sonra, kibirli zenginlerden ne farkı kalır..»

Şöyle derdi:

— «Eğer sana bir arkadaş lâzımsa; bu tasavvuf ehli olmalıdır.. Mazeret yolu arar, onu islâh etmeye, doğru yola getirmeye çabalarlar..

Şunu da unutma ki; onlara göre iyiliğin de bir hükmü yoktur. Senin bir iyiliğini gördükleri vakit, göklere çıkartıp şımartmazlar..»

Allah ondan razı olsun..

●

164. EBÜLHASAN MUKRİ

Allah ondan razı olsun..

— «Kur'an okuyan bir kimse, okuduğuna göre amel edecek olursa; dünya ateşi onu yakmaz..» Diye söylerdi..

Derdi ki:

— «Kur'an okuyanların ve ilim adamlarının; ömürlerinde bir defa dahi olsa hata edip, Allah'a asi olmamaları icab eder..

— «Büyük günahlar arasında en fenası; ulemanın fesad olması ve kurraların zina yapmasıdır..»

— «Kıyamet günü; Kur'an, haşir meydanına gelir. Çevresini de ihlâs sahibi kullar sarmıştır. Hemen oracıkta, bunlardan başka bir zümre peyda olur; Kur'an onlara şöyle der:

— Yazık.. siz benden ne umuyorsunuz?.. Beni dünyada zayi ettiniz.. âhirette ne bekliyorsunuz?.. Ayrılın, gidin..»

Allah ondan razı olsun..

●

165. SEYYİD ABDULLAH

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, İbrahim. Onun babası, Hasan. Onun babası, Hazret-i Hasan.. Ve Hazret-i Ali.. Allah hepsinden razı olsun..

•

Derdi ki:

Dedem Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi rüyada gördüm ve sordum:

— «Ey Allah'ın Resulü, ümmetin içinde sana en yakın kimdir..,»

Şu cevabı aldım:

— «Dünyayı arkaya atan.. Âhireti gözü önünde tutan.. Böyle bir kimse, öbür âlemde bana gelirken, amel defteri günahtan yana pâk ve temizdir..»

Vefat etti; alıp İmam Leys'in yanına defnettiler.

Allah ondan razı olsun..

●

166. CÜNEYD-İ BAĞDADÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebülkasım**.. Ona: Evliya zümresinin efendisi manasına gelen, **Seyyid'üttaife**, derlerdi

Babasının adı Muhammed.. Buna da **Kavariri** adını vermişlerdi.. Sırça kap satardı da, ondan böyle demişlerdi.

Aslen Nihavend ilindendi. Ama, Bağdad'da doğmuş ve orada büyümüştü..

Fıkıh ilmine vâkıf bir zattı. Fıkıh ilminde; İmam Şafiî'nin arkadaşı Ebusevr'i izlerdi. Fetvalarını da bu yolda verirdi.

Dayısı Serî Sakatî, Haris el-Muhasibî ve Muhammed b. Ali el-Kassab'ın sohbetinde bulundu.

Evliya arasında üstünlüğüyle tanınırdı. Onu bir efendi kabul ederlerdi.. Sözleri; zamanında yaşayan velilerin hemen hepsi tarafından makbul olurdu..

Hicretin, 297. —Milâdî, 909.— yılında Bağdad'da vefat etti. Günlerden, cumartesi günüydü... Kabrini Bağdat'ta herkes ziyaret eder.

•

Onun dillere destan olan bir hikmetli cümlesi şöyleydi:

— «Allah Taâlâ'nın kalblere vereceği ihsanlardan biri olan ihlâs duygusu; kalblerin onun zikrinde takınacağı hulûs tavrı kadardır. Durum bu olunca, kendini kontrol et.. Kalbindeki karışıklığı ayıkla..»

•

Derdi ki:

— «Tasavvuf; Allah için, yapılan işlerin saf, temiz ve pâk olmasıdır.. Bunu yapmak için temel kaide ise; kalbi, dünyadan beri almaktır..»

Sonra devamla:

— «İşte bu sözüm; Harise'nin şu cümlesiyle doğruluğunu kazanır. Harise şöyle demişti:

— Nefsimi dünyadan aldım.. Artık, gecem uykusuz, günüm susuz geçer oldu..»

Şöyle derdi:

— «Gaflet içinde yaşamak; ateşe atılmaktan daha zordur..»

— «Fakirin gönlü kırıktır..» Diyordu.. Sonra da:

— «Onu gördüğün yerde; arzusu olmadan ilmî bir konuya girme.. Önce, ona şefkat kucağını aç..»

Şeklinde anlatıyordu.. Hikmetini şöyle izah ediyordu:

— «Çünkü ilim onu korkutur.. Şefkat ise; ona ünsiyet halini aşılar.. Hak yola ısındırır..»

— «Peygamberlerin kelâmı; daldıkları ilâhî huzur âleminden gelir.. Evliyanın kelâmı ise; sadece o âleme bir işarettir..» Diyordu..

Şöyle derdi:

— «Bir kimse halkı Allah'a davet eder; kendisi de başkasına kalbini verirse, mihnetlere düşer.. Yaptığı bir ibâdet ve zikir varsa, kalbine giremez; dilinde kalır.. Ayıktığı ve işiyle sözünü bir ettiği takdirde; Allah o mihnetleri üzerinden kaldırır..

Ayıkmadığı, kalbini söylediği şeylere vermediği takdirse ise:

Kulların kalbinde; ona karşı, şefkat ve merhamet hissi silinir.. Kendisine tama ve hırs libası giydirilir.. Kullar ona karşı hissiz ve merhametsiz; buna karşılık kendisi de, onların elindeki dünyalığa karşı hırslı ve tamakâr olur..

Durum bu olunca; yaşamak onun için bir aciz halinden ibarettir. Ölümü de, ayrı bir derttir.. Âhirette ise; sadece esef...»

— «Allahım, sana sığınırız.. Zatından gayrı şeylere gönül kaptırmaktan zatına sığınırız..»

Şöyle derdi:

— «Şu insanlar ne tuhaftır.. Âdeta, gelecek âfetlere bayrak açarlar.. Ne çare ki, kendileri de âfetten başka birşey değil..»

Birgün ona geldiler ve:

— Bize ârifi tarif eder misin?

Dediler; şöyle anlattı:

— «Onu nasıl tarif edeyim ki... Suyun rengi, içinde bulunduğu kabın rengidir.. Ârif de böyle.. Zamana, zemine ve içindeki yaşadığı tecelliye göre şekil değiştirir.. Renk alır.. Bugün böyle ise, yarın bir başka türlü olur..»

Derdi ki:

— «Halkın dedikodusu arasına karışıp mudara etmektense, uzletten doğacak sıkıntıya katlanmak, daha hoş ve daha tatlıdır..»

Ona Hak yakınlığını da sordular; şu cevabı verdi:

— «O uzaktır.. Hem de; yaklaşılması mümkün olmayan bir uzaklıkla uzaktır.. Ama, bu uzaklık içinde yakındır. Fakat bu yakınlıkta; ne el değecek kadar bir yakınlık düşünülebilir, ne de yapışmak veya tutmak..»

Şöyle diyordu:

— «Dinini selâmete mi erdirmek isteyen var?.. Kalbini, kalıbını rahata mı kavuşturmayı arzulayan var?.. Böyle bir istek bekleyen varsa; hemen halktan ayrılsın.. İnsanları bıraksın.. Artık bu zaman, bir yalnızlık zamanı oldu.. Akıllı odur ki, bu zamanda uzleti seçer..»

Biri Cüneyd i Bağdadi'ye beş yüz altın getirdi:

— Bunları al, arkadaşlarına taksim et.. dedi.

Ona şöyle sordu:

— «Bu verdiğinden artakalan malın var mı?.»

— Evet var..

— «Sende kalan malın artmasını istiyor musun?.»

— Evet istiyorum..

Dedi.. Bu cevaplar karşısında konuşmaya şu şekilde devam etti:

—«O halde bu getirdiklerini al.. Çünkü sen, bu getirdiğine bizden daha muhtaçsın..»

İşte böylece adamın getirdiği beş yüz altını almadı; reddetti..

•

Derdi ki:

— «Şükretme halinde de bir illet olabilir..»

Şükreden, verilecek bu nimete tamaan şükretmiş olabilir.»

• «Şayet böyleyse fena.. Bu şekilde şükreden kendisine sadece fazla bir nimet talep ediyor, demektir..»

• «Asıl şükür odur ki, nefsini rahmete dahi ehil görmeyesin..»

Bu yolda sadakat arıyor ve şöyle diyordu:

• «Sadakatı tam olan mürid, amelsiz âlimin ilmini neyler ki?..»

Sonra devamla:

— «Allah Taâlâ bir mürid için hayır murad ederse; onu hakiki sofiyye kervanına katar.. Sahte âlim, âbid ve sahte sofulardan korur..»

• «Tasavvuf; Allah'ın zatından gayrı hiçbir şeye ilgi duymadan, onun yolunda ve O'nunla olmaktır..»

• «Tasavvuf, öyle bir çekişme halidir ki; onda sulh namına birşey yoktur...» diyordu.

Bazan da şöyle dediği yayılıyordu:

• «Tasavvuf, öyle bir hanedir ki... İçinde yalnız ehlini barındırır.. Orada yabancılar barınamaz..»

•

Derdi ki:

— «Şayet dışını zinete boğan bir tasavvuf ehli (!) görürseniz; hiç çekinmeden, içinin harab olduğuna hükmedebilirsiniz..»

Birgün şeytanı görmüştü.. Arkadaşlarına anlattı:

— Şeytanı çarşıda gördüm.. Çıplak dolaşıyordu.. Elinde de bir parça ekmek vardı; yiyordu.. Sordum:

— Bu halin ne?. Böyle çıplak gezerken bu insanlardan hiç utanç duymuyor musun?.

Şu karşılığı verdi:

— Sen ne diyorsun; ya **Ebelkasım**, acaba yer yüzünde, kendisinden utanılacak tek kişi kaldı mı?. O utanılacak insanlar, şimdi mezarda.. Onları toprak çoktan yuttu..»

— Tevhidin, tam ve halis şeklini, özünü bize anlatır mısın?.. dediler.. Şöyle anlattı:

— «**Tevhid**; kulun sonu evveline benzemesidir. Bu kalıba girmeden evvel ne şekilde idiyse, yine öyle olabilmesidir..»

Şöyle anlatıyordu:

— Tevhid, sofi'nin yalnız kaldığı bir makamdır..

— Tevhid; vatandan ayrılmanın, sonradan yaratılma diye birşeyin bahis konusu olmadığı bir makamdır..

— Tevhid; harplerin ve cenklerin olmadığı bir makamdır..

— Tevhid; bilginin ve cehlin geride bırakılıp çıkıldığı bir derecedir..

— Ve nihayet tevhid; cümle mekânın **Hak** varlığında yok olduğu bir yüce makamdır..»

— «Yirmi yıldan fazla bir zamandır ki, tevhid sergisi kapanmıştır... İnsanlar sadece onun etrafında konuşuyorlar.»

İnsanın bir halini sordular:

— «Niçin acaba... O, semağ ve güzel bir nağme duyunca irkilir ve heyecanlanır?.. Ve mest olur?...

Şu cevabı verdi:

— «Cenâb-ı Hakk ilk defa bu zürriyetten misakı, yani ahdi aldığı zaman, onların can kulağına:

— **Ben sizin Rabbınız değil miyim? (7/172)**

Cümlesini okumuştu Bu cümlenin söylenişi o kadar güzel olmuştu ki, ruhlar duyunca hep birden mest olmuştu.. Ve o cümlenin zevki, hiç çıkmayacak şekilde onlara işlendi.. O tadı alan ruhlar her nerede güzel bir nağme duysalar mest olurlar..»

Derdi ki:

— «Anlatacağımız üç yerde, bu yolun yolcularına ilâhî rahmet nazil olur:

1 — Semağ âlemi topluluğunda.. Onlar güzel sesi, Hak'tan duyarlar.. Semağ âlemi yapılırken, onların heyecan duymalarının sebebi; içten duydukları bir vecd halidir..

2 — Yemek yedikleri zaman.. Çünkü onlar, rasgele yemezler. Bir zaruret icabı olarak yerler..

3 — İlmî eserleri okudukları anda.. Bilhassa o eserlerde evliyâ zikri geçerse.. Zaten bu yolun yolcuları evliya sözünden başka birşey pek konuşmazlar ki..»

Birgün Seri Sakatî'nin yanına gitmişti. Dönüşünde şöyle anlattı:

— Serî'nin yanına vardım; biri orada baygın yatıyordu.

— Buna n'oldu ki, böyle bayılmış?

Dedim. Şöyle anlattı:

— Allah'ın kitabından bir âyet dinledi; bayıldı..

— Aynı âyeti tekrar okursun; ayılır;

Deyince, şaşırdı.. Ama yine de okudu. Haliyle o baygın adam ayıldı.

Sonra Seri, hayretle bana baktı ve sordu:

— Bunun hikmeti ne ola acaba?.. Böyle ayılacağını nereden biliyordun?..

Anlattım:

— Allah'ın kitabından. Yakup peygamberin hikâyesini okumadın mı?.. Onun gözleri, oğlu Yusüf'ün gömleği geldiği zaman ferini kaybetmeye başladı ve körlüğe doğru gitti. Düşün ki, o gözleriyle görmeye başlaması, yine oğlu Yusüf'ün gömleği gelince başlamıştı..

Bu anlatışımı çok iyi buldu. Ve memnun oldu..»

•

Tasavvufun sekiz şey üzerine kurulduğunu anlatırdı. Anlattığı o sekiz şeyin herbiri için; ayrı ayrı:

— «Bu, şu peygamber için; şu da şu peygamber içindi..» derdi.. O anlatıkları sırasıyla şöyleydi:

1 — **Cömertlik:** İbrahim Peygamberin haliydi..

2 — **Rıza:** İshak Peygamberin makamıydı..

3 — **Sabır:** Eyyub Peygambere vergiydi.

4 — **İşaret:** Zekeriya Peygambere hastı..

5 — **Gurbet:** Yahya Peygambere mahsustu..

6 — **Suf:** Yani, yün libas giymek.. Musa Peygamberin âdetiydi..

7 — **Seyahat:** İsa Peygambere nasip olmuştu..

8 — **Fakr Hali:** Allah'ın en sevgili peygamberi, Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin hali idi..

Hepsine salât ve selâm dileriz.. Başta bizim Peygamberimiz efendimize...

Şöyle hikâye edilir:

Vefatına yakındı. Şu vasiyeti yaptı:

— «Beni gömerken; benden sonraya kalan neyim varsa, beraberimde gömün.. Öldükten sonra, geriye kalan için:

— **«Şu Cüneyd'in eseridir..»** demesinler.. İstemiyorum.»

Hikmetini sordular; şöyle anlattı:

— İlâhî huzura vardığım zaman; burada birşeyim kalmamış olmalı.. Dünyada namımı söyletecek birşeyin benden sonraya kalmasını istemiyorum.. İsterim ki; neyim varsa, toprağa benimle beraber gömüle.. Allah beni böyle görsün.. Peygamber beni böyle tanısın.. Başka türlüsü olmasın.»

Derdi ki:

— «Kalbin, âhiret ilmine kab olması için; dünyalık şeylerden tecrid edilmesi gerek... Böyle yapabilirsen olur.. Aksi halde bekleyişin boşunadır İşin başında dünyayı kalbinden atmaya bak..»

Dikkat edeceksin; kalbinde boş ve fani arzuların izi dahi kalmayacak.. Bunu yapamadığın takdirde ileri gidemezsın.. Kendisinden el aldığın zat da sana bir adım dahi attıramaz.

Önce emirlere sarıl.. Sonra da himmet bekle..»

•

Bir gün ona marifetten sordular:

— Marifet çalışmakla mı elde edilir?. Yoksa, kendiliğinden gelir mi?.. Dediler; şu cevabı verdi:

— «Birçok gayretim sonunda; eşyanın özüne, iki şeyle erildiğini anladım. O iki şeyin biri his, yani duygu; öbürü de deliller..

Bu gözle görülen şeyler, hisle bilinir. Gözle görünmeyen, dıştan belli olmayan şeyler ise, delillerle anlaşılabilir..

Hak Taâlâ'yı duygu organlarımızla hissedemediğimiz için, marifetullah ancak delillerle ve araştırma ile hâsıl olur. Çünkü gaybı ve gâibi ancak delillerle bilebiliriz. Şühut âlemindekileri de duyularımızla bilebiliriz.»

•

Derdi ki:

— «Dünyaya tazim edip de mesrur olanı hiç görmedim.. Dünyada mesrur olan; yalnız onu tahkir edendir.. Ve kaçan.. Gönlünü ona kaptırmayan..»

— «Bir kimse iyi bir şeye niyet ederse; Cenab-ı Hak ona yetmiş başarı kapısı açar.

Yine bir kimse; kötü bir şeye niyet ederse, ona da hiç hissetmeden Allah Taâlâ yetmiş hizlan, yani hüsran, yani ziyan kapısı açar..»

•

— «Hangi arkadaş, bir arkadaşına talebi için saygı gösterisinde bulunursa; mutlak birinin derecesi düşer.. Ya isteyenin.. Ya da vermeyenin..»

•

— «İlim rasgele yerde saçılır mı?. Yerini bulmadan ve ona bir karşılık kıymet almadan verilir mi?.. Onun tam değerini almadan vermeyiniz...»

Dedi.. Sordular:

— Nasıl olmalı?. Onun karşılık kıymeti nedir?.

Şöyle anlattı:

— «Onu, iyi taşıyana ve zayi etmeyene veriniz..»

•

Arkadaşlarını sordular:

— Onlar neden çok yiyorlar?.

Aldıkları cevap şu oldu:

— «Onlar çok acıkır da ondan...»

Yine sordular:

— Şehvet işini ne yapıyorlar?..

Şu cevabı verdi:

— «Onlar helâl yer; henüz zina tadını tadmadılar..»

Yine sordular:

— Senin müridler, Kur'an'ı dinlerken hiçbir heyecan duymuyorlar gibi.. Ve bir sevinç alâmeti de göstermiyorlar.. Neden?.

Şöyle anlattı:

— «Onlar henüz dünyada.. Onları dünyada mesrur edecek, sevinç verecek ne var ki?.»

Biraz ara verdi: Sonra sözlerine devam etti:

— Kur'an Hak'tır. Ve Hakk'ın katından indi. Kur'an'ın bir harfi dahi kula izafe edilemez.. Bunlar Allah'a karşı verdikleri ahde vefakârdır.. Onu sahibinden dinleyince sevinç alâmeti göstereceklerdir. Bu da haliyle öbür âlemde olacak..»

Yine sordular:

— Ama, onlar; şiir, kaside gibi şeyleri dinleyince seviniyor.. Buna ne dersin?.

Şu cevabı verdi:

— «Doğrudur. Şiir ve kaside onları sevindirir.. Çünkü, o şiir ve kaside dünya mamulüdür. Kendileri imal etmiştir.. Ya da mahabbet ehlinin sözleridir..»

Yine sordular:

— Senin müridler, halktan birşey almıyor.. Onların elindeki dünyalıktan mahrum yaşıyor.. Neden?

Şöyle anlattı:

— «Allah Taâlâ; onların, halktan dünyalık almasına razı olmaz. Ta ki, Hak'tan kesilip halka meyil etmeyeler.. Hak Taâlâ onların kalbinde tek niyet yaratmıştır.. O da zatına meyil..»

•

Cüneyd Bağdadî'nin vefatı yaklaşmıştı. Ebu Muhammed Curayrî yanına vardı ve:

— Bir arzun var mı?.. diye sordu..

— «Evet var..» dedi ve devam etti:

— «Ölünce beni sen yıka.. Kefenle ve namazımı kıldır..»

Curayrî ağlamaya başladı.. Orada bulunan kimseler de ağlıyordu. **Hazret-i Cüneyd**:

— «Bir arzum daha var..» dedi.. Curayrî:

— O nedir?.. Buyurun.. deyince, devam etti:

— «Arkadaşlarımıza bir şenlik yemeği tertip edesin.. Cenazeden dönünce, o şenlik sofrasında bir araya gelsinler.. Bu toplantı; onları dağılma tehlikesinden kurtarır..»

Curayrî ağlamaya devam etti. Vefatından sonrasını şöyle anlatıyor:

— Bu iki vasiyeti, gözlerimizi korur gibi itina ile yerine getirdik Şayet o iki vasiyeti yerine getirmeseydik; onun müridlerinden, iki kişiyi bir araya getirmek mümkün olmazdı..

•

Bundan sonrasını Ebu Cafer Fergânî'den dinleyelim:

— Gerçekten; **Cüneyd**'in vefatından sonra, vasiyeti aynen yerine getirildi.. Toplantı yapıldı. Cemaat parçalanmaktan kurtuldu.. Bu onun isabetli görüşü ve tayin ettiği hareket tarzı sayesinde olmuştu..

•

Curayrî anlatıyor:

— **Cüneyd Bağdadî**'nin yakınında; bir harabede yaşayan, musibetzade biri vardı. Gün oldu; **Cüneyd** vefat etti. Defin işleri bize düştü. Defin işini bitirip döndüğümüz zaman, o musibetzede, kaldı-

ğı harabeden çıkıp yanımıza geldi.. Yüksekçe bir yere çıktı; beni muhatab aldı ve şöyle dedi:

— Ya Eba Muhammed, artık o harabeyi bıraktım.. Şayet bir daha o harabeye döneceğimi sanıyorsan, yanılıyorsun. Çünkü o efendimi yitirdim.. Yani **Cüneyd** gitti..

Bundan sonra şu şiiri okudu:

Hüznüm, cemaattan ayrıldığım için;
Onlar, sığınak ve lâmbalar olmuştu;
Onlar zinetti, dağlardı şehir için;
Hayırdı, emniyetti ve sükûndu..
Geceler değişmedi bizim için;
Allah onları alıncaya kadar..
Her ateş koru artık bizim için bir kalptir.
Her su da, artık bizim için göz oldu.

Bu şiiri söyledikten sonra kayboldu.. Nereye gittiğini; bilen ve gören olmadı..

Allah ondan razı olsun..

●

167. EBU OSMAN EL - HÎRÎ

Allah ondan razı olsun..

Nisabur ilinde yetişen büyük velilerden biri.. Künyesi: **Ebu Osman**'dı. Aslen **Rey**'den.. İlk hallerinde Yahya b. Muaz-ı Razî ve Şah b. Şuca-i Kirmanî'nin sohbetinde bulundu.

Nisabur'a Ebuhafs'ül - Haddad'la görüşmek için geldi..

Tarikata intisabı onunla olmuştu ve onun kızıyla evlenmisti..

Bambaşka bir hale sahipti.. Nev-i şahsına münhasır bir yol takib ederdi. Ve Nisabur iline tarikat bununla yayıldı..

Nisabur'da vefat etti. Hicretin, 298. —Milâdî, 910.— yılı idi..

•

Onun özlü sözlerindendir:

— «İnsan, kemâl derecesini bulmak istiyorsa; kalbinde şu dört şey eşit olacaktır.»

a) **Men**: Yani elden alınan veya elde edilecek birşeyin verilmeyişi.. İle:

b) **Atâ**: Yani birşeyin verilişi.. Bir olacak.. Ne ona gücenme olacak... Ne buna güvenme ve sevinme...

c) **İzzet**: İnsanın kalbinde bu izzet hali nekadar yer işgal ediyorsa; aksi olan:

d) **Zillet**: Ondan daha farklı bir yer tutmayacak..»

•

Ebuhafs'la ilk karşılaşmasını şöyle anlatıyordu:

— «Nisabur'a onun için gelmiştim.. Henüz çok gençtim.. Yanına gittim..

— Sen henüz gençsin bizimle oturamazsın...

Dedi ve beni kovdu..

Çıkıp gittim. Ama çıkarken, arkamı dönerek gitmedim.. Taa onu gözden kaybedinceye kadar, arka arka çıktım..

Kalbim ona çok ısınmıştı.. Sonra kapısına vardım.. Bekledim.. Bir yere gidemiyordum.. İçimden:

— Şu kapının önünde bir çukur kazayım; içine gireyim.. Ondan; çık artık, emri gelinceye kadar, orada durayım..

Diyordum.. Hattâ yapmaya da karar vermiştim

Sonra sadakatımı anladı.. Beni yanına çağırdı.. Huzuruna aldı.. Gönlümü hoş etti. Ve beni gözde arkadaşlarından biri haline getirdi..»

•

— «Düşmanlığın doğmasına şu üç şey sebep olur derdi.»

a) «Mal hırsı..

b) İnsanlara iyilik..

c) İnsanlardan birşey kabul etmek..»

Derdi ki:

— «Seni Allah korkusu Allah'a vasıl eyler.. Kibir, ucüb ise seni, Allah'tan uzaklaştırır.. İnsanları hakir görmek, tedavisi imkânsız bir hastalıktır..»

Derdi ki: «Aklına eseni yaptığın müddetçe bir zindan hayatı yaşadığını bil.. Ancak, işlerini Hakka teslim edersen, rahata kavuşursun..»

Arkadaşlarına şöyle diyordu:

— «Zenginlerin yanında izzetli durunuz.. Ama, fakirlerin yanında, aksini yapmak şarttır. Bunların yanında ise, boynu bükük durunuz..»

Sonra devamla:

— «Zenginlerin karşısında izzet tavrı takınmak; tavazu sayılır.. Fakirlerin yanında göstereceğiniz zillet hali ise, sizin için şereftir.»

Bir gün ona:

— Aklı başında bir kimse; kendisine zulmeden birini mazur görebilir mi?..

Şeklinde bir soru tevcih ettiler.. Şu cevabı verdi:

— «Evet mümkündür.. Ama o zulmedeni; kendisine Allah tarafından salınmış bir musibet kişi olarak bilirse..»

Velîlerle sohbeti şöyle anlattı:

— «Evliya ile sohbete devam eden; Allah'a vusul işinde muvaffak olur.»

Derdi ki:

— «Nefsinden gördüğü şeyleri iyi sanan kendi ayıplarını göremez.. Ve bilemez. Ancak nefsinin aybını arayan; ondan gelen herşeyi bir incelemeye tabi tutan, kusurlarını anlar ve hatalarını bulur..»

Derdi ki:

• «Dünyada yapılacak zühd odur ki; o dünyanın malı, kimin eline geçerse, geçsin, aldırış edilmeye..»

• «Hak Taâlâ zâhide umduğundan da fazlasını verir.. İstikamet sahibi de gam yemesin; Hak Taâlâ ona da arzusuna uygun şeyi mutlaka verir..»

• «Kimin bu yolda arzusu, iradesi, niyeti, tam olmazsa, özü sahih, damgasını alamazsa; günler geçip giderken o, yalnız Haktan uzaklık kazanır.. O iyi niyet ve iradeye sahib olmayan isterse de, istemese de durum bundan başka olmaz..»

Edebe de önem verirdi:

— «Mahabbet ehli sevgi işinde; iyi niyete sahib oldukça edebleri artmaya başlar..»

o

Semağ ve tertib edilen sesli âlemleri üç kısma ayırırdı; şöyle ki:

«**Birinci Kısım**: Bu mübtedîlerin derecesidir.. Bununla, yani semağ âlemleri tertip etmekle, güzel hallere sahip olmak dilerler.. Bunların dikkatli olması gerekir; çünkü tehlike vardır. Fitneye düşüp, riya yoluna sapmaları muhtemeldir..

İkinci Kısım: Bu da sadıklar zümresinin derecesidir. İyi hallerini devam ettirmek ve artırmak dilerler.. Hallerine uyar bir şekilde, semağ âlemleri tertip eder; güzel güzel dinlerler..

Üçüncü Kısım: Bu da istikamet ehli olan ârîflerin derecesidir..»

Allah ondan razı olsun..

●

Allah ondan razı olsun

Babasının adı **Muhammed**.. KünyesiEbülhasan..

Bağdad'lıdır ve orada doğmuştur. Daha ziyade **İbn-i Begavî** namıyla maruftur..

Adı büyük meşayih arasında geçer.. Velâyet hallerini iyi bilenlerden biriydi..

Manevî hallere çok aşinaydı. Bu hususta onun kadar güzel anlatan kimse çevresinde yoktu..

Serî Sakatî ve Muhammed Kassab'ın sohbetinde bulunurdu.

Cüneyd-i Bağdadî ile akrandı...

Hicretin, 295. —Milâdî, 907.— yılında vefat etti..

•

Şöyle derdi:

— «Bu zamanımızda, şu iki şey artık bulunmaz şey oldu..

— Onların biri ilmiyle âmil olan âlim... Öbürü de, bir hakikat ifade edebilen gerçekten irfan sahibi..»

•

Cem âlemini şöyle tarif ederdi:

— «Asıl cem, Hak'la bir olmaktır. Böyle olmak isteyen, Hak'kın zatına yabancı olan herşeyden kalben sıyrılır. Allah'tan başkasından ayrılmak, O'nunla bir olmak demektir.»

Tasavvufu şöyle anlatırdı:

— «Yanılmayın; tasavvuf ne usuldür, ne de rüsum.. Ne de bilgiler manzumesi... O, ahlâktır; ahlâk...»

•

— «İrfan sahibi olmayı isteyen kişi; marifet halini dünyada elde edemedikten sonra, âhirette hiç elde edemez..»

Derdi ki:

— «Rabbıma karşı marifet haline ereliberi; ne başka birşeye karşı iştaha duyarım; ne de o bulunduğum halin güzelliği yanında ikinci bir şeyi görebilirim...»

Derdi ki:

— «Bir kimseyi hemcinsinin gayrıyla haşir neşir olur görürsen, sakın ona yanaşma..

Bir kimseyi de; Hak yola çekici ilâhileri dinler halde iken; mad-

di ve fani refaha kavuşmayı arzular görürsen, onun da hayra kavuşacağına dair yersiz bir ümide kapılma..

Yine bir kimseyi; kendisini zâhirde bu yola adamış göründüğü halde, semağ âlemi yapılırken bir vecde kapılmaz görürsen;

— Bunun kalbinde gaflet hali kol geziyor..

Şeklinde bir hükme varabilirsin ve bu adamı itham da edebilirsin..»

•

— «Her hatalı işin bir cezası vardır.. İrfan sahibinin sapacağı hatanın karşılığı ise... Allah'ı anmaktan mahrum edilmesidir..»

Bu zat da yaşadığı asırdaki insanlardan şikâyetçiydi..

— «Zamanın tadını bozdular..»

Diyerek yakınırdı.. Sonra devamla şöyle anlatırdı:

— «Artık bunlara göre iyi işler hata dizisine girdi.. Kötü işler de iyi.. Hatalar savap hanesine yazılır oldu..»

Mutazıd'la arasında bir vaka geçmişti.. O vakadan sonra, Basra'ya gitti.

Mutazıd ölünceye kadar Basra'da kaldı. Mutazıd, o zaman Bağdad'da bulunuyordu. Dönüp yanına gelirse, af dileyeceğinden ve himmet isteyeceğinden korkuyordu.. Mutazıd ölünce tekrar Bağdad'a döndü..

Yukarıda kapalı anlatılan vakanın aslı şöyle olmuştu:

Ahmed Nurî, bir gün yolda gidiyordu. Karşısına şarap kadehleri yüklü biri çıktı. Hemen üzerine atıldı; o kadehlerin hepsini alıp kırdı. Adam şikâyetçi oldu; tutup Mutazıd'a götürdüler. Sordu:

— Sen necisin?.. Niçin o kadehleri kırdın?.

Şu cevabı verdi:

— «Zabıta memuruyum..»

— Seni bu işe kim tayin etti?..

Bunun üzerine Mutazıd kızdı. Ağır laflar etti. O sözleri duyduktan sonra Bağdad'ı terk etmek üzere ayrılıp gitti.. Doğru Basra'ya..

•

Şahidi olduğu bir vak'ayı şöyle naklediyordu:

— «Yolum bir yere uğradı. Orada bir yaşlı adamı sopaya yatırmışlardı.. Hayret, o kadar sopa atıyorlardı; sesini dahi çıkarmıyordu.. Halbuki çok yaşlı idi.

Saydım; tam bin sopa attılar.. Ne ağladı; ne inledi.. Ne de ah çekti.. Onun bu sabrı, beni hayrette bıraktı..

Sonunda adamı hapse attılar.. Sabrını merak etmiştim.. Bir yolunu bulup hapishanede kendisiyle görüştüm..

Sordum:

— Bu ne sabırdır sizdeki?.. Bu yaşa rağmen...

Şu cevabı verdi:

— Kardeşim, belâyı yüklenen, insanın özündeki gayretidir; himmetidir.. Bu zâhirdeki cismi değildir..»

Tağlîsî diyor ki:

— **Nûri, Şevniziye** mescidine geldiği zaman; yüzündeki nuru orayı aydınlatırdı.. Kandiller onun yanında sönük kalırdı.. Esasen ona, **Nûri** lâkabını vermeleri de bu yüzdendi..

Devam ediyor:

— **Nurî** evimize misafir geldiği zaman, pireler bizi ısırmaz olurdu..

Allah ondan razı olsun..

●

169. MUHAMMED b. YAHYA

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Abdullah**.. Babasının adı, **Yahya**.. Dedesi, **Celâ**..

Bazı bilginler, bu zatın adına:

— Onun esas adı, **Ahmed**'dir.. Derler.. Doğrusu da bu olsa gerektir..

Aslen Bağdad'lıdır; ama daha çok Remle'de ve Şam'da kaldı..

Şam ilinde yaşayan büyük velilerden biriydi.. Aynı zamanda büyük bir ilim adamıydı. Muhammed b. Davud-u Rakkî, bu zattan tahsilini ikmâl etmişti..

Eban ve Zünnun'la sohbeti vardır.. Ebu Ubeydet'ül-Besirî ile de arkadaşlık etti..

Bir gün ona zahidi sordular; şöyle anlattı:

— «Zahid ona derler ki; yanında övmekle kötülemek bir ola..»

— «Farzları ilk vaktinde eda edendir..»

— «Muvahhid ise, bütün işleri Allah'tan bilendir..»

Oralarda biri vardı.. Çöllerde azıksız, gıdasız gezerdi.. Halini sordular:

— Bu adamın yaptığına ne buyrulur?.

Şu cevabı verdi:

— «Onun yaptığı iş, tam bir erkek işi..»

Sonra:

— Ya o, ıssız yerlerden birinde ölür, kalırsa?..

Dediler.. Buna da şu cevabı verdi:

— «O halde diyeti öldürene olur..»

●

Derdi ki:

— «Hak Taâlâ, kimseye ne tam vuslat verir; ne de bu konuda ümidsiz kalır. Gayret-i ilâhiye böyle gerektiriyor.

O, halkı yarattı ve bir zan denizine onları attı. Halkın hepsi o denizin içinde yüzer.. İçlerinde, o zan denizinde boğulup giden de olur..

Bu duruma göre Hakk'a vasıl olduğunu zanneden, yanılır. Ayrılmış olabilir. Ve O'ndan ayrılmışı olduğunu zanneden, tam bilemez, belki de vasıl olmuştur.»

Vuslat için şu düşünceleri nekadar güzeldir:

— «Bir kimsenin himmeti, yaratılmışlardan müstağni ve yüce olursa; mutlaka Hakk'a vasıl olur.

Aksi halde bir kimse, nefsiyle olur; Hakkın zatından gayrı şeylere gönül kaptırırsa; Hakk'ı kaybeder; Allah'a şirk koşuyor, demektir. Hak Taâlâ ise, kendisine şirk koşulmaktan münezzehtir. O, izzet sıfatına sahiptir. Nasıl şirk koşulmasına razı olur?»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse göz önümde, herhangi bir hata işledikten sonra, kaybolur giderse; tarafımdan, onun için Hakk'a kötü zan çıkmaz. Tevbe etmiş olmasını düşünürüm.»

Allah ondan razı olsun..

●

170. EBU MUHAMMED RÜVEYM

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, **Ahmed**.. Aslen **Bağdad**'lı.. Ve Bağdad'ın, büyük meşayihinden biri..

Bir fıkıh âlimi idi. Fetvalarını, Davud Isfahanî'nin görüşüne göre verirdi..

Hicretin, 303. —Milâdî, 915.— yılında vefat etti.. Ve **Şevniziye**'ye defnedildi..

•

Onun özlü sözlerindendir:

— «Hakîm zata lâyıktır ki; arkadaşlarına ruhsat yollarını göstere.. Nefsini de biraz sıkıştıra.. Zira onlara ruhsat yollarını göstermek, ilmin gereğidir. Nefsini sıkıştırması, yani azimet yolunu seçmesi de takva gereğidir.»

Şöyle derdi:

— «Bu yolun yolcusuna; çalışması sonunda verilmesi vaad olan hale ermek için, can vermek gerekir..

Sen de bu yolu ve ondaki nimetlere ermeyi arzu ediyorsan, işte bu şekilde girmelisin.. Yani can vermelisin.. Verecek canın yoksa; boşa yorulma. Lafla erilmez.. Sözde kalan işlerle meşgul olma.»

•

Evliya ile oturanların; herhalde onlara uymaları lâzım geldiğini şöyle anlatırdı:

— «Bir evliya ile oturup kalkarken, onların hakikatını buldukları herhangi bir şeyi, inkâra kalkar ve onlara muhalif hareket ederse; Allah Taâlâ onun kalbinden iman nurunu çıkarır.»

— «Tasavvuf ehlinin daima, maddî ve fanî şeylere karşı içten tiksinti duyması gerekir. Aksi halde helâk olduklarının resmidir.»

Diye anlatırdı:

Bir gün ona mahabbetten sordular:

— «Mahabbet her hâlü kârda muvafakattır.

Dedi.. Sonra du şu şiiri okudu:

«Şayet bana öl, dense kabul ederim;
Ölüme çağırana merhaba, derim..»

•

Bir gün halini sordular, şöyle anlattı:

— «Hevasını, yani boş arzularını; kendine din yapanın; içten arzusu şakavet yolu olanın hali nasıl olur ki... Üstelik ittika yolunu tutan bir salih, dinî inceliklere vâkıf bir ârif kişi de değilse.»

İrfan sahibini şöyle anlatırdı:

— «O mücella bir aynadır. Ona bakıldığı zaman, mevlâsının tecellisi görülür..»

Şöyle derdi:

— «Yirmi yıldan beri, yemek yemek; ancak, önümde sofra kurulunca aklıma gelir..»

— «Yirmi yıldan beri, yatsı abdestiyle sabah namazını kılarım..»

Allah ondan razı olsun..

●

171. MUHAMMED BELHİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi Ebu **Abdullah**.. Babası **Fazl**.. Aslen Belh ilinden. Ama tuttuğu manevi yol dolayısıyla, Belh ilinden sürdüler.. O da **Semerkand**'e geldi ve orada yerleşti.. Hicrî 319. da, orada vefat etti.

Horasan tarafında yetişen büyük meşayih arasında, bu zatın da ismi geçerdi..

Belh'li Ahmed b. Hadraveyh ve diğer meşayihleri çoğuyla sohbet etti..

O devrin büyük zatları arasında sayılan Ebu Osman Hîrî bu zata çok bağlıydı.. Buna meylettiği kadar hiç kimseye meyletmemişti.. Ve şöyle derdi:

— Nefsimi bu zamanda yaşayan büyük velilerle oturup sohbet etmeye layık bulmuyorum.. Bilhassa onlardan biri var ki, ona hiç yakın olma cesaretini bulamıyorum.. Eğer kendimde, bir cesaret bulabilsem, onun yanından hiç ayrılmazdım. Kim olduğunu söyleyeyim: **Muhammed Belhi**.. O, Hak erlerini çok iyi tanır. Ya benim perişan halimi anlar, bir gün yüzüme vururs a..... diye korkarım.

•

Derdi ki:

— «Dünya midenden ibarettir. Zühdün azlığını, çokluğunu bununla ölçebilirsin.. Midene giren azsa zühdün çok.. Şayet mideni çokça doldurıyorsan; zühdün az, demektir.»

•

Çoğu zaman bir hayret ve taaccüb hali içinde şöyle anlatırdı:

— «Nekadar tuhaf.. Bir kimseyi düşünüyorum da.. Haline şaşmamak mümkün değil.. Birçok illeri aşar, binbir türlü zahmete katlanır; Kâbe'ye gider. Halbuki orada göreceği şey, sadece enbiyanın eseridir. Ve.. Neden acaba, nefsini aşıp, kalb kâbesine vasıl olmayı arzulamaz?. Halbuki burada göreceği eserler; Hakkın eseridir.»

Derdi ki:

— «Bir müridi dünyalık yığar görürseniz; onu Haktan yüz çevirmiş biliniz..»

— «Şakavete alâmettir ki; bir kimse, salih kullarla oturup kalka, fakat onlara saygıda kusur ede..»

Şöyle anlattılar:

— Belh halkı onu hudut dışı etmişti.. Şehrin hudutları dışına çıktıktan sonra şu bedduâyı yaptı:

— «Allahım, onlara sadakat nasib etme..»

Ve bu tarihten sonra, Belh ilinden sıddîk vasfını alacak kimse zuhur etmedi..

Allah ondan razı olsun..

•

172. EBÛ BEKİR DAKKAK el - KEBİR

Allah ondan razı olsun..

Esas adı **Nasr**.. Dedesinin adı da, **Nasr** idi. Babasının adı, **Ahmed**..

Cüneyd-i Bağdadî ile aynı asırda yaşamıştı. Mısır'ın ileri gelenlerinden idi.

•

Kisanî anlatıyor:

— **Ebubekir Dakkak**, Mısır'da, evliyanın hamisi gibiydi. Vefatından sonra, erenlerin oraya girmesini gerektiren bir delil kalmadı.

Derdi ki: «Müride, şu üç yoldan âfet gelebilir:

a) Evlilik..

b) Hadis-i Şerif yazmak..

c) Ve tab'an mizacı bu yola zıd kimselerle muaşeret..»

Bu yolda, arananın bulunması için; mahviyetin şart olduğunu anlatırdı:

— «Bu yolda onlar erer ki; canları ile mezbeleleri süpürürler. Bunu yaparken, yaptıklarının ne olduğunu bilir ve isteyerek yaparlar..»

•

Başına gelen bir işi şöyle hikâye ederdi:

— «Bir defasında, çok susamıştım, beni bir asker karşıladı. Alıp götürdü ve bana bir bardak şerbet ikram etti. Tam otuz yıl, o içtiğim şeyin kasvetini içimde hissettim..»

Allah ondan razı olsun..

●

173. EBU ABDULLAH MEKKÎ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı, **Amr**.. Babasının adı, **Osman**..

Sohbette Cüneyd-i Bağdadî'yi izlerdi. Ayrıca ona intisabı da vardı..

Ebu Abdullah Naci ve Ebu Said'ül Harraz'la görüştü; tanıştı. Bunlardan başka, zamanında yaşayan birçok meşayihle de sohbet ve arkadaşlık yaptı.

Zamanında yaşayan büyük zatlar arasında **Büyük Bir Velî** olarak bilinirdi. O zamanın evliya taifesine akaid ve tarikatta bir **İmam** olmuştu..

Çok güzel bir konuşması vardı. İmam-ı Buharî'den naklen Hadis-i Şerif rivayet ederdi. Başkalarından da naklettiği olurdu..

Hicretin, 291. —Milâdî, 903.— yılında vefat etti..

— «Tevbe için bir özür olmaz...»

Derdi. Sonra devamla:

— «Bütün günahkâr kullara ve asilere tevbe farzdır.. Yaptıkları ister büyük günah olsun; isterse küçük..»

•

Hak Taâlâ'nın azametini şöyle anlatırdı:

— «Kalbine bir vehim mi geliyor?. Onun hakkında bir sünuhat-ı kalbiyyeye mi sahipsin?. Yoksa kalbine; ona ait bir güzellik, beha. üns, ziya, cemâl gibi bir başka gölge mi düşüyor?.

Yoksa bir şahıs mı düşünüyorsun?. Böyle müşekkel bir hayale mi sahipsin?. Bunların hangi şekli olursa olsun; hemen yanıldığını anla ve takip ettiğin yoldan dön.. Çünkü Hak Taâlâ, düşünülen şekillerin hepsinden münezzehtir. O, ulların en ulusu; büyüklerin en büyüğü. yücelerin en yücesidir.»

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ, kâfir takımının hikâyesini anlatırken; üst tabakanın, alt tabakaya şu tavsiyesini bildirir:

— Gidiniz; putlarınıza tapmaya, sabırla devam ediniz.. (38/6)

Allah Taâlâ o kâfirlerin hikâyesini anlatmakla, sabır konusunda bizleri ayıktırmak istiyor..»

•

Şöyle bir hikâyesini anlatırlar:

— Bir gün Hallac-ı Mansur'a uğradı. Birşeyler yazdığını gördü. Sordu:

— «Neler yazıyorsun?..»

— Kur'an'a muaraza yapıyorum.

Cevabını alınca, ona darıldı. Bir daha onunla buluşmadı ve bed-duâ etti..

Allah ondan razı olsun..

●

174. SEMNUN HAVAS

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, Ebülhasan'dı.. Babasının adı da, **Hamza..**

Daima nefsine:

— «Yalancı!.»

Diye hitab ederdi..

Serî Sakatî ve bazı büyük zatların sohbetinde bulundu.

Ölüm tarihi pek bilinmemekle beraber, Cüneyd-i Bağdadi'den az sonra vefat ettiği söylenir..

Büyük bir zattı.

*

Tam bir mahabbet ehliydi. Ve şöyle anlatırdı:

— «Birşeyi anlatabilmek için, bilinen güzel birşeyle misal getirmek icab eder. Mahabeti anlatabilmek için ne bulmalı ki?.. Ondan daha güzel olan; hiç olmazsa onun kadar güzel olan ne olabilir ki?..»

*

Hüseyn'in oğlu Ali anlatıyor:

— Bir gün Semnun'u Dicle nehri kıyısında gördüm. Elinde de bir sopa vardı. Oturmuş; ayaklarına, bacaklarına vurup duruyordu. Yanına vardım; sopanın tesiri ile eti morarmış ve kabarmıştı. Öyle ki, el değse dökülecek gibiydi.

Bu durumdan hiçbir teessür ve acı duymuyormuş gibi; şu şiiri okuyordu:

«Bir kalbim vardı ki, onunla yaşardım,
Şimdi yok, kayboldu artık o hayatım..
Rabbim, onu bana tekrar iade et;
Ki, onu aramaktan sallanır sabrım..
Ey yardım edenlerin de yardımcısı,
Madem ki vuslata az var, bana yardım..»

Bir gün ona tasavvufu sordular, şu cevabı verdi:

— «O odur ki, sen birşeye malik olmayasın.. Ve sana da herhangi birşey sahip çıkmaya..»

Derdi ki:

— «Bu yolun hakiki yolcularından varını yitirmiş bir fakir kişiyle görüştüm. Ömrünü hep deniz üzerinde geçiriyordu. Sonradan, tam otuz yıldanberi karaya ayak basmadığını öğrendim.

Halini merak ettim, sordum:

— Denizde gördüğün acaip şeyi bana anlat.. diyerek ricada bulundum.. Şöyle anlattı:

— Gecelerden bir geceydi. Aniden şiddetli bir fırtına koptu ve deniz kararmaya başladı.

Çok korktum ve ne yapacağımı şaşırdım. Allah'a yalvardım; o korkulu halin izalesini istedim..

O anda koca bir timsah peyda oldu. Bir tahta parçasıyla ona yaklaştım. Ağzını açtı; içine girdim. Azı dişlerinden birinin üzerine o-

turdum ve orada iki rikât namaz kıldım.. Yalnızlığım yok oldu ve büyük bir ünsiyet hasıl oldu.

Allah ondan razı olsun..

●

175. EBU UBEYD'ÜL-BESİRÎ — PASİRİ

Allah ondan razı olsun..

Meşâyihin ileri gelenlerindendi. Ebu Türab Nahşebî ile arkadaşlığı vardı.

Hikmetli cümlelerinden:

— «Bir şeye illet arız olması; o şeye karşı duyulan emniyet hissi dolayısıyladır.

Herhangi birşeyin fazlasını elde etmek, ondan başka şeylerden hazer etmekle mümkün olur..

Bununla beraber, neye karşı hazer etmek lâzım geldiğini ve neye karşı da hazer edilmemesi gerektiğini bilmek icab eder. Bunlar şahsa ve yerine göre değişir.. Takdiri, hazer edene düşer..

Meselâ bir cemaat vardır ki; yaptıkları hazer, onları selâmete erdirir. Bir başka zümrenin hazer etmeyip emniyet hissetmeleri ise, yıkılmalarına sebeb olur..»

— «Zikir kalble olmalı.. derdi.. Sonra devamla:

— «Zikir kalble olmalı..» derdi.. Sonra devamla:

de konuşurdu..

Allah ondan razı olsun..

●

176. HASAN CÜZCANİ

Allah ondan razı olsun ve rahmetine nail eylesin..

Horasan ilinin büyük meşayihi arasındaydı.

Hayli eseri vardır. Vefk ilimlerine dair eserleri meşhurdur. Riyazat, mücahede, maarif üzerine yazdığı eserlerin sayısı pek kabarıktır..

Muhammed b. Ali Tirmizî ve Muhammed b. Fazl'la sohbette bulundu.

●

Onun saadet anlayışı bambaşkaydı; şöyle tarif ediyordu:

— «Bir kulun ereceği saadet, onun taat ve ibadeti kolayca yapmasıdır. Ve bütün işinde sünnet üzere yürümeyi başarmasıdır. Sonra.

salih kullara karşı içten sevgi beslemesi, hangi işte olursa olsun; ahlâkını muhafaza etmesi de bir kul için en büyük saadet alâmetleri arasındadır. Bilhassa, bu yolda dost ve arkadaş olduğu kimselere karşı... Halka daima iyilikte bulunmak da, saadet alâmetleri arasındadır. Müslümanların işine önem vermek, vaktini boşa geçirmemek de saadet alâmeti sayılır.. Şakavet alâmetine gelince, yukarıda sayılan vasıfların zıddı, diyebiliriz.»

●

Şu sözleriyle Hak yolcularının dikkatini çekerdi:

— «Ona, yani Allah'a vardıran en emin yol; en rahat ve en mamur, şüphelerden en uzak yol, sözde ve işde Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sünnetine tabi olmaktır.. Gaye ve niyet hep bu yola olmalıdır.. Çünkü Allah Taâlâ:

— **Ona, —yani Peygamberimize— itaat ederseniz, hidayete erersiniz..** (24/54) buyurmuştur.

Kendisine, «Sünnete nasıl tabi olalım?» diye soruldu. Şöyle cevap verdi:

— «Bidatlardan kaçmak.. Daha çok birinci asırda yetişen İslâm âlimlerini izlemek.. Onların tuttuğu yolu tutmak.. Bilhassa işi sözle bitirmek isteyen kelâmcılardan uzak durmak.. Hatta kelâm mesleğinden dahi uzak durmak.. İmkân nisbetinde geçmiş büyükleri izlemek..

Cenâb-ı Hak, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize:

— **Millet-i İbrahim'e tabi ol. Pâk ve temiz olarak..** (16/123)

Meâlini taşıyan Âyet-i Kerimesiyle işaret buyururken, bize de aynı yolu tavsiye ediyor; hatta emir veriyor, demektir..»

Şöyle diyordu:

— «Gördüğüm insanların çoğu, gaflet meydanlarında tepinmektedirler.. Bu yolda dayandıkları şey, bir zan ve tahminden ibarettir.. Halleri bu iken, hakikat üzere olduklarını anlatır ve kendilerine göre mükâşefeden bahsederler.. Ne var ki, işin gerçek yüzünden habersizdirler..»

Allah ondan razı olsun..

●

177. ŞAH b. ŞUCA-I KİRMANİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Eb'ül-Fevaris** idi. Soyu hep padişah.. Ebu Türab Nahşebî ve Ebu Ubeydü'l-Besirî'nin sohbetinde bulundu.

Evliya zümresinin ve erenlerin önde giden âlimlerinden biri olmuştu.. İsmi, o devirde hayatta bulunan evliyanın baş tacıydı..
Meşhur risâleleri vardır.

•

Derdi ki:

— «Fazilet ehli, kendilerinde bir fazilet olduğu iddiasına kapılmadıkları için, fazilet ehli oldular.. Onlarda, fazilet ehli olduklarına dair bir iddia olsaydı; fazilet ehli olamazlardı..»

•

Velâyet ehlini de şöyle anlatırdı:

— «Velâyet ehli kendilerine; velî olmuş süsünü vermedikleri için, velâyet halini buldular.. Şayet iddiaya kalkıp, velî olduklarını söyledilkeri takdirde, velâyet halleri ölmüş demektir..»

Arkadaşlık üzerine de, bir başka görüşü vardı.. Şöyle anlatırdı:

— «Bir kimse hep kendi sevdiği şeyde sana arkadaş olur da; sevmediği ve hoşuna gitmeyen birşey olunca ayrılırsa, seninle arkadaş olurken; sadece dünya rahatını arzu ediyor, demektir..»

Derdi ki:

— «Hiçbir âbidin yaptığı ibâdetler arasında; velî kullara karşı duyulan sevgiye yetişeni yoktur..»

Bir başka sohbet toplantısında ise şöyle demişti:

— «Allah'ın velî kullarını sevmiş olan, Allah'ı sevmiş olur.. Evliya'nın sevdiği kimse ise, Allah'ın sevdiği kimsedir..»

Derdi ki:

• «Kim kendini beğenir de; kibre kapılırsa; o, yaratanın nuruna karşı perdeli sayılır..»

• «Yazık, gördüğüm ilim ehlinin çoğu, ilminin karanlığına gömülü. Onlar böyle olunca, cahilin hali n'olur ki?.. En zor şey, âlimdeki ilmin karanlığını açmaktır... İlmin nuruna galebe çalan bir zulmeti söküp atmak zor olmaz da n'olur?..»

Allah ondan razı olsun..

●

178. YUSÜF-Ü RAZÎ

Allah ondan razı olsun..

Ebu Yakub lakabıyla çağırırlardı.. Babasının adı da **Hüseyn** idi. Âlim ve edip bir zattı. Rey ve Dağıstan ehlinin şeyhiydi.

Kurduğu tarikatta başlıca yol; şöhreti kalbden söküp atmaktı.. Yapmacık hareketler, hiç sevmediği şeyler arasındaydı..

İhlâsa verdiği önemi hiçbir şeye vermemişti.

Zünnun-ü Mısri ve Ebu Türab Nahşebi ile de sohbet toplantıları yapmıştı..

Hicretin, 334. —Milâdi, 941.— yılında vefat etti.

•

— «Eyliya, Hakk'ın zatından başkasına gönül kaptırmaz..» derdi.. Onlarda bu halin başlama zamanı şöyle anlatılırdı:

— «Bu halin onlarda başlaması; Allah Tealâ'yı özlerine vâkıf bildikleri halinin başlaması ile beraberdir..»

•

Çoğu zaman şu duayı yapardı:

— «Allah'ım, bizler senin güzel nimetlerinsiz. Tıpkı, güzelliği gözlerden yaş akıtan taze bitkiler gibi.. Sana sığınırız; hasad zamanı gelince, bizi nikmete (azâba) çevirme..»

•

Derdi ki:

— «Dünyayı, dünya ehli yanında kim kötülüyorsa; asıl dünya düşkünü odur..»

Sonra sözlerine şöyle devam ediyordu:

Bu işi, bir sanat haline getirdiler.. Ama ne çirkin sanat.. Onları soğutacak; kendisi toplayacak.. Bu gibi iş, iman sahibine yakışır değil..»

•

Derdi ki:

• «Sofiye zümresini tehdid eden âfetlere bir göz attım. En tehlikelisi olarak şu iki şeyi gördüm:

a) Mizacı bu yolun ehline uymayan tabiattaki insanlarla düşüp kalkmak..

b) Kadınlara meyil...»

• «İlmin de, dünya malının da azdığı olur..

İlmin azgınlığını önlemek isteyen kimse, kendisini ibadete vermeli..

Dünya malının azgınlığını önlemek isteyen kimse ise, gani gönüllü bir zahid olma yolunu tutmalıdır.»

• «İlmi elde etmek istiyorsan, edepli olmalısın..»

— «İyi amel sahibi olmak istiyorsan; edepli bir şekilde ilim sahibi olmaya bak..

Yapacağın iyi amel seni hikmet sahibi eder..

Hikmet sahibi olan da, zühdü bir ganimet bilir.. Ve zühd yolunda, elde ettiği hikmet sayesinde, zahid olmayı başarırsın.. Zahid olunca da dünyayı kalbinden silersin..

Dünya kalbinden silinince, yerini âhiret alır..

Kalbini âhiret sevgisi sarınca, korkma artık: Allah'ın rızasını kazandın demektir..»

•

Bazı namaz vakitlerinde Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Bilâl'e -radıyallahu anh- hitaben:

— «**Bizi dinlendir, ya Bilâl..**» buyururdu.. Bu Hadis-i Şerif'i bazı sohbetlerinde tefsir eder ve şöyle anlatırdı:

— «Onun manası, bizi dünya meşgalesinden çek.. Namaza dalalım da gönlümüzü dinlendirelim.. Namaz, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sevdiği ibadetler arasındaydı.. Bir başka Hadis-i Şerif'inde namazı:

— **Gözümün nuru..** diye tarif eder.. O'na salât ve selâm olsun..»

Ahmaktan akıllıyı ayırd etmek için şöyle bir usul bulmuştu:

— «Deneyiniz... Akıllı sandığınız birine muhal bir işi teklif ediniz; kabul ettiğini görürseniz, ahmak olduğuna hükmediniz..»

•

Derdi ki:

— «Bir müridi fuzulî ilimlerle meşgul olur ve ruhsat yollarını ara görürseniz; artık ondan birşey beklemeniz boşunadır.»

•

Derdi ki:

— «Tevhid denizine girenin gün geçtikçe, susuzluğu artar...»

Asıl tevhid; sırra işleyen, bütün duygulara mal olan, kalbde yer eden ve hal olan tevhiddir..

Şöyle ki:

Tevhid ehli kendisini Hakk'ın huzurunda divan duruyormuş gibi sanacak.. Ve kendisini böyle bilecek..

Sanki iradesi gitmiş; Hakk'ın tasarrufu kendisinde cari ve işlerini, onun tedbiri çeviriyor..

Hakk'ın tevhid denizine dalmış; nefsini fena haline vardırmış.. Hakk'ın iradesi ile Hakk'la kaim olmuş ve cümle nefsani duyguları erimiş...

Böyle olan bir kimse, önce neydiyse, şimdi de öyle olur.. Ve.. Hakk'ın hikmeti gereğince; şimdiki şekline girmeden önceki şeklini alır..»

•

Derdi ki:

— «Her devirde yaşayan ümmete, Hakk'ın tevdi ettiği bir emanet vardır. Ama, o tevdi edilen emanetin ne olduğunu yalnız kendisi bilir.

Şayet bu ümmete de tevdi edilen bir emanet varsa, onun sofiye zümresi olması lâzım gelir..»

•

Kur'an okunurken ağlamazdı..

Fakat şiir okunurken öyle olmazdı. İçlenir; coşardı.. Kıyameti kopuyormuş gibi heyecanlanırdı..

Bu yüzden Rey ehli ona şöyle demişti:

— O zındıktır.. Kur'an okunurken vecde gelmiyor.. Ya, şiir okunurken niçin vecde geliyor?..

Bir defasında, yine bir şiir meclisinde aşka geldi ve şöyle dedi:

— «Yusüf b. Hüseyn'e, Rey ehli zındık diyormuş.. Varsın, desinler; onları mazur görüyorum..»

Allah ondan razı olsun..

●

179. HAKİM TİRMİZİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi: **Ebu Abdullah**.. Adı, **Muhammed**, Babası, **Ali**.. Dedesi, **Hüseyn**...

Ebu Türab Nahşebî ile görüştü. Ebu Abdullah Celâ, Ahmed b. Hadraveyh ile de sohbette bulundu.. Arkadaşlık etti..

Ve Horasan tarafından yetişen büyük meşayihten biridir.

Meşhur tasnifleri ve hadis kitapları vardır.

Diyordu ki:

— «Bu yazdığım eserlerin hiçbirini; eserim olsun, düşüncesiyle yazmadım.. Bazı daraldığım zamanlar oldu; içten gelen bir duyguyla, bunları yazmaya başladım..

•

Bir sohbet toplantısında:

— Bize halkı tarif eder misin?.. dediler de, şöyle konuştu:

— «Onda, daimî bir zaaf hali görülür.. Bununla beraber o, bir dava peşindedir.. İddiası vardır. Hem de büyük iddia..

Şöyle diyordu:

— «Hizmetçilerin başarı kazanmaları için; hizmetini gördükleri kimseye karşı tavazu sahibi olmaları ve onun emrine teslim olmaları gerekir.. Bu onlar için şarttır..»

Derdi ki:

• «Kişiye ayıp olarak, kendisine zarar verebilecek şeye sevinmesi yeter.»

— «Namaz muvahhidlere bir ziyafettir...» diyordu. Sonra devam ediyordu:

«Allah Taâlâ muvahhidleri namaza davet ederken, onlara olan merhameti icabı davet eder.. Namaz içinde, onların önüne rahmet sofrasını serer.. Bol bol nimetlerini onlara dağıtır..

Namaza davet eder ki, sevdiği kulları o nimetlere nail olalar..»

Devam ediyor:

«Ta ki, namazdaki kul, hem söz, hem de hareketleriyle, bol bol Hakkın ihsanına ere..»

Yine devamla:

«Namazdaki hareket, ruhanî kuvvetlere taamdır.. Sözler ise, onlara birer içilen gıda..

«Namaz kılanlar tevhid ehlidir ve vahdaniyet arşındadır..»

• «Çocukların terbiye edilecekleri yer mekteptir..

Yol kesen şakilerin terbiye ve islâh yeri ise, zindandır..

Kadınların terbiye ve islâh yeri ise, evleridir..

•

Hadis ve kelâm âlimleri anlatıyor:

— «Gerek muhaddis, gerekse mütekellim; içinde bulundukları mesleğin hakikatına erdikleri takdirde, nefislerinden korkmalarına lüzum kalmaz..

Nefis, şeytanın tahrikiyle herhangi bir şeyi yok etmeye muktedir değildir.. Ama o şey, yerine tam yerleşirse..

Sonra, insandaki muhadese ve mükâleme mahalli, Hak Taâlâ'nın kudreti ile nefsin saldırısından masundur..»

Allah ondan razı olsun..

●

180. MUHAMMED VERRAK

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Bekr**.. Babasının adı, **Ömer**..

Aslen Tirmiz'li. Ama, Belh'de ikamet etti.

Ahmed b. Hadraveyh ile görüştü..

•

Muhammed b. Said Zahid ve Muhammed b. Ömer ile sohbette bulundu.

Riyazat, edep ve muamelâta dair meşhur eserleri vardır.

Şunlar, onun hikmet dolu sözlerindendir:

— Tamaa sorsalar:

— Baban kim?

Mutlaka:

— Mukadder olan şeyleri şek'le karşılamak.. diyecektir..

Bundan sonra, tekrar tamaa dönüp:

— Ne iş tutarsın?. diye sorsalar; mutlaka buna da şu cevabı verecektir:

— Sahibim için zillet...

— Peki, yaptığın bu işin sonu n'olacak?. şeklinde soracak olsalar; buna da alacakları cevap:

— Mahrumiyet.. sözünden başka olmayacaktır..»

Müridlerinin seyahata çıkmasına ve uzun seferler yapmalarına mani olurdu. Sebebini de şöyle anlatırdı:

— «Cümle bereketin anahtarı; bulunduğun yerde sebat edip kalmandır. Haliyle bu iş sabır da ister.. İrade, ancak bu şekilde sıhhata kavuşur..

İrade sıhhatını kazandıktan sonra korkma, bereketli ve feyizli haller sana gelir.»

•

İnsanları üç sınıfa ayırırdı:

— «Ulemâ, fükara, ümera..»

Ulemâ fesad olunca; ibadet işleri bozulur..

Fukara zümresi fesad olunca da; ahlâk kalmaz..

Ümeraya da fesad hali arız olunca; yaşama düzeni bozulur..»

•

Derdi ki:

— «Zühd ve fıkıh olmadan kelâm ilmine dalmak, zındıklıktır..»

Bundan sonra da zühde geçiyor ve şöyle diyordu:

— «Zühdü; her kim kelâm ilmi miyarına ve fıkıh ölçüsüne vurmadan alırsa, bidata saplanması mukadderdir.»

Yalnız fıkıh ilmiyle meşgul olanlar için şöyle diyordu:

— «Zühd ve vera' haline sahib olmadan fıkıh ilmine dalan da fâsık olur.»

— «Ama, sayılan bu durumların hepsini kim üzerinde toplarsa kurtulmuşlardan sayılır..»

Bazı toplantılarında şöyle demişti:

— «Fâsık kişilerin; verilen emir karşısında boyun eğmesi; itaat

edenlerin iyi hallerinin verdiği gurura kapılıp, ara sıra direnmelerinden daha hayırlıdır..»

Derdi ki:

— «Avam halk onlardır ki, kalbleri saf ola.. Dilleri temiz ola ve namuslarını koruyalar..

Onlar, bu huylarından yana nasipsiz olunca, avam sıfatı kalkar.. Firavunlaşırlar..»

Derdi ki:

— «Ulemanın işi gücü fedâ olunca; fasıklar sâlih kişileri alt etmeye çabalar..

Kâfirler, müslümanlara saldırır..

Yalancılar, doğrulardan üstün tutulmaya başlanır..

Riyakârlar, ihlâs sahiplerinden iyi görülür..

Neticede, yeryüzünde din namına bir şey kalmaz.. Çünkü ulemâ, din için bir bağdır..

İnsan nasıl şeytan olurmuş... Anlatıyor:

— «Nefis, heva, yani kötü arzular; insanın tabiatına galip gelince, kalb kararır...

Kalb kararınca, sine daralır..

Sine daralınca, huy kötüleşir..

Huyu kötü olanı kimse sevmez..

Sevilmediğini anlayan kimse ise, sevmeyenlere eza vermeye başlar..

Böylesi artık manen insan değildir.. Zahirde insan kılığına girmiş bir şeytandır...»

Derdi ki:

— «İhtilâf, düşmanlığı tahrik eder.. Düşmanlık uyanınca, ortalığı belâ ve çeşit çeşit kötü âfetler sarar..»

Derdi ki:

• «Kim nefsine âşık olursa..

Onu, şu dört huy sarar:

Kibir, hased, zillet ve halkın gözünde küçük düşmek..»

Derdi ki:

• «Tarikat halinden bir şey mi tadmak istiyorsun?..»

O halde söylediklerimi yapmaya çalış..

Önce baş olma sevgisini kalbinden sil.. Kendini insanlardan üstün görme.

• «Bir kimse, bütün âlimlerin bildiğini bilse, bütün anlayış sahiplerinin anlayışı kadar bir anlayışa sahip olsa, cümle sihirbazların tılsımlı usulünü çözmeyi bilse, bütün bu halleriyle güç sarf edip, nefsinin bir aybını gizlemeye muktedir olamaz..»

Onun için tek çare, ayıplarını gizlemesi için tek yol; Hak'la arasında yapılan işlerinde doğruluktur.. Yani sadakat..»

Allah ondan razı olsun..

●

181. AHMED HARRAZ

Allah ondan razı olsun ve rahmetine nail eylesin..

Künyesi, **Ebu Said**.. Babasının adı, **İsa**.. Bağdad'lıdır..

Zünnun-u Mısrî ve Serî Sakatî ile sohbet etti; arkadaş oldu. Bişr-i Hâfi ve daha başka zatlarla da, sohbet arkadaşlığı yaptı..

Zamanında yaşayan velîlerin imamı sayılırdı. Onlara bir önder olmuştu..

Derler ki; yaşadığı asırda, fenafillah ve bekabillah üzerine ilk söz eden Ebu Said'ül-Harraz'dır.

•

Hicretin, 279. —Milâdî, 892.— yılında vefat etti.

•

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ, zikriyle nimete belenmelerini ve ondan tad almalarını evliyaya bildirmiştir.. Ayrıca bunda, biraz çabuk davranmalarını işaret etmiştir..

Ta ki, bir an önce, zatî yakınlığına kavuşalar..

Sonra, dış durumları da bir nevi nimete belenmiştir... Onlar zahirî ihtiyaçlarını gayet rahat temin ederler..

Onların dışına bakılınca; diğer mücessem kimseler gibi yaşadıkları görülür.. Ama kalbleri bir başkadır; orada bir ruhanî yaşayış vardır..

Onların iki dili vardır.

O iki dilin biri zahirî, biri de batınî'dir.. Zahirî dilleriyle cisimleri konuşur. Batın dilleriyle de, ruhları Rablarına münacaat eder..»

•

Derdi ki:

• «İrfan sahibi daima vuslat yolundadır..

O, bu yolda muvaffak olması için, her şeyden yardım taleb edebilir..

«Ama vuslat âlemine erdi mi, artık Hak varlığıyla yetinir..

Hakk'ın zatından gayri herşeyi bırakır; onunla zengin olur.. O, bu hali bulduktan halk ona gelir; ihtiyaç arz eder..»

•

Nefsi şöyle tarif ederdi:

— «O, durgun duran bir suya benzer.. Dıştan bakılınca pâk.. Ama biraz tahrik edilince, dibinde saklı hastalık mikropları meydana çıkar..

İşte, nefis de böyledir.. Kesbettiği mertebeyi anlamak için, onu denemelidir. Hem de mihnet ve meşakkatle.. Boş arzularına muhalefetle..

Nefsin içinde saklı hallere vâkıf olmayan, ne cesaretle Rabbına karşı irfan duygusuna sahib olduğunu iddia etmeye kalkar?..»

•

Derdi ki:

— «İrfan sahipleri Allah Taâlâ'nın hazineleridir...»

Allah Taâlâ onların kalbine, başkalarında zuhur etmeyen ilimler ve acaip işlerin haberini yerleştirmiştir.

Böylece onlar, o ilimden anlatırken, ebediyet dilini kullanırlar.. O hayrete düşürücü haberleri verirken de, ezel dilini kullanırlar..

•

Derdi ki:

— «Cenâb-ı Hakk, Musa'yı -aleyhisselâm- muhafazası altına almamış olsaydı, o da dağ gibi erir; yok olur, giderdi..»

— **Onu ancak işin iç yüzüne nüfuz edenler bilebilirdi..»** (4/83)

Meâlini taşıyan Âyet-i Kerimeyi şöyle tefsir ederdi:

— «Bu Âyet-i Kerimede bahsi geçen kimse, gayb âlemine geçen ve oranın hikmetli işlerine dalmayı başarandır.. Gayb âlemine dalan kimseden gizli bir şey yoktur..»

Bir başka Âyet-i Kerimede ise:

— **«Bu işlerde, Mütevessimîn züiresine âyet ve alâmetler vardır..»** (15/75)

Buyrulur.. Buradaki **Mütevessimîn** kelimesi **Vesm** kökünden gelir.. Tefsirini şöyle yapardı:

— **«Vesm** marifet manasına gelir.. **Mütevessimîn** ise, kalbin siyah noktasına kadar varan ve tam bir irfan sahibi olanlar, demektir.. Bunlar, elde ettikleri irfan duygusu sayesinde, istidlâl yoluyla birçok hikmetli işleri çözerler.. Sonra, Allah'ın dostlarını düşmanlarından ayırd etmesini öğrenirler..»

•

Derdi ki:

— «Cenâb-ı Hak, kullarından birinin başına velâyet tacını giy-

direceği zaman; önce ona zikir kapısına açar.. Kalbine zikretme tadını verir..

O kul bu tadı tattıktan sonra, zatına yakınlık kapısını açar, ünsiyet ve ülfet otağına oturtur.. Bundan sonra, tevhid kürsüsüne çıkarır.

Hak Taâlà, esas varlığı ona kapayan perdeleri bir bir açar.. Ve ferdaniyet evine götürür.. Ona azamet ve celâl sıfatları ile tecelli eder.. Bu azamet ve celâl sıfatının tecellisinden bir kıvılcımına gözü ilişir ilişmez; o kul, benliğini kaybeder.. O anda fenâ haline erer..

Artık o kulun, hiçbir varlığı yoktur.. Kendisi koruyacak güce de sahip değildir... Muhafazası Allah Taâlâ'ya kalır; nefis canibinden ona gelecek düşmanca saldırılardan korur..»

•

Derdi ki:

— «Tevhidin ilk basamağını aşamayan, haliyle öbürlerini hiç aşamaz; ilâhî hazrete erişemez..

Tevhidin ilk basamağı, cümle eşyayı kalbden silmektir.. Ve kalbi tamamen zat-ı ilâhi'ye vermektir.. Teslim olmaktır..»

•

Bir gün ona ağlamaktan sordular:

— İrfan sahibi için bir makam var mı ki, orada gözyaşları artık akmaz ola?..

Şu cevabı verdi:

— «Evet, öyle bir makamları vardır.. Çünkü ağlamak ve gözyaşı akıtmak, ancak yolculuk anlarında olan şeylerdir.. İlâhi yakınlığın hakikatını bulup vuslat tadını aldıktan sonra, gözyaşları diner.. Onlarda önce görülen ağlama ve sızlama halleri kaybolur..

İşte bu sebepledir ki, irfan sahiplerine hitaben:

— Göz yaşlarınız akmıyorsa, zorla akıtmaya çalışınız.. buyruldu..

— «Yani siz öyle bir makama varırsınız ki, gözyaşlarınız diner..»

Salih bir oğlu vardı. Eceli geldi; vefat etti. Aradan birkaç gün geçti; oğlunu rüyada gördü ve:

— «Yavrum, bana nasihat et; bir tavsiyede bulun.. dedi.. Oğlu şu tavsiyeyi yaptı:

— Hak'la arana bir de gömlek sokma..

Bundan sonra tam otuz yıl yaşadı. Bu otuz yıl içinde hiç gömlek giymedi.

•

Derdi ki:

• «Sofi'ye gerekir ki, latif bir libas giye.. Mümkün olduğu kadar yalnızlığı seçe.. Kendisini bilcümle şüpheli işlerden koruya.. Dar-

da kaldığı zamanlar hariç; hiç kimseden birşey istemeye.. Maddî şeyler için, ona buna yüzsuyu dökmeye..

Bunları yapmadığı takdirde; ha o sofî, ha yalancılar..»

• «İnsanların Allah'a en uzağı odur ki; Allah'a karşı yakınlık ve marifet sahibi olduğunu iddia ede..

Şöyle anlattı:

— «Bir gün mecnun görünüşlü bir adama rastladım. Ona: "Dur, ey mecnun" dedim. Dönüp şöyle dedi: "Mecnun kimdir, bilir misin?." "Hayır" dedim. "Her adımında Allah'ı zikretmeyendir" dedi.»

•

Derdi ki:

• «Kul bu yolda şeref sahibi olamaz..

Ta ki gıdası, Allah'ın zikri ola. Ve yatağı da toprak..»

• «Sakın ibâdetin verdiği tada kanma.. Aldanma.. Çünkü bu tada dalmakta rübubiyet vasfını unutmak vardır.»

Denildi ki:

— Peki, bundan kurtulmak için çare ne?..

Şu cevabı aldı:

— «İbâdet eden, yaptığı ibâdeti; Hakkın yardımıyla yaptığını bilecek.. Ve nefsini bir eliyle itecek; yaratanına yönelecek.. Böyle yaptığı takdirde, ibâdetin habersiz iteceği çukura düşmekten kurtulur..»

Birgün ona, varını yitirmiş; neleri varsa, Hak yoluna adamış olan Fükara zümresini sordular:

— Bunlar neden birbirine kızar ki?.. Aralarında baş olma hırsına kapılan da yok.. Sebebi ne?..

Şu cevabı verdi:

— «Bu hal onlara Hak tarafından verilen bir nevi ihsandır.. Ve Allah'ın takdiridir. Onların elinde bir şey yok.. Gayret-i ilâhiye böyle gerektiriyor... Ta ki, zat-ı ilâhî'yi bırakıp birbirlerine güvenmeyeler..

Şu da var ki; bu kızma halleri, onların ilk seyir ve sülûk anlarında görülür.. Kemâl derecesine erdiler mi, kalkar..

Kâmil kişi halk arasında kızacak ve darılacak kimseyi bulamaz ki.. Kime kızsın ve kime darılsın?..»

•

Derdi ki:

— «Tevhid hâlinin kulda görülen ilk alâmeti; gönlü herşeyden beri almaktır. Ve bütün eşyayı sahibine bırakmaktır..

Böyle oldukta, eşyaya bakan Hak olur.. Eşyada gizli olan, ve onları var gösteren yine Hak olur..

Sonra o Hak yolcusu bilir ki, eşyanın sahibi, işin hakikatını sak-

lıyor.. Ama nerede bilir misin?.. Kullarının özünde.. Sonra o eşyayı meydana getireceği zaman, zatı için getiriyor..

Yüce Allahımız sübhandır; noksan sıfatların cümlesinden münezzehtir.»

Allah ondan razı olsun..

●

182. MUHAMMED MAĞRİBÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Abdullah**.. Babası **İsmail**..

İbrahim Havas'ın ve İbrahim b. Şeyban'ın üstadı idi..

Ali b. Rezîn'in sohbetinde bulundu ve kendisine üstad edindi..

Tam yüz yirmi yıl yaşadı. Hicretin, 279. —Milâdî, 892.— yılında vefat etti. Tûr-i Sînâ dağında medfun üstadı, Ali b. Rezîn'in yanıbaşına defnettiler..

İnsan eli değen ve el emeği geçen şeyleri yemezdi. Dağlara ve ovalara gider; ot kökleri çıkarır, yerdi.

Çoğu zaman şöyle anlatırdı:

— «Kalbini dünyadan alan ve nefsine bu yolda bir varlık tanımayan bir **Fakir**; faziletli işlerden pek azını yapsa dahi, şu dünya hırsını kalbinde taşıyıp, yapmacık ibâdet edenlerden daha kıymetlidir.»

— «Ötesi var..»

Der ve sözlerini şöyle tamamlardı:

— «Bu fakir kişinin bir zerre ameli; dünya ehlinin dağlar misali yaptığı amelden çok.. hem de pek çok faziletlidir..»

●

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ'nın birtakım kulları vardır **ki**; onları hem zâhir, hem de batın ilmi boyaları ile boyamıştır.

Onları ulemâ arasında da saymamıştır.

İşte hem maddî, hem de manevî emniyeti bulan bu zümredir. Tam manasıyla bir hidayet nuruna eren, yine bunlardır..»

●

Derdi ki:

— «Tam bir zekâ ve akla sahib olan zümre, ancak evliya zümresidir.. Ne var ki, onları asıl yakan da bu zekâları oldu..

Allah'ın zatından gayrı şeylerde ne güç vardır; ne de kuvvet.. O, yücedir ve azimdir..»

Şöyle bir hikâye anlatırdı:

— «Ceddimiz İbrahim -aleyhisselâm- peygamberin zamanından kalma biriyle buluştum..

O; taa, İbrahim -aleyhisselâm- peygamberin, mancılıkla ateşe atıldığı gündenberi hava boşluğunda kalıyordu; öyle dedi:

Hayret ettim ve sordum:

— Sen bir insan olduğun halde, seni bu hava boşluğuna ne çıkardı ve burada nasıl duruyorsun?.

Şu cevabı verdi:

— Aziz ve Celil olan yüce Allah'a tevekkülüm var..

Bu sefer de tevekkülünü sordum; şöyle anlattı:

— Daima Allah'a nazar.. Ama bu tek yönü gören gözle değil..

— Onu zikir.. Fakat şu ağız içinde oynayan dille değil..

— Onun yarattığı güzel sanatlar içinde cevelan.. Ama kendisine gaflet arız olan bir ruhla değil..»

Allah ondan razı olsun..

●

183. AHMED b. MESRUK

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebül Abbas**.. Tus ilinin en faziletli velilerinden biriydi.. Bağdad'da kaldı. Ve Hicrî 299 da orada vefat etti.

El-Hârisü'l-Mühasibî ve Seri Sakatî'nin sohbetinde bulundu.

Bunlardan başka büyük zatlarla da sohbet etmişti.

Erenlerin âlim ve şeyhlerinden idi.

— «Gazel nevinden şeyleri dinlemek velî kula yakışmaz.

Ancak, zahir ve batın halinde tam bir istikamete sahip olan, ilmî meselelerde bir imameti olan kimseler müstesna.. Durumu böyle olanların dinlemesinde bir mahzur yoktur.

Bizim gibilere gelince; semâ' âlemlerine katılmak, gazeller dinlemek yakışmaz..

Sebebine gelince; kalbimizi ibâdet ve taata henüz zorla alıştırıyoruz.. Bu yola dahi yeni girdik.. Ona ufacık bir ruhsat yolunu açarsak, önünü alamayız.. İleri.. çok daha ileri gitmek ister; haliyle haddini aşar.»

●

Derdi ki:

• «Bir kimse; aklını kurtarmak için, aklı ile kendini korumasını bilmezse, aklı onu helâke götürür..»

• «İnsan, terbiyesini Rabbından almalı..

Çünkü edebini Rabbından alamı hiçbir şey mağlup edemez..»

Zahidi şöyle tarif ederdi:

— «Zahid odur ki; gönlünü Allah'a verdikten sonra, herhangi bir sebebi karşı ilgisi kalmaya..»

— «İlk zamanları dinçtim.. İradem bozulmamıştı; tazeydim.. Himmet gücüm yerindeydi.. Şiddetli işlerden yılmıyordum.. Ah ü eninle yoluna devam ediyordum.. Tek gayem de vuslata ermekti..

Şimdiki halime gelince, artık fetret devremi yaşıyorum.. Geçmişte boşa geçirdiğim zamanı düşünüyor, hasret çekiyorum..

Temiz ve saf bir vakit arıyorum; ama boşuna.. bulamıyorum..»

•

Derdi ki:

— «Mümin, kuvvetini Allah'ı zikrinden alır.

Hazret-i Fatıma, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin huzuruna geldi ve kendisi için bir hizmetçi istedi..

Bu hizmetçi, un öğütürken, kendisine yardım edecekti.

Onun bu hizmetçi talebine karşılık, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz; tesbih, tehlil ve tekbir dualarını öğretti.. Ve:

— **Bunlar senin için, bir hizmetçiden daha güzeldir'.**

Buyurdu; hizmetçi vermedi..»

— «Münafıka gelince; o da gücünü, yiyecek ve içecekten alır.

— «Allah'tan başkasında güç ve kuvvet yoktur; o yücedir ve azimdir.»

•

Derdi ki:

— «Herkim, Hakk'ın gayrına meyleder ve bu meylinden dolayı bir sevinç duyarsa, duyduğu bu sevinç ona gam, keder ve hüzünden başka birşey getirmez..»

Bir şenlik yemeği veriyordu. Davetliler gelirken, bir tane de davetsiz misafir geldi. Hemen koştu; adamı karşıladı ve şöyle dedi:

— «Allah'a yemin olsun; bu zatı, sofra başına getirinceye kadar, yüzüme bastırarak yürüteceğim.. Başka türlü, imkânı yok bırakmam..»

Arka üstü yattı. Adamı, yüzüne bastıra, bastıra sofraya kadar götürdü. Bu arada şöyle söylüyordu:

— «Bu zat, bana karşı tavazu gösterdi; gelip bu şenlik yemeğime katıldı. Onun bu tavazuunu başka türlü nasıl karşılayabilirim ki?..»

Bir rüyasını şöyle anlatıyor:

— «Gördüm ki kıyamet kopmuş.. Ve ilâhî nimetlerle dolu sofralar açılmış.. Oturmak istedim:

— Hayır, burası tasavvuf ehlinin, dediler.. Bunun üzerine:

— Ben de onlardanım, deyince; öteden bir melek geldi ve şöyle dedi:

— Evet, sen de onlardansın.. Ama onlarla oturmana bir çok mani hallerin var.. Başlıcası şunlar, dedi ve devam etti:

— Çok konuşuyorsun.. bu bir.. Arkadaşların arasında kendine bir üstünlük tutulmasını seversin.. bu da iki...

Bunları dinledikten sonra; hemen:

— Allah'a tevbe ediyorum, dedim.. Uyandım; kendimi velî kulların yoluna adadım.. Kendi kendime; artık konuşmayı da başkaları yapsın dedim.»

Çoğu zaman arkadaşlarına şöyle derdi:

Az yeyin, giyiminizde ve uykunuzda ölçülü olun. Ben ilk zamanlar dokunmuş elbiseler giyerdim. Şeyhlerimle her cuma günü camide buluşurdum. Onların kelâmı bana öylesine tesir ederdi ki, eve hasta olarak dönerdim..

Onları görmem; bir cumadan öbür cumaya kadar bana gıda olurdu.. Yemek ve içmek ihtiyacı duymazdım..»

Şahidi olduğu bir vakayı şöyle anlatıyor:

— «Bir mescitte kalıyordum.. Bahçede bulunan bir ağaca da, iki bülbül yuva yapmıştı. Onlar da orada kalıyordu..

Bir gün biri öldü; öbürü yalnız kaldı. Her ne hikmet ise, tam üç gün yuvasından aşağı inmedi.. Birşey yemedi; içmedi, orada öylece kaldı..

Üçüncü günü akşamına doğruydu; öteden bir başka bülbül geldi; o yuvanın önünde öttü. Bu ötüş ona arkadaşını hatırlatmış olacak ki, ağaçtan ölü olarak yere düştü..»

Bir rivayete göre; bu vakayı hikâye ettiği zaman, yanında talebelerden dört kişi vardı. Dinler dinlemez; dördü de öldü.. o anda..

Allah ondan razı olsun..

●

184. ALİ İSFAHANÎ

Allah ondan razı olsun ve rahmetine nail eylesin..

Lakabı, **Ebül Hasan**.. Baba adı, **Sehl**..

İsfahan'ın önde sayılan meşayihinden biri de bu zattı.

Cüneyd Bağdadi'nin akranıydı. Mektuplaşırlardı.

İbn-i Ma'lân Hazretleri ile arkadaşlık etti.. Sohbetinde bulundu. Ebu Türab Nahşebi ile de görüşmüştü..

●

Bir borçlu müslümanı haber alsa; hemen borçlunun haberi olmadan, biriyle onun borcunu yollar, ödetirdi.. Sonra da borçluyu bulur:

— «Allah senin borcunu ödetti..» derdi.. Onun böyle yaptığını taa, ölünceye kadar bilen olmadı..

Şöyle derdi:

— «Bir kimse, işin evvelinde iradesini sıhhate erdirmeyi başaramazsa, işin sonu onun içi selâmet olacağı şüphelidir.»

— «Allah'a karşı irfan duygusuna sahib olan bir kalbin, ondan gayrına meyletmesi haramdır.. Şayet birine meyledecek olursa, ceza görür..»

•

Derdi ki:

— «Taa, Âdem -aleyhisselâm- devrindenberi insanlar hep:

— Kalb... kalb...

Der, dururlar.. İstiyorum ki, biri çıksın; şu kalbin ne olduğunu bana anlatsın.. Ama böylesini göremiyorum..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Fakih ona derler ki, kendisine nisbet edilen şeylerin tesiri altında kalmaya..»

•

Çoğu zaman arkadaşlarına şöyle hitab ederdi:

— «İçi fesad dolu; ama dıştan iyi görünen amellerle kanmaktan Allah'a sığınınız...»

Birgün ona, tevhidin hakikatından sual ettiler, şöyle anlattı:

— «Yolların en yakın olanıdır.. Ama hakikatlara da en uzağı...»

•

Derdi ki:

— «Bu yola ilk girdiğim günlerde beni bir şevk kaplardı. O zaman, ne yemek aklıma gelirdi; ne de içmek... Gözlerime uyku da girmezdi..»

Allah ondan razı olsun..

●

185. AHMED CERİRİ

Allah ondan razı olsun..

Ebu Muhammed diye çağırırlardı. Babasının adı da **Muhammed** idi. Dedesi **Hüseyn**..

Cüneyd Bağdadi'nin halifesi.. Müridleri arasında en ileri gelen bu zattı.

Sehl-i Tüsterî'nin sohbetinde bulundu. Geniş ilmi, çok iyi hali ve yolundan dolayı, onu Cüneyd'in ölümünden sonra, Cüneyd'in yerine oturttu.

Hicretin, 311. —Milâdi, 923.— yılında vefat etti.

•

Diyordu ki:

— «Bir kimseyi nefsi alt ederse, şehevî duygularına esir olur.. Hevaî arzularının zindanına kapatılır.. Ve Cenab-ı Hak onun kalbine faydalı işlerden zevk almayı haram kılar..»

Hali böyle olduktan sonra, hergün bir hatim indirse yine hiçtir.. Çünkü Allah:

— **«Onlar ki, yeryüzünde haksız yere kibre kapıldılar; âyetlerimizi anlamaktan yana uzak ederiz.»** (7/146) buyuruyor.

Tefsirini de şöyle yaptı:

— «Demek isteniyor ki, âyetlerimizin nurlarını; onların kalbine çekeceğimiz zulmet perdesiyle kapayacağız, bilemeyecek ve anlayamayacaklar.. Dıştan okusalar dahi, zevkine varamayacaklar.. Çünkü onlar, nefsanî hallere daldılar. Dünya onları aldattı; halka karşı kibre düştüler..

İşte onlar; bu kibir ve şehvanî hareketleri sebebi iledir ki; hitab-ı ilâhi'nin tadından uzak ve onda mevcut vaız ve nasihattan yana nasipten mahrum oldular..

Onlara gelecek daha büyük bir felâketi söyleyelim: Cenâb-ı Hak onları akıllarının ve indî görüşlerinin zindanına tıkacaktır.. Hatta tıkmıştır bile...

Halleri böyle olunca, hak yolu bulmak ve irfan sahibi olmak; onlar için değildir artık.. Haliyle, bundan sonra onlar ne kadar bilgiç gözükseler dahi, kimseye Hak yolunu tarif edemezler.. Çünkü o manevî hali yaşamıyorlar..

Yalnız bununla da kalmazlar.. Bilmedikleri şeye düşman kesilirler. Hak ehlini inkâr ederler.. Ve Hak ehli erenlerden biri, bir hikmetli söz etse, hemen yanlışa yorarlar.. Hatta tahrif de ederler..

Bilgilerini doğru yola çevirmek akıllarına dahi gelmez. Halbuki Cenâb-ı Hak, onlara ilim verirken nefislerini hakir görmek için verdi; kullarını tanıyalar ve hizmet edeler diye verdi. Efendisini hatırı için, kulunu elbette savmak ve sevmek düşer.. Hakir, zelil görüp önünde büyüklenmek değil..»

•

Şöyle derdi:

— «Bir kimsenin, Allah'la arasında olan işlere takva hakem olmazsa ve yardımcılığına da murakabe halini almazsa; keşif ve müşâhede haline varması mümkün olmaz..»

Çünkü, yanında takva halini taşımayanın, iç yüzü buruşuk; murakabesi olmayanın da kalb hali terstir.»

•

Derdi ki:

— «Mekke'den döner dönmez; Cüneyd Bağdadî'nin ziyaretine gittim. Selâm verdim, sonra evime döndüm. Biliyordum ki, geldiğimi duyunca, hemen bana gelir ve yorulur. Halbuki onu yormak istemiyordum.

Ertesi sabah, sabah namazını kılarken, bir de baktım ki, arkamda... O da namazını kılıyor.. Geliş sebebi de, bana hoş geldin, demek.. Yorulması beni üzdü ve:

— Seni buraya kadar yormayım, diye dün gelir gelmez ziyaretine geldim...

Dedim, şu karşılığı verdi:

— O, senin faziletine delildi.. Bu da, senin hakkın..»

Bir Âyet i Kerimede Cenâb-ı Hak:

— **«Rabbaniyyun zümresi olunuz.»** (3/79)

Buyurmuştu.. Bunu okur, tefsir eder ve şu manayı taşır, derdi.

— «Dinleyeceğinizi **Allah**'tan dinleyiniz ve onunla konuşunuz.»

Bir defasında şöyle demişti:

— «Bir hatam yüzünden, beni huzurundan kovanı görsem, yüzümü yoluna sererim..»

•

Derdi ki:

— Bir kimse, cennette derece almak kasdıyla Kur'an-ı Kerimi okursa; çoğa bedel, aza razı olmuş olur.. Çünkü, cennet mahluk... Kur'an ise, ezelî ve ebedîdir..

Kur'a'ndan beklenecek en büyük fayda. Rabbın varlığını bilmek ve onun hitabındaki manayı candan anlamaktır.

Hal böyle iken; varın onu, dünyalık fani şeylere âlet edenleri düşünün.. Kim böyle yaparsa, tümden Kur'anın hayrını yitirmiş olur..»

Medine'de iken, bir ay tutulma vakasına şahid olmuştu... Bu vakayı arkadaşlarına şöyle hikâye ederdi:

— «Bir cuma gecesiydi.. Ben Resulüllah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- beldesinde bulunuyordum. Ay tutuldu.. Ay tululunca, ortasında nurdan: "Ben tekim" yazılmış olduğunu gördüm. Bir baygınlık geldi bana.. Bayılmışım.. Ayıldığım zaman sabah olmuştu...»

•

Hazret-i Meryem, malum vakadan sonra şöyle demişti:

— **«Keşke ben unutulup gitmiş bir şey olsaydım..»** (19/23)

Onun bu şekilde bir temennide bulunmasındaki hikmeti şöyle çıklardı:

— «Allah Taâlâ Meryem'e, oğlu İsa'nın geleceğini ve kendisini bırakılıp O'na ibâdet edileceğini bildirince Hazret-i Meryem şöyle dedi:

— **Keşke bundan önce öleydim..** Yani, Allah Taâlâ, unutulmak suretiyle, kendisine ibâdet edilen kimseye hamile olmayaydım, n'olurdu ki?..

Bunun üzerine Hak Taâlâ, Hazret-i İsa'yı şöyle konuşturdu:

— **Ben Allah'ın kuluyum.** Bilmeyerek veya bir küfür icabı, hakkımdaki ülûhiyet iddiası bana zarar vermez.»

Allah ondan razı olsun..

●

186. İBN-İ ATA

Allah ondan razı olsun..

Adı: **Ahmed..** Künyesi: **Ebül Abbas Âdemî..** Babasının adı: **Muhammed..** Dedesinin adı: **Sehl..** Dedesinin babası: **Ata..** Ulema arasında: **İbn-i Ata,** diye bilinir..

Çok kibar bir sofî idi.. Sofîye meşayihi arasında zarafeti ile meşhurdu.. Aynı zamanda onların bil bilgini idi.

Kur'an ilmini anlatmaya yakışan bir dili vardı.

Cüneyd Bağdadi ve İbrahim Marıstanî ile sohbette bulundu. Bunlardan başka meşayihle de sohbeti vardı.

●

Ebu Said Harraz; bu zata çok saygı duyardı.. **Hatta derdi ki:**

— Tasavuf yaratıldı; ama ona yalnız iki kişiyi ehil görüyorum.. Biri, Cüneyd Bağdadi; öbürü de, **İbn Ata...**

Hicretin, 311. —Milâdî, 923.— yılında vefat etti.. Bir rivayete göre de; Hicretin, 319. —Milâdî, 931.— yılında vefat etmiştir..

●

Bir gün ona, mürüvvetin manasını sordular; şöyle anlattı:

— «Mürüvvet odur ki, Allah için yaptığın ameli çok bulmayasın..»

●

Derdi ki:

— «Allah, Peygamberleri, Hakk'ın müşahedesi için yaratmıştır.

— **O** —yani vahiy— **kulağına geldiği zaman, kendisini müşahedeye vermişti..** (50/37)

Velilere gelince; onlar da Hakk'ın mücavirleridir. Peygamberimizin:

— **Komşun aziz oldu..**

Şeklinde buyurması buna işarettir.

Salih kullar ise, buldukları takva haline devamla anılırlar... Cenab-ı Hak:

— **Onları, takva kelimesi tutar..** (48/26)

Buyurdu.. Buradaki takva kelimesi, **Kelime-i Tevhid** anlamına gelir.. Yani. **Lâ İlâhe İllallah..**

Avam halka düşen de, mücahededir. Cenab-ı Hak:

— **O kimseler ki, uğrumuzda mücahede ederler; muhakkak onlara yollarımızı açarız..** (29/69)

•

Derdi ki:

— «Bir kimse edebini salih kullardan alırsa; keramet minderine oturmaya hak kazanır..

Bir kimse, evliya edebiyle edeblenirse; Hak yakınlığı postuna oturmaya layık olur..

Sıddıklar zümresinin haline benzer şekilde edebini bulan kimse ise, müşahede tahtına kurulur..

Enbiyanın tarif ettiği şekilde edebini bulan ise; üns, iç ferahlığı köşküne yerleşmeye müstait sayılır..»

— «Âdem -aleyhisselâm- malum hatayı işledikten sonra; cennette bulunan herşey, onun perişan haline üzüldü ve ağladı.. Ağlamayan; yalnız, altın ve gümüş oldu..

Hak Taâlâ kelâm sıfatı ile onlara tecelli etti ve sordu:

— **Âdeme herşey ağlarken, siz neden ağlamazsınız?..**

Şu cevabı verdiler:

— Biz, sana asi olana ağlamayız..

Bunun üzerine Hak Taâlâ şöyle buyurdu:

— **İzzetime, celâlime yemin ederim; size herşeyin üstünde bir değer biçeceğim. Ve âdemoğullarını size hizmetçi kılacağım..»**

Derdi ki:

— «Kalbini, zikir meclislerine yakın kıl.. Ümid edilir ki, bu sayede daldığı gaflet uykusundan uyanır. Sakın ha.. Çok sakın.. Allah Taâlâ'yı zikredenlerle, oturduğun zaman, zikirsiz durmayasın.. Sonra dargınlık bulursun..»

— «**Secde eyle; yakınlık bul.**» (96/19)

Meâlini taşıyan Âyet-i Kerimeyi söyle tefsir ederdi:

— «Secde eyle ve rübûbiyet tahtına yaklaş ki, seni kulluk minderinden azad edeyim.»

En doğrusunu Allah bilir..

Bu sözün ona ait oluşu şüphelidir.

Mahabbeti şöyle tarif ederdi:

— «Mahabbet, devamlı itap getirir..»

«Sonra.. Allah onlara, tevbe edebilmeleri için tevbeyi nasip etti.» (9/118) Meâlini taşıyan Âyet-i Kerimeyi tefsir ederken:

— «Allah Teâlâ, kuluna rahmetle tecelli etmedikten sonra, kul Allah'a taat kılamaz, derdi.

•

Şeytan Âdem'i -aleyhisselâm- kandıracağı zaman, şöyle demişti:

— «Burada kalman için sana huld, yani ebediyet ağacını, tükenmez bir mülkü göstereyim mi?..» (20/120)

Bunu Allah Taâlâ bize bildirmişti.. **İbn Ata** ise, bu âyetin tefsirini yaparken şöyle anlatıyordu:

— «Âdem, -aleyhisselâm- o memnu ağacın meyvesinden yedi.. Haliyle, Hak Taâlâ ona darıldı... Tedib eyledi... Bunun üzerine Âdem -aleyhisselâm- Hakk'a şu niyazda bulundu:

— Ya Rabbi, beni tedibindeki hikmetin ne ola ki?.. Onu yemekteki kasdım, sadece senin civarında kalabilmemdi.

Onun bu niyazına karşılık Hak Taâlâ şöyle buyurdu:

— Ya Âdem, sen burada devamlı kalmayı, o memnu ağaçtan umdun. Onun meyvesini yemekle burada ebedî kalacağını sandın.. Benden bir talepte bulunmadın.. Halbuki, orada ebedî kalman, benim elimde idi.. Çünkü bütün mülk benimdir. Bu halinle sen, bilmeden bana şirk koştun.. Bu sebeple, seni oradan çıkardım ve ayıktırmak istedim.. Taa ki, hiçbir vakit beni unutmayasın..»

Derdi ki: Allah bir kudsî hadisle şöyle buyuruyor:

— «Ey âdemoğlu, sana dünyalık verirsem, onunla meşgul olursun. Vermediğim zaman ise, bütün gücünü onu aramaya sarf edersin.. Halin böyle olunca ne zaman bana döneceksin?.»

•

Bu yola ilk girene bir tavsiyesi vardı... Şöyle diyordu:

— «Bu yola dahil olan müptediye gerekir ki, hakikatların aydınlığında yoluna devam ede ve hidayeti bula.. Yoluna daima ilimle devam ede.. Bulacağını amelle bula.. Durmaya ve sağa sola iltifat etmeye..»

Bir Âyet-i Kerimede şöyle buyurulmuştur:

— «Allah'ın resulünde; uymanız için, size güzel örnekler vardır..» (33/21)

Bu Âyet-i Kerimeyi tefsir eder ve şöyle derdi:

— «Yani, güzel huylar.. Beğenilen ibâdetler vardır.. Bâtın âlemine yakınlık sırlarını keşif, işaretleri anlamak değil...

Görmüyor musun? Hendek gazasında Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştu:

— Ayık olunuz, Allah'ın zatından gayrı düşünülen şeylerin hepsi batıldır..

Efendimiz, bu cümlesiyle daha çok bize kevni şeyleri işaret ediyor:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin batın ve sır âlemine gelince; onu taşımaya kimsenin gücü yetmez. Bunun önemine binaendir ki, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Enes'e -radıyallahu anh- şöyle buyurmuştur:

— Sırrımı muhafaza et ki, mümin olasın..

Çoğu zaman şöyle derdi:

— «Bir kimseye; Hakk'a hizmet zor gelir de yapmazsa, O'nun kurbiyet nimetine eremez.

Bir kimse, Hakk'ı anmayı, dünyada iken kendisine bir nimet telâkki etmediği takdirde, âhirette onun rüyet nimetine eremez..»

•

Derdi ki:

— «Heybet hali ancak, vera' haline sahip kimselerde bulunur...»

— Kimin vera' hali olmazsa, onda heybet yoktur..»

•

— «İrfan sahipleri geçmişte yaptıkları hatalar dolayısı ile de sevap alır..»

Der; hikmetini şöyle anlatırdı:

— «Çünkü onların geçmişte yaptıkları hatalar, gözleri önünden hiç gitmez. Hatta bunların alacağı ecir, diğerlerine nisbetle kat kat olur..»

•

Derdi ki:

— «Vakta ki, Hazret-i Resul göç etti.. Makama Hz. Ebubekir -radıyallahu anh- geçti. Halkı idare ederken, nübüvvet havası henüz mevcut olmasına rağmen, elinde bir kamış çubuğu bulunurdu.

Halbuki halk, henüz nübüvvet havasını teneffüs ediyordu..

Hazret-i Ebubekir'in -radıyallahu anh- vefatından sonra, yerine Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- geçti. Eline sopa aldı. Halkı, onunla hizaya getiriyor; Allah'ın emrini onunla icra ediyordu.

Hazret-i Ömer'den -radıyallahu anh- sonra hilâfete geçen Hazret-i Osman -radıyallahu anh- sopa ile halkı idare edemez oldu. Kamçı kullandı. İki arkadaşına nasib olan kolaylık ona olmadı.

Hazret-i Osman'ın şehadetinden sonra, hilâfeti alan Hazret-i Ali -radıyallahu anh- kılıçtan başka şeyle halkı idare etmeye gücü yetmedi. Uygun bulduğu yerde kılıcını kullandı.»

Bir başka rivayette ise, şöyle dediği anlatılır:

— «Hazret-i Ebubekir -radıyallahu anh- risalet rüzgârının kokusunu alırdı. Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- nübüvvet havasını teneffüs ediyordu.. Hazret-i Osman -radıyallahu anh- ıstıfa kokusunu alırdı. Hazret-i Ali -radıyallahu anh- mahabbet havası içindeydi..»

Bundan sonra da onların daldığı mana denizini anlatmaya geçerdi:

— «Hazret-i Ebubekir -radıyallahu anh- **Lâ İlâhe İllallah** —Allahtan başka ilâh yoktur— denizine dalmıştı.

Hazret-i Ömer'in -radıyallahu anh- daldığı mana denizi, **Allah-ü Ekber** —Allah en büyüktür— idi.

Hazret-i Osman -radıyallahu anh- **Sübhanellah** —Allah cümle noksan sıfatlardan münezzehtir— denizinde gark olmuştu..

Hazret-i Ali -radıyallahu anh- ise, **Elhamdülillah** —Hamd Allah'a mahsustur— denizine dalmıştı.»

Daha sonra da, anlatılan bu hallerine göre herbirinin, ayrı ayrı kâinat görüşlerini şöyle belirtirdi:

— «Hazret-i Ebubekir -radıyallahu anh- dünya ve âhirette, Allah'tan başka varlık göremez, bu sebeple:

— Allah'tan başka ilâh yoktur.. Derdi..

Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- Allah Taâlâ'nın azameti karşısında, diğerlerinin küçüklüğünü görür:

— Allah, en büyüktür.. Derdi..

Hazret-i Osman -radıyallahu anh- ise, Allah'ın zatından gayrı bütün eşyada bir zafiyet müşahede ederdi.. Çünkü hepsi Allah'a muhtaçtı. Hepsi onun zatı ile kaimdi. Bu sebepledir ki:

— Allah, cümle noksan sıfatlardan münezzehtir.. Derdi..

Hazret-i Ali -radıyallahu anh- ise nimet-i ilâhiye'yi müşahede ederdi. Bilirdi ki, vermeye, almaya, sevilen işin gelmesine, sevilmeyen şeyin ortaya çıkmasına yalnız Allah Taâlâ muktedirdir.. Bunları böyle bildiği için daima şöyle derdi:

— Hamd Allah'a mahsustur..»

o

Derdi ki:

— «Bu yolda yükselenler; ne namazla, ne de oruçla yükseldiler. Ne sadaka ile, ne de, mücahede ile üstün dereceleri buldular. Yükselen ancak, iyi huyla yükseldi..»

Sonra bu fikrini teyid için, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin şu Hadisi Şerifini okudu:

— **«Kıyamet günü, bana en yakın oturanınız; huy bakımından en güzel olanınızdır.»**

•

Derdi ki:

• «Cennetteki huriler için, kulun dünyadan yüz çevirmesinden daha kıymetli hiçbir mehir yoktur.

Allah katında, ona vardıracağı en iyi vesile ise, kulun, nefsinden geçmesidir..»

•

Derdi ki:

• «Halkın, firak iptilâsına uğramasındaki hikmet, Allah'tan başkasına güvenmelerini önlemektir.»

• «İslâm'ın ikamesi ve şer'î hükümlerin icrası daha ziyade münafıklar içindir. İmanın ikamesi ve imanın manevî yolları da ârifler içindir..»

İrfan sahibinin halini anlatıyor:

— «İrfan sahibinin sükûtu tesbih ve sözü, takdistir. Uykusu zikir, ayıklığı da namazdır. Çünkü onun nefesi, müşahede olarak çıkar.»

•

Derdi ki:

— «Ârife ağır gelen bir ibâdet yoktur.. Çünkü onlara, zorluk ve güçlük yoktur.. Güç işler, onların gayrınadır.. Onlarda ibâdet, alınıp verilen bir nefes kadar kolaylık taşır..»

Bir gün ona manevî temizliği, yani tahareti sordular; şöyle anlattı:

— «Temizlik, nefislerde olur. Ve namaz, kalbde kılınır..» Yüz yıkamak; dünyadan yüz çevirmektir. El yıkamak; halkı bırakıp Hak'tan gelen iyilik ve kolaylıkla yetinmektir.. Başa mesh etmek; nefsi bir yana atmaktır. Ayakları yıkamak, Rabbın münacaatına hazır olmaktır. Tekbir alınınca, bütün benlik ve nefsanî varlıktan çıkılır.. Ve tam bir şekilde namaza durulmuş olur.. Ancak, bu mana tahakkuk ettikten sonradır ki, Hakk'a münacaat sıhhat kazanır..»

Bir gün ona şöyle sordular:

— Bir kimse, ilmî bir meseleyi işittiği zaman, o meselenin doğrusunu bildiği halde susması ve doğruyu anlatmaması caiz olur mu?..

Şu cevabı verdi:

— «Hayır, derhal itiraz etmeli ve doğruyu söylemelidir. Taa ki, hakikat zâhir olsun ve doğru ile amel edilsin..»

Kanaatıma göre, buradaki itirazın manası bir başkadır.. Bilhassa insanın büyüğüne karşı takınacağı tavırdır..

İnsan, şeyhinden duyduğu bir meseleyi, tümden redde girişmemeli.. Ancak:

— Bu anlattığınızı pek anlayamadım, biraz daha açmanızı istiyorum.. Şeklinde, kibarca konuşmalı.

En doğrusunu Allah bilir.

•

Derdi ki:

• Vera' sahiplerinde, vera' halinin doğuşu; haldal danesi, hatta zerre kadar az işten gelen hatıradan, düşünceden dolayı, hesaba çekilme korkusunun başlaması ile olur. Böyle olmadığı takdirde hiç kimseye vera' sahibi denemez..»

• «Vera' halinin en güç tarafı, öbür âlemde, bir haldal danesine dahi değer biçileceğini ve zerrenin dahi mizana vurulacağını anlatarak, nefsi sığaya çekmektir..»

• «İsyan içinde olanlar, nasıl nefislerini överler ki.. Allah Taâlâ onlara:

— **Nefsinizi övmeyiniz; o, kimin ittika sahibi olduğunu çok iyi bilir...»** (53/32) buyurur.

•

Derdi ki:

— «Her velî'nin üç alâmeti vardır:

a) Allah'la arasındaki sırrı saklamak..

b) Halk'la arasında geçen muamelelerde azalarını hatadan korumak..

c) Sonra onlar, halkla mudara işinde, herkesin akıl derecesini anlar, ona göre idare-i kelâm ederler..»

•

Müridlerinden biri, bir badiyede yolunu şaşırmıştı.. Onun halini şöyle anlatıyordu:

— «O, badiyede yolunu şaşırdı. Dolaşırken, kendini bir su başında buldu. Bir de baktı ki, o su başında, ay yüzlü bir kız... Karşısında durdu.. Kız ona:

— Benden uzak ol.. deyince:

— Bütün varlığım seninle meşgul..

Cevabını verdi. Bunun üzerine kız şöyle dedi:

— Şu ötede bir başka kız var ki... Ben ona hizmetçi dahi olamam..

O mürid dönüp o tarafa baktı. Kimseyi göremedi.. Tekrar kıza dönünce, şu sözle karşılaştı:

— Doğruluk nekadar güzel.. Yalan nekadar kötü. Sanmıştım ki, bütün varlığınla bana bağlısın.. Halbuki benden başkasına bakıyorsun..

Bunu dinleyen o mürid, utancından yere baktı.. Başını tekrar kaldırdığı zaman, ortalıkta kimse yoktu..»

Derdi ki: Kur'an tüm olarak şu iki şeyi bildirir:
«Kulluk edebini gözetmek.. Rabbın hakkına da tazim..»
Allah ondan razı olsun..

187. İBRAHİM HAVVAS

Allah ondan razı olsun..
Ona **Ebu İshak** diyorlardı. Baba adı da; **İsmail**..
Tevekkül yolunu tutanların büyüklerindendi.
Yaşadığı asırda, ismi meşayihin dilinde idi..
Cüneyd Bağdadî ve Sevrî'nin akranı idi..
Riyazat ve seyahat babında, ulvî bir makama sahipti.. O kadar ki, onları açmaya kalksak, çok uzar..
Rey camiinde vefat etti. Hicretin, 291. —Milâdî, 903.— yılında. Ölüm sebebi de midesindeki hastalığı idi..
Her ne zaman, kalkıp abdest alsa; farz namaz vakti gelmemiş ise, iki rikât nafile namaz kılardı.
Bir gün, suya yıkanmaya girdi.. Yıkanması bitti; fakat, sudan çıkamadan vefat eyledi..

Derdi ki:
— «Sermayesini başkasından alan tüccar, müflis sayılır..»
Şöyle derdi:
— «Bir mümin, Allah'ın emrine nekadar tazim ediyorsa; Allah kendisine o miktar azizlik libası giydirir.. Diğer mümin kulların kalbine de, yine onun için o miktar saygı hissi ikame eder..»
İlmi şöyle tarif ederdi:
— «İlim, ilmin gereğini yapmakla elde edilir. Bir de sünnete uymakla..»
Derdi ki:
—«Fakirin haline bakınca; âlem genişlik içinde yüzse, o halini bozmaz. Aynı minval üzere devam eder.. Kendinde bulunan fakr haline sabırlıdır. Sıkıntısını açığa çıkarmaz. İhtiyaç belirttiği duyulmaz..

Onun en azından huyu sabır ve kanaattir.

Refahtan kaçar. Süslü püslü şeyler giymekten hoşlanmaz. Daha ziyade, kaba saba şeyleri giymeyi tercih eder..

Onun, ne muayyen ve malum vakti vardır, ne de tevessül ettiği bir sebep.

O, her gördüğün zaman sevinçlidir. Fakr hali ona sevinç verir, sabreder..

Kendisine bir zarar gelince ferah duyar. Bütün ağırlığını, sıkıntısını nefsine yükler. Başkalarına hiç ağırlığı olmaz.

Fakr halini, aziz bilir ve tazim eder.. Bütün gücüyle gizler, yoksulu olduğu şeyi, kimseye anlatmaz..

Allah Taâlâ, ona, bir sürü mihnet yüklemiştir. Ama, dıştan bakılınca, yalnız Allah'ın nimetlerini gösterdiği görülür.

Allah'ın ona en büyük nimeti, gönlünü bu fani ve maddî şeylere karşı hırstan temizlemiş olmasıdır.»

o

Derdi ki:

— «Dört değerli huy var ki, pek hoştur.. Taşıyana da bir izzet nişanıdır.»

a) Bir âlim... Fakat ilmi ile âmil olan âlim..

b) Bir ârif kişi... O ârif kişi ki, daima işin hakikî yüzünden konuşur.

c) Bir gece namazına kalkan kimse... Ki, bu ibadetini hiçbir maddî sebebe istinad ettirmeden yapar.

d) Bir mürid... Öyle bir mürid ki, kalbinde hırs ve tama' hali olmaya..»

Şöyle anlatırdı:

— «Hızır'la bir badiyede buluştuk.. Benimle arkadaş olmayı teklif etti. Ona itimad ederim, diye korktum; tevekkülüm bozulur sandım. Bu yüzden onun arkadaşlık ve sohbet teklifini reddettim.. Ayrıldım..»

o

Derdi ki:

• «Böbürlenmek, çok mal ve evlâdla öğünmek, insanın rahatını kaçırır.. Ucüp, yani kendini beğenmişlik; nefsin haddini bilmesine mani olur.. Kibir, doğruyu bulmaya mani olur. Cimrilik, vera' halini öldürür..»

• «Zenginlerle oturup kalkmak, oturdukları meclislere devam

etmek; fakirlerin haline yakışmaz. Sonra, âriflerin gafiller arasına karışıp, onların bulunduğu topluluğa devam etmeleri uygun olmaz..»

•

Derdi ki:

• «İnsanı; Allah'ın azabına çeken sebeplerden biri, açıktan herkesin önünde dünyayı kötülemek... Tek başına ve kimsesiz kalınca da onun kulu kölesi olmak...»

• «İnsanın helâlinden giydiği kendi eskisi, başkalarına yüzsuyu döküp yeni giyinmekten daha güzeldir ve iyidir.»

• «Asıl helâk olan, âhir ömründe yolunu sapıtan... Tam menzile yaklaştığı sırada şaşırandır...»

• «Müride gerekir ki, ayıplarını anlatacak biriyle otura... Üstün hallerin yolunu gösterecek biriyle arkadaşlık ede.. Ve bakışları, manevî halini harekete getirecek biriyle dost ola..»

• «İnsanlarda az görülen şey, ne pişmanlığın azlığıdır, ne de istiğfarın.. Onlarda az görülen hallerin başında, ahde vefa gelir...»

•

Ebül Hasen Necranî isminde bir büyük âlim vardı..

Sonradan **İbrahim Havvas**'ın müridleri arasına katıldı.. O şöyle anlatıyor:

— Tasavvuf ehlini şiddetle inkâr ederdim. İçinde yaşadıkları halin icabı, elde ettikleri bilgilere de inanmazdım. Onlarla oturup kalkana da kızardım.

Gün oldu, Bağdad'a geldim. Orada Hadis-i Şerif yazmaya başladım.

Bu arada, her nasılsa **İbrahim Havvas**'ın bir sohbet toplantısına rasladım. Çevresini, bir çok cemaat sarmıştı.. Onlara kelâm ediyordu..

Ben de o cemaat arasında bir yere oturdum, dinledim; sözlerini doğru buldum.. Kalbimde onun doğru söylediğine dair bir kanaat hasıl oldu..

Çok güzel konuşuyordu.. Mutlaka, halkın o ilimlerden faydalanması gerekirdi..

O toplantıdan sonra, artık, ondan hiç ayrılmamak, daima sohbet toplantılarında bulunmak için kendi kendime ahdettim..

İki deve yükü kitabım vardı.. Hepsini dağıttım.

Halim bu iken, benimle tek kelime dahi konuşmuyordu.. Ara-

dan hayli zaman geçti, sadakatimi anladı.. Yakınına aldı ve benden feyzini esirgemedi..

Allah ondan razı olsun..

•

Bir davete çağırılsa giderdi.. Ancak, orada bir kuru ekmek görürse şöyle derdi:

— «Bu öyle bir ekmek ki, kendisinde bulunan Allah'ın hakkına mani oldu..»

Bu sözüyle, ekmeğe bir nevi can izafe eder... Vazifesi yenmekken bu vazifeden kaçtığına işaret ederdi ve yemezdi...

•

— **Size Azap gelmeden, Rabbinize İnabe ediniz ve ona Teslim olunuz..»** (39/45)

Meâlini taşıyan Âyet-i Kerimeyi şöyle tefsir ederdi:

— «**İnabe**'nin manası: Seninle, senden ona dönmendir.

Teslim'in manası: Bilesin ki, Rabbin sana, senden daha şefkatlidir.

Azab ise: Ayrılık abazıdır..»

•

Şöyle derdi:

— «Şu üç şey, müride âfet getirir:

a) Para sevgisi...

b) Kadın sevgisi...

c) Baş olma sevgisi...»

— «Şimdi, onların âfetini anlatalım:

a) Para sevgisi, vera' hali ile kullanıldığı takdirde yok olur...

b) Kadın sevgisi, şehvet duyguları ve tokluk peşinde gitmemekle erir...

c) Baş olma sevgisine gelince; o da, münzevî yaşamaya devamla kaybolur..»

Aşağıya aldığımız yirmi huyu sayar; sonra da:

— «Bunlar, sadık müride yakışır...»

Derdi... Sırayla o huylar şöyleydi:

«1 — **Allah** -celle celâlûhu- Onun bütün varlığı ile bağlı olduğu muradıdır..

2 — **Sıddîkun Zümresi**: Yani, doğru sadakat sahibi kimseler, onun arkadaşları, kardeşleridir..

3 — **Halvethane**: Onun için evinden başka yer olamaz..

4 — **Vahdet:** Yani yalnızlık halinden sadece üns duyar..
5 — **Gündüz:** Ona göre bir gamhanedir..
6 — **Gece:** Sadece şadlık duyduğu bir âlem yaşar..
7 — **Kalbi:** Onun bu yolda delilidir, gideceği yönü gösterir.
8 — **Kur'an:** Ona bu yolda yardımcı olmuştur..
9 — **Ağlamak:** Sanki onun için yaratılmış da, durmadan ağlar
10 — **Açlık:** Sanki onun için bir gıdadır..
11 — **İbâdet:** Ruhunun süsüdür..
12 — **Marifet:** Onu bu yolda tutan sebeplerin başında gelir..
13 — **Günler:** Onun bir bir atladığı merhalelerdir..
14 — **Vera':** Ona göre, pek önemli bir yoldur..
15 — **Sabır:** Onda bir hal şeklini almıştır.
16 — **Sükûn:** Sanki onun için biçilmiş bir kaftandır..
17 — **Sadakat:** Ona bir ortak haline gelmiştir..
18 — **İbâdet:** Onun için bir binek sayılır..
19 — **Fevt Korkusu:** Yani bu yolda en ufak bir hayrı kaçırma korkusu, onu Hakk'a bağlar ve çekindirir..
20 — **Hayat:** Yani bu dünya hayatı, onun için bir seferdir..

•

Derdi ki:

— «Kul, bir kötü fiilin izalesine giriştiği zaman, önüne bir çok engel çıkar.. Bunun tek sebebi, o iş için Allah Taâlâ'ya karşı yaptığı akdin bozuk oluşudur..

Şayet o kötü işin ortadan kalkması için Allah Taâlâ'ya karşı bağlılığı sağlam ve yardım talebi tam olsaydı, katiyyen önüne bir mani çıkamazdı.»

Şöyle derdi:

— «Bir kimse, baş olma küpünden bir kadeh içse, artık ibadette ihlâstan sıyrıldı, demektir..»

o

Hızır -aleyhisselâm- ile buluşmasını şöyle hikâye ederdi:

— «Hac yolundaydım, yaya gidiyordum, çölde susadım.. Ne var ne yok diye etrafı gözetirken, bir süvari çıktı karşımıza.. Beyaz bir ata binmişti; çok da yakışıklıydı.. Beni arkasına aldı.. Su da içirdi.. Sonra da şöyle dedi:

— Medine'nin hurmalığını görünce in.. Sonra oraya varınca sahibine benden selâm götür.. Kardeşin Hızır sana selâm etti... de..»

Bir gün ona sordular:

•

— İnsan, neden acaba?.. Şiir dinlerken vecde geliyor; halbuki,

Kur'an dinlerken aynı vecdi duymuyor.. Harekete gelmiyor... Hikmetini anlatır mısınız?.

Şu cevabı verdi:

— «Kur'an, insana çöken bir ağırlık sancısı gibidir. Ona kapılan kimsede takat mı kalır ki, vecde gelsin.. Hareket edebilsin...

Ama şiir öyle değildir... Nefis ondan hoşlanır.. Ve dinlerken harekete gelir..» En iyisini Allah bilir.

Allah ondan razı olsun..

●

188. EBU MUHAMMED HARRAZ

Allah ondan razı olsun..

Rey şehrinin ileri gelen şeyhlerindendir.

Uzun seneler, Harem-i Şerifte mücavir kaldı..

Vera', haline sahip bir zattı.. Her kıyamı Hak ileydi ve Hak içindi... Gıdasını, daima helâl yoldan arardı..

Ebu İmran-ı Kebir'in sohbetinde bulundu..

Ebu Hafs-ı Nisaburi ile de görüştü...

Bayezid Bistami'nin, bir çok müridi ile de tanıştı.. Konuştu.

Hepsi de bu zata ikram ederdi.. Saygı ve tazimde kusur etmezlerdi..

Ebu Hafs'ın anlattığına göre, bu zat; gençliğini Rey'de geçirmiştir. Diyor ki:

— Pek gençti vefatında... Aynı hali devam ettirerek kalsaydı, erenlerin başta gelenlerinden biri olurdu..

Vefat ettiği zaman, Hicretin, 310. —Milâdi, 835.— u olmamıştı..

●

Şu cümle ona atfen söylenir:

— «Açlık, zahidlerin taamıdır.. Zikir de âriflerin..»

Allah ondan razı olsun..

●

189. EBU HASAN BÜNAN

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, Muhammed Hamdan.. Dedesinin adı da, Sait Cemal..

Aslen Vâsıt ilinden... Ama Mısır'ı vatan edindi.. Orada vefat etti. Cebel'e yakın, Kırafe'ye defnedildi.. Mezarı Mahmud Camii karşısına düşer.

Vefat tarihi; Hicretin, 316. —Milâdî, 928.— yılı idi..

Daima Hak'la olan, iyiliği söylemekten çekinmeyen büyük zatlardan biri idi.. Cüneyd Bağdadî ile sohbette bulundu.. O zamanın daha başka büyük meşayihi ile tanıştı.. Sohbetlerine devam etti..

Ahmed Nurî'nin üstadı idi..

Şunlar, onun özlü sözlerindendir.

• «Tasavvuf ehline yakışan hallerin en güzeli şunlardır:

a) Varlığın kefili olana itimat...

b) Emirlerin gereğini yapmak...

c) Sır âlemini muhafaza ve kem gözlerden saklamak...

d) Kalbi, iki cihanın, yani dünya ve âhiretin sevgisinden beri kılmak... Arıtmak... Bunlardan sonra, en önemli olanı ise:

e) Hakk'a bağlanmaktır..»

Şöyle anlattı:

— «Resulüllahı bir gece rüyada gördüm.. Bana:

— Ya Benan...

Buyurdu.. Hemen:

— Lebbeyk ya Resulüllah!.. dedim.

Buyurdu:

— Bir kimse, nefsanî bir iştahla yemek yerse, Allah onun kalb gözünü görmez eyler..

Uyandım.. Ve, artık bir daha midemi doldurmamaya ahdettim.. Bilmem ki, o gece yediğim fazla mı olmuştu?. İki parça ekmek yemiş, bir tas da mercimek çorbası içmiştim..»

•

Mısır'da Ebu Cafer Haddâd Ferecî ile tanıştım.. Dedim ki:

— İlmi, bir cümle ile bana özetle... Onunla amel edeyim, faydalanayım...

Şöyle dedi:

— Sana gerekir ki dünyadan az şey alasın.. Dünyada hoşluk odur ki, haline razı olasın.. İsterse içinde bulunduğun durum, başkalarına nazaran alt olsun..

Bunu dinler dinlemez:

— Bana yetti, bana yetti... Dedim..

Allah ondan razı olsun..

●

Allah ondan razı olsun..

Bunlar iki kardeşti.. Babalarının adı, Ebülverd'di. İkisi de Irak meşayihinin ileri gelenlerindendi.

Cüneyd Bağdadî'nin yakını idiler.. Onun meclisinde oturup, sohbetine devam ederlerdi...

Serî Sakatî'nin, El-Hâris'ül-Mühasibî'nin, Bişr Hafî ve Eb'ül-Feth'ül-Hibal'in sohbetinde bulundular.

Takip ettikleri yol, daha ziyade vera' üzerine idi ve Bişr-i Hafî'ye bu bakımdan manevî yakınlıkları vardı.

•

Muhammed, ibadet ve gafleti birbirine bağlı görürdü.. Bu görüşünü şu cümlesi ile ifade ederdi:

— «Gafletin irtifaı, ibadetin irtifaını sağlar..»

En doğrusunu Allah bilir.. Ancak, kanaatime göre, hem ibadet, hem gaflet için İrtifa kelimesi, iki yerde de aynı manaya gelmez.. Tefsiri şöyle olmalı:

— «Gafletin izalesi, ibâdetin yükseklere çıkmasını sağlar..»

Sonra gaflet, iki yönlüdür... Biri, gelecek cezadan gaflet, öbürü de rahmetten gaflettir... Bunu biraz açalım:

Rahmetten Gaflet: Güya azamet-i ilâhiye perdesine yapışmak; ama ibadetsiz... İbadetsiz rahmet gelir mi hiç?.. Sonra o perdenin açılması bekleniyorsa, ölüm anında açılır ki, ibadetin faydası olmaz..

Cezadan Gaflet: Bu da, Allah'a taat kılmamaktır..

•

Derdi ki: «Veli, Allah'ın dostuyla dost, düşmanıyla düşman olur..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimsenin nefsi dünyayı sevmezse... Buna karşı yer ehli onu sever.. Ya bir de kalbine dünyayı sevdirmeyeni bilseniz... Onu da gök ehli sever.»

Derdi ki:

— «Fakir'in bu yoldaki edebidir ki, dünya düşkünü olanı ayıpmaya.. Ve onu levm etmeye... Ona şefkat gözüyle baka.. Dua ede.. Ve bu dua sayesinde belki Allah Taâlâ onu dünya sıkıntısından kurtarır..»

Kanaatime göre buradaki ayıplama kelimesinin manası; o dünya düşkününü halk arasında küçük görmek ve noksan izafe etmektir. Başka manası olmasa gerek.. Artık işe yaramaz sanıp da ona öğüt de vermez ola.. ki, bu da yakışmaz..

En doğrusunu Allah bilir..

İnsanları, daima önemli olan işle meşgul görmek isterdi... Derdi ki:

— «İnsanların helâki, şu iki halden doğar:

a) Farzın vaktini geçirip nafile ibadetlere dalmak..

b) Sırf dış duygularla yapılan ibadet ki, kalb bu ibadetten habersiz ola..»

Kardeşi **Ahmed** ise, şöyle diyordu:

— «Bazı velilere makam verildi.. Sebebine gelince, ona dalalar ve müşahede halinin haşmeti onları korkutmaya.. Sonra o büyük velilerde bir heybet görülür.. Onlardaki bu heybet, Allah'ın sevmediği kimselere gözükür.. Sebebi de, yaptıkları kabahat için o velilerden çekinirler. Dahası var, o velilerin daldığı yüksek müşahede haline O Allah'ın sevmediği kimseler vâkıf olmaya... Hatta sezmeye..»

• «Üç şey var ki bunlar veli kulda arttıkça karşılığında çeşitli güzel halleri artar.. Meselâ:

a) Huyu güzelleştikçe, tavazuu artar..

b) Malı çoğaldıkça, cömertliği artar..

c) Ömrü uzadıkça; içtihadı, Allah yolunda cihadı artar..»

Allah ikisinden de razı olsun..

●

192. EBU HAMZA BAĞDADİ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı, **Muhammed**.. Babasının adı. **İbrahim**.. Bağdad'lı.. **Bezzar** lakabı ile meşhur..

Seri Sakati ve Hasen Mesuhi'nin sohbetinde bulundu.. Daha ziyade, manen bağlılığı Mesûhi'ye idi...

Fıkıh ilmine vâkıftı.. Kur"an tefsirine aşina idi..

Bağdad'da va'z ederdi. Bu va'zını önceleri Bağdad'ın Ressafe nam mescidinde yapardı.. Sonraları, Medine Mescidi'nde yapmaya başladı..

Âdeti üzerine, birgün Medine Mescidi'nde va'zını yapıyordu. Birden rengi değişti, sarardı ve kürsüden yere yuvarlandı.. Bu hadise

onun ölümüne sebep oldu.. İkinci cumaya kalmadan vefat etti.. Bu zat, Cüneyd Bağdadî'den evvel vefat etmişti.

Ebu Türab Nahşebî ile, sefer arkadaşlığı yapardı..

•

İmam Ahmed, bu zata çok saygı duyardı.. Bilhassa meclisinde evliya haline dair bir konu açılsa, hemen **Ebu Hamza**'ya dönüp:

— Bu konuda ne buyurursun, ya sofi? Diye sorardı..

Defalarca Basra'ya gidip geldi.. Orada Bişr-i Hâfî'yi buldu.. Görüştü, konuştu...

Hicretin, 289. —Milâdî, 901.— yılında vefat etti..

•

Derdi ki:

• «Muhaldir; o şey ki, sevesin, sonra da unutasın.. Muhaldir o şey ki, onu daima anasın, fakat sonunda onu bulamayasın.. Şu da muhaldir ki: Onun zikrini etmekteki tadı alasın; sonra kalkıp onun gayrıyla meşgul olasın..»

• «Fakirlik halini sevmek zor... Ona yalnız sıddîk olan tahammül eder, sabırlı davranır...»

• «Allah Taâlâ sana hayır yollarından birini açarsa, durma devam et.. Ama sakın, o hayırlı işe bakıp vereni unutma ve onunla böbürlenme.. Bu durumda sana düşen o işe muvaffak kılana teşekkür etmektir.. Şayet, sana başarı vereni bırakır, yaptığın işe bakarsan, verenin gözünden düşersin.. Şayet şükür yolunu tutarsan daha hayırlı işlerin yolu sana açılır.. Allah Taâlâ:

— **Şükrederseniz, elbette nimetinizi artırırım**.. (14/7) Buyurmakla, bize bu manayı anlatmak istiyor..»

Şöyle anlattığı çok duyulurdu:

— «Bir kimse, Hak yolunu biliyorsa, o yola sülûk onun için kolay olur.. Çünkü o bilgiyi ona Allah Taâlâ ta'lim eylemiştir.. Ama ona varmak için delil aramaya kalkanlar, bazan yanılır, bazan doğruyu bulur.. Delil aramaya ne hacet?. İşte Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz... Onun sözleri... İşi.. Halleri.. Yetmez mi?..»

«Tıpkı Âdem'in -aleyhisselâm- cennette başına gelen, bir kısım kimselerin de başına gelecektir.. Melekler o kullara:

— Yiyiniz, içiniz.. Geçmişte boş geçirdiğiniz günleri telâfi ediniz.. Der.. Onlar yemeye ve içmeye dalar.. İrfan sahiplerine göre bu en büyük musibettir.. Bu onlar için en büyük mekir ve ebedî bir pişmanlık vericidir..»

•

Şöyle anlatılır:

O, birgün kürsüye çıkmıştı. Va'zını yapıyordu.. Hani, güzel de konuşuyordu.. Hâtiften şöyle bir ses geldi:

— Konuştun, güzel oldu.. Artık yeter.. Sana düşen bundan böyle susmaktır. Böylesi daha iyi olacak.. Bundan sonra hiç konuşmadı.. Taa, vefat edinceye kadar..

•

Bir gün ona seveni sordular:

— Seven için, acaba bir zaman olur mu ki, mahbubundan geçip başkası ile ola?..

— «Hayır!..» Dedi ve devam etti:

— «Seven daimî bir belâ içindedir.. Sürur onun takatini keser.. Peş peşe gelen sancılar onda hal mi bırakır ki?..

Bu halleri, ancak o sevgi içinde yaşayanlar bilir..»

Allah ondan razı olsun..

●

193. MUHAMMED VÂSITÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Bekir**.. Babasının adı, **Musa**..

Aslı **Fergâne**'den... Cüneyd-i Bağdadî ve Sevrî'nin ilk arkadaşlarından.

Evliya halinden anlayan bilgili bir zat..

Tasavvuf üzerine kelâm ederdi, tasavvuf ilminin esasına dair öyle mevzular açardı ki, o ana kadar o mevzulara dalan görülmemişti..

Yalnız tasavvuf üzerine âlim değildi.. Aynı zamanda şeriat ilimleri üzerine de bilgisi vardı..

Horasan'da kaldı ve orayı vatan edindi.. Merv'e yakın bir yere yerleşti ve orada ebedî âleme göç etti..

Hicretin, 320'sinden sonra orada vefat etti. —Milâdî, 932.— yıla raslar.

Va'zını, nasihatını daha ziyade Merv'de yaptı.. Irak'ta değil.. Irak'tan ayrıldığı zaman daha çok gençti, pek konuşacak yaşta değildi.. Hocaları da hayattaydı..

Daha ziyade, Horasan'ın Ebiverd bölgesinde konuşurdu.. Ama Merv'de, oradan daha fazla konuştu..

Şöyle derdi:

— «Öyle bir zamana kaldık ki, İslâm adabı kimsenin umursamadığı şey haline geldi... Ahlâk o kadar bozuldu ki, İslâmiyet şurada dur-

sun, cahiliyet ahlâkına bile neredeyse hasret çekeceğiz.. Hani o mürüvvet sahiplerinin hükümleri... Hiçbiri, hiçbiri kalmadı..»

•

Fakirin de fakiri kime derlermiş?.. Anlatıyor:

— «Fakirlerin en fakiri odur ki, Hak Taâlâ, hakiki veçhesini ondan saklamış ola...»

«Korku, kulu Allah'tan ayıran bir perdedir.. Çünkü korku ümitsizliktir.. Ya sadece ümit.. O da öyle... İkisi bir tutulmalı

Haktan korkarsan, ona cimrilik isnad etmiş olursun. Hep ümide kapılırsan, vermediği şeyi ne hikmet mebni vermediğini bilemez, yanılıp itham edebilirsin.. Dikkat lâzım, kim bir faziletli işe sarılırken, içinde mekir olmadığına emin olursa, o gerçekte fazileti bulamamış sayılır..

Şöyle derdi:

• «Yaptığı zikri gören kimsenin bu zikri, zikretmeyen kişinin gafletinden daha fenadır.. Hakk'ı anarken; onun gayrını düşünmek, zikir değil, nisyan sayılır..»

• «Takva sahibi odur ki, takvasına da takva ede... Yani, yaptığı takvayı görmeye... Kötülükten şöyle sakınıyorum, böyle sakınıyorum, demeye..»

• «Hak Taâlâ, sırları tecelli eyleyince, ne korkunun aşırı haddi kalır, ne de ümidin...»

• «Hak vergisinin tadı sizi aldatmasın... Sakının.. Böylesi hal, safiyet ehline bir perdedir. Dikkat etmeli, böyle bir tad, nefsin varlığını gösterir. Hakk'ın vergisi görüldüğü anda insanın maddi tarafı bir tad alıyorsa, nefis ölmemiş demektir..»

— «Tasavvuf ehlinin halleri, önce bir işaretle başlar.. Bu işaret sonra hareket haline gelir.. Daha sonra bu da kalmaz, zaman geçtikçe hasret olur..»

— «Allah Taâlâ'ya karşı irfan duygusuna sahib olanın gücü kesilir... Susar, konuşacak dili kalmaz..»

• «Kul, Hakk'a karşı istiğna duygu gösterdikçe ve ona ihtiyaç arz ettikçe, marifet hali sıhhat bulamaz..»

İşte bu sebeblerdir ki, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

— «Allah'ım, sana sena etmek, haddim değil..»

Diye yalvarmıştı.. Bu hal; attıkları oku uzağa düşürmek isteyen-

lerin huyundandır.. Ama, bu zirveden düşenler, marifet üzerine kelâm ederler.. Hem de pek çok.

Allah hepsini rızasına nail eylesin..»

194. EBU ABDULLAH ŞECERÎ

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmetine erdirsin..

Ebu Hafs'ın müridlerinden... Horasan ilinin büyük meşayihi arasında..

Tevekkül konusunda büyük merhaleler kat etmiştir.

— «Yapılan işi temiz olmayanın, bedeni temiz olmaz. Bedeni temiz olmayanın kalbi kirlidir.. Kalbi kirli olanın niyeti temiz değildir. Bütün işler ona göre ayarlıdır.

Derdi ki:

• «Evliyanın alâmeti üçtür...»

a) «Üstün bir makam bulunca, tavazu vasfına bürünmek..

b) Kudretli, varlıklı zamanlarında zahid olmak..

c) Elinde ezici bir kuvveti olunca, insaflı davranmak..»

• «O, ne kötü kuldur ki; önce kalbi ve duyuları ile günah işler, sonra ona tam rücu etmez de, diliyle özür diler..»

Böyle demekle, şunu anlatmak istiyor:

— Kul, herşeyi Allah'tan bilecek.. Bilecek ki her şey, onun takdiri ile oluyor...

Şunu da kati bilecek ki, önüne çıkan bir işi yapmak veya yapmamak kendi gücü dahilinde değildir.. Yani aczini anlayacak..

Bilhassa, aşağıdaki Hadîs-i Şerîf'in manasına işaret edildiği açıktan anlaşılıyor..

Peyyamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyuruyor:

— Bir kul günahı işler, sonra kendisinin bir Rabbı olduğunu bilir, tevbe ederse, günahı bağışlanır..

En doğrusunu Allah bilir..

Şöyle derdi: Kendi günahlarının bağışlandığına iyice kani olmadan, hiç kimseyi ayıplaman senin için doğru olmaz.

Diyordu ki:

— «Bir Hak yolcusu mürid, daima salihlerle sohbet etmeli.. Sözde, işde ve huyda onları izlemeli.. gidişatını onlara uydurmalı..

Eviiya kabirlerini ziyarette kusur etmemeli..

Dostların ve arkadaşların hizmetine koşmalı.. Bunlar, onun için en faydalı şeylerdir.»

o

Birgün arkadaşlarına şöyle dedi:

— «Yırtık libas, yalnız er kişilere; bahadır gençlere yakışır...»

Aralarından biri şöyle sordu:

— Kimdir bu bahadır kişi?. Anlatır mısın?...

Şöyle anlattı:

— «Onlar, öyle kimselerdir ki, hiçbir şekilde, Allah'ı anmaktan gafil durmazlar. Allah hepsinden hoşnut olsun..»

Allah ondan razı olsun..

195. MAHFUZ NİSABURİ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, Mahmud..

Nisabur'lu Ebu Hafs'ın müridlerinden.. Nisabur'un büyük meşayihinden biri.. Hem de en ileri geleni..

o

Ebu Osman Hiyri'nin sohbetine devam etti.. Ona bir bağlandı; taa, ölünceye kadar yanından hiç ayrılmadı..

•

Yaşadığı asır, meşayihle doluydu.. Ama, bu onların içinde bir başka hale sahipti.

Vera' haline en çok sahip olan, ve geçmiş zatları en iyi izleyen bu zattı..

Hamdun Kassar, Selim Barusi ve Ali Nasrabazi'nin sohbetlerinde bulundu.. Bunlardan başka zatlarla da sohbette bulunmuştu...

Hicretin, 303 veya 304. —Milâdi, 915 - 916.— yılında, Nisabur ilinde vefat etti.. Ebu Hafs'ın yanına defnedildi...

•

Derdi ki:

• «Tevbekâr odur ki; gaflet halinden çok, taatına tevbe eder..»

• «Halka nefsani ve indi ölçülerine göre değer biçmeye kalk-

ma.. Sonra helâk olursun.. Sana düşen odur ki, halkın faziletini öğrenesin... Seni de iflâs halinde bilesin..

• «Kim bir müslüman için bir fitnelik düşünürse, asıl fitneye kapılan kendisidir..»

•

• «Kim rüşd yolunu bulmak isterse, ona gerekir ki.. Önce muvafakat yolundaki hatalarını düzelte... Muhalefet işi şöyle dursun..»

Allah ondan razı olsun..

●

196. TAHİR'ÜL-MAKDİSÎ

Allah ondan razı olsun..

Şam ilinde yetişen büyük meşayihten biri.. Hem de ora ili için ileri gelen, önder mevkiinde bir şeyh..

Zünnun-u Mısrî ile görüştü..

Yahya b. Celâ'nın sohbetinde bulundu.

Âlim bir zattı.. Şeyh Şiblî onun için şöyle diyordu:

— Şam ilinin ilim deryası...

•

Tasavvuf ehline sofi denmesindeki bir manayı şöyle anlatırdı:

— «Onlara sofi denmesinin sebebi, vecd levhaları ile örtülü olmaları ve fazilet örnekleriyle açılmalarıdır..»

•

Derdi ki:

— «Manevî hayat, yalnız o kimse içindir ki, üns döşeğine düşecek ve kuds köşküne yükselecek.....

Bu durumda öyle bir hal olacak ki, üns gelecek kudsünü örtecek; kuds gelecek ünsünü kapatacak... O içinde bulunduğu hali seçmeyecek.. İkisini de yitirecek ve yalnız **Kuddüs** olan Allah Taâlâ'yı müşahede edecek..»

— «Ona, yani Allah Taâlâ'ya çıkacak yollar, artık belirsizdir. Akıllı olana o düşer ki, avam halkın durduğu gibi dura..»

Allah ondan razı olsun..

●

197. EBU AMR DIMEŞKÎ

Allah ondan razı olsun..

Şam meşayihinden biri... Aynı zamanda, oranın büyük bir ilim sahibi..

Şam'da yaşayan bütün âlimler, önünde boyun eğerdi. Bilhassa hakikat ilmine dair meselelerde...

Ebu Abdullah b. Celâ'nın ve Zünnun-u Mısrî'nin bazı müridleri'nin sohbetinde bulundu.

Ruha, Cenâb-ı Hakk'a has bir kıdem izafe edenlerin reddine dair yazdığı bir kitabı vardır..

Hicretin, 320. —Milâdî, 932.— yılında vefat etti..

•

Derdi ki:

— «Velîlerin kerameti gizli kalmalı... Çünkü, Cenâb-ı Hak bunun böyle olmasını farz kıldı... Ta ki, halk yanılıp fitneye kapılmaya..

— Mucize açık olmalıdır.. Ta ki, hak zâhir olsun ve açıktan görülsün..»

•

Derdi ki:

• «Tasavuf odur ki, her görülen nakıştan yan çizile.. Ta ki, böylece noksansız olan zat müşahede edile...»

• «Hatırat gelir geçer, bir yanar bir söner.. Ama, bir makam ve bir aslî vatan sahibi için durum çok başkadır.. İnsana, aslî vatanı bir göründü mü, artık kaybolması mümkün değildir..

Birtakım hatıralara aldanan iddialıdır. Bu iddia sahibi sanır ki, her şey o bir yanıp bir sönen hatırattır ve onu arzu ettiği kadar kalacak sanır. Haliyle yanılır..

Ama, tam makamına yerleşende katiyyen iddia görülmez..»

Şöyle derdi:

— «Olan işleri umum halk için hoş görmek, mahabbet halinin sıhhatına delâlet eder.. Ama, onları havas kullara layık görmek yakışmaz..

Bu fani âlemde olan şeylerle, havas kullar kayıtlanmaya kalkılırsa, iş fitneye ve zülümata müncer olur.. En doğrusunu Allah bilir..»

Allah ondan razı olsun..

●

198. HÂMİD TİRMİZÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Bekir**.. Babasının adı, **Muhammed**..

Horasan ilinde yetişen meşayihin en önde gelenlerinden biri..

Ahlâkan çok temiz ve iyi idi.. Arkadaşları arasındaki idaresi dürüsttü..

Belh ilinin kendisinden önce yetişen büyük zatlarıyla tanıştı.. Bilhassa onlar arasında, Ahmed b. Hadreveyh gibi üstün vasfa sahip zatlar vardı.. Bundan başka büyük zatlarla da konuştu, görüştü..

Diyordu ki:

• «Nurlar sırlara yerleşince, dış duyular iyilik konuşmaya başlar..»

• «Cahillerin kalbinde evliya kerameti inkâra uğrar.. Sebebi de bilgilerinin hikmet gözelerine uzak oluşudur. Bir de sinelerinin hikmet alacak kadar geniş olmayışı...»

• «Veli iddasızdır.. Her halinden velâyet haline sahip olduğu gözüktüğü halde, o kendini gizlemeye çalışır. Anlayan anlar.

İddiacı, velâyet haline sahip olduğunu iddia eder, ama; her halinden münkir olduğu bellidir..»

Derdi ki:

• «Evliyayı küçük görmek, Allah'a karşı irfan duygusunun azlığına sebep olur.. Her makamın kendine has bir ehli vardır.. Kim bir makama çıkmak isterken, o makamın ehli kimselere saygı duymazsa, o makamın getireceği bereketten mahrum olur.. Ve çıktığı makam, yavaş yavaş kendisini helâke sürükler..»

Derdi ki:

• «Âlim odur ki, yaşadığı zamanların hiçbirinde, haddini aşmaya.. Hakk'ın çizdiği hududa gele ve orada kala, daha öteye geçmeye..»

• «Hangi müslümanı gözümde küçülttümse; buna ceza olarak, imanımın ve irfan duygumun azalışını buldum..»

• «Cemaatin vuslatına engel, esas delile sarılmadan, yersiz şeyleri delil edinmeleridir..

Bir de, had bir şekilde şehvete kapılmaları...

Bir de, haram yemeleri ve şüpheli şeyleri midelerine indirmeleri.»

• «Allah'ın emirlerine muhalefet ve zikrini kalbden atmak, iç alemin eğriliğindendir.»

• «Kalbin ve vaktin sana sermayedir. Ne var ki, sen kalbini, kötü zanlarla doldurdun..

Vaktine gelince, onu da üstüne düşmeyen meselelerle uğraşmak-

la geçirdin. Bu ne acı haldir.. Düşün bir kere, sermayeyi yitirene kim kâr getirebilir?..»

Allah ondan razı olsun..

●

12S. MUHAMMED VERRAK

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmetine nail eylesin..

Künyesi, Eb'ül-Hasan.. Babasının adı, Said..

Büyük meşâyihten biri.. Ebu Osman'ın en ileri müridlerinden..

Zâhir ilimlerinde tam bilgin.. Aynı zamanda kelâm ilminin inceliklerine bihakkın vâkıf.

Muamelâttan da çok iyi anlardı ve yapılan işlerin yanlış taraflarını düzeltmesini bilirdi..

Konuşmaları daha ziyade, kelâm ilmi ile alâkalı olurdu.

Hicretin, 320. —Milâdî, 932.— yılına varmadan irtihal etti.

Şöyle derdi:

• «Aftaki kerem odur ki, affettiğin din kardeşinin hatasını, aftan sonra bir daha anmayasın..»

Derdi ki:

• «Kötü o kimsedir ki, iç sıkıntısı duyduğun zaman, sana faydası dokunmaz.»

Kalbin hayatını anlatıyor:

— «Kalbin hayatı odur ki, hiç ölmeyen diri anıldığı zaman o ölmüş ola..»

— «Yaşayışın en güzeli, Hakk'la var oluna.. Hayat onunla buluna.. Başka yok...»

Şöyle diyor:

— «Biz ilk zamanlarımızda, Ebu Osman Hayri'n'in mescidinde kalırdık.. Günlerimiz daima kardeşlerimizi kendimize tercihle geçerdi..

Bize kötülük edeni, malum, yani âdet olan şekilde karşılamazdık.. Alışılan şeklin dışında karşılardık.. Hele nefsimizden yana olup, ondan intikam almak, hiç aklımıza gelmezdi..

O kötülük edenin yanına varır, özür dilerdik.. Tevazu gösterirdik.

Şayet kalbimize ona karşı bir hareket duygusu gelecek olsa, hemen gider, onun hizmetini görürdük.. Ta ki, içimizdeki o hakaret duygusu zail ola..»

○

Derdi ki:

— «Kul, önce nefsinden geçecek...»

Diyordu.. Sonunu da şöyle getiriyordu:

— «Bir kimse ki, nefsinden geçmez, hatta başkalarının da... Ve halkı görmeyi ki, kim bırakmaz, onun iç âlemi dirliğe eremez..

Nekadar doğru... Devam ediyor:

— «Asıl hayrı da göremez.. Hakk'ın ihsanlarına da nail olamaz..»

•

Derdi ki:

• «İlimler arasında en faydalısı, Allah'ın emrini bilmek.. Yasaklarını tanımak.. Vaadine inanmak.. Tehdidini sezmek.. Sevabını, cezasını öğrenmektir.»

• «En üstün ilim ise, Allah'ın zatına vukuf peyda etmek ve isimlerini, sıfatlarını tanımaktır..»

Şöyle anlatıyor:

• «Hak'tan ayrılık korkusu, onu sevenlerin nefislerini eritti.. İrfan sahiplerinin de, ciğerlerini dağladı...»

•

Derdi ki:

• «Halkla ülfet ha!.. Bu, manevi hayatımız için bir vahşettir...

— Onlara bağlanmak ahmaklık... Onlara dayanmak âcizliktir...

— Onlara itimat ve onlara güven ise, zamanı boşa harcamaktır..»

Allah ondan razı olsun..

●

200. ALİ DİNEVERİ

Allah ondan razı olsun..

Künyeleri: **Eb'ül-Hasan**.. Yukarıda yazıldığı gibi adı, **Ali**.. Babasının adı da, **Sehl**.. **Saiğ** de, derlerdi..

Büyük meşayihten biriydi..

Mısır'da ikamet etti. Ve orada vefat etti..

Vefat tarihi: Hicretin, 330. —Milâdî, 941.— yılıdır.

Cüsseli ve heybetli bir zattı.. Onu gören, korkar, ürperirdi..

Allah için yaptığı ibadetlerinde, tam bir samimiyet ve ihlâsa sahipti..

•

Derdi ki:

— «Mürid, dünyayı iki defa terk etmeli..

Önce onu, yani dünyayı, teraveti ve tazeliği anında, nimetler içinde yuvarlanırken bırakmasıdır. Bu halde iken, onun çeşitli yemelerini, içmelerini bırakmasıdır. Hatta içinde ne varsa..

Onun bu terki bilinince, kendisine ikram edilir... İşte ikinci terk bu anda meydana çıkar..

Onun bu terki de, halini gizli tutmasıdır.. Ta ki, dünyayı terki, dünya için olmaya.. Bu, onun dünyayı terkinden daha kötüdür. Sonra bundan daha büyük fitne olur mu?..»

•

Ona bazan açıktan belli olan şeylerin delâletiyle zâhirde belli olmayan zatın nasıl bilineceği sorulurdu.. Buna şu cevabı verirdi:

— «Böyle bir istidlâl ona karşı nasıl olur ki?.. Nasıl zâhirde görülen şeylerle görülmeyen bilinebilir?.. Ya bir de o görünmeyen için, ebedî bir benzerlik vasfına benzer vasıf yoksa.. O zaman iş çok daha başkalaşır..»

Derdi ki:

— «Özünü mahabbet-i ilâhiye'ye verene, belâ, mihnet yalnız içinde bulunduğu bölgeden değil, sair diyarlardan da gelir..»

Bir Âyet-i Kerîmede:

— **«Onlar, birbirlerine, sabrı ve Hakk'ı tavsiye ettiler...»** (103/3) Buyrulmuştu.. Bu Âyet-i Kerîmeyi okur ve şöyle derdi:

— «Bu duruma göre, ihvana gerekir ki, her nerede toplanacak olsalar, biri diğerine, Hakk'ı ve sabrı tavsiye ede..»

•

Derdi ki:

— «Nefsine olan düşkünlüğün, onun ölümüne sebep olur..»

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir. Allah ondan razı olsun.

●

201. İBRAHİM KASSAR

Allah ondan razı olsun..

Ebu İshak künyeli.. Babası, **Davud Kassar.. Rakkî** diyorlardı..

Şam ilinin büyük şeyhlerinden biri..

Cüneyd-i Bağdadî'nin akranından.. İbn-i Celâ'nın da.. Onlardan ayrılığı çok ömürlü oluşuydu...

Gerçekten uzun bir ömür sürdü..

Ve Şam'da yaşıyan pek çok meşayihle sohbet etti..

Devamlı bir yokluk içindeydi. Kendisini o hal içinde tecrid eylemişti..

Fakr haline sahip kimseleri de severdi..

Hicretin, 326. —Milâdî, 937.— yılında vefat etti.

•

Bu zat tavsiye eder ki:

— «Dünyadan iki şeyi sevesin:

a) Fakir kişi ile sohbeti.

b) Veli kula hürmeti..»

Bir basiret var.. Bir de basar.. Bunların biri öteleri görürse, öbürü daha öteleri görür.. Bunları şöyle anlatırdı, zımnen ikincisine sahip olmayı tavsiye ederdi.

— «Basar kuvvetlidir. Basiret ise zayıf..»

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir. Allah ondan razı olsun...

202. MÜMŞAD-I DİNEVERİ

Allah ondan razı olsun..

Zamanında yaşayan zatlar arasında üstünlüğü kabul edilirdi..

İbn-i Celâ ve daha üstün şeyhlerle sohbet etti, feyz aldı ve kendisi de onlardan biri oldu..

Evliya halleri ilminde ötelerden haber getiren bir görüşe sahipti..

Üstün hallere sahipti.. Bu yoldaki bahadırlığı açıktı..

Tam bir hal ehli oldu.. Ve.. Hicretin, 297. —Milâdî, 909.— yılında vefat eyledi..

Derdi ki:

• «Hakk'ın yolu uzak... Allah ile sabır zor iş..»

• «Evvelin ve âhirin hikmetini çözmeyi bilsen, evliyanın, mukarrabin zümresinin ilmine sahip olduğunu söylesen, yine de âriflerin derecesini bulamazsın...

Böyle oluşun devam eder; taa, özünü Allah'a teslim edinceye kadar, onun vekâletini kabul edinceye kadar, ve onun taksimine razı olup, vaadine inanıncaya kadar..»

• «Himmeti Allah olanı.. güçler, emri altına alamaz ve tehlikeler mülkiyetine geçiremez..»

• «Hangi Fakir'in huzuruna girsem; nesebimi unuturum.. İlimden yana boş olurum.. Marifet işlerinde ise yokluğa bürünürüm.

Ancak, böyle yaptıktan sonradır ki, onu görmemden bana varidat gelir, bana anlattıklarının faydasını bulabilirim..

Bir kimse, herhangi bir şeyhin yanına giderken, kendine has hazla giderse ondan alacağı hazzı kaybeder.. Onu görmekle birşey elde edemez. Onunla sohbetten umduğunu bulamaz.. Edeb erkânından istifade edemez..»

Derdi ki:

— «Seyahatlerimden birinde, yaşlı bir şahıs gördüm.. Hayır yüzünden okunuyordu..

— Bana nasihat et, öğüt ver.. Bir kelime ile olsun..

Dedim; şu nasihatı yaptı:

— Himmetin..

Onu koru.. Himmet bütün işlerin mukaddimesidir.. Himmeti temiz olanın, gayreti iyiye yönelen kimsenin, kalan yaptığı işleri de temiz olur.. Halleri ameller de düzelir..»

Derdi ki:

• «Hal olarak en güzeline sahip olan kimdir; bilir misiniz?.. Halkı görmeyi, nefsine uzak kılan.. Bir de: halvet hallerinde, iç âlemini Allah'a verebilen.. Onun emrine riayet ettirebilen.. Ve bütün işlerde Allah'a güvenen...»

• «Enbiya ervahı, keşif ve müşahede halindedir.. Evliya ervahı ise, yakınlık ve ittıla..»

• «Yirmi yıl olur ki, Allah ile olurum; kalbimi yitirdim.. Ve bir şeye ol demeyi terk ettim.. Bunu da terk edeli yirmi yıl oldu.. Bunları Allah'a karşı edebim icabı yapıyorum..»

Bazıları:

«Allah ile olurum; kalbimi yitirdim...»

Cümlesini şöyle izah ediyor:

— O, önce kalbine dalmıştı.. Sonra kalbini attı, Allah'a vasıl oldu...

— «Bir şeye ol, demeyi terkettim...»

Cümlesini ise şöyle izah ediyorlar:

— O, duâsı makbul bir zattı.. Her ne zaman duâ etse icabet edilirdi..

Önceleri böyleydi; ama sonraları işi, tamamen Allah'a havale etti.. Duâyı bıraktı.. Allah'ın dilediği oluyordu; kendisinin değil..

• «Yanımızda biri vardı.. Maddî şeylere karşı ilgisini azalttı.. Azalttı. Bir günlük gıdasını,, beş dirheme kadar indirdi.. Daha da indirdi.. Sadece su içmeye başladı..»

•

Bir gün ona şöyle sordular:

— Fakir —velî manasına alınır— acıkınca ne yapar?.

Şu cevabı verdi:

— «Namaz kılar..»

— Ya namaza gücü yetmezse?...

Diye sorulunca şu cevabı verdi:

— «Uyur...»

— Ya uyuyamazsa?...

Diye sordular.. Buna da şu cevabı verdi:

— «Allah Taâlâ fakire şu üç şeyden birine reva görür:

a) Manevî bir kuvvete sahip kılar; o zaman maddî gıdalara muhtaç olmaz..

b) Maddi gıda nasip eder..

c) Ya da canını alır..»

En doğrusunu Allah bilir..»

Allah ondan razı olsun..

●

203. EB'ÜL HASAN HAYRÜN NESSAC

Allah ondan razı olsun..

Aslen Samerrâ'dan.. Ama o Bağdad'da ikamet etti..

Mürşidi Ebu Hamza Bağdadî idi.. Sohbetine devam etti.

Serî Sakatî ile görüştü..

Ahmed Nuri'nin çağdaşı idi..

Şiblî ve Havas bunun meclisinde tevbe etti..

Çok yaşadı.. Bir rivayete göre yüz yirmi yıl...

●

Onun mübârek sözlerinden:

— «Sabır er kişilerin ahlâkıdır. Rıza ise, kerem sahiplerinin ahlâkıdır..»

— «Kulu gayelerin gayesine ulaştıran amellerin en iyisi şunlardır:

a) İnsanın kendi kusurunu görmesi..

b) Hakk'ın kuvveti ve kudreti karşısında aczini itiraf etmesi..

c) Zaaf halini idrâk..

Hazret-i Musa'ya ait bir hikâyeyi şöyle anlatıyor:

— «Bir gün Musa -aleyhisselâm- Beniisrail'den bir topluluğa bir kıssa anlatıyordu; aradan biri dayanamadı bir sayha attı. Musa -aleyhisselâm- ona çıkıştı.. Cenâb-ı Hak, bunun üzerine ona şu vahyi gönderdi:

— Niçin çıkıştın.. Onlar güzel ve hikmetli işlerimi duyar mest olurlar. Verdiğim cevde kapılır, sayha atarlar.. Kullarımın bu haline neden engel olmak istersin?»

Allah ondan razı olsun..

●

204. EBU HAMZA HORASANÎ

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmetine naîl eylesin..

Anlatıldığına göre, asıl Nisabur ilinden.. Nisabur'un da Mülkâbâd nam mahallesinden..

Hayatlarına kavuştuğu Bağdad meşayihinin çoğuyla görüştü, sohbet etti..

Cüneyd Bağdadî'nin akranı idi..

Ebu Türab Nahşebî ve Ebu Said Harraz'la seferlere çıktı.

O zamanda yaşayan meşayihin, en güzel fetva vereni idi..

Dinî inceliklere en aşinası idi..

Vera' işinde en önde geleni idi..

Hicretin, 309. —Milâdın, 921.— yılında vefat etti..

•

İmam Ahmed'in bağlı olduğu zatlardan biri de buydu.. Tasavvuf la ilgili meselelerde bu zata danışmadan cevap vermezdi.. Sorulan meseleyi buna arz eder ve:

— Bu hususta ne dersin ya sofi?..

Derdi.. Bilhassa tarikatla ilgili mevzularda..

•

— «Bir aba içinde ihramlı olarak bin fersahlık yol kat ederim.. Bu yolculuğu her yıl yaparım..

Her ne zaman ihramdan çıksam tekrar yeniler, o çıkışıma kefaret olarak birkaç yıl yoluma devam ederim..»

Yukarıdaki cümlede bu zata aittir.. Yukarıda geçen: «Bir aba içinde yolculuk..»

Cümlesi, bu yolda manen tecrid âlemine geçen bir velî'nin kâinattan sıyrılışına işarettir..

«Her ne zaman ihramdan çıksam yenilerim..»

Cümlesi ise şu manayı taşır:

— «Her ne zaman bir şehevî şeye meyletsem, hemen tevbemi yenilerim..»

Allah ondan razı olsun..

●

205. EBU ABDULLAH SANCÎ

Allah ondan razı olsun..

Adı, **Hüseyin**.. Babası, **Abdullah**.. Dedesi, **Ebubekir**..

Basralı... Oranın büyüklerinden biri..

Evinin zemininde bir çilehanesi vardı.. Oraya bir girdi; tam otuz yıl.. Hiç çıkmadı.

Müçtehid idi.. Devamlı içtihad yapardı.. Hiç durmadan, yeni yeni İslâmî fikirler ortaya atardı..

Onun bu yeni görüşleri, yenilik taraftarı olmayan âlimleri ürküttü... Neticede, Basra'dan sürdüler.

Sus'a geldi.. Burada vefat etti.. Kabri oradadır. Herkes tarafından bilinir, ziyarete açıktır.

Tasavvuf ve Usul ilimlerine vâkıftı.

Vera' haline sahipti. Hitabeti güzeldi.

o

Derdi ki:

• «Açıktan semağ cefadır.. Semağ âleminin güzeli odur ki; manası, yalnız dinleyenin zihninde canlana...»

• «Herhangi birşey, seni diğer bir şeyden almasın... Ancak alan öbüründen çok üstün, çok kâmil ve sana göre pek yüce ise müstesna.

Şayet alınan, önceki şeyin dengi veya daha dûnu ise, değmez.. Seni öncekinden almasın..

Yine de hüküm, kalbe ağır basanadır... Vesselâm.»

• «Halk, baştan sona; gizli varlık uğruna, özlerine arız olan bir iddiaya müptelâdır. Ne olduğunu bilmemiş ve görmemişlerdir.

Şayet o gizli varlığın şuhudu onları heybet gölgesi altına alacak olsa derhal susarlar.. Başlarını önlerine eğer ve hiç olurlar..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şefaat konusunda:

— **Şefaat içinim, şefaat edeceğim..**

Hadis-i Şerifindeki mana gibi açık bir durum belirtirlerdi.. Ama bu gibi kati ifadeyi ondan başkası kullanamazdı.. Şayet o halk da iddialarında sadık olsalardı; müşahede anında kaybolmaz, yukarıdaki Hadis-i Şerifin manasındaki katiyete benzer bir ifade kullanırlardı.»

o

Garibi anlatıyor:

— «Garib odur ki, vatanında oturduğu halde, ondan uzak görüne.. Sebebi de meşrebine uygun kimselerin orada azlığıdır..»

Allah ondan razı olsun..

●

206. EBU CAFER HAMDAN

Allah ondan razı olsun..

Lâkabı, **Ebu Cafer'di**.. Esas adı da, **Ahmed**.. **Hamdan**, babasının adı..

Dedesi, **Ali**.. Dedesinin babası, **Sinan**..

Allah hepsinden razı olsun ve rahmetini onlardan esirgemesin..

O, Nisabur ilinin büyük meşayihinden biriydi..

Ebu Osman'ın sohbetinde bulundu.

Ebu Hafs'la da görüştü..

Tam bir vera' haline sahipti.. Allah'a karşı, sevgi ile karışık bir korku içindeydi..

Son yıllarını Mekke'de mücavir olarak geçirdi.. Bu, tam yirmi yıl aralıksız devam etti.

Harem-i Şerifte bulunduğu sıralarda; kendisinden başka birçok meşayih de orada bulunuyordu. Ama bu onlar arasında bir taneydi.

Hicretin, 311. Miladî, 923.— yılında vefat etti.

•

Derdi ki:

• «Taat kılanlar, taatlarını çok gördükleri takdirde; yaptıkları taat kendileri için, asilerin isyanından şerli olur ve isyandan daha fazla, bu taatın zararını görürler.. Bu hal, tıpkı günaha tevbe edenin gafleti, hatasından daha şerli olacağı gibi..»

• «Aside bir hata görürsün veya duyarsın... Bu bir zandan ileri gitmez.. Bu zannın da ancak bir günah olabilir.. Bu durumda ona kızarsın..

Ya senin çok günahları n'olacak... Onlar için nefsine neden kızmazsın?.. Halbuki o hataları gerçekten yaptığını biliyorsun..»

• «Bir kimsenin kalbine, azamet-i Hak yerleşirse: kulluk yoluyla, Allah'a intisabı olan herkese saygı duyar..»

• «Özünü, başka şeylerden alıp; Allah'a bağlananın alâmeti odur ki; dünyanın musibetleri ve diğer şeyleri, onu Allah'tan alamaya..»

Allah ondan razı olsun..

●

207. EBU BEKİR ŞİBLİ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, **Cahder**... Ama kabri üzerinde şu satırlar yazılıdır:

— Cafer b. Yunus.. Aslen Horasanlı.. Bağdad'da doğdu .. Ve orada yetişti..

Daha evvelce de anlatıldığı gibi, Hayr'ün - Nessac'ın meclisinde Hakk'a döndü.. Ve hakikatı buldu..

Cüneyd-i Bağdadî'nin sohbetinde bulundu... Ona muasır büyük meşayihle de çok çok sohbetler etti..

Üstün bir kabiliyete sahipti... Her gördüğü zattan nasibini bol bol aldı.

İlim ve hale sahibti.. İç âlemi zengindi..

İmam Malik'in mezhebi üzerine fetva verirdi. Kendisini de öyle yetiştirmişti. Çokça hadis yazdı.

Tam 87 yıl yaşadı.. Hicretin, 334. —Milâdî, 945.— yılında vefat etti..

Bağdad'da defnedildi.. Kabri, Makbere-i Hizaran'da...

Yeri belli.. Daima ziyaret edilir.

•

İlk zamanlarında çokca çalışırdı..

Şöyle anlatırdı:

— «Şu kadar yılın, şu kadar gecelerini ayık geçirmek için, hey gözüme tuz sürerdim. Gözlerim; uykuya değil, ayıklığa alışsın diye.

Bazan beni uyku kaplardı... Uykuyu sezer sezmez, mili kaptığım gibi doğru tuz sürmeye.

•

Şöyle derdi:

— «Velîlerin ilmi bir başkadır. Eğer onların ilmini, zâhir âlimleri ilmine benzetecek olursan; bu onları töhmet olur..»

Bir gün ondan, Ebu Türab Nahşebî'nin bir halinin şerhini istediler; bu sebeple şöyle bir soru tevcih ettiler:

— O, bir gün çölde kaldı. Acıkmıştı.. Aniden çölü taam dolu gördü.. Ne buyurursunuz?..

Şöyle anlattı:

— «O bir kuldur; kendisine şefkat gösterilmiş... Bulduğu bu makam tahkik makamı değildir.. Eğer öyle olsaydı; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin buyurduğu gibi olurdu.. O şöyle buyurmuştu:

— Ben Rabbımın katında sayeban olurum.. O bana yedirir ve içirir..»

•

Bir gün ona:

— Bir şahıs ne zaman mürid olabilir?.. diye sordular.. Şu cevabı verdi:

— «Onun hali hep aynı olacak... Yani seferde ne ise, hazarda da o... Açıkta ne ise, gizlide de o... Bir değişiklik olmayacak..»

•

Bir gün ona dediler ki:

— Bize dünyayı anlatır mısın?.

Şöyle anlattı:

— «İçi kaynayan bir kazan... Ağzına kadar dolu bir lağım...»

•

Bir münâcâtında şöyle yalvarıyordu:

— «Allah'ım, halk seni; nimetlerinden ötürü sever.. Halbuki ben, seni verdiğin belâ ile de severim..»

Derdi ki:

— «Evliya, yüce himmetleri sayesinde Cenâb-ı Hakk'ın da yardımı ile vasıtaların gücünü ezdi.. Öyle ki, tesir edemez hale getirdi.. Böyle olmayıp, peygamberlere olduğu gibi; vasıtalar kendilerine verilen güçle onlara yüklenseydi, imkânı yok dayanamazlardı..

Peygamberlerin başına gelen işlerin zerresi onlara keşfolsa, derhal yok olurlar ve takatları kesilir..»

•

Bir gün dalmıştı aşk âlemine.. İkindi namazı vaktini biraz geçirdi.. Kılmaya başlarken gün batmaya az kalmıştı.. Bir ara kendine geldi.. Neşeliydi.. Bir yandan gülüyor, bir yandan da şu beyti terennüm ediyordu:

«Bugünkü aşkımdan namazımı da unuttum;
Gecemi, gündüzümü bilemez oldum..»

•

Bir gün şöyle demişti:

— «Hangi sıddik'ın ki bir kerameti yoktur; o yalancıdır.»

Bu cümlesi yankı yaptı.. Tımarhaneye attılar.. Aklından zoru var sanıyorlardı.. Vezir geldi; ona şöyle bir tarizde bulundu:

— Hani her sıddik'ın bir kerameti var, diyordun.. Yoksa, yalancı olduğunu söylüyordun. Hani seninki?. Göster kendini ve kurtul..

O, bu cümleyi gayet sakin dinledi.. Sonra:

— «Benim de var. Allah'ın emrini yapmaya, nehyinden kaçmaya muvaffak oluşum.. Yetmez mi?.»

•

Derdi ki:

— «Hak yolcusunda fetret olmaz..

İrfan sahibinde ise Hakk'ın gayrı ile alâka ve bir bağ olmaz..

Mahabbet ehlinin bir şekvası olmaz.. Sadık kişinin iddiası olmaz.. Allah'tan korkanın da bir kararı olmaz..

Halkın bu hali ne?.. Onlar için de Allah'tan firar olmaz...»

Zamanında yaşayan halkın çoğunu muhatap kabul eder ve şöyle derdi:

— «Siz kabirler gibisiniz..»

Sebebini sordular, şöyle anlattı:

— «Çünkü sizin herbiriniz, ayrı ayrı, elbisesinin içine gömülü..»

Bir gün yanına biri geldi ve şöyle dedi:

— Biz kendimizi ölüler arasında sayıyoruz.. Nasıl?...

Cevap olarak şöyle buyurdu:

— «Doğru; çünkü cahiller arasındasınız.. Cahiller ölüler gibidir.. Ama ârifler de uykudalar..»

Biri yanına geldi ve şöyle dedi:

— Elbiseni eskittin; yırttın.. Bayram da geliyor.. Herkes süsleniyor, sen bu haldesin..

Bu sözü söyleyene şu karşılıkta bulundu:

— «Bu fakirin süsü, fakrıdîr.. Ve içinde bulunduğu fakr haline sabrıdır.»

•

Derdi ki:

— «Gün batarken niçin sararır?.. Çünkü, O ancak, noksansız ve tamam olan bir makamdan atıldığı için sararır.. Kendisini o hale düşüren makama olan korkusundan sararır..

Mümin de böyledir.. Onun da dünyadan ayrılacağı zaman rengi sararır.. Çünkü o da makam sahibinden çekinir.. Nasıl karşılanacağını bilemez..

Gün doğduğu zaman çok aydın doğar.. Mümin de kabrinden kalktıkta, yüzü öyle nurludur..»

Bir gün ona biri geldi:

— «Sen nesin?» diye sordu.

— «Ba harfi altındaki nokta.. cevabını aldı.. Bu cevab üzerine, o adam şöyle dedi:

— Bu durumda sen Hakk'ın övdüğü şahidlerdensin... Ancak, herhangi bir şeyi nefsine mal etmemen de şart..

•

Ona bir gün biri geldi.. Gecim darlığından şikâyet etti, dedi ki:

— Efendim, geçimleri üzerinde olan ayalim çoğaldı.. Gücüm de kalmadı.. Bana bir yol?..

Şu emri verdi:

— «Hemen evine git.. Kimin rızkını sana bağlı görürsen, hepsini kapı dışarı at... Ve... Kimin ki rızkını Allah'a bağlı görürsen, o da evde kalsın..»

Ona bir başlık, bir sarık, ya da bir cüppe hoş görünseydi... Hemen dürer, büker, ateşe atar yakardı.. Ve gerekçesini de şöyle izah ederdi:

— «Nefsin meylettiği ne olursa olsun, derhal yok edilmesi vacib olur..»

Yaptığı bu işi yerinde bulmayanlardan biri şöyle dedi:

— Yakacağına dağıtsan nasıl olur ki?..

Şu karşılığı aldı:

«Onun sureti bâki kalır.. Nefis onu kimde görse, gözü peşine takılır..

Bu sebeple onu yok etmek için, en seri çare yakmaktır. Bu, Hakk'ın emrine, bir an evvel teslim sayılır..»

Daha sonra İbrahim -aleyhisselâm- peygamberin bir hikâyesiyle sözlerine devam etti:

— «İbrahim Peygambere sünnet olma emri geldiğinde hemen o anda eline geçen iki ağızlı nacak —balta ile— kendini sünnet etti..

— Neden beklemedin, ustura bulsaydın?..

Dediler de, şu karşılığı verdi:

Allah'ın emrini yerine getirmekte geç kalmak, büyük günahtır..»

•

Engin mana taşıyan bir cümlesi de şöyleydi:

— «Hiç rahatım yok.. Bu halim, yeryüzünde Allah'ı zikreden tek kişi görünceye kadar devam eder..»

Bazı zatlar, bu cümleden kasdı; şuhud âlemini arzulayış, diye mana veriyor.. Demek istiyor ki:

— «Ben şuhud âlemine dahil olmadıkça rahatı bulamam..»

Bu doğru bir mana olabilir.. Çünkü şuhud âleminde zikreden olmaz.. Zikir ancak hicap ardındakilere olur..

Sonra zikir bir delildir. Medlûl görülünce delil düşer.. Görülmez bile. Hatta akla, hatıra dahi gelmez..

— Tasavvuf ehli neden sofî adını aldı?...

Diye sordular da şu cevabı verdi:

— «Onlarda, nefsanî varlıklarından bir bakiye kaldı da ondan.. Böyle olmasaydı, isimleri silinir, adları geçmezdi..»

Tevhid halini anlatıyor:

— «Tevhid halinin zerresini idrâk eden kimseye bir yaban kirazını dahi taşımak ağır gelir. O kadar güçsüz düşer..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse; herhangi bir talebini nefsanî duygularını tatmin için yapıyorsa, tevhid hali ona göre değildir. Tevhid halini arzulayanın talebi, Hak Taâlâ için olacak.. Tevhid hali, ancak bunun için olabilir..»

•

Ebubekir Dineveri, Şibli'nin hizmetçisi idi.. Ondan duyduğu bir vakayı anlatıyor:

— Şiblî bana, vefatına yakın şöyle anlattı:

Velâyet günlerimden birinde, birine bir dirhem kadar zulmettim.. Hakkı bende kaldı.. O bir dirheme karşılık sahibi hayrına bin misli dağıttım.. Ama kalbimde ondan daha büyük günah izi yok..»

İrfan sahibini anlatıyor:

— «Ârif kişi, Hakk'ın gayrını düşünemez. Ondan başkasına ait olan bir sözü söylemez.. Sonra... Kendisi için ondan gayrı bir koruyucu da tanımaz..»

•

Derdi ki:

— «Mahabbet ehli konuşmazsa helâk olur.. Ölür..

İrfan sahibi de konuşunca helâk olur.. Ölür..»

İrfan sahibi için konuşan bir başka zat da, şöyle diyor:

— Ârif kişi, konuşunca dinleyeni helâk eder. Konuşmayınca da kendini..

•

Bir gün, mescidde, imama uymuş namaz kılıyordu.. İmam efendi:

— **«Eğer dilersek sana vahyettiğmizi gideririz..»** (17/86)

Meâlini taşıyan Âyet-i Kerimeyi okudu.. Bunun üzerine Şiblî bir bağırdı; nerede ise ruhunu teslim edecekti..

Namazdan sonra durumu sordular; şöyle anlattı:

— «Bu, Allah Taâlâ'nın, sevdiklerine hitabı.. Ya bizim gibilere olsaydı nasıl olurdu?.»

•

Pek az uyurdu.. Bu yüzden onu levmettiler..

Duydu; şöyle dedi:

— «İşittim ki, Hak Taâlâ şöyle buyuruyor:

— Uyuyan gafil olur. Gafil olan da, nurumdan perdelenir..»

— Bu cümleyi; kendime söylenmiş kabul ediyorum.. İşte gözlerime, tüz sürmemin sebebi.. Onu, uyumamak için sürerim..»

•

Hasrî, onun müridleri arasında idi. Henüz halkaya yeni dahil olduğu günlerin birinde, ona şöyle dedi:

— «Bu cumadan, gelecek cumaya kadar; kalbine, Allah'ın zatından gayrı bir şey geliyorsa; benimle oturmak sana haramdır..»

Şöyle derdi:

— «Kâbe'de; —Beyt-i İlâhi'de— İbrahim -aleyhisselâm- Peygamberin eserleri görülmektedir. Ama kalbde, Hakk'ın eserleri müşahade edilmektedir.»

— «Kâbe'nin duvarları var.. Kalbin de duvarları var.. Kâbe'ninki taştan yapmalı... Ama kalbin ki, Allah'a akrşı elde edilen marifet madenlerinden.»

•

Derdi ki:

Bir gün, Mecnun Benî Amir'e sordular:

— «Leylâ'yı hala seviyor musun?..»

— Hayır!..

Cevabını verdi; tekrar:

— «Niçin?.. diyerek sebebini sordular.. Bunu üzerine Mecnun şöyle anlattı:

— Leylâ, vuslat için bir vesile idi.. Şimdi vesile ortadan kalktı. Ben Leylâ oldum.. Leylâ da ben..

•

İbn Beşşar, bu zata kızardı.. Hatta toplantılarında:

— Şiblî ile oturmayınız!.. diyerek, onun sohbetine gidenlere mani de olmuştu..

Aklına koydu; Şiblî'yi imtahana geldi:

— Beş devenin zekâtı nedir?.. diye sordu..

Şiblî cevab vermek istemedi.. Sustu... İbn Beşşar, ısrar edince şöyle buyurdu:

— «Şer'i ölçülere göre bir koyun.. Vacib olan bu... Ama bizim gibiler için hüküm başka.. Hepsini vermemiz gerek..»

İbn Beşşar, tekrar sordu:

— Bu dediğinde kime uymaktasın.. İmamın kim?..

— «Hazret-i Ebubekir... Ona uyuyorum.. Allah ondan razı olsun.. O ki, neyi varsa, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize getirdi:

— Çocuklarına ne bıraktın?..

— Allah'ı ve Resulünü...»

İbn Beşşar bu cevabı beğendi.. Sesini çıkarmadan çıkıp gitti. Artık bu hadiseden sonra, **Şibli**'nin sohbet toplantısına katılana mani olmadı..

•

— «**Müminlere söyle; gözlerini** —harama— **kapasınlar..**» (24/30) meâline gelen Âyet-i Kerimeyi okur; şöyle tefsir ederdi:

— «Bu Âyet-i Kerimede geçen söz; hem baş gözü, hem kalb gözüdür..

Bu baş gözünü, Allah'ın haram kıldığı şeylere bakmaktan korumalıdır; kalb gözünü de, onun zatından gayrı şeylere kaymaktan...»

•

— «**Ancak, Allah'a selim kalb getirenler..**» (26/89)

Âyet-i Kerimesini tefsir ederken de, şöyle derdi:

— «Bu kalb İbrahim -aleyhisselâm- peygamberin kalbidir.. O ahde hiyanet etmedi.. Vefa gösterdi.. Olmakta devam eden şeylerin takdirine karşı bir dargın tavır takınmadı..

Onun kalbi, ahde hiyanet, takdire karşı gelme gibi hastalıktan salimdi..»

•

Bir gün ona:

— «**Belâ ehli kimseleri görürseniz, Rabbınızdan âfiyet dileyiniz.**» Manasına gelen Hadis-i Şerifi okuyup şerhini sordular ve:

— Burada, belâ ehli diye anlatılan kimseleri bize açıklar mısınız?..

Dediler.. Şöyle açıkladı:

— «Onlar, Allah Taâlâ'dan gafil olan kimselerdir..»

•

Bir bayramdı.. Altlı üstlü iki yeni elbise diktirip giydi. Dışarı çıktı. Baktı ki, insanlar; birbirine hep yeni elbisesi için selâm veriyor.. Eski giyenlere pek bakan yok..

Hemen eve döndü; elbisesini çıkardı, tandıra atıp yaktı...

— Neden böyle yaptın?. dediler; şöyle anlattı:

— «Onların taptığı şeyi yakmak istedim..»

Sonra, mavi ile siyah karışımı bir eski elbise bulup giydi..

•

Ona ermişlerden bir fakir gelse, hemen ona:

— «Verecek bir haberin var mı?.. Bir iz buldun mu?..» diye sorardı... Sonra da şu şiiri okurdu:

«Sorarım çok defa:
— Leylâ'dan var mı bir haber?..
Bize desin ki, o nerdedir, nerede konaklar.»

Daha sonra kalbine eğilir ve şöyle derdi:

— «İzzetine, celâline yemin olsun; iki cihanda senden başka haberci yoktur..»

•

Bir gün, yine bir vecde gelmişti; şöyle dedi:

— «Güneşlerin güneşi de olsa, yine de hiç... Hakk'ın nuru önünde karanlıktır... Hem pek... Evet böyledir... Ne zannettin?...»

•

Rivayet ederler ki:

— Şibli'nin meclisine devam eden bir sâlih kişi vardı.. Zikir esnasında bir sayha etti.. Bu meclisi, Dicle kıyısında yapıyorlardı... Şiblî, onu kolundan tuttu, nehre attı ve şöyle dedi:

— «Eğer attığı sayhada samimî ise, Allah Taâlâ onu; Musa'yı -aleyhisselâm- kurtardığı gibi kurtarır.. Şayet yalandan yaptı ise, Firavun'u nasıl boğdu ise onu da boğar..»

Şöyle derdi:

— «Bir kimse; sırf mücahede ile, Hakk'a vasıl olacağını sanarsa yanılır.. Ama onu Hak Taâlâ taleb ediyorsa, kolayca vasıl olur..»

Daha sonra şu şiiri okudu:

«Ey Süreyya'yı Süheyl ile nikâhlayan;
Onlar nasıl birleşir; Allah uzun ömür versin..
Süreyya Şam'dadır, isterse sızlamasın;
Süheyl, de Yemen'dedir, isterse sızlasın..»

Allah ondan razı olsun..

●

208. EBU MUHAMMED NİSABURİ

Allah ondan razı olsun.. Garik-ı rahmet eylesin..

Esas adı, **Abdullah..** Babasının adı, **Muhammed Mürtaiş..**

Ebu Hafs, Ebu Osman ve Cüneyd Bağdadî'nin sohbetinde bulundu...

Bağdad'da ikamet etti.. Ve Bağdat meşayihi arasında bir tane oldu..

Derler ki:

— Tasavvufta Bağdad'ın şayan-ı hayret zatı üç tanedir. Şiblî, Mürtaîş ve Cafer Huldî...

Daha sonra da sahip oldukları hallere göre şöyle sıralarlardı:

a) Şiblî, işarette üstad idi..

b) Mürtaiş, mükâşefe bahsinde öndeydi..

c) Cafer Huldi ise, hikâyelerde birinciydi..

Şevniziye mescidinde ikamet ederdi..

Vefatı Bağdad'da vuku buldu.. Yıl Hicretin, 28. —Milâdî, 939.— yılı idi..

•

Derdi ki:

• «Kalbin; Allah'ın zatından gayrına meyletmesi; kula bir cezadır ki; Allah Taâlâ, bu cezayı ona veriyor..»

• «Eşyanın hakiki yüzü gitti... Şimdi sadece isimleri kaldı..

İçler iddia dolu.. Konuşan diller fasih... Hep o içteki iddiaları anlatıyor.

Yakında hepsi yok olacak.. Ne bu diller kalacak, ne de o yersiz iddialar..

Konuşan dil bulunmayacak..

İddiasında isabetli kimse de kalmayacak..»

•

Derdi ki:

— «Müslim'i halk sever.. Onların sevgilisidir..»

Mumin için şöyle derdi:

— «O da halka karşı istiğna içindedir..»

Ramazan ayının son on günüydü.. Mescitte itikâfa çekildi..

Orada birtakım âbidler vardı... İbadet ediyor ve gece namazına kalkıyorlardı.. Hafızlar da Kur'an okuyordu...

Bunları gördü.. İtikafı yarıda bırakıp çıktı.

Sebebini sordular, şöyle anlattı:

— «Gördüm ki onlar; yaptıkları ibadete güveniyor.. Taatları gözlerinde büyüyor..

Bu durumda, bana oradan çıkmak düştü...

Korktum... Onların bu halleri dolayısiyle, başlarına belâ yağmasından korktum...»

Allah ondan razı olsun..

●

209. EBU ALİ RÜZBARÎ

Allah ondan razı olsun..
Adı, Ahmed.. Babasının adı, Muhammed..
Kisra soyundan. Bağdad'da dünyaya geldi; Mısır'da ikamet etti.. Mısır'ın şeyhi oldu ve orada vefat etti..
Vefat tarihi: Hicretin, 322. —Milâdî, 933.— yılı...
Kırafe'ye defnedildi.. Kabri, Zünnun'a yakındır..

•

Cüneyd Bağdadî, Nurî, Ebu Hamza Bağdadî gibi büyük zatların sohbet toplantılarına katıldı ve feyz aldı..
Hafız derecesinde bir muhaddis idi...
Çok kibar bir zattı.. Tarikat işlerinde de derin bir irfan sahibi idi.
Kendisine yetiştiren meşayihle övünürdü...
Derdi ki:
— «Tasavvufta şeyhim Cüneyd Bağdadî..
Fıkıhta üstadım Ebulabbas b. Süreyc..
Edebimi de, Saleb'den öğrendim..
Hadis-i Şerif ilmini de İbrahim Harbî'den talim eyledim..»
Allah hepsinden razı olsun..

•

İşareti şöyle anlatırdı:
— «İşaret, işaret edilen zattan gelecek, vecd halini tazammün eden durumu beyan etmektir..
Şunu da unutmamalı ki, aslında işaret, illetlerle doludur.. İllet ise, hakikatlara çok uzaktır..»
Bir gün ona soruldu:
— Biri var.. Çalgı dinliyor.. Birşey diyenlere de şöyle söylüyor:
— O benim için helâl.. Çünkü ben öyle bir dereceye ulaştım ki, artık bu gibi karışık şeyler bana tesir etmiyor..
Dinledi, şu cevabı verdi:
— «Evet ulaştı.. Ama nereye?. Cehenneme.»

•

Derdi ki:
— «Tecrid lisanı var ya.. Eğer tevhid ehli o dille bir konuşsa, Hakk'ı sevenler hep ölürdü..»
— «Eşyaya bak.. Zuhur etmekte olan işleri ve halleri gör.. Bilmem ki, sen onları nasıl müşahede edersin?..
Onlar, kendi varlıklarından fena bulurken; onunla fena bulurlar..

Hem eşya ondan nasıl kaybolur ki?.. Vasıflarını gösterirken, onunla zuhur etmekte ve kendini onunla göstermektedir.

Kısacası, Hakk'la zuhur etmekte ve yok olurken yine onunla yok olmakta ve ona gitmektedir... Demek istiyor.

Hiçbir şeyin müşahede edemediği zat sübhandır.. Ve ona gizli birşey olmayan zat sübhandır..»

•

Derdi ki:

— «Kalbler ki, Zat-ı Hakk'ın müşahedesine iştiyak duydu.. Onlara birtakım isimler doldurdu..

Kalbler artık o isimlere daldı; onlarla avundu.. Hak Taâlâ ise, tecelli anlarında zatını bu şekilde gizledi..

Sonra:

— **«Güzel isimler Allah'ındır.. Onlarla, ona dua ediniz..»** (7/180)

Meâline gelen Âyet-i Kerimeyi okudu... Ve:

— «Dua ediniz..»

Cümlesini şöyle tefsir etti:

— «Hakikatları idrâk etmek üzere orada durunuz.. İsimleri öte aşmayınız...»

İsimlerin hilkat sebebini anlatıyor:

— «Hak Taâlâ onları halk için izhar etti... Ve onlar için meydana çıkardı..»

Ta ki, Hak âşıkları onlara dalıp sükûnet bulalar.. Ârifler ise üns ve ülfet...»

•

Derdi ki:

— «Müşahede kalblere hastır.. Keşif ise sırların işidir.

Basiretlere, yani kalb gözlerine, muayene düşer.. Dış gözlere de, zâhirdeki eşyayı görmek..»

Şöyle derdi:

— «Nefsine, bir defa olsun; lâyık olduğu hadden fazla kıymet biçerek bakan kimse, kâinatta mevcut eşyanın hiçbirine, ibret nazarı ile bakamaz..»

•

Şu cümlesi de iddia sahipleri için:

— «Bir kimse bir defa dahi, manevî bir halin iddiasına kalksa, cümle hakikatlardan soyunur.

Şayet o iddia sahibi haklı olsaydı; iddiaya lüzum kalmazdı.. Hakikat onda dile gelirdi.. Haliyle iddia etmeye ihtiyaç duymazdı..

Biri birgün tasavvufu sormuştu; şöyle anlattı:

— «Tasavvuf sevgilinin kapısına çökmektir... İsterse kovsun... Ta-

savvuf; uzaklığın kederlerini, acı tadını tattıktan sonra; yakınlığın tadına ermektir.. Safiyetini bulmaktır..»

Şöyle derdi:

— «Biz birtakım insanlara kavuştuk... Onlar bir sohbet için buluşurlardı.. Ama zâhirde; aralarında bir sözleşme olmadan. Sohbet bitince dağılırlardı; ama:

— Dağılalım mı, kalalım mı?.. diye bir konuşma, müşavere olmadan...

Onların kalbleri hep bir atardı.. Ne büyük insanlardı...

Allah hepsinden razı olsun..»

İşte bu sebepledir ki; biri ondan, toplantı sonunda:

— Gitmek istiyorum..

Diye isitizan yollu bir teklifte bulunsa, ondan yüzünü çevirir...

Ne evet...

Ne de:

— Hayır..

Derdi.. Hiç sesini çıkarmazdı... Dolayısıyla; istizanı, kalb yoluyla yapmasına bu şekilde işaret etmiş olurdu...

Derdi ki:

— «Allah'ın; derviş kuluna dargınlık alâmeti odur ki; zikir meclisi uzayınca, işi ciddiye almaz ola... Yorgunluk göstere...

Şayet o kul; yaptığı işin önemini bilerek seve seve yapsaydı; o mecliste bin yıl da kalsa; uzayan o zamanlar kendisine bir göz açıp kapama zamanı kadar az gelirdi..»

Derdi ki:

— «Henüz taze gençlerin terbiyesini; kâmiller zümresi, üzerine alabilir. Çünkü bunları, Hakk'ın heybeti sarmıştır..

Bu zümreden biri, anlatıldığı gibi bir gencin terbiyesi ile meşgul olduğu zaman; diğer insanlardan ayrı bir tefrik cihetine gitmezdi.. Taa, sakalı çıkıncaya kadar..

Bağdad'da bize yakın bir yerde, Hak erlerinden on kişi vardı.. Herbiri, bir gencin terbiyesini üzerine almıştı..

Bunlar bir yerde toplantı halinde idiler..

Yanlarında bulunan gençlerin birini pazara yolladılar.. Yiyecek birşey aldıracaklardı...

Gitti. Ama geç kaldı.. Geç kalışına darıldılar.

Az sonra; gülerek elinde bir kavun, çıkageldi..

— Bu kavunu kaça aldın?.. diye sordular.

— Yirmi dirheme... Şeklinde cevap verince:

— Neden bu kadar pahalı?. diye sordular..

Bunun üzerine genç, şöyle anlattı:

— Kavun almak için geziyordum.. Erenlerden birini gördüm.. O da kavunculari geziyordu...

Onun peşine takıldım.. O nereye girdiyse, ben de peşinden.. İstiyordum ki, onun eli birine değsin.. Ve size, o mübarek elin değdiğini getireyim..

İşte bu, onun eli değen bir kavundur.. Bununla size bir bereket getirdim...

Memnun oldular.. Bölüp yediler.. Sonunda o gencce şu duayı yaptılar:

— Allah Taâlâ; bu yolun ehline tazimini, daha da artırsın..

İşte onların yetiştirdiği genç..

Bu genç, ölmeden evvel büyük bir kimse oldu ve öyle öldü..

Allah rahmet eylesin..»

Zamanında yaşayan tasavvuf ehli zatlara helva ikram etmesini pek severdi..

Bir defa, hamallarla şeker getirtti.. Sonra, bir grup helvacı ustası çağırttı.

Geldiler, helvadan ev yaptılar.. Evi sütunlar üzerine kurdular.. İçine mihraplar sıraladılar...

Sonra, sofileri davet etti.

Geldiler.. O, helva duvarlarını yıktılar.. Parçaladılar.. Bol bol yediler..

Kendisi geride durdu; onlara bakıp tebessüm etti.

Allah ondan razı olsun..

●

210 MUHAMMED SEKAFÎ

Allah ondan razı olsun..

Meşhur künyesi; **Ebu Ali**.. Babasının adı, Abdulvehhap..

Ebu Hafs ve Hamdun ile görüştü.

Şer'î ilimlerin pek çok kısmında üstad idi...

İlim dallarının, hemen hepsinde bir ihtisasa sahipti.. Ama sonraları, bir çoğunu attı..

Kendisini tamamen tasavvuf ilmine verdi.. Hep onunla meşgul oluyordu..

Konuşmalarının en güzelini tasavvuf ilmi üzerine yapıyordu..

Ve denebilir ki:

— Tasavvuf; Nisabur'da bu zatın diliyle yayıldı..

Ya, nefsanî ayıpları anlatışı... Bu onun, tam ihtisas kesbettiği birşey olmuştu sanki..

Yapılan işlerin âfetini daha başka güzel anlatırdı..

Hicretin, 328. —Milâdî, 939.— yılında vefat etti..

•

Derdi ki:

• «Ubudiyet odur ki; eşyanın, illetli halini idrâk işinde insan; tam bir acz içinde ve kusurlarla dolu olduğunu bile...»

• «Kim evliya ile sohbet ederken; kasdı hizmet olmazsa, onlardan faydalanamaz..

Bereket nazarlarına nail olamaz..

Onlardaki nurun, tezahürü kendisinde görünmez..»

• «Bir kimsenin, nefsanî ve boş arzuları galip gelirse, aklı ona örtülü kalır..»

• «Gaflet halleri insanları o kadar sardı ki; fiillerinde, hallerinde, ve işlerinde hep görünür oldu...

İşte bu yüzden, vera' hali ve ayıklık onlara zor geldi..»

• «Bir kimse, bütün ilimleri benliğinde toplasa... Cümle Hak erlerinin sohbetinde bulunsa; yine de eren er kişilerin derecesini bulamaz.. Ancak, riyazat yapacak.. Riyâzatı da edep öğretme yollarını bilen ve nasihat usulünü kavrayan bir imamdan öğrenecek..

Ve bir kimse ki; ayıbını gören, nefsanî tembelliğini sezen.. Bu yüzden de, kendisine emir vermesini ve zararlı işten almasını bilen bir zattan edep öğrenmiyor, hiçbir şekilde ona iktida caiz olmaz. Bilhassa amellerin tashihi işinde..»

•

Şöyle derdi:

• «Bu ümmete öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda bir mümin için; maişetini temin yolunda, münafıka dayanmaktan başka çare kalmayacak..»

Derdi ki:

• «Ey herşeyi, hiçbir şey olmayana karşılık satan...

Ve ey, hiçbir şey olmayanı verip, bedelinde herşeyi alan...»

Allah ondan razı olsun..

●

211. MUHAMMED NİSABURİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Abdullah**..

Babasının adı; Menazil..

Nisabur'lu... Melâmî şeyhi...
Melâmî tarikatı üzerine, Nisabur'da bir taneydi..
Bu konuda, herkesten ayrı ve herkesten farklı bir görüşe sahipti..
Hamdun Kassar'ın sohbetinde bulundu.. Tarikatı da ondan aldı...
Tarikat hallerine vâkıf olduğu gibi, şer'î ilimlere de aşina idi..
Ebu Ali Sakafî bu zata saygı gösterirdi..
Hürmet eder, tazimini esirgemezdi..
Değerli bir zat olarak kabul eder ve çevresine öyle yayardı..
Nisabur'da vefat etti..
Hicretin, 329. —Milâdî, 940.— yılı idi..

•

Derdi ki:

• «Çalışmanın verdiği zilleti tadmayan, reddolunmanın verdiği acıyı çekmeyen fakir kişide, hayır yoktur..»

• «Bir kimse, özüne düşen nefsin gölgesini kaldırırsa; insanlar onun gölgesinde yaşar..»

•

Derdi ki:

• «Dilin konuşurken kendi halinin tabirini yap.. Sözlerinle başkalarının halini anlatır olmaktan geç..»

Sohbetlerinde şöyle de derdi:

— «Sen ki, edindiğin ilimle bir fayda temin edemezsin... Onunla başkalarına nasıl faydalı olmayı düşünürsün?.. Olmaz..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse, kendine lâzım olmayan bir şeyle meşgul olur giderse, hallerinin gerekli bir kısmını kaybeder ve kendisine mutlak lâzım olandan olur..»

Şu cümlesi de pek güzeldir:

— «Veli'ler tayfasından biri, farz ibadetlerden birini bırakırsa, Allah Taâlâ onu, sünneti zâyi etmekle müptelâ kılar..

Dikkatli olmalı... Sünneti yitiren bir veli de, bidatlara saplana bilir.. Allah korusun..»

Şöyle derdi:

• «Teslimiyet ve iddia hiç bir halde, hiç bir kimsede birleşemez..»

• «Bir kimsede ömrü boyunca, bir nefesi dahi sıhhatli geçse, yani şirksiz, riyasız olacak.. Âhir zamanın bereketi onu bulur.. Üzerine yağar..»

•

Derdi ki:

• «Bir kimsede kulluk davası zâhir olmazsa; ondan rübubiyet havası esmeye başlar.. Ama gizli..»

• «Bir kimse, bildiği şeylerin biriyle yetinir de, onun gerdiği perde arkasına sığınırsa; hiçbir aybını meydana çıkaramaz..

Herhangi bir âlimin aybını görmen, onlardan elde etmen mümkün olan ilmi bereketten seni mahrum kılar..»

• «Senin için vakitlerin en faziletiisi; insanlar senin kötü zannından salim olduğu zamandır..»

Allah ondan razı olsun..

212. HALLAC-I MANSUR

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmetine nail eylesin..

Adı, Hüseyn.. Künyesi, Ebu Muğis..

Babası Mansur..

Fars ilinin Ehl-i Beyza'sından.. Ama, Irak'ın Vâsıt bölgesinde yetişti..

Cüneyd Bağdadî, Ahmed Nurî, Amr b. Osman Mekkî ve Futî gibi büyük meşayihin sohbetinde bulundu...

Daha başka zatlarla da görüştüğü oldu..

Allah hepsine de rahmet eylesin..

Büyük meşayih bu zatın işinde çeşitli fikirler beyan etti..

Pek çoğu onu reddetti..

Meclisinden kovan da oldu...

Onun, tasavvufta bir yeri olduğuna kail olan pek çıkmadı..

Bir kısım meşayih onun hakkını kabul etti..

Onun hakkını teslim eden zatların başında; Ebül Abbas b. Ata, Muhammed b. Hanîf, Eb'ül-Kasım Nasrabazî gibi çok büyük zatlar vardır.

Bunlar, çoğu sohbetlerinde onu övmüş; ve hikmetli sözlerini nakletmişlerdir..

Hatta onu, muhakkik —gerçeği bulmuş— büyük erenlerin biri kabul etmişlerdir...

Muhammed b. Hanîf demiştir ki:

— Hüseyin b. Mansur, Rabbani bir âlimdir..

Onu Bağdad'ın Talk kapısında katlettiler..

Salı günüydü..

Yıl: Hicretin, 309. —Milâdî, 921.— yılı idi..

•

İbn Hallikân'ın Tarihinde gördüm..

Hallac'ın katli üzerine yazılar yazmıştı.. Ama onun katlini icab ettiren hiçbir sebep anlatmıyordu..

İmam Kuşeyri bu zatı tezkiye ederdi..

Sonra inancını ehl-i sünnet inancı ile bir sayardı..

Bilhassa bu zatın meselesini başa almıştı..

Ve Hüsn-ü Zan bölümüne bununla giriş yapmıştı.

Sonra, eserin mukaddimesinde, evliyayı anlatırken, bu zattan uzun uzun bahsediyor..

Orada, bu zat hakkında söylenenlere dokunuyor ve uzun uzun anlatıyor..

Eserin baş tarafına bakılınca görülür..

En iyisini Allah bilir..

İnsanların halini şöyle anlatıyor:

— «Allah Taâlâ onları isimle perdeledi.. Onunla yaşıyorlar..

Kudret ilimleri onlara açılsaydı; yağmur damlaları gibi dökülürlerdi..

Şayet hakikat onlara keşfolsaydı; derhal ölürlerdi..»

•

Derdi ki:

• «Esma-ı ilâhiye; idrâk yönünden, sadece bir isim olarak gözükür.. Ama Hakk'ı bulma yönünden bakılınca, hakikatın taa kendisidir..»

• «Kul, marifet makamına lâyık bir hal aldı mı, zihnine gelen şeyler, onun için birer vahyolmaya başlar..

Ya sırrı?.. O da Hakk'ın gayrını tesbih etmekten korunur..

Ancak, böyle bir marifet haline sahip kimsenin, zâhirde alâmeti vardır.. O da; kalben dünyadan ve âhiretten sıyrılmış olmasıdır..

Onun bu sıyrılışı, zâhirde de belli olur..»

Ona sordular:

— «Mürid nasıl olur?..

Şöyle dedi:

— «O bir atıcıdır ki... İlk hedefi Allah...

Taa, vasıl oluncaya kadar, hiç bir yerde dinlenmez..»

Asmaya götürmüşlerdi.. Asıldı, asılacak bir haldeydi..

Biri ona yanaştı ve şordu:

— Tasavvuf nedir?..

Şu cevabı aldı:

— «En azı; işte bu gördüğün hal...»

•

Diyordu ki:

— «Amellere dalan; zatı için amel edilen varlıktan insanı perdeler.. Kendisi için amel edilen zatı mülâhaza ise, amelleri görmez eder..»

•

Derdi ki:

— «Nasıl olur; o kimse için ki:

— Ben tek Allah'ı bildim.. Ki, bütün birler; O'ndan zuhur eder.. Şeklinde bir konuşma yapmak.. Halbuki o:

Varlık âleminde zat-ı ilâhî'nin gayrını görür ve onun gayrını anar..»

Perdelenir... Perdelenir.. Öyle ki, tecrid nurlarının verdiği sarhoşluktan da geçer..

Ve Tevhid halinin hakikî manalarından konuşmaya başlar.

Zira sarhoş odur ki, herdem gizliden konuşur..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse sadece iman nuru ile Hakk'ı aramaya kalkarsa, yolda kalır..

Böylesi; tıpkı, yıldızların ışığında güneşi aramaya kalkana benzer..»

Derdi ki:

— «Ne O'ndan ayrıldın... Ne de birleştin..»

Derdi ki:

— «Gerçek tevekkül sahibi odur ki; bulunduğu ülkede yemeğe kendisinden daha muhtaç biri olduğu müddet yemek yemez..»

— Birgün, yine biri geldi ve:

— Sofi kimdir?.. diye sordu.. Şu cevabı verdi:

— «O, zatî vahdaniyete mensuptur..

Ama onu, kimse kabul etmez..

Ama o, Allah'a gidenlere yol gösterir..

O'ndan haber soranlara konuşur..

İşte, tasavvuf ehli budur..»

Adamın biri, karşısına dikilerek ona sordu:

— Nedir bu; Hak Hak, diye anlattığınız?.

Şu cevabı aldı:

«O, odur ki, insanları hasta eder... Ama kendisi hasta olmaz..»

Bir gün ona Musa -aleyhîsselâm- peygamberden sordular:

— O Hakk'la kelâm etti.. Bu nasıl olur?. Ve nasıl yaptı?. Dediler.. Şöyle konuştu:

— «Önce konuşma, Hak tarafından yapıldı.

İşte bu konuşma anında Musa'da, Musa izi kalmadı..
Musa, Musalık'tan çıktı..
Musa'nın Musa'dan haberi olmadı... Ve ondan sonra konuştu..
Musa, cem halini yaşıyordu.. Konuşan, konuşmaya tabi olandı..
Musa kendinden geçmişti..
Musa, Musa'lığı ile, o ilâhî hitabı nasıl yüklenebilirdi?..
Hak'la kaimdi... Ve işittiğini onunla işitiyordu.»

•

Derdi ki:

— «Kulda belâ devamlı olunca; onunla ülfet eder... Yabancılık çekmez..»

Ebül-Abbas Razi anlatıyor:

— Kardeşim, Hüseyin b Mansurun hizmetinde bulunurdu.. Birgün Hüseyin b. Mansur'dan bahsederken şöyle anlattı:

— Yanında bulunuyordum.. Birgün sonra asılacağı haberi gelmişti.. Son olara kbana bir tavsiyede bulunmasını arzuladım ve:

— Efendim, bana bir tavsiyede bulunun.. Dedim.. Şu tavsiyeyi yaptı:

— «Eğer seni meşgul eden birşey olmazsa; nefsinle olmaya bak..»

Sabah oldu... Öldürmeye götürüyorlardı.. Her yerinden zincirlere sarmışlardı.. Sarıldığı zincirler sanki ona bir padişah nişanı idi.. Öyle seviniyordu...

Bir ara şöyle dediği duyuldu:

— «Vahid olan Allah Taâlâ'nın tek olduğunu bilmek, onun birliği için kâfidir...»

Daha sonra şu şiiri okudu:

Nedimim ki, mensup değildi,
Ona korku cinsinden bir şey.
İçtiğinden bana içirdi;
Misafirlerin misafirlere yaptığı gibi.
Kadehler dönmeye başlayınca;
Kılıç ve süngü istedi..
Tıpkı o içici gibi ki;
Yazın incirle şarab içti..

Bundan sonra şu Âyet-i Kerimeyi okudu:

— **«Ona inanmayanlar, gelmesi için acele ederler.. Ama ona**

nananlar, onun gelmesinden korkarlar... Ve bilirler ki, o şüphesiz Hak'tır..» (42/18)

Bundan sonra sustu.. Hiç konuşmadı.. Ve olacaklar da oldu..

•

Kuzai anlatıyor:

— Hüseyin b Mansur; Cafer b. Mutazıd'ın hilâfeti devrinde öldürüldü..

Şöyle oldu:

Önce elleri ve ayakları kesildi. Sonra başı yarıldı ve ateşe atılıp yakıldı..

Allah ona rahmetini yağdırsın.

•

Fenad anlatıyor:

— Bir gün Hallac'la karşılaştım, şu şiirini okudu:

«Nefsim var, ya telef olacak, yükselecek;
Ömrüne yemin olsun ki, kısmetim yüce işe gitmek..
Öyle.. Hakla aramda ikilik kalmadı;
Ayetli, bürhanlı delile yer kalmadı..
Artık delil; O'ndan O'na, O'nunladır;
Gerçekten O'nu bulduk, ilim irfandadır..
İşte vücudum, açık sözüm, itikadım;
İşte budur tevhid şeklim ve imanım..
Yine Hakk'ın nuru tecelli etti parlak;
Özü yüksekte göründü, sultan olarak..
Sanatı delilim olamaz, yaratanın;
Sizsiniz, haberini veren ezmanımın..»

•

Ebül-Abbas b. Ata'ya şöyle bir mektup yazdı:

— «Allah ömrünüze bereket versin..

Ama bana; kaderin cereyan ettiği şekillerin en güzeliyle öleceğine, ya da haberin tarif ettiği en güzel bir halde öleceğine dair bir teminat ver.. Bir vaadde bulun...

Elbette bulunman mümkün değildir.

Halbuki kalbimde; özünde saklı mahabbet sırlarının alev alev ışıldadığına dair lehine bir kanaat var..

Sevgi zahiresi anbarın da dopdolu..

Hakkında daha başka iyi düşüncelerim de var.. Ki onların tarifine kitap tercüman olamaz.

Mikdarını anlatmak için hesab ilmi rakam bulamaz.

Bu kanaatımı bir itap ve bir azar da yok edemez..»

Sonuna şu şiiri ekledi:

«Yazıyorum sana yazmasına, ama;
Yazdım yazısız olarakdan ruhuma.
Olmaz ki seven ile ruh arasında;
Yazmak, çizmek ya da bir konuşma.
Her kitap senden sadir olmakta;
Sana gelmekte cevabım, reddine alma.»

Allah ondan razı olsun..

●

213. EB'ÜL-HAYR TINATİ

Allah ondan razı olsun..
Esas adı, El-Akta..
Aslı Mağrip'ten... Fakat Tinat'ta kaldı..

●

Velâyetini teyid eden birçok alâmeti ve kerameti vardı..
Bilhassa, Ebu Abdullah b. Celâ ile sohbet ettiğini, burada kaydetmeyi yerinde buluyoruz..
Daha başka meşayihle de görüştü..
Tevekkül üzerine bir taneydi..
Sahralara çıkınca, çevresini, yırtıcı kurt, kuş sarardı. Ne kendisi onlardan korkar; ne de onlar buna zarar verirdi..
Keskin bir feraset sahibi idi...

●

Derdi ki:
— «Resulüllah'ın kabrine gittim..
Aç ve bitkin bir haldeydim.. Şöyle dedim:
— Ya Resulallah, sana misafir geldim..
Sonra beri tarafa çekildim..
Minberin arkasına geçtim; uyudum..
Onu rüyada gördüm..
Geldi, alnından öptüm. Sonra bana bir ekmek verdi..
Yarısını yedim.. Uyandım; yarısı da elimde duruyordu..»

●

Mısır'da vefat etti..
Vefat tarihi; Hicri, 340. —Miladi, 952.— yılı aşmıştı...
Kırafe-i Suğra'da, Deylemiye minaresi canibine defnedildi.
Cafer Huldi'ye şöyle bir mektup yazdı:

— «Varını bu yolda harcamış veli'ler sizi pek tanımıyor.. Buna sebep siz oldunuz..

Aslını sorarsanız, şöyle:

Siz, tam kemâle ermeden meşihat makamına oturdunuz..

Bu durumda siz onları tedib eylemeyi yapamadınız.. Çünkü henüz nefsinizin tedibi ile meşgulsünüz..»

•

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ'yı anan; bir ivaz, yani bir karşılık beklememeli..

Şayet zikrine karşılık birşey bekler ve o beklediği şey de olursa, zikrin manası kalmaz..»

Birgün yanına Bağdad ilinden bir cemaat geldi.. Herbiri kendi halinden bahsediyor ve manen üstünlüğünü anlatmak istiyordu..

Onların bu sözünden daraldı, çıkıp gitti..

Az. sonra, yırtıcı bir hayvan içeri girdi..

Bu yırtıcı hayvanın içeri girmesi, onları korkuttu... Birbirlerine sokuldular.. Sustular ve renkleri değişti..

Çok korktular.

Ebülhayr, içeri girdi ve şöyle dedi:

— «Ey kardeşlerim, nerede kaldı önce yaptığınız iddialar?..

Sonra o yırtıcı hayvanı dışarı attı.. Onları yırtıcı hayvanın korkusundan kurtardı..»

•

İbrahim Rakkî anlatıyor:

— Ebülhayr'ın yanına gittim.. Selâm verdim.. Peşinde akşam namazını kıldım...

Fatiha-i Şerifeyi bile düzgün okuyamadı.. Kendi kendime içimden:

— Boşuna yorulup geldim.. Emeğim boşa gitti.. Dedim..

Selâm verdikten sonra, dışarı, taharet için çıktım.. Bana bir yırtıcı hayvan saldırdı. Galiba arslandı..

Hemen içeri girdim ve:

— Bana galiba bir arslan hücum etti..

Deyince hemen koştu ve ona şöyle bağırdı:

— «Ben sana; misafirlerime dokunma, demedim mi?..»

Haliyle arslan kaçıp gitti.. Sonra ben de dışarı çıktım, temizliğimi yapıp yanına geldim..

Beni şöyle bir süzdü.. Sonra başını önüne eğdi ve şöyle dedi:

— «Siz, dışınızı düzene koymakla oyalandınız; arslanı görünce de korktunuz...

Bize gelince, içimizin düzeni ile meşgulüz.. Dolayısı ile arslan bizden korkuyor..»

•

Derdi ki:

— «Sakın Allah'tan sabır isteme... Ondan sana lütuf gelmesini iste..

Lütuf, sabır acılığını tadmaktan daha iyidir.. Çünkü sabır bizim gibilere güç gelir..»

Bundan sonra Zekeriya -aleyhisselâm- peygamberi anlatmaya başladı:

— «Zekeriya aleyhisselâm- Yahudî milletinden kaçarken bir ağacın yanından geçti..

Ağaç dile geldi ve:

— Bana gel, ya Zekeriya.. dedi..

Zekeriya -aleyhisselâm- ona yaklaştı; ağaç açıldı, içine saklandı..

Sonra ağaç, düşman geçerken konuştu; Zekeriya'nın orada saklı olduğunu söyledi..

İçlerinden biri gelip baktı:

— İşte Zekeriya... Burada.. diye seslendi..

Sonra testereyi çıkardılar, onu ağaçla birlikte biçtiler.

Testere Zekeriya'nın başına geldiği zaman; bir defa:

— Ah!.. Dedi.. Bunun üzerine Allah Taâlâ, ona şöyle vahyetti:

— Bir defa ah, dedin.. Senden bana ikinci bir ah yükselseydi; İzzetim, celâlim hakkı için seni peygamberlik divanından silerdim..

Zekeriya o hale sabretti.. İkiye yardılar..»

•

Bu zatın elini, ayağını kesip kopardılar..

Buna birçok sebep var.. Biri şu ki:

O Allah'a karşı bir ahdetmişti.. Şehvet duygusu ile yer bitkilerinden hiçbirini alıp yemeyecekti.. Hatta elini dahi uzatmayacaktı..

Unuttu, biraz çitlembik koparıp ağzına aldı..

Ağzına alıp çiğnediği sırada ahdi hatırladı.. Elindekini attı... Ağzındakini çıkardı.. Ama, ağzında biraz ıslaklık kalmıştı.

Onu da tükürdü.

Sonra oturdu; yaptığına pişman bir halde sızlanıyordu..

Sonrasını ondan dinleyelim:

— «Henüz iyice oturmamıştım.. Öteden birçok atlı ve yaya gelip çevremi sardı.. Bana:

— Kalk!

Dediler.. Kalktım, önlerine düştüm..

Taa, İskenderiye denizinin sahiline kadar götürdüler..

Az sonra bir emirin yanında idik..

Önünde bir çok yol kesen şakiler sıralanmıştı.. Kara kara adamlardı..

Benim de rengim siyahtı..

Üzerimde kalkan, kılıç ve süngü de vardı.. Bu halimi görünce:

— Bu da onlardan... Hiç şüphe yok; dediler...

Onların teker teker ellerini, ayaklarını kestiler.. Sıra bana gelince:

— Elini uzat!.. dediler.. Uzattım, biri elimi kesti.. Sonra:

— Ayaklarını uzat!.. dediler. Uzattım, sonra:

— İlâhî efendim.. Mevlâm... Elim cinayet işledi.. Ya ayağımın suçu ne?.. Dedim..

O anda içeri bir atlı girdi.. Emirin üzerine atıldı ve şöyle dedi:

— Aman, sen ne yaptın?.. Bu, salih bir kimsedir.. Adı, Ebulhayr Titanî'dir..

Emir kendini yere vurmaya başladı... Yaptığına pek üzüldü..

Kesik elimi yerden aldı, öptü..

Bana yapıştı... Hem ağlıyor, hem de özür diliyordu... Teskin olması için şöyle dedim:

— Hakkımı sana helâl ettim. Kestiğin için senden bir hak talep etmiyeceğim..

Daha sonra, şöyle dedim:

— Bir eldi.. Cinayet işledi.. Kesildi..»

Allah ondan razı olsun..

●

214. EBU BEKİR KETTANÎ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, Muhammed.. Dedesinin adı, Ali... Dedesinin babası ise, Cafer..

Aslen Bağdad ilinden..

Cüneyd Bağdadî'nin Ahmed Nurî ve Ebu Saîd Harraz'ın sohbetinde bulundu..

Daha ziyade Mekke'de ikamet etti.. Orada mücavir kaldı.. Taa, ölünceye kadar oradan hiç ayrılmadı..

Hicretin, 322. —Milâdî, 933.— yılında vefat etti..

Yukarıda adları geçen, tarikat ilmi meşayihinden biri de bu zattı. Murtaiş bunun için şöyle demişti:

— **Kettânî**, Harem-i Şerifin kandilidir.

●

Şu onun hikmetli sözlerindendir:

— «Allah Teâlâ'dan bir iş için başarı talebinde bulunacağın zaman; hemen başarmak istediğin işi yapmaya başla...»

•

Çoğu konuşmalarında şöyle anlatırdı:

— «İnsan; gafletten uyandığı zaman ürpermesi ve nefsin kötü isteklerine sed çekmesi...

Ve bütün erenler; Hakk'a vasıl olurken, kendisinin böyle bir şeyden mahrum kalma ihtimalini düşünüp irkilmesi...

İşte yukarıda sayılan bu üç hal; insin ve cinnin yaptığı ibadetlerin tümünden değerlidir..»

Bir defasında, dilencilik yapan bir adam gördü, şöyle dedi:

— «İşte bu adam; gençliğinde Allah'ın emrini bıraktı. Allah Taâlâ da onu; şu yaşlı halinde böyle yaptı..»

•

Derdi ki:

— «Cenâb-ı Allah'a tam bir ihtiyaç hali arz etmek; ondan gelecek yardımın sıhhatini sağlar..

Çünkü ikisi birbirine bağlıdır.. Biri olmadan öbürü olmaz..»

•

Derdi ki:

— «Şöhret şeytanın taktığı yularıdır...

Kim şeytanın o yularına takılırsa, doğru onun yanına gider..»

Biri şöyle sordu:

— Nedir o sünnet ki, ilim ehlinin hiçbiri; şu veya bu şekilde, onun için münazaaya girmemiş ola?..

Hiç düşünmeden şöyle dedi:

— «Dünyaya karşı gani gönüllü bir zahid olmak...

Kalbî cömertlik.. Halka nasihat...»

•

Ona biri geldi ve şöyle sordu:

— Bana zühdü tarif eder misin?.

Şöyle tarif etti:

— «Herhangi bir şeyin elden çıkışı anında kalben sürur duymak.. Cümle halkın eziyetini yüklenmek... Hak'tan kendisine her ne gibi bir eza gelirse, kabullenmek ve:

— Bu eza hiç.. Ben daha ağırına müstahakkım..

Demek.. Sonra kendini; ateşe atılmaya ve yanıp kül olmaya müstahak bilmek..»

Bir gün ona:

— Ârif kime derler?..

Diyerek sorduiar, anlattı:

— «Marufdan gelen emre baş eğen.. Muvafakat eden...

Hiçbir halinde muhalif olmayan... Emrine asi gelmeyen..

Sonra; onun sevdiği kullara sevgi göstermek suretiyle sevgisini kazanan.

Bir göz açıp kapayacak kadar az zaman dahi, ondan gafil gezmeyen..»

Şöyle derdi:

— «Sofiler, zâhirde kullar gibidir; ama batında hepsi hürdür...»

o

Derdi ki:

• «Hak Taâlâ hakikt tecellileri ile bir defa insanın sırrına açılırsa.. Ondan zan kalkar.. Yersiz arzu ve istekleri erir.

Çünkü Hak Taâlâ; zatı ile bir defa sır âlemini istilâ etti mi, orada ne varsa hepsini eritir..»

• «Allah için elde edilen ilim ve bu uğurda sarf edilen gayret, ibadetlerin en mükemmelidir..»

• «Aliah Taâlâ kullarından bir zümreye nazar eyledi.. İçlerinde, zatı için marifete ehil kimse göremedi..

Bu yüzden sadece sıfatlarına hizmetçi kıldı..»

o

Derdi ki:

• «Biz **Fükara** zümresi; ilk zamanlarımızda, geceleri sabahlara kadar namaz kılardık.

Hem de tek abdestle.. Yatsı'nın abdestiyle.. Bu arada, uyku vakasıyla karşılaşıp uyuyanı da en faziletlimiz sayardık...»

• «Bir fakirin dünyalık için bir adım attığını duysa onu yanından kovar:

— Bu hareket yoldan çıkıştır, derdi.

Fakir'e —velî'ye— yakışan odur ki; dünya onun peşine düşe...»

o

Derdi ki:

— «Bir gece Resulüllah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- rüyada gördüm... Sordum:

— Ya Resulallah, benim için Allah'a duâ eyle. Kalbimi öldürmesin..

Bana:

— Şu duâyı ezberle; hergün kırk defa oku.. Dedi. O duâ şöyleydi:

«Ya Hayyü ya Kayyum... Senden başka ilâh yoktur.»

•

Bir başka rüyasını anlatıyor:

— «Rüyada bir huri kızı gördüm. Çok güzel buldum... Sordum:

— Sen kimsin?..

— Cennet hurilerinden biri..

— Zevcem olur musun?..

— Efendimden iste.. Nişan tak..

— Senin mihrin nekadar?.. Dedim.

—Nefsini kötü alışkanlıklardan almak...»

•

Bir manevî sekir halinde iken şöyle anlattı:

— «Nükaba üç yüz kişidir.. Nüceba yetmiş, ebdal ise kırk kişiden müteşekkildir.

Ahyar, yedi; amed ise dörttür..

Gavs'e gelince, o bir tanedir..»

(Bu saydıkları; rical-i gayb tabir edilen, Hakk'ın manen vazifeli kıldığı velî kullarıdır..)

Sonra, bunların bulundukları yerleri anlattı:

Nükaba, Mağripte kalır..

Ebdal Şam'da, Nücebâ, Mısır'da durur.

Ahyar ise, daima seyahat halindedir.. Yerleri belli olmaz.. Bugün burada, yarın başka bir yerde..

Amed, yer altında yaşar..

Gavs'ın meskeni ise, Mekke'dir..

Bütün işler Gavs'de biter..

Avam halka dair her iş, önce nükabaya havale edilir.. Sonra nücebaya, sonra ebdala, sonra ahyara, sonra amede, daha sonra da Gavs'e gelir..

Gavs'e ulaşan hiçbir mesele; temenni ve arzusu dışında tecelli etmez..

•

Derdi ki:

— «Allah'ın yarattığı şeylere dalıp avunmak, kula bir cezadır..

Dünyaya ve dünya adamlarına yakın durmak, masiyet; onlara güvenmek ise, mezellettir..»

•

Derdi ki:

— «İbadet yetmiş iki bölümdür..
Onların yetmiş biri Allah'tan hayadır..
Kalanı da diğer bütün iyilikler..»

•

Şöyle bir kudsî hadis anlatıyor:
«Allah Taâlâ şöyle buyurur:
— **Kulum ki, kalbinde şu iki şeyle sabahlar, ben ondan beriyim..**
O iki şeyin biri, masiyet kasdı; diğeri... Mal arzusu...»
Allah ondan razı olsun..

●

215. İSHAK NEHRECURİ

Allah ondan razı olsun..
Künyesi, **Ebu Yakup**.. Babasının adı, **Muhammed**..
Cüneyd Bağdadi'nin, Amr b. Osman Mekkî'nin, Ebu Yakup Susî'nin ve bunlardan başka birçok meşayihin sohbetinde bulundu..
Harem-i Şerif'te uzun yıllar mücavir kaldı..
Hicretin, 330. —Milâdî, 944.— yılında vefat etti.
— «İnsanlara suizandan sakınınız..»
Cümlesini okur, şöyle izah ederdi:
— «Buradaki mana, insanlara suizan beslemek değildir..
— İnsanların size suizannını doğuracak şeylerden kendinizi koruyunuz.. demek olduğunu bilesiniz.»
Derdi ki:
— «Bir kimse; midesini yemekle doyar kanaatında ise, daima açtır..
Bir kimse; ;zenginliği yalnız malla bilirse, her zaman fakirdir..
Bir kimse; içten, halkın vereceği dünyalığa meyilli olursa... Böyle oldukça mahrum yaşar..
Bir kimse; herhangi bir işi başarı ile bitirmek için, Allah'tan başkasından yardım talebinde bulunursa... Onun için mukadder olan rüsvaylıktır..»
Derdi ki:
— «Taleb, Hakk ehlini sadece yaratılmışlara ulaştırabilir.
Hak nasıl taleb edilir ki?. O daima mevcuttur.. Mevcut olmayan ve yeri belirsiz olan aranır ve taleb edilir..
Büyüklerin de fikri budur..

Şayet onun künhü taleb ediliyor ve aslı aranıyorsa... Bu da boşuna...

Onun künhüne ermek ne mümkün...

Bir kimse; mevcudun vücudunu, yani varlığın kaynak merkezini bulmayı isterse, sadece aldanmış olur..

Bize göre mevcut; sadece bir hali anlayıştan ibarettir ve bir ilmî keşiftir...

Hatta halin kendisi dahi değildir...»

•

Sure-i Yusuftan şu Âyet-i Kerimeyi:

— **«Onu düşük bir paraya sattılar.. Satarken de, gani gönüllü davrandılar..»** (12/20) Okudu.. Sonra şöyle buyurdu:

— «Ona değer olarak; dünya ve âhireti dahi alsalardı, yine düşük olurdu..:

Onu bir defa görmek, iki cihana değerdi.. Hatta geçerdi bile... Allah Taâlâ'nın ona verdiği nimetin üstünlüğü karşısında dünyalığın bir değeri mi olur ki?...

Ona salât ve selâm olsun..»

•

Derdi ki:

• «Kalblerin müşahadesi sadece bir irfan duygusundan ibarettir.. Ruhların müşahedesine gelince, o da bizzat hakikattir..»

• «Kimin ki; Hak Taâlâ'nın azamet ve celâli karşısında hayranlık duygusu çoksa, onun marifet hali daha fazladır..»

Bir defa ona:

— Tasavvuf nedir?. diye sordular... İki defa, ah ah dedi, sonra şöyle anlattı:

— «Onlar bir topluluktu göçüp gittiler..»

Sonra, o tasavvufu sorana şöyle dedi:

— «Ey kardeşim, kalblerin gam ve kederle dolup taşması; Hakk"ın ona yerleştirdiği vediadan ileri gelir..

Allah Taâlâ, ezelde onlara:

— **Ben sizin Rabbınız değil miyim?..** (7/172)

Dediği zaman, onlar:

— Evet, Rabbımızsın.. dediler...

Bu sual ve cevab anında onlar bir zerrecik kadar bile değillerdi..»

•

Derdi ki:

— «Bu gözlerin müşahede edip gördüğü şeye; ilim denir.. Kalbin müşahede ettiği şeylere ise; yakîn..»

•

Bir gün ona biri geldi... Ve:

— Tarikat nedir?.. diye sordu. Ona tarikatı anlatmadan evvel şu tavsiyeleri yaptı:

Câhillerden uzak dur.. Âlimlerle sohbet et..

Her işte ilim delilin olsun..

Bilhassa zikri hiç bırakma..»

Sonra şöyle dedi:

— «Bu anlatılanları tam yaptığın takdirde; ehl-i tarik olduğunu bilesin..

Allah ondan razı olsun..

●

216. ALİ MÜZEYYİN

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı, Muhammed...

Sehl b. Abdullah, Cüneyd Bağdadî ve bunların yaşadığı asırda, Bağdad meşayihinden pekçoğu ile sohbette bulundu...

Uzun yıllar Mekke'de mücavir olarak kaldı.. Ve orada vefat etti..

Vefat tarihi: Hicretin, 328. —Milâdi, 939.— yılıdır.

Meşayihin, en üstün vera' haline sahip olan biri idi..

Hal ilminden de pek güzel anlardı..

•

Derdi ki:

— «Bir gönülde âhiret zuhur edince; dünya orada kaybolur..

Zikr-i ilâhî başlayınca da dünya ve âhireti içinde eritir; bitirir..

Hakikat yönünden zikirler, zikir olursa.. İşte o zaman, ne kul kalır... Ne de zikir..

Zikredilen kalır. Bir de onun sıfatları...»

Bir gün ona tevhidi sordular.. Şöyle anlattı:

— «İrfan duygusu işinde, onu tek varlık kabul etmendir.. İrfan duyguların yalnız onun için çalışmalıdır..

İbadet işinde de öyle... İbadet edeceğin zat, yalnız o olmalı...

Sonra... Ona dönmen... Ve ondan başka dönüş yeri bilmemen..

Herşeyinle ona dönmen..

Neyin varsa onunla.. Lehinde ve aleyhindeki herşeyle...

Sonra bilmelisin ki; kalbine bir düşünce mi geliyor?. Herhangi bir şey sana onu mu hatırlatıyor?.. Mutlak surette bilmelisin ki... Allah Taâlâ onların hiçbirine benzemez..

Şunu da bilmen gerekir ki; Allah Taâlâ'nın sıfatları kulların sıfatına benzemez...

Allah Taâlâ'nın sıfatları ezeli'dir.. Kulların ki ise, sonradan olma ve sonradan yaratılma..»

•

Derdi ki:

— «Allah'a giden yol; gökteki yıldızların sayısı kadardır..»

— «Onlardan başka bir yol var ki, o **Fakr** —yokluk— yoludur.. Bu, yolların en güzelidir.. En doğrusudur...»

Derdi ki:

— «Tarikatı nefsiyle arayan kimse, ilk adımda sapar..

Şayet nefsini bırakır, iyi niyetle yola koyulursa; önüne delili kendiliğinden çıkar..

Sonra yolunda ona bir ışık görünür... Gayesine erinceye kadar kaybolmaz.»

Şöyle derdi:

— «Amelini beğenen; yavaş yavaş helâke gider..

Kötü hallerini iyi gören; bir mekir içindedir..

Vasıl olduğunu sanan, aldanmıştır..

Hal itibariyle bir kulda bulunması gereken en güzel hal, herkesin meçhulü olan ve yalnız Allah'ın bildiği haldir..

Ve.. Kulların en iyisi de, yalnız onun varlığıyla ünsiyet eden ve ona iştiyak duyandır..»

•

Derdi ki:

— «Rabbının müşahedesine dalamayan kimse, ona taat, ibadet ve hizmet işinden başka şeylerle meşgul olur..

O'ndan bir yakıcı yıldız gelince, kul iftirak vesveselerinden kurtulur..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimseyi, sıddık mertebesinde görsem dahi; yine onu tezkiye etmem. Sonra onu, Allah Taâlâ neyler ki?..

Bu tezkiye etmediğim kimse; öyle bir kimsedir ki, bir göz açıp kapayacak kadar zaman için dahi olsa; dünyaya, kalbi ile meyleder..

İsterse, onun dünya ile olan bu meşguliyeti ihvanı için olsun.. Ve dünya sıkıntısını onlardan def etmek için olsun.. Hep aynıdır..

Şunu da unutmamalı ki, bir doyumluktan fazla bir dünyalığı evinde saklayan dünyaya dalmıştır..

Selef-i Salihîn —geçmişteki iyi zatlar— dünya düşkünlüğünü attılar.

Onlar Rabb'ın rühbanları oldular..

Sonra bu hal kolay da değildir; Hakk'ın havarilerine hastır..»

Bir gün ona biri geldi ve şöyle sordu:

— Bir kimse dünyaya dalarken; nefsini, ayalini, geçindirmek zorunda olduğu kimseleri doyurmak niyeti ile dalarsa, yine bir zararı olur mu?...

Şu cevabı verdi:

— «Bizi bu gibi adi sözlerle oyalama.. Halimize bırak..

Anlattığın gibi bir mecburiyeti olan kimse, Hakk'a teslim olsun. Hak Taâlâ kimi diliyorsa, ona sadaka versin... Ve tamamen kalbine dünya kapısını kapasın..

Bu anlattığımız şeyler, manevî hallerdir.. Bunu yapmaya dayanamayan, dönsün... Gitsin; zâhirî ahkâma göre amel etsin...

Alsın versin... Ne yaparsa yapsın..

Allah adına yemin olsun ki; bu yolda helâk olanlar, yalnız içlerinde zenginlik sevgisini taşıdıkları için, helâk oldular..

Sonra, bunların helâkine bir başka sebep de, zâhirde bir işi kabul ederken; sadece dış yüzünü görmek, içe nüfuz edemeden kalmak olmuştur..

O'ndan başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki; ben, içine dünyalık giren kimseyi tanırım..

Nefsine birşey ayırmadan, Allah'ın malını kullarına taksim eden kimseyi bilirim.. Bu işi yapan, yaptığı işin kötülüğünden beridir.. Yapamayanın haline gelince; Allah'la arasına ayırıcı bir perde girmiş olur..»

•

Derdi ki:

— «Birinizin önüne unmadığı bir yerden bir yemek gelirse, onu yesin..

Bir defa bana böyle bir yemek geldi; yemekten imtina ettim.. Tam on dört gün aç kaldım..

Bu açlığı bir ceza bildim; tevbe ettim.. Açlığım zail oldu..

Tevbe etmek aklıma gelmeseydi, helâk olacaktım..»

•

Derdi ki:

— «Ucüb, kula Allah'ın bir cezasıdır.. Dargınlığıdır.. Öyle ki; Hakk'ın ebedî dargınlığına götürür..

Allah Taâlâ bu gibi kötü huylardan bizleri korusun.. Ondan afiyet dileriz..»

Allah ondan razı olsun..

●

217. EBU ALİ b. EL - KÂTİP

Allah ondan razı olsun..

Esas adı, Hüseyn.. Babasının adı, Ahmed..

Mısır'da yetişen büyük meşayihin biri de bu zat..

Ebubekir Mısrî ve Ebu Ali Ruzbari'nin sohbetlerinde bulundu..

Vaktinde hayatta olan meşayihin arasında yegâne idi.

Ebu Osman Mağribî bu zat hakkında şöyle derdi:

— Ebu Ali b. Kâtib, tam saliklerdendir..

Her gördüğü yerde tazimini yapar, saygısını eksik etmezdi..

Vefat ettiği zaman: Hicrî tarih, 340. —Milâdî, 951.— yılı biraz aşmıştı...

Allah rahmet eylesin..

o

Derdi ki:

• «Mutezile, Allah Taâlâ'yı akıl yolu ile tenzihe kalktı; yanıldı.

Sofiye zümresine gelince, bunlar da ilim, bilgi ile Allah Taâlâ'yı tenzih eyledi... Ve doğru yaptılar.. Yaptıklarında isabet oldu..»

• «Kim ki, hikmeti duyar da amel etmezse, o münafıktır..

Allah Taâlâ bir kudsî hadisde şöyle buyurmuştur:

— **«Kim ki uğrumuzda sabra alışıktır.. Bize vasıl olan işte odur.»**

• «Fasiklarla sohbet, yani arkadaşlık bir hastalıktır.. En kısa yoldan şifası, derhal onların arkadaşlığını terktir, bırakmaktır..»

• «Muhabbetin de, nevi şahsına has kokusu var.. O güzel koku; mahabbet ehli canibinden eser.. Onlardan gelir.. Nekadar saklamaya çalışırsa, çalışsınlar; yine de gelir... Nekadar gizlerlerse gizlesinler, yine de görünür..

İsterse o kokuyu açığa çıkarmamak için, perde üstüne perde gersinler; kalbleri ona delâlet eder..»

o

Derdi ki:

• «Himmet, cümle eşyanın önde gelenidir..

Himmeti sahih olana, himmeti; yapmaya özenip yapamadığı şeyleri getirir... Hem de tam ve sahih olarak...

Himmet esastır ve ana haldir.. Kalanı teferruat.. Teferruat daima esasa tabidir.. Peşinden gider..

• «İhmalci, kısır himmetli var ya. Himmet dışı kalan işleri de öyle olur.. Kim ki, himmet yönünden düşüktür.. Bu düşüklük sözde ve işte aynıdır..

Böylesi, Hakk'ın sergisine oturmaya lâyık değildir..»

• «Yaptığı zikirde ihlâs sahibi olana, Cenâb-ı Hak, zikrinin tadını nasib eder..

Şayet o tadla ferah duyar, haline şükrederse, zatına karşı bir yakınlık duygusu verir ve ülfet ihsan eyler..

Aksi halde; şükürde kusur ederse... İşte o zaman sadece zikrini dilinde kılar ve tadını kalbinden söker..»

Allah ondan razı olsun..

●

218. EB'ÜL - HÜSEYN b. HİBBAN el - CEMÂL

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Mısır'ın büyüklerinden...

Harraz ve Beyresmî'nin sohbetlerine devamla yetişti..

Bir sahrada vefat etti..

Adetiydi sâhralarda gezmek... Yine geziyordu; kalbine aniden bir hal geldi..

Düştü; bir daha kalkamadı..

Duyanlar, koştular.. O, yüz üstü düşmüş kumlar içinde yatıyordu.. Haline baktılar; memnun... Sanki secde halindeydi.

Şöyle diyordu:

— «Bahar.. İşte dostların baharı...»

•

Derdi ki:

«İnsanlar, çöllerde susar... Ama ben öyle miyim?..

Nil kenarında dahi susuzluktan içim yanar..»

•

— «Kalbinde rızık düşüncesi duran sofî...»

Evet... Böyle bir sofi ne yapmalı?.. İşte onun yapacağı işi anlatıyor:

— «Onun için, Allah'a en yakın eden vesile Amel'dir..»

Burada Amel'den murad, şu mana olsa gerektir: Çalışmak: Sanat ve başka yollardan dünyalık kazanmak.

•

Derdi ki:

• «Allah Taâlâ'ya kalbin itimat etmesi, onda sükûn bulmuş olması şöyle anlaşılır:

Dünya ondan ayrılıp gittiği zaman, üzülmeyecek... Kavi duracak... Kendisine arka çevirip kaçan dünyalığın ardında gözü kalmayacak...

Ekmeğini külfetsiz temin ederken, bir anda temin edemez hale gelirse sıkıntı duymayacak...»

• «Kötü, deni huylardan sakınınız.. Tıpkı haram işlerden kaçtığınız gibi..»

• «Dille yapılan zikir, insana dereceler kazandırır.. Kalble yapılan zikir ise; Hakk'a yakınlık.. Zat-ı ilâhi'ye vuslat...»

• «Yalnızlığı çoğaltır sıddiklar.. Bu da onların mahareti..»

• «Kimin ki, aziz ve celil olan Allah katında kadri kıymeti yüce; evliyaya o tazim eder.. Başkası değil...»

Allah ondan razı olsun..

●

219. ABDULLAH EBHERÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi: **Ebu Bekir** idi.. Babasının adı, **Tahir**..

Cebel tarafında yetişen meşayihin büyüklerinden biri..

Şiblî'nin akranından...

Allah onlardan razı olsun..

Yusuf b. Hüseyin Razi, Ebu Muzaffer Kırmisînî ve bu ikisinden başka nice zatların sohbetinde bulundu...

Âlim bir zattı. Vera' haline sahipti..

Vefat tarihi: Hicrî: 330. —Milâdî, 941.— yıla yakın bir tarihe raslar..

o

Şunlar, O'nun hikmetli sözlerindendir:

— «Cem, parçaların bir araya gelişidir.. Fark'a gelince; o da toplu şeylerin dağılışıdır..»

Cem haline erince Allah!..» diyeceksin... Aksi halde fark âlemine dalınca, dünyayı, âhireti görürsün.. O kadar.»

o

Bir defa şöyle anlattı:

— «Allah Taâlâ; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimizi, irtihalinden sonra; ümmeti arasında vuku bulacak ihtilâfa ve dünyada başlarına gelecek musibete bir defa muttali kıldı...

Bunu her hatırladıkça üzülür ve kalbinde bir inîlti duyardı.. Bu sebepie ümmetine Allah Taâlâ'dan bağış talebinde bulunurdu..»

•

Bir seferinde ona şöyle sordular:

— Niçin acaba?.. İnsana, hocası için öyle vazifeler yükleniyor ki, ana babası için o gibi ağır vazifeler verilmiyor?.. Bunun hikmeti ne ola?..

Şu cevabı verdi:

— «Ana baba, insanın sadece maddî, fanî hayatını temin eder. Ama insanı tedib eden hocasına gelince; bâki ve ebedî hayatını kazandırır...»

«Sözümün tasdikine gelince; şu Hadis-i Şerifi zikretmem yeter:

— **Ya bilen, ya da öğrenen olarak sabahla... Bunların dışında kalma... Aksi halde helâk olursun..»**

o

Derdi ki:

— «Başa gelen mihnetlere üç iyilik var...

Tathir, tekfir, tezkir..»

«Tathir: Büyük günahlardan temizliktir..

Tekfir: Küçük günahlara kefaret sayılır..

Tezkir: Safiyetini bulan büyük zatları hatırlamaktır.»

Derdi ki:

— «Salihlerin himmeti.. Masiyetsiz taat kılmaktır..

Âlimlerin himmeti.. İsâbetliliğin artmasına gayrettir..

Ârifîerin himmeti.. Kalblerinde, Allah Taâlâ'nın azametini yaşatmaktır..

Ehl-i şevkin himmeti.. Sur'atle ölüm yolunu tutmaktır..

Mukarrebun zümresinin himmeti.. Kalben Allah Taâlâ'ya bağlanıp sükûn bulmaktır..»

Allah ondan razı olsun..

●

220. MUZAFFER KIRMİSİNÎ

Allah ondan razı olsun..

Cebel ilinin, büyüklerinden biri..

Sadık fukaradan... Bir büyük velî..

Abdullah Harraz'ın müridi.. Onun sohbetinde bulundu... Ondan daha ileri meşayihle de sohbet etti..

Tuttuğu yol; herkesten başkaydı..

•

Orucu üçe bölerdi..

Ruhun orucu... Aklın orucu... Bir de nefsin orucu..

— «Ruhun orucu: Ümitleri kısmak... Az emelli olmak..

Aklın orucu: Nefse muhalefet... Boş arzuları boş geçmek..

Nefsin orucu: Yemekten, içmekten ve haram işlerden beri durmak..»

•

Derdi ki:

• «İnsan; henüz taze gençlerle sohbette, bütün selâmet kaidelerine dikkat etse dahi, yine de belâya düşmekten emin olamaz..

Selâmet şartlarına riayet etmeden sohbet edenler şöyle dursun..»

Derdi ki:

• «Fükara'nın değersizi odur ki, uygunsuz bir şekilde, kadınlara yumuşak davranmayı kabullene... Hangi şartlar altında olursa olsun..»

Bu cümleye bir şerh gerek... Yapalım:

Allah Taâlâ şöyle buyuruyor:

— **«Erkekler, kadınlara daima hâkim vaziyettedirler..»** (4/34)

Bu ilâhî emir karşısında, bir kimse, kendisine kadının hâkimiyetini kabullenirse, ebedî felâh bulamaz..

Hal böyle iken; rıfkı kabul, tabiî ihtiyacı yerinde gidermek dışında, fakirin —veli'nin— kalbini kadına meylettirir..

Böylesine bir hal; veli'yi tamamen ona yöneltir..

En doğrusunu Allah bilir..

• «Rızıkların en değerlisi odur ki; aşırı bir gayret sarfetmeden, fuzulî bir taleb göstermeden, Allah sana helâlinden göndermiş ola..»

• «Ömründen sana kalan bir nefestir..

O nefesi, lehinde kullanamıyorsan, bari aleyhinde olacak şeyleri toplamaya harcama..»

• «Bir kimse, şer'î edeblerle kendini bezerse; ona uyanlar da aynı şekilde edebli olur..

Edebe riayet etmeyene gelince, helâk olur.. Kendisine tabi olanları da helâke götürür..

Edebini; Hakîm bir zattan almayan biri elinde, hiçbir mürid terbiye olamaz...»

• «Fakir odur ki; Cenâb-ı Hakk'a arz edecek bir ihtiyaç bulamaya...»

Şunu anlatmak istiyor:

— O fakir bilir ki, Allah Taâlâ'ya bütün ihtiyacı malumdur..

Bilir ki o; kendisine, kendisinden daha şefkatlidir..

Bunu bildiği için, bir dilek ihtiyacı duymaz..

Şunu da bilir ki; kendisi, bir an dahi olsa, Cenâb-ı Hak'tan müstağni olamaz.. Onsuz kalamaz.. Nitekim Allah Taâlâ şöyle buyuruyor:

— «Ey nas, hepiniz Allah'a muhtaçsınız..» (35/15)

Allah ondan razı olsun..

●

221. EB'ÜL-HÜSEYİN FARİSÎ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı, Ali.. Hind'in oğlu.. Kureşî ve Farisi nisbeleri vardır.

Fars diyarının büyükleri arasında.. Ora meşayihinden biri..

Aynı zamanda onların ulemâsı arasında..

Cafer Haddad'ın, Amr b. Osman Mekkinin ve onlardan daha üstün zatların sohbetinde bulundu..

Yüce hallere ve üstün makamlara sahipti.

•

Derdi ki:

• «Allah'ın kitabına bağlanmak isteyene... Peygamberinin -sallallahu aleyhi ve sellem- sünnetine sarılmayı arzu edene şart odur ki...

Keşif ve müşahede üzerinde ola... Din ve dünya işlerini ayan beyan bile... Hiçbir halinde gizlisi kalmaya...

Katiyen, gaflet ve zan deryasına düşmeye...

Eşyayı; madeninden, esas yatağından ala.. Koyarken de oraya koya..»

• «Allah ile rahatı bul.. Ondan uzak olup rahat arama..

Kim rahatı, Allah ile olmakta ararsa, kurtulur..

Rahatı, ondan kaçmakta arayan da helâk olur..

Allah ile olup rahata kavuşmak, onu zikretmektir; anmaktır.. Bu zikir ve anmak kalbe huzur getirir.. Rahata erdirir..

Ondan kaçmakta aranan rahat ise, gaflettir.. Gafleti devam ettirmektir.»

• «Allah Taâlâ bir kimseye, büyüklere saygı göstermek halini ikram ederse...

Bütün yaratılmışlar o kulu sever...

Bu ilâhî ikramdan mahrum olana karşı; Allah Taâlâ cümle halkın kalbinden saygı hissini siler..

Böylesini daima dargınlığa uğramış görürüz..

Daim hali budur.. İsterse; iyi huylu ve iyi kalbli olsun..

— Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

— **Allah'ın Celâl sıfatına tazimdendir ki; ak saçlı müslümana ikram edile... Tazim edile...»**

Allah ondan razı olsun..

●

222. İBRAHİM b. ŞEYBAN el-KARMİSİNİ

Allah ondan razı olsun..

Ebu İshak künyesini almıştı.. **Şeyban** babasının adı idi..

Cebel'in şeyhi idi..

Vera' ve takva üzerine makam sahibi idi.. Öyle ki, halkın pek çoğu onun yaptığını yapmaktan aciz kalır.

Ebu Abdullah Mağribi ve İbrahim Havas'ın sohbetlerinde bulundu..

İddiacılardan hiç hoşlanmazdı.. Onlara karşı çok şiddetli davranırdı..

Kitap ve sünnete sıkı sıkıya sarılmıştı..

İmamların ve meşayihin takib ettiği yoldan hiç ayrılmadı..

Hatta Abdullah b. Menazil, için için şöyle demişti:

— İbrahim b. Şeyban; Fükaraya —Evliyaya— edep ve muamele ehline bir hüccettir..

— «Bir kimse atıl, batıl bir hale gelmek mi istiyor?.. O ruhsat yollarına tutunmalıdır!.»

●

Derdi ki:

• «Evliyayı bu yolda geri bırakan tek şey, onları helâk eden tek sebep, dünya adamlarının içinde bulunduğu hale meyillerîdir..»

• «Beka ve fena hali ilmi; vahdaniyet içinde ihlâs ve yapılan ibadetin sıhhati üzerinde döner..

Bunlardan arta kalan ise, mugalata ve zındıklıktan başka değildir..»

• «İnsanların en sefili odur ki; birine yaptığı iyiliği, minnet dolu hislerle kalbine getirir..»

• «Bir kimse meşayihe saygıyı bırakırsa, yalancı iddialara kapılır.. Ve bu kapıldığı iddialar kendisini rezil eder..»

• «O ki, ihlâs üzerine kelâm eder.. Ve o ihlâsın gereğini yapmayı da nefsinden taleb etmez.. Cenâb-ı Hak onu; akranı yanında, ihvanı arasında, ayıplarının açılması derdine müptelâ kılar..»

Allah ondan razı olsun..

●

323. HÜSEYN b. YEZDANİYAR

Allah ondan razı olsun..

Ebu Bekir künyesi ile anılırdı..

Babasının adı, **Ali**.. Dedesi, **Yezdaniyar**..

Erminiye ehlinden...

Tasavvufta kendine has bir yolu vardı...

Zahirî ilimlere de vâkıftı.. Maarif ve muamelât işinden anlardı.. Bu sebeple Irak'ta yaşayan bazı meşayihin sözlerini kabul etmezdi...

Ali b. İbrahim Ermevî anlatıyor:

— Duydum ki, **İbn Yezdaniyar** şöyle buyuruyor:

— «Sofiyye için konuştuğumu görürseniz.. Ki bu konuşmam tasavvufu ve sofiyeyi inkâr yollu bir mana taşır; gibi gelir.. Ama değildir.

Allah'a kasem olsun ki; o konuşmayı, sırf onlara acıdığım için yaparım..

Sebebi de; esrar-ı Hakkı ifşa edişleridir.. Bir de ona ehil olmayanlara açmaları...

Ancak efendi bir grup sözümün değerini anladı.. Asıl gayem; onları o sahte zümrenin elinden alıp Hakk'a götürmektir..

O sözlerimle hep bunu yapmak isterim..»

Derdi ki:

•

• «Halkın Hak'tan rızası; onun yaptığına razı olmaları ile olur..

Hakk'ın onlardan, yani halktan rızasına gelince; o da, onları kendisinden razı olmaya muvaffak kılmasıdır..»

• «O kimse ki istiğfar eder... Ama, beri tarafta günaha devamlıdır... Böylesine bir kimseyi, Allah tevbenin tadından mahrum kılar. Ve Hakk'a teslim olabilmek, bu durumu ile haram olur..»

• Hayânın bir çok kısmı vardır:

1. **Cinayet hayası**..

Rivayet edilir ki: Âdem -aleyhisselâm- cennette işlediği cinayetten sonra yüz üstü yere kapandı..

Hak Taâlâ ona vahyetti; sordu:

— Bunun manası benden kaçmak mı?..

Âdem -aleyhisselâm- şu itirazda bulundu:

— Değil ya Rabbi; bu yaptığım, ancak sana karşı olan haya duygum icabı olabilir..

2. **Kusur hayası**..

Meleklerde bulunan haya hali gibi,. Bu, Cenâb-ı Hakk'a yaptıkları şu münacaattan anlaşılıyor:

— Sübhansın, sana gereği gibi ibadet edemedik..

3. **İclâl hayası..**

Cenâb-ı Hakk'ın azamet ve celâline karşı haya... İsrafil -aleyhisselâm- ın:

Cenâb-ı Hakk'ın azameti karşısında utanıp kanatlarını sarkıtması gibi..

4. **Gayret hayası...**

Şöyle rivayet edilir:

Birgün müşriklerden Abîne b. Hısn Fezarî, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin huzuruna girdi.. Hazret-i Aişe de oradaydı... Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz elini kaldırdı; Hazret-i Aişe'ye -radıyallahu anha- sütre yaptı.. Fezarî:

— Bu yaptığının adı ne?.. Ya Muhammed..

Deyince Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

— Bunun adı hayâdır.. Öyle bir haya ki; bize verildi... Siz ondan mahrumsunuz..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin Fezariye söylediği; aşağı yukarı bu manaya gelir.. Lafız itibariyle başka türlü söylenmiş olması ihtimali de vardır..

5. **Kerem hayası..**

— Kerem hayasının manası da, sahâbeyi tedip için nazil olan şu Âyet-i Kerimenin manasında gizlidir:

— Peygamber'in evinde yemeğinizi yedikten sonra dağılınız.. Orada, lafa dalmaya bakmayınız.. Böyle haliniz, Peygambere eza veriyor.. O size birşey söylemeye haya ediyor..» (33/55)

6. **İyilik yapma işinde haya..** Bunun misalini de, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden:

— «Birgün Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize:

— Neden bu kadar fazla verirsin?.. Allah Taâlâ sana bu kadar külfet yüklemedi.. dediler.. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buna şu cevabı verdi:

— Benden istiyorlar.. Veriyorum... Allah Taâlâ benim için cimriliği istemez... Ne yapabilirim ki?..»

7. **Halıktan haya:** Rivayet edildiğine göre Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- bir gün namaza durduktan sonra abdestsiz olduğunu hatırladı ve namazı bırakarak şöyle dedi:

— «İnsanlardan utandığımdan dolayı, neredeyse namaza devam edecektim..»

8. **Tahkik hayası..** Halkı gözden düşürmek hayası var.. **Bu da** bazı sahabede müşahade edilmiştir..

Anlatıldığına göre, ashaptan biri namaz vakti gelip de **mescid** yolunu tuttuğu zaman, halkla karşılaşınca yüzünü çevirir **geçerdi..** Bunun herhangi maddi bir sebebi yoktu.. Kalbine onların **girmesini** istemiyordu..

9. **İstihkar hayası..**

«Musa'nın -aleyhisselâm- haya duygusunun adı da istihkardır..

O, dünyalık işleri Cenâb-ı Hak'tan istemeye utanıyordu. **Çünkü** dünyalık şey ona göre küçüktü. Cenâb-ı Hak'tan küçük şeyler **istenemezdi;** haliyle bu, Musa'ya -aleyhisselâm- göreydi.

Birgün Cenâb-ı Hakk'a münacaatında şöyle dedi:

— Ya Rabbi, bazı dünyalık şeylere ihtiyacım oluyor; ama, **istemekten** utanıyorum..

Sana o dünyalık şeyleri arz edemiyorum..

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak ona şöyle vahyetti:

— Ya Musa, benden iste.. Hamurun tuzundan, merkebin otuna kadar.. Başka ne ihtiyaçın varsa iste...»

10. **Sıyanet ve iffet hayası..**

Hazret-i Osman'ın

— «Ben, ne cahiliyet devrimde, ne de İslâmiyeti kabul ettikten sonra zina ettim..» sözünde olduğu gibi..»

11. **Vekar hayası..** Bu da Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizde müşahede edilir..

O, Hazret-i Osman'la -radıyallahu anh- otururken **biraz daha** başka hoş olurdu..

Birgün sebebini sordular; şöyle buyurdu:

— «Osman öyle bir kimsedir ki, melekler dahi ondan **haya eder;** ben nasıl etmeyeyim?..»

12. **Haşmet hayası..** Bunun misali de, Hazret-i Ali'den:

«Birgün Hazret-i Ali, sahabeden Mikdad b. el-Esved'e -radıyallahu anh- şöyle buyurmuştu:

— Resulüllah'a mezi hakkında sor.. Ben soramam.. Çünkü kızı bendedir..

Bu sebeple, ona böyle şeyi sormaya utanırım..»

13. **Hayret, taaccüp ve istibad hayası..** Bunun misali **Hazret-i** Âlşe'den:

«Birgün Ümmü Süleym -radıyallahu anha- Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize şöyle sordu:

— Kadın, erkeklerin gördüğü gibi bir rüya görürse, ona gusül lâzım gelir mi?...

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şu cevabı verdi:

— Evet, yaşlığı görürse...

Hazret-i Âişe -radıyallahu anha- oradaydı.. Böyle bir halden utandı.. Elini yüzüne kapadı ve sordu:

— Erkeğin gördüğü rüya gibisini, kadın görebilir mi?..

Bunun üzerine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ona şöyle buyurdu:

— Allah iyiliğini versin.. Görmüyorsa, bu benzerlik neden oluyor?...»

14. **Gurbet hayası**... Bu da, Hazret-i Şuayb'ın -aleyhisselâm- kızında:

«Allah Taâlâ, Şuayb -aleyhisslâm- nebi'nin hikâyesini anlatırken, şöyle buyurdu:

— **O iki kızdan biri, utanarak babasına geldi..** (28/25)

İşte bu utanarak gelişin adı, bir gurbet hayasıdır..»

15. **Hakk'ın beyanı için haya**.. İşte ona da bir Âyet-i Kerime:

— **Allah Taâlâ, sivrisinek veya daha başkası ile misal getirmekten utanmaz**... (2/26)

İşte burada zikri geçen utanmanın adı da; insanlara Hakk'ı beyan etme utanmasıdır...»

16. **Murakabe hayası**..

«Bu murakabe hayası, bir öğüt için olabilir.. Meselâ Cenâb-ı Hakk'ın İsa'ya -aleyhisselâm- buyurduğu gibi..

Şöyle buyurmuştu:

— Ya İsa, önce nefsine öğüt ver. Sonra insanlara.. Aksi halde benden utan..

İşte bu utanmanın adı da murakabe hayasıdır.»

17. **Müracaat hayası**..

— «Bu müracaat hayası da Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizde görülür..

O, miracda iken namaz farz olmuştu.. Ama elli vakit.. Hazret-i Musa -aleyhisselâm- peygamber, -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize:

— Bu çoktur.. Ümmetim dayanamaz.. Azaltmasını dile.. Demişti.. Peygamberimiz de beş vakte kadar indirtmişti. Hazret-i Musa bunu da çok bulunca; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, ona şöyle buyurmuştu:

— Artık, bunu da alzaltmasını istemekten utanırım..
İşte müracaat hayası da budur..»

18. Az emelli olma hayası..

Bir de az emelli olma hayası var.. Onu da şu Hadis-i Şerifin aydınlığında buluyoruz:

— Allah'tan tam manası ile utanınız..»

19. Vera' sahibi olmak.. Bunlara karşı da bir hayâ muamelesi var.. Ki buna da İhsan Hayası adını veriyor..

— «Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Allah'ın haram kıldığı şeylerden sakınanlar hakkında, şöyle bir haber verdi:

— Allah Taâlâ şöyle buyurdu:

— Ben halkı hesaba çektiğim zaman, onları hesaba çekmekten utanırım..

Bu hayanın adına, İhsan dememizin sebebi, Cenab-ı Hakk'ın:

— İhsan'ın mükâfatı ancak İhsan olur.. buyurmasıdır..

Böylece Vera' hallerinin İhsan'ını, Cenâb-ı Hak, onları muhasebe etmemekle vermiş olmaktadır.

20. Bir de duanın icabı yerine getirilmemesinde bir haya var... Onun adı Haya-i Mugavede..

— «Bir Hadis-i Şerifte şöyle geçer:

— Kul bir dua eder ve:

— Ya Rabbi!.. der, dinlenmez, tekrar:

— Ya Rabbi!.. der, ama yine boş.. Bir üçüncü defa:

— Ya Rabbi!.. der.. Yine aynı.. Dördüncü defa:

— Ya Rabbi!.. deyince, dileği kabul edilir ve Rabbı şöyle buyurur:

— Kulumun, çokça Ya Rabbi!.. deyişinden hayâ ettim..»

21. Bir başka haya şekli daha... Haya-i Muatebe.. Yani, kulun itap görürken duyacağı utanç.

— «Haya-i Muatebe odur ki; öbür âlemde, Cenâb-ı Hak, onu yaptığı hatalar yüzünden azarlarken duyar..

O anda, öyle bir utanır ki:

— Ya Rabbi, azabın itabından daha iyi.. Demekle, utancını ifade eder..»

Derim ki:

— Bir ikap var, bir de itap...

İkap gören kul; yapacağı vazifelerini yerine getirmiş bir kimse gibidir. İkap sonunda rahata kavuşur..

Ama, itap gören böyle olmaz..

Utanır, utanır.. Daima Rabbından utanır.. Hacil olur... Ve bu itaptan hiç kurtulamaz.

En doğrusunu Allah bilir.

22. Tevekkül hayası...

Misalini de Hazret-i Ömerden:

— Ben ondan başkasından korkarsam, Rabbımdan utanırım. İşte bunun adına **Tevekkül Hayası** denir..»

23 Haya-i Salâh..

— «Bir Hadis-i Şerifte şöyle buyrulur:

— İçinde bulunduğun topluluğun salih kimselerinden nasıl haya duyuyorsan, Allah'a karşı da aynı haya duygusunu duy!...

İşte burada belirtilen hayanın adına **Haya-i Salâh** denir..

24. Haya-i Ayn...

«Süfyan Sevri, bir gün Rabia Adeviye'nin yanına vardı.

Orada ona birçok şeyler anlattı..

Rabia Adeviye dinledi; düşündü... Sonra şöyle dedi:

— Duydum ki sen, şöyle demişsin:

— Ben, dünyaya sahib olandan dahi bir şey istemekten utanıyorum.. Kaldı ki, ona malik olmayandan isteyeyim..

İşte bunun adı da, **Haya-i Ayn...»**

25. Hayanın bir başka şekli daha.. Adı, **Haya-i Vacib..**

Hazret-i Aişe -radıyallahu anha- ansar kadınlarını övmüştü.. Demişti ki:

— Resulüllah'tan herhangi bir şeyi sormak işinde, onları haya alıkoymazdı.. Hatta hayız deminin koyu veya açık olmasını dahi sorarlardı..

İşte **Haya-i Vacib** de budur...»

26. Haya-i Hürmet...

Bunun misalini Ebu Musa el-Eş'ari -radıyallahu anh- şöyle anlattı:

— «Bir gün Ebu Musa el-Eş'ari -radıyallahu anh-, Hazret-i Aişe'nin huzuruna geldi ve şöyle dedi:

— Sana birşey soracağım; ama onu sormaktan utanıyorum..

Hazret-i Aişe -radıyallahu anha- şöyle buyurdu:

— Soracağın şeyi, anneden, yani benden sor..

Bunun üzerine Hazret-i Aişe'ye -radıyallahu anha- şöyle sordu:

— İnsan ehli ile yattıkta, inzal vaki olmayınca gusül lâzım gelir mi?..

Bu suale Hazret-i Aişe -radıyallahu anha- şöyle cevap verdi:

— Sünnet yerleri kaybolunca gusül vacib olur.. Resulüllah ile aynı şeyi yaptık... Ve guslettik..»

27. Rahmet hayası...

«Bir Hadis-i Şerifte şöyle buyrulur:

— Cenâb-ı Hak, saç ve sakalına ak düşen birine ateşle azap etmekten haya muamelesi eder..

Burada anlatılan haya'ya, **Haya-i Rahmet** adı verilir..»

28. **Gurur hayası...**

— «**Gurur Hayası**'nı Ebüdderda -radıyallahu anh- Hazretleri'nin Humus halkına söylediği şu cümlede buluyoruz:

— Siz Rabbınızdan utanmaz mısınız?.. İçinde oturamayacağınız binaları yaparsınız.

Yiyemiyeceğimiz kadar mal toplarsınız..

Ömrünüz boyunca erişmeniz kabil olmayan emeller peşinde gidersiniz...»

29. **Marifet hayası...**

— «Bazı salihler, rüyada gizliden gelen bir ses duymuşlar; o seste şöyle deniyormuş:

— Ey Basra ehli, ey Yahudi benzerleri!.. Rabbınızdan haya ediniz...

İşte buradaki utanmanın adı da, **Haya-i Marifet** demektir..»

30. Bir de **Haya-i İman** var...

«Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz; şöyle buyurdu:

— **Haya imandandır.. Haya cennettedir..**

31. **Süs olan haya...** Kimde bulunursa onu süsler.. Bunu da şöyle anlatıyor:

— «**Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Rıfk bulunduğu yere sadece süs getirir..**» buyurdu..

32. **Haya-i Hayr...**

Bir gün Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize:

— Haya nedir?..

Diye sordular.. Şöyle buyurdu:

— **Haya tümden hayırdır..Hem din için.. Hem de dünya için...»**

•

Biri, ondan nasihat istemeye gelmişti.. Şu nasihatı yaptı:

— «Sakın... Çok sakın.. İnsanlar arasında yaşamak zorunda kalırsın.. Çok dikkatli ol; seni Allah'ın rahmet nazarından düşürecek bir fiil, defterine girmesin...

Ve senden işiteceği edep dışı bir söz sebebiyle, üzerine herhangi bir göz dikilmesin..»

Daima tevbeye davet ederdi.. Derdi ki:

— «Allah'ın tevbe kapısı daima açıktır.. Taa, güneş batından doğuncaya kadar..

Senden ona karşı bir hata veya onun sevmediği bir şey zuhur edince, hemen Allah Taâlâ'ya dön...

Sana lâyık olan da budur.

Bu şekilde yaparsan, beklenen odur ki, fazlı keremi ile kabul eder..»

Allah ondan razı olsun..

224. EBU İSHAK İBRAHİM

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Babasının adı, Ahmed.. Dedesinin adı, Mevlid..

Rakka ilinde yetişen büyük meşayihten biri.. Hem de bu yolun ehlidir kişileri arasında..

Edep, erkân, bakımından da; bu yolun en değerli simalarından biri..

Dimeşk'li Abdullah b. Celâ, Rakka'lı İbrahim b. Davud b. Kasar, hep sohbet ettiği zatlar arasındaydı..

Derdi ki:

— «Hakk'ın velâyeti altına giren kimse; ilmin siyaseti, idaresi altında yetişen kimseden çok değerlidir..»

Derim ki:

— Hakk'ın idaresi altında olan kimse; kendisine noksan gelmesinden sâlim kalır..

Halbuki, ilmin idaresine girmek böyle değildir..

İlimle Hakk'a vasıl olmak isteyen; bir vartadan kurtulunca, öbürüne düşer.

Hakk'ın himayesinde olana zâhirde misal; yolu, erkânı bilen bir şeyhin delâleti ile yola revan olandır.. İlmin siyasetine girenin misâli ise, büyüksüz ve şeyhsiz olarak, kendi kendine yola çıkandır. En doğrusunu Allah bilir..

Derdi ki:

• «Ruhlar ervah âleminde yaratılmıştır.. İşte bu sebepten durmadan yükselir, müşahede haline ererler.. Orada ferah bulurlar..»

• «Cesetler gam ve kederler içinde yaratıldı..

İşte bu sebepledir ki, fani şehvet talebinde bulunur ve onu elde edebilmek için gayret sarfederler.. Ve sonunda; gam, keder ve sıkıntı içinde kıvranırlar.»

• «Bir kimse sözlerine onunla —yani Hak'la— devam ederse.. Benliğini siler...

Ya bir de ondan alır, konuşursa.. O zaman da zatı için baki kılar..»

Sonra şu şiiri okudu:

Olmasaydı, aşıkların göz yaşları ve iç yanmaları;
Su, hem de ateş aziz olurdu, yakardı insanları...
Bütün ateşler, —aksi yoktur,— parlar onların nefesinden;
Bütün sular, göz yaşıdır, bunların, akar değişmeden..»

•

• «Fükara'ya düşen odur ki; zaruret zamanları hariç... Ellerini kaplara uzatmayalar..

İşte o zaruret zamanı gelir de, yemeğe başlarlarsa; sıkıntılarını giderecek kadar yemelidirler..

İsterse, önlerine gelen yemekler, dağlar gibi olsun; tarif edilen az miktar yemelidirler... Kalanı da başkalarına...»

Diyor ki:

• «Bir kimse, Allah'ın emrini nefsani isteklerine uyarak yapmaya kalkarsa, ya kabul olunur; ya da olunmaz..

Ama, Allah'ın emirlerini yerine getirmek için, Allah ile başlarsa, mutlaka kabul olunur.. Hem de şeksiz...»

Diyor ki:

• «Mücahede halinin devamı içinde bir fetret ve duraklama devrine geçilmesi, başlangıcının fesad oluşu icabıdır..

Keşif halinin perdelenmesi ise, keşif hali içinde iken beliren hallere aldanıp kalmaktır..»

•

Derdi ki:

• «Nefsin seni yürütür... Yaya olaraktan... Kalbin ise, seni uçurur...

Durum bu olunca; düşün, taşın.. Vuslat âlemine seni hangisi daha çabuk erdirirse... Ona yapış... Onun gidişine ayak uydur.»

Bu konuda, şu şiiri okumuşlardır:

«Bu gidişin öyle ki, sefine yürüyüşü gibi..
İçinde cemaat... Ne var ki, yelkenler uçar gibi..»

Allah ondan razı olsun..

●

225. EBU ABDULLAH BASRİ

Allah ondan razı olsun..

Adı, **Muhammed**.. Babasının adı, **Ahmed**.. Dedesinin adı, **Salim**..

Abdullah Tüsteri'nin müridi ve onun sözlerini bize nakleden.. Allah ondan da razı olsun...

Sohbet toplantılarında; hep Abdullah Tüsteri'nin kelâmını anlatırdı...

Ondan başka meşayihe intisab etmedi..

İçtihad ehli idi.. Tarikatı da hocası, **Sehl**'in tarikatı idi.

Basra'da müridleri vardı.. Gelip intisab etmişlerdi..

Oğlu da kendisi gibi yetişmişti.. Ona da gelip intisab ederlerdi..

•

Derdi ki:

— «Bir kimse tevekkül etmesini biliyorsa; hiçbir halde çalışmak ona mubah olmaz..

Ancak tevekkül işine yardım yönünden olursa, iş değişir..

Ama dikkat gerek.. Çalışmaya dayanmak olmaz..

Şu da bilinmeli ki; tevekkül, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin halidir. Çalışmak ise sünneti..

Durum böyle olunca; bir kimse tevekkül içinde, ki o, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin halidir; güçlü değilse çalışmalı.. Taa ki, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sünnetini yerine getirme derecesinden de düşmeye... Halini hal edinme derecesinden düştüğü gibi..»

Bir gün ona bir yabancı geldi ve şöyle sordu:

•

— İnsanlar arasında evliya nasıl bilinir?... Alâmeti nedir?..

Şöyle anlattı:

— «Dilinin tatlı oluşu..

Kendisine özür dileyen herkesin özrünü kabul edişi..

İster iyisi olsun.. İsterse kötüsü olsun.. Bütün yaratılmışlara tam bir şefkat duygusu ile dolu olması...»

•

Derdi ki:

• «Bir kimse istiyorsa aybı örtülsün ve gizli perdesi yırtılmasın.. Ona düşer ki, kendisine asi olana halim davrana..

Ve... Elinde olan şeyleri insanlara ikram ede...»

• «Akıllı kimsenin şanına düşer ki, dünya oğullarına karşı zahid ola..

Çünkü onlar, kendisini Allah'ı anmaktan alır..

Kendisi; din ve dünya işlerinin iyi olmasını temin yolundadır.. Ama o dünya oğulları böyle değildir..»

Allah ondan razı olsun..

•

226. MUHAMMED NESEVÎ

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Babası, **Aliyan**'dır.

Nesâ' ilinin büyük meşayihinden biri..

İrfan ehlinin imamı diye anılan Ebu Osman el-Hiyrî'nin müridlerindendir.

O ortaya çıkan birçok meseleleri öğrenmek için Nesâ'dan kalkıp Nisabur'daki Ebu Osman'a giderdi. Oraya varıncaya kadar yolda hiçbir şey yemezdi.

O zamanda yaşayan meşayihin, pek çoğundan üstün bir derecaye sahipti.. Açık kerametleri vardı.

Derdi ki:

• «Dünyada zühd; âhirete rağbetin anahtarıdır..»

• «Evliyanın alâmeti odur ki; kaderin cereyan ettiği bazı hususlarda, avam halk; sıkıntı duyarken, onlar razı olurlar...

Sonra bu halleri, onların bir kerameti sayılır..»

• «Cömerde, cömertliği sefa hali vermez.. Ancak:

a) Verdiği gözünde küçülecek..

b) Verdiği şeyi alanın, kendisinden üstünlüğüne inanacak..

• «Allah yolunda hizmet eden bir kulun, bu hizmeti, Bir sevab talebi veya azap korkusu ile yapması, onun değersizliğini ve tama'ını ortaya çıkarır.

Bir Allah'a kul olana ve ona hizmet eden için ayıp olur ki; onun yolunda hizmet ederken:

a) Dünyevî bir maksat düşüne...

b) Âhirete ait bir talebi, kalbinde yaşata..»

• «Bir kimse, keramet gösterisi peşinde ise, o bir iddiacıdır.

Ama, kendi arzu ve ihtiyarı dışında, birçok kerametleri görülen kimse, gerçekten bir velî'dir..»

Allah ondan razı olsun..

●

227. EBU BEKİR AHMED b. SÂDAN

Allah ondan razı olsun..

Sâdan, dedesinin adı.. Babasının adı **Muhammed**..

Aslen Bağdad'lı... Büyük velî..

Cüneyd-i Bağdadî ve Ahmed Nurî'nin sohbetlerine devamla yetişti..

Evliya haline ait ilmî meselelerde; kendi vaktinde yaşayan meşayihin en âlimi idi..

Aynı zamanda şer'î ilimlere de vâkıftı.. Bu mevzuda da bir âlim sayılırdı.. İmam Şafii'nin mezhebine göre amel ederdi.

Kuvvetli bir hitabete malikti; konuşmasını iyi bilirdi..

Herhangi bir konuda yaptığı beyanları fevkalâde idi...

Bir defasında, zamanın hükümdarı, Rum iline bir elçi gönderecekti..

İlim adamlarını; bir bir incelediler.. Bundan daha layıkını bulamadılar..

Hatta; ilim, fazilet, beyan ve fesahat babında ona denk olacak biri dahi çıkmadı..

— Bu zamanda, evliya halinden anlayacak yalnız iki kişi kaldı..

1 — Ebu Ali Ruzbarî... Ki bu Mısır'dadır..

2 — Ebu Bekir b. Sâdan... Bu da Irak'ta...

o

Derdi ki:

• «Bir kimse, sofiye zümresinin, sohbet toplantısına katılacaksa... Nefsini, kalbini ve mülk hevesini silerek katılsın..»

• «Rivayet yolu ile gelen ilimleri talim eden kimsede; dirayet ilmi hasıl olur.

Dirayet ilmini kavrayan ise, riayet ilmine varis olur..

Bu riayet halinin zuhurundan sonra, gereğine uyarak amel ederse; mutlaka Hak yoluna hidayeti bulur...»

o

Şöyle anlatıyor:

— «Bir kimse, münazaraya başlarken, Hakk'tan gafil olarak yerini alırsa; onu üç ayıp takip eder..

a) Cidal.. Bağırmak.. Çağırmak.. Halbuki bunlar yasaktır.

b) Halka karşı bir üstünlük sevdasına kapılmak... Yani kibir.. Bu da yasaktır..

c) İçten kin tutmak... Öfkeye kapılmak.. Bunlar da diğer iki huy gibi yasaktır.. Kötüdür.

Münazaraya kendini bilen birinin munsif tavrı ile otururşa o zaman:

a) Sözlerinin başlangıcı bir mev'ıza tadını verir.

b) Ortalara doğru, kurtarıcı bir delile benzer..

c) Sonu ise, bereketle doludur..»

Derdi ki:

o «Hakikatlar zahir olunca, fehmin ve ilimlerin verdiği izler silinir..»

• «Ruhlar, nurdan yaratıldı; bu heykellere, yani bu kalıplara da iskân edildi..

Bu kalıptaki ruh; kuvvet bulursa, akılla hemcins olur..

Ona nurlar yağmaya başlar..

Kalıpların zulmeti kaybolur..

Ruhun ve aklın nurları bu kalıplara gelmeye başlar..

Durum böyle olunca, kalıplar ruhun ve aklın emrine girer..

Ruhlara gelince; kaderin akıp geldiği menbaa doğru yol alırlar..

İşte bundan sonradır ki; kaza ve kader kendisine ne getirirse; sevinçle alır...»

Şöyle derdi:

— «Sofi, sıfatlardan ve bu fani âlemin yapmacık resmiyetinden beridir..»

Allah ondan razı olsun..

●

228. AHMED b. MUHAMMED b. ZİYAD

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu Said'dir**

Babasının adı, **Muhammed.. Ziyad**, dedesinin adı..

Soyunu şöyle sıralıyorlar:

İbn Bişir.. İbn Dirhem.. İbn Arabi.. Emevi soyundan.

Aslı Basra'dan.. Ama Mekke'ye yerleşti

Hayatta iken, bulunduğu bölgede kendisine yetişecek bir kimse yoktu.. Tekti..

Harem-i Şerifin şeyhi idi... Orada vefat etti..

Hicretin, 341. —Miladi. 952.— yılında vefat etti.. Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

•

Evliya zümresi için çok eser tasnif etti.

Hayatlarına kavuştuğu birçok meşayihin sohbetlerine devam etti.

Müridleri oldu.. Feyz aldı..

Cüneyd Bağdadi, İmam Sevri, Ömer Mekki, Mesûhi, Ebu Cafer Haddad sohbetine katıldığı meşayihten bir kaçıdır..

Evliya zümresinin bir âlimi ve şeyhi olmuştu..

Şunlar, onun değerli sözlerindendir:

— «Vaad ve vaid; ikisinin de Allah tarafından geldiği sabit oldu..

Vaad, vaid'den önce gelirse, vaad tehdid manası taşır..

Vaid, vaad'dan önce olursa, vaad'ın bir hükmü kalmaz.. Mensuh olur..

Her ikisi birden geldiği takdirde, vaad kalır.. Galebe ve sebat vaaddedir...

Çünkü vaad kula olur.. Vaid ise, Allah'a mahsustur. O, bu hakkını kullanmayarak ihsanda bulunur.

Kendisinde bir güç ve kuvvet görüp de sonunda hizlana uğramayan ve kendi kuvvetiyle başbaşa bırakılmayan çok azdır.

•

Bir sohbetinde şöyle konuştu:

«Bir ârif'e:

— Sen bu dünyada baki kalacaksın deseler.. Gamlenir ve bu gam onun ölümüne sebep olur..

Cennet ehline de deseler:

— Siz, en sonunda buradan çıkacaksınız.. Bunlar da aynı şekilde gamlenir. Gamlenirler.. Ve bu gam da bunları bitirir..»

Daha sonra şöyle dedi:

— «Dünya, irfan sahipleri için bir kıymet taşımaz.. Onda hoşluk ve rahat bulamazlar...

Şu var ki; nasıl olsa ondan ayrılacaklarını düşünür; rahata ererler..

Cennet ehli için ise, cennet bir rahat yeri olmazdı.. Şayet onda ebedî kalacaklarını bilmeselerdi..»

•

Derdi ki:

• «İlmin derecelerine ancak, vasıtalarla erilir..

Hakikatların yüksek dereceleri ise, yalnız mukaşefe yolu ile bulunur..»

• «Vakitlerin en güzeli odur ki; bileyim, Hak Taâlâ, o anda benden razı.. Ve memnun..»

• «**Fukara**'nın ahlâkî güzelliğindendir ki...

a) Yokluk anında sukûnu muhafaza.. Sızlamayı terk..

b) Varlık anında sızlanmak, rahatsız olmak..

c) İnsanlık hali bu.. Bazı sıkıntılar olur.. Olunca onunla hem hal olmak.. Yabancılık çekmemek...

d) Halk, maddî şeylere dalar.. Âhireti unutur, dünya ile sevinirse; o, bu halden vahşet duyar.. Kaçar..»

Allah ondan razı olsun..

●

229. MUHAMMED ZÜCCACÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Amr**.. Babasının adı, **İbrahim**..

Aslen Nisabur ilinden..

Cüneyd Bağdadi, Sevri, Ebu Osman, Ruveym el-Havas gibi zatların sohbetinde bulundu..

Bir defa Mekke'ye girdi; bir daha çıkmadı.. Orada kaldı...

Oranın şeyhi oldu...

Orada; ünlü şanlı bir zat oldu..

Altmış defaya yakın haccetti..

Harem-i Şerifte vefat etti.. Vefat ettiği yıl, Hicretin, 348. —Miladi, 959.— yılı idi..

•

Rivayete göre, Kettâni, Nehrecuri, Murtaiş ve daha başka zatlar; arasıra toplantı yaparlardı..

Halkanın başına bu zat otururdu..

Ağzından bir cümle düşmeye görsün; hep birden acaba ne diyecek, diye dikkat kesilirlerdi..

Candan dinlerlerdi..

Fezaili, saymakla bitmeyecek kadar çok..

Tam kırk yıl Mekke'de kaldı.. Bu kırk yıl içinde, oraya ne bevletti.. Ne de tağavvut.. Yani ne büyük abdestini bozdu; ne de küçük..

Böyle bir ihtiyaç duyduğu zaman, Harem-i Şerifin çok ötelerine gider; orada işini bitirir dönerdi..

Derdi ki:

• «Kim ki, vâsıl olmadığı bir halden kelâm eder; konuşması ile dinleyeni fitneye sürükler..

Böyle bir kimse, kalben çocuktur..

Vasıl olmadığı hallerde kelâm etmesi devam ettikçe; o hale kavuşmaktan ve kalben bülûğ çağına ermekten Allah Taâlâ onu mahrum kılar..»

• «Kim ki, Harem-i Şerifte mücavir kalırken, kalbini Allah Taâlâ'dan başkasına bağlarsa...

Ziyan içinde olduğunu kendi hali ile açığa çıkarmış olur..»

Derdi ki:

• «Hacılardan kim bir hırsızlık yaparsa; ki bununla ihtiyacını temin etmek ister...

Allah Taâlâ, böylesini zatından uzaklaştırır..

Kalbine hırs, cimrilik, başkalarının yapacağı iyiliğe engel olma halini koyar..

Dili daima şikâyetçi olur.. Allah Taâlâ onu böyle yapar..

Kalbi, marifet duygularından yana boş olur..

Yakin nurları kalbinden çıkar gider..

Halk arasında, Allah'ın dargınlığını kazanmış bir kimse gibi dolaşır..»

Derdi ki:

— Kudüs'teki, Beyt-i Makdis, Medine-i Münevverdeki, Peygamberimizin mescidi de aynı hükme tabidir..

Yani, buralarda da yukarıda anlatıldığı gibi bir uygunsuz hareket yapanlar, beyan edilen aynı cezaya uğrarlar..

Hatta yeryüzündeki büyük mescitlerden; Mısır'daki Camii Ezher, Mağrip'teki Camii Zeytuniye de mübarek sayılır.. Bahsi geçen hatayı işleyenler, yine zikri geçen, cezaya çarpılırlar..

En doğrusunu Allah bilir..

o

Derdi ki:

• «Aşağıda belirtildiği şekilde yapılan dua, yitiklerin geri çevrilmesi için tecrübe edilmiştir..

Hatta tecrübesini yaptık..

Şöyle olacak:

a) Önce üç defa Duha suresi okunacak..

b) Daha sonra üç defa aşağıdaki dua:

— **Allahım, ey geleceğinde şüphe olmayan günde insanları toplayan, yitiğimi bana buldur..»**

Devam ediyor; tecrübesini anlatıyor:

— «Dicle kıyılarında kıymetli bir yüzük taşımı kaybettim.

Anlattığım duayı yaptım..

Bulacağım, diye dolaşıp dururken; aklıma bir ara Dicle kıyılarına bakmak geldi..

Gittim; yaprakları karıştırırken, buldum..»

o

Bir defa ona bir cemaat geldi ve:

— **«Bir saat tefekkür; bir sene ibadetten hayırlıdır.»**

Meâlinde buyrulan Hadis-i Şerifin şerhini istedi..

Şöyle buyurdu:

Buradaki tefekkürün manası; nefsi yitirmektir.. Unutmaktır.. Yok bilmektir...

En doğrusunu Allah bilir..»

Allah ondan razı olsun..

●

230. **CAFER HAVAS**

Allah ondan razı olsun..

Daha ziyade, **Huldi** diye bilinir..

Babasının adı Muhammed.. Dedesi, **Nusayr**..

Bağdad'da doğdu. Ve orada yetişti..

Cüneyd Bağdadi'nin sohbetine devam etti.. Onun himmetini aldı; bir ârif oldu..

Cüneyd Bağdadi'nin müntesibi idi..

Sevrî, Rüveym, Meymun, Ceriri'nin de sohbetlerinde bulundu..

Bunlardan başka birçok meşayihin sohbet toplantılarına katıldı..

Allah hepsinden razı olsun..

•

Evliya hallerini çok iyi bilirdi..

Evliya hakkında eserler tasnif etmişti.. Bilmediği bir veli, tanımadığı bir şeyh yok gibiydi..

O, bu konuda bir müracaat yeriydi..

Derdi ki:

— «Yanımda, sofilere ait yüz otuz küsur yazılı divan var..»

Bu divanlarda, hayatına kavuştuğu ve daha önce öbür âleme göç eden velilerin hayatı yazılıydı..

Bir gün ona Ali b. Tirmizi'den sordular. «Onun kitaplarından senin yanında var mı?» dediler.. Şöyle dedi:

— Ben onu, sofiyeden saymadım..»

Derim ki:

— Onun bu şekilde konuşması yerindedir.

Bu büyük velî, sofiyyenin ileri gelenlerindendi.. Sonra **Evtad** zümresinden bir zattı..

Ona bazı önemli sorular tevcih edilirdi.. Bunların cevabını gayet mahirane verirdi.. Ki o cevapları; verse verse, ancak bir evliya hâtimi verebilirdi.

İşte, onun büyüklüğünü anlatan menkıbelerden yalnız o cevaplar bulunsaydı; üstün makamını anlamak için yeterdi.. Artardı bile..

Muhiddin b. Arabî Hazretleri der ki:

— Ona tevcih edilen sorulara verdiği güzel cevabı; ancak bir veliler hatimi verebilir..

Üstad İmam Kuşeyrî Hazretleri, bu zatı şöyle tarif ederdi:

— Kendisine iyilikler yağan, bu yolun medar-ı iftiharı..

O, evliya üzerine tasnif ettiği divanların birçok hikmeti vardı.

Onları toplayıp tasnif etmekle; daha ziyade, evliyanın Allah Teâlâ ile olan muamelelerine ittıla idi..

Dolayısı ile bu yolun sadık taliplerini irşad.. İhvana doğru yolu göstermek..

Şu muhakkak ki, evliya; ilâhî varlık âlemine açılan bir kapıdır.. Bu kapıların herbirine has şekli ve çeşidi var..

Müridlerin de istidadı var.. Hem de onlar gibi çeşitli.. Hangi kapıdan girmeleri uygunsa, ordan gireceklerdir..

Bir Hak yolcusunun kismeti, hangi velide ise, ona bağlanacaktır..

İşte o, evliya divanını bunun için tutmuştu..

Bu yola ilk giren mürid, bakacak; evliyayı seyredecek.. Hangisizevkine uyarsa, oraya girecek.. Bu olmazsa öbürün... O olmayınca da diğer birine..

Burada çok önemli bir işaret vardır. Allah'a davetçi veli'nin dikkati çekilmektedir

Hak yoluna davet edilen yolcu zorlanmayacak.. Ya, nasibi başkasında ise...

Dikkatli ol ve anla.. En doğrusunu Allah bilir..

Hayatta kaldığı müddet, meşayihin en güzel fetva vereni olmuştu..

Hal itibariyle de; en güzeline sahip ve en kâmil şeklini bulmuştu...

Altmışa yakın hac yaptı..

Vefatı; Hicrî, 348. Milâdî, 959.— yılda Bağdad'da vuku buldu..

Şevniziye kabristanına defnedildi.. Kabri Serî Sakatî'n'in yanındadır.. Keza Cüneyd-i Bağdadî'nin de...

Allah hepsinden razı olsun ve rahmetini onlara bol bol ihsan eylesin..

•

Hakikat ehli zatları anlatır, şöyle derdi:

— «Hakikatlere aşina zatlar; kendilerini Hakk'tan alıkoyan şeylerle ilgilerini kestiler..

Onlar, kendilerini terk edip gitmeden...»

•

Derdi ki:

— «Vuslat halini elde etmek niyeti ile amel edenin ihlâsına bir zarar gelmez..»

Derdi ki:

— «Mütenahi herşeyden mütessir olur.. Ve herşey onun başına gelir..

Ama onun ne bir şeye tesiri olur, ne de kimse ondan birşey alabilir..»

Misal olarak da Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi verirdi:

Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- ilk hallerinde; vahiy geldiği zaman şöyle demişti:

— Beni örtünüz.. Beni örtünüz..

Taa, daldığı âlemde mekân tutuncaya kadar böyle..»

Derdi ki:

— «Hurilerin gayreti, daha ziyade ihvan için olur.. Nefisleri için değil.

Acizane ben de öyle yaptım..

Hicrî, 947.— Milâdî, 1540.— yılda hacca gitmiştim. Gerek Beyt-i Şerifin içinde, gerekse dışında, bilhassa, duaya icabet yerlerinde hep ihvanım için dua etmiştim.

Bahadırlık odur ki; insan kendini sonraya bıraka.. Önce ihvana dua ede..

Böyle yapana; Cenab-ı Hak, işlerini iyilikle bitirir.. Ve tuttuğunu kolay kılar..

Âlemlerin Rabbı olan Allah'a hamd olsun..

•

Derdi ki:

«Cüneyd Bağdadî'nin şöyle dediğini işittim:

• Bir kimse, yaptığı işlerde, ihlâs haline sahip olursa; Allah Taâlâ ona, yalancı davalardan ve boş iddialardan halâs bulma rahatını nasip eyler...

• «Velilerden biri Harem-i eŞrif'te acıktı..

Hıcr-i İsmail'in yanına vardı; Rabbına yalvardı.. O anda taştan, bir oluktan çıkan çubuk şeklinde, bir gümüş uzadı.. Onunla doydu..»

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ'yı ve onun ahkâmını öğrenmekten daha faziletli bir ilim dalı tanımıyorum..

Çünkü, yapılan ameller safiyetini ve yerini yalnız ilimle bulur.

Bir kimsenin ki, ilimden nasibi yoktur; ameli de yok sayılır.

O, ilmin za'yedilmesini sırt ardı edilmesini hoş karşılamazdı.

Kendisine şöyle sordular:

— İlim talebi de amel yerine geçer mi?..

Şu cevabı verdi:

— «Hem de nasıl?.. Hem de enbüyüğü.. Amellerin en üstünü...

İlim elde etmeye çalışmak; nasıl en büyük amel olmasın ki?. Allah Taâlâ onunla bilinir.. Hak Taâlâ'ya onunla itaat edilir...

Allah'tan haya edenler, ilimle haya ederler.. Ve.. yapılan cümle amel; ilimle makbul olur...

İlmin değerini şu Âyet-i Kerime de, bize anlatmak için inzal buyruldu:

— **İnsana bilmediğini öğretti..** (96/5)

Sonra şu Âyet-i Kerime:

— **Ona** —yani insana— **beyanı öğretti..** (96/4)

İlmi kim kötü ve yaramaz görebilir ki?.. Kısır akıllı kimselerden gayrı..»

o

Derdi ki:

— «Bir fakiri —velî manasına gelir— görürsen ki; yemek yer.. Şu üç âfetin içinde olduğunu bilesin..

a) Geçip giden vaktini zay etti..
b) Karşılayacağı zamanı kaçıracak..
c) İçinde bulunduğu vakti boşa harcamakta..»

Kanaatıma göre şöyle demek istiyor:

— Veli'nin şanına o yakışır ki; yediğini şehvet arzusu ile yemeye.. Niyetinde semirmek olmaya..

İbadetini eda için, yemek zaruretinde olduğunu bilerek yiye..

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

Derdi ki:

— «**Fükara** ile sohbet ediniz..

Bilesiniz ki onlar; dünyanın kapalı hazineleri; âhiret kapısının da anahtarlarıdır..»

Allah hepsinden razı olsun.

o

Birinci cildin ilk kısmı burada bitti. Gelecek kısım, birinci cildin sonudur. İlk menkıbe:

EB'ÜL-ABBAS MEHDÎ
Allah ondan razı olsun..

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Yayıncının Notu	5
Önsöz	7
Giriş	13
Mukaddime	18
MENKIBELER	
1. Hazret-i Ebubekir (...es-Sıddik)	53
2. Hazret-i Ömer (el-İmam — b. el Hattab)	54
3. Hazret-i Osman (el-İmam ... b. Affan)	58
4. Hazret-i Ali (el-İmam ... b. Talib)	59
5. Talha b. Ubeydüllah (el-İmam ...)	63
6. Zübeyr b. Avam (el-İmam ...)	64
7. Saad b. Ebi Vakkas (el-İmam ...)	65
8. Saad b. Zeyd (el-İmam ...)	65
9. Abdurrahman b. Afv (elİmam ... Ebu Muhammed ...)	66
10. Ebu Ubeyde Amir b. Cerrah (el-İmam ...)	67
11. Abdullah b. Mes'ud (el-İmam ...)	67
12. Habbab b. Erett (el-İmam ...)	71
13. Ubey b. Kâab	71
14. Selman Farisi	72
15. Temim-ül-Dari	73
16. Ebüdderda Uveymir b. Zeyd	73
17. Abdullah b. Ömer	75
18. Ebuzer-i Gıfari	76
19. Huzeyfe b. Yeman	76
20. Ebu Hureyre	77
21. Abdullah b. Abbas	78
22. Abdullah b. Zübeyr	79
23. Hazret-i Hasan (... b. Ali b. Ebi Talib)	80
24. Hazret-i Hüseyn (... b. Ali b. Ebi Talib)	82
25. Veys'el-Karanî	84
26. Amir b. Abdullah b. Kays	86
27. Mesruk b. Abdurrahim	88
28. Alkame b. Kays	88
29. Esved b. Zeydünnahaî	89
30. Rebi b. Haysem	89
31. Hirem b. Hıyan	91

Sayfa

32. Ebu Müslim Havelânî ... 91
33. Ebu Said Hasan Basrî ... 91
34. Said b. Müseyyeb ... 94
35. Urve b. Zübeyr b. Avam ... 96
36. Muhammed b. Hanefiye (... b. el-İmam Ali) ... 97
37. Ali Zeynelabidin (... b. Hüseyn b. Ali b. Ebi Talib) ... 97
38. Ebu Cafer Muhammed Bakır (... b. Ali Zeynelabidin b. Hüseyn b. Ali b. Ebi Talib) ... 100
39. Ebu Abdullah Cafer-i Sadık ... 101
40. Ömer b. Abdülaziz ... 104
41. Mutrif b. Abdullah (... b. el-Şahhayr) ... 106
42. Mutrif'in Kardeşi Alâ (... b. el-Şahhayr) ... 109
43. Safvan b. Muhriz'ül-Mazinî ... 110
44. Eb'ül-Âliye ... 111
45. Bekir b. Abdullah Müzenî ... 111
46. Sıla b. Eşim'üi-Adevî ... 112
47. Alâ b. Ziyad ... 112
48. Ebu Hazim ... 113
49. Muhammed b. Sirin ... 113
50. Sabit b. Esed'ül-Benanî ... 115
51. Yunus b. Ubeyd ... 115
52. Farkad'üs-Senci ... 116
53. Muhammed b. Vasi ... 116
54. Süleyman'ül-Teymî ... 117
55. Ebu Yahya Malik b. Dinar ... 117
56. Muhammed b. Münkedir ... 120
57. Safvan b. Selim ... 120
58. Musa Kâzım ... 121
59. Çâab'el-Kurazî (... Muhammed b. ...) ... 121
60. Ubeyde b. Umeyr ... 123
61. Mucahid b. Hanin ... 123
62. Ata b. Ebu Rebah ... 124
63. İkrime (... Mevlâ b. Abbas) ... 125
64. Tavus b. Kisan (... el-Yemanî) ... 126
65. Vehb b. Münebbih (Ebu Abdullah ...) ... 126
66. Meymun b. Mihran ... 129
67. Ebu Vail Şakik b. Seleme ... 130
68. İbrahim Teymî ... 131
69. İbrahim Nehai (... b. Yezid ...) ... 132
70. Avn b. Abdullah (... b. Utbe) ... 134
71. Said b. Cübeyr ... 135
72. Amir b. Şeracil (... el-Şaabî) ... 137

Sayfa

73. Mahan b. Kays 138
74. Rebi b. Huraş 139
75. Talha b. Musrif 140
76. Zeyd'ül-Kai 141
77. Mansur b. Mutemir 142
78. Süleyman b. Mihran (... el-Amaş) 143
79. Veys'el-Havelânî 144
80. Mekhul'ül-Dımeşki 145
81. Yezid b. Meysere 145
82. Kâab'el-Ahbar 146
83. Abdurrahman b. Amr'ül-Evzaî 147
84. Hessan b. Atiyye 148
85. Abdülvahid b. Zeyd 149
86. Ebubeşir Salih'ül-Merî 150
87. Eb'ül-Hacir b. Amr'ül-Kaysî 150
88. Ata Selemî 151
89. Utbe b. Eban'ül-Gulâm 152
90. Süffyan-ı Sevrî (... b. Saîd ...) 153
91. İmam Şafii (Ebu Abdullah Muhammed b. İdris ...) ... 164
92. İmam Malik (... b. Enes) 171
93. İmam Azam (Ebu Hanife el-Numan b. Sabit) 174
94. İmam Ahmed (... b. Hanbel) 178
95. Süfyan b. Üveyne (Ebu-Muhammed ...) 183
96. Şube b. Haccac 186
97. Müs'ir b. Kidam 187
98-99. Ali ve Hüseyn (... ibna Salih b. Hayy) 190
100. Abdullah b. Mübarek 192
101. Abdülaziz b. Revad (... Ebi ...) 197
103. Ebuabdürrahman (... Muhammed b. el-Nadr'ül-Harisî) 199
104. Muhammed b. Yusüf (... el-Isfahanî) 199
105. Yusüf b. Esbat 200
106. Huzeyfet'ül-Maraşî 201
107. Yeman b. Muaviyet'ül-Esved 202
108. Müslim b. Meymun'ül-Havas 202
109. Ebu Ubeyt'ül-Havas 203
110. Ebubekir b. Ayaş 203
111. Ebu Ali Hüseyn (... b. Yahya el-Nahşebi) 204
112. Veki b. Cerrah 205
113. Abdurrahman b. Mehdî 206
114. Muhammed b. Eslem (... el-Tusî) 206
115. İmam Buharî (Muhammed b. İsmail ...) 207

Sayfa

116. Yezid b. Harun'ül-Vasıtî 209
117. Yunüs b. Ubeyd 209
118. Abdullah b. Avn 210
119. Abdullah Surî 211
120. Abdullah b. Abdülaziz (... El-Ömeri) 212
121. Ebuishak İbrahim (... El-Herevî) 212
122. Ebu Nuaym İsfahanî 213
123. Muaze-i Adeviye 214
124. Rabia-i Adeviye 214
125. Macide-i Kureşiye 215
126. Aişe i Seyyide (... bnt. Cafer Sadık) 216
127. Ribah'ül-Kaysi'nin Hanımı 216
128. Fatıma-i Nisaburiye 217
129. Rabia bnt. İsmail 217
130. Ümm-ü Harun 218
131. Umre (... İmraetü Habib) 219
132. Emet'ül-Celil 219
133. Âbide (... bnt. Ebi Kilâb) ... ...
134. Hafire-i Âbide ... ...
135. Şevane 219
136. Amine i Remliye 220
137. Menfuse (... bnt. Zeyd b. Eb'il-Fevaris) 221
138. Seyyide-i Nefise (... bnt. El-Hasan b. Zeyd, b. el-Hasan b. Ali b. Ebi Talib) 221
139. Sadun-u Mecnun 222
140. Behlûl-ü Mecnun 222
141. Fudayl b. Iyaz (Ebu Ali ...) 223
142. İbrahim Edhem (Ebu İshak ... b. ... b. Mansur) 226
143. Zünnun-u Mısrî (Eb'ül-Feyz ...) 228
144. Maruf-u Kerhî (Ebu Mahfuz ... b. Firuz ...) 235
145. Bişr-i Hafî (Ebu Nasr ... b. Eel-Hars ...) 236
146. Sırrî-i Sakatî (Eb'ül-Hasan ... b. el-Muğlis ...) 242
147. El-Hars'ül-Muhasibî (Ebu Abdullah ... b. Üseyd ...) ... 245
148. Davud-u Taî (Ebu Süleyman ... b. Nusayr ...) 247
149. Şakik-i Belhî (Ebu Ali ... b. İbrahim ...) 248
150. Bayezid-i Bistamî (... Tayfur b. İsa) 250
151. Ebu Muhammed Tüsterî (... Sehl b. Abdullah b. Yunüs b. İsa b. Abdullah b. Refi ...) 253
152. Abdürrahman Daranî (Ebu Süleyman ... b. Atiyye ...) . 260
153. Feth'ül-Musılî (Ebu Muhammed ... b. Said ...) 262
154. Hatem-i Esam (Ebu Abdürrahman ... b. Âlvan ...) ... 263
155. Muaz-ı Razî (Ebu Zekeriyya Yahya b. ... b. Cafer'il-Vaiz ...) 265

		Sayfa
156.	Ahmed b. Hadraveyh (Ebu Hamid ... Belhî)	268
157.	Ahmed b. Eb'ül-Havarî (Eb'ül-Hüseyn ...)	269
158.	Ömer Nisaburî (Ebu Hafs ... b. Salim'in-Haddad ...) ...	270
159.	Asker-i Nahşebî (Ebu Türab ... b. Hüseyn ...)	272
160.	Abdullah Antaki (Ebu Muhammed ... b. Hanif ...) ...	273
161.	Ahmed Antaki (Ebu Ali ... b. Asım ...)	274
162.	Mansur Vaiv (... b Ammar ...)	275
163.	Hamdun Nisaburî (... b. Ahmed'il-Kassar ...)	276
164.	Eb'ül-Hasan Mukrî	278
165.	Seyyid Abdullah (... İbrahim b. Hasan b. Hasan b. Ali. b. Ebi Talib)	278
166.	Cüneyd Bağdadî (Eb'ül-Kasım ... b. Muhammed Züccac)	279
167.	Hayrî-i Nisaburî (Ebu Osman ...)	287
168.	Ahmed Nurî (Eb'ül-Hasan ... b. Muhammed ...)	290
169.	Muhammed b. Yahya (Ebu Abdullah ... b. Celâ)	292
170.	Ebu Muhammed Rüveym (... b. Ahmed)	293
171.	Muhammed Belhî (Ebu Abdullah ... b. Fazl ...)	294
172.	Ebubekir Dakkak (... Nasır b. Ahmed b. Nasır ... el-Kebir)	296
173.	Ebu Abdullah Mekkî (... Amr b. Osman ...)	296
174.	Semnun Havas (eb'ül Hasan ... b. Hamza ...)	297
175.	Ebu Ubeyd-ül-Besirî —Pasirî—	299
176.	Hasan Cüzcanî (Ebu Ali ... b. Ali ...)	299
177.	Şah b. Şuca-i Kirmanî (Eb'ül-Fevaris ...)	300
178.	Yusüf-ü Razî (Ebu Yakup ... b. Hüseyn ...)	301
179.	İmam Tirmizî (Ebu Abdullah Muhammed b. Ali b. Hüseyn ... Hakîm)	304
180.	Muhammed Verrak (Ebu Bekir ... b. Ömer Hakîm) ...	305
181.	Ahmed Harraz (Ebu Said ... b. İsa ...)	308
182.	Muhammed Mağrıbî (Ebu Abdullah ... b. İsmail ...) ...	312
183.	Ahmed b. Mesruk (Eb'ül-Abbas ...)	313
184.	Ali İsfahanî (Eb"ül-Hasan ... b. Sehl ...)	315
185.	Ahmed Ceriri (Ebu Muhammed ... b. Muhammed b. Muhammed b. Hüseyn	316
186.	İbn-i Ata (Eb'ül-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Sehl ... Ādemî)	319
187.	İbrahim Havas (Ebu İshak ... b. İsmail ...)	326
188.	Ebu Muhammed Harraz (... Abdullah b. Muhammed ...)	331
189.	Ebu Hasan Benan (... b. Muhammed b. Hamdan b. Sa'id'il-Cemal)	331
190-191.	Muammed ve Ahmed (... İbna ebîil-Verd)	333

		Sayfa
192.	Ebu Hamza Bağdadî (... Muhammed b. İbrahim ... el-Bezar)	334
193.	Muhammed Vasıtî (Ebu Bekir ... b. Musa ...)	336
194.	Ebu Abdullah Şeceri	338
195.	Mahfuz Nisaburi (... b. Mahmud ...)	339
196.	Tahir'ül-Mukaddesî	340
197.	Ebu Amr Dımeşkî	340
198.	Hamid Tirmizi (Ebu Bekir b. Muhammed ...)	341
199.	Muhammed Verrak (Eb'yl-Hasan ... b. Said ...)	343
200.	Ali Deynuri (Eb'ül-Hasan ... b. Sehl'il-Saiğ ...)	344
201.	İbrahim Kassar (Ebu İshak ... b. Davud ... el-Rakî) ...	345
202.	Mümşad-ı Deynurî	346
203.	Eb'ül Hüseyn Hayrünnessac	348
204.	Ebu Hamza Horasani	349
205.	Ebu Abdullah Sancî (... El-Hüseyn b. Abdullah b. Ebi Bekir	349
206.	Ebu Cafer Hamdan (... Ahmed b ... b. Ali b. Sinan) ...	351
207.	Ebubekir Şiblî (... b. Cahmed ...)	351
208.	Ebu Muhammed Nisaburî (... Abdullah b. Muhammed Murteiş ...)	359
209.	Ebu Ali Rûzbarî (Ahmed b. Muhammed)	361
210.	Muhammed Sekafî (Ebu Ali ... b. Abdülvehhab ...) ...	364
211.	Muhammed Nisaburi (Ebu Abdullah ... b. Menazil ...) .	365
212.	Hallac-ı Mansur (Ebu Muğis el-Hüseyn b ...)	367
213.	Eb'ül-Hayr Tinatî (... el-Akta)	372
214.	Ebu Bekir Kitanî (... b. Muhammed b. Ali b. Cafer ...).	375
215.	İshak Nehrecurî (Ebu Yakub ... b. Muhammed ...) ...	379
216.	Ali Müzeyyen (... b. Muhammed ...)	381
217.	Ebu Ali b. El-Kâtip (... el-Hüseyn ... Ahmed ...)	384
218.	Eb'ül-Hüseyn b. Hibban (... el-Cemal)	385
219.	Abdullah Ehberi (Ebu Bekir ... b. Tahir ...)	386
220.	Muzaffer Karmisini	387
221.	Eb'ül-Hüseyin Farisî (... Ali b. Hind'il-Kuresî ...) ...	389
222.	İbrahim b. Şeyban (Ebu İshak ... el-Karmisini)	390
223.	Hüseyn b. Bezdaniyer (Ebu Bekir ... Ali b ...)	391
224.	Ebu İshak İbrahim (... b. Ahmed b. Mevlid)	398
225.	Ebu Abdullah Basrî (... Muhammed b. Ahmed Salim ...)	399
226.	Muhammed Nesevi (... b. Ulyân ...)	401
227.	Ebubekir b. Sâdan (... Ahmed b. Muhammed ...) ...	101
228.	Ahmed b. Ziyad (Ebu Said ... b. Muhammed ...)	403
229.	Muhammed Züccaci (ebu Amr ... b. İbrahim ...)	404
230.	Cafer Havas (... b. Muhammed b. Nusayr ...)	406

—Tabakat'ül Kübra-

İSTANBUL

«Bu eseri okuduktan sonra,
bir kimsenin içinde Allah yolunda koşmak
arzusu doğmuyor ve içindeki aşk ateşi
parlamıyorsa o, ölülerle aynı seviyededir.»
İMAM ŞARANÎ

EVLİYALAR ANSİKLOPEDİSİ

—Tabakat'ül Kübra—

İmam Şaranî

Terc: Abdulkadir Akçiçek

CİLT : 2

İSTANBUL

ISBN: 975-8514-56-3 (Takım No)
ISBN: 975-8514-57-1 (Birinci Cilt)
ISBN: 975-8514-58-X (İkinci Cilt)

DİKKAT
Elinizdeki bu eser hem tercüme, hem de "işlenmiş eser" mahiyetinde olup bütün basım ve yayın hakları BEDİR YAYINEVİ'ne aittir. Taklit veya intihal edenler hakkında kanunî yollara başvuralacaktır.

BEDİR YAYINEVİ
Cağaloğlu Yokuşu No:6-8(Vilayet Civarı)
Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0212)519 36 18 Fax:(0212) 513 06 32
www.bediryayinevi.com
e-mail: bediryayinevi@hotmail.com

231. EB'ÜL - ABBAS MEHDİ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: **Kasım.. Dedesi Mehdi..**

Ahmed Seyyar'ın -rahmetullah alehy- torunu.. Kızının oğlu..

Ve... Onların yanında; ilk defa hakikat bahislerini açarken, **hal** ilimlerini dile getiren..

Fakihti.. Âlimdi.. Hadis-i Şerif yazar ve rivayet ederdi..

Ebu Bekir Vasıti'nin sohbetinde yetişti.. İntisabı onaydı. Bilhassa, evliya hallerine dair ilimleri ondan almıştı..

Hayatta iken, bulunduğu muhitte; bundan daha tatlı dilli bir âlim yoktu.

Ehl-i sünnet vel-cemaat'dan yanına kim gelirse gelsin; hepsine tevhid ilimlerini açardı.. Bilhassa kendisine bağlı olanlara..

Hicretin 342. —Milâdi, 953.— yılında vefat etti. Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

•

— «Nerede?.. o günahtan kurtuluş yolu ki; levh-i mahfuzda o sana yazılmış ola.

Ve.. Nice mümkün olur?.. o borcu ödemek ki; kul onunla sıkı sıkıya bağlı buluna..»

•

Birgün ona şöyle sordular:

— Bir Hak yolcusu, iç âlemini, nasıl ve ne yapmakla cennet bahçesine çevirebilir?.. Şu cevabı verdi:

— «Emirleri eda yolunda sabırla.. Yasaklardan kaçmakla.. Salih kişilerle sohbet etmekle.. Dostlara hizmetle.. Velilerle sohbetle..»

Daha sonra şöyle dedi:

— «Kişi, nefsini ne yerine koyarsa o'dur..»

•

Derdi ki:

• «Marifetin hakikatı, maarif'ten geçip, çok öte gitmekle elde edilir..»

• «Aklın kâmilini bulan zat; müşahededen tad alamaz.. Çünkü müşahede fena halidir.. Orada ne tad vardır; ne de tad almak.. Ne haz vardır; ne de haz duymak..»

• «Hiç kimse, Hakk'tan kelâm edemedi. Ancak, o kelâm etti ki; hali, halkı görmemek olmuş olur.. O, kalben halkı görmez; perdelidir..»

• «Hatarat nebilere, vesvese velilere, fikir de avam halka hastır.»

• «Tamah hali zulmet getirir.. Onun getirdiği zulmet, müşahede nurlarının doğmasına mani olur..»

Sadece maddî libas olmaz ya.. Manevî libas da var..

İşte onları sıra ile anlatıyor:

Hidayet libası.. Bu, avam halka..

Heybet libası.. Bu, ârif zatlara..

Zinet libası. Bu, dünya ehline..

Lika libası.. Bu, evliyaya..

Takva libası.. Bu, ehl-i hazrete.. Herşeyden geçip tam huzuru bulanlara. Bu hepsinden değerli; çünkü Allah Taâlâ:

— **Takva libas!.. İşte hayır...** (7/26)

Buyurdu...

•

Derdi ki:

• «Bir kimse, manevî yolunda dinî işlerinde; inceden inceye karşısına çıkan halleri tetkik eder; yoluna devam ederse.. sırat köprüsü, onun bu dikkati kadar genişler..

Yine bir kimse, dinî işlerinde, geniş görüşlü davranır; önüne ne çıkarsa dalıp giderse ona da; sırat köprüsü bu geniş tutumu nisbetinde daralır..»

• Bir kimse; haklı olduğu halde, haklarından geçerse, öbür âleme göç ettiğinde, cümle şiddet ve sıkıntılı işlerden kurtulur..»

Allah ondan razı olsun..

●

232. EBU BEKİR DİNEVERİ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: İbn-i Davud-u Dineveri.. Rakka'lı..

İkamet yeri: Şam..

Ebu Ali Ruzbarî'nin akranı..

Şu var ki: Yüz sene yaşamakla ondan daha ömürlü oldu...

Abdullah b. Celâ, Ebubekir Rakkakî-i Kebir'in ve Ebubekir Mısrî'nin sohbetlerine devamla yetişti..

Ama.. daha ziyade, Abdullah b. Celâ'ya manen bağlıydı..

Hayatta iken, muhitinde yaşayan meşayihin en değerlisi idi..

Halin en güzeline sahipti.. Ve sohbet itibarı ile en üstün makamdaydı..

Vefat ettiği zaman; Hicrî yıl, 350'yi —Miladî, 961.— yılını aşmıştı.. Allah ondan razı olsun ve rahmetine nail eylesin..

•

Soruldu:

Tasavvuf ile fakr arasında ne fark var?..

Şu cevabı verdi:

— «Fakr, tasavvuf hallerinin bir bölümüdür..»

•

Yine sordular:

— Tasavvufun hakikatı ne ola?..

Şu cevabı verdi:

— «Tasavvuf odur ki; kul, her halde, en evlâ olan hangisi ise onunla meşgul ola.. Ama her zaman, her vakit..»

•

Şu cümlesi de evliya üzerine.. Şöyle derdi:

— «Fükara yani; veliler: İlmin hakikatını bulduktan sonra... zahiri ilimlere dalmaya kalkarsa; doğrusu, hal âlemlerinde Allah'a karşı edebde hataya düşmüş olurlar..

Ama bu hüküm yalnız onlar içindir; başkaları için değil...»

•

Şu cümlesi de ehl-i marifet için:

— «Marifet ehli, maruflarına has bir hayatla diridir..

Hakikî hayat, yalnız marifet ehli içindir.. Başka yok..»

Allah ondan razı olsun..

●

233. ABDULLAH RAZÎ

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Künyesi: **Ebu Muhammed**.. Dedesinin adı da: **Abdullah**.. Dedesinin babası ise: **Abdurrahman**..

Rey'li; büyük âlim..

Şaranî olarak maruftu..

Aslen Rey'li.. Ama doğup büyüdüğü yer: Nisabur..

•

Cüneyd-i Bağdadî,
Ebu Osman Hayrî,
Muhammed b. Fazl,
Rüveym, Semnun, Cüzcanî ve Muhammed b. Hamid ile sohbet etti.
Bu sayılan meşayihten ayrı, daha nice meşayihin sohbetine katıldı..

Daha ziyade, Ebu Osman Hayrî'nın sohbetlerinde yetişti. Onun ileri gelen müridleri arasında sayılırdı..

Ebu Osman Hayrî, bu zata çok ikram ederdi.. Sohbete geldiği zaman, hürmet duygusu belirtir, oturacağı mahalli, bizzat kendisi gösterirdi..

Hayatta iken, Nisabur'un en büyük meşayihi arasında sayılırdı..

Çok riyazet halleri vardı.. Öyle ki, kulaklar öylesine duymaktan acizdi.

Bu evliya ilmine vâkıftı..

Çok çok Hadis-i Şerif de yazdı.. İtimada şayandı.. Usul-ü Hadis'in tarif ettiği Sika sınıfına dahildi..

Çok mütteki bir zattı..

Hicretin, 353. —Milâdi, 964.— yılında vefat etti..

Birgün ona şöyle sordular:

— Nedir bu insanların hali?.. İçinde bulundukları ayıplarını anlarlar. Ama.. severler.. hoşlanırlar. Bir türlü ondan geçmek istemezler.. Bir türlü doğru yola gelmeyi başaramazlar..

Şu cevabı verdi:

a) Elde ettikleri ilimleri övünme vesilesi yaptılar.. Onunla amel etmeyi arzulamadılar..

b) Zahiri mevzulara daldılar.. Batını meselelere girmek akıllarından geçmedi; bıraktılar..

İşte bu iki sebep dolayısı iledir ki: Allah Taâlâ onların basiret gözlerini kapadı.. Doğruyu göremez hale getirdi..

Uzuvlarını ibadetten aldı.. Dolayısı ile, yanlış yolda bağlı kaldılar.»

Derdi ki:

• «Ârif kişi, halka muvafakat yolunu tutup, Hakk'a ibadet ettiği takdirde irade-i ilâhiye'ye karşı gelmiş olur..»

• «Marifet hali, kulla mevlâsı arasındaki perdeyi kaldırır. Marifet halini bulan kulla Rabbı arasında perde kalmaz..»

Allah ondan razı olsun..

●

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Lâkabı: Ebu Amr.. Babasının adı: Nüceyd. Dedesinin adı: Ahmed..

Sırası ile, diğer cedlerinin ismi şöyle: Yusüf, Salim ve Halid..

İmam Kuşeyri'nin şeyhi, Ebu Abdurrahman Sülemi, bu zatın en büyük ceddi sayılırdı..

Ebu Osman Hayri'nin sohbetlerinde yetişti..

•

Ebu Osman Hayri'nin ileri gelen müridleri arasında, bu zat da vardı..

Cüneyd-i Bağdadi ile görüştü; himmetini aldı..

Yaşadığı vakte ve muhite göre, kendisinden üstünü yoktu..

Kurduğu bir tarikatı vardı.. Fakat hiç kimseninkine benzemiyordu..

Bilhassa, halin korunmasına ve zamanın, dikkatle harcanmasına önem verirdi..

Ebu Osman Hayri'nin en son irtihal eden müridi bu zat olmuştu..

Hicretin, 366. —Miladi, 976.— yılında vefat etti.. Allah rahmet eylesin..

Hadis-i Şerif dinledi ve rivayet etti. Sika idi..

Derdi ki:

• «Her bir hal, kül olarak bir ilmin neticesidir.

Her ilim, bir hal doğurur.. Dikkat buyrula... İyiye iletilmediği takdirde; her bir halin: Sahibine zararı, faydasından daha fazladır.»

• «Bir kimseye nefsi, kerim gelirse.. dinini küçük görür.»

• «Bir kimseyi ki: görünce, içten iyi bir hale sahip olamıyorsun; bilesin ki o: Ruhen kirli biridir..»

Şöyle anlatırdı:

«Hiçbir kimse, ibadetle safiyet kademine ulaşamaz.. Ancak:

a) Yaptığı işlerde riyadan kurtulduğuna emin bulunmayacak.. Hatta işlerini, riya ile dolu görecek..

b) Bir hale mi sahip?.. Yoksa bir çoğuna mı sahip?.. Onları da faydasız bilecek.. Boş iddiadan ibaret sayacak..»

Şu cümlesi de çok güzeldir:

«Allah Taâlâ bir kuluna hayır murad ederse:

a) Salih ve ihtiyar zatlara hizmeti;

b) Onların, işaret buyurdukları işlerde başarıyı;

c) Hayır yollarına kolayca girmeyi, ve bu hayırları görmemeyi nasib eyler..»

•

Biri ona şöyle sordu:

— Davalar nereden ve neden gelir?..

Şu cevabı aldı:

— «Boş ve geçici hallere aldanmaktan.. Sırların bozuk ve karışık oluşundan...»

Derdi ki:

• «İddialar, iptidanın, yani başlangıcın fesad oluşundan olur.»

• «Bir kimsenin, bu yola ilk giriş niyeti sahih olursa, sonu da öyle sahih olur.

Ama bu yola ilk girende niyet, iyi olmazsa; son demlerine doğru, kapılacağı hallerinden biri içinde helâk olur; gider..»

• «Melâmet yolunu tutanda iddia yoktur.. O, hiçbir halinde iddia yolunu tutmaz..

Niçin ve nasıl tutsun ki; baktığı her şey, ona göre sahipli.. Böylece, hiçbir şeyi nefsine mal edemez.. Dolayısı ile iddia sahibi de olmaz..»

Aşağıdaki tavsiyeleri de, nekadar güzeldir.

Derdi ki:

— «Bütün müslümanlara saygılı ol.. Senin için yapılması imkân dahilinde olan bir işi, onlar için yapmaktan geri kalma...

İnsanlar arasında sessiz gez.. Ünsüz yaşa.. Sonra onlara dalar, meşgul olur gidersin.. Dolayısı ile Rabbından alacağın hazzı yitirmiş olursun...»

Derdi ki:

— «Bir kimse tam istikamet halini bulduktan sonra, kimin haddine düşmüş ki, onu yanılta.. Eğriyola saptıra..

Ve.. Bir kimsenin de özünde eğrilik varsa; onuda doğru yola getirmek kimin haddine düşmüş..»

Allah ondan razı olsun..

●

235. EB'ÜL - HASAN BUŞENCÎ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: **Ahmed**.. Dedesinin adı: **Sehl**..

Horasan ilinde yetişen, fütüvvet ehli biri idi..

Ebu Osman'la görüştü..

Irak'a vardı; Ebu Osman ve Cerîrî ile tanıştı.. Sohbet toplantılarına katıldı ve feyz aldı..

Şam'a gitti; Tahir'ül-Makdisî, Ebu Amr ve Dımeşkî ile görüştü.. Sohbet etti; herbirinden, ayrı ayrı feyz aldı..

İmam Şibli ile çeşitli meseleler üzerinde fikir teatisinde bulundu..

Zamanında yaşayan; âlim meşayihten biri de, bu zattı..

Tevhid ilimlerinden anlardı.. Muamelâtı da bilirdi..

O zamanda yaşayan, güzel huylu meşayihten biri idi.

Manevî kuvvete sahipti.. Özlü bir tecrid ehliydi.. Kurduğu tarikat bu yoldaydı..

Fükaraya —Evliyaya— çok tazim ederdi.. Hangi velî kulu görse, saygı gösterirdi..

Hicretin, 348. —Milâdî, 959.— yılında vefat etti.. Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

•

Bir gün ona bir cemaat geldi ve:

— Tasavvuf ne demektir?. diye sordu. Şu cevabı verdi:

— «Şimdi onun sadece ismi var.. Özü kalmadı.. Hakikatı yok oldu. Daha önce ise özü vardı; hakikatı vardı.. İsmi yoktu..»

Derdi ki:

— «Bir kimsenin içi dışından daha değerli olursa; onun adına **Veli** denir.

Bir kimsenin içi ile dışı aynı değerde olursa; onun adı da **Âlim**'dir..

Bir kimsenin dışı içinden kıymetli olursa.. Buna da **Cahil** damgası vurulur. İşte bu; bu vasfı iledir ki, hiç kimseye insaf etmez ve herkesten insaf bekler..»

Birgün ona:

— Kime zarif denir?. diye sordular.. Şöyle tarif etti:

— «Zarif odur ki; hiç kimseye ağırlık vermeye.. Hali, huyu, işi hep kolay ola..

Şöyle derdi:

— «Artık hayır, bizden bir yanılma eseri gibi zuhur eder oldu.. Şer bize sıfat oldu...»

Allah ondan razı olsun..

●

236 EBU ABDULLAH DABİ

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Esas adı: **Muhammed**.. Babasının adı da: **Hafif**..

Şiraz'da ikamet etti..

•

Zamanında yaşayan ve çevresinde bulunan meşayihin şeyhi olmuştu..

Cümle meşayihten üstündü.. Onlar arasında bir taneydi..

Zahirî ilimlere vâkıftı. Hakikatlara dair geniş malumata sahipti.

Yükseldiği makamlar, ona güzel haller getirmişti..

Gerçekten özlü hallere sahipti.. Ve ahlâki yönden üstündü..

Keza, yaptığı amelleri de çok iyi ve ihlâslı idi..

Hicretin, 371. —Milâdî, 983.— yılında vefat etti. Allah razı olsun ve rahmet eylesin..

•

Şöyle diyor:

— «Tasavvuf, kalbin tasfiyesidir. Ona; yani kalbe, asli safiyetini temin etmektir..

Tasavvuf; tabiî ve düşük huylardan beri olmaktır..

Tasavvuf, beşerî sıfatları söküp atmaktır..

Bir de, nefsanî, yersiz iddialardan beri durmaktır..

Ve.. bu deni huylardan kalbi temiz kıldıktan sonra, yerine:

a) Ruhanî sıfatları indirebilmek..

b) Hakikat ilimlerine yapışmak..

c) Bütün ümmete nasihat..

d) Şer'î hükümlerde, bizzat Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize ittiba etmektir..»

•

Bir defasında şöyle dedi:

— «Bir mürid için;

a) Nefis, ruhsat küpüne bindiği zaman ona müsamaha gözü ile bakmaktan,

b) Tevil yollarına sapıp, hakikatı unutmaktan;

Daha zararlı birşey yoktur..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Zikir iki kısımdır: Zahirî zikir ve batınî zikir..

Zahirî zikir: Tehlil, hamd, temcid; bir de, Kur'an okumaktır..

Batınî zikre gelince.. o da: Cenâb-ı Hakk'ın; zatına, esma ve sıfatlarına, ihsanının mahlukata dağılışına, tedbirinin yerinde oluşuna, takdirinin mutlaka halkın üzerinde infaz edileceğine tam inanmak.. Sonra:

İrfan sahibi olmak.. Ve kalbi, bu yolda kesin bir ayıklığa kavuşturmaktır..»

Şöyle derdi:

• «Allah Taâlâ'yı zikir, bambaşka bir şeydir.. Ve çok değişik bir özelliği vardır.. Ki o mezkûr olan Allah Taâlâ'yı anmak; bütün hatıra gelen ve anılan şeylerden ayrı bir şekilde, tekliğine sığınarak yapılan zikirlerden başkası değildir..

İşte bu zikirlerin değeri; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin:

— En faziletli zikir; Lâ İlâhe İllallah..— Allah'tan başka ilâh yoktur—.

Manasına buyurduğu Hadîs-i Şerîf'in özünde gizlidir..»

• «Resulullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- rüyada gördüm.. Şöyle buyurdu:

— Bir kimse, kendi meşrebine göre Hakk'a vardıran bir yol bulur da, sonra dönerse; Allah Taâlâ ona öyle bir azab eder ki: O azabı âlemlerin hiçbirinde, kimseye etmemiştir..»

• «Sana, fiili ile öğüt verene uymak gerek.. Dili ile öğüt verene değil..»

Allah ondan razı olsun..

237. EB'ÜL - HÜSEYN DÜNDAR-I ŞİRAZİ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı da: **Hüseyn**..

Azerbaycan'ı mesken tutmuştu..

Âlim bir zattı..

Edip bir zattı.. Dili, konuşmaya yakışırdı. Bilhassa, hakikat ilimleri üzerine konuşması meşhurdu...

İmam Şibli bu zata tazim ederdi; saygı gösterirdi.. Şanını yüksek bilirdi..

Bu zatla İbn-i Hafif arasında ısmarlama işler olurdu..

Bazan, İbn-i Hafif, buna; bazanda, bu ona içinden çıkamadığı önemli meseleleri danışırdı..

Hicretin, 353. —Milâdî, 964.— yılında vefat etti.. Onu, Ebu Zür'a Taberî yıkadı..

Allah ikisinden de razı olsun ve rahmet eylesin.

Birgün ona biri geldi:

— Tam tasavvuf ehli kim, sahtesi olan mutasavvıfe kim?.

Diye sordu.. Şu cevabı aldı:

— «Tam tasavvuf ehli odur ki, Cenâb-ı Hak onu kendisi için seçmiştir.. Yabancılardan ayırmıştır.. Hem de külfetsiz..

Sahtesi olan mutasavvife odur ki, sofî olmak için kendisini zorlar.. Nefsi ile dışında zühd gösterisine kalkar; ama içinden dünyaya rağbetlidir.. Ve beşerî durumunu kuvvetlendirmeye bakar..»

o

Derdi ki:

• «Nefisle hasımlaşma.. O senin değildir.. Sahibine bırak.. O, onu dilediği yöne sevkeder..»

• «O edep değildir ki; arkadaşınla giderken:

— Nereye? diye sorasın. Ya da yapılan bir işte:

— Ne demeğe gelir bu iş?.. diyesin...»

Şöyle anlatırdı:

• «Bir kimse ki, Rabbının hakikatını kıble yapamaz.. Namazı fesad olur..

İşbu kıble.. o kıbledir ki, bulanın namazı hakiki namaz olur..»

• «Bir gün Beniâmir'in mecnunu rüyada görüldü.. Gören sordu:

— Rabbın sana ne muamele eyledi?..

Şu cevabı verdi:

— Rabbım, beni bağışladı.. Ve.. Sevenlere bir delil kıldı..»

•

Bir defasında şöyle anlattı:

— «Bir kimse âhirete meylederse.. ve özünü ona yöneltirse.. âhiret onun özünü nuruyla yakar.. Ve onun için âhiret bir altın potası halini alır.. Bundan sonradır ki: Dünya âlem ondan faydalanır..

Ve bir kimse de, özünü Allah Taâlâ'ya bağlarsa, tevhid nuru ile onu yakar.. Bir cevher olur ki.. Artık değerine paha biçilmez..»

Biri ona:

— Dünyayı bana tarif eder misin?. diye sordu. Şöyle cevap verdi:

— «Dünya odur ki; bir kalbe girdi.. Ve girdiği o kalbi Hakk'tan alıkoydu.»

Allah ondan razı olsun..

●

238. EBU BEKİR TAMİSTANÎ

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Büyük meşayihten biri.. Hal itibariyle de en yükseğine sahip..

Sahip olduğu hal âlemi, şahsına münhasırdı.. Ebna-i cinsinden, onun haline benzer bir hale sahip olan yoktu.. Hatta yetişeni dahi yoktu..

Şeyh Şibli; bu zatı daima anlatır ve şanının yüksekliğini kabul ederdi..

İbrahim Farisî'nin sohbetinde bulundu.. Fürs ilinin daha başka meşayihi ile de görüştü.. Sohbet etti..

Görüşüp tanıştığı cümle meşayih, bu zata saygı gösterir, hürmet ederdi..

Ömrünün sonuna doğru, Nisabur'a vardı ve orada vefat etti.

Vefat tarihi: Hicretin, 340. —Milâdî, 951.— yılıdır.

•

Şöyle derdi:

• «Allah ile oturmanızı, çoğaltınız.. Nâs ile oturmanızı da, azaltınız..»

O, bu cümlesi ile, uzleti kasdediyordu.

• «İnsanların hayırlısı odur ki; hakkı kendisinde değil, kendisinin gayrında göre..

Ve bile ki: Allah'a çıkaran yol; halen üzerinde bulunduğu yolun gayrıdır. İsterse, üstün bir mertebe sahibi olsun..»

Bu cümledeki mana şudur: Üzerine yüklenen vazifeyi edada, kusurlu olduğunu idrâk ede..

Birbaşka cümlesi de şöyleydi:

— «Kim ki Kitaba —Kur'an'a— ve sünnete, yani Peygambere -sallallahu aleyhi ve sellem- tabi olursa.. bir de bütün işlerinde sahabeyi izlerse.. sevap alma işinde; hemen hemen sahabe ile bir olur.. Buna karşı, sahabenin üstünlüğü, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi görmüş olmalarıdır..»

— «Ayıklık halleri ayık olan zatlara mahsustur; ayık olur, âhireti imar ederler..

Nasıl ki gaflet de ehl-i gafletin işidir, ve onunla dünyayı imar ederler..»

Bu cümle biraz şerh ister.. Kanaatıma göre şöyle olmalıdır:

— Her dünyaya çalışan, gaflet ehli sayılmaz.

Dünya ehli bir sanat ehlidir. Bir sanat ehli, yaptığı sanatla kullara faydalı olmayı niyetine almalı.. İş böyle olunca, ona gaflet ehli denmez.. Ancak, dünyayı cem etmek isterse; dünya ehli olur ve gaflet ehli sayılır.

Yaptığı sanatla, kullara faydalı olmayı niyetine alan kimse; hem dünyayı, hem de âhireti imar etmiş olur..

En doğrusunu Allah bilir..

•

Derdi ki:

• «Bir kimse, Allah ile arasında geçen manevî hal âleminde sadakati esas alırsa; bu sadakati onu, halka kaymaktan korur..»

Bu cümlenin doğruluğuna şahidim.. Büyük bir zat olan şeyhiniz, Muhammed b. İnan, bu hali yaşadı..

Daima dalgın bir hali vardı; hiç kimse ile konuşma gücünü kendinde bulamazdı..

Allah ondan razı olsun..

• «Ne yapabilirim ki?.. bu sonradan olmuş kâinat cinsi, hep bana düşman.»

• «Vuslat halinde fasıla yoktur.. Araya fasıla girince, vuslat kaybolur..»

• «Nefis, bir ateş gibidir.. Yanar durur.. Bir yandan söndürilse de; beri yandan parlar.

Nefis, hep böyledir; bir taraftan yola getirilse, öbür yandan lötü iz yine görülür.»

•

Müridlerine şu tavsiyede bulunurdu:

— «Allah Taâlâ ile sohbet işini; kendi kendinize, edeple başarnak sizin için mümkün olmuyorsa; onunla sohbet işini başarmış biri ile sohbet arkadaşlığı yapınız..

Ta ki o sohbeti bereketi ile sizi ala sohbet-i ilâhiyeye erdire..»

Allah ondan razı olsun..

●

239. EB'ÜL-ABBAS DİNEVERÎ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı: **Ahmed**.. Babasının adı: **Muhammed**..

Şu zatların sohbetinde bulundu:

Yusûf b. Hüseyn, Abdullah b. Harraz, Ebu Muhammed Ceîrî, Eb'ül-Abbas b. Ata..

Allah hepsinden de razı olsun..

Rüveym ile görüştü..

Nisabur'a vardı; Hâmide bölgesinde ikamet etti..

Halka vaaz ederdi.. Marifet halinden konuşurdu.. Hem de, en güzel bir dille..

Sonra Nisabur'dan taşındı.. Semerkand iline gitti..

Ve orada öldü.. Allah rahmet eylesin.

Hicrî yıl, 340'ı —Milâdî, 951'i— biraz aşmıştı.

Alimleri bir kaç dereceye ayırırdı:

Şöyle derdi:

— «Bir kısım ulema, eşyadan doğru Allah'a dönme yolunu buldu. Bunlar, eşyayı, eşya olarak müşahede edip oradan Allah Taâlâ'ya döndü.

Bu zümrenin dışında kalan bir kısım cemaat ise, önce Hakk'a vâsıl oldu; sonra da eşyaya döndü..

Bunlar her neye baktılarsa; ondan önce, Hakk'ı gördüler.. Ve bakıp gördükleri ne olursa olsun; hiçbir şekilde, kendilerini Hakk'tan ayrı bulmadılar..

Bunların dışında, bir başka makbul zümre var ki; eşyaya ihtiyaçları yoktur.. Vuslat için, eşyadan Hakk'a yol aramazlar..

Bunları, Hakk'a vardıran yol, bu fani ve maddî eşyadan geçmez.

— Bu sahte sofular, tasavvufun aslını bozdular.. yolunu yıktılar. Birtakım isimler icad ettiler; böylelikle tasavvufun manasını tağyir ettiler..

Tamah halinin adı, onlara göre ihlâstır.

Hakk'tan ayrılıp, yoldan çıkmak; bunlara göre, bir şâdlıktır, şenliktir.. Onlara göre, mezmum olan bir şeyden lezzet almak güzeldir hoştur.

Boş arzular peşinde gitmek, onlara göre selâmettir.

Dünyaya dalış, onlara göre vuslattır..

Kötü huy ise, bir kuvvet..

Onlara göre cimrilikte tad var..

Dilencilik, onların nazarında amel..

Ya hayasız sözlerle, halkı bizar etmek.. O da selâmet...

Hiç evliyanın yolu, böyle mi olur?.

Evliya yolu odur ki, onda edep ola.. Kötü hazlara karşı zühd ola. Cümle evliyanın hali bu yoldadır; Allah, onların hepsinden de razı olsun..»

●

240. EBU OSMAN MAĞRİBÎ

Allah ondan razı olsun..

Adı: **Said**.. Babasının adı: **Selâm**..

Kayravan ilinden.. Oranın Kevkeb denilen bölgesinden..

Bir müddet, Harem-i Şerifte ikamet etti..

Ebu Ali b. Kâtib'in dervişi idi.. Mısır'lı Habib'in ve Ebu Amr-i Züccaci'nin sohbetinde bulunmuştur.

Şu zatlarla görüştü:

Nehrecuri, Ebu Hüseyn b. Saiğ-i Dineveri.

Bunların dışında, daha görüştüğü bir çok zat vardı.

Mertebesinin yüceliğinde, vaktini değerlendirmede, isabetli hüküm vermede ve heybetli görünmede onun gibisi yoktu.

•

Ömrünün son demlerine doğru Nisabur'a gitti.. Ve orada öldü..

Hicretin, 373. —Milâdî, 983.— yılı idi.

— «İmam Ebubekir b. Furek, namazımı kıldırsın.» diye vasiyet etmişti.

Derdi ki:

— «Bir kimse; duyularını, ilâhî emirlerin çemberi içinde muhafaza ederse, o devamlı itikâf halinde sayılır..»

Şu cümle de onun:

— «Cebbar ve mâlik olan Allah, evliyasını ancak denedikten sonra, onlara nimetini yağdırır..

Deneme şöyle olur:

Düşmanlarını onlara salar.. Sebebi de, sabır derecelerini görmesidir.

Düşmanlarından gelen belâlara sabrettiklerini görürse, onları vereceği ilimle yükseltir. Vuslat halini verir onları kendisine yaklaştırır,

Sonra onları, kendi civarında iskân eder. Müşahede nimetine daldırır. Bundan sonra onlar, zikir halinden lezzet duymaya başlarlar. Onlar, bundan sonra marifet âlemine vâsıl olmaya hak kazanırlar.

İşte bundan sonradır ki:

Onlar; kulların bir nevi necat sığınağı olurlar.

Yeryüzünde, onlar rahmet hazinesi sayılırlar..»

Derim ki:

— Bu sabır, Hak yolunda mücahedeye devamdır..

O, Allah düşmanları tarafından gelen emirlere (!) sırt çevirip, Hak yolunda yılmadan yürümektir.

Onlardan gelen vesveseye aldırış etmeden ilâhî emre imtisaldir..

En doğrusunu Allah bilir..

•

Bir cümlesi de şöyleydi:

— «Allah Taâlâ; kullarının ünsiyetini, evliyasına nazarda kıldı...

•

Şöyle bir Hadis-i Şerif vardır:

— «Cennet ehlinin pek çoğu aklı ermez kimselerdir..»

Yani:

— «Demek olur ki; dünyada, hileli dalavereli işlere akılları ermez. Hile bilmez.. Sahtekârlık yapamazlar..

Ama dinî bakımdan, derin bir bilgiye sahiptirler.. Dinin bütün inceliklerine akılları erer..»

Şöyle derdi:

— «Kim ki; zenginlerle, zengin oldukları için arkadaş olur ve fakir oldukları için de, fakirlerin arkadaşlığına tenezzül etmez; Cenâb-ı Hak onu, kalb ölümü ile müptelâ kılar..»

Derdi ki:

• «Asi, iddiacıdan hayırlıdır.. Çünkü asi ne de olsa, tevbe yolunu tutabilir.. Hatta bazan tevbeye gelebilir de.. Ama iddiacı böyle yapmaz. O, boş ve aldatıcı iddiasının peşine takılır gider.. Ve batar.»

• «İrfan sahiplerinin ağzı, ilâhî kudret yönüne açılan bir müracaat kapısıdır.»

Veli'nin bir halini şöyle anlatırdı.. Derdi ki:

• «Veli, mesturdur.. Ama meftun değildir..»

Bir defasında şöyle anlattı:

— «O ki, himar avazı ile, ud ve şarkıcıların sesi arasında bir ayırma yapar; bu yolda yalancı sayılır.»

Allah ondan razı olsun..

●

241. EB'ÜL - KASIM NASRABAZÎ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı: **İbrahim**.. Babası: **Muhammed**.. Ceddi: **Mahmume**..

Yaşadığı süre, Horasan ilinin şeyhi olarak kaldı..

Aslen Nisabur'lu.. Doğma büyüme oralı..

Birçok konularda kendisine baş vurulurdu.. Bilhassa, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin sünnetlerine dair meselelerde.. Onları toplama ve yapma işinde..

•

Tarihî bahislerde ve hakikatlerle alâkalı konularda da o, bir müracaat yeri idi..

Yaşadığı vakte göre, ona yetişen yoktu.. Gerek ilim, gerekse hal itibariyle bir taneydi..

Ebu Bekir Şiblî'nin,

Ebu Ali Ruzberî'nin,

Ebu Muhammed Murtaiş'in,

Ve.. Daha nice meşayihin sohbetinde bulundu..

Allah hepsinden razı olsun ve hepsine rahmet eylesin..

Nisabur'da ikamet etti..

Ömrünün son demlerine doğru kalkıp Mekke'ye gitti.. Hac farizasını ifa etti.. Bu Hac farizasını ifa ettiği yıl: Hicretin, 366. —Milâdî, 976.— yılı idi..

Haccını eda ettikten sonra oradan ayrılmadı. Harem-i Şerifte mücavir olarak kaldı ve orada vefat etti..

Ertesi yıl vefat etti.. Yani: Hicrî, 367'de... —milâdî, 977'de...—, Allah razı olsun ve rahmet eylesin..

•

Derdi ki:

— «Bu yolda edep odur ki: İnsan zühd ve dünyayı atmakla meşhur olunca; zâhirde dünyayı tutar gibi görünmeli.. Ta ki, böylece zahidlik şöhretini koparıp atmış ola..

Çünkü, esas itibar kalbedir.. Çünkü bir Hadîs-i Şerifte şöyle buyrulur:

— **Allah Taâlâ sizin suretinize bakmaz; kalbinize bakar..»**

•

Derdi ki:

— «Sana Hakk'tan, ezelî nasip başlangıcı gibi bir hal gelirse; bu hal içinde, ne cennete bak, ne de cehenneme..

Bu ikisine ait hiçbir şeyi hatırına getirmemeye çalış..

Bu hal biter, bir başka hale geçersen; Allah Taâlâ'nın azim kıldığı her şeye tazim et...»

•

Ona birgün sordular:

— Bazı kimseler, kadınlarla oturur, kalkar, bir şey diyene de:

— Ben masumum.. Onları görmek bana zarar vermiyor; der, ne buyrulur?

Şöyle buyurdu:

— «Bu kalıplar baki kaldığı süre; kul, hem emrin, hem de nehyin muhatabıdır.. Hele bekârlar..»

•

Şu cümlesi de, amel ve ibadet ehli için:

— «Bir kimse, ceza korkusu ile amel ederse; yaptığını sayı ile yapar.. Ettiği ibadeti hesap eder..

Ama müşahede haline geçerek amel edeni; daldığı müşahede; sayıdan ve hesaptan alır..»

Bir başka rivayette ise; bu cümle şöyledir:

— «Bir kimse; yaptığı ibadeti sayı ile, hesapla yapmaya kalkarsa; sevabını da sayı ile alır..

Bunun delili şu Âyet-i Kerîmedir:

— **Bir kimse bir iyilik getirirse, on misli sevap alır.** (6/160)

Ama, müşahede âlemine dalarak ibadetini yapan böyle değildir. Onun mükâfatı hesapsız verilir. Çünkü Allah Taâlâ:

— **Sabredenlerin ecri hesapsız verilir.** (39/10)

Buyurur..»

Derdi ki:

— «Mahabbet ehlinin kanları kaynar.. İçten coşar taşarlar.. Cuş-u huruşa gelirler..

Onlar öyle bir makama ulaştılar ki; şu emri, herdem can kulakları ile dinlerler:

— «Öne geçecek olursanız, gark olursunuz.. Geri kalacak olursanız perdelenirsiniz..»

•

Derdi ki:

— «Sülûk halinde, vuslat için en seri yol, Hak Taâlâ'dan kula gelen cezbedir. Çünkü Hakk'tan gelecek bir cezbe, insin ve cinnin ameline bedeldir..»

•

Tasavvufu anlatıyor:

— «Tasavvufun aslı, Kur'an ve hadis yolundan yürümektir.

Bid'atı, boş arzuları, nefsanî istekleri terktir..

Büyük meşayihin; hürmet edilmesini şart koştukları kudsî varlıklara karşı saygıyı eksik etmemektir.

Halk'tan vaki olan, her hata için yapılacak her özrü kabul etmektir.

Bilhassa virdlerin devamlı yapılmasına dikkattir.

Hele, ruhsat ve tevilât yollarına hiç yakın olmamaktır..

Kim bu tarif edilen yollardan saparsa; muhakkak o, Hak erleri makamından düşmüş olur..»

•

Derdi ki:

— «Zahid, dünyada bir garip kişidir.. Âhirette ise.. ârif öyledir.. Yani: Garip..»

Bir Âyet-i Kerimede, Ashab-ı Kehfin tarifi yapılırken:

— «Fityc» (1). (18/13)

Diye anlatılır Bunlara, bu şekilde bir ismin verilmesindeki binlerce hikmetten birini şöyle anlatırdı:

— «Çünkü onlar, Rab'larına iman ederken hiçbir vasıtanın araya girmesine razı olmadılar..

Vasıtasız iman ettiler..»

•

(1) Fityc: Lügat manası, kuvvetli, genç, diri ve bahadır... şeklinde alınabilir.

• «Evliyanın soracak bir suali yoktur. Çünkü, onlar huzur halindedir. Onların bu huzuru; şahsî ve tabiî isteklerinin yokluğunu intaç etmiştir.. Dolayısı ile, işleri sessizlik ve sükût olmuştur..»

• «Velâyet halinin sonu, nübüvvet halinin başlangıcıdır..»

• «Cem, tevhidin ta kendisi, tefrika da tecridin hakikatıdır.

Bu haller; kulun, Allah için fena bulmasıdır. Bu fena hali, öyle bir raddeye gelecek ki; kul:

a) Eşyaya bakarken, tümden O'nunla olduğunu görecek..
b) O'nun olduğunu bilecek..
c) O'na gittiğini hissedecek.. duyacak..
d) O'ndan geldiğine inanacak..»

Allah ondan razı olsun..

●

242. EB'ÜL - HASAN-I BASRÎ

Allah ondan razı olsun..

Adı: **Ali**.. Babası: **İbrahim**..

Aslen, Basralı'dır.. Ama Bağdad'a yerleşti. Ve orada göç etti ebedî âlemine..

Bir cuma günüydü.. Hac ayı idi..

Ve.. Hicretin, 371. —Milâdî, 981.— yılı idi..

Allah rahmet eylesin..

Hayatta kaldığı müddet, Irak bölgesinin şeyhi olarak yaşadı..

O vaktin meşayihi arasında buna benzeyeni görülmedi..

Ne konuşmada bundan üstününü yapan vardı; ne de lisanda bundan daha güzelini kullanan.. Ve.. ne de manevî mekânda, bundan daha yücesine çıkmışı...

Devam etmekte olduğu tarikatında, tevhidci idi.

Zarif ve kibar bir zattı.. Hareketlerinde nazik davranırdı..

Tevhid halinden konuşmasını çok iyi bilirdi. Ama bu konuma tarzı, özüne has bir uslûp ve ifade taşırdı..

Tecrid ve tefrid makamına çıkmıştı.. Öyle ki: O makama, ondan sonra da çıkan olmadı..

Irak bölgesinde yaşayan zatların hepsine üstad olmuştu..

Edep öğrenmek isteyen ona gelirdi.. Edep erkân öğrenirdi..

Şiblî'nin sohbetinde yetişti.. Aynı zamanda, ona intisabı vardı..

Hayatlarına kavuştuğu daha başka meşayihin de sohbetlerinde bulundu..

Allah hepsinden de razı olsun..

Şöyle anlatırdı:

— «Bir zamanlar, başıma bir hal geldi.. Kur'an okurken, şeytandan Allah'a sığınamaz oldum.. Yalnız:

— Koğulmuş şeytandan..

Diyebilirdim de, başka diyemezdim.. Taa, Kelâm-ı Hakka başlayıncaya kadar hep böyle tekrarlar dururdum..»

Kanaatıma göre, bu durum; onda, kemâl hali başlamadan evvele raslar..

Çünkü kâmil kişi, her mertebede kararlıdır.. Onda menfi olan birşey yoktur. Sonra, Allah Taâlâ. Peygamberlerin en şereflisine; yani Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize, şeytandan Allah'a sığınmak için, bizzat emretmiştir..

Bu zat; şühud halinde iken, Allah -celle celalûhu- adını anamadığı anlaşılıyor. Ancak.. bu hal kemâl sayılmaz.. Eğer kemâl sayılsaydı, bu kemâl, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize daha önce layık görülürdü..

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

Bir başka hikmet dolu cümlesi de şöyleydi:

— «Tariz ettiler; ama tarizi tesrih etmediler..

Ben de kapıyorum..»

Allah ondan razı olsun..

●

243. EBU ABDULLAH RUZBARÎ

Allah ondan razı olsun..

Adı: **Ahmed**.. Babasının adı: **Ata**.. Dedesi: **Ahmed**.. Ebu Ali Ruzbarî'nin kız kardeşinin oğlu..

Allah hepsinden razı olsun..

Yaşadığı müddet, Şam-ı Şerifin şeyhi olarak kaldı..

İhtisas sahibi olduğu konularda o, bir müracaat merkezi idi..

Onun, ihtisas sahibi olduğu çeşitli ilim dalları vardı. Onları: Şer'î ilimler, Kur'an ilmi, hakikata dair ilim, olarak sıralamak kabildir..

Onun, herkesten başka ve.. nevi şahsına has bir ahlâk düsturu ve şemaili vardı..

Onun, ahlâkî yönden üzerinde durduğu başlıca husus şunlardı:

a) Fakr ehline ve haline tazim.. Ve onları korumak..

b) Fakr halinin edebine, erkânına riayet..

Fükara'ya içinden sevgi beslerdi. Gönlü onlara meyilli idi.. Onlara şefkat gösterirdi..

Şöyle derdi:

— «Özünü yitirmiş kişileri, içtikleri eritir.. Ama huzur ehline, içtikleri hayat verir..»

Şöyle derdi:

— «Bütün kabahatlerden kötü bir kabahat vardır ki, o bir sofinin cimrilik halidir..»

Derim ki:

— Burada cimrilik, **Şuh** diye geçer.. Bunun manası, hem kendisi iyilik etmez.. Hem iyilik edene engel olur.. Bu hal çok fenadır.. Bilhassa tasavvuf ehli için..

Bu halin kötülüğü; sırf cimrilik olsun, diye yapılırsa fena olur. Ancak, bir hikmete mebni yapılıyorsa, o zaman iş değişir..

Çünkü bazı kimselere vermemek, âdet-i ilâhiye'nin bir gereğidir.. Anla..

En doğrusunu Allah bilir..

•

Derdi ki:

— «Tasavvuf, insandan cimriliği siler.. Hadis-i Şerif yazmak ise, insanı cahil bırakmaz..

Bu iki huy bir kimsede birleşirse; dikkat et, ve.. sakın: Yanında bir makam iddiasına girişme...»

Şu cümlesi de çok güzeldir:

— «Zıdlarla oturmak, ruhların kurdudur; insanın içini kemirir.. Aksi ise, aklın aşısıdır; aklı artırır..»

Derdi ki:

• «Kim evliyaya hizmet ederken, edepli olmazsa, helâk olması, işten bile değildir..»

• «Her oturulup kalkılan kimse ile ülfet edilmez.. Her ülfet edilen kimseye de, sırların kapısı açılmaz.. Yalnız, emin olanlara sır açılır; vesselâm..»

•

Bu zatın hali çok başkaydı.. Bir yere gideceği zaman, beraberinde bir veli kul varsa, onun peşi sıra giderdi.. Katiyen onun önüne geçmezdi..

Allah ondan razı olsun..

●

244. EBU ABDULLAH RÜGANDÎ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı: **Muhammed**.. Babasının adı da: Hasan..

Tus ilinin, ileri gelen meşayihinden bir büyük veli... Allah dostu..

Ebu Osman Hiri'nin sohbetine devamla yetişti. Ve bu tabakaya mensup, birçok zatla tanışıp görüştü..

Yaşadığı zamana ve muhite göre eşsiz bir zattı.

Saliki bulunduğu tarikat diğerlerinden başkaydı..

Velâyetini tasdik eden birçok alâmeti vardı.. Açıktan kerametleri zuhur ederdi..

Bir tecrid hali yaşardı.. Himmeti büyüktü..

Vefat ettiği zaman; Hicrî yıl 350 yi, —Milâdî, 961.— yılı aşmıştı.

•

Derdi ki:

• «Dünya için dünyayı terk; dünyalık toplamayı sevmenin bir belirtisidir..»

•

Bir başka cümlesi de şöyledir:

— «Bir kimse, gençlik çağında, Allah'a karşı vazifelerini yerine getirmezse; Allah Taâlâ ihtiyarladığı zaman, onu zelil eder..»

Derim ki:

— Buradaki zillet; gençlik çağında yapılan hataya, tevbe edilmediği takdirde meydana gelir..

Bir kimse, gençliğinde yaptığı hatalara tevbekâr olmazsa, ihtiyarlığında zillet onun için bir istihkak olur..

Tevbe edilince; bu mahzur, hemen ortadan kalkar..

•

Bir müridine şu tavsiyede bulundu:

— «Sakın sana verilen herhangi bir hizmette seçme yapmaya kalkmayasın..

Hizmette seçme yapmak, sana göre değil; bunu yapacak zatlar geçip gitti..

Hep hizmet et.. Ta ki, muradına nail olasın.. Ve.. Maksadın seni yitirmeye...

Evliyaya hizmet eder gördüğümüz herkese, himmet ve feyz bereketleri hep geldi; bunu gördük..

Bu şerefe nail olan; daha dünyada iken, yani: Âhirete kalmadan izzeti buldu..»

•

Derdi ki:

— «Zahid, nefsani hazzını tatminle meşgul olur... Sofi ise, rabbani hazlarla meşguldür..»

Şöyle anlatırdı:

— «Aziz ve Celil olan Allah; her kuluna vereceği belâ halini, o

kuluna nasip ettiği marifet derecesine göre verir.. Ta ki, marifet hali; belâ halinde ona yardımcı olabile..

Kulların, marifet bakımından en üstününe sahip olanlar; belânın en çoğuna sahip olurlar..

Marifet halinin en azına sahip olanlarda, belâ hali az olur..»

•

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden anlatıyor:

— «Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- hiçbir halde, inleyip sızlamadı.. Bağırıp çağırmadı..

Ancak, onun sızlaması ümeti içindi. Çünkü o, rahmet ve şefkat doluydu...

Ümmetinin her muhalif hali ona keşfoldukça, içlenir, sızlardı.. Onlara acırdı.. Onun bu halini Allah Taâlâ şöyle anlatıyor:

Sizin sıkıntıya düşmeniz, ona ağır gelir. Üzerinize titrer. Müminler için şefkat ve merhamet doludur..» (9/128)

•

Derdi ki:

— «Hallerin sıhhat bulması; ancak, ilmin verdiği neticelere bağlıdır..

İlmin önemi unutulmamalıdır.. Eğer ilim olmasaydı, kalbe ne bir korku girebilirdi.. Ne onda itminan hasıl olurdu; ne de bir sükûnet hali bulabilirdi..»

Allah ondan razı olsun..

●

245. EB'ÜL - HASAN ALİ SOFÎ

Allah ondan razı olsun..

Adı **Ali**'dir. Babasının adı: **Bündar**.. Babasının babası, **Hüseyin**...

Nisabur ilinde yetişen büyük meşayihten biri..

O kadar çok meşayihle sohbet etti ki; buna nasip olan meşayih sohbeti kadarı, başkasına nasip olmamıştır.

Nisabur'da Ebu Osman ve Mahfuz'un Bağdat'ta Cüneyd, Rüveym, Semnun, İbn Ata ve Cerirî'nin, Şam'da Makdisî ve İbn Celâ'nın, Mısır'da Ebubekir el-Mısrî, Zükak ve Ruzbari'nin sohbetlerinde bulundu..

•

Hadis-i Şerif yazdı.. Hem de çok.. çok..

Aynı zamanda Hadis-i Şerif ravisi idi.. Hem de muhaddislerin:

— Sıka yani: Güvenilir, itimada şayan..

Olarak tavsif ettiği ravilerden biri..

o

Biri, bulunduğu beldeye gelse, kendisi ile görüşmeden evvel gidip zahiri âlim ve muhaddisleri bulup görüşse, yanına geldiği zaman ona şöyle derdi:

— «Seni; sünnet farzı edadan alıkoydu..

Eğer maksadın ilim talebi ise, önce kalbindeki ilim mahallini arıtman gerek.. Bu arıtma işini de ancak tasavvuf ehli zatlar yapabilir..

Bir ilmin mahalli olan kalbin temiz olmalı ki, ilim sana yararlı bir halde, orada ikamet ede..

o

Bu zata tasavvuftan sordular:

— Tasavvuf nedir?.. Dediler.

Şu cevabı verdi:

— «Tasavvuf odur ki; zahiren ve batınen halkı rüyet iskat edile...»

o

— «Kalblerin fesad oluşu; zamanın ve zamane ehlinin fesad oluşuna bağlıdır..»

o

Velinin kemâl halini anlatıyor:

«— Bir fakir —veli— hiç kemâl bulamaz.. Meğer ki: Fakr halini, tamamen gizli tuta...

Hatta, fakirlik haline memnuniyetini, onunla ferah oluşunu ve ülfetini bile...»

o

Derdi ki:

— «Bir zaman ki, o zamanda bizim gibilerin salâh hali anlatılır; artık o zamanın iyiliğinden ümit kesilmiştir..»

Derler ki:

— Kendisinin göremediği bir veli'yi gören birine raslasa; hemen yanına sokulur ve elini öperdi.. Bir yere kadar beraber gitmeleri gerekse; katiyen önünde yürümezdi..

Sebebini de şöyle izah ederdi:

— «Sen; meşayihten falan zatı gördün ve duasını aldın. Halbuki ben; onunla görüşemedim..»

Allah ondan razı olsun..

●

246. MUHAMMED NİSABURÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi **Ebu Bekir**..

Babasının adı: **Ahmed**.. Dedesinin adı: **Cafer**..

Nisaburlu, bir büyük velî..

Nisabur ilinin en çok fütüvvet ehli olan meşayihinden biriydi..

Ebu Osman Hiyrî'nin sohbetinde yetişti..

Hicrî yıl; 360'a —Milâdî, 970 yılına— varmamıştı öldüğü zaman.. Allah rahmet eylesin..

Ona göre fütüvvet şuydu:

— «a) İyi huy sahibi olmak..

b) İster iyi, ister kötü.. Kim olursa olsun; daima herkese iyilikte bulunmak..»

Şöyle derdi:

— «Müslümanlardan biri, sizin hakkınızda şer ile şehâdette bulunursa korkun.. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz müslümanlar için:

— **Siz yer yüzünde Allah'ın şahidlerisiniz**..

Buyurmuştur..»

Bu cümle önemlidir.. Derim ki:

— Fükaranın —Evliyanın— pek çoğu bu manadan gafildir. Kendilerini herhangi bir şekilde yaralayanlara aldırış etmezler.. Sebebi de; durumu Cenâb-ı Hakk'ın bilmiş olması..

Halbuki böylesine bir hal; insanı marifet derecesinden düşürür..

Esasen onları Cenâb-ı Hak sever.. Dış tesirlerden temize çıkarmıştır ve:

— **Allah'ın şahidleri**...

Adını vererek şereflendirmiştir.

Aslında onları kırmak değil; verdikleri haberi tasdik etmek gerekir..

En doğrusunu Allah bilir..

Allah ondan razı olsun..

●

247. MUHAMMED KIRÂD

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Künyesi, **Ebu Abdullah**..

Babasının adı: **Ahmed**.. Dedesinin adı: **Hamdun**..

Nisabur ilinden yetişen büyük meşayihten biri..

Ebu Ali Sekafi, Abdullah b. Münazil, Şibli, Ebu Bekir b. Tahir gibi büyük zatların sohbetinde bulundu; feyz aldı..

Bunların dışında, görüşüp sohbet ettiği daha nice meşayih var.. Allah hepsinden razı olsun..

•

Şu cümle, onun hikmet dolu bir kelâmıdır:

— «İyilikleri saklamak; kötülükleri saklamaktan daha iyidir. Zira kötülüğü saklayan, aklınca kurtuluş murad eder..»

•

Derdi ki:

— «Kalblerden hiçbir kalbe; marifet nurunun girmesi mümkün değildir... Ta ki, Hak Taâlâ; o marifet halinin yerleşeceği kalbi, bütün eşyaya tercih etmiş ola..»

Allah ondan razı olsun..

●

248/249. EBU ABDULLAH VE EB'ÜL - KASIM

Allah onlardan razı olsun..

Bunlar iki kardeştir..

Ahmed b. Muhammed Mekarri'nin oğludurlar..

Allah hepsinden de razı olsun..

•

İkisi de, âlim, fazıl ve büyük velî..

Ebu Abdullah'ın sohbet ettiği zatlar arasında şunlar başta:

Yusûf b. Hüseyn Razî.. Abdullah el-Harraz Razî.. Muzaffer Kirmisinî.. Rüveym.. Cerirî.. Ve İbn Ata..

Zamanında yaşayan meşayih arasında manen en güçlü bir zat.

Aynı zamanda en cömerdi..

Ahlak itibariyle de en güzeline sahip..

Himmetin de en yücesi onda..

Hicretin, 366. —Milâdî, 976.— yılında vefat etti.. Allah razı olsun ve rahmet eylesin..

Ebü'l-Kasım'a gelince o da büyük meşâyihten biriydi. Horasan ilinde ona kimse yetişemezdi.

•

Bilhassa, takip ettiği hal âlemine vardıran yolu, takip edişi, herkesten çok başarılıydı. Şerefli bir himmete sahipti. Velâyet hali yüzünden okunurdu. Oturması, kalkması tam bir vekar ile olurdu..

Bu da birçok meşayihle sohbet etti.. Feyz aldı; himmet aldı..

İbn Ata, Cerîrî, İbn Ebî Sa'dan, İbn Mümşad'ı Dineverî, Ruzbarî...
Onun sohbet ettiği zatların başta gelenleridir.
Allah hepsinden razı olsun..
Hicretin, 378. —Milâdî, 988.— yılında Nisabur'da vefat etti..
Allah rahmet eylesin..
Şu cümle onundur:
— «Fakir-i Sâdık —Sâdık velî— odur ki, herşeye sahiptir; ama ona hiçbir şey sahip çıkamaz..
Yani; neyi istese, çağırsa, hemen o şey emri altına girer..
Ama, kendisi Allah Taâlâ'dan başkasına kul değildir..»

•

Derdi ki:
• Fütüvvet ehli şu huyların sahibidir...
a) Kendine öfke duyana karşı, iyi huyla davrana..
b) Kendisini kötü görene bolca mal ihsan ede..
c) Kalben nefret ettiği biri ile arkadaşlık ediyorsa, hoşça arkadaşı ola..
d) Kardeşlere karşı uysal ola.. Haliyle, ilmin aykırı görmediği işlerde...»
• «Bu yola ilk girişten hasıl olan berekettir ki; sadık kişilerin verdiği haberi doğrulayasın.. Ama, her ne derlerse..
Onların dedikleri; ister kendi fikirleri olsun; isterse, sohbet ettikleri meşayihin fikri..
Onların söylediği herhangi bir şeyi tasdik etmeden duran, gelecek bereketlerinden mahrûm olur..»

•

İşte ârifi anlatıyor:
— «Ârif odur ki, marufuna bakışı; kendisini, halka kabul, veya red nazarı ile bakmaktan alır..»

•

Derdi ki:
— «Kim ki, ihvana hizmetten yana kendini üstün görür; Allah Taâlâ onu zelil eder.. Öyle ki, o zilletten ebedî ayrılamaz..»
Şu cümle de Eb'ül - Kasim'in..
— «Sema' dinlemekte bir incelik vardır.. Dikkat gerek; tehlikesi büyüktür.
Ancak sema' dinleyende: Kendini koruyacak bir ilim olmalı.. Sağa sola saptırmayacak bir sahih hal olmalı. İçinde maddî haz bulunmayan bir üstün vecd hali olmalı..»
Allah ondan razı olsun..

●

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Künyesi: **Ebu Muhammed**.. Babasının adı da: **Muhammed**..

Aslı, Bağdad.. Bağdad'ın ileri gelen meşayihinden biri.

İbn Ata ve Cerirî ile sohbet etti..

Bir müddet Şam'da kaldı.. Sonra, yine Bağdad'a döndü..

Vefatı Bağdad'da vuku buldu.. Hicretin, 367. —Milâdî, 977.— yılı idi.. Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

•

Şöyle derdi:

— «Bir kalb, takva imtihanından geçerse, dünya sevgisi ondan taşınır.. göçer gider..

Şehvet sevgisi uçar gider.. Gaybî hallere muttali olmaya başlar..

Ve.. Bir kalb ki, takva imtihanından geçemez; dünya sevgisi ondan çıkamaz.. Ve devamlı gayb âleminden mahcup yaşar..»

Derim ki:

— Bazı falcıların, cinnî istihdam etmesindeki sebep, bu cümle ile daha iyi anlaşılıyor..

Kendileri; sadakati ve dünyaya karşı zühd halini yitirmişlerdir. Sonra Allah'ın gazabına da uğramışlardır.. Bu sebeple kendileri bir şey bilmezler.. Çeşitli riyazî yollarla, cinlerin vasıtası ile gizliyi öğrenmeğe çalışırlar..

Bu şeylere dalmaktan Cenâb-ı Hak bizi ve bütün müslüman kardeşleri korusun.. Kalan ömrümüzde, bu gibi şeylere dalmaktan cümlemizi esirgesin..

Çünkü o, yapılan her duayı işitir ve kabul eder..

•

Derdi ki:

— «O ki, mahabbet ehlidir, hali açığa çıksa, o haliyle utanır; mahcup olur..

Gizli tutacak olsa; o zaman da üzüntü ve sıkıntıdan ölür gider..»

Şöyle derdi:

— «Allah Taâlâ, peygamberleri -aleyhisselâm- mücalese hali için yarattı..

Ârifleri de vuslatı için yarattı..

Salihleri de mulâzemet için yarattı..

Müminleri ise mücahede ve ibadet için yarattı..»

•

Bir Âyeti Kerimede şöyle buyrulmuştu:

— «Siz dünyanın geçici arızî şeylerini istersiniz.. Halbuki Allah Teâlâ âhireti ister..» (8/67)

Bu Âyet-i Kerimedeki, iki iradenin arasını bulur ve şöyle derdi:

— «Bir kimse, dünyayı istemeye kalkarsa, Cenâb-ı Hak onu âhirete çağırır..

Âhireti isteyeni de, Allah Teâlâ yakınlığına davet eder..»

Sonra şu Âyet-i Kerimeyi okudu:

— «Bir kimse, âhireti ister ve mümin olarak onun için çalışırsa, işte bu gibilerin yaptığı şükranla anılır.» (17/19)

Sonra şu tefsiri yaptı:

— «Şükranla anılan çalışma, insanı, son had gayeye ulaştırır.. Yakınlığa erdirir.. Hatta, yakınlığında ilerisine...»

•

Şöyle anlatırdı:

— «En büyük belâ, sana uymayan biriyle sohbet etmek zorunda kalışındır..

Ve.. O sohbeti, yani o arkadaşlığı terk edip ayrılmak da senin için mümkün olmaya..»

Allah ondan razı olsun..

●

251. MUHAMMED DİNEVERİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi: **Ebu Abdullah**.. Babasının adı da: **Abdülhalik**..

Bu zatın da adı, büyük zatların divanında yazılıdır.

Hal itibariyle en büyükleri arasında.. Himmetin de en yücesine sahip.. Ve.. bu evliya zümresine, ilmi anlatmakta; en fasih dili kullanmakta idi.. O tür konularda bir müracaat merkezi idi.. Biri, fakr halinin sıhhatını mı öğrenmek istiyor?.. Yine ona baş vururdu..

Fakr haline sahip kimseye karşı sevgiyi öğrenmek isteyen biri mi var?.. O da bu zata gelir; öğrenir giderdi..

•

Uzun seneler Vâdi'l-Kura'da yaşadı.. Sonra Dinever'e geldi.. Ve orada vefat etti...

•

Şöyle derdi:

• «Küçüklerin büyüklerle sohbete talib olması; ilâhî bir başarıdır... Ve akıllı işidir..

Ama, büyüklerin küçüklerle sohbete talib olması, bir başarısızlıktır.. Hızlandır ve ahmaklıktır..»

• «Sakın, bu fükaranın (!) zâhirde görünen haline bakıp aldanmayasın..

Süslü libasları seni kandırmasın.. Onlar, bu dış süsü, ancak içlerini tahrib ettikten sonra yapabildiler..»

• «Zühd halinden hasıl olan yorgunluk bedene gelir.. Marifet halinin yorgunluğu ise, kalbe..»

• «İlimlerin en üstünü şunlardır:

a) İlâhî esma ve sıfâta dair ilim..

b) Zahiri amellerin yapılmasındaki ihlâs ilmi..

c) Bir de, batınî hallerin sıhhata erdirme yollarını öğrenmek..»

•

Şöyle anlatıyor:

— «Bazı defa seferlere çıkardım.. Bir defasında birini gördüm.. Tek ayağı vardı, uzun bir sefere çıkmıştı; sekerek gidiyordu.. Ona:

— Ne bu halin?.. Gittiğin yer nere, sen neredesin?. Bu halinle nasıl bu sefere çıktın?.. dedim. Bana önce şöyle sordu:

— Sen müslüman mısın?..

— Evet.. deyince, bana şöyle dedi:

— Peki, sen şu Âyet-i Kerimeyi hiç okumadın mı?.. Bak ne buyruluyor:

Yükienen O olduktan sonra, bize ne düşer?.. O'nun yüklenmesi bir âlet veya herhangi bir vasıtaya bağlı değildir.

Bizdeki âlete de, ihtiyacı yoktur.»

•

Derdi ki:

— «Çok kelâm, iyilikleri yer bitirir.. Hatta kurutur.. Tıpkı kuru arazinin suyu yuttuğu gibi..»

Allah ondan razı olsun..

●

252. ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi, **Ebu Salih**.. Efendim.. Babasının adı: **Musa**..

Şeceresi, şu yoldan Hazret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e kadar yükselir;

Musa, Abdullah, Yahya Zahid, Muhammed, Davud, Musa, Abdullah, Musa Cun Abdullah Mahz, Hasan Müsenna, Hazret-i Hasan, Ali b. Ebu Talib..

Allah hepsinden de razı olsun..

•

Hicrî 470. yılda dünyaya geldi..

Hicrî, 561. yılda da ebedî âleme göç etti..

Bağdad'da medfundur..

Allah ondan razı olsun..

•

O, bir müellif olarak baştadır. Nas onu böyle bilir..

Allah diledi ise, biz burada onun güzel ve faydalı cümlelerinden anlatacağız..

Hallerini kerâmetlerini özet olarak zikredeceğiz..

Onun sözlerini dinlemekte fayda vardır.. Dinleyen, edeb, erkân öğrenir..

Tevfik Allah'tandır..

•

Şu cümlesi, Hallac Mansur için:

— «Hallac, yanıldı.. Ne var ki, zamanında elinden tutacak kimse çıkmadı..

Bana gelince, her yolda kalanı sırtıma alanım..

Arkadaşlarım, müridim, sevenlerim taa, kıyamete kadar; ne zaman darda kalsalar, ellerinden tutacağım..»

Daha sonra vecde geldi ve şöyle dedi:

— «Ey şurada duran!.

Atım hızla yol alır.. Mızrağım mutlaka hedefe isabet eder.. Kılıcım kınından çıktı; hem de keskindir..

Yayım atıcıdır..

Herdem seni korumaktayım; ama sen gafilsin.. Anlayamazsın..»

•

Anası da, bu yolun ehli bir hanımdı.. Tarikata da girmişti.. Bu yolda kıdemi vardı..

Oğlunu anlatıyor:

— Oğlum Abdülkadir'i dünyaya getirdikten sonra.. Ramazan ayı girdi... Gündüzleri süt emmezdi..

Bir ara, halk Ramazan'la bayramı ayırd edemedi.. Bana gelip sordular..

O gün oğlumun süt emmediğini onlara söyledim..

Sonra o gün Ramazan olduğu anlaşıldı..

Bu vaka, o vakit şehirde yayıldı.. Herkesin dilinde şu cümle vardı:

— Eşraftan birinin bir oğlu olmuş; gündüzleri süt emmiyormuş..

•

Ulema kisvesi giyerdi.. Ve cübbe gibi birşeye de sarınırdı..

Katıra biner, eğer örtüsünü de ön tarafa yayardı..

Vaaz edeceği zaman, yüksek bir kürsü üzerine çıkardı..

Çok kere kürsüden kalkar, havada bir kaç adım yürür; sonra gelir kürsüye otururdu..

•

Bir halini şöyle anlattı:

— «Hayatımda, uzun bir müddet geçti; o müddet içinde, hiç yemek yemedim..

Bir insan beni karşıladı.. Bir kese verdi; içinde paralar vardı..

Gittim, onunla güzel bir ekmek aldım; helva aldım.. Yemeğe oturdum..

Bir de baktım ki, önümde yazılı bir mektup.. Üzerinde şu satırlar:

— Cenâb-ı Hak, indirdiği bazı mukaddes kitaplarda şöyle buyurdu:

— Şehevî şeyleri, halkımın zayıfları için kıldım.. Ta ki, onu yiyeler ve taat için kuvvet kazanalar.. Ama katımda güçlü olan kimselerin şehevî şeylerle ne ilgisi olabilir?..

Bunu okuduktan sonra, yemeği bıraktım.. Oradan ayrılıp başka yere gittim..»

•

Bir defasında şöyle dedi:

— «Bana bazan öyle ağırlıklar gelir ki; eğer ondan bir parça dağlara konsaydı: Erir ve yok olurlardı..

Bu haller bende olmaya başlayınca, yanüstü yatar, şu Âyet-i Kerimeyi okurdum:

— **Hakikaten güçlükle beraber kolaylık var. Ve muhakkak güçlükle beraber kolaylık var..** (94/5-6)

Sonra başım kalkardı.. Ve.. o ağırlık hallerinin benden gitniş olduğunu görürdüm..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «İlk zamanlarımda sıkışıp kaldım.. Bu arada, içine dalmadığım hiçbir sıkıntılı hal kalmadı..»

Bir başka halini de şöyle anlatırdı:

— «Yün libas giyerdim.. Başıma da eski bir hırka sarardım..

Dikenli yollara düşer; yaya ve çıplak ayakla dolaşır dururdun..

Bir şey yediğim yoktu.. Çok acıkınca, diken tohumlarından yerdim..

Sebze döküntüleri yerdim..

Nehrin kenarında yetişen bitki yapraklarından yerdim..

Böylece.. hep nefsimi mücahede yoluna çekerdim.

Sonra.. Evet sonra, Cenâb-ı Hak tarafından beni bir hal sararsa.

İşte o hal geldikten sonradır ki, yüz üstü düşerdim..

Bu düştüğüm yeri seçemezdim.. Neresi olursa olsun; düşerdim. İster sahra, ister halk arası olsun..»

Anlatmaya devam ediyor:

— «Susardım.. Bir hal gelirdi ki: Hiç konuşamaz olurdum.. Delilik alâmeti gösterirdim..

Halk beni alır; tımarhaneye götürürdü..»

•

Şu da anlattığı bir başka hali:

— «Yine bir başka manevî hale kapıldım.. Ölü gibi oldum.

Beni teneşire koydular; yıkayıcı yıkamaya başladığı zaman o hal, benden gitti; ayıldım kalktım..»

•

Ona biri geldi ve şöyle sordu:

— Ucübden halâs yolu nedir?.. Şöyle anlattı:

— «Bir kimse ki, herşeyi Allah'tan bilir; o hayır işi yapmaya muvaffak olmuştur..

Ve.. Nefsini aradan çıkarabilir..
Sonra.. ucüb halinden de kurtulur..»

•

Biri ona şöyle sordu:
— Niçin acaba?.. Üzerinize, sinek konduğunu hiç görmüyoruz?..
Şöyle anlattı:
—«Niçin konsun ki?.. Üzerimde, ne dünyanın pekmezi var.. Ne de âhiretin balı..»

•

Bir gün şöyle demişti:
— «Müslümanlardan her kim: Ömründe bir defa olsun; medresem önünden geçerse, buna mükâfat olarak; Allah Taâlâ, kıyamet günü onun azabını hafifletir..»

•

Şöyle bir rivayet var:
— Bağdad'da biri vardı; öldü.. Her ne hikmetse, zaman zaman kabrinde bağırır dururdu..
Halk onun bu halinden bizar oldu..
Gidip hazrete durumu haber verdiler.. Şöyle buyurdu:
— «O bir defa beni görmüştü.. Umarım ki: Cenab-ı Hak onun azabını artık hafifletir...»
Ve.. O günden sonra, o kabirden bir ses duyan olmadı..

•

Şu hikâye onun en güzel ve en manalı menkıbelerinden biridir:
— Abdest alıyordu bir gün.. Havada uçan bir serçe kuşu üzerine kirli suyunu bıraktı..
Farkına vardı.. Başını kaldırıp kuşa doğru baktı... Ve kuş, ölü olarak yere düştü..
Hazret bu ölüme üzüntü duydu..
Elbisesini çıkardı; kuşun kirlettiği yeri yıkattı.. Sonra sattırdı; parasını muhtaçlara dağıttı.. Ve şöyle dedi:
— «Bu sadaka, o ölen kuşun diyetidir..»

•

Dualarına, çoğu zaman şu münacaatı eklerdi:
— «Ey Rabbim, ruhumu sana nasıl hediye edeyim ki?.. herşey senin..
Bu yoldaki delil sahih.. bürhan ise tam..»

•

On üç ilim üzerine konuşurdu..
Medresesinde okuyanlar şu dersleri görürlerdi:

Tefsir, hadis, mezhep ve hilâf..

Talebeler, bütün gün, hatta akşamın geç saatlerine kadar, tefsir, hadis, mezhep, hilâf, usul ve nahv ilimlerine çalışırdı..

Öğleden sonraları daha ziyade kıraat okuturdu.. —Yani Kur'an okumayı talim ettirirdi.—

Fetvalarını verirken daha ziyade, İmam Şafii ve Ahmed b. Hanbel'in mezhebini nazara alırdı..

Ulema, onun verdiği fetvalardaki isabete hayran kalır ve şöyle derlerdi:

— Ona bu nimeti ihsan eden Hak sübhandır..

o

Bir gün ona şöyle bir soru tevcih ettiler:

— Biri var: Talâk-ı Selâse ile yemin etmiş.. Şunun üzerine ki: Tek başına bir ibadet yapacak.. Yanında kimse olmayacak ve herkesten ayrı bir libasa bürünecek..

Bu adam ne yapmalı?..

Hiç düşünmedi, şu cevabı verdi:

— «Mekke'ye gider.. Orada, insanlardan hali bir zaman bulur, tek başına yedi defa Kâbeyi tavaf yapar... Böylece, şartından kurtulmuş olur..»

Irak uleması bu fetvaya hayran oldu.. O ana kadar, kendileri böyle bir yol bulup, o adamı kurtaramamışlardı.. Soruya cevap vermekten aciz kalmışlardı..

o

Ona bir şahsı getirdiler.. Dediler ki:

— Bu adam, bu baş gözü ile Allah'ı gördüğünü iddia ediyor..

Ne buyrulur?..

Adama dönüp baktı ve şöyle sordu:

— «Bu dediklerin doğru mu?..»

— Evet..

Cevabını alınca, adama kızdı ve böyle sözleri söylemeyi ona yasak etti.

Ve bir daha böyle şeyleri söylememesi için ondan söz aldı..

Adamı savdıktan sonra, Hazret-e sordular:

— Bu adam'ın hali doğru mu, yoksa yanlış mı?..

Bu soru üzerine şöyle anlattı:

— «Doğru.. Ancak bir karıştırma var..

Şu var ki o; basiret —kalb gözü— ile cemâl nurunu müşahede etti..

O basiretinden bir yol açıldı; basarına —baş gözüne— bir lem'a ulaştı.

O zaman, basar, basiretini gördü..

Ve basiretindeki şua müşahede nuru ile birleşti.

Hal böyle olunca, sandı ki; basarı, basireti ile müşahede ettiği şeyi gördü..

O sözü eden kişi; Cenâb-ı Hakk'ın buyurduğu:

— **O, iki denizi, birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Hal böyle iken, aralarında bir mani vardır; bir birine giremezler.** (55/19-20)

Manadan gafildir; anlayamaz..»

Bu vaka olduğu ve o adamı getirdikleri zaman, orada büyük âlimlerden bir cemaat da vardı...

O adamın halini, bu şekilde izah edişi hepsini hayrette bıraktı.. O cemaat arasında meşayihten de bir cemaat vardı; onlar da aynı şekilde oldu.

Hazretin bu sözleri, onları bir başka hale soktu..

Sanki, bir sema' âleminde vecde gelmiş gibiydiler..

Söyleyiş tarzındaki fesahat; onlara o kadar tesir etti ki: Dehşetten, içlerinde elbisesini yırtanlar oldu..

Sahraya uryan olarak çıktılar..

o

Başından bir vaka geçmişti.. Onu şöyle anlattı:

— «Gözüme büyük nura benzer bir şey göründü.. Ufuk onunla doldu..

Sonra, ondan bir suret peyda olur gibi oldu ve bana şöyle dedi:

— Ey Abdulkadir, ben senin Rabbınım. Haramları senin için helâl kıldım.

Onu, bu sözünden tanıdım.. Şeytan olduğunu derhal anladım ve şöyle dedim:

— Çekil, ey lânetli.. Bana o nur diye gösterdiğin zulmetin ta kendisidir. O suret ise, dumandan başka birşey değil..

Bunun üzerine bana şöyle dedi:

— Rabbın hikmeti sayesinde; elde ettiğin ilimle benden kurtuldun..

Menzillerdeki, inceliklere aşina olman da sana yardım etti..

Halbuki ben bu gibi hallerle, yetmiş kadar ehl-i tariki yoldan çıkardım..

Bunun üzerine şöyle dedim:

— «Bu, Allah'ın bir fazlıdır.»

Bunu, bir cemaata anlatıyordu.. Sordular:

— Onun şeytan olduğunu nasıl anladın?..

Şöyle dedi:
— «Sana haramları helâl kıldım, demesinden..»

•

Birgün ona:
— İlâhi varidatla, şeytanî ilka yollarını anlatır mısın?..
Dediler.. Şöyle anlattı:
— «İlâhî varidatın gelişi çok başkadır..
İnsan, onu istemekle, hatta dua ile dahi elde edemez..
Sonra.. Herhangi bir sebeple de gitmez..
Sonra.. Onun geliş yönü ve zamanı da bir değildir..
Şeytanî ilka yolları ise; tam bunun aksinedir.»

•

Ona, yine biri geldi ve sordu:
— Himmet, nedir?..
Şu cevabı aldı:
— «Himmet odur ki; kul, nefsi ile dünya sevgisinden soyuna..
Ruhu ile ukbaya ilgi duymaktan kendini ala..
Mevlâ'nın iradesine karşılık herhangi bir irade gösterisine kalkmaya...
Ve nihayet himmet odur ki; kul sır âlemi ile kâinata nazardan sakına.. Hatta, sırrına böyle bir şeyin düşüncesini dahi getirmeye...»

•

Bir ara, ona ağlamaktan sordular; şu cevabı verdi:
— «Ağlaman, O'nun için olsun.. O'ndan olsun.. Ve O'nun üzerine olsun...
Böyle ağlayabilirsen, ağla.. Zararı olmaz.. Korkma.»
İşte.. ona tevcih edilen bir sual:
— Dünyayı ne yapmalı?.. Dünyalığı neylemeli?..
Ve.. işte cevabı:
— Onu kalbinden çıkar; eline al. Böyle yap; artık dünyanın ve dünyalığın sana zararı olmaz..»
Şu da ona yapılan bir talep:
— Bize şükürden anlat.. dediler; anlattı:
— Şükrün hakikatı odur ki; nimeti veren, itiraf edile... Kalben biline.. Dille de söylene..
Bu durumun tahakkuku için: Huzur şart.. Minneti müşahede şart.. Saygıya devam şart..
Sonra, bunlar yapılırken: Tam şükür edebilmekten yana insan, aczini bilmiş olacak..»

Derdi ki:

— «Allah için haline sabreden fakir; Allah'a şükreden zenginden daha değerlidir..

Haline şükredebilen fakir; şükreden zenginden ve sabreden fakirden daha kıymetlidir..

Hem şükredebilen, hem de sabreden fakir ise.. hepsinden, çok.. çok faziletlidir.

Kim belâ ile nişanlanabilir ki?.. Onu göndereni bilenden başka..»

•

Birgün ona, iyi huydan sordular; söyledi:

— «İyi huy odur ki; halkın cefası sana tesir etmeye..

Haliyle bu, bütün işlerin: Hakk'ın bir emri olduğunu mutalaa ettikten sonra başlar..

Sonra, nefis küçük görülecek.. Sonra, ayıpları bilinen şeyler nefisten gelirse; onlar da hiç görülecek..

Buna karşılık, halk da büyük görülecek... Onların, bu şekilde büyük görülmesi; özlerine yerleştirilen, iman ve hikmet sebebi ile olacaktır..»

•

Ona birgün, beka halinden sordular; şöyle anlattı:

— Beka, ancak lika ile beraber gelir.. Lika hali bir göz açıp kapayacak kadar az zaman içinde olur.. Belki de daha kısa bir an içinde..

Lika ehline alâmet odur ki: Lika veya beka vasfına büründükten sonra, onlara hiçbir fani şey sahip olmaya..

Çünkü, lika ve beka fani şeylerin tamamen zıddıdır..»

•

Şöyle derdi:

— «O'nu andıkça, seviyorsun; demektir.

O seni anıyorsa, o zaman da sevilen olursun..

Halk, nefsini görme işinde sana perdedir.. Nefsin de, Rabbını görmende sana perdedir..

Halkı görmeye devam ettiğin süre; nefsini göremez olursun.. Ve.. Nefsini görmeye devam ettikçe de; Rabbından perdeli yaşarsın..»

Artık Bağdad'da meşhur olmuştu.. Ünü her tarafa yayılmıştı..

Bağdad'ın ileri gelen âlimleri bir araya gelip onu imtihan etmeye karar verdiler..

Tam yüz soru hazırladılar..

Gittiler; Hazretin meclisine oturdular.

Geylânî Hazretleri bunların geliş sebebini, bilmiyor görünüyordu. Soruları da ancak kendilerine malûmdu..

Zâhirdeki durum buydu..

Geylânî Hazretleri derin bir murakabeye daldı..

Ne olduğunu kimse bilmiyordu.. Ama basireti açık olanlar, olup biteni görmüştü: **Geylânî** Hazretleri canibinden gelen bir nur, onlara nar olmuştu..

Ceplerindeki soru kâğıtları yok olmuş, kalblerindeki ezber silinmişti..

Geylânî Hazretleri başını göğsünden kaldırdığı zaman hepsi perişandı..

Sayha atıyorlardı.. Elbiselerini yırtıyorlardı.. Saçlarını başlarını dağıtıyorlardı..

Onlar ayıldığı zaman, görülen manzara şuydu: **Geylânî** Hazretleri kürsüye çoktan çıkmış; bir bir sorulara cevap veriyordu..

Hepsi cevabını aldı.. Ve **Hazret**'in faziletini itiraf etti..

O, büyük bir zattı.. böyle olmasına rağmen; büyük, küçük demez; herkesle otururdu..

Çocuklarla oturmaktan, köleler, cariyeler arasında olmaktan ar duymazdı.

Fakirlerle sohbet etmekten çekinmezdi.. Hatta onların elbisesine bakar.. Bitlerini dahi temizlerdi..

Huzuruna kim gelirse gelsin; katiyen ayağa kalkmazdı.. Ne halk arasında izamet sahibi kimselere, ne de devletin ileri gelenlerine..

Hayatında, ne bir vezirin kapısına gitti; ne de sultanın..

Şeyh Ali Hiytî anlatıyor:

— **Abdulkadir Geylânî** Hazretlerinin hali şuydu: Bütün güç ve kuvvetten sıyrılmak.. Cümle işleri Hakk'a havale edip, ondan gelene uymak..

Tarikatı da şu yoldaydı:

Mücerred, saf bir tevhid... Bu tevhidi alıp, tefrid makamına çıkmak.. Bununla beraber, ubûdiyet durağında huzur duyup kalmak..

Bu yapılan işler; hiçbir şekilde, Hakk'ın gayrı şey için olmayacak.. Ondan gayrı şeyle de olmayacak..

•

Şeyh Adiyy b. Müsafir anlatıyor:

— **Abdulkadir Geylânî** Hazretlerinin yolu; kader akıntıları altında teslim olup kalmaktı..

Bu iş yapılırken:

a) Kalb ve ruh muvafakat etmiş olacak..

b) Zâhir, batın bir olacak..

c) Nefsani sıfatlardan soyunulmuş olacak..

d) Geçen üç halin tam olması için; fayda, zarar, yakınlık, uzaklık gibi şeyler mütalaa edilmeyecek...

o

Şeyh Beka b. Batûr anlatıyor:

— Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin yolu şuydu:

a) Söz ve işin, birbirini tutar olması..

b) Zamanın, hatta alınıp verilen nefesin belli bir şeye harcanması..

c) İhlâs ve teslimiyet yoluna girmek..

d) Her hal-ü kârın; buna, kalbe gelen varidat da dahil, Kitap ve Sünnete uygu olması..

e) Allah Taâlâ ile tam bir sübut hali bulmak..

Derler ki:

— Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin kurduğu tarikattaki manevî kuveti ve nüfuzu; şiddet ve lüzum bakımından bütün ehl-i tarikatın kuvvetine denktir..

Onun kurduğu tarikat; vasıf, hüküm ve hal olarak, tamamen tevhid esasına dayanırdı..

Bu tevhid haline ulaşmak için, şeriata sarılmışıtı.. Hem zahir, hem de batın..

Onun bütün halini şöyle tavsif edebiliriz:

Tam saf, temiz, dürüst bir kalb.. Durumu, herşeye karşı feragatli.. Her an hazır ve nazır olan Rabbı müşahede... Hem de sırla.. Hem de, hiçbir şüphe haline mahal kalmadan.

Onun öyle bir sır âlemi vardı ki; oraya hiçbir yabancı karışamazdı.

Öyle bir kalb âlemi vardı ki; temizlik, onun alınmaz bir vasfı olmuştu..

o

Allah ondan razı olsun..

Eb'ül - Fetih Herevî anlatıyor:

— Şeyh, Abdülkadir Geylânî'nin kırk yıl hizmetinde bulundum.. Hizmet ettiğim bu süre içinde, hep onu, yatsı abdesti ile sabah namazını kılar gördüm..

Her ne zaman abdesti bozulsa; hiç vakit geçirmeden hemen yenilerdi.. Sonra, aldığı abdestle iki rekât namaz kılardı..

Yatsı namazını kıldıktan sonra halvethanesine giderdi.. Onunla birlikte oraya hiç kimse giremezdi.. Taa, tan yeri ağarıncaya kadar orada kalırdı.. Sonra çıkardı..

Bir gece halife, evine geldi.. Onunla bir içtima yapacaktı..

Tan yeri ağarıncaya kadar bekledi. Daha evvel görüşmek mümkün olmadı..

Herevî devam ediyor:

— Bir gece onun yanında kaldım. Gecenin ilkinde biraz namaz kıldığını gördüm..

Sonra Allah Taâlâ'yı zikre başladı... Taa, gecenin ilk üçte biri geçinceye kadar..

Şu zikri yapardı:

— Her şeyi kuşatan Rab.. Herşeye şahid.. Herşeye yeter.. Faal; hallak ve halik.. Yaratan ve sûret veren..

Bir ara cismi nurlanmaya ve büyümeye başladı.

Daha sonra havaya doğru yükseldi.. Yükseldi.. Ve.. Gözümden kayboldu...

Herevî anlatmaya devam ediyor:

— Gecenin ikinci üçte biri girince, ayakta namaz kılmaya başlardı..

Bu namazda secdeleri çok uzatırdı..

Sonra secdeden doğrulur, oturur; kıbleye döner.. Müşahede ve murakabe haline devam ederdi..

Tan yerinin ağarmasına az zaman kalıncaya kadar böyle kalırdı..

Sonra duaya başlardı.. Yalvarır ve yakarırdı..

Bu arada, onu öyle bir nur kaplardı ki; gözler baksa kamaşırdı, bakamazdı..

O, göz alıcı nur içinde kaybolurdu...

Bu arada:

— Selâmün aleyküm, selâmün aleyküm..

Gibi sesler duyardım. O da bu selâmlara mukabelede bulunurdu..

Tan yeri ağarıncaya kadar, hep böyle devam ederdi.. Taa, çıkıp sabah namazına gidinceye kadar..

o

Abdülkdir Geylânî Hazretleri, kendi hallerinden birini anlatıyor:

— «Tam yirmi beş yıl, Irak'ın sahralarında ve harebelerinde kaldım..

Yalnızdım.. Dolaşır dururdum. Ne halk beni tanırdı; ne de ben halkı..

Bu arada bana rical-i gaybden, bazı kimseler ve cin taifesinden gelenler olurdu..

Onlara, Allah'a vardıran yolu öğretirdim..»

o

Hızır -aleyhisselâm- nebî ile buluşmasını ve başına gelen bir vakayı anlatıyor:

— «Irak'a ilk geldiğim zaman, Hızır -aleyhisselâm- bana refakat etti..

Onu tanımıyordum.. Bana şart koştu: Kendisine hiç muhalif davranmıyacağıma dair söz aldı.. Ve bir yer gösterdi:

— Şurada otur.. Dedi; ayrılıp gitti..

Tam üç yıl orada kaldım.. Her yılın sonunda gelir:

— Yerinde kalacaksın.. Taa, ben gelinceye kadar..

Der; yine giderdi..»

•

Bir mücahede halini anlatıyor:

— «Bir sene kadar Medain harabelerinde kaldım.. Orada, nefsimi hep mücahede yoluna çektim.. Hep hurma hoşafı ile geçindim.. Hiç de su içmedim..

Bir yıl daha kaldım.. Bu yıl boyunca da yalnız su içtim..

Bir yıl daha kaldım.. Bu süre içinde ise; ne bir şey yedim.. Ne de içtim..

Uyumuyordum da..»

Halini anlatmaya devam ediyor:

— «Bir defa Kisra'nın yıkık sarayına gittim ve biraz uyudum.. Hava soğuk olduğu için içeri girdim..

Baktım ihtilâm olmuşum..

Kalktım, Nehir kenarına gittim; yıkandım, geldim.. Sonra yine uyudum..

Yine ihtilâm oldum.. Yine gittim, yıkandım; geldim..

Aynı hal, aynı gecede tam kırk defa vuku buldu..

Sonunda baktım olmayacak; uyku korkusundan, sarayın damına çıktım..

Bu hallerden sonra, tam bin çeşit, ilimle doldum.. Ve dünyamızda rahat buldum..»

•

Kendisi ziyaret için, halife veya vezirin geleceği haberini alsa; gelinceye kadar yerine oturmazdı..

Ta ki, fükaranın gözü önünde, onları izaz için ayağa kalkmaya..

•

Nizamiye medresesinde idi.. Yanında; fükara ve fükahadan bir cemaat vardı..

Onlara kaza ve kaderden bahsediyordu..

O konuşmaya devam ederken; tavandan bir yılan düştü..

Orada hazır olanların hepsi kenarlara kaçtı... Yalnız kendisi kaldı...

Elbisesinden içeri girdi; vücudunda gezinmeye başladı..

Sonra yakasından başını dışarı çıkardı.. Bir süre boynunu dikti; öylece kaldı..

O, bu durumda; konuşmasını hiç kesmedi ve oturuş şeklini de hiç bozmadı..

Sonra yılan yere indi ve kuyruğu üzerine dikeldi..

Bir acaip ses çıkardı ve birşeyler konuştu.

Ne dediğini kimse haliyle anlayamadı..

Süzülüp gittikten sonra; önce orada bulunanlar dönüp yanına geldiler, yılanın ne dediğini sordular...

Şöyle anlattı:

— «Şimdiye kadar, birçok evliyayı denedim.. Ancak, senin gibi bir tavır takınanı görmedim..»

Dedi.. Ben de ona şöyle dedim:

— «Sen bir böceksin.. İşte, üzerine kelâm ettiğim kaza ve kader seni hareket ettiriyor..»

Aradan zaman geçti, bir gün şöyle anlattı:

— «O yılan bir defa daha bana geldi. Namaz kılıyordum.. Secde yerine uzandı ve ağzını açtı..

Secde edeceğim zaman, bir elimle öte ittim ve secdemi yaptım..

Sonra enseme doğru bir uzandı.. Bir kolumdan girdi, öbüründen çıktı..

Bununla da yetinmedi; yakamdan içeri girdi...

Daha sonra çıkıp gitti..

Sabah oldu.. Bir harabeye girdim.. Bir şahıs gördüm.. Gözleri ayrık ayrıktı.. Hem de dikine..

Derhal, onun cin tayfasından olduğunu anladım..

Bana şöyle dedi:

— Hani, sana dün akşam gelen yılan vardı ya.. işte ben oyum...

Şimdiye kadar birçok velî'yi denedim.. Tıpkı seni denediğim gibi..

O denediğim kimselerin bir kısmı, içten ürperdi; ama dıştan belli etmedi..

Bir kısmı da, hem dıştan hem içten ürperdi.

Gördüm ki sen, ne içten ürperdin; ne de dıştan..

Sonra, bana yalvardı; elimde tevbeye gelmek istedi..

Onu tevbeye getirdim..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Her ne zaman bir çocuğum olsa; onu elimle tutar ve:

— Bunu ölmüş kabul ediyorum..

Der; kalbimden çıkarırdım..»

o

İbn Ahz anlatıyor:

— Biz, **Abdülkadir Geylâni** Hazretleri'nin yanına; kışın en şiddetli zamanlarında giderdik.. Orada gördüğümüz manzara şu olurdu:

Üzerine sadece bir gömlek giymiş.. Başında da bir takye..

Ondan ter akıyor.. Tıpkı şiddetli bir sıcakta olduğu gibi.. Etra fındakiler de, ona serinlik yapıyordu..

o

Müridlerine şu nasihatı yapardı:

— «Tabi olunuz.. Bidat yoluna sapmayınız.. İtaat ediniz.. Muhalif olmayınız..

Sabrediniz; sızlanmayınız..

Sabit kalınız; ayrılıp dağılmayınız..

Bekleyiniz; ümit kesmeyiniz..

Zikir halkasında toplanınız; ayrılmayınız..

Özünüzü günahtan temizleyiniz; kirletmeyiniz..

Hele Mevlânızın kapısından hiç ayrılmayınız..»

o

Şöyle derdi:

— «Sizden biri, herhangi bir belâya düçar olursa:

a) Önce kendi kendine. o belâdan kurtulmaya çabalasın..

b) Kurtulmayı başaramazsa; emirlerden veya başkalarından yardım istesin ve kurtulmaya baksın..

c) Bu şekilde kurtulmak kabil olmadığı takdirde; Rabbına dua etmeye, yalvarmaya, tazarru ve niyaza başlasın.. Onun kuvveti ve kudreti önüne serilsin...

İcâbet edilmediğini görürse, bıkmasın; usanmasın ona yalvarmaktan..

Taa, bütün sebepler bitip tükeninceye kadar..

İşte o sebepler bitip tükendi mi, artık insan sadece bir ruh olarak kalır..

Bir ruh halini alınca, yalnız Hakk'ın fiilini görmeye başlar..

Ve bir muvahhid olur.. Ama zarurî bir şekilde muvahhid olur..

Artık kesin bir şekilde bilir ki; hakikatta fail yalnız Allah'tır..

Bunu böyle bildikten sonra, bütün işlerini Allah'a ısmarlar..

Bir mülk ve lezzet içinde yaşamaya başlar.. Ki, bu lezzet ve tad; dünya mülklerinden çok tatlıdır..

Ve.. Nefsi, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine takdir ettiği hiçbir şeye karşı buruk yüz göstermez..»

o

Derdi ki:

— «Halkı kalbinden siler atarsan ve.. onların elindekine karşı ölmüş gibi davranırsan, sana: «Allah sana merhamet etsin ve nefsinden de, boş arzularından da geçirsin; ondan yana da öldürsün.» derler...

Nasib olur; boş arzularından geçer olürsen o zaman sana:

«Allah sana merhamet etsin; irade ve arzundan da geçirsin.. Bunlardan yana da öldürsün..» derler...

Bunda muvaffak olursan, yani irade ve arzudan yana da ölürsen, o zaman sana şöyle derler:

«Allah sana merhamet eylesin.. Ve sana artık hayat versin.. Diriltsin..»

İşte o zaman, öyle güzel bir hayata kavuşursun ki; artık ondan sonra ölüm yoktur...

Öyle bir zengin olursun ki; artık ondan sonra fakirliğin adı geçmez..

Öyle bir ihsana nail olursun ki; o hiç alınmaz..

Öyle bir ilim nimetine erersin ki; ondan sonra cehaletin adı anılmaz..

Öyle bir emniyete kavuşursun ki; artık ondan sonra korku diye birşeyi bilemezsin..

Bir kibrit-i ahmer olursun ki.. Eşin bulunmaz..»

o

Derdi ki:

— «Allah'ın hükmü gereğince, halktan yana yok ol.. Allah'ın emri ile de, nefsinden çık..»

o

Derdi ki:

— «Havas kulların şirki odur ki; şahsi iradelerini Allah'ın iradesine karşı tutalar..

Ama bu hal, onlarda bir sehv eseri —unutarak— olur; ya da iç halin taşması ve dehşete düşmeleri neticesinde olur..

Onlar böyle bir hataya bilmeden düşünce, Cenab-ı Hak, onlara ayıklık ihsan eder; hatalarını hatırlatır..

Onlara böyle bir hatırlama ve ayıkma ihsanı yapıldı mı, düştük-

leri şirk halinden hemen dönerler.. Ve Rablarına istiğfar etmeye başlarlar..

Bu iradeden, yalnız melekler masumdur.. Peygamberlerin masum olduğu gibi..

Kalan halkın; yani mükellef olan cin ve insanların hiçbiri masum değildir..

Şu var ki; evliya, nefsanî istekten; ebdal zümresi de, iradeden mahfuzdur...»

o

Derdi ki:

— «Nefsinden çık.. Ondan beri ol.. Kendi mülkünden de çekil.. Hepsini mevlâna teslim et.

Kalb kapında, onun bir kapıcısı ol.. Oraya, neyin girmesi için sana emrederse; bırak girsin.. Ve oradan neyin çıkmasını emretti ise; onu da çıkar at.

Sakın; kalbine hevaî arzuları sokma; sonra seni helâk eder..»

o

Şu da bir başka tavsiyesi:

— «Daima, hazer et.. Kork, emin olma.. İncele, sonra işe başla; gafil olma.. İtminan halini böylece bulursun..

Ne bir hali, ne de bir sözü, kendine mal et...

Sonra böyle şeyleri isteme de... Sende varsa, kimseye haber de verme.. Çünkü Cenab-ı Hakk'ın tecellisi her an değişir.. Bir an önce:

— Var..

Dediğin şeyi; bir an sonra yok edebilir.. Tağyir eder.. Tebdil eder... Hepsi onun elinde.. O, kişi ile kalbi arasında daima tecelli eder.

Hal böyle olunca; varlığını haber verdiğin şey, elinden alınır.. Tahayyül ettiğin şey, yok olur.. Haliyle, haber verdiğin şeyin yok oluşu; kime dediysen, onun yanında seni utandırır..»

Devam ediyor:

— «Bu durumda sana düşen, hali muhafazadır. Halini hiç kimseye açmamaktır..

Sana bir hal verilir de, sende kalır ve yerleşirse; onu bir mevhibe bilesin ve şükredesin.. Ve, o halin devamı için Allah'tan başarı dileğinde bulun..

Aksi halde; verilen o hâl kalmaz giderse; o da ilmin, marifet halinin ve iman nurunun artmasına vesile olur.. Sana, edep öğretmek sayılır.. Çünkü Allah Taâlâ şöyle buyurdu:

— Biz ne bir âyeti nesh ederiz; ne de unuttururuz.. Ancak yerine, ondan hayırlısını, ya da bir benzerini koyarız..» (2/106)

o

Bir va'zında şöyle derdi:

— «Allah Taâlâ seni, herhangi bir hale geçirirse; artık kendi kendine ondan başkasını aramaya kalkma..

Ne ondan alâsını iste; ne de ednasını.. Yani: Ne yükseğini.. ne de aşağısını..»

Derim ki:

— İnsanın içinde bulunduğu halin ednasını istemesi malum..

Hayırlı bir şeyi, değeri düşük bir şeyle değişmek olur..

Daha yüksek bir şeyi talebe gelince; o da başka bir şeydir..

İnsan, yükseği, nefsanî arzuları icabı istemeyecek.. Bunun için delîl aramaya çıkmayacak..

Hazret-i Şeyhin cümlesindeki yasak, daha ziyade; nefsanî arzulardan kurtulmayı başaramayan kimseler içindir..

Nefsanî arzulardan kurtulan kimse, daha yüksek bir mertebeyi isteyebilir.. Ve.. Bu istek, ondan bir übudiyet mertebesi sayılır..

En doğrusunu Allah bilir..

•

Şu cümlesi de, Hak yolcusuna bir başka tavsiyedir::

— «Padişahın evine girmek istersen; bu giriş; hevaî arzunla olmasın..

Bekle.. Ta ki, seni oraya zorla alalar..

Demek istiyorum ki, bir istek göstermeden:

— Hadi, hadi gir..

Diye tekrar edeler..

Böyle bir halde, sana bir emir gelirse; mücerret bir emirle yetinme.. Sadece bir emirle içeri girmeye kalkarsan; ihtimal ki, bir mekirle karşılaşırsın.. Bir aldatmaca olabilir..

Sabırlı olmalısın.. Ta ki, zorla içeri alınasın..

Böyle bir zorla giriş, sana padişahtan bir ihsan olur.. Haliyle emir icabı içeri girdiğin için azar da duymazsın. Çünkü bu giriş onun işidir.. O, yaptığı iş için seni azarlamaz..

Bu yolda başına gelecek bir belâ varsa; o da, senin şerli işlerin şomluğun, sabrının azlığı sebebi ile olur.. Ayrıca, edebini bozduğun ve Hakk'ın ikamet ettirdiği yeri terk ettiğin için olur..

Şayet nasip olur da, içeri girersen; başını önüne eğ.. Ve gözlerini yum.. Edepli ol.. Sana gelecek emri ifaya bak.. Bilhassa hizmete dair emirleri..

Kendi arzunla, orta tabakaya geçmeye ve yüksek zirveye ulaşmaya katiyen talip olma..

Çünkü Allah Taâlâ Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize:

— **Gözlerini onlara verdiğimiz dünyalık şeylere uzatma.. (35/12)** Buyurdu.. Bundan, ibret dersi al..»

Şu cümle de onun.. Nimet ve belâ üzerinedir:

— «Nimetlerin celbi yönünü seçme.. İçinde bulunduğun bir belâ hali varsa; onu da şahsî görünüşe göre tevile çalışma..

Nimetler sana kısmet olarak gelir.. İstersen onlarla bezen; istersen iyi görme...

Belâlar, belki de sende bulunan bir yaramaz halin icabıdır..

Bırak bunları.. Geç bunları.. Hepsini Allah'a teslim et.. Kurtul.. O istediğini yapar.

Sana nimetler gelmeye başlarsa; zikre devam et. Şükür yolunu tut...

Şayet belâlara uğrarsan; sabırla meşgul ol.. Muvafakat yolunu tut.. Haline razı ol ve o gelen belâları nimet bil..

Yok ol onlardan.. Fenâ bul.. Sana ihsan edilen hallerin verdiği güç kadar fenâ halini bulmaya bak..

Sabırla, muvafakatla, yoklukla fenâ hali ile dolaş dur... Ta ki, refik-ı alâya çıkmak sana nasip ola.. Ve.. Senden önce geçip gidenlerin kaim makamı olasın.. Yanı, sıddıkların, şehitlerin makamına çıkabilesin..

Belâlardan sızlanmak sana yakışmaz.. Er ol.. Dua ile onların yüzüne durma.. Hatta duayı onların yakınından bile geçirme.. Bırak belâ gelsin.. Onun narı cehennemin narından daha mı büyük?.. Daha mı yakıcı?..

Bir rivayet şöyledir:

— **Mümin cehennem üzerinden geçerken, cehennem ona şöyle diyecek:**

— **Çabuk geç.. Ey mümin, nurun alevimi söndürüyor..**

Kıyamet günü, cehennemin alevini söndüren nur; dünyada kendisi ile beraber olan nurdan başkası değildir.. Ki o nurla, asilerden ayırd edilirdi..

İşte bu nur, öbür âlemde cehennem ateşini söndürdüğü gibi, burada da belâ ateşini söndürür..

Korkma, belâ insanı helâk etmek için gelmez.. Tecrübe etmek, denemek için gelir..»

o

Şöyle derdi:

— «Sana gelen bir zararlı halden, hiç kimseye şikâyet etme.. Bu halini, anlattığın ve şikâyetini bildirdiğin şahıs, kim olursa olsun.. İster bir yakının; isterse bir dostun olsun..

Rabbın sana arzu edip, gönderdiği bir belâ için ve bu sebeple sende husule gelen fiil tecellisi için O'nu itham etme..

Daima, şükür izhar et.. Belâ halini atmak için halktan kimseye dayanma; güvenme...

İçinde bulunduğun hale de kimse muttali olmamalı..

Şunu iyi bil ki; Rabbından başka fail-i hakikî yoktur.. Herşey, O'nun katında ölçülüdür..

Allah tarafından sana göre zararlı bir şey gelirse; onu, yine Ondan gayrı açıcı yoktur..

Bilhassa sakın; afiyet içinde iken, Allah'tan şikâyet etmeyesin..

Yanında hep O'nun nimeti ola.. Dahasını alamadığın için de, O'ndan şikâyetçi olasın!. Doğrusu bu yakışmaz..

Sendeki o nimetleri küçük göresin... Âfiyeti hiçe sayasın.. Görmemezlikten gelesin.. Ne fena şey..

Bu halin, çoğu defa O'nun gazabını sana doğru çeker.. Yalancan şikâyetçi olduğun şeyi sahiye çevirir.. Kat kat belânı artırır.. Cezanı şiddetlendirir.. Sana darılır.. Gözünden düşersin.

Şunu bil ki; âdemoğlunun başına gelen belânın pek çoğu, Rabbından şikâyetçi olduğu içindir..»

o

Şöyle derdi:

— «Padişahlarla, oturup kalkana layıktı ki; aykırı davranış ve sakar hallerden temiz ola..

Allah Taâlâ'nın icabet kapılarına, ancak; iddia, heves cinsi şeylerden temiz olan kabul olunur..

Sana gelince; ey kardeş; gece gündüz masiyet içindesin. Kazurat içindesin.. İşte bu halin dolayısı iledir ki; sana bir vird gerek.. K, o virdi bir gün okuyasın; bir yıllık hatalarına kefaret ola..

Başına gelen marazları, sıkıntılı halleri boşa sayma.. Onlar, senin için birer temizleyicidir..

Onlar seni temizleyecek.. Ve sen Hakk'a yakınlık kazanacaksın.. Onun mücalese âlemine liyakat kazanacaksın..

O sıkıntılı hallerin başka vazifesi yoktur..

Bir Hadis-i Şerifte şöyle buyrulur:

— İnsanların, belâ yönünden en çetinine düçar olanı; önce peygamberlerdir... Sonra sırası ile.. onların derecesinden aşağıda olanardır..

Devamlı belâ içinde bulunmak, büyük velâyet sahibi olanlara has bir şeydir..

Bu böyledir; ta ki, ebedî huzur-u ilâhî'de olalar.. Ve onun gayrına meyilden imtina edeler..

Sonra, gelen belâ devam ettikçe kalbî haller, kuvvet bulur.. Hevaî durum da zayıflar..»

•

Derdi ki:

— «Aza razı ol.. Rabbının hükmünde niza çıkarmaya kalkma.. Sonra seni helâk eder.. Mahveder.. Sonra O'ndan gafil olma ki; seni selâmete erdire..

O'nun dininde, hevaî arzuna göre konuşma.. Sonra seni alçaltır..

Nefsine itimat etme.. Sonra onunla belâya düşersin.. Ondan daha şerlisine çarpılırsın.

Hiç kimseye zulmetme.. İsterse bu zulmün, ona karşı bir su-i zannın sebebi ile olsun.. Çünkü, böyle bir sebep sana, bir zalime has zulüm yolunu açamaz..»

•

Şöyle diyordu:

— «Kalbinde bir şahsa buğzu, ya da sevgi halini bulursan; onu önce Kur'an'a, sonra sünnete arz et..

Sevdiğin kimse, onlara göre de sevimli ise; sev..

Şayet onlara göre kötü ise, sen de kötü gör..

Böyle yaparsan, nefsanî arzuna göre sevmemiş ve boş duygunca buğzetmemiş olursun..

Sakın, hevaî hallerine uyma.. Sonra seni, Allah yolundan alır..

Hiç kimseyi huzurundan kovma.. Ve hiç kimseye küsme.. Ve aleyhinde atıp tutma..

Yalnız, Allah için olursa iş değişir..

Allah için küsmek, ancak şu iki halde olabilir:

a) Onu, büyük günahları yapar görürsen..

b) Yahut onu, küçük günahlarda ısrarlı, yani devamlı bulursan..

Geylânî Hazretlerinin bu son cümlesi biraz şerh ister... Bilhassa, küsmek, kovmak için bir sebep olan büyük günah..

Böyle bir şey için, yalnız gözle görgü kâfi değildir.. İyice bilmek gerek... Ya da iyi bir isbat.. Şahit..

Bu duruma göre; küsen ve huzurundan kovan kimsenin asi kimseyi, sadece gözü ile görmesi şart olmuyor.. Ve küsmesi için, aleyhinde bulunması için, yalnız başına görmesi kati bir sebep teşkil etmiyor.

Efendim **Ali Havvas**'da —Allah ondan razı olsun— bu fikirdedir.. Şöyle der:

— Küsen için şart odur ki; dolayısı ile küsüp darıldığı için yapılmış olduğunu yakinen bile..

Bu yolda zan ve tahmin, hiçbir işe yaramaz..

Bir tahkik yapmadan, hatanın yapılıp yapılmadığını tam tespit etmeden küsmek, darılmak caiz olmaz..

Bu bapta halkın çoğu helâk oldu..

Ölmeden evvel zanla ve tahminle nas için atıp tuttukları şey, başlarına geldi.. Cenab-ı Hak o şeyle onları müptelâ kıldı..

En doğrusunu Allah bilir..

•

Derdi ki:

«Allah Taâlâ bir kulunu severse; ona fazla mal ve evlâd vermez..

Ta ki, Rabbı için beslediği mahabbet duygusuna onların, yani malın ve evlâdın iştiraki zail ola..

Hak Taâlâ'ya karşı beslediği sevgiye onlar ortak olmaya..

Çünkü Hak Taâlâ gayyurdur.. ortaklığı kabul etmez..»

Geylânî Hazretlerinin bu cümlesi de şerh ister.. Derim ki:

— Bir veli, hiçbir şeyin kendisini Allah'ı anmaktan ve ona karşı sevgiden alamayacağı bir makama çıkınca; malın ve evlâdın ona göre önemi kalmaz olur..

•

Derdi ki:

— «Ruhanî zümreye dahil olmayı boşuna arzu etme..

Taa, bütün maddî varlığına düşman oluncaya kadar..

Taa, bütün a'zâ ve cevarihinden ayrılıncaya kadar..

Gözünü yok bileceksin.. Kulağını yok bileceksin..

Sanki, gücün yok olmuş, bir şey tutamıyorsun..

Sanki, çalışman hiç... Amelin hiç..

Sanki, aklın da yok..

Ruh yaratılmadan önce bir şey mi vardı?. Tevehhüm ediyorsun. Geç bunu bir kalem..

Ruh üflendikten sonra, sen de bir hal mi meydana geldi?.. Onlardan da kurtul..

Çünkü bunların hepsi, Rabbına karşı sana perdedir..

İbrahim -aleyhisselâm- Peygamberin:

— **«Onların hepsi bana düşman.. Âlemlerin Rabbından başka.. (26/77)**

Dediği gibi sen de, de.. O, putlara öyle demişti..

Rabbından gayrı için bir mevcûdiyet tanıma..

Ama bu arada, sınırları muhafaza şarttır.. Emirleri ve yasakları bilmek ve gereği ile amel etmek elzemdir..

Şayet emirlerden birini yapmazsan, yasakların birinden de kaç-

mazsan, bil ki; sen bir fitneye düşmüşsün.. Ve şeytan seninle oynuyor..

O fitnelik halden kurtulmak için, derhal şer'î ahkâma yönel.. Yapış. Hevaî şeylerden geç. Nefsanî şeylerden kurtul..

Şunu iyi bilesin, hangi hakikat ki şeriat, onun lehinde şâhidi değil; hakikat olmaktan çok uzaktır.. Yani bâtıldır..»

o

Şöyle derdi:

— «Çok kere Hak Taâlâ mümin kuluna lûtuflar kılar.. Ve kalbi karşısına, bir rahmet, iyilik ve nimet kapısı açar..

Kalb gözüyle, o kapıya baktığı zaman; hiçbir gözün görmediğini görür.. Hatta o gördüğü şeyin adını duyan bir kulak da mevcut değildir. Hatta hiçbir beşer kalbi de, onu hatırlamamıştır da..

Orada gayb âlemine dalış vardır.. Onun bir anlatılış tarzı vardır..

Orada latif bir kelâm vardır.. Güzel vaad vardır..

Zat-ı İlâhi'ye vâsıl eden deliller mevcuttur..

Tasdik vardır, vaad vardır, vefa vardır..

Hikmetli kelimeler vardır.. Ki, bu kulun kalbine atılır..

Daha başka nice üstün nimetler..

Kul, kalbi ile bunlara bakarken; şer'î hududu muhafaza ediyorsa, taata devam ediyorsa, bu nimetler ona layıktır.. Ayrıca, taata devam da bir başka nimettir..»

Şayet kul, bu nimetler içine dalıp giderken; aldanır ve onları elinden alınamaz, devamlı kalır sanırsa, Allah Taâlâ cümle belâ ve mihnet kapılarını ona açar..

Bu belâ, mihnet, nefsine gelir; malına gelir.. Evlâdına gelir.. Sonra, içinde bulunduğu bütün nimetleri söker götürür..

Bu durumda kul şaşırır.. İnkisara uğrar..

Dışına baktığı zaman sevinecek bir hal görse dahi, içine daldığı zaman hüzne boğulur..

İçinde bulunduğu o sıkıntılı halin izalesini istese, icabet olmaz..

Tekrar, halk arasına karışmak istese, onun da yolunu bulamaz..

Ruhsat yollarına sapacak olsa; cezalar, peşpeşe gelmeye başlar.. Halk, şahsına, namusuna, ırzına dil uzatmaya başlar, yaratılmışlar ona musallat olur.

Bu halleri atmak dilese, yapamaz..

İçinde bulunduğu belâ halini; rıza, hoşluk, nimet yollu kabul etmeye kalksa, bu ona verilmez..

Artık perişan olur.. Nefis erimeye başlar.. Hevaî arzular, zevale doğru yüz tutar.. İrade, ümit gibi şeyler, göç hazırlığı yapar.. Kâinat hiç olmaya başlar.

Bu sıkıntılı haller aralıksız devam eder.. Hem de dembedem şiddetini artıraraktan..

Taa.. Beşerî vasıfları yok oluncaya kadar..

Taa.. Yalnız ruh kalıncaya kadar..

İşte o zaman, kalb canibinden ona şu nida gelir:

— Ayağınla yere vur.. Temizlenmeye ve içmeye yararlı, soğuk su çıkacak.. (38/42)

Bundan sonra ona çeşitli süsler gelmeye başlar.. Hatta öncesinden daha fazlası ile...

Hak Taâlâ onun terbiyesini üzerine alır artık..

Durum böyle olunca, hiç kimse, onlar için ne gibi nimetler verileceğini haliyle bilemez.»

•

Derdi ki:

— «Kim insanlardan bir şey istiyorsa; Allah'ı bilmediği için istiyor. İmanı, marifet, ve yakîn hali zayıf olduğu için istiyor.

İffet perdesine bürünene gelince; o da, Allah Taâlâ'ya, geniş bir ilme sahip olduğu için bürünüyor. Allah Taâlâ'dan utanması ve tam imanı olduğu için iffetli oluyor..

•

Şu da bir başka konuşmasından:

— «Allah Taâlâ'nın kuldan gelen her dileğe icabet etmeyişi, ona şefkatından başka bir manada değildir..

Ta ki, kul; yaptığı duaların hep kabul olduğunu görüp aldanmaya.. Onunla bir mekre düşmeye..

Hizmet edebi ile, Hakk'a kıyamdan gafil olmaya... Sonra helâk olur..

Halbuki kuldan matlup olan, Rabbının gayrına güvenmemektir.. Vesselâm..»

•

Şöyle anlatıyor:

— «İbtilânın bir ceza olarak, ya da yapılan hatalara mukabil geldiğine alâmet odur ki; o anda insan sabırsız ola.. Bağıra, çağıra.. Sızlana.. Ve halinden haika, Hakk'ı şikâyet ede...

İbtilânın hatalara kefaret oluşuna alâmet odur ki, geldiği zaman bağrılıp çağrılmaya.. Bir sızlanma olmaya.. Sine daralmaya.. Bilâkis ferahlık ola...

Hele o ibtilâ halinde emirlerin edası, tâata koşmak insana hiç ağır gelmeye..

Manevî derecenin yükselmesine alâmet olan ibtilâ ise, insanı rıza haline dalgın kılar.. Muvafakat yolunu tutturur..

Nefis itminan halindedir.. Ve kadere karşı bir sükûn içindedir.. Taa, o ibtilâ hali geçinceye kadar..»

•

Derdi ki:

— «Kim âhireti istiyorsa, ona düşen âhirete karşı zahid olmaktır..

Allah Taâlâ'yı arzulayana da, âhiretten geçmek düşer..

Kalb, dünya arzularından birine bağlı kaldığı müddet ve onun geçici tadlarından birinin peşine takılıp gittiği müddet, imkânı yok âhireti seven olamaz..

Bu dünya hazlarını ve tadlarını şöyle sıralamak kabildir:

a) Yemek içmek, nevinden şeyler..

b) Evlenmek..

c) Velâyet.. Ya da bir riyaset makamı..

d) Ya da farz olanlar hariç; hadis rivayeti, yedi şive ile kıraat.. Ya da bunların dışında herhangi bir ilmî konuda tetkik..

Bunlara zâhir ilmi de dahil.. Lügat ilmi de... Fesahat da dahil.. Belâgat da..

Böyle bir kimse, dünya talibidir.. Âhiretle ilgisi yoktur..

Nefsanî, hevaî arzuları peşindedir..»

Bir defasında şöyle dedi:

— «Hiçbir cihet görme.. Onlardan hiçbir şeye dayanma..

Sen cihetlere bakıp aldandığın müddet, ilâhî kapı sana kapalı kalır..

Bütün cihetlere sed çek.. Kapa..

Bunu tevhid halinle yap.. Onları nefsinle yok et..

Sonra fenaya varma halinle.. Sonra yok olmanla.. Sonra ilminle..

İşte böyle yaptığın takdirde göreceksin ki; kalb gözüne cihetlerin cihetine doğru bir kapı açılmış... Ki o cihet, bir adı da Kerim olan Allah'ın fazlıdır...

•

Şöyle derdi:

— «Her ne zaman, nefsinle cihad edip; mağlup etsen ve öldürsen; Allah Taâlâ onu diriltir..

Dirilince, seninle niza çıkarmaya koyulur.. Şehevî şeyler ister.. Haram olan lezzetleri diler.. Haram veya mubah.. Hepsini ister.. Bunun sebebi:

Onunla tekrar mücahedeye giresin.. Kıtale başlayasın.. Ve sana sevap yazıla.. Nurun arta..

Bu sözümüzün manâsı, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin şu Hadis-i Şerîfinde gizlidir:

— **Biz, en küçük cihaddan, en büyük cihada dönüyoruz..»**

o

Derdi ki:

— «Her mümin, tevakkuf ve teftişle mükelleftir.. Ki bu, kendisi hissesine düşen şeylerde olacak..

Mümin her önüne gelen şeyi almamalı.. Taa, ilâhî hüküm, onun mubah olduğunu bildirinceye kadar. .Ve ilim, onun kısmet olduğunu bildirinceye kadar..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

— **Mümin, inceler, sonra alır.. Munafık ise, aksine.. geleni toplar..**

En iyi bilen Allah Taâlâ'dır..

●

253. EBU BEKİR b. HEVVAR BETAİHÎ

Allah ondan razı olsun..

Önceleri, kesici, bölücü, yıkıcı bir tabiata sahipti.. Yol kesendi..

Bir gece gizli bir ses duydu. Ses şöyle diyordu:

— İşte sana o an geldi.. Gerekir ki, Allah Taâlâ'dan korkasın..

O anda, bütün ettiklerine nadim oldu.. Tevbe etti..

O Hazret-i Ebubekir -radıyallahu anh- in kendisine rüyasında bir hırka ve takke giydirdiğini gören ve bunları, uyandığı zaman üzerinde bulan ilk zâttır.

o

Derdi ki:

— «Ben Rabbımdan vaad aldım.. Bir ceset ki türbeme girer; artık onu ateş yakmayacak..»

İşte bu rivayete dayanarak derler ki:

— Onun türbesine giren bir balık etini, hatta bir başka eti de; ateşe attılar; büryan olmadı..

Allah ondan razı olsun..

●

Celâlli bir velî idi.. Asrında yaşayan meşayih; onun celâl-i ilâhî tecellisine mazhar bulunduğuna ve yüce makama sahip oluşunda hemfikirdi..

o

Derdi ki:

— «Tevhid, sonradan yaratılmış şeylerden ayrılmaktır..

Tevhid, ekvandan çıkmaktır..

Tevhid, perdeyi açmaktır..

Ve nihayet tevhid; ister bilinen, ister bilinmeyen, her ne varsa hepsinden geçmektir.. Hiçbiri üzerinde durmamaktır..

Çünkü tevhid ilmi, onun varlığını apaçık bildirmektedir..

Onun varlığı ise, ilmini ayırmamaktadır..

Eğer bu hâlin bir nihayeti varsa; o da hayretten başka bir şey değildir..»

•

Derdi ki:

— «Tasavvuf; derlenip zikretmektir..

Tasavvuf; duymak, vecid halini bulmaktır..

Ve nihayet tasavvuf, uymaya tahammüldür..»

Şöyle derdi:

— «Korku, seni Allah Taâlâ'ya vasıl eder..

Korku odur ki; O'ndan emin olmayasın.. Neden biliyor musun?.. Alıp verdiğin nefeslerin herhangi birinde; seni bir hata işlerken yakalamasından..»

•

Derdi ki:

— «Hak'la cem âlemini bulmak, yani onun zatî varlığında erimek, O'nun gayrından ayrılmaktır..

O'nun gayrı ile bir olmaya kalkmak ise; O'ndan ayrılmaktır..»

Şöyle derdi:

— «Halkı hakir görmen, büyük bir hastalıktır.. Hem de tedavisi olmayan bir hastalık..»

•

Derdi ki:

— «Irak'ın (evtadı), yani manevî direği sekizdir: Maruf Kerhî, Ahmed b. Hanbel, Bişr Hâfî, Mansur b. Ammar, Cüneyd Bağdadi, Seri Sakati, Sehl b. Abdullah Tüsterî ve Abdülkadir Geylâni.»

Bunu bir cemaate anlatıyordu; biri kalktı ve:

— Abdülkadir kimdir?..

Diye sordu.. Bu soru üzerine şöyle devam etti:

— «Acem ilinden bir şerif kimsedir.. Bağdad'da sakin olur.. Ve beşinci asırda zuhur eder..

O, sıddikun zümresinden bir zattır.. Dünya kutuplarından bir simadır..»

Allah hepsinden de razı olsun..

●

254. EBU MUHAMMED ŞENBEKÎ

Allah ondan razı olsun..

Büyük bir şeyh.. Zamanında, bu yolda elde edilecek şeref, son haddi ile ona ulaşmıştı..

Elinde bir çok sadık sâlik yetişti.. Bunlar arasında; Şeyh Eb'ül-Vefa ile Şeyh Mansur'u sayabiliriz:

Allah, hem bunlardan hem de öbürlerinden razı olsun..

Ahlâk itibarı ile şerif bir kimseydi..

Edep bakımından, tam bir kemal ehli idi..

Akli ihatası da çok genişti..

Çok mütevâzi idi.

•

İlk zamanlarında bir yol kesici idi.. Kervan soyardı.. Kafilelerin yolunu keserdi..

Ebu Bekir b. Hevvar Betaihi'nin eliyle Tevbeye geldi..

Allah onlardan razı olsun..

•

Dua ederdi; âmâların gözleri açılırdı..

Dua ederdi; baas illetine tutulanlar şifa bulurdu..

Dua ederdi; mecnunlar, akıllı olurdu..

•

Derdi ki:

• «Taatın aslı takvadır.. Vera' halidir.. Takvanın aslı da; nefis muhasebesidir..»

• «Bir kimse, Allah Taâlâ'nın nidasını can kulağı ile duymayınca, onun davetine nasıl icabet edebilir?..

Bir kimse de; zat-ı ilâhî'den gayrı bir şeyle zengin olmaya yeltenirse; Hakk'ı takdirde, cahil kalmış sayılır..»

• «Bir kimse edep yollarını bilerek, nefsini ezmeyi başarırsa; işte ihlâs ile Allah Taâlâ'ya ibadet eden odur..»

• «Halkın, kendileri için, ihdas ettiği tedbirlerdir ki; onları Hak Taâlâ'dan perdeledi..

Bir kimse, Hak yakınlığını kazanmayı O'ndan, yani Hak'tan görmeye alışırsa; kalbinde onun gayrı ne varsa silinip gider..»

• «Sıddıkların arzusu, nefisle mücahededir.. Yalancıların arzusu ise, uyku ve tenbelliktir..»

• «Bir kimseyi ki; özünde Allah ile bir muamelesi olduğunu iddia eder ve dış cephesinde, şer'î hükümlere riayetkâr bulamazsan; tuttuğu yolun yalancılık olduğunu söyleyip itham edebilirsin..

•

• «Evvel zahid iken, sorna dünyaya dönen hiçbir veli'nin (!) taamını yeme..

Hatta acından öleceğini bilsen bile.. Çünkü ondan bir lokma alsan, kırk gün kalbin kara kalır..»

• «Kalbin salâhı, ihlâs üzere ilimle iştigaldir.

Onun fesadına gelince; riya için, sum'a için; yani görsünler ve işitsinler diye ilme çalışmaktır..»

•

Kalbin yükseklere çıkışını anlatıyor:

— «Kalbin yücelere çıkması için, takib edilecek hatt-ı hareket hakka riayet, halkın rüyetini iskat etmek sureti ile iç âlemi islahtır..»

Şöyle derdi:

— «Veli odur ki, halini hep gizler..

Durumuna gelince; her hareketi, onun bir velî olduğunu anlatır..

İsterse, velâyetini temyiz için, ondan bir amel zuhur etmesin..»

Allah ondan razı olsun..

●

255. AZZAZ BETAİHÎ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: **Müstevdi..**

•

Bu yolun reisliği Betaih'de bu zatta son haddini bulmuştu..

Sulehadan ve ulemadan bir cemaat, ondan tarikat aldı..

Zamanında yaşayan meşayihin küllisi, bu zata ihtiram göstermeye işinde hemfikirdi..

•

Bu zat, gafleti iki kısma ayırırdı:

— «a) Rahmet olan gaflet..

b) Nikmet olan gaflet..»

Rahmet olan gaflet odur ki: Perde açıla.. Bu yolun yolcuları, azamet ve celâl-i ilâhî'yi müşahede ederler.. İbadetten geçerler.. Ancak farzlar ve sünnetler bundan müstesnadır..

Bundan sonra, sırlarını gözetmeyi unutalar.. Bundan da heybet varidatını murakabe etmek müstesnadır..

Nikmet olan gaflete gelince: Kulun Allah'a taat yolundan ayrılması, ona isyana dalması ve birtakım kevnî kerametlere iltifat etmesidir..

Bundan sonra, haliyle istikamet yollarını şaşırmasıdır..»

•

Derdi ki:

— «Düşmanlara satvet sergisinin açılmasına sebep: Yaptıkları kötü hareketten yana korkutmaktır.. Onları o fena halden almaktır..

Ta ki, hiçbir zaman; daldıkları kötü hallerinde hoşluk müşahede edemeyeler..

Ülfet edip gittikleri kötü işlerle, sükûn halini tadamayalar..»

•

Derdi ki:

— «Ruhlar, birtakım şevkli hallerle lütfa kavuşmuşlardır.. Hakkın davetçileri ortaya çıktığı anda, müşahede eteğine yapışırlar..

Ve Hak'tan başka ibadet edilecek kimse bilmezler..

Şu, onlarda bir ikan halini almıştır ki:

— Sonradan yaratılan bir şey, kadim olan ezeli varlığı idrâk edemez.. Hem de illetli bir sıfatla..

Hakk'ın sıfatları onları vuslata götürür..

O, odur ki; vuslatı nasip eder.. Ama kendisi gelip vâsıl olmaz..»

İradeyi şöyle tarif ederdi:

— «Irade, kalben eşyadan sıyrılıp, eşyanın Rabbı ile olmaktır.. Ve.. Allah Taâlâ ile bir cülus ki; onda, bir dert ve keder olmaya..»

Muhammed Şenbeki, anasının şeyhi idi..

Yanına gittiği zaman, hep ayakta karşılardı.. İlk zamanları ayıkan olmadı.. Sonra farkına vardılar ve sordular.

— Niçin bu kadın için ayağa kalkarsınız?.

Şu cevabı verdi:

— «Ona değil.. Karnındaki çocuğa kalkıyorum..

Çünkü o, Hakk'a yakın kimselerden biridir.. Hem de makam sahibi kimselerden..

O, yüce bir şana sahip olacaktır..

Taa, bu âlemden Hakk'a göç edinceye kadar; tarikatın cevadlığı —bolluğu, cömertliği, ihsanı— ondan gayrına nasip olmayacaktır..»

•

Derdi ki:

— «Dünyayı bilen, ona karşı gani gönüllü davranır.. Zahid olur..

Allah'ı bilen de, O'nun rızasını herşeye tercih eder..

Nefsini bilmeyen de büyük bir aldanış içindedir..»

•

Bir sohbetinde şu cümleyi söylemişti:

— «Allah Taâlâ, gaflet ve fetretten daha çetin bir şeyle, kulu mübtelâ kılmadı..

Allah Taâlâ bir kulunu severse, onu gafletten ve uykudan korur..»

Derdi ki:

• «Kalbin dereceleri yükseldikçe, onun için sıkıntılar, daha da artmaya başlar..»

• «Sabır, darda kalmışların azığıdır. Rıza ise, âriflerin derecesi..

Bir kimse, sabrına da sabrederse; şüphesiz o, sabredenlerin de en iyisi olur..»

•

Derdi ki:

• «Bir kimse ki Dini ile Allah yolundadır.. Ama, verdiği rızık için, onu itham etmektedir..

Artık, bu haliyle o kimse, Allah'a gitmiyor; Allah'tan kaçıyor, demektir..»

Şu cümle de onun:

— «Dünyada her ne ki var.. Ve, o var olanlar, kalben sana: Dünyayı terk işinde yardımcı olmuyorlar.. Onlar aleyhindedir; lehine değil..»

•

Ona göre üç şey vardı ki, evliya sıfatı idi.. Onları şöyle sırlardı:

a) Her şeyde, Allah'a itimad..

b) O'na dayanarak, herşeyden fânî olmak.

c) Her halde O'na dönmek..

•

Şöyle derdi:

— «İrade sahibi olmak, odur ki: Allah'a işaret edesin ve O'nu, işaret ettiğin şeyden daha yakın bulasın..»

— «Tevekkül odur ki: Bütün iş, vahid olan Allah'a havale edile..

Her ihlâs sahibinin, ihlâsındaki noksanı; ihlâs halini görmesidir..

— «İhlâsın kemâli ise, cndaki, gösteriş halini sezebilmektir..»

Derdi ki:

• «Allah ile ünsiyet; kalblerin, Hak yakınlığı müjdesini almasındadır..

O'nunla mesrur olmalarıdır.. O'nda sükûn bularak varlığına nazar edebilmeleridir..

Ve, O'nun zatından gayrı ne varsa; hepsini unutmaktır..

Ve, nihayet, Allah ile ünsiyet odur ki: Sen bir şeye işaret etmeyesin.

Asıl işaret eden O ola..»

•

• «O ki, ibadetin safiyetine aldanır; Hakk'ın rübubiyet sıfatına karşı isyan içini sarar..

Bir kimse, ibadet esnasında; rübubiyet sıfatını müşahede ederse, nefsine meyilden kesilir.. Rabbı ile huzura erer..

Ve istidraç halinden selâmet bulur..

İstidracın bir başka manası da: Yakin halinin yokluğa geçmesidir..

Bu yolda yakin hali çok önemlidir.. Gizlinin faydaları, ancak yakîn hali ile elde edilir..»

•

Şöyle derdi:

— «Keşif, kalblerde parıldayan bir nurdur.. Ama bu hal, gayb âlemlerinde olur.. O parıltı esrar hamillerine karşı temkinli bir marifet hali ile hasıl olur..

Bu nurlar, çaktıkça bir gayb âleminden diğerine geçilir.. Taa, eşya; Hakk'ın müşahede ettiği gibi müşahede edilinceye kadar..

Bundan sonra, halkın iç âleminden kelâm etmeye başlar..

Hak, sırlar âleminde tecelli ederse, artık orası için ne, korkunun bir önemi kalır.. Ne de ümidin..»

•

Ahmed b. Rifaî diyor ki:

— Dayım **Mansur**'un şöyle dediğini işittim:

— «Seven, daima sarhoştur.. Hem de hımarı içinde.. İçki halinde de hayrandır..

Sarhoşluk halinden çıkamaz.. Çıkarsa, hayret haline geçer..

Hayretten kurtulursa, sarhoşluk haline geçer..»

•

Şeyh **Mansur** daha ziyade, Betaih'in, Difli nehri civarını mesken tuttu..

Hatta orayı kendine bir vatan saydı..

Taa, ölünceye kadar orada kaldı.. Kabri halen orada olup, ziyârete açıktır...

•

Vefatı yaklaştığı zaman, hanımı yanına geldi:

— Oğluna bir vasiyet et..

Dedi.. Buna şu cevabı verdi:

— «Hayır, böyle bir vasiyeti ancak, kız kardeşimin oğlu Ahmed'e yapabilirim..

Hanımı fazla üzerinde durunca, oğlunu ve yeğeni Ahmed'i yanına çağırdı ve onlara şu talimatı verdi:

— «Gidiniz, bana falan yerden bir miktar yaprak getiriniz..»

Dönüşte oğlu, kucak dolusu yaprak getirdi.. Ama yeğeni bir şey getirmedi..

Yanına çağırdı ve sordu:

— «Ya Ahmed, sen niçin getirmedin?..»

Şu cevabı aldı:

— Kıymadım.. Hepsini, Allah'ı tesbih eder buldum.. Koparmaya kıyamadım..

Hanımı da oradaydı.. Anlayacağını anladı.. Ve sustu..

Allah ondan razı olsun..

●

257. ŞEYH EBÜLVEFA

Allah ondan razı olsun..

Tac'ül - Arifin namıyla maruf..

Irak bölgesinin, gözde meşayihinden biri..

Harika kerametlerin sahibi.. Hali yüce.. Maneviyatı üstün..

Bu yolda riyaset; yaşadığı asırda, kendisinde son haddini bulmuştur. Ondan daha üstün olanı yoktu..

Ulemadan, sulahadan sayılmayacak kadar çok müridi vardı..

Kapısında kırk kadar hizmetçisi vardı.. Hepsi de, hal ehli kimselerdi..

Şeyh Şenbekî'ye bağlandığı zaman Şenbekî ona şöyle demişti:

— «Bu gün tuzağıma öyle bir kuş düştü ki, böylesi hiç bir şeyhin tuzağına düşmemiştir..»

Betaih meşayihi bir toplantı yapmıştı. Orada şöyle bir konuşma geçti:

— Şaşılır ona ki, **Ebülvefa**'yı bilir; fakat eline yüz sürmeğe gitmez..

Ve ona şaşılır ki, Allah'ın adını söyler, O'na karşı heybetten, yüzünün eti dökülmez..

Efendim Abdülkadir Geylânî Hazretleri onun için şöyle demişti:

— Cenab-ı Hakk'ın kapısında hiçbir **Kürdî** yoktur ki; **Ebülvefa** gibi olsun..

Bu yolda; **Tac'ül - Ârif'in** adını almak şerefine ilk nail olan **Ebülvefa**'dır.

●

Şu cümle onun en güzel cümlelerinden biridir:

— «Bir kimsenin aklını, esere nazar alırsa.. artık, haber dinlemek ona giran gelir..

Bir kimse, şevk duraklarını aşar giderse.. afaka iltifat etmez.

Şöyle anlatırdı:

— «Zikir odur ki, vücud itibarı ile sana gizli olanı; şuhud itibarı ile de, seni senden alanı anasın..

Çünkü zikir, hakikatı müşahededir.. Halktan da beri olmak..»

Derdi ki:

— «Cisimler, kalemler gibidir. Ruhlar da kâğıt.. Nefisler de hokka..

Vecd hali, bir hasrettir ki, alevlenir..Sorana bir nazar gelir; alır götürür..

Kuvvet, sırla konuşmadır.. Kul, maddî şeylerden yıkılıp gidince, huzuru onunla müşahede eder..

Kalbin müşahede denizinde istiğrakı; meşhud'un galebesinden sonra başlar..«

Şöyle derdi:

— «Teslim, ahkâm meydanlarında nefsi salmaktır.. Ve, bu yollarda ona şefkati bırakmaktır..»

•

Şu cümlesi de sadık mürid için:

— «Gerçekten virdine devamlı mürid, şeyhine sadık olunca, uykuda dahi olsa, şeyhin her zerresi, onun sualine cevap verir..

Durum böyle olunca, illâ şeyhin uyanık ve hayatta olmasına ihtiyaç kalmaz..»

Allah ondan razı olsun..

●

258. HAMMAD b. MÜSLİM DEBBAS

Allah ondan razı olsun..

Bu, öyle bir zattır ki; hakikat ilimlerinde tam bir rüsuh bulmuştur..

Bir, müridi terbiye ediş yolu vardı ki.. Olsa olsa, o kadar olurdu.. Bu terbiye işinde o bir reisti.. O zaman, bu riyaset hali, onda son haddine varmıştı..

Gizli varidatı keşfi hususunda, ulema topluluğu ona bağlıydı..

Yaşadığı asırda; Bağdad meşayihinin pek çoğu sofiyye zümresinin hemen hepsi, ona müntesipti...

Bu, o zattır ki; **Abdulkadir Geylânî** Hazretlerinin sohbetinde bulunmuştur.. Ve onu övmüş, hayli kerametini anlatmıştır..

•

Biraz da hikmetli cümleleri:

— «Kalb üçtür..

a) Bir kalb var ki; dünyada döner durur..

b) Bir kalb var ki: âhirettedir.. Orayı tavaf eder..

c) Bir kalb de var ki, Allah ile tavaf eder. Dikkat buyrula.. Allah'ta tavaf etmez.. O kimse ki, Allah'ta tavaf eder, zındıktır..»

•

Şu cümlesi de kalb üzerine..

— «Kalbini yakîn hali ile temize çıkar. ki; kader olukları oradan aka..»

•

Derdi ki:

• «Allah Taâlâ'ya vuslatı sağlayan yolların en yakını, onun sevgisidir..

Sevgi saf hali bulmaz.. Taa, seven nefissiz bir ruh kalıncaya kadar..

Nefsi onda baki kaldığı süre, Allah sevgisini ebedî tadamaz..»

• «Kadere hevaî şeyleri kondurma, irfan sahibi olursun.. Hatta halka karşı da bu vehmi sil..

Bir emir var ki, tutarsın halâs bulursun.. Bu emre karşı, sende ne kadar anlayış varsa, selâmete erişin o kadar olur..

Anlayış dereceni kadere bağlılığınla ölç.. Kadere karşı duygun neyse, anlayışın, irfanın da o kadardır..»

•

Bir defasında şöyle buyurmuştu:

— «Bir vecid halin mi var?.. Orada hevaî şeyler olmamalı.. Böyle olmalı ki; muvahhid olasın..

Sonra fena halini mi bulmak istiyorsun?. Onun da yolu var.. Onun tedbirine şahsi arzularını karıştırma..

Şöyle olmalısın:

Davet vaki olursa, icabet et.. Bir vaad alırsan, tevekkül yolunu tut.. Kaderin bir hükmü sende icra edilecekse, teslim bayrağını çek..

Şayet Allah sana:

— Bir şeyi seç..

— İşimi sana ısmarladım..

— Taleb et..

Derse, şöyle söyle:

— Benim işim tasdiktir..

— Bana kulluk et..

Dediği zaman da, kısaca şöyle konuş:

— Muvaffak kıl..

— Beni tevhid et..

Dediği zaman da, şu talepte bulun:

— Beni zatına cezbet..

Herşey marifet halinin gelmesine bağlı.. O geldikten sonra; işler Rabbanî bir sıfat alır.. Kâinat erir gider.. Ve sen.. Elde tutulan bir kalb sahibi olursun..

Bundan sonra artık, senin için bir şey olacaksa, O'nunla olur.. Şüphesiz O'nunla olan, O'nun için olur.. Seninle olan da, senin için olur..

Tam imanı bulursun.. İman hali seni dünya kısmetlerine dalmaktan alır.. Çünkü imanda O'nu, yani Hakk'ı tasdik vardır..

Sonra hakikî ilme dalarsın.. Bu dalışın seni âhiret işlerine dalmaktan alır..

Çünkü, hakikî ilimde O'na karşı marifet duygusu vardır..

Bu marifet halini bulunca, korkma artık.. Nerede bulunursan bulun, hiçbir şeyle meşgul olamazsın..

Çünkü O, sendeki marifet hali, itibarı ile seninledir..

Şu da katidir ki; böyle oluş, senin istidadına ve kabiliyetine göredir..»

Allah ondan razı olsun..

●

259. YUSÛF HEMEDÂNÎ

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Künyesi: **Ebu Yakub**.. Baba adı: **Eyyub**..

Horasan ilinde eşsizdi.. Müridlerin terbiyesi işini bunun kadar başaran olmamıştı..

•

Meclisi, birçok ulema ve suleha ile dolup boşalırdı.. Bir bir gelir; feyz alır giderlerdi..

•

— «Sema', Hakk'a bir seferdir.. Ve Hakk'tan bir elçidir..

Hakk'ın latifeleridir. Gayb âleminden faydalar sağlar.. Oradan varidat getirir..

O, bir fetih başlangıcıdır.. Gelenler ona aittir.. O bir, keşfin manalarıdır.. Ondan müjdeler getirir..

O, ruhlara bir kuvvettir.. Kalıplara bir gıdadır.. Kalblere hayattır. Sırlara beka aşılar.

Bir zümre var ki, onlara Hak dinletti.. Ama, tenzih şahidi ile.

Bir zümreye de bir rübubiyet na'ti ile.

Bir başka zümreye ise, bir rahmet na'ti olarak..

Bunlardan çok başka bir zümre var ki; onlara da kudret vasfı ile..

Hak, onlara kayyum sıfatı ile tecelli eyledi.. Dinleyen oldu; dinleten oldu..»

— «Sema', perdelerin yırtılmasıdır.. Sırların açılmasıdır..

Ve.. O, lemaan eden bir şimşektir.. O, doğan bir güneştir..»

— «Ruhlar, sema' âleminde kalb yolu ile dinlerler.. Yakınlık postunda.. Ve huzur şahidi ile.. Nefis olma orada..

Sen orada olsaydın; onları sema' halinde şöyle görürdün:

Kendinden geçmiş.. Vâleh ü hayran... Tıpkı esirler gibi. Korkarlar.. Hepsi sarhoş.. Akılları gitmiş...»

•

— «Bilesin ki, Allah Taâlâ, güzellik nurundan, mukarrebun melekler sınıfına mensup yetmiş bin melek yarattı.

Arş'la Kursî arasında onları, ikamet ettirdi.. Oranın adı da **Hazret-i Ünsü**'tür..

Onların libası, yeşil suftandır.. Yüzleri, dolunay gibidir..

Onlar, bir vecd içindedirler.. Kendinden geçmiş, hayran ve sekrandırlar..

Onlar yaratılalıberi, Arş'la Kürsî arası, hep koşarak gider gelirler..

Bu, onlardaki hayranlığın bir şiddet eseridir.

Bunlar sema ehlinin sofiyyesidir..

İsrafil, onların önderi ve mürşididir..

Cebrail, onların reisi ve sözcüsüdür..

Hak Taâlâ, onların enisi melikidir..

Onların hepsine, Allah Taâlâ'dan selâm olsun.

•

İbrahim b. Hufî anlatıyor:

— Bir defasında, **Yusüf Hemedânî** halka vaaz ediyor, konuşuyordu..

Beri tarafta iki fakih vardı; onu dinliyorlardı..

Bu arada o iki fakih ona şöyle bağırdılar:

— Sus, sen bir bid'atçıdan başkası değilsin..

Yusüf Hemedânî onlara döndü ve:

— «Asıl siz susunuz ve yaşamayınız..»

Dedi.. O anda ikisi de oldukları yerde donup kaldılar. Öldüler.

•

— Ona, **Hemedân**'dan bir kadın geldi.. Gözleri yaşlı; ağlayaraktan..

— **Firenk**'ler oğlumu esir ettiler..

Dedi ve himmetini istedi..

Kadına sabır tavsiye etti; ama kadın sabredecek gibi değildi.. Bunun üzerine elini açtı; şu duayı yaptı:

— «Allahım, onun esir bağlarını çöz.. Ve feraha kavuştur..»

Sonra kadına döndü; şöyle dedi:

— «Evine git.. Oğlunu orada bulacaksın..»

Kadın evine giti; oğlu oradaydı; hayret etti ve sordu:

— Nasıl oldu?.. Nasıl?. Anlat..

Oğlu anlattı:

— Ben Kostantiniye-i Uzma'da idim.. Ayaklarımda zincir, başımda muhafız vardı..

O anda biri geldi.. Beni sırtladı buraya getirdi.. Bu olanların hepsi, bir göz açıp kapayacak kadar az zaman içinde oldu..

•

Yusûf Hemedânî, dünyaya geldiği zaman, Hicrî yıl, 440'a —Milâdî, 1048— yaklaşmıştı..

Hicrî, 535 —Milâdî, 1140— yılında vefat etti..

Merv yolu üzerinde **Yamen** nam yere defnettiler. Bir müddet orada kaldı; sonra alıp Merv'e götürdüler.. Kendilerine mahsus olan, yeşil türbeye defnettiler..

Allah ondan razı olsun..

●

260. UKAYL-İ MENBİCÎ

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin.

Zamanında Şam şeyhlerinin şeyhiydi.

Onun sohbetine devamla yetişen bir hayli meşayih sayabiliriz.. Bunların başında Adiyy b. Müsafir geliyor..

•

Hırka-i Ömerî ile Şam'a ilk giren bu zâttır.

Ama dediği olmadı.. Hırkası falan kalmadı, alındı.. Derviş değil, şeyh oldu; mürşid oldu..

Ona **Tayyar** adını vermişlerdi.

Şark karyelerinden birinde kalırdı.. Her zaman ordan bir başka yere gitmek istese, minarelerinden birine çıkar.. Halkı da oraya çağırır, halk orada toplanınca, hemen hava boşluğuna atılır; uçmaya başlardı..

Bilâhare peşinden gidenler, onu Menbic' (1) de bulurlardı..

Marifeti şöyle tarif ederdi:

— «Marifet odur ki, onu bulmakla, Allah Taâlâ her şeyden üstün tutulur..»

Şu da ubûdiyeti tarifi:

— «Ubûdiyet, ancak Allah'ın emrettiği şeylerde olur.»

Şu da **Havf**.. Yani korkuyu tarifi:

— «Korku her işin başıdır.. Ama korku şekli, herkeste bir başkadır.. Şöyle ki:

---

(1) **Menbic**: Suriyede eski tarihî bir şehrin adıdır..

a) Ârîflerin korkusu: İlâhî fiil tecellileri arasında bir rahat arzusu beslemek..

İşte.. bundan korkarlar..

b) Velilerin korkusu: Bir emr-i ilâhînin icrâsında nefsânî bir korku duymak.

Bundan da çok korkarlar..

c) Müttekilerin korkusu: Halka bakarken; nefislerine, bir payın çıkmasıdır.. Baktıklarına Hak için bakarlar.. Bunun aksi onları çok korkutur.

Sende halka dair bir görüş varsa, şirk içindesin Hak Taâlâ, senin aleyhine halka güç verirse, onlarla nizaya kalkarsın..

Bu hiler, veli'nin halkı görüşü sonunda meydana çıkar ki, cidden tehlikelidir..»

•

Şu da bir tavsiyesi:

— «Ey falan, şöyle de:

— İlâhî, beni kaderinden koru.. Halkından bana rahat ver..

Şayet bir emrin icrası için, halk arasına karışacaksan, şöyle yalvar:

— Allahım, onlardan bana merhamet gelsin..

Şayet kader-i ilâhî'nin bir icabı ile karşı karşıya gelirsen, o zaman da şöyle yalvar:

— Allahım, senin fazlındır.. Sanatındır.. Ben yokum arada..»

•

— «Dilersen ki, huşu anında senin için bir übudiyet ola.. Dilâl anında ise tevhid.. O zaman, kulluğunu, ona muhtaç bir halinle yap..

Tevhidi de bulmak için, lâzım olan dilâl'in manası şu: Bulunduğun yerde ondan gayrı yoktur..

Bu durumu anladıktan sonra, bir ilâhî hale kavuşursan:

— Allah.. de.. Öbürlerini bırak.. Daldıkları işlerinde oynasınlar.»

Derdi ki:

— «Yol ikidir.. Ciddiyet, şiddete tahammül.. Bir de haddi, sınırı aşmamak.. Beklemek.. Taa, nüfuz sahibi oluncaya kadar böyle. Ve böylece, insan ya arzusuna nail olacak. Ya da onun illeti ile ölüp gidecek..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse, kendisi için, bir hal iddia eder; veya söz hakkı isterse.. o, maarif yollarından uzaktır..»

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «Bu yolda, fütüvvet odur ki; kulların iyi tarafları görüle.. Kötü taraflarından da geçile...»

•

Derdi ki:

— «Müddei odur ki; her şeyde kendisini gösterir.»

•

Şöyle derdi:

— «Sülûk makamında ,esef etmemek ve atlamamak, iflâs bayraklarından bir bayraktır..»

•

Bir başka manevî hale sahipti.. Şayet çıkıp, vahşî, yırtıcı hayvanları çağıracak olsa, hep birden toplanır, gelirlerdi..

O kadar kalabalık gelirlerdi ki; ufuklar tutulurdu..

Ucu demirli bir asası vardı. Ne hikmetse çok ağırdı. Kimsenin taşımaya gücü yetmezdi

•

Menbic'de kaldı. Orayı kendine vatan saydı.. Kırk yıldan fazla bir zaman orada yaşadı.. Ve orada vefat etti..

Kabri orada bellidir.. Ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun..

●

261. EBU YÂZÎL - MAĞRİBÎ

Allah ondan razı olsun..

Mağrib diyarında eşi yoktu.. Sadık yolcuları terbiye işinde bundan ilerisi yoktu..

Mağrib diyarında; büyük meşayih ve belli bir zahid topluluğu, bunun elinde yetişti.. Sohbeti bereketi ile meydana geldi..

Mağrib ehli, susuz kalınca kendisine gelirdi.. O da, dua eder; yağmur yağardı..

Şöyle derdi:

• «Haller var ya, haller.. Ha, işte o.. Daha bu yola ilk girenler için, bir sahip sayılır.. Onları dilediği yöne sevkeder.. Ama son hadde ulaşanlar için, böyle değildir. Onlara göre haller âlemi bir memlekettir.. Diledikleri gibi tasarrufta serbestirler..»

• «Bir hakikat ki, kulda, kendi izini ve âdetlerini yok etmiyor; o hakikat sayılmaz..»

• «Hakk'ı fazilet yönü ile arayanlar vâsıl olur.. Şunu unutmamalı ki; tek kalmayanlar Tek'i bulamaz..»

• «Sözlerin en faydalısı odur ki, ya müşahede halinden bir işaret; ya da huzurdan bir haber ola..»

•

Şu da velî üzerine bir başka cümlesi:

— «Velî, velî olamaz.. Ta ki, onun bir kıdemi, bir makamı, bir hâli, bir çok menzilleri ve bir sırrı ola..»

Sonra bunları tafsile geçiyor:

— «Ondaki kıdem, seni hak yola alışıdır..

Makamı ise şöyle anlatmak kabildir: İlm-i ezelîde sana düşen bir nasip var ya.. Ha işte o nasibin, o velî için sana tasdik ettirdiği ne ise, onun makamı odur..

Hal ise şudur: Sana açmakta ve anlatmakta olduğu sülûk usuluna dair faydalar.. Yanlış anlama, sülukün neticeleri değil..

Onun menzillerini ise, şöyle anlatabiliriz:

Menzil,; bir manada duraktır. Bu yoldaki durakları bilmek gerek.. Derece manasına da gelir.. Ama hangisi olursa olsun; bilmek gerek..

Buradaki mana daha başkadır. Müşahede vasfı ile tahsis edilen huzur çeşitleridir.. Ama açıktan olacak.. Perdeli, kapalı olmayacak..»

Bundan sonra da sırra geçiyor ve şöyle anlatıyor:

— «Sır, özüne konmuş ezelî latifelerden bir vedîadır.. Ki o zaman, cem hali olmuş; Hakk.ın zatından gayrı şeyler silinmişti.. Ve sen, yok olmuştun..»

— «Kıdemin muhafazası için hüküm; bu yolda fıkıh manasını ifade eder..

Hali muhafaza ise; tasarruf işine açılırken, Allah için ve onun namına tasarruf etmeye işarettir..

Menzillerin muhafazası sonunda da şu hal hasıl olur: Onun kahhar sultanlığı sayesinde, ledünnî fetih ordusu ile teyid olunmak..

Sırrın muhafazası ise; kâinatın gizliliklerine muttalî olma durumunu artırır..»

— «Vakti muhafaza etmek, boşa harcamamak, murakabe hali verir..

Alıp verilen nefesleri yerinde kullanmanın ise; şu faydası var: İnsanı huzur içinde kılar ve varlığı yok etmek makamına ulaştırır...»

•

Şeyh Muhammed İfrikî onu anlatıyor:

— Şeyh **Ebu Yâzî**, ilk zamanlarında on beş yıl kadar ormanlar arasında kaldı.. Şehre hiç inmedi..

Orada yalnız ot tohumu yiyerek geçindi..

Bulunduğu yere arslan gelir, sığınak yapardı.. Kuşlar yuva yapardı..

Şayet canı yalnız kalmak ister de arslana:

— «Hadi buradan git..»

Deseydi.. Arslan yavrularını da alır; çıkar giderdi..

•

Onu bir de Şeyh Ebu Medyen'den dinleyelim.. Şöyle anlatıyor:

— Bir defa onu sahrada ziyaret ettim.. Etrafı, arslan, çeşitli vahşi hayvan ve kuşlarla sarılı idi.. Onlara hal, hatır sorardı..

O yıl, bir kıtlık yılı idi.. Yanında bulunan vahşi hayvanlara şöyle dedi:

— «Hadi buradan falan yere gidin; sizin yiyeceğiniz orada..»

Sonra kuşlara da aynı şeyleri söyledi..

Hepsi emrini dinledi.. Çıkıp gittiler..

Bu işleri bitirdikten sonra, bana döndü ve şöyle söyledi:

— «Ya Şuayb, bu vahşî hayvanlar ve kuşlar, yanımda durmaktan hoşlandılar.. Benim için uzun müddet açlığa dayandılar..»

Allah ondan razı olsun..

●

262. ADİYY B. MÜSAFİR EMEVİ

Allah ondan razı olsun..

O, bu yolun bir rüknü idi.. Ve bu yolun edebini, erkânını en çok bilen.

Abdülkadir Geylânî Hazretleri onun daima üstün hallerini anlatırdı.. Överdi. Bu yolda, onun sultanlığını anlatırdı.. Hatta derdi ki:

— Eğer peygamberlik, mücahede ile elde edilecek olsaydı; **Şeyh Adiyy b. Müsafir**, mutlaka buna nail olurdu..

İlk hallerinde mücahedeye o kadar devam ederdi ki; ondan sonra gelenler, onun gibi yapmaktan acizdi..

O, secde ettiği zaman başından bir çok tıkırdılı sesler gelirdi.. Tıpkı kaynayan bir kab içindeki çakıl taşlarının sesi gibi..

Bu hali, ondaki çetin mücahedenin devamı neticesinde oluyordu..

İlk hallerinde hayli zaman mağaralarda ve dağ başlarında yaşadı..

Bir seyyah olarak, sahraları, tek başına dolaşıp durdu..

Böyle gezerken, çeşit çeşit mücahede yollarını nefsinde tatbik etti..

Yılanlar ve her türlü yer haşereleri, yırtıcı hayvanlar, ondan kaçmazdı. Etrafında döner dururlardı.

Şark illerinde, ziyaret için hasreti duyulan, sadık müridlerin terbiyesine ilk başlayan bu zat olmuştur.

•

Şu cümle onundur:

— «Bir şeyi alman veya bırakman, iki şeyden hali değildir:

a) Allah için almak.. Veya bırakmak..

b) Onunla almak.. Veya bırakmak..

Almak veya bırakmak onunla olursa, sana ihsanlar yapar..

Şayet onun için olursa, onun emri gereğince rızkını ara.. Ve onda halkın karışmaması gerekir; dikkatli ol.. Sakın..

Bu hallerde sakın halka dayanma.. Sonra seni kendilerine köle ederler..

Ama, kalben daima Allah ile olursan, seni esirger.. Saklar.. Kötülüklerden de korur..

Allah'ın fazlı ile olursan, kefilin olur..

Şayet sebeplere takılır gidersen, o zaman da rızkını yerden ara. Bu halinle sana semadan rızık gelmez..

Şayet tevekkül içinde isen.. Ve bu halinde, kendi gayretinle bir şey arıyorsan boşuna arıyorsun.. Sana hiçbir şey verilmez..

Kendi şahsî gayretin zail olursa.. İşte o zaman iş değişir.. Sana ihsanlar yapar..

Şayet, her halinde Allah Taâlâ ile huzurda olursan, kâinat senin için bir vatan olmaktan çıkar.. Ve sen ilâhî bir kabzada tutulu kalırsın..

Artık, kâinat ve içindekiler, sende ve senin için olur..»

•

Şöyle derdi:

— «Şeyhinden hiçbir fayda alamazsın; ona karşı inancın bütün inançların üstünde olmayınca..

Böylece sana teveccüh eder.. Maddeten ondan uzak olduğun yerde de seni korur.. Ve.. Kendi ahlâkî esasına göre seni terbiye eder.. Gözünü yere dikip bakmasıyla da sana edep öğretir.. Manevî nuru ile de içini nura gark eder..

Şayet ona karşı bir aykırı itikad besliyorsan ve ona inancın zayıtsa; onda hiç bir manevi hal meşhede etmen kabil değildir. Aksine, için zulmet dolar

Onda yanlış müşahede ettiğin her şey, senin yanlış vasfındır.. Ve ondan hiçbir fayda alamazsın artık..

Velilerin derecesi ne kadar yüksek olursa olsun; hiçbiri sana göre değildir bundan sonra..»

Şöyle anlatırdı:

— «İyi ahlâk odur ki, her şahsa sevdiği şeye göre muamele edile.. Ve hiç kimseye konuşurken, otururken, yabancılık çektirmemektir..

Şöyle ki:

Ulema ile otururken, onları bir hoşça dinlemektir.. İsterse, dinleyenin makamı, onların söz konusu ettiği şeylerden üstün olsun..

Marifet ehli ile otururken de, huzur içinde olmak.. Ve bir manevî inkisar içinde bulunmak..

•

• «Bir kimseyi görürseniz; elinden harika kerametler zuhur ediyor, sakının, o halini, iyi sanıp aldanmayasınız..

Taa, onu; ilâhî emri, emir bilir, yasaklara da riayet eder, görünceye kadar..»

• «Şu kimse ki; edebini, edep öğretenlerden almaz; o, kendisine uyanları fesada götürür..

Ve bir kimsede ki, bidatın en küçüğü vardır; onunla oturmaktan sakınınız. Böyle yapınız ki; bir müddet sonra da olsa, şumluğu size dokunmasın...»

Bir defasında şöyle buyurmuştu:

— «Bir kimse ki, ilim işinde, yalnız konuşma ile yetinir ve onun hakikatı ile sıfatlanmaz, o hakir olur; bozulur..

Ve bir kimse ki, ibadet yolunu tutarken edebini erkânını bilmez, fıkhî cephesine riayet etmez; ibadet dışı sayılır..

Ve bir kimse ki, fıkıh yolunu tutarken, vera' haline sahip olmaz- O da aldanır..

Ve bir kimse ki, yalnız kendisine lâzım olan işleri yapar; o da kurtulur..»

•

Bir defasında Cenâb-ı Hakk'ı tevhid faslını açtı ve şöyle dedi:

— «Onun tevhid ediliş şekli sözle olmaz.. Onun şekli insana bir hatıra olarak da gelmez..

O, misal ve şekillerden çok uzaktır..

Onun sıfatları da, zatı gibi ezelîdir.. O sıfatların tecellisinde bir cisim değildir.

Haşa ki, yaratıklarına izafe edile.. Haşa ki, yoktan var ettiği şeylere benzeye..

Yerde ve gökte O'nun misli yoktur.. Ve O, hem görür, hem de duyar.. İşitir..

Yeryüzünde ve semalarında, ne O'nun bir adaşı, ne de kendisine denk olacak biri vardır..

Verdiği hükümde, ve iradesinde, onun benzeri olamaz..

O'na bir benzer düşünmek, akıllara haramdır..

Vehimler O'na bir sınır çizemez.. Zanlar O'nun için bir kestirme yol bulamaz...

Özler, O'nun derinliği sırrını çözemez. Nefisler O'nu tam tefekkürden acizdir..

Fikir, O'nu ihata kudretinde acizdir..

Akıllar, ancak onu tasavvur edebilir ki; o da, Kur'anda belirtildiği ve Resulüllah'ın tarif ve tavsifi dışında olamaz..»

Derdi ki:

— «Bu yolumuzda, sâlike ilk lâzım olan şey, yalancı davaları terk etmek ve sadık olan manevî, halleri gizlemektir..»

Hazretin:

— «Sadık manevî haller..»

Cümlesi biraz şerh ister.. Derim ki:

— «Sadık manevî haller.» burada nur manasınadır. Kulun kalbinde bu nurlar teraküm ettikçe, istidad ayağı yer tutar ve o âlemde kuvvetini bulur..

Kul, kalbinden, bu mana halini dışa vurmaya başlar başlamaz, bir bir nurları çıkıp gitmeye başlar..

Hal böyle olunca, onun tarikatta bir yeri kalmaz.

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

•

Daha ziyade, Bahr-i muhitin Cezire-i Sâdisesinde ikamet etti.

•

Kerameti de vardı. Meselâ sert bir rüzgâr estiği zaman:

— «Dur..»

Deseydi, rüzgâr hemen sakin esmeye başlar ve dururdu..

•

Bir müddet **Hekkâr** dağında kaldı.. Sonra **Bâlis** tarafına gitti ve orayı vatan edindi.. Taa, ölünceye kadar..

•

Hicretin, 558. —Milâdî. 1622.— yılında **Bâlis**'te (1) vefat etti.. Kendi adı verilen zaviyeye defnedildi..

Kabri orada bellidir.. Ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun..

●

(1) BALİS: Şimdi ismi: İskîmeskene. Ebû Ubeyde r.a. fethetmiştir. Fırat nehri üzerinde olup Suriye'nin şimaline düşer. Eski eserlerle doludur.

263. ALİ b. VEHB-İ SİNCARİ

Allah ondan razı olsun..

Sincar ve havalisinde, müridleri terbiye işi bu zatta biterdi..

Büyüklerden bir çok cemaat bu zatın talebesi idi.. Bunlar arasından:

Şeyh Süveyd Sincarî, Şeyh Ebubekir Carî, Şeyh Saad Sanabihî, gibi zatları sayabiliriz.. Daha başka meşhur şeyhler de var..

Allah hepsinden razı olsun ve rahmet eylesin..

•

Vefat ettiği zaman, geride ermiş kırk müridi vardı.. Hepsi hal sahibi idiler..

Derler ki:

— Şeyhleri öldüğü zaman bu müridler, tekkenin karşısına düşen bir bahçede toplandılar..

Onlar, o bahçeden, demet demet gül ve çiçek topluyor, ellerinde kokluyorlardı..

Ellerine aldıkları o demetler, çeşit çeşitti.. Sarı, yeşil, mavi, beyaz ve daha başka renkler..

Onlar efendileri gittiği için, ne de olsa üzgündüler..

İşte bu sebepledir ki, o bahçede topladıkları çiçekleri hem kokluyor; hem de birbirlerini teselliye çalışıyorlardı.. Temkinli olmayı, üzüntüyü bırakmayı tavsiye ediyorlardı..

•

Onu, kendi dilinden dinleyelim:

— «Yedi yaşında iken, Kur'an-ı Kerimi ezberledim.. Sonra ilimle meşgul olmaya başladım. Beriyenin dışındaki bir mescitte ibadet ve taatla meşgul olurdum.

Bir gece orada uyuyordum. Bir rüya gördüm.. Hazret-i Ebubekir -radıyallahu anh- geldi:

— Ya Ali, ben emir aldım.. Şu takkeyi sana giydireceğim..

Buyurdu.. Koynundan bir takye çıkardı, başıma giydirdi.. Aradan birkaç gün geçti.. Hızır -aleyhisselâm- geldi ve şöyle dedi:

— Ya Ali, halk arasına çık.. Senden istifade edecekler..

İşimde bir sebat belirmeye başladı..

Aradan bir müddet geçti.. Yine Hazret-i Ebubekir'i -radıyallahu anh- rüyada gördüm. O da Hızır -aleyhisselâm- gibi konuştu.. Uyandım, yapacağım iş daha belirli bir hal aldı.

Sonra üçüncü gecede Resulüllah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- gördüm.. O da:

— Halk arasına karış, senden istifade edecekler..

Buyurdu.. Uyandım.. Halk arasına karışmaya karar verdim.. Fakat o gecenin sonuna doğru, her ne hikmetse uyumuşum.. Bu defa da, Hak Taâlâ'yı gördüm; bana şöyle hitab etti:

— Ey kulum, yarattığım bu yerde, seni seçtiğim kimse kıldım. Bütün hallerinde seni ruhumla teyid ettim.. Seni halkıma bir rahmet kıldım..

Onların arasına karış.. Sana talim ettiğim hikmetlerimizin şereği ile onlara hikmetler söyle..

Seni teyid ettiğim âyetlerimi onlara açıkla..

Uyandım; halk arasına karıştım artık.. Her yerden koşa koşa bana gelinmeye başlandı..»

o

Marifeti şöyle anlatırdı:

— «Marifet-i ilâhiye aziz bir haldir.. Ki o, akılla idrâk edilmez.. Şu var ki, onun aslı şeriattan alınır.. Sonra teferruatı, Hakk'a yakınlık derecesine göre değişir..

Bir cemaat, Hakk'a vahdâniyet yolu ile ârif oldu.. Bunar samedaniyet sıfatına geçip rahata kavuştular..

Bir başka cemaat ise, O'na kudret yönü ile ârif oldular.. Ve hayrete daldılar..

Daha başka bir cemaat ise, O'na azamet yönünden ârif oldular.. Bunlar dehşet halinde dikilip kaldılar ve tam bildiler ki: Onun özünü idrâk hiç kimseye nasip olmayacak..

Bir başka cemaat ise; O'na ilâhî izzet yönünden ârif oldular.. Bu sebeple O'nu keyfiyet ve mahiyet yönünden tenzih ettiler..

Bunlardan başka bir cemaat ise, O'na güzel sanatları ile ârif oldular..

Bu sebeple, onun yaratmış olduğu, modelsiz güzel sanatlarına bakıp, müşahede ettiler.. Vermeyi ve almayı O'nun elinde bilip gördüler..

Bunların dışında bir cemaatin irfanı ise, daha başka olmuştur.. Bunlar tekvin yolu ile ârif oldular.. Ve O'nu, sebat ve temkin yolu ile anladılar..

Bir başka zümre var ki, irfan duygularını, Zat-ı ilâhî ile elde ettiler. O'nun zatından gayrı şeyler irfan sahibi olmakta bunlara faydalı olmadı.. Allah Taâlâ, bunlara âyetini ve hikmetini gösterdi.. Öyle âyetler ve hikmetler ki, onları; bir göz görmedi.. Kulaklar da duymadı.. Sonra onları bir beşer kalbi de hatırlamamıştır..»

Bir başka cümlesi şöyleydi:

— «Hak Taâlâ bir kimseyi severse, onun kalbine irade koyar..

Kalbine irade konan kimse artık mürid olur..

Mürid, sever.. Talib olur.. Kalbine şevk galip gelir ve onda hiçbir şahsî arzu kalmaz..

Murad, sevilen kimsedir.. Aranan, alınan, Cenâb-ı Hakk'a yöneltilen kimsedir..

O, bir meczuptur.. Onda şevk zahir olmuş ve kendisini mağlûp etmiştir..

Çünkü aradığını buldu.. Gideceği yol bitti.. Tamamlandı; dürüldü..

Nefsini eritmiş, bitirmiş ve onunla görülecek işi kalmamıştır..

Kâinat onun nazarında yoktur..»

•

Derdi ki:

— «**Zühd**: Farzdır, fazilettir; Hakk'a yakınlıktır.

Farz olan zühd: Haramdadır.. Yani, haramı bırakmak, farz olan bir zühddür..

Fazilet olan zühd: Bu da şüphelileri terk işinde kendini gösterir..

Hak yakınlığı olan zühd ise: Helâl olan şeylerde olur.

Zühd, vera' halinden daha üstündür.. Çünkü vera' halinde ibka vardır.. Ama zahidlikte böyle şey yoktur.. Hepsini bırakmak vardır..»

Şöyle derdi:

• «İhlâsın alâmeti odur ki; Hakk'ı müşahede anında, halk senden ayrılıp gitmiş ola...»

• «Ebedi beka hali, senliğinden fenaya ermendir..»

• «O kimse ki, içten zat-ı ilâhî'nin gayrına kayar.. Allah Taâlâ, halkın kalbinden ona karşı rahmeti çıkarır.. Ona karşı halka tama' libası giydirir..»

•

Sincar'da vefat etti.. Kabri oradadır.. Ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun..

●

264. MUSA b. MÂHÎN ZÜLÎ

Allah ondan razı olsun..

Büyük imamlardan biri..

Allah Taâlâ, ona gaybler âlemini açmıştı..

Harika kerametlerin onda zuhura gelmesine Hak izin vermişti..

Ve.. Hak Taâlâ; onun lehine kalblere bir heybet yerleştirmişti..

Bütün meşayih, ona bağlıydı.. Faziletine inanmıştı.. Üstünlüğünü kabul etmişti..

Uzak illerden, ziyaret için, müşkülleri hal için, gizli varidatı keşf için ona gelirlerdi.

•

Sultan'ül - Evliya, Abdülkadir Geylânî Hazretleri onu överdi. Şanına tazim ederdi. Hatta bir gün dersinde şöyle buyurdu:

— Ey Bağdad halkı, yakında size öyle bir güneş doğacak ki; öylesi şimdiye kadar doğmadı..

Aradan biri kalktı ve sordu:

— O kim olacak?..

— Şu cevabı aldı:

— **Musa Zûlî**..

•

Bir gün sohbetinde şöyle anlattı:

— «Bu yoldaki berrak haller, menzillerin tafsilindeki manalardır.. Ve karşılıklı huzur âleminin yollarıdır..

Ve o berrak haller, külli cümlelere nazardır.

Şöyle ki, bu nazar, cüz-i suretlere iltifat edince, iltifatla mutta hid ve muttasıl olacak. Bitişecek, birleşecek..

Bu berrak haller içinde birçok incelik var.. Bu incelikler, o berraklığın ruhlarıdır..

Ve ezeli hikmetin bir mukaddimesidir.. Öyle ki:

Orada ağyar, ağyarı kuşatır.. Nurlar, nurlar için çakar..

Ve zatındaki berrak ve saf hali görürsün ki: Rukû edenlerle, rukû ediyor.. Secde edenlerle de secde..»

Bu anlatılan âlemlerin örtüsü, ruhaniyet sergisi üzerinde sana açılacak olsa; senden konuşmalar olmaya başlar.. Hem de, âdemoğlunun sayısınca..

O bir anda açılıp kapanan lemalardır.. Ve tulu' eden, bir fütühattır.

Oranın sergisine bir defa yerleşen, istiva makamına ulaşır..

Ve onun burakına binen, bir anda sidre-i müntehaya ulaşır..

•

Şöyle derdi:

— «Yüksek haller için bir son olsa, hakikatlar onun şahikasıdır.. Ve yüksek ruhlardan gelen tatlı rayihalardır..

Yüce sergiler, o hakikatlar üzerine serilir.. Keşf yolu ile elde edilecek nurlara o yoldan vuslat hasıl olur.. Yakınlık huzuru onunla olduktan sonra elde edilir..

Bu öyle bir haldir ki: Bir defa dairesine girenin, Hak yakınlığı nimetinden ve hicap nurlarından, yüce manaların ihsanını almasına vesile olur..

Ve ârif onunla vasıl olur.. Nereye biliyor musun?..

Ferd vuslatı suretindeki nurdan basamaklara atlar, doğru Hazret-i Celâlin huzuruna..

Orada bir ikbal doğuşu vardır.. Nurdan ve yükseklerden..

Ve bir pâk ruh vardır. Ve haya vardır.. Makam-ı Ahmed orasıdır..

İşte ârifin hali budur.. Olanlar olur.. Gelenler gelir.. Gidenler gider. Ama ne olursa olsun; ilk başlangıca bir dönüş vardır.. Red üzerine red vardır..

Ve nihayet huzur vardır.. Nur vardır.. Dikişlerin çözülmesi vardır. Teferrüd —yani tek olmak— vardır.. Ve şadlık vardır, ferahlık vardır..

Ve nihayet: Sonsuz ufuklara tırmanmak vardır..

Şu katidir ki, her bâtın, her zâhir için, bir hakikattir..»

•

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi çok çok müşahede ederdi.. Bir çok işlerini, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin emirlerine göre yapardı..

Yeri gelince, bir demire dokunsa, demir yumuşardı.. Tıpkı kolay eğilip bükülen bir ağaç gibi..

Henüz dört aylık bir yavruya:

— «Falan sureyi oku...»

Deyince, o yavru hemen fasih bir dille okumaya başlardı. Hatta önce hiç konuşamayan, daha küçük yavrulara da, aynı şeyi söyler Kur'andan istediği sureyi okuturdu..

•

Daha ziyade Mardin'de kaldı.. Ve orada vefat etti.. Vefat ettiği zaman çok yaşlanmıştı..

Kabri Mardinde'dir.. Ziyaret edilir..

Kabrine koydukları zaman, ayağa kalktı ve namaza durdu.. Kabri de kendiliğinden genişledi..

Onu kabrine indirdiler, bu hali görünce, baygınlık geçirdiler..

Allah ondan razı olsun..

●

265. ABDÜLKADİR SÜHREVERDÎ

Allah ondan razı olsun..

Ebünnüceyb, diye künye vermişlerdi.. Hem de: **Şeyh**..

Şunlar da ona verilen lakaplar arasında: **Ziyaeddin** ve **Necibeddin**..

Nesebi, Hazret-i Ebubekir'e -radıyallahu anh- ulaşır..

Başına sarık sarardı. Ulema kisvesi giyerdi.. Bir katıra biner; önüne de örtüsünü açardı..

Cümle ulema ve meşayih, ona hürmette, müttefikti..

Cenab-ı Hak onun cümle halini kabulü, sinelere bir vakıa olarak koymuştu...

Kalblere de, ona karşı bol mehabet..

Sohbeti bereketi ile, pek çok meşayih yetişti.. **Şeyh Şehabeddin Sühreverdî** ve **Şeyh Abdullah b. Mes'ud Rumî**.. gibi.

Bu ikisinden başka çok vardı; ondan feyz alıp yetişen..

•

Şöhreti; taa, o zaman etrafa yayıldı. Bu sebeple her taraftan ziyaretine gelirlerdi..

•

— «Haller, kalblerin muamelesidir. Onlar, keder sefalarından kalbe hülul eden işlerdir.. Bir de huzur verdiği faydalardan.. Ve müşahede halinin manalarından..»

Şöyle derdi:

• «Tasavvufun evveli ve ortası ameldir.. Sonu ise mevhibedir.

İlim, bu yolda örtüsünü açar..

Amel, talebin elde edilmesinde yardımcı olur..

Mevhibe, yolcuyu son gayeye ulaştırır..

• Tasavvuf ehli üç tabakaya ayrılmıştır:

a) Talib olan bir mürid..

b) Uçarı olan bir orta hal.. Bir mutavassıt..

c) Sona erip vasıl olan.. Yani müntehi..»

Talib olan bir mürid: Bu, vakti muhafazaya memurdur..

Mutavassıt: Bu da, hal sahibidir..

Müntehi ise: Yakîn halini bulmuştur..»

Derdi ki:

• «Mutasavvıflara göre, en faziletli eşya; nefesleri sayabilmektir.. Yani, alınıp verilen nefeslerin; niçin ve nerede harcandığını bilmektir..»

• «Müridin vazifesi, makamı odur ki:

Mücahede yollarını tuta.

Bu yolda olacak bazı sıkıntılı hallere katlana..

Bu yolun, zâhirde görünen acılarını, kadeh kadeh yudumlaya..

Ve cümle hazzı bıraka.. Maddi ve fanî zevkleri terk ede.. Onlardan, bucak bucak uzak ola..

Mutavassıt'ın makamı:

Sıkıntıları yüklenmektir.. Muradı bulmak bir gaye ise, böyle olacak.

Her halde güçlüklere katlanmaktır..

Sadakata riayet.. Yani doğruluktan hiç ayrılmamak..

Varılan her makamda edebi muhafazadır..

Vasfı mutavassıt olan bir Hak yolcusu, derecelerin edep yollarını arayacaktır..

Vasfı mütavassıt olan bir Hak yolcusu, telvin sahibidir.. —Yani renk..— Çünkü onun durumu tek yönlü değildir..

Vasfı mutavassıt olan bir Hak yolcusu, bir Âyet-i Kerîmede, anlatılan **Ziyade** makamındadır..

Müntehî bir sarhoşluk makamındadır; ama sebatı da hiç bozulmaz..

Daima vazifesi, Hakk'ın dâveti, ne yandan vaki olursa, o yana icabettir.

Kendisi temkin makamında olduğu halde, bütün makamlara mücâvirdir, komşudur..

Hiçbir hal, onu değiştirmez.. Hiçbir sıkıntı ona tesir etmez..

Ona göre: Şiddet ile rahatlık; vermek ile almak; vefa ile cefa aynıdır.

Ona bu hallerin hangisi gelirse gelsin müsavidir..

Ha yemiş, ha aç kalmış.. Ha uyumuş, ha ayık durmuş.. Yerken aç gibidir. Uyurken de uyanık gibi..

Şahsî hazları erimiş gitmiştir. Sadece onun hakları kalmıştır..

Zâhirî halk içindedir.. Ama bâtınî, Hak Taâlâ iledir..»

Bunların hepsi, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizde bulunan hallerdi..

Allah hepsinden razı olsun..

•

Büyük bir zattı.. Bir mürid halvete çekilse, onun yanına hergün gider, halini ahvalini yoklar:

— «Bu gece sana şu şu varidat gelecek.. Ve, şöyle şöyle bir keşif olacak.. Ve, şu şu hallere nail olacaksın..»

Derdi.. Hepsi olurdu.. Sonra ona tenbih ederdi:

— «Bu gece sana, şu surette bir şahıs gelecek ve sana şöyle şöyle sözler edecek. Ondan sakın.. Çünkü o şeytandır..»

Gerçekten onun haber verdiği şeyler olurdu.

•

Hep Bağdad'da kaldı.. Taa, orada vefat edinceye kadar..

•

Hicretin, 563. —Milâdî, 1167.— yılında vefat etti.. Dicle kenarındaki medresesine defnedildi.

Kabri orada bellidir.. Ziyarete açıktır..

Allah ondan razı olsun..

●

266. AHMED'EL - RİFAÎ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: **Eb'ül - Hüseyn**.. Şeyh.. Büyük velî.. Üstün insan.. Arap kabilelerinden, Benî Rifâe kabilesine mensup.. Ondan ötürü: **Rifaî** adı veriliyor..

Betaih bölgesinin, abîde nam bölgesinde kaldı.. Taa, vefat edinceye kadar..

Bu yolun ilminde riyaset onda biterdi.. Ondan daha öte kelâmeden yoktu..

Ya evliyanın halini şerhi.. O da bir başkaydı. Onda da başkandı.

Ya onların müşküllerini çözmesi.. Derecelerini anlatışı.. Yine başkandı

Emîr, Betaih'te, müridlerin terbiyesini bundan öğrendi..

Sohbeti bereketi ile yetişen zatların haddi hesabı yok..

Ona çırak olan, talebe halk sayıya gelmezdi..

Ulema ve meşayih ona mersiyeler yazdılar.

Allah ondan razı olsun..

Hallerini, kahrı altına alan ve esrarına sahip olan ilk zattır..

Konuşmaları, çok üstün ve özlü olurdu..

Ya, bir ehli hakikatın halini dile getirmeye başladı mı?.. İşte onun tadına doyum olmazdı..

•

Bir gün ona biri geldi ve sordu:

— Mutemekkin bir kişinin halini bize anlatır mısınız?..

Anlattı:

— «Bu, o kimsenin halidir ki:

Yüksek bir dağ tepesine bir süngü koyalar.. Onun üzerine de bu kimseyi. Rüzgâr o anda esas hızından birkaç misli fazla esmeye başlaya.. Bu halde, o kimsenin içinde ve dışında bir değişiklik olmaya..»

•

Rifaî Hazretleri keşfi şöyle tarif ederdi:

— «O, özelliği kendi içinde bir kuvvettir.. Gayb âleminin feyzi-

ni alabilmek için o, basiretin göz bebeğidir..

Sonra gayb âleminin feyiz nuru ile, keşif kuvveti birleşir.. Tıpkı, saf ampulle ışığın birleştiği gibi..

Bu hal içinde tam feyze varmak için, ortaya bir engel çıkar.

Ama o, aradığını bulacak.. Yeter ki, o nuru sönmüş olmasın..

Bu arada, nurunu, kalbin sefa haline çeker aydınlatır.. Bundan sonra artık ona yol görünmüş olur.. Nur saçarak, akıl âlemine doğru ilerler..

Bu defa da akıl âlemi ile manevî bir şekilde birleşir..

Aklın nurundan alır ve kalb sahasına saçar..

İşte bundan sonra; aklın nuru, insanın sır gözünde parlanaya başlar. Artık o insan gözü bir başka göz olur..

Yeri gizli olanları görür. Tasavvuru, tahmin inceliğine sığmıyan hikmetli işleri sezer.. Görülmesi, ağyardan gizli olan yerleri de görür..»

•

Zühdü şöyle tarif ediyor:

— «**Zühd**, beğenilen hallerin ve yüksek mertebelerin esasıdır..

Zühd, Hakk'ı arzu edip, yola revan olanların ilk adımıdır..

Keza, tamamen Allah Taâlâ'ya yönelenlerin.. Ve Allah'tan razı olanların..

Allah'a tevekkül yoluna koyulanların da..

Bir kimse ki, işinin temelini, zühd ile kuvetlendirmez.. Onun üzerine kuracağı herşey, çürük olur..»

•

Derdi ki:

— «Fukara, —evliya— insanların eşrafıdır.. Çünkü fukara, Peygamberlerin libasıdır.. Salih kulların örtüleridir.. Muttekilerin baş tacıdır.. Âriflerin ganimetidir.. Müridlerin arzusudur.

Âlemlerin Rabbı olan Allah'ın rıza yolu onlardan geçer.. Nihayet fukara zümresi, Cenab-ı Hakk'ın sevgili kullarına bir keramet yoludur..»

Şu da Allah ile üns halini tarifi:

— «Üns hali, ancak şu kula olur ki;

a) İç temizliğini tamamlamıştır..

b) Zikrinde safa âlemine ermiştir..

c) Allah'tan, ne ki kendini meşgul ediyor. Ondan kaçmıştır ve kaçmaktadır..

İşte kul, bu halleri bulduktan sonradır ki, Allah Taâlâ, o kulu ile ünsiyet eder..

Ve üns ile hakikatlerin hakikî cephesine alır..

Sonra.. Kendisinden gayrı şeylerden korku duyma tadını almaktan onu kurtarır..»

o

Derdi ki:

— «Müşahede yakınlık manasına gelen bir huzurdur..

Ama, ilm'el - yakîn hali ile, Hakk'el - yakîn makamına da yakın olacak..»

Şu cümlesi ile de, tevhidi tarif ediyor:

— «Tevhid, kalbde bir duygudur.. Ve tazimdir.. İnsanı atalet ve teşbihten alır..»

o

Şöyle derdi:

— «Vera' halinin dili var.. Âfetleri terke davet eder..

İbadetin de dili var.. O da devamlı içtihada çağırır..

Muhabbet halinin dili.. O da insanı erimeye ve susuzluktan yanmaya götürür..

Marifetin dili de, fenaya ve mahve götürür..

Tevhidin dili de, sebata çağırır...

Bir kimse iraz edişinden de iraz ederse; ama bunu bir edeb icabı olarak yaparsa, işte o, tam edepli bir hakîmdir..»

Şöyle derdi:

— «Bir kimse ki, zat-ı ilâhî ve sıfat-ı ilâhiye üzerine kelâm edecek..

Onun için en iyisi hiç konuşmamaktır..»

— «Bir kimse ki, Kaf'tan Kaf'a uçmaya yelteniyor; onun için en iyisi yerinde oturmasıdır..»

Diyor ki:

— «Henüz ben küçüktüm. Şeyh ve Allah Taâlâ'ya karşı derin bir irfan duygusuna sahip bir zat olan, Abdülmelik Harnûti'nin ziyaretine gittim..

Bana bir vasiyet etti. Dedi ki:

— Ya **Ahmed**, sana diyeceklerimi ezberle..

— Olur, baş üstüne..

Dedim; devam etti:

— Sağa sola iltifat edip gezen, menziline varamaz; vuslatı bulamaz. Çeşitli bağlarla, sarılı kimsenin de iflâhı umulamaz..

Bir kimse ki, nefsinin noksanını bilmiyor; onun bütün zamanı noksan geçer..

Yanından ayrıldım; söylediği cümleleri tekrar edip duruyordum... Unutmayayım diye.. Tam bir yıl öyle devam ettim..

Bir yıldan sonra, tekrar ona dönüp gittim:

— Bana yine bir tavsiyede bulun.

Dedim.. Bu sefer de şu tavsiyeyi yaptı:

— Oz sahiplerini, özlü kişileri tanımamak ne fena.. Doktorları hastalık sararsa ne kötü olur.. Sevgiliye cefa yakışır mı?.. Bu da çok fena..

Bu tavsiyesini de aldıktan sonra, ayrılıp gittim..

Bir yıl da bu tavsiyesini tekrar ettim.. Onun bana yapmış olduğu bu öğütler çok faydalı oldu..»

•

Derdi ki:

— «Ben, fükaranın, —yani bu yolun ehli kimselerin— hamama gitmesini iyi görmem..

Bütün arkadaşlarım için, açlığı, çıplaklığı, zilleti, fakr halini, bir de meskeneti severim..

Onların başına bu sayılan hallerden biri gelirse sevinirim..»

•

Derdi ki:

— «İhvan, yani din ve tarikat kardeşleri için şefkat duygusu beslemek, Allah'a yaklaştıran sebepler arasındadır..»

Bir sohbetinde şöyle dedi:

— «Yanıma geldiğinizde, bir aç kimsenin yiyip doyacağı bir şey bulamazsanız; benden dua isteyiniz, dua edeyim; onun doyacağı bir şey ihsan edilsin..

O anda Resulüllah'la -sallallahu aleyhi ve sellem- aramda bir birlik vardır; duam kabul olur..»

•

Hizmetçisi, Şeyh Yakup, ondan duyduğu bir cümleyi anlatıyor..

Diyor ki:

— Hemen her zaman olduğu gibi, yine bir gün efendim Ahmed'le beraberdim. Başını kaldırdı bir hurma ağacına baktı.. Ve şöyle dedi:

— «Ey Yakub, şu hurma ağacına bak.. Başını öyle dik kaldırdığı için, Allah Taâlâ, bütün yük ağırlığını ona taşıtıyor..

Ona bir şey yükleneceği zaman, ne kadar mümkünse, hepsi kendisine yükleniyor..

Bir de, kabak fidesine bak.. O, dal budak salar salmaz; yanağını yere koydu.. Bu yüzden ağırlığı başkasına yüklendi..

•

Derdi ki:

— «Bedenle yapılan ve nafile olan ibadetler arasında en fazilet lisi sadakadır..»

Şu da arkadaşı, din kardeşini tarifi:

— «Kardeşin odur ki, malını izinsiz alıp yediğin zaman, hakkını sana helâl eder..

Ve böyle bir vaka halinde, içinden sakin olarak yersin.. Sonra ona karşı kalben müsterih olursun..»

•

Dervişlerin giydiği bir libasa bürünmüş bir fakir —derviş manasına alınabilir— görse.. Hemen ona yaklaşır ve şöyle derdi:

— «Oğlum, bak kimin kılığına girmişsin?. Ve, bu libası giymekle hangi zümreye mensup oluyorsun?..

Düsün bir kere, sen Peygamberlerin libasını giydin.. İttika sahipleri süsü ile de süslendin..

Bu yol, âriflerin yoludur.. Sen de bunu giymekle onların yolunu tutmuş oluyorsun..

Şimdi sana düşer ki, Hak yakınlığını bulmuş kimselerin yolunu bırakmayasın.. Aksi halde, soyun bu libastan..»

•

Şöyle derdi:

— «Bir kalb ki, salâh bulur; vahyin, sırların, nurların ve meleklerin geliş yeri olur..

Fesad olunca da, zulmün ve şeytanların yatağı haline gelir..

Kalb salâhını bulunca, ötelerden haber verir.. Hatta, pek yakında olup bitecek işleri de haber verir.

Ve sana öyle işleri haber verir ki, daha önce o gibi işleri bilmiş olman mümkün değil..

Fesad olunca tehlike büyür.. Ondan öyle batıl haberler duyarsın ki, onların tesiri ile doğru yol kaybolur.. Saadet erir, gider..»

Derdi ki:

— «Fakir'e o gerektir ki, hem de yaşadığı halin şartıdır: Alıp verdiği nefeslerden, her nefesini, kibrit-i ahmer'den daha aziz bile..

Durumu böyle kavradıktan sonra, her nefesini yerinde harcaya.. Bir nefesini dahi boşa harcamaya.. Zayi etmeye..»

Derdi ki:

— «Sefer, fakirin dinini dağıtır.. Toplu işlerini karıştırır..»

•

Birgün ona biri geldi.. Evlenmek istiyordu.. Dedi:

— Evlenmek istiyorumı..

Şu cevabı aldı.. Resulullah -aleyhisselâm-:

— «Bir kimse, Allah için evlenirse; kendisine yeter ve kötülüklerden korunur..» buyurmuştur.

Derdi ki:

• «Bir kimse ki, yaptığım işlerden bir fayda alamıyor; sözlerimden hiç anlamaz..»

• «İş, sandığınızdan daha azametlidir.. Vehmettiğinizden daha çetindir..»

• «Bir kardeş ki, dünyada faydalı olamıyor; âhirette hiç olamaz..»

• «Herhangi biriniz, hayır nevinden birşey öğrenirse, onu insanlara öğretmeli ki; semereli ola..»

Derdi ki:

• «Yolumuz, üç şey üzerine bina edilmiştir: İstememek, geri çevirmemek ve yığmamak..»

•

Şu cümlesi de, erenlerin yolunu tutan mürid için.. Şöyle anlatırdı:

— «Mürid için, ikbal açıklığına alâmet odur ki, şeyhi onu terbiyede bir güçlük çekmeye.. Dinlediğini candan dinleye ve duya, itaat ede.. Bilhassa, işareti anlamak işinde..

Ve şeyhi, o müridi ile velilerin yanında iftihar ede.. Mürid, şeyhi ile iftihar ede değil..»

•

Şöyle derdi:

• «Bir fakir, —velî, ya da mürid— nefsine, kendi benliği ile öfkelenmeye kalkarsa, yorulur..

Ama işi mevlâsına teslim ederse, yardım görür.. Bu yardımda, ne kabileye ihtiyaç kalır; ne ehil veya evlâda..»

• «Her gece semadan çeşitli ihsan yağar..

Ama o, uyanık ve ayık olanlara dağıtılır..»

• «Benim için hayır; yalnız, tek başıma kalmaktır.. İsterim ki, o tek kaldığım yerde, hiç kimseyi tanımayayım. Ve beni de kimse tanımasın..»

• «Kim ki, yaratılmışları görür, ve onların nakşını kalbine çıkarır.. Sonra bu hali ile gidip ibadete durursa.. Ancak buna ceza, Allah'ın gözünden düşmek olur..»

• «Bir fakir —velî veya mürid— için şart odur ki, onda insanların ayıplarını görecek bir göz olmaya..

İlk bakışta; Hak erleri çevresinde, nice ayak sesleri duyulurdu ki; onlardan kopup giden yalnız din oldu..»

• «Kim size, şeyh olmak isterse, ona çırak olunuz.. Talebe olunuz.. Şayet o, öpmeniz için, elini uzatırsa, ayağını öpünüz..

Ve bir kimse size ön olmak isterse, bırakın olsun.. Öne geçsin..

• «Siz kuyruk ucunda bir tüy olunuz. Başta olmayınız. Çünkü ilk darbe başa iner..»

Diyor ki:

— «Rabbım bana vaad étti. Ona dünya eti ile gitmeyeyim.. Hatta hiçbir şeye.. (Yani kabre)...»

Hizmetçisi Yakub -rahimehullah- anlatıyor:

— Gerçekten bu cümlesi onun bir kerameti idi.. Ölmeden evvel, bütün etleri eridi.. Vücudunda et diye birşey kalmadı..

Diyor ki:

— «Kul, hallerden birisinde karar kılar ve Allah Taâlâ'nın yakınlık makamına yerleşirse; himmeti yüce olur.. Himmeti yedi semayı yarar... Kendisine yollar açar.. Yer ayağında bir halka kadar ufalır.. Ve Hakk Taâlâ'nın **Sıfatlarından bir sıfat olur..**

Artık bundan sonra onu, hiçbir şey aciz bırakmaz..

Hak Taâlâ! onun rızasına göre razı olur.. Darılması ile de darılır..

Bu sözümüze delil, ilâhî kitapların bazısında geçen şu cümleleridir:

— Ey Âdemoğulları, bana itaat ediniz ki; size itaat edeyim. Ve beni herşeye tercih ediniz ki; sizi yarattıklarıma tercih edeyim..

Benden razı olunuz; ki sizden razı olayım.. Beni seviniz ki; sizi seveyim..

Beni murakabe ediniz ki; sizi murakabe edeyim.

Ve sizi öyle bir hale getireyim ki; bir şeye:

— Ol!.

Diyesiniz, ola..

Ey Âdemoğulları, ben bir kimsenin hasılı olursam, herşey onun hasılatı olur. Bir kimse, beni yitirirse, herşeyi yitirir..»

Kanaatıma göre:

— «Sıfatlardan bir sıfat olur...»

Cümlesi, biraz şerh ister.. Derim ki:

— Hazretin bundan muradı bir başkadır.. İlâhî huylarla bezenmek ve onun güzel sıfatlarını benimsemek manasına gelir.. Meselâ: Hilim, kerem, af ve müsamaha gibi..

Başka türlü mana vermek caiz olmaz. Çünkü, Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarının aynı ile muttasıf olmak, hiç kimse için sahih olamaz..

Sonra bir kudsî hadiste geçen:

— Benimle görür, benimle işitir, benimle konuşur..

Cümleleri de hemen hemen bu anlatmak istediğimiz manaya gelir..

•

Rifâi Hazretlerinin bir başka hali vardı..

Kürsüye çıktığı zaman, ayakta konuşmazdı.. Oturur konuşurdu..

Sonra, konuşmalarını ön saftakiler nasıl işitiyorsa, uzaktakiler de aynı şekilde işitirdi..

Hatta ikamet ettiği, vaazlarını yaptığı **Ümmü Abide** nam kasabanın çevresindeki köylerde dahi aynı şekilde sesi işitilirdi..

Evlerinin damına çıkar; yanlarındaymış gibi, onu dinlerlerdi.. Hem de kelime kelime.. Ne dediğini anlar bir şekilde..

Hatta öyle ki, sağır ve ağır işitenler, **Rifai** Hazretlerinin meclisine geldikleri zaman, Allah Taâlâ, ihsan eder, kulakları açılırdı.. Söylenenleri duyarlardı.. Anlarlardı..

•

Tarikat şeyhleri, hep onun meclisinde toplanırdı.. Her ne hikmetse, yanlarında taş bulundururlardı..

O konuşmaya başlayınca taşları yere serer; dinlerlerdi.. Efendim, **Ahmed'el-Rifai** konuşmayı bitirdikten sonra, taşları koyunlarına koyar giderlerdi..

Arkadaşlarının yanına gidince, ne duydularsa olduğu gibi anlatırlardı..

Rifai Hazretlerinde müşahede edilen bu hal, tıpkı İbrahim Peygamberde vaki olan hal gibidir..

İbrahim -aleyhisselâm- Kâbe'yi bina ettikten sonra:

— Halkı buraya davet et..

Diye, bir vahy almıştı.. İbrahim -aleyhisselâm- şu itirazda bulundu:

— Ya Rabbi, insanların hepsine nasıl duyuracağım?.

Şu emri aldı:

— Ya İbrahim, sana düşen davettir.. Onu ulaştırmak bize düşer.

Bunun üzerine İbrahim -aleyhisselâm- davetini yaptı.. Bütün sulplerden ona icabet sesi geldi.. Uzaklardan ona icabet oldu.. Tıpkı yakınlardan olduğu gibi..

Bu durum da, açıkça anlattığı gibi, daveti duyurmak, Allah Taâlâ'ya ait bir iştir.. Beşerî bir şey olamaz.. Bu gibi şeylere beşerî güç yetmez..

Şöyle derdi:

— «Allah Taâlâ, bir kimseyi Hak erleri makamına çıkarmak dilerse, önce ona, nefsini terbiye vazifesini verir..

Nefsini terbiye etmeyi başardığı ve istikamet sahibi olduğu takdirde, başka bir vazife verir..

Ehlini, ev halkını yola getirme vazifesini yükler.. Onlara iyilik eder ve iyi geçinirse, ona bir başka vazife çıkar..

Komşularını ve mahalle halkını yola getirme vazifesini alır.. Bunlara da iyilik eder ve iyi geçinirse, vazifesi yine değişir..

Bulunduğu beldenin idaresini yüklenir.. Onlarla da iyi geçinir ve iyilikte bulunursa, bütün ülkenin idaresi ona bırakılır.. Bunda da başarı kazandığı, özünü Allah'tan ayırmadığı takdirde, mevkii biraz daha yükselir..

Yerle sema arasındakilerin idaresi tevdi edilir.. Yerle sema arasında o kadar çok mahlûkat vardır ki, adedini yalnız Allah Taâlâ bilir..

Artık bundan sonra yükselmeye başlar.. Bir semadan öbürüne geçer.. Ta **Gavsiyet** mahalline kadar..

Bundan sonra beşeri vasfı silinir.. Hak Taâlâ'nın sıfatlarından biri olur.. Allah Taâlâ'nın gizli kıldıklarına muttali olmaya başlar..

Öyle ki, onun nazarı olmadan, ne bir bitki biter, ne bir yaprak yeşerir..

Bundan sonra, Allah Taâlâ ile kelâm eder.. Ama kelâmın mahiyetini yaratılmışların aklı alamaz..

Çünkü o, uçsuz bucaksız bir denizdir..

Dikkat gerek.. Bir çok kimse, bu denizin sahilinde boğuldu.. Ulemadan, sulehadan pek çoklarının imanı, bu denizin sahilinde gitti..

Diğerleri şöyle dursun..»

•

Birgün oğlu Salihe öğüt veriyor; nasihat ediyordu.. Şöyle dedi:

— «Sana öğrettiğim ilimle amel etmezsen; ben, senin baban değilim.. Sen de benim oğlum değilsin..»

Onun şöyle bir münacaatı vardı:

— «Allahım, sana karşı zelil olduklarını göstermek için, yüzlerini kapına sürenlerden ve utançtan başlarını önlerine eğenlerden eyle.. Alınlarını da secdeye koyanlardan eyle..

Liva-i Mahmud'un sahibi hürmetine... Amin!..»

•

Vücudunda herhangi bir yere, bir sivrisinek konsa, onu uçurmak istemezdi.. Başkasının uçurmasına da imkân vermezdi.. Şöyle derdi:

— «Bırakın.. Hakk'ın ona taksim ettiği miktar kanı içsin..»

•

Güneşte yürüdüğü zaman, üzerine bir çekirge konsa, ve geçip gölgeli bir yerinde dursa, onu hali ile bırakırdı. Uçurmazdı. Taa kendi kendine uçup gidinceye kadar..

Sebebini soranlara da şöyle derdi:

— «O bize gölgelenmeye geldi..»

•

Bir defasında, yanına bir kedi geldi.. Eteğine yattı ve uyudu.

Namaz vakti oldu; kedi uyanmadı.. Onu uyandırmamak için eteğini kesti, namaza gitti..

Dönüşte, kedi kalkmıştı Kestiği parçayı aldı; yerine dikti..

•

Bir uyuz olmuş köpek vardı.. Ümmüabide ehli, onu şehrin dışna çıkarmıştı..

Orada ona bir gölgelik yaptı.. Sonra geldi, şehirden yağ aldı.. Götürüp ona yedirdi.. Su götürüp içirdi.. Bir bezle de yaralı yerlerni siler, temizler, kapatırdı..

İyi olduktan sonra sıcak su bulup getirdi.. Yıkadı, saldı..

Bunları seve seve yapardı.. Çünkü Cenab-ı Hak ona; cümle kırda, kuşa bakma emrini vermişti..

•

Bir müridini bit veya pire öldürürken görse, şöyle derdi:

— «Seni Allah'a götüremem.. Öfkeni bitten, pireden çıkarıyorsun..»

Bir defasında birini duydu.. Şöyle diyordu:

— Allah Taâlâ'nın beş bin ismi var..

Bunu diyene şöyle dedi:

— «Hayır.. öyle değil.. De ki:

— «Allah'ın yarattığı kumlar, yapraklar ve daha başka şeylein sayısı kadar ismi var..»

•

Delilerin ve kötürümlerin yanına giderdi.. Onların elbiselerini yıkar, başlarındaki, sakallarındaki bitleri alır, temizlerdi..

Onlara yemek götürür.. Birlikte oturur, yerdi.. Sonra da dua etmelerini isterdi..

Bir şey diyenlere de şöyle derdi:

— «Bu gibileri ziyaret vaciptir.. Mustahap değil..»

•

Yolu bir gün çocuklar grubuna uğradı.. Her nedense çocuklar bundan korkup kaçtılar..

O da çocukların peşine düştü; şöyle diyordu:

— «Hakkınızı helâl edin.. Sizi korkuttum.. Yine dönün, oyununuza devam edin..»

•

Birgün yine yolda çocuklara rastladı.. Kavga ediyorlardı.. Onları ayırdı ve birine şöyle sordu:

— «Sen kimin oğlusun?.»

Çocuk şu karşılığı verdi..

— Sana lâzım olmayan şeyi n'edeceksin?.

Oradan ayrılıp gitti; fakat hep çocuğun cümlesini tekrar ederekten.. Ve şöyle diyerekten:

— «Oğlum, Allah sana hayır versin.. Bana edep öğrettin..»

•

Kime rastlasa, selâm verirdi.. Ama kim ve ne olursa olsun.. Koyundan kelpe kadar.

Bir köyde veya kasabada birinin hasta olduğunu duysa, onu, gider, ziyaret ederdi.. Sonra, döner gelirdi.. Bu, bir iki gün sürerdi..

Çoğu zaman, yolda durur, âmâları gözetirdi.. Onları görünce hemen gider, ellerinden tutar; gidecekleri yere kadar götürürdü..

Yolda bir ihtiyar görse, hemen elinden tutar, götürürdü.. Orada bulunanlara şöyle derdi:

— «Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

— **Kim, bir ihtiyara** (yani müslüman bir ihtiyara) **ikram ederse, Allah Taâlâ, ihtiyarladığı zaman, ona ikram edecek birini emrine verir.»**

O bir sefere çıksa, dönüşte, Ümmüabîde'ye yaklaşınca; hemen binekten iner ve bir yere bağlardı..

Sonra, önce hazırlıklı olduğu ipini çıkarır; odun toplardı.. Topladıklarını başı üzerine alırdı.. Onu gören müridleri de aynı şeyi yapardı..

Şehre geldikten sonra, o odunları; dullara, çaresizlere, kötürümlere ve hastalara, âmâlara ve ihtiyarlara dağıtırlardı.

Onun, bir kötülüğe, kötülükle karşılık verdiğini gören olmadı.. Daima iyilik ederdi..

Onun hallerini tam anlayabilmek imkânsız.. Bazan öyle bir hal olurdu ki. O anda, Cenab-ı Hakk'ın azamet tecellisine mazhar olurdu..

Birden su kesilirdi.. Gören onu su parçası sanırdı.. Sonra lütf-u ilâhi yetişir, yavaş yavaş donar ve eski halini alırdı..

Sonra şöyle buyururdu:

— «Eğer Allah Taâlâ bana lütfetmeseydi, size dönemezdim..»

Bir defa onu müridlerden bir topluluk karşıladı..

Ona sövdüler, ağızlarına geleni saydılar:

— Ey gözü görmez.. Tek gözlü.. Deccal.. Helâli haram kılan.. Kur'an'ı tebdil eden.. Mülhid.. kelb..

Daha ne sözler..

Bu sözler üzerine efendim **Ahmed'el-Rifaî** başını açtı, yeri öptü ve onlara şöyle dedi:

— «Ey efendilerim, kölenizi bağışlayın.»

Sonra, teker teker ellerini, ayaklarını öpmeye başladı.. Ve şöyle dedi:

— «Benden hoşnud olunuz. Sizin hilminiz, beni bu hale getirdi!...»

Hazretin bu tavrı onları azc içinde bıraktı.. Yapacaklarını, şaşırdılar. En nihayet şöyle demeye mecbur kaldılar:

— Senin gibi bir fakir görmedik; ki, bize böyle tahammül edebilsin.. Ve rengi değişmesin..

Onların bu sözüne de şu cevabı verdi:

— «Olan bir şey yok.. Sadece hayır var.. Onlarda saklı duran sözü söylettik.. Rahata erdirdik..

O sözlere, biz başkalarından daha layıkız.. Bizden başkasına söylenecek olursa, dayanamayabilir.. Çok kere durum budur. Söylesinler de içlerinde kalmasın..»

•

Şeyh İbrahim Büstî, ona bir mektup yollamıştı. Sövüp sayıyordu. Efendim, **Ahmed'el-Rifaî** Hazretleri gelen elçiye şöyle dedi:

— «O getirdiğin mektubu bana oku..»

Elçi okumaya başladı..

— Ey kör, ey deccal, ey bid'atçı, ey erkeklerle kadınları birleştiren.. Hatta.. kelp oğlu kelp.. Dahi diyordu.. Adam mektubu bitirince, efendim, **Ahmed'el-Rifaî** Hazretleri mektubu aldı. Okudu ve:

— «Doğrudur.»

Dedi. Sonra şu duayı yaptı:

— «Allah benden yana ona hayır ihsan eylesin..»

Daha sonra şu şiiri okudu:

Vaktimden gelen şüpheye hiç de aldırmam;
Mühimi, Allah katında şüphesiz olmam..

Sonra o mektubu getirene şöyle bir mektup yazdırdı:

— «Bu, hiçbir şey olmayan Ahmedden, efendim, Şeyh İbrahim Büstî'ye...

Söylediğin sözlere gelince; onun için de derim ki:

— Allah Taâlâ beni dilediği gibi yarattı.. Ve dilediği yere iskân ettirdi.. Senin doğruluğuna, dürüstlüğüne güvenerek istiyorum ki, bana dua edesin. Hakkını helâl edesin ve hilmini eksik etmeyesin...»

Mektup, İbrahim Büsti'ye gelince, aldı, baktı ve yüz üstü yere kapandı.. Sonra çıkıp gitti..

Nereye gittiğini bilen olmadı..

•

Bir defasında, ihvandan biri, hata işlemişti. Diğerleri onu dövmek istiyorlardı..

Bunu haber alır almaz; hemen gitti; o dövülecek adamın elbisesini emanet aldı.. Giydi, gitti onun yerine yattı..

Öbürleri geldiler; dövdüler de dövdüler..

Dövme işi bitince yüzünü onlara açtı..

Bu manzara karşısında onlara baygınlık geldi.. Bu arada onlara şöyle diyordu:

— «Bunda bir şey yok.. Yalnız, bize hayır kazandırdınız.. Sevab aldık.. Ecir aldık..»

Onlar, birbirlerine şöyle demeye başladı:

— Böyle hareket edeceğinize, bu zatta gördüğünüz iyi huylara siz de sahip olunuz.

•

Adına **Hamid** de diyordu..

Birgün arkadaşlarına şöyle konuştu:

— «İçinizden kim ki, bu **Hamid**'de bir ayıp görür; ona bildirsin.»

Aradan bir şahıs kalktı ve şöyle dedi:

— Efendim, sende büyük bir ayıp var..

— «Söyle ey kardeşim; o aybın ne ola ki?..»

O şahıs, şöyle dedi:

— Bizim gibilerin sana mürid olması..

O sohbette bulunan **Fükara**, hep birden ağlamaya başladı.. Hem de hıçkırarak..

Efendim, **Rifai** de onlarla beraber ağlıyordu.. Bir ara ağlamaları dindi, şöyle dedi:

— «Ben size hizmetçiyim.. Ben hepinizden aşağıyım..»

•

Biri vardı.. Sanki işi gücü efendim Hazret-i **Ahmed**'i kötülemekti.. Ümmüabide ve havalisinde gezer; onu inkâr ederdi.. Hiçbir halini kabul etmezdi..

Bu gezdiği yerlerde efendim Hazret-i **Ahmed**'in müridlerinden kimi görse; hemen eline, daha önceden hazırladığı, mektubu tutuştururdu Ve:

— Bunu al, şeyhine götür.. derdi..

Efendim Hazretleri Ahmed'e mektup gelince açar bakardı. İçinde bulduğu da şu olurdu:

— Ey mülhid, ey batıla saplanan, ey zındık..

Ve buna benzer daha nice cümleler.. Hem hepsi de kabih.. Kötü.

Efendim Rifai Hazretleri mektubu okuduktan sonra getirene şöyle dedi:

— «Bu mektubu sana veren doğru söylemiş.»

Daha sonra bir miktar para verdi ve şöyle dedi:

— «Allah bizden yana, sana hayır versin.. Sen sevap alınmasına bir sebep oldun..»

O şahıs uzun zaman, bu yaramaz vazifeyi yaptı; gittiği yerde efendim Hazretleri Ahmed'i kötüledi durdu.. Ne var ki, bir netice de alamıyordu..

Aciz kaldı. Efendim Hazretleri Ahmed'in ona karşı takib ettiği hareket onu içten, iyiden iyi ezmeye başladı.

Sonunda dayanamadı, efendim Hazretlerinin yolunu tuttu...

Ümmüabide'ye yaklaşınca, başını açtı; örtüsünü çıkardı. Boynuna bağladı bir yular yaptı..

Sonra bir adam kiraladı.. Onu yularından tuttu; çekti..

Taa, efendim Hazretleri Ahmed'in yanına varıncaya kadar..

Efendim Hazretleri onu bu halde görüp:

— «Kardeşim, seni bu hale getiren ne oldu?..» deyince, adam:

— Yaptığım; dedi..

Bunun üzerine efendim Hazretleri Ahmed buyurdu:

— «Ey kardeşim, yaptığın sadece bir hayırdır..»

Sonra efendim Hazretlerinden eman diledi.. Affını istedi. Efendim Hazretleri de onu affetti.. Ve müridlerinden biri oldu.. Taa ölünceye kadar..

•

Derdi ki:

• «Namaza kalktığım zaman, sanırım ki, Cenab-ı Hakk'ın kahır kılıcı yüzüme çarpıyor..»

• «Hiçbir kulda, gönül safası başlamaz.. Taa, içinde habaset namına bir şey kalmayıncaya kadar.. Ama hiç kimseye karşı.. Ne düşmana, ne de dosta karşı.. Hatta Allah'ın yarattığı şeylerin hiçbirine karşı..»

İşte bundan sonradır ki, inlerinde vahşilerle ülfet edersin.. Yuvalarındaki kuşlarla arkadaş olursun..

Onların hiçbiri, senden nefret etmez; kaçmaz..

Sana (Ha) ve (Mim)'in sırrı izah edilir.. Özünde onların manası gözükür..»

•

Talebelerinden biri ona şöyle dedi:

— Sen **Kutub**'sun..

— «Şeyhini **Kutub**'luktan tenzih et..»

Deyince adam devam etti:

— O halde sen **Gavs**'sın..

Bu sefer de şu cevabı verdi:

— «Şeyhini, **Gavs**'likten de tenzih et..»

Hazretin:

— «Şeyhini **Kutub**'luktan tenzih et..»

— «Şeyhini **Gavs**'likten tenzih et..»

Şeklinde buyurduğu cümlelerden, bu makamları kabul etmediği veya küçük gördüğü, şeklinde bir mana çıkmaz.. Kanaatıma göre, bu ona bir delildir ki: O, bütün makamları, ve etvarı aşmıştır.. Çünkü kutbiyet ve gavsiyet malum bir makamdır..

Bir kimse Allah ile ve Allah'ın olunca, onun için malum bir makam olamaz.. İsterse, her bir makamda, onun için bir makam olsun..»

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

•

Devamlı hizmetini gören Yakub -rahımehullah- anlatıyor:

— Efendim Hazretleri **Ahmed** hasta oldu.. Artık ölüm döşeğindeydi.. Bunu anladım ve şöyle dedim:

— Bu defa **Arus** (1) göründü..

— «Evet, öyle olacak..»

Buyurdu.. Hikmetini sordum; devam etti:

— «Birtakım işler cereyan etti.. Biz onları ruhlarla satın aldık.»

Sonra, o işlerin ne olduğunu izah etti:

— «Halkla büyük bir belâ geliyordu.. Ben onu, onlardan kalan ömrümle satın aldım.. Kendimi verdim..»

Bundan sonra yüzünü yere sürmeye başladı.. Kaldırdığı zaman, yüzü ve sakalı toprak olmuştu.. Ağlıyor ve:

— «Af.. af..

Allahım, bu halka gelecek belâ için beni tavan yap.. Gelen belâ üzerime gelsin..»

•

(1) ARUS: Düğün mânâsına alınabilir.. Yâni ölüm.. Çünkü onlara göre ölüm bir düğün'dür..

Hazret-i Şeyhin hastalığı içtendi.. İçi erir, giderdi.. Allah ne verdiyse, dışarı çıkardı..

Bu hastalık bir ay kadar devam etti..

Yirmi gün olmuştu ki, ne bir şey yemiş, ne de içmişti; biri sordu:

— Yirmi gündür; ne birşey yedin.. Ne de içtin.. Ya bu gelen nereden geliyor?.

Şu cevabı verdi:

— «Bu gelen ettir.. O çıkıyor.. Artık et kalmadı.. Yalnız ilik kaldı. O da bugün çıkacak. Yarın Allah Taâlâ'ya gideceğiz.»

Dediği gibi oldu.. İki veya üç defa beyaz bir şeyler çıktı.. Sonra kesildi..

Ve vefat etti...

Perşembe günüydü.. Öğlen namazı olmuştu..

Cemaziyelevvelin on ikisi idi.. Hicrî yıl, 570 —Milâdî yıl, 1077— olmuştu..

O gün yevm i meşhud idi.

Son kelimesi şu olmuştu:

— «Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur.. Ve şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın resulüdür..»

Yahya Buharî'nin kurbuna defnedildi..

Şafii mezhebine tabi idi..

Şeyh Ebu İshak Şirazî'nin **Tenbih** adlı kitabını okudu..

Hiçbir mecliste başa geçip oturmadı.. Hatta bir seccade üzerine oturduğu da hiç görülmedi..

Bu halleri onun tavazu alâmeti idi..

Pek az konuşurdu.. Derdi ki:

— «Ben sükût emri aldım..»

Allah ondan razı olsun..

●

267. ALİ b. HİYTİ

Allah ondan razı olsun..

Irak'ta bulunan meşayihin büyüklerinden biriydi. Orada yaşayan ârîflerin de gözbebeği..

•

(1) HİYT bir şehirdir.. Fıratın yukarı kıyısına düşer.. Enbar'ın üzerindedir.. Abdullah b. Mübarek'in -r.a.- kabri oradadır.. Orada, zift ve neft kaynağı vardır. Kâdisiye ile arası sekiz fersahtır.. Enbar'la arasında onbir fersah vardır. Oraya Hiyt denmesi, biraz kuytu olmasındandır..

Kutbiyet-i Uzma künyesi verilenlerden biriydi..

Yanında bulunan iki hırka vardı.. Biri takye, biri de cübbe..

Bunlar, elden ele dolaşarak kendisine geliyordu..

Bunları, Hazret-i Ebubekir -radıyallahu anh-, Ebubekir b. Hevvar'a uykuda giydirmişti. Uyanınca, ayıkta giymiş gibi buldu..

İbn Hevvar, onu Şenbeki'ye emanet etti..

Şenbeki, Tac'ül-arifin, namıyla maruf, Eb'ül Vefa'ya verdi..

Tac'ül-arifin, Şeyh **Ali** b. **Hiyti**'ye bıraktı.. Şimdi menkıbesini yazacağımız zata..

Ali b. **Hiytî** ise, Ali b. İdris'e verdi.. Bu kimse emanet edemeden kayboldu..

N'olduğu ve kime gittiği bilinemedi..

•

Seksen sene yaşadı..

Halvethanesi, bir uzlet köşesi yoktu.. Müridleri arasında yatar kalkardı..

Çünkü Cenâb-ı Hakk ona verdiklerini vehbî olarak vermişti. Çalışma ile değil..

•

Onu, **Sultan'ül - Evliya, Abdülkadir Geylânî** Hazretlerin'den dinleyelim:

— Âlem-i gayb'de ve âlem-i şehadette Bağdad'a giren evliyanın hemen hepsi, ziyafetimize kondu..

Bize gelince, **Ali** b. **Hiyti**'nin ziyafetindeyiz..

Geylânî Hazretleri anlatmaya devam ediyor:

— **Ali** b. **Hiytî**, henüz yedi yaşındaydı.. Kalbine bir pencere açıldı...

Böylece gayb âlemlerinden haber verirdi.. Kendisinden harika kerametler zuhur ederdi..

Ulema O'nun üstünlüğünü kabulde müttefikti.. Hem onun yüksek mansıbını kabul ederlerdi..

O, bir konuşmasında şöyle anlatmıştı:

— «Şeriat teklif yolu ile gelmiştir.. Hakikat ise; tarifle, yani irfan yolu ile elde edilir..

Şeriat, hakikatle teyid edilmiştir.. Hakikat ise, şeriatla kayıtlıdır..

Şeriat, Allah için yapılan işlerin vücududur.. Peygamberlerin delâletiyle gelen ilimlerin şartlarını edadır..

Hakikat, Allah Taâlâ için olan hallerin müşahedesidir.. Ondan

gelecek hükme teslimdir... Ama bu teslim, takdirî bir teslimdir.. Arada vasıta yoktur..»

•

Derdi ki:

• «Bir kimsede temyiz, yani seçme kabiliyeti baki kaldıkça, teklifin yüzü ona dönüktür..»

• «Halin sıhhatına delil odur ki, sahibine galebe çaldığı zaman mahfuz olur.. Yani ilâhî emirlerin dışına çıkamaz... Tıpkı o halin sahibi ayık zamanlarında emirleri yerine getirdiği gibi..»

•

• «Haller, şimşekler gibidir.. O kendiliğinden olmayınca, celbetmek mümkün değildir..

Keza o hasıl olunca, devam ettirmek ve tutmak kabil olmaz..

Şu kadar ki, bazı haller gıda halini almıştır..

Hak Taâlâ onunla dilediğini terbiye eder.. O zaman hal ona bir dayanak ve yer olur..»

• «Hak Taâlâ; halkın, fehim yoluyla elde ettiği idrâkin, ilimleri ile elde ettikleri ihata kudretinin, marifet duyguları ile kavuştukları her şeyin ötesindedir..»

• «Bir kimseye bir keşif vaki olunca; ona bağlanış derecesi, manevî kuvvetine ve zaafına göredir..»

• «Bir kimseye hakikatın penceresi mi açılıyor?.. Ya da Hakk"ı müşahede mi hasıl oluyor?. Yoksa Hakk'ın varlığı ile, müşahede yerleri mi kapanıyor, cem âlemi gözesinde eriyor mu?..

Yoksa, Hakk'ın zatından gayrını göremiyor mu?.. Acaba, his âleminde de mi Hakk'ı müşahede hissi yok?..

Belki de, Hakk'ın, hak tecellisinde mahve yönelmiştir..

Bulunduğu âlemde, hakikatın sultanı onu perişan etmiş olabilir..

Hak Taâlâ'nın celâl sıfatı onu tecellisi altına da almış olabilir.. Ki, bu tecelliler, tabircinin tabir ettiği şeyin son haddi olabilir.. İşaretçinin, ötelere doğru işaret ettiği şey de olabilir..

Ne olursa olsun ve insan, bu hallerin hangisinde bulunursa, bulunsun: O, Hak Taâlâ'dan kendisine gelen bir nasiptir.. Ve Hak tarafından bir müşahede halidir..

Şunu da unutmamalı ki, halka zâhir olan ne olursa olsun; bir halk olmaları dolayısı ile onlara lâyık olan zâhir olur..

Vasfı halk olan ne varsa; ona, haller, tabiri kullanılır..

Haller, marifet ehli kimselerin vasfıdır..

Kullara açılan tek yol vardır.. O da haller âlemi..

Hallerin tesirinden kurtulmak ve onlardan temizlenmek de, ayrıca haller cümlesindendir..

Tevhid hali bunların dışındadır.. Ona marifet duyguları erişemez..

•

Şiiri de severdi. Şu beytleri çok zaman okurdu:

Yürüdükçe çok isterim; bitmesin hiç seferim;
Ya huzuruna varayım yahut O'nda biteyim..
Onu göremiyorum, halbuki düşmedi hiç gözümden;
İçimdedir, ne var ki, ömrüme hiç görmedim..
N'olurdu, göreydim O'nu tek kendimden olaydım;
Hatta kalbimden, gözümden, kulağımdan olaydım..

•

Daha ziyade Rezîran'da kaldı.. Rezîran Bağdad'a bağlıdır..
Ölünceye kadar oradan ayrılmadı..
Hicretin, 564. —Milâdî, 1168.— yılında vefat etti..
Yaşı yüz yirmiyi aşmıştı..
Rezîran'a defnedildi.. Kabri orada bellidir.. Ziyarete açıktır..
Allah ondan razı olsun..

●

268. ABDÜRRAHMAN TAĞSUNCÎ

Allah ondan razı olsun..

Bu zat da şeyh.. Hem de ırak'ın büyük şeyhlerinden..

Ârîflerin ileri gelenlerinden.. Mukarrebun'un, yani Hakk'a yakın zatların önde geleni..

Pek beğenilen hallerin sahibi.. Kerametleri açıktı.. Nüfuzlu bir zattı. Tasarruf sahibi idi..

Kendisini şöyle anlatırdı:

— «Ben, evliya arasında turna kuşu gibiyim.. Onun boynu kuşlar arasında nasıl uzunsa, benim de evliya arasında şanım yücedir..»

Tağsunç; onun mekân tuttuğu bir beldeydi.. Orada; şeriat ve hakikat üzerine kelâm ederdi..

Yüksekçe bir kürsüsü vardı.. Oraya çıkar, konuşurdu..

Meclisi, ulema ve meşayihle dolup taşardı..

Âlimlere has elbise giyerdi..

Katıra binerdi..

Bir defasında şöyle demişti: ki, murakabe'yi anlatıyordu:

— «Murakabe'nin esas manası odur ki, Hak Hak'la murakabe edile.. Ve Mustafa -sallallahu aleyhi ve sellem- mutabaat edilen var-

lık ola.. Ona, sözünde, işinde ve huylarında uyula.. Hele edeplerde..

Aziz ve celil olan Allah Taâlâ; ashabına ve gözdelerine şu emri verdi:

Hallerinin hiçbiri ile, nefislerine dayanmayalar.. Hatta başkalarına da.

Her hal ve kârda, Cenâb-ı Hakk'ı murakabe edeler ve isteyeler:. Bulundukları halde, kendilerine riayet nasib eylesin..

Murakabe, yakınlığı iktiza eder..

Allah Taâlâ kalbleri kendisine yaklaştırmıştır.. Neyle bilir misiniz, ona verdiği yakınlık nimeti ile..

Allah Taâlâ, kullarının kalbindeki, yakınlığı ile, kullarına tam yakınlık nasib eder ve kurbiyet tecellisini ihsan eyler..

Durum bu olunca bak; O'na yakınlık duygun ne kadarsa, O'nun sana yakınlığı o kadardır..

Yakınlık hali, mahabbet halini getirir.. Bu hal, Cenâb-ı Hakk'ın kalbe nazar etmesinden doğar..

Bu nazar onun, celâl, azamet, ilim ve kudreti cihetinden gelecektir.

Onun mahabbet denizinden bir bardak olsun; içene mübarek olsun.

Ona münacaat edip de biraz olsun, tad alana saadetler dilerim.

Bu haller onu sarınca; kalbi, Hakk'ın aşkı ve şevki ile dolar..

Şevkle O'na uçar.. Aşkla O'na koşar.. İştiyak kanatlarını takar, O'na uçar..

O'na niçin uçmasın; ki ona O'ndan gayrı bir sığınak, O'ndan başka bir ülfet verecek varlık yoktur..

Bu hali bulan kimse, artık bir mahabbet ehlidir; sevendir..

Mahabbeti görmeyi bıraktı; mahbûba gitti.. Ama nasıl: Mahabbet ilminden geçmekle..

Zaten arada, fazla bir fark olmadı ki, Kendisi henüz mahabbet ilminden geçmekle..

İş bu dereceyi bulmakta.. Mahabbet ehli, bu dereceyi bulduktan sonra, katıksız bir seven olur..

Mahabbet, zikri icab ettirir.. Bundandır ki, seven daima Rabbını anar..

Bu zikrin devamı halinde, nefsine halel gelir..

Bundan sonra ona ağır basan, Rabbının zikri olur.. Nefsini unutmuşa benzer..

Bundan sonra, kendinden de geçer.. Nefsinden de.. Hem de tamamen..

Çünkü, Rabbından zikri onu istilâ etmiştir.. Hem de bütün hisleri ile..

Derler ki: Zikrettiği varlığın derecesine çıktı..

Derler ki: Nefsinden fena buldu..

Derler ki: Rabbında fena halini buldu..

Derler ki: Fena, halinden de, fena buldu.. Yani:

— Onu zikirle, gafleti eridi.. Rabbının zikri onu sardı; nefsinden geçti..

Artık bundan sonra onun gayrını müşahede edemez.. Müşahede ettiği şeylerden de geçer.. Nefsini unutur.. Cümle varlığından geçer.. Mahve varır.. Tümden fena bulur..

Onda bu hal devam ettikçe bir temyiz, yani seçme yapamaz..

İhlâs, sadakat gibi şeyleri aramaz olur.. Çünkü her hali ihlâs ve sadakattır..

Burası cem'ül-cem.. Yani, beraberlik âlemidir... Ve.. Öz varlığın merkezidir.. kaynağıdır.. menbaıdır..

Bu, o âlemdir ki, varidatı temyiz ve teklif yolundan gelir.. Temyiz ve teklif, bu yüce âlemin perdesidir.. Bu yüce hallerin elbet, kem gözlerden perdelenmesi gerek.. Ta ki, şeriatın hakkı korunmuş ola..

Bu yolda tehlikeler pek çoktur.. Esirgenen odur ki, şeriatın ahkâmını edaya döne..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse dünya talebine dalarsa; zillete müptelâ olur..

Her kim ki, nefsinin ayıplarını görmekten yana kör olur; azar ve kudurur..

Herkim, boş ve batıl şeylerle süslenir ve bezenirse, o da mağrur ve aldanmış bir kimsedir..»

•

Şöyle derdi:

• «İlimlerin en faydalısı odur ki, kulluk ahkâmına dair ola...

İlimlerin en yücesi de odur ki, tevhide ait ola..»

• «Vacibler ve sünnetler eda edildikten sonra, bir köşeye çekilip sessiz sedasız oturmak zararlı olmaz.

İçinde kibir kokusu olduktan sonra, ne iyi bir iş netice verir, ne tahsil edilen ilim bir semere..»

Şu cümlesi de teslimiyet üstüne:

— «Seni bir yere ikame ederse; sebat et.. Nefsine uyup oradan kalkar gidersen, derecen düşer..»

Irak'ta bir beide olan **Tağsunc**'u mesken tuttu.. Ve orada vefat etti. Hayli yaşlanmıştı..

Kabri orada bellidir.. Ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun..

●

269. BEKA b. BATÛ

Allah ondan razı olsun..

Irak'ın gözde meşayihinden..

Sıddikun zümresinin büyüklerinden..

Pek güzel hallerin sahibi.. Makamları pek yüce.. Açık ve belli kerametleri vardı.

Şeyh Abdulkadir Geylânî Hazretleri bu zatı hep över ve şöyle buyururdu:

— Meşayihin, diğer hepsine verilen, ölçü ile verildi.. Ama **Şeyh Beka** bundan müstesna.. Ona verilenin sayısı, hesabı yoktur..

Nehr-i Melik ve havalisinde; manevî hallere dair bilgi ve sadir olan varidatın keşfi bu zata vergiydi..

Ulemadan ve sulehadan pek çoğu onun talebesiydi.

Uzak illerden ziyaretine gelenler çok olurdu.. Ona adaklar adanırdı..

Fakr halinin tam manası ona göre şuydu:

— «**Fakr** odur ki, kalben bütün dış bağlar koparıla.. Hak Teâlâ ile müstakil kalına..

Fakr halinin vasıflarından biri odur ki; özünde mülk duygusu siline.. Çünkü, o duygu birçok meşguliyet çıkarır; birçok yoldan alıcı şeyler peydahlar.. Hangi kalbin sahibi o maddî ve fanî mülklere bağlanırsa, olacağı budur..

Mülklerden tecerrüdün nişanı odur ki; hiçbir halde kulda bir değişiklik olmaya..

Sebeplerin varlığı, ya da yokluğu ona değişiklik vermeye.. Zayıf zamanda böyle.. Kavi zamanda böyle.. Sukûn halinde yine böyle.. Hatta, ayrılma zamanında da böyle..

Hatta öyle olacak ki, hiçbir tehlikeli hal, ona tesir etmeyecek.

İş böyle olduktan sonra, onu sebeplerin inceliği esir edemez..

Sebeplerin varlığı onu şımartmaz.. Yokluğu harekete getirmez..

Onun hali böyle olunca; sahib olduğu bir mülk varsa, yok gibi olur..

Şayet sahib olduğu bir mülk yoksa, hali dünyaya sahipmiş hissini verir.

Böylesi bir Fakr haline sahib olan ne dünyada kendisi için bir makam görür, ne de âhirette..

Haline bakar, birşey görmeyen ve birşey talebetmeyen kimseye benzetir.

Birşey taleb etmeyen ve bir temennide bulunmayana benzetir.

Daima Rabbı ile meşguldür.

Ayakta durur; fakat birşey istemeyerekten..

Red onu düşürmez.

Birşeyin kabulü, onu ayağa kaldırmaz.

Sonra.. Takib ettiği yolun, diğerlerine nazaran en faziletli yol olduğuna dair bir itikadı da yoktur.

Böylesine bir Fakr haline sahib olan, yüksek bir duraktadır.

İş; o durakta, pek çok incelik muhafaza eder.

Kul, Rabbına vasıl olamaz.. Taa, bu sayılan vasıfların hakikatına erinceye kadar..

Kulun Rabbına vuslatı, bu makama varması ile başlar..»

Derdi ki:

— «Fakr, ondan başka herşeyden mustağni olanın vasfıdır.

Fakr haline arayanın Fakr'ı tam olmaz; taa Fakr hâlini görmekten geçinceye kadar..»

Şu da bir başka cümlesi:

— «İnsanlardan yana ol; nefsinden insaf iste..

En yüksek derecelerden birini mi istiyorsun?.. O halde, senden alt kimsenin verdiği nasihatı kabullen..»

Derdi ki:

• «Özünde bir kimseyi kötülükten çeken bir duygu yoksa, onun kalbi viranedir..»

• «Bir kimse nefsini alt etmek için, Allah'tan yardım talebinde bulunmazsa, nefsi onu yener..»

• «Bir kimse ki, bidayet ehlinin edebi ile, bu yola girerken elenmez.. Ya, son haddi bulanların makamına nasıl yükselir..»

O zamanın fakihlerinden üç kişi ziyaretine geldi:

Yatsı namazını ona uyup kıldılar..

Kıraatını pek beğenmediler; arzu ettikleri gibi okuyamamıştı..

Onun için iyi düşünmediler.. Misafiri oldular ve o gece tekkesinde uyudular..

Üçü de cünüp oldu o gece..

Kalktılar; tekkenin karşısındaki nehre gusletmeye gittiler.

Tam yıkanacakları sırada baktılar ki, koca yapılı bir arslan.. Geldi; elbiselerinin üstüne yattı..

Çok soğuk bir geceydi.. Bir yere gidecek halleri de yoktu..

Donmalarına ramak kalmıştı ki, **Şeyh Beka** tekkeden dışarı çıktı.. Arslan hemen ona koştu; ayaklarına yüz sürmeye başladı..

Onlar bu hali görünce, hatalarını anladılar.. Allah'tan bağış talebinde bulundular.. Ve yaptıkları hatadan döndüler..

•

Daha ziyade Nanbüs'te kaldı. Nanbüs, Nehr-i Melik'in karyelerinden biriydi..

Orada vefat etti.. Sene, Hicretin, 553. —Milâdî, 1158.— yılına yaklaşmıştı..

Kabri orada bellidir ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun..

●

270. EBU SAİD-İ KALEVRÎ

Allah ondan razı olsun..

Büyük, ârif zatlar arasında ismi geçer..

İşin hakikatını, özünü bulmuş zatlardan biri..

Sadık nefeslerin sahibi.. Harika işlerin mazharı idi..

Keramet ve marifet halleri onda topluydu..

Bulunduğu yerin ve çevre beldelerin müftüsü olmuştu..

İkamet ettiği Kalevriye'de şeriat ve hakikat ilimlerinden konuşurdu..

Yüksekçe bir kürsüsü vardı, va'zlarını oraya çıkar yapardı..

Diğer yerlerden akın akın halk ziyaretine gelirdi..

Derdi ki:

— «**Fakir**'in —velî'nin— bir şartı odur ki: Hiçbir şeye sahip çıkmaya.. Ve ona, herhangi birşey sahip olmaya..

Kalbini cümle kirden temiz kıla.. Ve kalben, herkesle hoş ola.

Ve kendisi için, tercih ve bol bol dağıtma yollarını tuta.»

Tasavvufun bir manasını şöyle anlatırdı:

— «**Tasavvuf** odur ki, Hakk'tan gayrı cümle eşyadan teberri edile.. Yani, geri durula.. Beri oluna..

Tıpkı İbrahim -aleyhisselâm- Peygamberin dediği gibi.. O, şöyle demişti:

— Onların hepsi bana düşman. Yalnız Âlemlerin Rabbı, müstesna..»

Şu da bir başka cümlesi:

— «Sofi kemâle ermez.. Ta, vecid perdelerini gerip, halktan perdeleninceye kadar..»

Şu cümlesi de tevhid halinin bir başka manada güzel bir şerhi:

— «Tevhid, gözün ekvandan yumulmasıdır.. Ama, onu yapan ve yaratan müşahede edilmek suretiyle..»

Şu da bir ârif kişiyi tarifi:

— «Ârif aslında bir teklik içindedir.. Ne onu kimse kabul eder.. Ne de o kimseyi..»

Hızır nebî, bu zata çoğu defa gelir, giderdi..

Daha ziyade Kalevriye'de ikamet etti..

Burası Bağdad'a yakındır.. Ve Nehr-i Melik'in karyelerinden biridir..

Orada vefat etti.. Yıl, Hicrî, 557'ye —Milâdî, 1161.— yıla yaklaşmıştı..

Kabri orada bellidir.. Ziyarete açıktır..

Ulema kisvesi giyerdi.. Sarık da sarardı.. Bineği de katırdı..

•

Bir defasında, müridleri ile birlikte, yemeğe dâvet edildi... Hep birlikte gittiler.. Müridlerin yemesine mani oldu; ama kendisi yedi..

O anda bu işin manasını anlayan olmadı.. Kimse sormaya da cesaret edemedi:

Kendisi anlattı:

— «Sizin, o yemekten yemenize niçin mani oldum; bilir misiniz?. Çünkü o haramdı..»

Dedikten sonra burnundan bir nefes verdi.. Dışarı, kara bulut gibi büyük bir duman çıktı.. Şekli bir direk gibiydi..

Boşluğa doğru uzandı.. Taa gözden kayboluncaya kadar; çıktı..

Daha sonra, tıpkı evvelki gibi birşey daha çıktı.. Ama bu ateşe benziyordu..

Ó da gözden kayboluncaya kadar hava boşluğuna doğru çıktı..

Bunu, orada hazır olanlar hep seyrettiler..

Bu işler olup bittikten sonra şöyle buyurdu:

— «İşte bu gördükleriniz, sizin namınıza yediğim yemektir..»

Allah ondan razı olsun..

●

271. MATAR'ÜL - BÂZERÂNÎ

Allah ondan razı olsun..

Şeyh.. Hem de Irak'ta yetişen, pek ileri meşayih arasında..

Büyük irfan sahipleri, bu zatı kendilerine efendi kabul etmişti..

Ulema, onun yüce şanına ittifak halinde idi.. Allah hepsinden de razı olsun..

Zühdü, mehabeti üzerine, hiç kimsenin bir diyeceği yoktu..

Tac'ül-ârifin, Ebülvefa bu zatın şeyhi idi..

Ebülvefa bu zat için şöyle derdi:

— Şeyh **Matar** hâlimin ve malımın varisidir..

Bu zat, Ebülvefa'nın gözde hizmetçileri arasındaydı..

Bu zatın çoğu hali, dalgınlık ve bir sekir içinde geçerdi..

•

Şöyle derdi:

— «Nefislerin lezzeti, bir ismi de Kuddûs olan Allah Taâlâ'ya münacaattadır..

Kalblerin lezzetine gelince, onun da üns ve ülfet oluklarından akan feyizli sesler olduğunu söyleyebiliriz..

O ünsün çalgısı, kuds köşklerinde çalınır.. Hem de tevhid ilâhileri ile...

Bu köşkün kurulduğu yer, temcid bahçeleridir..

Orada manalar dile gelir..

Orada bulunun iki telli çalgıların sesi, yalnız erbabına duyulur.. Onlar bu ses sayesinde, coşup uçmaya başlarlar.. O sesler, hınları uçurur.. Uçurur; uçurur.. Taa, güçlü padişahın katına vardırıncaya kadar..»

Şöyle derdi:

— «Ruhlar da mahabbet şarabı içerler.. Ulvî tadlarını böyle alırlar..

Yerleri, vuslat âlemindeki halvetgâhdır..

Oturdukları sergi, müşahede halidir..

Onlar bu âlem-i kevn içinde susuzdurlar..

Şu katidir ki, büründükleri nur, izzet nurudur..

Sonra, onların bir zevki daha var: Tevhid kalemi ile yazılan, vücud zerreleri nesematının yazılı yapraklarını sayfa sayfa okurlar..

Orda daha ziyade şu cümleyi okurlar:

— Öyle değil... Eibette o Allah, azizdir; hakimdir..

Sırların lezzeti de, daimî hayat nesimini mütalaadır.. Kalbin gizli yolları ile, hakiki gayb âlemine yol almaktır..

Erişemedikleri diğer sırları da, efkâr gözleri ile muayenedir

Akılların lezzeti ise, bu gözlerden kapalı melekût esrarını mülâhazadır..

Onu mülâhazada fikirleri kuşatan sırlar, ona vasıta olmaktalır..

Kalbler, hakikî gaybler âlemini gördükten sonra, sırlar âleminin şahidleri de kendisine arkadaş olur..

Bundan sonradır ki; iç âlem, fikir denizlerine doğru ilerler. Hattâ karışır bile..

Kapalı âlemden gelen tecelli ile, nefis de itminan derecesini bulur..

Her ne zaman ki, gayb âleminin; muhkem sanat abidesi ve modelsiz yaratıcılık delilleri buraya uzasa, hemen akıl yönünden bir heybet ve fikir hali ona mukabele eder.. Ve ona karşı kalbden bir ibret nazarı peyda olur..

Bundan alacağı ibret nazarı sonunda, ayrıca diğer şahid ve delillerin yardımı ile temizliğini bulursa, himmet onu yükseltir.. Fikir onu inceltir..

Kalbin, bu hali bulmasına hiçbir engel çıkmaz artık.

Fikir, kulu Hakk'a vardıran bir yoldur.. Sadakat haline götüren bir delildir..

Fikir asıldır.. Semeresi marifettir. Marifet öyle bir meyvedir ki.. Tadı amelle alınır.. Lezzeti ihlâsla gelir..

İhlâs ulvi bir lezzettir ki, sonu esas ve öz nimette biter..

Asıl mesele bu nimeti bulmaktadır.. O bulununca herşey bulunmuş olur..

O nimet için bir bitme ve tükenme yoktur..»

•

Bir başka sohbetinde de şöyle anlattı:

— «Akıl elleri, nefis dağlarına tırmanmaktadır.. Halbuki nefis aklın emrindedir..

Çünkü akıl, yardımcılarını ilâhî nurlardan alır..

Hikmet akıldan südur eder..

Çünkü akıl, ilimlerin reisidir.. Adaletin ölçüsüdür.. İmanın dilidir.. Beyanın kaynağıdır.. Ruhların bahçesidir.. Bu kalıpların nurudur.. Hakikatların tartısıdır..

Korkup kaçanlar akılla yola gelir..

O, arzulu kimselerin çekip götürenidir..

Ve nihayet akıl, müştakların, daima temenni ettiği bir ilâhî ihsandır.»

•

Derdi ki:

— «Hikmet, Hakk'ın isabetini uygun bulduğu yere konar..

O bir kalbe girdi mi, aşk ve sevgi menbalarını buldurur.. Kalb

lerin paslarını giderir.. Parlatır.. İçte saklı ayıpları öldürür.. Yok eder..»

•

Bu zat, kürt soyundandı.. Lahf'e mensup karyelerinden biri olan, **Bazar**'da ikamet etti..

Burası Irak'a bağlı bir bölgedir.. Orada vefat etti.. Kabri bellidir.. Ziyarete açıktır..

Allah ondan razı olsun..

●

272 MACİD'ÜL - KÜRDİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi: **Ebu Muhammed**..

Irak ehlinin gözde meşayihinden biri..

Sanki, o devirde yaşayan mukarrebun zümresinin kalbi idi.

Ve muhakkık zatların da imamı..

O devirde yaşayan cümle meşayih, ona tazim ve saygıda müttefikti..

Bir defasında şöyle konuştu:

— «Müştak kulların kalbi, aziz ve celil olan Allah'ın nuru ile parlar..

Orada iştiyak hali harekete geldiği zaman; yerle sema boşluğu nurla dolar..

Allah Taâlâ, o müştak kulları över ve meleklerine şöye buyurur:

— Sizi şahit tutuyorum.. Ben onlara daha müştakım..»

Bir defa şöyle konuştu:

— «Bir kimse, Rabbına iştiyak duyarsa, ünsiyet bulur.. Ünsiyet bulunca hafifler.. Hafifleyince de yakınlığa erer.. Yakınlığı bulan da; artık, bulduğu o yakınlık âleminde yürümeye başlar.. Bu yürüyüş onu artık gözü kara kılar.. Ve nihayet uçar.. Artık gözü aydın olur.. Neyle bilir misiniz? Hak yakınlığını bulmakla..»

•

Bir başka cümlesi de şöyledir:

— «Zahid kişi, derdine sabır yolu ile çare arar..

Müştak ise, şükre devam eder..

Vuslatı bulan da velâyet iledir..»

•

Şevk halini şöyle anlatırdı:

— «Şevk, içte yanan bir alevdir.... Ahbabın kalbinde daima parlar.. Hiç sönmez.. Taa, Hakk'a, likâ-i ilâhi'ye varıncaya ve ona nazar edinceye kadar»

•

Derdi ki:

— «Heybet ateşi kalbleri yakar..
Mahabbet ateşi, ruhları kavurur..
Şevk ateşi, nefisleri eritir; bitirir..»

Şöyle derdi:

— «Sükût: Hiç yorgunluğu olmayan bir ibadettir..
Sükût: Zahirde süs takmadan da bir ziynettir..
Sükût: Bir saltanat sahibi olmadan, insana vergi bir heybet halidir..
Sükût: Suru örülmemiş bir hisardır..
Sükût: Yazanlara bir rahattır..
Sükût: İnsanı özür dilemekten müstağni kılar..»

•

Şu cümle de onun:

— «Allah korkusu, ilim yönünden insana yeterlidir.. Cehalet olarak insana (yeter ki, nefsini beğenmiş ola..
Yani ucüp sahibi ola..
Ucbün getireceği fazilet (!) odur ki, sahibi ahmak ola.. Kendisine nefsinin ayıplarını perdeleye.. Bir türlü nefsini perdelemesini beceremeye..»

•

Şöyle derdi:

— «Allah Taâlâ, acaibattan her ne ki yarattı.. İllâ onun bir suretini, âdemoğluna nakşetti..
Ve her nezaman ki, bir garip iş icad etti; illâ onu âdemoğluna musallat eyledi..
Ve her nezaman ortaya bir sır çıkardıysa, illâ onun bilgi anahtarını âdemoğluna verdi..
İnsan, âlemin muhtasar bir suretidir..»

Şöyle derdi:

— «Sekr, hasseten mahabbet ehlinin makamıdır..
Fena hali gözleri onu kabul etmez..
İlim dereceleri ona yetişemez..»

Sekrin üç alâmeti vardır:

a) Siva ile, yani, Hakk'ın gayrı ile uğraşmaya zaman bırakmaz.

b) Daima tazim duygusu verir..
c) Şevk dalgalarına sığınma halini aşılar..

Şunu da unutmamalı ki, insan daima temkinli olmalıdır.. Yanılıp boş şeylere dalmamalıdır..

Yanılıp, boş şeylerde sekir haline dalan kimse, dalâlet çukurunda uyanır..»

Derler ki:

— Ona biri geldi.. Mücerred bir halde hacca gitmek istiyordu.. Tek başına gidecekti..

Ne beraberinde zahire götürmek istiyordu.. Ne de bir arkadaş..

Şeyh Macid ona ibriğini getirip verdi.. Ve şöyle dedi:

— «Bunu al..

Abdest almak istediğin zaman onda su bulacaksın..

Susadığın zaman, onda süt bulacaksın..

Acıktığın zaman da, onda kavut bulacaksın..»

O şahıs yola çıktı.. Irak'taki Cebel-i Himrin'den taa, Mekke'ye kadar..

Bütün seferi boyunca ve Hicaz'da ikamet ettiği müddet.. Taa, Irak'a dönünceye kadar.. O ibrik ona yetti..

Abdest almak istediği zaman o ibrikten tuzlu su aktı..

Su içmek istediği zaman tatlı su akardı.. İçerdi..

Acıktığı zaman da, ondan gıda alırdı.. Süt içerdi.. Bal içerdi.. Kavut akardı.. O kadar tatlı olurdu ki; şeker yanında hiç kalırdı..

•

Daha ziyade Irak'ta Cebel-i Himrin'de ikamet etti..

Orayı vatan edindi.. Taa, ölünceye kadar..

Orada vefat etti.. Vefat tarihi: Hicri, 561... —Milâdi, 1165.—

Kabri orada bellidir; ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun..

●

273 VEYH CÂKİR

Allah ondan razı olsun..

Büyük şeyhlerden biri..

Mukarrebun sınıfına dahil ârifîlerin gözbebeği mesabesinde..

Hem de imam.. Muhakkik, yani hakikatı bulmuş zatların imamı..

Bu yolun erkânını teşkil eden büyük bir insan..

Tâc'ül-ârifin Ebülveta bu zatı överdi.. Sena ederdi..

Daima iyi hallerini anlatırdı..

•

Ebülvefa, Şeyh Ali b. Hiytî ile bu zata bir takye gönderdi ve şu emri verdi:

— Bana niyabeten bunu başına koysun..

Bu takyeyi ona vermek ve emrini bildirmek için onu huzuruna kadar çağırmadı.. Huzura daveti, onun için bir zahmet saydı..

Sonra şöyle dedi:

— Allah Taâlâ'dan istedim ki **Câkir** benim müridim ola.. Oldu.. Allah Taâlâ, onu bana ihsan eyledi..

Irak meşayihi bu zat için şöyle diyordu:

— Câkir nefsinden soyundu.. Tıpkı yılanın gömleğinden sıyrılıp ığı gibi..

Derdi ki:

— «Hiçbir müridden ahd almadım.. Taa, levh-i mahfuza bakıp. dım arasında onun ismini yazılı görünceye kadar..

İsmini orada gördüm; müridliğe aldım..»

•

Ona göre müşahedenin tarifi şuydu:

— «Müşahede, kulla Rabbı arasındaki perdenin kalkmasıdır.. Perde aralanır.. Nasibi kadar gaybe muttali olur..

Haber verdiği şeyleri, kalbine safa yolu ile verir..

Perde aralanınca, Hakk'ın azamet ve celâl sıfatını müşahede eder,

Halden hale geçer.. Makamdan makama uçar..

Bazan, hayrete ve dehşete kapılır..

Bazan da, hayretten çıkar; hiçliğe varır..

Bazı defa bakarsın ki, Hakk'la Hakk'a gidiyor..

Gâh celâl-i ilâhî'yi müşahede eder; gâh cemâl-i ilâhî'yi..

Gâh behaya bakar; gâh kemâle..

Bir bakar ki, karşısına, kibriya ve izzet levhaları getirilmiş..

Bir de bakar ki, kendisine izzet ve ceberut tecellisi vaki oluyor..

Bazan, lütuf ve Hakk'ın güzelliğine şahid olur..

Hiçbir hali, diğerine uymaz.. Bast haline geçen budur.. Kabz haline geçen budur.. Dürülen, açılan budur.. İcad eden, ortaya çıkaran. geri çeviren budur.

Hem fena'ya varan, hem beka bulan budur..

Artık o, beşerî sıfatlardan soyunmuştur.. Yanlış anlaşılmasın.. Kulluk sıfatlarına bürünmüştür..

Bundan sonra, Hakk'ın gayrı şeylerin varlığını hissetmez.. Cebbar olan Allah Taâlâ'nın azametinden başka gördüğü yoktur..»

•

Derdi ki:

— «Heybet nuru ile, tazim ateşi sır çakmağı taşına vurulunca, müşahede kıvılcımları meydana gelir.

Bir kimse bu hal içinde, sır gözüyle Hakk'ı müşahede ederse, lâinatın varlığı kalbinden silinir..

Bir zümreyi ki, müşahede hali alt eder; Hak Taâlâ, onları idaresi altına alır..

Sonra onları yabancılardan gizler..

Hayret halinden alır, müşahede nuruna daldırır.. Sonra yine hayrete yöneltir ve ezel nuruna koyar..

Şayet burada onu bir dehşet hali saracak olursa, hemen kapıdığı ezel nuru içinde ona bir hayret hali gelir..

Sonra dehşetten de geçer; ünsiyet ve ülfet kudretine girer.. Bundan sonra, cem kaynağına varışın verdiği dehşet içinde kalır..»

Kimdir o, perdelenme ile tecelli arasında hayrete dalar?..

Bir kul düşünün; bir de onun düşüşünü.. Bu arada, herhangi bir kimse için, uyuklama hali gibi, bir sallantı tasavvur edilebilir mi'..

Bir yanda vuslat.. Beri yanda, ondan düşüş.. Böyle bir hal içinde olana nasıl sükûnet hali gelir?.»

Bu müşahede hali, istikamet ve temkin mahallidir..

Bu, hazret-i ilâhîye'nin bir sıfatıdır..

Burada artık, bol bol nasip vardır.. Varidatı ilâhîye'nin altında bu nasip bol bol alınır..

Bir Âyet-i Kerimede de belirtildiği gibi, o ilâhî hallere varılıktan sonra:

— Artık susunuz...

Emri gelir..»

•

Bir Âyet-i Kerimede:

— **«Onlar ki, Rabbımız Allah... dediler ve istikamet sahibi oldular..»** (41/30)

Buyrulur.. Bunu tefsir eder ve şöyle derdi:

— «Buradaki istikamet, müşahede manasınadır..

Çünkü, tam müşahede haline eren istikamet sahibi olur.. Ve başkası onu korkutmaz..

Sonra, herhangi bir şeyi seven, başkasını nasıl düşünebilir k?.»

Bu zatın geçimi, gayb âleminden gelirdi..

Kürtlerdendi.. Samerra'ya bir günlük mesafede, Kantara-ı Sesos'a yakın Irak'ın sahralarından birinde kalırdı..

Taa, ölünceye kadar, oradan hiç ayrılmadı..

Orada vefat etti.. Hayli yaşlanmıştı..

Orada medfundur.. Kabri açıktır; ziyaret edilir..

•

Yanı başında bir köy kurdular Bu zatın feyzinden istifade için, orayı kurdular..

Allah ondan razı olsun..

●

274. EBU MUHAMMED KÂSIM

Allah ondan razı olsun..

Basra'lı.. Künyesi: **Ebu Muhammed**.. Şeyh..

Irak'ın gözde meşayihinden.. Âriflerin büyükleri arasında ismi yazılı.

Hak yakınlığını kazanmış mukarrebun zümresinin üstün simalarından..

Hiç kimsede bulunmayan hallere sahip.. Garip denecek kadar ulvî kerametleri var..

İmam Malik mezhebine bağlı.. Fetvalarını o mezhebe göre verirdi..

Vaızlarını yüksek bir kürsüye çıkar da yapardı..

Onda, şeriat ve hakikat ilimleri üzerinde kelâm ederdi..

Çok.. Hem de pek çok sözleri var.. Dilden dile dolaşan, hikmetli cümleleri pek çok..

•

Derdi ki:

• «Bir vecd hali ki, onda müşahede yok.. O boş bir sahadır.. Küfür de olabilir..»

• «Hak şahidi bakidir.. Bu hal, vecd şahidini siler..

Hak şahidliği gelince, gözde uyku da kalmaz..

Sonra.. Bu müşahede öyle sarhoşluk verir ki, onun önünde şarap sarhoşluğu hiç kalır..»

• «Vecd halini yaşayanların ruhları, latif bir ıtır gibidir..

Onların konuşması, ölü kalblere hayat verir.. Ve aklı artırır..»

Vecd hali, seçme kabiliyetini iskat eder..

Vecd, cümle mekânı bir mekân kılar..

Vecd, gözleri, bir göz haline getirir..

Vecdin, ilk getireceği keramet, perdenin aralanmasıdır. Daima insanı gözeteni müşahededir.. Fehmin, anlayış kabiliyetinin, daima hu-

zurda olmasıdır.. Gaybi mülâhazadır.. Sırra bahşedilen bir cazibedir.. Uzakla ünsiyettir.»

o

«Vecd halinin sıhhati için şart odur ki, vecdin manasına karşı olan beşeri bağlantı kesile..

Yani vecd hali yaşanırken, beşerî bağlar koparıla.. Ama bu vecd hali yaşandığı zaman olacak..

Şu katidir ki, **Fakdi** olmayanın **Vecdi** de olmaz..»

Yani, yitirmeyen bulamaz..

Vecd ehli için, iki makam vardır.. Nâzır ve manzur..

Yani, bakan ve bakılan..

Nazır odur ki: Bulduğunu müşahede eder..

Manzur odur ki: Hak Taâlâ, onu verdiği ilk varidatta gizlemiştir.. Saklamıştır.. Dolayısı ile yabancı gözlerden kaybolmuştur..

«Vücud, vecdin nihayetidir.. Sonra.. Tevacüd; kulun varlığından uzak durmasını gerektirir..

Sonra.. Vecd; kulun istiğrak âlemine geçmesini temin eder..

Sonra... Vücud, yani ilâhî varlık, kulun istihlâk halini bulmasıdır..

Bu işin tertibi şöyledir:

Önce huzur.. Sonra vürud.. Sonra.. Şühud.. vücud... Daha sonra humul... Yani sessizlik.. İç âleme geçmek.. Bu humul hali, elde edilen vecd hali nisbetinde hasıl olur..»

Vücudu, yani ilâhî varlığı bulan bir **Sahv** ve **Mahv** içindedir..

Sahv: Onun Hak'la beka bulmasıdır..

Mahv: Hakta fena bulmasıdır..

Sayılan bu iki hal de, o ilâhî varlığı bulanı devamlı takib ederler..»

o

Şöyle derdi:

• «Vücud üç mana taşır:

a) Vücud: Bir ilimdir ki, şuhud haline dair bilgi o sayede hasıl olur.. Ki bu, Hakk'a karşı mükâşefe sana tam ve sıhhatlı olunca hasıl olur..

b) Vücud: Hakk'ın vücudu, yani varlığı demektir.. O, öyle bir vücûddur ki, işaretin yolu oraya uzamaz..

c) Vücud: Daha işin evvelinde iken, istiğrakla, vücud resminin izmihlâle ermesidir.. Erimesidir..»

• «Kula, cemal yollu bir tecelli olunca, kalb sarhoş olur..

Ruh sürur dolar.. Sır artık işi bitmiş gibi, iki yana sallanmaya başlar..»

• «Sahv, ancak Hak'la olan bir iştir..

Hakk'ın gayrı ile olduğu takdirde, bir hayretten başka bir şey olmaz..

Şu var ki, bu hayret, makbul olan izzet nuru müşahedesinde bir hayrettir. Şüphe ve şaşkınlık getiren hayret değildir..»

Derdi ki:

• «Vecd halleri, devam edilen virdlerin meyveleridir.. Ve... verilen menzillerin sonuçları..»

• «Halleri bırakmak, zat-ı ilâhî'yi bulmadan önce muhaldir.. Yani imkânsızdır..

Zat-ı ilâhi'yi bulduktan sonra da, halleri talebin imkânı yoktur.. Bu da muhaldir..»

• «Herkim, sırr-ı ilâhi'yi hafife alırsa, Allah Taâlâ, onun diline nefsâni ayıplarını söyletir..»

•

Kerametlerin sahibi idi.. Bir kerametin değil..

Halvethanesinden çıkıp, kuru bir ağacın yanına varsa, o dem yapraklanırdı..

Halvethanesinden çıkıp bir hastanın yanına gitse, o dem, hasta şifa bulurdu..

•

Meskeni Basra'ydı.. Orada vefat etti..

Vefat ettiği Hicrî yıl, 580 —Milâdî, 1184.— olmaya az kalmıştı..

•

Basra'da medfundur..

Kabri açıktır, daima ziyaret edilir..

•

Dediler ki:

— Cenaze namazı kılındığı zaman, sema boşluğunda çalınan davul sesleri duyuldu..

Ellerini tekbire kaldırdıkları zaman, orada hazır olanların hepsi bu sesi duydu..

Allah ondan razı olsun..

●

275. OSMÂN KUREŞÎ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi: **Ebu Amr**.. Babasının adı: **Merzuk**..

Mısır'ın meşhur şeyhlerinden.. Ârîflerin önde geleni.. Hakkı ve hakikatı bulmuş ulemanın gözbebeği..

Açık kerametleri vardı. Üstün halleri vardı.

Hârika fiilleri vardı. Sâdık nefes sahibiydi..

Eser yazan âlimlerden biriydi. Fazilet timsali müftülerden biriydi. Hanbelî mezhebine göre fetva verirdi.

•

Ders okuttu; münazara yaptı ve yazılar yazdı.. Böylece: Ayını, yılını, saatini dakikasını değerlendirdi..

Allah ona, oluşu âdet olan işler dışında; harika haller, kerametler ihsan eylemişti..

Gözler daima üzerindeydi..

•

Mısır'da, manevî terbiyenin son nefesini o üflerdi..

Onun nüfuzu, yalnız Mısır'da mı geçerdi?.. hayır... Mısır'a bağlı bütün bölgelerde..

•

O zamanda yaşayan meşayih, ona tâzimde, hürmette hemfikirdi.

Aralarında bir ihtilâf olunca, hakemleri bu zat olurdu..

Reyine müracaat ederlerdi..

Dediğinde karar kılınırdı..

•

Şöyle derdi:

• «Allah'a ve sıfatlarına âşina, ârif olmanın yolu; hikmetli işlerine ve âyetlerine ibret nazarıdır. Kalblere; onun zatına tam manasıyla, idrâk için bir başka yol yoktur..»

• «Eğer ilâhî hikmetler, akıl sınırları içinde kalacak olsa.. Rabbanî kudret, ilim kavrayışına inhisar edecek olsa.. bu mutlaka hikmette kusur, kudrette noksanlık olur..

Halbuki, ezel sırları, akıllara perdelidir. Nasıl ki, Celâl-i ilâhî'nin azamet nurları da gözlere gizlidir..

Durum bu olunca, vasfın manası, vasfın içinde kalır.. Ve fehim, idrâk yönünden kör olur..

Mülk, mülk içinde döner durur..

Mahluk, ancak kendi gibisine yol bulabilir..

Taleb, hazırlığını ancak bir benzeri için yapabilir..» **«Sesler, Rahman'a karşı çekilir ve pek zayıf bir fısıltı duyarsın..»** (20/108)

•

Şöyle derdi:

• «Bütün yaratılmışlar... Zerreden arşa kadar.. Hep ona karşı marifet sahibi olmaya **aparan** yol.. Hem de aralıksız, kesintisiz.. bitişik..

Ve hepsi, onun ezeli vrlığının açık delili..

Kâinat tümden dil.. Onun vahdaniyeti konuşmakta..

Âlem hepten kitap.. Ama, harflerini görenler okur.. Ama, basiret duygularına kadar..»

• «Vakta ki kalblerin bahçelerine saadet yeli esti ve inayet, yardım şimşeği çaktı..

Ve ne zaman ki, gayb âleminin celâl bulutlarından hakikat damlacıkları düşmeye başladı..

Mahbub yakınlığının gülleri açılmaya başlar.. Matluba karşı nurları, bütün haşmeti ile açılır..

Ve sen... yakınlık rüzgârını, müşahede lezzeti içinde bulursun..

Ve huzurun manasını da, orada duyarak anlarsın.. Aslını bulursun.

Mahabbetin ziyaı heybet ateşini bastırınca, onunla, ünsiyet edersin.. Artık seni yakamaz..

Sonra bu mahabbet ziyaı, makama kapılmamaya da işaret eder; bir hamlede hayranlık ve bihuşluk içinde ezel nuruna geçirir..»

Fena hali ayakları ile vuslat yalnızlığında ayağa kalkarsın.. Doğru müsamere sergisi üzerine.. Başlarsın orada münacaata..

İşte bu münacaat, kâinatın baştan sonra safa durumunu alma teşebbüsüdür.

Durum ayan beyan, açık bir hal alır.. Bu hal içinde hayrın, nerede son bulduğunu da anlarsın..

Artık ezeli izzet âleminin bekası göründü; sonu yoklukla bitecek şeyler dürülür, bükülür, bir yana atılır..

İşte bu dem, o âlemi bulanların ruhları, gaybin de gaybi bir âlemde yerleşir..

Sırları, sırrın da sırrı bir âleme dalmaya başlar..

Mevlâ'yı anlattığı kadar anlarlar..

Bu arada, onlardan birşey ister ki, bunu başkalarından istemez: Âyetlerin gereğini yapmak..

Ledünnî ilmin denizine dalarlar.. Ama fehim gözü ile.. Aldıklarından daha fazlasını taleb için..

Onlar daldıkça, hazinelerinin gizli yönlerinden keşifler gelmeye başlar. Hem de yeni yeni.. Hem de varlık âlemindeki zerrelerin herbiri altından...

Hep gizli ilimdir bunlar.. Ve.. gizli sırlar..

Bunlar, birer vasıtadır ki, hazretin mukaddes huzuruna onları götürür.

Her birinden istidadlarına göre yol bulur; aziz ve celil olan efendilerinin katına varırlar..

Orada, kendilerine öyle acaip hikmetli işler gösterir ve öyle nimetler verir ki; onları hiçbir göz görmemiştir.. Kulaklar da duymamıştır.. Bir beşer kalbi de hatırlamamıştır..»

o

Derdi ki:

— «O ki, nefsini bilir.. Ona, insanların övmesi bir zarar vermez..»

•

Bir başka cümlesi de şöyleydi:

— «Herkim, mevlâsı ile sohbete devam edemezse, Allah ona, kullarla sohbet etme belâsını verir..»

o

Şu da hakikî kulu anlatışı:

— «O kimse ki, mevlâsı hariç.. herşeyden ümidleri kesilir.. İşte o hakikî kuldur..»

•

Derdi ki:

— «Belâ'dan lezzet alan odur ki, rıza halinde tahakkuk etmiştir..»

o

Ve şu cümlesi:

— «Ârifîerin süsü, Haşyet ve heybettir..»

•

Şöyle derdi:

— «Önce bu yolun edebini, erkânını öğreniniz. Onda sabit kadem olunuz.. Size gereken budur..

Bundan evvel, hal sahiblerinin hikâyesini anlatmaktan bilhassa sakınınız..

Çünkü bu anlatma işi, sizi zora sokar; kolay yoldan alır..»

Derdi ki:

— «Karışık haline delil odur ki: İşi karışık kimselerle düşüp kalkasın..

Battallığına delil mi istiyorsun?.. İşte: Battal insanlarla düşüp kalkman..

Vahşetine delil odur ki: Vahşet hisleri ile dolu kimselerle oturup kalkasın..»

o

Derdi ki:

— «O kimse ki, halinin mağlubudur.. Sema' meclisimize gelmesin..»

o

Hikâye olunur ki... Bir gün müridleri ona dediler ki:

— Bize hakikatlardan hiç anlatmadın.. Hikmeti ne ola ki?..

O, bu soruya şu mukabelede bulundu:

— «Müridlerimin bu günkü sayısı nedir?..»

— Altıyüz kadar.. dediler..

Bundan sonra şu emri verdi:

— «Onların içinden yüz tane seçiniz.. Sonra bu yüz kişi içinden yirmi kişi seçiniz.. Sonra bu yirmi kişi içinden de dört kişi seçiniz..»

Seçtiler.. Emri yerine getirdiler..

Bu son seçilen dört kişi şunlardı: İbn Kastallânî, Eb'üt-Tahir, İbn'üs-Sâbunî ve Ebu Abdullah Kurtubî..

Dedi ki:

— «Bunlar ha.. Eğer şahidler huzurunda size, hakikatlara dair bir kelime söylesem, katlime ilk fetva veren, bu dört kişi olacaktır..»

•

Keşfi, kerameti kesintisiz gelirdi.. Hiç arası kesilmeden..

Bir defasında Nil nehri kabardı.. Hem de pek çok.. Nerede ise Mısır'ı batıracaktı.. Her yanı su bastı.. Şehir denize döndü..

Tarlaları bastı.. Ziraatın telef olması işten değildi..

Halk, Şeyh Ebu Amr'e koştu..

Durumu anlattılar; himmetini, duasını taleb ettiler..

Hemen kalktı.. Nil kenarına gitti.. Ondan bir abdest aldı.. O dem, Nil iki kol boyu indi.. Yerden çekildi..

Arazî açıldı.. Bir gün sonra halk ziraatını yapmaya başladı..

•

Ara sıra Nil'in taşması da işe yarıyordu.. Çünkü ziraat için faydalı oluyordu..

Bir sene bu olmadı.. Nil taşmadı..

Halk, ölüm korkusu ile başbaşa kaldı..

Haliyle yine Şeyh Ebu Amr'e koştular..

Hmen kalktı.. Nil kenarına gitti.. Orada hizmetçisinin beraberinde getirdiği ibrikten abdest aldı..

İşte o gün, Nil artmaya başladı.. Devam etti; taa, son haddine kadar..

Allah Taâlâ, bol ihsanlar eyledi.. Ve.. halk, o yıl bol bol ekin ekti. Çeşit çeşit mahsul kaldırdı..

•

Bir de şu menkıbesi meşhurdur.. Şöyle anlatırlar:

— Bir gün yatsı namazını Mısır'da evinde kıldı.. Sonra hizmetçisi, Eb'ül-Abbas Mekarrî ile birlikte yürüyerek Mekke'ye gittiler..

Orada Hicr'de üzerinde uzun bir müddet namaz kıldılar..

Sonra, oradan çıkıp Medine'ye geldiler.. Orada da Resulüllah'ı zi-

yaret ettikten sonra, Kudüs'e geldiler.. Burada bir müddet namaz kıldıktan sonra, sabah namazından evvel Mısır'a döndüler..

Eb'ül-Abbas diyor ki:

— O gece hiç yorgunluk duymadım..

•

Derler ki:

— Bir Arab, yabancı dille konuşmak arzu etse, ya da bir Arab olmayan Arapça konuşmak istese, hemen ağzını açtırır, üflerdi..

O dem o şahıs, hiç bilmediği yabancı dili, ana dili gibi konuşmaya başlardı..

Derler ki:

— Kendisi de istediği dilde konuşurdu.

•

Mısır'da vefat etti..

Hicretin, 564. —Milâdî, 168.— yılı idi.. Yetmiş yaşını aşmıştı..

Kırafe'ye defnedildi.. İmam Şafii'nin doğusuna düşer.. Sariye'ye yakın..

Kabri orada bellidir.. Ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun..

●

276. SÜVEYD-İ SİNCARÎ

Allah ondan razı olsun..

Şarkta yetişen meşayihin gözbebeği..

Âriflerin önde geleni..

Hakikatı bulmuş büyük zatların da önderi..

Kerametlerin sahibi.. Bir kerametin değil..

Makamları pek yüce.. Ârifler için, ulvi manalar taşıyan işaretleri var..

Bu, öyle bir kimse idi ki, Allah âlemde onu tasarruf sahibi kılmıştı..

Ve ona şeriat ilmi ile birlikte, hakikat ilmini de vermişti..

Sancar ve havalisinde, müridlerin terbiye işi bunda biterdi..

Meşayih, şanına tazimde müttefikti.. Hürmet işinde aynı fikirde idiler..

•

Uzak illerden... Cümle İslâm ülkelerden, ziyaretine gelinirdi..

•

Ona göre, âriflerin yedi makamı vardı..

Şöyle anlatırdı:

— «Ârîflerin makamı yedi temel üzerine yükselir.. Şöyle ki:

1 — Seyir halinde, yalnız Allah kasdı ile yürümek..

2 — Bütün işlerde Allah'a sığınmak..

3 — Bir emir dahilinde Hak'la sohbet..

4 — Bilhassa, Allah'ın kullarına gizliden nasihat.. Sonra açıktan da.. Gerektiği her yerde ve her zaman..

5 — Allah Taâlâ'nın gizli kalmasını dilediği sırları ifşaya yeltenmemek.. Sırrı ifşa eden emanete hıyanet etmiş olur.. Böylesi emin bölgeye girmeye lâyık değildir..

Sırların hem açılışını, hem de kapanışını gizli tutmak.. Verilişini, alınışını belli etmemek..

6 — Halis ilimle sübuta erdirmek.. Ve bunu sabırla pekiştirmek..

7 — Ve şu zikri daima yapmak: **Lâ İlâhe İllallah'ül - Melik'ül Hakk'ül - Mübin**.. —Allah'tan başka ilâh yoktur.. Ayan beyan Hak ve padişah'tır..

Bir ârif bu sayılan halleri geçip, fiilleri görme düşüklüğünden de kurtuldu mu; Allah Taâlâ, sır tariki ile; zat-ı ilâhisine yönelme yollarını açar.. Bilhassa, nefse yürüme ve onun islâh kapısını..

Bu hale ermenin alâmeti odur ki; kalb sürur **Nefes**'i yolu ile nur tecellilerine ere ve bol bol nasib ala.. Sonra keşif penceresinde bir lamba da lâzımdır..

Bu nefsin nasıl elde edileceğini soracaksınız; anlatayım.. O, ruhun haller merdiveni ile çıkıp, gayb âlemine geçtikten sonra hasıl olacaktır..

Bir de madde yönleri ile, sırların kudsî ruh geçitlerinde istiğraka varması..

Belki bizim için biraz ağır olan, önce anlatıldığı cümleleri biraz açarak anlatmaya devam ediyor.. okuyalım, anlamaya gayret edelim:

— «İlmin birleşmesi..»

Tek ilim var.. Zahirî ilim, batınî ilim yok.. Allah ilmi var.. O kadar..

Devam edelim okumaya:

— «Resmiyet de kalkacak.»

Diyor ki:

— «Bu anlatılan haller, ârîflerin giydiği ilk libastır.. Daha neler neler var?..

Ve.. ârîflerin kavuştuğu ilk nimettir..

Burası öyle bir makamdır ki, müşahede nuru, vücud nurunu söndürmez..

Sonra onun varlık nuru, hakikî şuhudu nuruna da bir perde değildir..

Ve böyle olması için, bu ilim perdesinde önce hakikat zuhur etmelidir..»

o

Sonra yukarıda zikri geçen yedi hali tek tek ele alıyor ve nasıl elde edileceklerini anlatıyor:

— «Allah kasdının hakiki manası sırda yaşar.. Ve orada hakikatın tecellisi ile olur..

Bu bir başlangıçtır; ilimde başlar..

Sonra Hak Taâlâ, zatına sığınma yollarını, inayet babından açar..

Bunun alâmeti odur ki: Allah Taâlâ, ona basireti nurundan üç göz vere..

Bir göz vere ki: Onunla, marifet halini idrak ede..

Bir göz vere ki: Onunla, hakikat nurlarını anlaya.. baka..

Bir göz vere ki: Onunla da marifet halinden hasıl olan nuarı göre.

Bu gözlerin üç tane olmasına şaşmamalı.. Aslında da gözler üç tanedir: Bu baş sözü.. Basiret gözü; yani kalb gözü.. Bir de ruh gözü..

Bu baş gözü ile bu his âlemi bilinir.. Adı: Basar'dır..

Basiret gözü ile maneviyat idrâk edilir..

Ruh gözü iie de melekût âlemine geçilir.. Yani ruhlar âlemine..

Bundan sonra Allah ile sohbet yolu açılır.. Burası istiğrak demidir.. Teklik gözesinde.. âleminde..

İkilik yok artık..

Buranın beş erkânı vardır:

a) Müşahede gözünde yakınlığın eriyip yok olması..
b) Cem denizinde ilminin eriyip gitmesi..
c) Ezel denizinde, fena halinin tükenmesi..
d) Yokluk dürülüşünde, vücudun müstağrak olması..
e) Edeb şimşeği ile baka halinin yokluğa geçme talebi..»

— «Müşahede gözünde kurbiyet halinin erimesi, mürsel peygamberlere vergidir..

Böylece sırlar safaya kavuşur ki; bu, mukarrebun zümresine bir ihsandır.. Elde ettikleri büyük bir kazançtır..

Cem denizinde ilmin eriyip gitmesi, bu da ebrar zümresine.. İnayet ve Hak yardımı babından verilen ihsanlar meyânında sayılır..

Ebrar zümresinden çok ileri bir zümre vardır ki, bunlara: Sıddıklar, denir.. Bunlara sadece küyet ihsanı vardır. Ebrâr müşahede ile kalır.. Rüyet, yani görmek, zâta râci olduğu için, müşahededen çok üstündür..

Sonra müşühede, sıfat-ı ilâhiye'nin nurlarını görmekten başka birşey değildi..»

Şöyle derdi:

— «Ezel denizinde fena halinin tükenmesi, peygamberlere hastır.. Ve onların hakikatıdır..

Bu hal, mukarrebun —Hak yakınlığına vasıl olmuş— zümreye de bir haktır ve bir yoldur..

Yokluk dürülüşünde vücudun müstağrak olması, sıddîkûn —her halleri ile doğru— zümrenin nasibidir.. Ve tam bir tevhid tekliği manasını ifade eder.. Sonra ebrar zümresi için de mücerred bir hali bulmuşluğun hakikat olduğunu anlatır..

Edeb şimşeği ile beka halinin yokluğa geçme talebi ise, şühedaya kadar bir manevî hayattır.. Devamlı ilâhî nasibin akıp gitmesidir..

Sonra, salih kullara bir huzur rüzgârı, bol nasibdir.. Bir ilâhî reyhandır; marifet nurlarıdır.. Cennettir, nimettir..»

o

Tekrar Hak'la sohbet faslını açıyor.. Ve orada anlatılan beş erkânın ifade ettiği derin manayı belirtiyor:

Müşahede gözünde yakınlığın eriyip yokolması.. Ki, bu: Akıldır..

Cem denizinde ilmin eriyip gitmesi.. Bu da: Ruh olur..

Ezel denizinde fena halinin tükenmesi.. Buna da sır adı verilir..

Yokluk dürülüşünde, vücudun müstağrak olması.. Bu da: Bir açılış, ve dağılıştır..

Edeb şimşeği ile beka halinin yokluğa geçme talebine gelince.. Onu da şöyle tarif ederiz: Bu tam bir zattır.. Hem de bütün varlığı ile..

Ve.. bu makamda herşey yerli yerinde ve kıvamındadır..»

o

Anlatmaya devam ediyor; bu da yukarıdaki cümlelerle ilgili:

— «Akıl, imanla ruh arasındadır; gelen hitabı tesbit eder..

Sırla emir anlaşılır..

Açılıp saçılışla da hikmetler zuhur eder..

Zatla, hareket meydana gelir..

Hareket, hükmün dışa çıkmasıdır.. Sonra hüküm emrin tezahürüdür..

Emre gelince, o da, hitabın zâhirdeki görünüşüdür..

Hitab, imanın zâhirî kısmıdır..

İman, sıfatların dışta görünüşüdür..

Sıfatlar ise, zatın zâhirdeki alâmetleridir..»

o

Tekrar imanı anlatıyor:

— «İman, aklın basiretidir.. Yani: gözü..

Emir, hükmün basiretidir.. Yani: gözü..

Hüküm, bereketin basiretidir.. Yani: gözü..»

Ve bu babdaki son cümlesini söylüyor:

— «Bu anlatılanlar bir hakikattır ki, marifet derecesinde müntehaya varmış ârif zata keşfolunur..»

•

Bu zat ilmi üçe bölerdi..

Derdi ki:

— «İlim üçtür..

a) Bir ilim var ki, Allah'tan.

Bu ilim emirdir; nehiydir.. Hükümler ve şer'î hadlerdir..

b) Bir ilim var ki, Allah ile...

Bu da korku, ümid, mahabbet ve şevk ilmidir..

c) Bir ilim de var ki, Allah içindir..

Bu da, Allah Taâlâ'nın naatlerini ve sıfatını bilmeye yarayan ilimdir..»

Son bölüme şu ilimleri de dahil ediyor:

— «Zâhir ilmi, tarikat ilmi, bâtın ilmi, menzil ilmi, hüküm ilmi, şeriat ilmi...»

Sonra şu hükme bağlıyor:

— «Hangi batını hal ki, zâhiri ahkâma uymaz; bilhassa haram olduğu açık belirtilen işlerde... O, bâtın değil; bâtıldır..»

•

Şu cümlesi ile de aklı anlatıyor:

— «Aklın aslı odur ki, sukût ola İçli olduğunun alâmeti de, sırları saklamaktır.

Sonra aklın zâhirdeki belirtisi de, sünnete; yani peygambere herhalde uymaktır..»

•

Derdi ki:

— «Herkim, Allah'ın veli kullarına dil uzatırsa; Allah Taâlâ ölüm anında onu dil bağlanma belâsına çarpar; şehadet getiremez..»

Bu bir hakikattır.. Bizzat şahidi olduğum bir vakayı anlatayım:

Beldemizde ekabirden biri vardı.. Evliyaya sataşırdı.. Ölüm anında ona:

— **Lâ İlâhe İllallah.. de..**

Dediler:

— Diyemiyorum..

Deyince durumu anladım.. Hemen onun sataştığını tahmin ettiğim büyük velilere koştum.. Gönüllerini aldım.. Ondan razı olduklarını bildirdiler de, dili çözüldü..

Allah'tan dilerim ki, tevbesini kabul etmiş olsun..

Bir gün yolunda birine rasladı.. Bir kadına bakıyordu. Süveyd Sinârî adama:

— «Yapma.. bakma..»

Dedi.. Adam dinlemedi.. Bunun üzerine elini açtı ve şu beddua-yı yaptı:

— «Allah'ım, onun gözünü kör et..»

O anda gözleri kör oldu..

Bir hafta böyle kaldı.. Sonra tevbe etti; istiğfar etti..

Bunun üzerine şeyh:

— «Allahım onun gözlerini iade et.. Ancak masiyet işlerinde hariç..»

O anda, gözleri açıldı..

Ancak bir harama bakacağı zaman, gözleri kapanırdı.. Harama bakma arzusu geçince, yine gözlerine kavuşurdu..

o

Derler ki:

— Ona biri geldi.. Âmâ idi.. şöyle yalvardı:

— Çocuklarım, eyalim var.. Çalışamıyorum.. Dua buyur gözlerime nur gelsin..

Dua etti:

— «Allah'ım, gözlerine nur ver..»

Gözleri açıldı.. Mescidden gözleri açık olarak çıktı..

Tam yirmi yıldır gözleri görmüyordu.. Sonra.. Ölünceye kadar gözlerine bir şey olmadı..

o

Daha ziyade Sincar'da kaldı.. Orayı vatan edindi..

Taa, ölünceye kadar..

Öldüğü zaman hayli yaşlanmıştı..

Kabri orada bellidir; ziyarete açıktır..

Allah ondan razı olsun..

●

277. HAYAT b. KAYS

Allah ondan razı olsun.

Harranî.. Şeyh.. Hem de şanı yüce şeyhlerden.. yüklerinden..

Muhakkik zatların gözde olanlarındı

o

Kerametleri var.. Namlı, şanlı, himme

o

Yaptığı işler, hep yüce.. Basit işler onun kârı değildi..
Gönüllere kapılar açardı; ötelerden.. Keşifler yapardı; hem de açıktan.
Öyle ki: O'nun açtığı gönül, yaptığı keşif sayesinde, zamanında yaşayan evliyâ zümresinin müşkülleri çözülürdü..
İçinden çıkamadıkları meselelere çare bulurdu..

•

Irak bölgesinde dört zat vardı ki, vefatlarından sonra dahi kabirlerinde tasarrufları devam ederdi..
İşte bu zat, onlardan biri idi..

•

Harran ovasında, bazan suyun damlası bulunmaz olurdu..
Ama halk yolunu bulmuştu..
Hemen şeyh Hayat'a koşarlardı.. Dua ister; himmet isterlerdi..
Duası, himmeti, bereketi ile yağmur yağardı.. Böylece insanlar susuzluğunu kana kana giderirlerdi..

•

Derdi ki:
— «İnsan, imanda yer tutmuşlardan sayılamaz..
Taa ki... Marifet nuru, vera nurunu söndürmez ola..»

•

Derdi ki:
— «Vefa, gaflet uykularından uyanmaktır..
Vefa, cümle gayelerin, bütün kâinat arzularından fariğ olmasıdır..»

•

Şöyle derdi:
— «Her kim isterse ki, kalbinde Allah korkusunu bula...
Ve... Sıddıkun zümresinin halleri ile hemhal ola;
Yalnız helâl yesin.. Yalnız sünnetle amel etsin.. Ya da farzla.
Şu kati bilinmeli ki, vusuldan mahrum olan, melekût —ruhaniyet— âlemine geçemeyen ancak şu iki hata sebebi ile geçemedi:
a) Kötü, haram yediği için.
b) Halka eziyet ettiği için..»

•

Şu tavsiyesi ne kadar güzel:
• «Kalb yuumşaklığını zikir ehlinin sohbetlerine devamda ara..
Kalb nurunu, ciddi gayreti devam ettirmekte ara..»
Derdi ki:
• «Sadık müridin alâmeti odur ki, bir an dahi Rabbını zikirden ayrılmaya.. Ve onun hakkına melâl getirmeye..

Sünnete ve farza devam ede..
Sünnet: Dünyanın fani şeylerini kalbe koymayıp atmak..
Farz: Yüce ve ulu Hakk'la daima sohbet...»

•

Ve şu tavsiyesi:

• «Zühdü ibadet yap.. Ama sakın, onp dünyalık için bir sanat yapmayasın.»

Derdi ki:

• «Mahabbet, marifetin kulağıdır.
Tarikatın da ünvanı.. Mahbubun bekasına onunla varılır..»

•

Daha ziyade Harran'da kaldı.. Ve orayı vatan edindi.. Taa, ölünceye kadar bir yere ayrılmadı..

Hicretin, 581. —Milâdî, 1185.— yılında vefat etti..

Harran'ın dışına defnedildi.. Kabri orada bellidir; ziyaret edilir.

Allah ondan razı olsun.

●

278. RİSLÂN-I DIMEŞKÎ

Allah ondan razı olsun..

Şam'lı Rislân.. Şam'ın büyük şeyhlerinden.. Ve âriflerinin gözbebeği. Aralarında pek itibarlı idi..

Çevresinde; ilim, irfan ve fazilet yönünden birçok ileri zatlar vardı. Ama bu, hepsinden öndeydi..

Bu yolun, kendine has bazı işaretleri vardır; ki erbabı bilir.. İşte bu zat, o işaretlerin en yücesine sahipti.

Ya himmet yönü?. Onda da ileriydi.. Himmetine de söz yoktu.

Ya, nefesi?.. Evet ya nefesi: Öbür hallerinde olduğu gibi onda da sadıktı; doğruydu..

Keramet cihetine gelince.. Onu da ancak:

— Harikaydı..

Demek suretiyle anlatmak mümkün..

Tasarruf babında da üstündü.. Geçerli bir tasarrufa sahipti.

Şam'da, Hak yoluna nice salikler vardı; ve bunları yetiştirmeye de, manen vazifeli nice kâmil zatlar.. Ama, hepsi bu zata muhtaçtı.. Bu zatın tasdikini almayan yolda kalırdı.

Çünkü: Onlar üzerinde terbiyenin son şeklini bu zat verirdi.. İş: Himmeti ile tamam olurdu.

Bu hususta Şam'ın cümle ulema ve meşayihi, kendisini kabulde

hemfikir idi ve hürmette kusur etmezlerdi.. Sayarlardı.. Şanını tebcil ederlerdi.

Ziyaretçileri o kadar çoktu ki.. Evi dolar taşardı... Halk; çok uzak yerlerden, hep onu ziyaret niyeti ile gelirdi..

Onun himmet dolu sözlerinden bazıları. Derdi ki:

— «Müşahede, irfan sahibine faydalı olur..

Bilhassa cem âleminde.. Orada temkinli olmak, tahkim yönünden fayda sağlar.. Özellikle, o âlemin inceliklerini ittılâ peyda olduktan sonra, tefrikaya düşme tehlikesini azaltır.. Bunlar, ancak, müşahede sayesinde olur..

Çünkü irfan sahibi; yani Hakk'a vâkıf zat, vuslat yolundadır.. Bu yolda müşahede olmadan yürümek zordur.. Aksi halde, ona ilâhî sırlar küllî ve birden gelir ki.. kendinden geçirir.. İrfan sahibi, bu sırların tecellisi anında, erir.. Gelen nurlar benliğini sarar.. O, sırlar denizinde artık boğulmuş olur. O sırların gelişi öyle nurlar saçar ki, çaktığı yeri, istihlâke vardırır. Mevhum benliğinden eser kalmaz»

Derdi ki:

— «İrfan sâhibi o kimsedir ki; Allah Taâlâ onun kalbine, bu mevcudatın sırlarını bir sayfa halinde yazmış ve yerleştirmiştir..

Zatından gelen yardım ve hakk'al - yakîn nurları ile bütün o sayfadaki satırlarını, değişik şekillerine rağmen idrâk eder.

Ve.. Yapılan bütün fiillerin sırlarını çözer..

İster mülk, ister melekût âleminde olsun.. İster zâhir, ister bâtın olsun.. Hiçbir hareket ve iş yoktur ki; Allah Taâlâ: O harekete ve işe karşı onun iman basiretinden ve ayan gözünden perdeyi kaldırmış olmasın..

Her hareketi ve işi; ilim ve keşif yönünden müşahede eder..

Bu, artık öyle bir kimsedir ki, melekût âlemi semalarına yükselir. Tıpkı orada bir güneş gibidir. Öyle bir halde ki, ona nazar edilemez. Güneşe nazar edilemediği gibi.

İrfan sahibinin sıfatı odur ki:

a) Amelleri, şer'î ilimlere göre tam yapa..

b) Hal işlerinde ise, sırra gizliliğe riayet ede..»

Ona göre irfan sahibi üç kısımdı: Hâzır, Gâib, Garîb..

Hâzır; yani: Zâhirde görünen ve bilinen.. Bu zâhirdedir; ama ancak ilmin incelikleri ile bilinir..

Gâib; yani görünmeyen.. Bu ise, ancak hakikat ilminin şehadetleri ile bilinir..

Garib; bu, zâhirde hiç bilinmez ve sezilmez.. Ki bu, özü ile bağlı olduğu varlık arasına gelen sebebi keser.. Herkim ki, özüne yabancı olarak, karşısına çıkar; mutlaka yanar..»

Bu son şeklin aslını **Gurbet**'e bağlardı.. Ve, **Gurbet**'i şöyle tarif ederdi:

— «**Gurbet**: Aranın kapanması ve resmiyetin mahvıdır.. Bundan sonra, artık iş Allah Taâlâ'ya kalır.. Bu durumu şu Âyet-i Kerime pek güzel anlatır:

— Herkim, Allah'a ve resulüne mühacir olarak evinden çıkar da; Sonra ölüm kavrarsa.. Artık onun mükâfatı Allah'a kalır. (4/100)

İrfan sahibinin alâmeti, nişanı odur ki: Allah Taâlâ, onun gönül gözünden sebeplerin tesirini kaldıra.. Özündeki Hakk'a mani perdeleri açа.. Gerek keşif, gerekse feraset yolu ile; onu iç işlerin aslına muttali kıla..

Bu halden sonra o: Keşif yolu ile; işleri toptan ve bütün olarak idrâk eder.. Feraset yolu ile de; işleri tafsil cihetiyle, olduğu gibi resmiyet durumuna göre sezer..

Ruhlarla konuşur; vaziyetine göre.. Cisimlerle konuşur; terkiplerine göre..

Derin ilmi meseleleri, işaret yollu ima ederek gösterir.. Ve ibarelerden çözümü güç olanları da yine öyle anlatır..»

Derdi ki:

• «Hiddet her şerrin anahtarıdır..

Öfke de seni öyle bir yere oturtur ki.. Artık itirazın ve özrün orada hükmü geçmez.. Orada, özür zelildir...»

o

En güzel huylardan üçünü şöyle sıralardı:

— «a) İntikama güçlü iken affetmek..

b) Zillet anında dahi tavazu etmeyi başarabilmek..

c) Verirken; minnetsiz, karşılığını beklemeden vermek..»

o

Derdi ki:

• «Şayet, sana düşman olanı yenmeye kendinde bir güç bulursan, bulduğun bu gücün şükrü olarak onu affet..»

• «Kerim odur ki; Hak yolunda eziyetlere dayanır. Bu yolda bazı imtihan yollu belâlar gelirse, şikâyetçi olmaz.»

o

Derdi ki:

• «İşte, iyiliklerin en güzeli şunlardır:

a) İntikam almağa güçlü iken, bağışlamak..

b) Muhtacı bulunduğu şeyi, cömertlik icabı verebilmek..»

• «Öfkenin sebebi: Kendisinden üst birinin, sevemeyeceği hücumuna uğramasıdır..

Öfke insanın içinden dışına doğru gelir.

Hüzün ise, insanın dışından içine doğru işler.

Öfkeden; güç ve intikam alma hırsı meydana gelir.. Hüzünden ise, dert, keder ve hastalık hasıl olur..»

•

Şeyh Takiyyüddin Sübkî anlatıyor:

— Bir sema' meclisinde bulundum.. Şeyh Rislân da oradaydı..

Kasideciler, çok güzel bazı parçalar okumaya başladılar.. Bu arada Şeyh Rislân'a bir hal geldi.. Boşluğa doğru yükselmeye başladı.. Havada bir devir yaptı.. Bir devir daha.. döndü.. döndü.. Sonra, yavaş yavaş yere indi..

Aynı hareketi birkaç defa tekrarladı.. Orada bulunanlar hep gördüler..

Yere indikten sonra sırtını, orada bulunan bir incir ağacına yasladı..

O, öyle bir ağaçtı ki, senelerdir, kurumuştu.. Yemiş vermiyordu..

Ve. Ne zaman ki, Şeyh Rislan, ona sırtını yasladı; yeşermeye başladı.. yaprakları çıktı..

O yıl yemiş verdi..

•

Hep Şam'da kaldı.. Orayı kendine vatan edindi.. Taa, yaşlanıp ebedî âleme göçünceye kadar..

•

Şam'da medfundur.. Kabri, bellidir; daima ziyaret edilir..

Vakta ki, vefat etti.. Tabutu omuzlara alındı; havadan birtakım yeşil kuşlar peyda oldu.. Sıralanıp, cenazenin üzerine kanatlarını gererek durdular..

Allah ondan razı olsun..

●

279. EBUMEDYEN-İ MAĞRİBÎ

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Mağrib diyarının gözde meşayihinden biri.. Orada bulunan, manevî terbiyede ehil zatların önde geleni.

Meşhur.. Bilinen zat.. O kadar meşhur ve bilinen kı, tarife hacet yok..

Esas adı Şuayb.. Ama, oğlu **Medyen**'in adı ile künye almış ve: **Ebu Medyen-i Mağribî** olmuş..

Oğlu **Medyen**, Mısır'da medfûn.. Kabri: Mısır'ın doğusuna düşer.. Sur dışında **Bürket'ül - Kar** nam mevkiindeki Şeyh Abdülkadir Deştuti Camii civarındadır..

Kabri üzerinde büyük bir kubbe vardır.. Daima ziyaret edilir.. Bu da büyüklerden..

Esas menkıbesini anlatacağımız babasına gelince: O, Tilmisan'da medfundur. Tilmisan, Mağrib'e bağlı..

Cebane-i Abadile nam mevkidedir..

Vefatında seksene yaklaşmıştı..

Kabri orada, yani Tilmisan'da bellidir, ziyarete açıktır..

Bir menkıbesi.. Tilmisan'a gelişine dair.. Oraya gelişini şöyle hikâye ederler:

— Esasen kendisi Biccaye'de bulunurdu.. O vaktin halifesi, kendisini Tilmisan'a getirmek istedi.. Hattâ biraz da mecbur tuttu gibi.. Teberrüken, Tilmisan'da bulunmasını istiyor ve kendisinden feyz alıp istifade ve istifaze etmek niyetini besliyordu..

Tilmisan'a gelir gelmez.. Birden değişti ve:

— «Bizim, sultanla işimiz yok.. Bu gece —ihvanı— kardeşleri ziyaret etmek isteriz..»

Dedi.. bineğinden indi.. Kıbleye döndü; şehadet getirdi.. Sonra, şöyle dedi:

— «İşte geldim.. İşte geldim..»

Daha sonra şu Âyet-i Kerîme'yi okudu:

— **«Rabbım, sana acele geldim; taa ki, razı olasın..»** (20/84)

Ve.. şöyle devam etti:

— «Allah Hayy..»

Ve.. ruhunu teslim etti..

•

Bir menkıbesi daha.. Şeyh Ebülhaccac Aksarî anlatıyor:

«Şeyhimiz, Abdürrezzak'tan işitmiştim; şöyle anlatmıştı:

Hicrî 580. —Milâdî, 84.— yılda, Hızır -aleyhisselâm- ile buluştum.. Ona şeyhimiz, **Ebu Medyen**'den sordum; şöyle anlattı:

Bu zamanda o, sıddıkların imamıdır.. Onun sırrı, ilâhî iradeden doğar.. Allah Taâlâ ona; kudsiyet perdelerini açabilmesi için, saklı sırdan bir anahtar vermiştir..

Hızır -aleyhisselâm- devam etti:

— Şu anda, peygamberlerin sırlarını özünde onun kadar toplayan yoktur..

Bu vakasını dinledikten az zaman sonra vefat etti..

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

•

Bir menkıbesi daha.. Bunu da Muhyiddin-i Arabî -kuddise sırruh- **Fütuhat-ı Mekkiye** adlı eserinde anlatıyor:

— Ben ve ebdal zümresinden biri, Kafdağı'na gittik.. Orada önümüze keskin bir yılan çıktı.. Bedel bana onun için:

— Ona selâm ver; selâmına mukabele edecektir dedi..

Selâm verdik.. Selâmımıza karşılık verdi.. Sonra bize:

— Neredensiniz?..

Diye sordu.. Buna karşılık biz:

— Biccâye'den..

Deyince sordu:

— Ora halkı ile, **Ebu Medyen**'in arası nasıl?..

Bu sorusuna şu cevabı verdik:

— Kendisini zındıklıkla itham ediyorlar..

Bu cevabımıza şaştı ve şöyle dedi:

— Allah'a yemin olsun ki, bu âdemoğullarına şaşıyorum.. Yine Allah'a yemin ederek diyorum ki: Allah Taâlâ, kullarından birine velâyet tacını giydirsin; sonra da onu kötü gören olsun.. Böyle birşey olacağını hiç sanmıyordum.

Bundan sonra ona:

— **Ebu Medyen**'i sana kim tanıttı?.

Diye sorunca şöyle konuştu:

— Ya.. şaştınız mı?.. Subhanellah.. Acaba yeryüzünde onu tanımayan bir hayvan var mıdır?..

Allah adına yemin ederim ki.. O, Allah Taâlâ'nın veli edindiği ve kullarına sevdirdiği bir kişidir.. Bundan sonra, onu kim sevmezse, ya kâfirdir; ya da münafık..

•

Derim ki:

— Meşayih ona tazimde birleşmişti.. Şerefini ve yüksek mertebesini hep kabul etmişlerdi.. Yanına geldiklerinde edeple durur; konuşmalarını dinlerlerdi...

İnce, kibar ve zarif bir zattı.. Mütevazi ve zahid idi.. Vera' haline sahipti.. Şüpheli işlere yanaşmazdı..

Hakikat ehli idi.. Ve güzel huylar, sanki o asırda kendisinde toplanmıştı..

Derdi ki:

— «Hakk'ın birliğine cem' odur ki, ayrılık korkunu düşüre.. Hattâ mevhum benliğine işareti dahi mahvede.

Bu hal, bir manaya göre vüsuldür. Vüsulün de asıl manası odur ki, kendine has sandığın mevhum vasıfların kaybola.. Sıfatların eriye..»

Derdi ki:

— «Ne tanın.. Ne de tanı..»

o

Ona göre hakiki zengin şuydu:

— «Zenginlerin zengini odur ki; Hak Taâlâ ona, zatına has haklarından birşeyler gösterir..

Fakirlerin fakiri odur ki; Hak Taâlâ ona, zatına has haklardan bir nasip vermemiş, kapamış ola..»

o

Derdi ki:

• «O ki, ünsten ve şevkten yana nasipsizdir; boştur.. Onda, mahabbet namına birşey yoktur..»

• «Herkim ki, halkı davet ettiği hakikatı özünde bulmadan ortaya atılır; o meftundur.. Fitneye düşmüştür.

Her kimi ki görürsün; Allah Taâlâ ile bir hal iddia eder.. Ama, zâhirî hali onun dürüstlüğüne şehadet etmez.. Ondan mutlaka sakın..»

• «Bir yerde ki, Hak Taâlâ zatı ile zuhur eder; artık onunla yabancı olan kalmaz..»

• «Herkimin ki, özünde kulluk tahakkuk eder; o, cümle işlerine artık riya gözü ile bakar.. Bir hal âlemi varsa, ona da iddia gözü ile.. Sözlerine de, iftira gözü ile..»

• «Herkimin ki, nefsanî hazzından üzerinde bir bakıye vardır; açık manası ile o, hürriyeti bulamaz.. Tadını tadamaz..»

o

• «O'nun, yani Hakk'ın; seni müşahedesi halinin şahidi olsun.. Sakın kendi müşahedeni onun müşahedesine şahit tutmayasın..»

• «Hakk'a yakınlığı bulan, sürur içindedir; bu yakınlık sevgisi ile... Onu seven de yanmaktadır, bu sevgi ile..»

o

• «Fakr hali; yani varı, varlığı Hak yoluna harcamak, halis tevhid halinin nişanıdır..

Fakr halinin hakikatı odur ki, Hakk'ın zatından gayrını müşahede etmeyesin..»

• «**Fakr** halinin bir nuru vardır ki; onu gizlediğin süre durur.. Ama, açığa vurdun mu, gider; kurur..»

o

Şu cümlesi de yine **Fakr** hali üzerine:

• «Bir kimseye ki; almak, vermekten daha tatlı gelir... O artık, **Fakr** halinin kokusunu dahi alamaz..»

Derdi ki:

• «İhlâs odur ki: Hakk'ı müşahede anında, halk gözünden ve gönlünden siline; kalmaya..»

•

Şu da bir başka güzel cümlesi:

— «Herkim, bu yaratılmışı seyrederken, şahsî arzusunu ve şehvetini kullanır; artık ona, kâinatta faydalı şeylerin yüzü kapanır ve ibret alacağı bir şey kalmaz..»

•

Derdi ki:

— «O kimse ki, Hak'tan gayrı birini bilir; tek olanı —Allah Taâlâ'yı—, bilemez artık..

Hak Taâlâ odur ki: Hiç kimse, tam olarak onun, ilim ve kudret nüfuzundan kurtulamadı.. Ve.. zatı, sıfatı ciheti ile de ona nüfuzasıl olan çıkmadı.»

•

Şu da marifet ciheti zayıflar için söylenmiş bir cümlesi:

— «Her kimin ki, Hakk'a karşı marifeti yararlı değildir; o, yaptıklarını görmekle meşguldür..

Ondan duyan, onun namına tebliğ eder..»

Derdi ki:

— «Herkim ki, başından yuları sıyıramaz; ona ötelerin perdeleri açılamaz..»

•

Ona göre Hakk'ı görende can kalmamalıydı:

— «Hak Taâlâ odur ki, kimse onu göremez..

Ancak onu gören ölür..

— O ki, dedi:

— Gördüm...

Ve ölmedi; o, Hak Taâlâ'yı hiç görmedi..»

•

Bazı yasakları bildirdiği zaman şöyle derdi:

— «Bilhassa, **Ehdas**'dan... **Ehdas**'dan sakınınız..»

Ehdas kelimesi, çok çeşitli tefsire uğradı.. Bazılarına göre bu şu manayadır:

— Henüz bu yola yeni atılan.. Müptedi müriddir.. Ki böylesinin bir denenmiş hali yoktur.. Tecrübesi yoktur.. Söyleneni yanlış anaya bilir.. Bu yolda sabit bir kademi henüz yoktur.. İsterse, yetmişini doldurmuş olsun..

Bazıları da:

— Ehdas'tan murad: Hakk'ın zatından başka yaratılmışlardır dediler..

Bu hususta kanaatim odur ki:

— Hazret bu cümlesi ile, yeni müridleri kasdetmiştir.. Bilhassa, onlara bir şey öğretip irşad etmeden hususî sohbetlere almamayı tenbih etmiştir.. Yoksa, onları tardı değil.. Zira, her büyük veli'den beklenen tard değil, bilâkis irşaddır..

Derdi ki:

• «İhlâs odur ki, anlaşılması nefse, çok gizlidir.. Sonra: Sultanın kalemi onu yazamaz.. Şeytan onun sahibini azdıramaz.. Nefis de, ihlâs sahibini kaydıramaz..»

• «Sakının ha.. Haller ilminde, tam temkine sahib olmadan; tarikat ahkâmını bilmeden peşin hükümlü olmaktan sakının..

Zira böyle bir şey yapmak, sizi kemâl derecesinden düşürür.. Olgunluğa varma yollarını size kapar..»

• «Herhangi bir —Fakir— veli ki, alıp verdiği her nefeste artığını ve eksiğini bilmezse.. O —Fakir— veli değildir..»

• «Fakr hali, övünülecek şeydir.. İlim ganimettir.. Sükût, kurtuluştur. Halktan bir şey ummamak, rahatlıktır.. Zühd, âfiyettir.. Bir göz açıp kapayacak kadar az zaman dahi olsa; Hakk'ı unutmak, hiyanettir..»

• «Hakk'la huzur cennettir.. O'ndan ayrılmak, ateştir.. O'na yakınlık lezzettir. O'na karşı yabancılık ölümdür..»

• «Herhangi bir irade —arzu— ki, tevbe sağlam olmadan talep edilir; o gaflettir..»

•

Bir başka cümlesi de şöyleydi:

— «Herkim ki, Hakk'a vasıl olan zattan ayrılır; bilhassa durumu anladıktan sonra.. Kendi nefsi ile yalnız kalmaya mahkûmdur...

Ve.. Herkim ki, Rabbı ile meşgul olan birini oyalar; o anda gönül gözüne ölüm gelir..»

•

Bir defasında evine kapandı.. Tam bir yıl, hiç dışarı çıkmadı.. Yalnız cuma namazlarına çıktı.

Halk kapısı önüne yığıldı.. Çıkıp kendilerine nasihatte bulunmasını istediler..

Sonunda ikna ettiler.. Dışarı çıktı..

Evinin bahçesinde bir ağaç vardı.. Üzerine serçe kuşları konmuştu.. Kendisini görünce kaçtılar..

Bu hale çok üzüldü.. Hemen içeri girdi ve şöyle dedi:

— «Eğer sizlere ders için yararlı olsaydım; bu kuşlar benden kaçmazdı..»

Bir yıl daha, evinde kaldı; yine dışarı çıkmadı..

Halk, yine evinin kapısı önüne toplandı.. Çıkıp kendilerine sohbetler yapmasını istediler..

İkna oldu.. Dışarı çıktı; kuşların kendisinden kaçmadığını da gördü.. Artık onlara nasihat etmeye başlayabilirdi.. Nitekim başladı.

Öyle konuşmalar yapardı ki, kuşlar gelir; önünde kanat çırpardı.. Sevinç gösterisi yaparlardı.. Hattâ bir kısmı da can verirdi..

O konuşmaları dinleyen hazır cemaatten bazıları da, heyecandan ölürdü..

•

Bir konuşmasında, âdeta kendisini anlatmış ve şöyle demişti:

— «Bedel, —evliyadan bir sınıf— irfan sahibinin hükmü altındadır.. Sebebine gelince; bedelin mülkü, yerle sema' arasındadır.. Ama, irfan sahibinin mülküne, arştan tut; yeraltı hazineleri dahildir..»

•

O büyük bir zattı. Allah Taâlâ, cümle vahşi hayvanları onun emrine vermişti.. Hepsi Onun önünde zelildi..

Bir defasında şöyle oldu:

Geziyordu, bir merkep gördü.. Ona yırtıcı bir arslan saldırmıştı.. Yiyordu.. Yarısını bitirmişti. Sahibi de ona uzaktan bakakalmıştı; korkudan yanına yaklaşamıyordu..

Bu hali biraz seyretti, sonra merkep sahibinin yanına vardı:

— «Benimle gel» dedi; birlikte arslanın yanına gittiler.. Sonra: merkebin sahibine baktı ve üzülmüş görünce:

— «Tut şu arslanın kulağından.. Al, götür; merkebinin yerine kullan..»

Dedi.. Adam tuttu arslanın kulağından, üzerine bindi; gitti.. Uzun yıllar, onu merkebinin yerine kullandı; taa, ölünceye kadar.

Bir defasında kendisine rüyada şöyle denmişti:

— Senin hakiki sırrın, tevhidindedir..

Bu cümleyi yıllarca şerhetti, durdu.. Uzun uzun manasını anlattı.. Bir defasında şöyle anlatmıştı:

— «Sırrım, öyle sırlarla mesrurdur ki; İmdadını ilâhî denizlerden almaktadır..

Sonra, o sırlar; öyle sırlardır ki, ehli olmayana açmak yerinde olmaz..

İşaret onu vasfetmekten âcizdir..

Gayret-i ilâhiye onu herşeyden ve her türlü şekliyle rasgele kullanmaktan kıskanır.. Ancak, onun gizli tutulmasını ister..

Onlar, öyle sırlardır ki, bu varlığı kuşatmıştır.. Onu, ancak vatanı olmayan idrâk eder.. Ki böylesi; özü ve sırrı ile hakikat âleminde olur; ebedî bir hayat içinde döner, durur..

Sonra bu hali bulan zat, melekût âlemi fezasında uçar.. Ceberut perdeleri çevresinde seyreder..

Bir bakarsın ki, esma ve sıfatlarla huylara bürünmüş. Huyunu suyunu onlardan almış.. Bir bakarsın ki, ondan da yok olmuş ve zat-ı ilâhîyi müşahedeye dalmış..»

Sonra şöyle dedi:

— «Benim karargâhım, vatanım da orası.. Mesrur olacağım yer ve gözümün nuru orası.. Meskenim orası..

Hak Taâlâ herşeyden münezzehtir.. Herşeye karşı bir gınası vardır..

Hak Taâlâ kudret-i bediası ile vücudumu izhar etti. Ve beni, her kötülükten korudu; başarı ihsan eyledi..

Hakikat âleminin gizliliklerini bana açtı..

Hayatım ve ölümüm vahdaniyetle kâimdir. Bütün işaretlerim, onun ferdaniyetini anlatmak içindir..

Ruhum gayb âlemine yerleşmiştir.. Ve sahibim bana şöyle hitab etmektedir:

— Ya Şuayb, kullara hergün yenilikler olmaktadır. Bir öncekine uymayan, yeni yaşayış ve yeni düzen kurulmaktadır.. Ama, sanmayasın ki, bu yeniliklere bir son vardır. Katımızda daha onlar gibi neler neler var.»

Allah ondan razı olsun..

●

280. ABDÜRRAHİM MAĞRİBİ

Allah ondan razı olsun..

Künyesi: **Ebu Muhammed**.. Kunâvî..

Mısır'ın ileri gelen meşhur meşâyihinden.. Âriflerin büyüklerinden..

Harika kerametlerin sahibi.. Sadık nefesler, himmet erbabından..

Hak yakınlığı mertebelerinden bu zata en yüksek bir mahal ihsan edilmişti.

Vuslat pınarlarından en tatlısına bu zat sahib olmuştu..

Allah Taâlâ'nın kendilerine şeriat ilmi ile tarikat ilmini birarada verdiği zatlardan biriydi..

Allah Taâlâ ona, gizli sır ilmine dair bir anahtar vermişti..

Ve.. ona bir hazine vermişti: Kitabı —Kur'ân'ı— ve hikmeti anlamaya dair..

Müezzin ezan esnasında:

— Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur..

Dediği zaman, şöyle derdi:

— «Biz ona nasıl şehadet etmekteysek; o da bize şehadet etmektedir.

Allah'ın şehadetine yalan, diyene; inanmayana yazıklar olsun..»

•

Biraz da hikmetli cümlelerinden.. Derdi ki:

• «Allah Taâlâ'nın bütün sıfatlarını anlamak idrâki bana nasib oldu.. Ancak, (Sem') işitmek sıfatı hariç..»

• «Onlar ki, mütekellimun zümresidir; Hakk'ın arşı çevresinde döner, içine giremezler.. Vuslat yolunu bulamazlar..»

• «Maddi ilgilerin kalbden silinmesi; yokluk denizinin katedilmesine bağlı..

Kulluk makamı odur ki: Hakk'ın zatından gayrine orada iltifat olmaya..

Ve.. Ezel âlemindeki kader-i ilâhî düzenine güvendir kulluk..»

Tasavvuf dilinde bir **Tecrid**, tabiri vardır.. Onun oluş şeklini şöyle dile getirirdi:

— «**Tecrid**; hükmen dünya ve âhirete ait zaman mefhumlarını unutmaktır.. Hal olarak, dünya ve âhiretten geçmektir..

Vakit olaraktan da, an mefhûmunu, aradaki boşluğa kapamaktır.

Taa ki; böyle yaratılmışlarda bir inkılâb ola.. İç dışa döne.. Ve o yaratılmışlar, sakin varlık için birer hareket eden ola..

Kalb, kader temkini ile teskin ola.. Ki, hükmü kat'ederek.. Varidat kaynaklarından güzellik alarak.. Kâinat suretlerinden, kalb inşirahı bularak.. Ki bunlar, renkten renge girdikten sonra, bir makam sübutu bulduktan sonra olacaktır.. Ve temkin halinde yerleştikten sonra olacaktır..

Bu halleri bulan kimse, **Tecrid** alemine ermiştir.. Ve.. Semâ, onun bir örtüsüdür; yer de sergisi..»

•

Derdi ki:

— «Kalbde, Allah Taâlâ'nın azametine karşı heybet duygusu var ya.. İşte o: Basiretlerin dışa bakan gözlerine mil gibi çekilir.. Artık onun sahibi, hissen Hakk'ın gayrını müşahede edemez olur..

Bundan sonra göreceklerini, celâl nurları ile görür; işitecekleri ni de celâl şimşekleri ile işitir..»

•

Rıza.. Yani: Allah'tan razı olmak.. Bunu da şöyle anlatırdı:

— «Hakk'tan razı olmuşluğa alâmet odur ki: Bir hal olaraktan, kalbin kader akıntıları altında sükûn bulmasıdır.. Hem de tefrikayı, yani ayrılığı nefyederek.. Tevhid ilmini de cem'edici bir hal bilerek..

Bütün bunlardan sonra, o razı olmak isteyene düşer ki: Kudreti, **Kâdir** sıfatının sahibinde bile..

Ve.. bu usule, hallerinin her şeklinde riayet ede..»

Derdi ki:

• «Temekkün, bir ilmî şühuddur ki, keşif yönünden olur..

Temekkün bütün hallerin ona dönmesidir ki; isterse tabiî arzuların rağmına olsun..

Temekkün; bir tasarruftur ki, bütün varlığı elinde tutanla olur. Ama hükmen..

Ve nihayet temekkün; öyle bir iştir ki, emrin mükemmel bir şekilde yerine getirilmesidir.. Haliyle şer'î yönden..»

• «Açlıkta sırların safası olur.. Öz varlık, onunla safiyete erer; ama rasgele değil.. Zikir esnasında.. Hem de istiğraka vardıran zikir esnasında..»

•

• «Şevk odur ki: Zikrin ilk devrelerinde olur ve bir hafiflik halinde insana gelir..

Bundan sonra, bir gaybet hali başlar ki.. Bu da zikrin ortalarına doğru olur.. Ve bu, yapılan o zikir halinin bir bakıma hediyesidir..

Zikrin sonunda huzur gelir.. Ve güzel bir **Sahv** hali başlar ki bu, **Sahv** hali; bir himmetle gelen huzur, maddî halin kopması ile başlayan gaybet, yükselme halinin başlaması ile beliren huzur halleri arasında bir hoşça ayıklıktır. Artık zamanlar, iştiyak halini bulan için bölünür.. Vaktin üçte biri, istiğrakla geçer; üçte biri de, huzurla..»

•

Şöyle derdi:

— «Hayat odur ki; hakikatı keşfetmek nuru ile, Hakk'ın sırrı idrâk edile.. O, öyle bir sırdır ki, kâinat bütün değişik şekillerine rağmen, yalnız onunla meydana gelir..»

•

Biraz da kerametlerinden.. Şöyle hikâye ederler:

— Birgün halka kurulmuş, sohbet edilirken; **Şeyh**'in önüne bir hayalet düştü.. Bu, hava boşluğundan düşmüştü ve kimse onun ne olduğunu anlayamadı..

Şeyh ona bir müddet, teveccüh ederek; başını eğdi.. sonra kaldırdı.. O, başını kaldırırken, hayalet de kendiliğinden yükseldi; geldiği gibi sema'ya doğru uçup gitti..

O mecliste hazır bulunanlar, bu durumu merak edip sordular:

Bunun üzerine **Şeyh** şöyle anlattı:

— «O, bir melekti.. Kendisinden bilmeyerek lüzumsuz bir hal zuhur etti.. Bu sebeple düştü ve bize geldi; şefaat talep etti..

Allah Taâlâ, onun hakkındaki şefaatımıza kabul buyurdu ve o melek, yine yükselip eski makamına gitti..»

•

Bir halini de şöyle anlatırlar:

— Kendisine biri bir şey sorsa, hemen ona cevap vermezdi.. Derdi ki:

— «Bana biraz mühlet ver.. Bu iş için Cibril'e sorayım..»

Bir müddet, öyle bekledikten sonra; Cibril'in dediğine göre:

— «O işi yap, yahut yapma..» derdi..

Derim ki:

— Kanaatıma göre, bu izin aldığı ve sorduğu yer; peygamberlerin vahy meleği Cibril -aleyhisselâm- değildir.. O işle ilgili melektir..

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

•

Bu mübarek halini de şöyle dile getirirler:

— Lüzumu halinde cahil birine, «Ey filân, şu ulemaya konuş..» Derdi.. O dem, o ümmi kişi, âyet ve hadislerin manalarını konuşmaya başlardı.. Kimse bir itirazda bulunamazdı.. Hatta, oradaki konuşmada; on bin âlim ve fazıl kimse bulunsaydı, yine de dilleri tutulurdu..

— Bir müddet o konuşma devam ettikten sonra, «Yeter, sus..» derdi ve o himmeti ile konuşan, artık tek kelime bulup konuşamazdı.. O ilimler, kaybolur, giderdi..

Bazı irfan sahibi zatlar, onun hakında şöyle konuştu:

— Eğer ben, **Şeyh Abdürrahim**'in vefatında hazır olsaydım; defni için izin vermezdim.. Yeryüzünde, öyle bekletirdim..

Bu deyişin ve böyle yapmak isteyişin büyük bir sebebi var.. Çünkü herkim onu gördüyse, hikmetle konuşmaya başlardı..

•

Kunâ'da vefat etti. Ki burası Mısır'ın yukarısındadır.. Kabri orada bellidir. Meşhurdur; ziyaret edilir..

Hayatta iken, bir defasında, önünden bir köpek geçti. Ona tazim olarak ayağa kalktı.. Sebebini sordular; şöyle anlattı:

— «Onun boynunda mavi bir bağ gördüm.. Ki bu, velilere has bir işarettir..

İşte onun için ayağa kalktım..»

Bir defasında, ona biri geldi ve:

— Bana bir tavsiyede bulun..

Deyince şu tavsiyeyi yaptı:

— «Bir koyun gibi ol.. Yani: O, iyiliğini, kötülüğünü, kendine yarayanı bilmediği için, kendiliğinden bir harekette bulunamaz.. Sahibine teslim olur.. İşte sen de öyle ol..»

Allah ondan razı olsun..

●

281. AHMED'ÜL - MÜL'İM

Allah ondan razı olsun..

Şeyh Eb'ül-Abbas künyesi ile bilinir..

Mısır'da yetişen, büyük meşayihten biri.. Hem de hakikat üzerine olanlardan..

İnsanlar, birçok ülkelerden onun ziyaretine gelirdi.. himmet ve feyz almak için..

Mısır uleması, önünde saygı ile, edeple dururdu..

Babası, doğu ülkelerinden birine sultan idi.. Ama, kendisinin hali, yolu başkaydı.. Başka bir âlemin padişahıydı..

Manevî keşiflere sahipti.. Hayrete şayan bir şekilde, geleceğe ait, bazı haberler verirdi..

Ve herne ki haber verdi; o haberini verdiği şey dediği gibi oldu..

Bu hususta hayrete düşenlere derdi ki:

— «Ben, kendi ihtiyarımla konuşmuyorum ki..»

Bazan, dilenirdi. İstemezdi de; bir yerde o halde dururdu.. Birşey veren olursa alır, götürür; fakirleri bulup verirdi..

Ömrünü tam bilen yoktu.. Bu mevzuda bazı bilgisi olanlarda, çok çeşitli görüşe sahipti..

Bazıları dedi ki:

— Bu zat, İmam-ı Şafii'yi gördü.. Hatta Mısırda, arkasında nari yaşar..

Bazıları da şöyle demişti:

— Bu zat, İmam Şafii'yi gördü.. Hatta Mısır'da, arkasında namaz bile kıldı..

Şöyle diyenler de vardır:

— O, Kahire'nin ilk kurulduğu zamanları gördü ki; bunun daha doğrusu olması lâzımgelir..

o

Şeyh Abdülgaffar Kus Hazretleri ise şöyle anlattı:

— Bir defa Ahmed'ül Mülim'e yaşını sordum; şöyle dedi:

— «Şu anda yaşım, dört yüz seneyi doldurmuş gibidir..

Mısır halkı, halvet vaki olsa dahi kadınlarını ondan saklamazlardı..

Onun bu durumunu, bazı fakihler hoş karşılamadı.

Bir defasında, fakihlerden biri ona sataştı.. Onun sataşmasını duydu ve şöyle dedi:

— «Ey fakih, nefsini islâha çalış.. Kendinle meşgul ol.. Çünkü, yedi gün ömrün kaldı; sonra öleceksin..»

Ve dediği gibi oldu.. Yedi gün sonra o fakih öldü..

Giyim işi ona göre önemli değildi. Ne bulursa giyerdi..

Bir bakarsın; suf yeşil bir amamesi başında.. Bir de bakarsın ki beyaz..

Bazan arkası yırtmaçlı bir cübbe giyerdi; bazan da yamalı...

Daima, değişik giyerdi; bir halde kalmazdı..

•

Bir defasında yine ona sataşıldı; bu seferki sataşma kadıdan geliyordu..

Kadı, onun küfrüne dair tanzim ettiği mazbatayı, sicili tamamladıktan sonra, bir sabah üzeriydi; çekmecesine koydu.. Kilitledi..

İş, Şeyh Mül'im'i davete kalmıştı.. Onu çağırıp, şeriata uymasını tenbih edecekti..

Bir gün sabah üzeri, kadı geldi, Şeyh de geldi; kadı çekmeceyi açtı, mazbatayı bulamadı.. Halbuki anahtarı başkasına vermemişti; hep kendisinde kaldı..

Şeyh Mül'im, mazbatayı cebinden çıkardı, kadıya doğru uzattı ve şöyle dedi:

— «Çekmecenden bu mazbatayı —tutanağı— çıkarabilen, senin kalbinden imanı da almayı bilir..»

Kadı durumu anladı ve yaptığına tevbe etti.. Dediği gibi olup, imansız kalmasından korktu..

Vefat ettiği zaman, Hicrî yıl; 600'e —Milâdî, 1203.— yaklaşmıştı..

Mısır'da Hüseyniye'ye defnedildi..

Kabri bir mescittedir.. Daima ziyarete açıktır..

Allah ondan razı olsun..

Bir türlü çekemezdiler bu zatı.. Öyle ki, ölmesi için, tam üç defa zehirlediler.. Ama Allah afiyet ihsan eyledi. Zehirin zararı ona dokunmadı..

Şöyle derdi:

— «Kutupları kutup eden, evtad'ın evtad olmasına amil olan, evliyayı da evliya kılan; ancak Resulüllah'a tazimleridir.. Ve.. Onu tam anlamaları, getirdiği şeriat esasına hakkıyle sarılıp, saygıda kusur etmemeleri, bir de onun edebi ile edepli olmaları vesile olmuştur.. Başka türlü olamaz..»

Derdi ki:

— «Seyyidim Ahmed Rifâî, bana ulaşan bir habere göre şöyle buyurmuştu:

— «Kalbe ki nur doldu; artık o kalbin sahibi kulla, Allah arasındaki cümle perdeler kalkar; yok olur..»

Allah ondan razı olsun..

●

282. EBÜLHACCAC UKSURÎ

Allah ondan razı olsun..

Kadir kıymet sahibi; hem de yüce.. Şanlı şerefli olanlardan; hem de şanı büyük..

Yalnız yaşardı.. Çoluk çocuk yoktu..

Şeyh Abdürrezzak'ın müridlerinden.. Ki bu Şeyh'in kabri İskenderiye'de, Şeyh Ebumedyen'in müridlerinin kabri civarındadır..

Tarikat adabına dair yüce kelâmların sahibi..

Tekkesi ve kabri; Mısır'ın Uksur bölgesindedir..

Saymakla bitmeyecek kadar çok menkıbeleri vardır.. Hemen hepsi meşhurdur..

Bir menkıbesini şöyle anlatırlar:

— Zamanın emirlerinden biri onu inkâr etti.. Küçümsedi, hallerini kabule yanaşmadı..

Bunu kendisi duyunca, o emirin yüzüne karşı şöyle dedi:

— «Sen misin evliyaya tarizde bulunan?.. Halbuki sen, falan kimsenin yanında bir köçek sayılırsın..»

Aradan zaman geçti; o emir, bu edepsizliği ve kötü itikadı sebebi ile köçek oldu...

Ölmeden evvel, Allah Taâlâ, onu bu belâya çarptırdı..

Bir defa şöyle demişti:

— «Her kimi ki, görürseniz tarikata girmeyi ister.. Onu bize yollayın..

Eğer o, bu talebinde sadık ise, onu vuslata erdirmek bize vazifedir. Aksi halde gafil ise, onu kovar, uzaklaştırırız.. Ta ki, diğer müridleri de telef etmeye..

Sebebine gelince: O ki, gayrı ile, mahcupladır; mahbube vâsıl olamaz..»

•

Ebu Zekeriya Temimî anlatıyor.. Ki bu zat, daima onun hizmetinde bulunurdu.

Diyor ki:

— Ebülhaccacın müridlerinden biri vardı.. Birgün manada kendisine, şeyhinin perde olduğu, gösterilmişti.. Böylece vuslatına engel oluyordu..

Bir kaç defa şeyhini öldürmek istedi; ama mümkün olmadı.. İnancı oydu ki: Onu öldürmekle makamına nail olacaktı.. Zannına göre, kendisinin manevî gelişmesine mani olan şeyhinden başkası değildi..

Şeyh —**Uksurî**— bunu haber aldı.. Onu çağırdı ve şöyle dedi:

— «Oğlum; sana gelen bu öldürme işi, şeytanın bir iğvasıdır; azdırmasıdır.. Şayet o iğvaya uyar, şeyhini öldürürsen, Allah'ın gazabına uğrarsın.. Nerede kaldı; makam vuslatı?..»

Derim ki: —İmam Şa'rani'nin fikri—:

— «Duyduğumuza göre, Seyyidim Ebüssuud Carihi'nin müridlerinden birisiydi.. bu sakim düşünceye kapılan..

Ve şeyh ondan kaçmıştı..

•

Ebülabbas Tairi şöyle anlattı:

— Bir gün, **Şeyh Ebül Haccac Uksurî'nin** yanına vardım.. Baktım ki, kaşlarının üstünde iki gözü var.. Hikmetini sormadım; o da anlatmadı.. Şöyle konuşmaya başladı:

— «Ben ve kardeşim Ebülhüseyn b. Saiğ, İskenderiye'ye şeyhimizin yanına gittik..

Baktım ki, benim makamım, onun makamından yüce.. Dua ettim:

— Allahım, onun makamını benim makamımdan üstün kıl..»

Müridlerden bir başkası da, makamını benim makamımdan üstün görürse, aynı şekilde dua etmelidir..

İhvanlık; —kardeşlik— dereceleri böyle olmalıdır.. Aralarından, hased ve çekememezlik kalkmalıdır..»

•

Bir defa ona şöyle sordular:

— Senin Şeyhin kim?..

— «Ebucarân —siyah böcek— tir.

Dedi.. Şaka ediyor sandılar.. Onların böyle sandığını anladı ve şöyle dedi:

— «Şaka etmiyorum; doğru söylüyorum..»

Deyince, sordular:

— Nasıl olur?..

Anlatmaya başladı:

— «Kış gecelerinden birindeydi.. Uyumamıştım. Ayık geziyordum.. Bir de baktım ki o.. Bir fener direğine çıkmak istiyordu.. Direk kaygandı. Tırmanıyor; çıkamıyor, düşüyordu.. Fakat yılmıyordu. Mutlak çıkmak istiyordu..

O tırmanışını, düşüşünü saydım; tam altı yüz oldu.. Kendi kendime:

— Yedi yüz defa aynı şekilde yapsa yine çıkamaz.. Halâ bırakmıyor...

Dedim.. Sonra sabah namazına gittim. Namazdan çıktığım vakit, bir de ne göreyim; çıkmış.. Hem de fenerin yanında oturuyor..

Ne ders aldıysam, o hadiseden aldım..»

•

Başından geçen bir halini şöyle anlattı:

— «İlk hallerimde daima: **Lâ İlâhe İllallah** —Allah'tan başka ilâh yoktur— Kelime-i tevhidini zikrederdim.. Ve bu manadan hiç gafil durmazdım..

Günün birinde nefsim bana:

— Senin Rabbın kim?..

Dedi.. Ben de tereddütsüz:

— Rabbım Allah..

Dedim.. Bunun üzerine bana şöyle dedi:

— Senin, benden başka Rabbın olamaz.. Hakiki Rabb odur ki, tam olarak onun kulluğuna sarılasın.. Bu durumda tam olarak bana kulsun..

Dinlemeye başladım; devam etti:

— Bana yedir diyorum; yediriyorsun.. Sonra da, uyuyorsun.. Kalk, diyorum; kalkıyorsun.. Yürü, diyorum; yürüyorsun.. Tut, diyorum; tutuyorsun.. Ve sen her emrimi yerine getiriyorsun.. İş böyle olunca; ben senin Rabbınım; sen de benim kulumsun..

Onun bu sözleri karşısında bir süre düşünüp kaldım.. Sonra bana bir şeriat gözü açıldı ve dendi:

— Allah Taâlâ'nın kitabına sarıl; onunla mücadele et.. Şayet sana o:

— Uyu..

Derse, de ki:

— «Allah Taâlâ onları: Gecenin bir kısmını uyurlar.. Şeklinde tavsif etti. Ve ben de onlardan olacağım..

Şayet sana:

— Ye!..

Derse, şu cevabı ver:

— Allah Taâlâ, yiyip içmeyi emri ile sınırlandırmış: Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz..

Sana yürümek emri verirse, o zaman da:

— Yeryüzünde kabarıp yürümeyiniz..

Emrini hatırlat.

Bir şeyi almak emrini verince de, şu ilâhî emirle onun karşısına çık:

— Elin boynunda bağlı kalmasın.. Tamamen de açma..

Bu ilâhî emri dinleyince şöyle dedim:

— Bunlar birer hakikat.. Peki, bunları yaptığım takdirde, benim için ne var?..

O zaman da şu müjde geldi

— Sana, muttekilerin süsünü takarım.. Âriflerin tacını başına tac ederim.. Sıddıkların mıntıkasına seni oturturum.. Hakikatı bulmuş zatların boyun bağlarını boynuna takar, doğru mahabbet ehlinin, Hakk'a dönenlerin, abidlerin hamd'edenlerin, oruç tutanların, namaz kılanların pazarına götürürüm..

•

Derdi ki:

— «Şeyhle bir mahabbet toplantısına katılmayışımız, bir taan mevzuu olamaz.. Çünkü Resulüllah'ı seviyoruz.. Ona tabi olanları da seviyoruz.. Onlarda gördüğümüz hallere de kalben bağlılığımız var..

Şöyle ki: Şu vakit ki, itikad mevzuu esaslar, gönülde zuhur edince artık şahısların suretine ihtiyaç kalmaz.. Ama aksi böyle değildir.. Dışta şahıslar görülünce, itikad şekillerine bağlanmak icap eder..

Ne var ki, her ikisini bir görmekte de bir başka feyz vardır.. Yani, itikad esaslarına kalben bağlı olmak ve zahirde şeyhin izini, yüzünü, sohbetini bırakmamak... Ki: Hakikî kemâl bundadır..»

Derim ki —İmam Şarani anlatıyor:

— Bu cümle ayrılıkları, farkları gideren büyük bir delildir... Bilhassa.. Amediye, Rifaiye, Berhâmiye ve Kâdiriye gibi tarikatları inkâr edenlere.. Ki kabul etmeyen kimseler; özellikle bu âlemden göçenleri için:

— Onlar, ölüdür.. Konuşamazlar..

Derler.. Bu sözler yanlıştır.. Ne olursa olsun; onlara uymak icap eder. Ki bu, onlardan bize ulaşan sözlerine ve işlerine olacaktır.

Anlamaya çalış..

•

Şeyh Yaîş b. Mahmud adında bir zat vardı.. Ki bu, **Ebül Haccac'**ın müridlerinden biri idi..

İşte hazretin bir halini şöyle dile getiriyor:

— Kuleybî Sehavî ve ben.. bir kişi daha vardı. Sabah namazından sonra **Şeyh'**in ziyaretine gittik..

Kapısının önünde edeple durduk.. Az sonra hizmetçisi dışarı çıktı ve şöyle dedi:

— Yaîş ve Kuleybî girebilir.. Ama bu size takılan giremez.. Onun hamama gitmesi gerek; çünkü o cünüptür..

Anlatmaya devam ediyor:

— Neyse, içeri girdik.. Ama, o zatın heybetinden her yanımız titriyordu..

Şeyhi bir yere yaslanmış bulduk.. Sonra Şeyh gençlik hallerinden istiğfar çekiyor ve dehâlet ediyordu..

Bundan sonra Yaîş, destur ister ve şöyle der:

— Hal dilimize, yani gönlümüze birşeyler geldi.. Bu esef duyulan onda yapılana istiğfar edilen gençlik üzerine..

— Destur isteyip gönlüme geleni söylemek istediğimi anlatınca, **Şeyh —Uksuri—:**

— «Söyle gönlüne geleni, coş..»

Dedi.. ve ben aşağıdaki şiiri söyledim:

Güzel.. ki kalbim onun için vurur;
Gören geçemez, ona aşık olur..

•

Kulun miskin, kovanı kıralı,
Destiler uzakta, su hicret edeli;
Ki bulacaksan visal, zorlamalı..

•

Ve.. sürür dalı döner yapraklıca,
Kadehler gelir onlara yüksekçe
Yaşı aka aka ve tam doluca..

•

Artık bağladı Tunus sahilini,
Hepsinin birden sıkıp iplerini;
Ateş soktu sayı aştı bini..

•

Görmüyoruz onu sofrasında boş,
Ve boynundadır onun habl-i naşuş
Acz içinde, onun gücü yok olmuş..

•

Onun da bir eşi vardı az geçen,
Seneleri vardı giden.. gelmeyen..

Bu şiirleri dinledikten sonra, vecde geldi; ayağa kalktı ve ekledi:
— «Evet, benim de geçen bir çok senelerim var ki, artık onlara katılamam..»

Allah ondan razı olsun..

●

283. KEMÂLEDDİN b. ABDÜZZÂHİR

Allah ondan razı olsun..

Bu da bir başka Allah dostu.. Velî..

Ebülhaccac Uskurî ile sohbet etti.. arkadaş oldu.. Ki o zaman sele sepet yapardı..

İlk hallerinde çıplak gezerdi..

Aradan zaman geçti.. Normale avdet etti.. Elbise giydi.. İş tuttu Ziraat işiyle meşgul oldu.. Ve.. daha başka işlerle de..

•

Sonraları, İbrahim Mi'dad Ca'berî'nin sohbetine devam etti.. Ki bu zat: Kahire'de Babünnasr'da medfundur..

Sonra kalktı, Ahmim'e gitti.. ve orada vefat etti.. Hem de güzel bir halle.. Lâtif.. pâk.. ve temiz..

Daima üzerinde, nimet-i ilâhiyenin eserini gösterecek.. İnsanlara karşı gına gösterisi ile..

Allah Taâlâ ondan razı olsun..

Allah ondan razı olsun.

●

284. KUTBÜDDİN-İ KASTALLANÎ

Allah ondan razı olsun.

Kahire'de bulunurdu; hem de batın ilmini okuturdu..

İnsanları Allah yoluna davet ederdi..

Şeyhti.. Tarikatta hırka giymişti; Suhreverdî yolundan..

Allah ondan razı olsun..

•

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Ebüşşeyh künyesi ile maruf..

Evliyaya tam manası ile tazim ederdi.. Onların bahsi açıldığı yerde derdi ki:

— «Onlar, Allah Taâlâ'ya intisap etmişlerdir..»

Derdi ki:

— «Evliyâya dil uzatan ve onlara karşı edeb dışı harekette bulunan, inkâr eden herkesi gördük ki, en kötü hâl üzerine öldü..»

Ve, şu cümlesi:

— «Velileri hakir görmek, rezil işleri irtikâb etmeye sebeptir..»

•

Şu cümlesi de, evliyayı üzenler üzerine:

— «Her kim, Allah'ın bir arif kulunu, ya da bir velîsini üzerse, onun kalbi mühürlenir..

Ve onları üzmeye devam eden, itikad yönünden fesada varmadıkça, ölmez..»

Büyük bir hal sahibi idi.. Hızır -aleyhisselâm- ile çoğu zaman buluşurdu..

Bulgurla yapılan yemeği severdi ve yaptırırdı.. Bu sebeple bir gün kendisine sordular:

— Niçin bu kadar çok?..

Şu cevabı verdi:

— «Bir gece Hızır -aleyhisselâm- ziyaretime geldi.. Bana:

— Bulgur çorbası yap..

Dedi.. O günden beri bu yemeği severim.. Haliyle Hızır'ı -aleyhisselâm- sevdiğim için..»

o

Müridleri için bir şartı vardı: Evlerinde pişen yemek tek ola.. Ta ki, hiç kimse, teklikten ayrılmaya. Birlik üzerine kala..

Abdullah Kureşi'nin müridlerinden biri, bir gün evinden çıkıp işine giderken, hanımına sorar:

— Varsa bir arzun?.. Söyle, alayım; pişiresin; yemek yapasın..

Onun bu sualine karşı hanımı şöyle söyler:

— Kızınla müşavere et; bu işi onunla görüş..

Adam kızına döner:

— Ne arzu ediyorsun, sen söyle?..

Der.. Bunun üzerine kızı:

— Benim isteğime senin gücün yetmez..

Şeklinde bir cevap verir..

Adam, kızı için her fedakârlığa hazır olduğunu ve:

— Muhakkak, dediğini yapmaya çalışırım.. İsterse bin altına olsun.. dedi.

Bunun üzerine kızı:

— O halde beni **Kureşî** ile evlendir..

Deyince adam hayret eder.. Çünkü **Kureşî**'nin dış görünüşüne göre, hiç bir kadın onunla olmaya razı olmazdı.. Ne çare ki, bir defa söz vermişti.. Bundan sonrasını ondan dinleyelim:

— **Kureşî**'ye gittim.. Durumu anlattım.. Bana cevaben:

— «Kadıyı çağır..»

Dedi.. Kadı geldi ve ona nikâhladı..

Kızı güzelce bezediler.. Şeyhinin yanına girmesi için hazırladılar.. Haliyle gelini hazırlayanlar, işleri bitince çıkıp gittiler..

Sonrası şöyle olur:

Şeyh, gusulhaneye girer.. Çıktığı zaman, uzun boylu ve yakışıklı bir suret almış olur.. Genç bir delikanlıdır.. Üzerinde güzel bir elbise vardır ve güzel de kokuludur..

Gelin, onu bu halde görünce utanır ve bir yabancı sanarak kapanır..

Onun bu halini gören **Kureşî** Hazretleri şöyle der:

— «Kapanma, ben **Kureşî**'yim.. Yabancı yok..»

Kızcağız, hayretle:

— Sen **Kureşî** değilsin..

Deyince, **Kureşî** Hazretleri yeminle:

— «Allah adına yemin ederim ki, ben **Kureşî**'yim..»

Kızcağız inanır ve:

— Bu ne haldir?..

Diye sorar.. Bunun üzerine **Kureşî** Hazretleri devam eder:

— «Bundan sonra; seninle olduğum zaman, böyle kalacağım.. Ama başkaları ile öbür şekilde.. Fakat sakın, ben ölünceye kadar bu durumu, kimseye anlatma..»

Bunun üzerine, gelin hanım:

— Kimseye söylemem.. Söz veriyorum. Ama arzu edersen, yine zâhirde halk arasında göründüğün gibi, kör, âmâ, barsız, cüzzamlı olarak benimle olabilirsin..

Dedi.. Çünkü o, **Şeyh**'in dış görünüşüne değil, iç âlemine aşıktı.. **Kureşî** Hazretleri onun bu durumunu anladı ve şu duayı yaptı:

— «Allah Taâlâ, sana bolca hayırlar ihsan eylesin..»

Ve sonuna kadar beraberce kaldılar..

Hanımı verdiği sözünde durdu ve **Kureşî** ölünceye kadar hiçbir halini anlatmadı.. Ancak, o öldükten sonra anlattı:

•

Bu hanımı da manen yüksekti.. Şeyh'e gösterilen saygı, ona da gösterilirdi..

•

Derdi ki:

• «İbadete ve edeplerine riayete devam et.. Ama, o ibadetlerle vüsul arzulama..

Şayet o, zatı için seni isterse, zatına vâsıl kılar..»

• «Hangi amel, tam ihlâs vasfını haizdir ki; onunla vüslat hakkını taleb edersin?..»

•

Bir defasında şöyle buyurdu:

— «Bu beşerî durum var ya, bir sıkıntı görmedikçe, tam manası ile, içten Allah'a dönmez..»

Bunu, biraz tafsil etmesi için sebebini sordular; başından geçen bir vakayı anlatarak, cevap verdi:

— «Bir hac yolundaydım.. Pek susadım.. Hizmetçime:

— Şu tuzlu denizden bir avuç su ver bana..

Dedim.. Verdi bir avuç su.. içtim; tatlıydı.. Sonra o sıkıntılı susamam geçmişti.. Bir avuç daha aldım; baktım ki tuzlu..»

•

Derdi ki:

— «İbtilâ; ancak, manen tam erlere olur..»

Yani, tahammül sahiplerine.. Belâ yükünü çekebileceklere...

•

Kureşî Hazretleri'nin kerametleri pek çoktur.. Hemen hepsi de meşhurdur..

Allah ondan razı olsun..

●

286. MUHAMMED b. EBUHAMZA

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Bu da bir başka Ebuhamza.. Büyük velî Abdullah b. Ebuhamza'dan başka.. O da büyüklerden..

Şanı yüce.. İçi mamur.. Dışı öyle değil.. Dıştan gören hemencecik onu, içi mamur bir zat sanmazdı..

Dışına daha çok, celâl sıfatı tecellisi hâkimdi.. O bu ilâhî sıfatların mağlubu idi..

Şeriata çok riayet ederdi.. Usule, yola uyardı.. Şer'î emirleri tamamı ile, içinde ve dışında tatbik ederdi..

Bu zatı da inkâr eder, manevî durumunu kabul etmezlerdi.

Kendisi birgün:

— «Ayık olarak Resulüllah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- gördüm..» demişti.. Bu yüzden onu hesaba çektiler.. O da artık evden çıkmaz oldu.. Yalnız cuma günleri namaz için çıkardı..

Onu inkâr edenler, en kötü bir şekilde öldüler.. Aleyhinde bulunmaları, kendilerine neye mal olduğunu anladılar..

Vefat edince, Mısır'da Kırafe'ye defnedildi.. Kabri orada bellidir; ziyaret edilir..

•

Bir hikmetli cümlesi.. Şöyle derdi:

— «Senin sözünü, sohbetini kim anlar; bilir misin?. Herkes anlayamaz; ancak o anlar ki, sende doğan ilâhî nur, onda da doğmuş ola..»

— «Madem ki, ulema ve evliya, nebilerin ve resullerin vârisleridir. O halde daima fetret devri bulunacaktır.. Bir âlimden, diğer bir âlime; bir veliden diğer veliye kadar geçen boş vakit bir fetret devridir..

Bir davetçi gelir; davetini yapar.. Yolunu, izini belli eder.. Bu davetçi göçüp gidince, haliyle yol bozulur.. İşte o zaman, Allah Taâlâ, onu yenileyecek birini yollar..

Bir peygamberden, diğer peygamber arası geçen boş zamanda; insanlar, nasıl putlara taptılarsa; veliler arası geçen boş zamanda da, insanlar nefislerine tapmaktadırlar.. Birtakım nefsani yenilikler ortaya atmaktadırlar.. Fiilen yapılması gereken işler, sözde kalır.. Ve daha neler.. Ki o kötülükleri, kalbi nurlu zatlar, müşahede ederler..»

Derdi ki:

«Eğer:

— **Lâmevcude İllallah..**

Diyenleri öldürmeye gücüm yetse, öldürürüm.. Bunu nasıl diyebilir?. Kendisindeki çeşitli kusurları görmez mi?.. Büyük, küçük abdest bozma iptilâsı nedir?..

Kendisine gelen hastalıklara karşı çaresizliğine ne buyrulur?.. İlâhlığın bir şartı da kadir olmaktır.. Bütün noksan sıfatlar kendisinde toplanmış iken, nasıl olur da:

— Ben aynı hakkım...

Diyebilir?.. Böyle olan, doğrusu, şaşkınlık batağının en çıkmazına saplanmıştır..»

Derdi ki:

— «Şayet fakih, Kur'an okurken, tam düşünebilseydi; Kur'an'-

ın nurları onu yakardı.. Yüzüstü yıkılır, yemeyi, içmeyi ve uyumayı terk ederdi.. Ve daha başka beşerî işleri de...»

•

Manevî âlemi bir başkaydı.. Herhangi bir şeyi gördü mü, onun ne olduğunu ve neye yarayacağını hemen tahmini olarak söylerdi ve o şey dediği gibi çıkardı.. Misal olarak; gördüğü bir şeker kamışı için:

— «Bundan şu kadar tatlı, şu kadar şeker çıkar..»

Deseydi; dediği gibi olurdu.. Ne eksik, ne de fazla..

O devrin sultanı, bu zatı ziyaret etti.. Konuştular.. Sultan,, onun için, bir tekke yapmayı arzu ediyordu.. Bu arzusunu bildirince: Hemen, yavaşça, **Ebulhamza** sultanın elinden tuttu.. İbnitulun camiine götürdü.. İçine girince şöyle dedi:

— «Şu camii görüyorsun ya.. Bunun hepsi benim.. İstediğim yerine gider, otururum..»

Sultan, hatasını anladı.. Yaptığı tekliften ötürü pişman oldu.. Derdi ki:

— «Bu yolun yolcusuna yakışır iş değildir ki; hanımı hamile kalınca, onunla cinsî münasebette buluna.. Ancak zarurî bir durum hariç.. Ki bu da: Ya kendisinin, ya da hanımının iffetini korumak uğruna olmalı.. Yani: Gözün dışarıda kalmaması için..

Ve o Hak yolcusuna layık olmaz ki; hanımı ile, sırf şehvet duygusu ile cinsi münasebette buluna.. Ki böyle yapmak: Hak yolcusu için, noksanlıktır..»

Derdi ki:

— «Sakının, inkârdan.. bilhassa tevil yolu bulunması muhtemel şeyler üzerine.. Sebebine gelince.. anlatayım: Ben bir fakih —zâhir âlimi— gördüm; bir fakir'in —veli'nin— halini kabul etmiyordu.. Bilhassa; velilerden, ibadet köşesine çekilen kimselerin manevî hallerini..

Onun bu inkârını haber alan veli, o fakih için bir hayâl kapısı açtı.. Zaman içinde bir zaman oldu; mekân içinde de bir mekân.. İşte o fakih, bu yeni mekân içinde bir yere oturdu; bir fil geldi.. hortumu ile onu kavradı; kaldırıp yere vurdu..

... Ve fakih öldü..

O, aleyhinde bulunduğu, halini inkâr ettiği veli, onun bu halini sabah üzeri duydu.. Belki de üzüldü; ama, o eştiği kuyuya düşmüştü..

Ve akşama doğru gömdüler..»

Şöyle anlatmıştı:

— «Bir gün, bir buğday tarlası civarından geçtim.. Bir yavrucak, o tarladaki başakları topluyor ve küfesine dolduruyordu.. Bunu görünce hemen:

— Bırak oğlum; halkın ekinini toplamaya ne hakkın var?.. Dedim. Bunun üzerine çocuk bana şöyle dedi:

— Burası, halkın ekini olduğuna dair isbatın ne?.. Vallahi; burası, babamın ve dedemin ekinidir..

Çocuğun bu izahı beni utandırdı.. İşin aslını öğrenmeden konuştuğum için dervişler yanında rüsvay oldum.. Sonra, o çocuğa şöyle dedim:

— Çocuğum, Allah seni mükâfatlandırsın.. Konuşma adabından yoksun olduğum bir anda, bana edep öğrettin..»

Derdi ki:

— «Şu üç kimse felâha eremez..

a) Şeyhin oğlu..

b) Şeyhin hanımı..

c) Şeyhin hizmetçisi..

Oğluna gelince; onun gözü; müridlerin gelip elini öpmelerindedir.. İster ki, kendisini omuzlarına kaldırsınlar.. Kendisine daima hürmet etsin, önünde eğilsinler.. Her emrini de yerine getirsinler ve talep ettiği herşeyde kendisine itaat etsinler..

Böylece o, içten içe kibre kapılır.. ve daha küçük yaştan itibaren baş olma sevdası, içinde yer eder.. Artık bundan sonra, iç karartıcı vasıflar onu sarmaya başlar..

Kendisine verilen öğüt de kâr etmez.. Büyük zatlara saldırmaya başlar.. Hiçbirinin, meşihat makamını kabul etmez..

Şayet kendisine bir salih kimse gelse; babasının daha üstün olduğunu söyler, onu küçük görür.. Babası ile yetinir; diğerlerinin kıymeti ne kadar yüksek olursa olsun, hiçbirini kabul etmez..

«Onun hanımına gelince.. Bunun da felâha ermeyiş sebebi bir başkadır.. Bir defa aslında büyük bir zat olan kocasının velâyet sahibi olduğuna inanarak bakmaz.. Onu bir koca olarak görür.. Ve inanır ki, şehevî bakımdan o, kendisine muhtaçtır..

Şayet o hanım, Allah tarafından verilmiş bir nura sahip olsaydı, ve efendisine; velâyet sahibi olduğuna inanarak baksaydı; herkesten önce kendisi faydalanırdı.. Çünkü; gecesi ve gündüzü onunla geçmektedir..

Hizmetçi ise, efendi ile devamlı olması, onun bir çok gizli hallerine muttali olması, iflâhsızlık sebebidir.. Bilhassa, yemesini, içmesini gördüğü zaman, bir başka olur; şeyh için, bunları birer noksan kabul eder..

Bu sebeple, bazı büyüklerin fikri odur ki:

— İrşad vasfını haiz bir mürşid zata düşmez ki: Müridi ile beraber yiyip içe ve devamlı onlarla oturup kalka.. Ancak zaruret hal-

leri hariç.. O korkudan ki: Müridin kalbinden kendisine karşı hürmet hissi düşer...

Efendisine karşı bir müridde saygı hissi olmazsa, kalbinde bereket kalmaz ve sohbetten gelecek faydadan da mahrum olur..

Şu da muhakkak ki; efendisine karşı saygıyı kalbinden eksik etmeyen bir mürid; elbette, başkalarından daha çok himmet alır.. Fe-lâhı, daha çok artar..»

Allah ondan razı olsun..

●

287. ABDÜLGAFFAR KUSÎ

Allah ondan razı olsun..

Tevhid ilmi üzerine yazdığı bir **Kitab'üt - Tevhid** adlı eseri vardı..

Şeriat ve tarikat ilmini, özünde cem etmişti; toplamıştı..

Emr-i maruf ve nehy-i münker vazifesini gereğince yerine getirirdi.

Kendisini, Allah yoluna adamıştı..

●

Meşhur olan hikâyesi var.. Anlatırlar:

— Bir defasında, oğlu ile beraber yemek yiyorlardı.. Yedikleri de kabak aşı idi.. Oğluna dedi ki:

— «Resulüllah Efendimiz kabak yemeğini severdi..

Oğlu, boş bulunmuş olacak ki:

— Bu, mundardan başka değil.. Sevilecek nesi var?..

Bunu duyunca kılıcını çekti ve oğlunun boynunu vurdu..

İşte böylece, Resulüllah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- olan sevgi ve bağlılığı; kalb meyvesi olan yavrusuna karşı sevgisini alt etmişti..

Allah ondan razı olsun..

Aynı zamanda şair idi.. İşte onun şiir şeklinde söylediği hikmetli cümlelerden bir demet:

«Bir kalb ki, onun için bir karar yok;
Ve kirpikler var ki, yaşlar akar çok..
Uzun gece.. sıkıntılarla geçen;
Sandım artık, onun için gündüz yok..

●

Neden yok ki iltika.. uzaklarda,
Onun çocukları da inkisarda,
Ağlasın dine —İslâma— benle, ağlayanlar da..

●

Belli olduğu yerler bozkır kaldı,
Temelleri çöktü, esastan kaydı,
Nidanız hiç, onda vekar kalmadı..

•

Sabahların, hududu çizilmiyor,
Akşamlarım, yine de oyulmuyor,
Bize geldi garip, öyle gidiyor.

•

İşte yok.. halktan komşusu olacak,
Belli bozuk, ne varsa ahd olarak,
Sonra yürüyüş dıştan dost olarak..»

Bu şiiri daha uzundur... Ama burada bu kadar..

•

Vefat ettiği zaman, Hicrî, 670. —Milâdî, 1271.— yılı biraz aşmıştı.. Allah rahmet eylesin..

Derdi ki:

— «İnkârcıların Hak ehli için söyledikleri, bir dağa sesli üflemeye benzer.. Ki dağ, o üfleme ile yerinden oynamaz..

Tıpkı bunun gibi; haddini bilmezlerin sözü ile, kâmil kişide de bir değişiklik görülmez..»

Semâ' hakkında şöyle derdi:

— «Semâ', bir bakiyedir ki, kâmil kişide kalır.. Ekmel olunca, artık onu, öyle şeyler tahrik etmez olur..»

•

..Ve anlattığı bir iki hikâye.. Sühreverdî ve Kureşî'den işitmişti.. Zünnun-u Mısrî'ye ait bir hikâyeyi şöyle anlatıyordu:

— «Asırlarında yaşadığı bir halifeye Zünnun-u Mısrî şikâyet edilmişti.. Ve zındık olduğunu iddia etmişlerdi:

Halife, onu davet etti ve sordu:

— Hakkında söylenenlere ne dersin?..

Bunun üzerine Zünnun sordu:

— Nedir hakkımda söylenenler?..

Halife, izah etti:

— Hallac-ı Mansur'un dediğinden demişsin..

Buna Zünnun şu karşılığı verdi:

— Ben, birşey bilmiyorum.. Oyle bir şey söylediğimi sanmıyorum.. Ancak semâ' hali hariç..

Bunun üzerine halife, bir takım okuyucu çağırdı.. Kasidelerini söylemeye başladılar.. Onlar söyledikçe, Zünnun kabarıp şişmeye başladı ve sonunda bir fil kadar oldu.. Ve.. her kılından kan damlamaya başladı..

Halife bu hali görünce şöyle dedi:

— Böylesi bir hal, batıl olamaz..

..Ve Mısır'dan izzet ikramla yolladı.. Ki o zaman kendisi Ahmim'de kalıyordu...»

•

Bir hikâyesi daha.. Sehl b. Abdullah Tüsteri'ye dair; şöyle anlatırdı:

— «Derler ki, Abdullah Tüsterî şöyle demiş:

— Her kula, her nefeste tevbe etmek farzdır..

Onun bu cümlesini, şehir halkından aklı ermezler kabul etmediler. Küfür isnad ettiler.. Ve Tüster'den Basra'ya sürdüler.. Ve orada, yani Basra'da vefat etti.. Başka bir yere çıkamadı.. Halbuki onun ilmi vardı.. İçtihad ehli idi.. Şanı yüce idi..»

•

Bir hikâyesi daha.. Bu da Cüneyd Bağdadî' üzerine.. şöyle anlatmıştı:

— «Defalarca, Cüneyd Bağdadî aleyhinde şehadet ettiler.. Küfür isnad ettiler..

İlmî bakımdan zamanında eşsiz, marifet yönünden umman olduğu halde.. İlmini ve irfanını açığa vuramadı.. Fıkıh ilmine dalarak gizlenmeye çalıştı..»

•

Bütün bu anlatılanlar, pek hayret verici işlerdir..

Bu mevzudan, eserin başında bahsedildi..

Olmuş ve olacakların en doğrusunu, Allah Taâlâ bilir..

Allah ondan razı olsun..

●

288. EBÜLHASAN İSKENDERÎ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: Saiğ.. Kendisi de şeyh..

Şeyh Abdürrahim Kunâvî'nin ileri gelen müridlerinden..

Bazan ilâhî bir cezbeye kapılır; kendi müridleri arasına çıkar ve şöyle sorardı:

— «Acaba, içinizde o kimse var mı ki; Allah Taâlâ dilediği zaman, olacak bir hadiseyi vukuundan evvel, o kimseye bildirmiş ola?..»

Bu soruya, hep bir ağızdan:

— Hayır, yok..

Diye cevap verirlerse, şöyle devam ederdi:

— «O halde, aziz ve celil olan Allah'dan mahcup, perdeli kalbler için ağlayınız..»

Bir defasında bir hazineye iner ve koca koca yedi kab içinde dolu dolu altınları görür.. Onlardan sadece yedi altın alır, kalana dokunmaz.. Ve şöyle der:

— «Bundan fazlasını almam için bana izin verilmedi..»

•

Genç, parlak çocukların tekkeye gelmesine izin yoktu.. Bu sebeple derdi ki:

— «Bir şeyhe lâyık değildir ki; yaşlı müridlerin yanına; genç, parlak çocukları bıraka.. Bilhassa, onların bulunması ile, bazı müridler için fesad olma korkusu belirince.. Özellikle gençlerden, güzel yüzlü olanlar için çok dikkat gerek..

Şu var ki; onlar arasına katılan bir genç; fesad yollarına meyilsiz ve Rabbın ibadetine dönük ola.. Boş şeylere ve oyuna dalgın olmaya.. Bu da bir şartla tekkede kalabilir: Bütün işini, şeyhle görmeli ve şeyh, onu kendisinden başkasına hizmet ettirmemeli.. Şeyhin namına müridlerin işi ile uğraşan değil.. Bunun da istisnası var; müridlerin işini idare eden bu zat; nefsinden emin, fesada dalmayan cinsten olursa; şeyh, tarifi geçen gençleri, bu zata teslim edebilir..

Şöyle dedi:

— «Zikir halkasının ortasına oturmak, gence yakışmaz.. Bilhassa, yaşlı erkeklerin teşkil ettiği zikir halkasının..

Zikir halkasının dışında oturmalı.. Ve kimse ile yüz yüze de gelmemeli..

Taa, sakalı çıkıncaya kadar, bu devrede müridlerin hiçbiri ile olmamalıdır..»

Bir fesad çıkma korkusu ile, genç, sakalı çıkmamış dervişlere çok dikkat ederdi.. Meclisinde böyle birini gördü mü, hemen; üzerinde güzel elbise varsa, çıkarmasını emreder; kaba ve yamalı elbiseler giydirirdi..

•

Bir kere, adamın biri, bu zatın türbesi civarında bir şab-ı emrede tecavüzde bulunmak istedi; şeyh türbesinden bağırdı:

— «Sende, Allah'tan utanmak yok mu, ey imandan nasipsiz?..»

Allah ondan razı olsun..

●

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: Şaban.. Dedesinin adı da: Tayyib.. Bu zat da Bâzini.. yani Bâzin'li.. Bu belde Irak'taki Vâsıt adaları yakınındadır.. Dedesi oralı.. Kendisi, daha ziyade Mısır'da kaldı.

•

Büyük bir zat.. Mısır meşayihinin pek ileri gelenlerinden..

Halife bile, çoğu kere ziyaretine gelirdi..

•

Seyyidim Davud Mağribî, Seyyidim Şerafeddin, Seyyidim Hızırülkürdî ve daha sayıya gelmeyen nice meşayih hep bu zatın sohbetinden istifade ederek yetiştiler..

Ayakkabılarını çıkardığı zaman; bir inilti duyulurdu.. Ki bu, daha ziyade sohbete oturacağı zaman olurdu.. Sebebini sordular, şöyle anlattı:

— «O, nefsin iniltisidir.. Halkla sohbette, kibre dalmaktan korkarız.. Ki, bu kibirden korunmak için, ayakkabıyı çıkarırken, nefisten de soyunuruz..»

Daha beşikte iken oruç tutmuştu.

•

Bir pazar günü, Kahire'de vefat etti..

Şevval ayının dokuzuydu.. Hicrî yıl da: 644 —Milâdî, 1246.— idi..

Aynı gün, Maktam dağı eteğine defnedildi.. Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

•

Biraz da hikmetli cümlelerinden.. Şöyle anlatırdı:

— «Sözünde özünde sadık olan yolcuya o düşer ki; bütün bu yolunda devam ettiği süre, kitabını kalbinde taşıya..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimsenin meşgalesi taleb —aramak— olursa; umulur ki; o: Hakk'ın tayin ettiği yoldan sapmaz..

Yine bir kimsenin meşgalesi matlup —aranan— olursa; bunun için de umulan odur ki, bir duraklama olmadan yoluna devam eder..

Taleb, dış duyguların yani: Zâhirin meşgalesidir.. Matlup ise için.. özün.. yani: Bâtının..

Dış duygular, yani: Zâhir; ancak için; yani: Bâtının düzelmesi ile düzelir.. Bâtının selâmeti de zâhire bağlıdır..»

•

Şöyle derdi:

— «Sana nasihat edemez o kimse ki; nefsine nasihat etmiyor.. Ve.. O kimse ki, kendini aldatıyor; seni de aldatmasından kork.. emin olma..»

•

Şu da bir başka hikmetli cümlesi:

— «Bir kimse görürsen, sana şahsî çıkarı için yakın oluyor; onu itham et.. ayıpla..»

Şöyle derdi:

— «Bir kimse; seni dünyalık şeylerle ararsa.. Sonra, o dünyalık şeyleri; yanında överse.. ondan kaç..

Bir kimse; Mevlâna karşı, senin gaflete dalmana sebep olursa.. ondan iraz et.. yüz çevir, git..

Sonunda, dünya sevgisi doğuran maddî hatıraları kesmelisin.. Buna benzer bütün meşgaleleri de..

Bütün bütün hatırayı bırak, Rabbın zikri ile ol..»

•

Derdi ki:

— «Bilhassa, hâtıra meskenine sığınmaktan sakın.. Zira bundan keder doğar.. Diyelim ki, kederi attın; o zaman da, nefsani bir irade doğar.. Bu irade, kuvvet bulunca, güçlü bir nefis karşına çıkar. Bu güçlü nefis ki karşına çıktı: Kalb zayıflar.. Nuru gider.. Çok kere tamamen telef olduğu görülür.. Ve ondan, akıl sıyrılır.. Artık bundan sonra kalb, üzerine bir perde gerilmiş gibidir..»

Derdi ki:

— «İstiğfara devam etmelisin.. Allah Taâlâ'dan bağışlanmak dilemelisin..

İstiğfardan aciz olunca, Allah ile olmalısın.. Onun hikmetli işlerini seyre dalmalısın..

Onunla olmaktan da aciz olursan, taatı ile meşgul olmalısın ki.. artık, ona taat ile meşgul olmaktan, seni herhangi bir şeyin alıkoyacağını sanmıyorum.. Senin için; bundan fariğ olacak bir özür kapısı da görmüyorum.. Çünkü, terakki, yükselme derecelerinin başı taattır.. Onu bırakan, terakki yoluna giremez..»

Şöyle derdi:

— «Kalbin salâhı, yani yarar hale gelmesi; tevhidle ve sadakatle, doğrulukla olur.

Fesadı ise, şirk ve riyâ ile olur..

Tevhidin doğruluğuna alâmet odur ki: Tek olan, Allah Taâlâ müşahede edile.. Ona karşı, bir ikinci görülmeye.. Ki bu, korku ve ümit, yalnız Allah Taâlâ'dan olduğu tebellür edince hasıl olur..

Sadakat daha başkadır Tevhidden başka.. fani şeyden tecerrüd.. manen soyunmak..

Zâhirde beliren sana göre bir zat mı var, o da tükenecek..

Kalbinin halka meylini gördüğün zaman, arada şirk var, demektir.. şirki gidermeye bak...

Kalbini şirkten yana temiz tut.

Yine kalbinin dünyaya meylini sezdiğin zaman da, ona şüphe girmiş bil.. temizlemeye bak..

Kalbinde şek namına bir şey kalmasın..»

•

Şöyle derdi:

— «İdaresi sana düşenlere iyilikte bulun.. yani reayana..

Reaya iki çeşittir:

a) Hususî..

b) Umumî..

Umumî manada alınan reâyan; yani: Sana tabi olanlar şunlardır: Köle, cariye, çocuk vb.. Hususî reâya ise, bunların dışında kalandır.

Ama önce ruhuna yönelmelisin.. Sonra sırrına.. Sonra kalbine.. Sonra aklına.. Sonra cesedine.. Daha sonra da nefsine..

Ruhun senden talebi, istediği odur ki, şevk ehli olmalısın.. sür'atle koşasın.. Hem de fütursuz.. hiç durmadan..

Sır ise, senden, onu gizlemeni, yabancıya açmamanı ister..

Kalbin talebi ise zikirdir.. Yani; Hakk'ı.. Hem de onu murakabe ederek.. Özüne onu pek yakın bilerek.. Öyle zikredesin ki, bu zikir esnasında kendini ve başkasını unutasın..

Aklın talebi ise şudur. Ona, yani Hakk'a teslim olasın.. Her hal-ü kârda ona uyasın.. Nefsin aleyhine de olsa, mevlâ ile olasın..

Cesed için ise, senden istenen odur ki. Hakk'a hizmet ettiresin.. Taâtın ona ola.. Hem de hülus ile..

Nefis için ise, senden şu taleb olunur: Ona sahib olman.. Ve meylettiği her yersiz şeyden onu alman.. Sana gerekir ki, kötü isteklerine karşı onu hapsedesin.. Bağlayasın.. Herhangi bir kötülük işinde ne ona arkadaş olasın.. Ne de onu arkadaş tutasın.. arkadaşlığını taleb edesin..»

•

Şöyle derdi:

— «Sen olasın; mevlâdan gafil olmayasın.. Ve ona; hakikî kulluk edesin..

İbadetin zâhirine dalıp. dış şekilleri ile uğraşırken, ibadette gaye olan zatî varlığı unutur olmayasın..»

•

Ve şu cümlesi:

— «Sen ki, kendine yardım etmekten acizsin; başkaları, seni harcamaya daha çok hazırlanır..»

Şöyle anlatırdı; istiğfara dair.. Allah Taâlâ'dan günahlara bağış dilemek üzerine:

— «Allah Taâlâ'ya istiğfar ederim; kusurumdan ötürü.. Hem de her ibadette..

Alıp verdiğim nefesler adedince..»

o

Asıl istiğfar üzerine hikmetli ve en derin manalı cümlesi şudur:

— «Şayet istiğfarım olsa; yaratılış halinin ilkinden sonuna kadar; hem de alıp verdiğim nefeslerin birini dahi boşa geçirmeden.. hem de süresiz.. Fakat bütün bu istiğfarlarımın devamından bir nefes Allah Taâlâ'dan gafil bulunsam; nerede kaldı öbür nefesler.. ve yaptığım istiğfarlar?.. Hepsi hiç...

İşte o dem bilirim ki, yaptığım istiğfarların pek çoğu, sadakattan ve istiğfar olmaktan yana boş.

Böylece noksanım ve kusurum da, açığa çıkmış olur..

Alıp verdiğim nefeslerim günah olur.. İş ki, bundan ibaret oldu; yaptığım istiğfar yeniden bir istiğfara muhtaç olur.. Hem de sonsuz..

Halim nice olur.. O beni bağışlamazsa. Allah Taâlâ'dan bağış dilerim.»

o

Şöyle anlatırdı:

— «Bütün güzel huylar, kalbden doğar.. Kötü huylar ise, tümden, nefisten gelir..

İyi huyları aradığını söyleyen; eğer doğru sözlü ise, hemen nefsini hizaya getirmeye başlamalı.. Kalbini, kötü huyların istilâsından kurtarmalı.. Ta ki, böylece: Kötü huylar, iyiye çevrile..

İşte o zaman şüphe kalkar.. Şek kalmaz.. halin tasdik olur..

Şirk yok olur.. Gizli ve aşikâr, Allah'a ortak koşma olmaz.. Dilinde ve kalbinde Hakk'ın birliği ve tevhidi olur..

Dilinde çekişme sözleri, kalbinde niza duygusu erir; Hakk'a teslimiyet hasıl olur..

Hakk'a karşı bir darılma duygusu beslemez olursun.. Dilinde O'nun emirlerine karşı itiraz olmaz.. Razı olursun.. Rıza makamına yükselirsin.. Her işini O'na, yani: Allah Taâlâ'ya ısmarlarsın..

Gaflet biter.. Hakk'a yakınlık ve murakabe gelir..

Tefrikada kabalık, kırıcı ve incitici herşey yok olur.. Onların yerini yumuşaklık ve letafet alır..

İnsan değişir.. Her hali değişir.. Yeter ki, kötü huylar iyiye çev-

rilsin.. İşte o zaman, ayıplar görülmez olur.. yani: İnsanların ayıbı.. Onlara karşı göz yumulur ve geçilir.. Varsa iyilikleri görülür..

Onlara karşı duyulan bir kalb katılığı varsa, şefkate çevrilir.. Kin, hased varsa, içte aldatma duygusu bulunuyorsa, o da nasihata çevrilir..

Bundan sonra, o Hak yolcusunda bir nazlanma kalmaz.. Korku başlar.. Ki bu korku, onun bulunduğu iyi halin değişmesi üzerine olur..

Bu şekilde düzelen zat, niçin korkar; bilir misiniz?.. Kusurunu bildiği için.. Aczini anladığı için.. O bilir ki, kusurla doludur.. Allah Taâlâ'nın, kendi üzerinde bulunan hakkını ödeyemez.. Anların, dakikaların ve saatlerin hiçbirinde.. Yine bilir ki, Hak Taâlâ'nın, kendisine nasib eylediği hayır işlerin şükrünü ödemekten cidden acizdir..

İşte.. bu anlayıştan sonradır ki; yaptığı ibadet tam olur.. Tevhid hali, tam safiyetini bulur.. Geçimi, hayatı yaşaması güzelleşir. Bilhassa Allah Taâlâ'ya karşı.. Ki O'nunla, cennet ehli, cennette nasıl olursa, kendisi de, dünyada öyle olur..

Buraya kadar sayılan, bütün bu ahlâkî düsturlar: Peygamberlerin ahlâkıdır.. Sıddıkların ahlâkıdır.. Salihlerin ve ilmi ile âmil olanların ahlâkıdır..»

o

Derdi ki:

— «Allah'ın sevgili kulları, yani veliler, vasıl olduklarına ancak edeple vâsıl oldular.. Yoksa, ne çok amel, ne de başka benzerleri ile değil...»

o

Şu da bir başka cümlesi:

— «Nefis, kendine has kötü ahlâk ve sıfatı ile kalakaldığı süre, kulun bütün hareketleri, onun; yani, nefsin ihtarı ile meydana gelir..

Ve bu ihtiyarlar da iki şekilde ortaya çıkar:

a) Halk için..

b) Nefsin rahatı için..

Bir ibadet, veya herhangi bir hareket; halk için olduğuna göre şirktir..

Nefsin rahatı için olduğuna göre de heva.. yani: Hiç.. Hem de boş.. Kötü..

Şirk, öyle kötü bir şeydir ki, bir türlü, tevhid halinin safiyete ermesini bırakmaz. Hele boş arzu, tümden kulluğun safiyete geçmesine engel olur..

Hangi Hak yolcusu salik olursa, olsun; bilhassa iki kaburga kemikleri arasında bulunan nefsini, yani: O şedid düşmanı ezmeye ça-

lışmazsa; bu yolda attığı tek adımı dahi sahih olmaz.. İsterse yaptığı ameller, şarkı, garbı doldursun..

Erkeğin erkeği odur ki, hariçte, yaptığı ameliyelerle, hastalıklarını tedavi ede.. İçten ise, nefsani hastalıklarını kökünden temizleye.. Ta ki, hali vakti yerine gele.. Zamanını safiyete erdire.. Zikri hoş ola..

Ve en güzel işi: Hak ile ünsiyeti devama başlaya..»

•

Şöyle derdi:

— «Hak yolcusu salike gerekir ki; nefsinde bir kötü huy görünce; ki bunlar: Kibir, şirk, cimrilik, herhangi bir kimse hakkında kötü zan beslemek cinsinden olabilir.. bunların hangisine nefsi kendisini sürüklüyorsa, mutlaka aksini yapmalı ve Allah'ı zikre yönelmeli.. Cenâb-ı Hakk'ın kendisine ihsan ettiği güç ve kuvvetin yardımı ile; nefsinin kötü huylarını böylece zayıflatmalı..

Artık bundan sonra, kalbinin nuru artar.. Oranın yani, kalbin ki nuru arttı; Hak Taâlâ oraya mahabbet, sevgi ummanından bir zerre indirir; ki bu bir zerre artık kendisine yeter.. Sıkıntısız olarak yaşar.. bütün sıkıntılarından kurtulur.. Ve her kötü alışkanlık kesilir, biter..»

•

Şu cümlesi de Hak yolcusu müride öğütleri:

— «Hemen, her işin bir temel kaidesi vardır.. Hak yolcusu mürid için de var.. Ki o da, işlerini o temel üzerine kurar..

Hak yolcusu mürid için temel kaideler dörttür:

1 — Tam bir kalb huzuru ile, dili Allah Taâlâ'yı zikirle meşgul etmek..

2 — Kalbi, Hakk'ın murakabesine, yakınlık duygusuna çekmek. Hatta biraz da zorlayaraktan..

3 — Allah rızası için; nefis ve boş arzularla mücadele etmek.. Mücahede etmek..

4 — Hakk'a tam kulluk edilmesi için, temiz lokma yemek.. Yani: Helâl..»

— «Helâl lokma var ya.. İşte o: Esastır.. Duygular onunla temizlenir.. Kalb onunla safiyetini bulur.

Hak yolcusu, helâl lokma yemeğe devam ettiği süre, nefsin hazzını vermiş olur.. Yemekten ve içmekten.. Ve onun azgınlığına da mani olmuş olur..

Çünkü nefis, kulu yanında, Allah'ın bir emanetidir..

Sonra.. Seyrini; yani: Yolculuğunu tamamlamak için o, kendisi için bir binektir.. Ona yapılan zulüm, başkalarına yapılan zulüm gi-

bidir; belki daha da şiddetli.. Çünkü, nefsini öldüren hakkında; ebedî cehennem vardır ki.. başkalarını öldüren için bu yoktur..

Hasılı, nefse bir iksir çalıp altına çevirmek gerek.. Ki bu iksir, burada, Allah Taâlâ'yı çokca zikirdir.. Sonra bu zikrin, ihlâsla olması da şarttır..»

•

Şöyle derdi:

— «Hakk'ın yakınlığını bilip murakabe etmek var ya.. İşte o: Her saadetin anahtarıdır.. Kısa ve rahat bir yoldur.. Kalb onunla paklık bulur..

Nefsi, Cenâb-ı Hakk'ı murakabe eder.. Hakk'l ülfeti, murakabe kuvvetlendirir.. Kalbe mahabbet tohumu eker.. Kalbe sadakat, doğruluk getirir..

Hasılı, murakabe, öyle bir bekçidir ki, ne uyur; ne de gaflete dalar..»

•

Derdi ki:

— «Her kula lâzım olan odur ki; nefsi, daima ona ağır gelen, ezen, perişan eden vazifeye çeke..

Nefsi, Cenâb-ı Hakk'ı murakabe eder.. Hakk'la ülfeti, murakabe eder..

O, yani nefis; öyle bir perdedir ki, kulu mevlâsından perdeler..

Nefiste, kötülüğe karşı bir hareket kaldığı müddet, safiyet zamanını bulamaz..

Nefiste, bir uygunsuz hâtıra kaldığı süre, zikrin saf, halini bulmak kabil değildir..»

Nefsin kötülüğüne dair kalan bakiye alâmeti çoktur.. Bilhassa ulema üzerinde..

Bu manayı şöyle anlatırdı:

— «Nefsin kötü kalıntısı bilhassa ulemada görülür.. Ki bu kötü kalıntı sebebi ile bir türlü öğrettikleri şeyde ihlâsa yanaşamazlar.. Nefsin azı çoğu olmaz.. Kötü olan az kalıntısı dahi, bir kalbi istilâ için yeterlidir..

Nefis, kalbleri istilâ edip kapladı mı, onları esir eder; emri altına alır.. Orada saltanatı (!) eline alır.. hükümran olur..

Böyle olan bir nefsin oynaması ile kalb de oynar.. Durması ile de durur..

Hasılı nefsin istilâsına uğrayan bir kalb için, hürriyet yoktur.. Durması ve oynaması, hep nefisle olur..

Nefis, bir kalbin hâkimi olduğu müddet; dünya ve baş olma sevgisi, katiyen kulun kalbinden ayrılmaz.. Çıkmaz.. gitmez..

Nefsin istilâsına uğrayan bir kimse, Allah ile arasında, nasıl bir hal iddia etmeye yeltenir?.. Sonra.. o âbid, ne cesaretle, ibadetinde ihlâstan dem vurur?.. O nefsin; âfetinin şiddetini bilip öğrenmeden ve karşılık tedbir almadan..

Ondan salim olmak nasıl mümkün olur ki: Boş, kötü ve hevaî istekler onun ruhudur.. Şeytan ona hizmet eder.. Şirk hali, onun yaratılışına konmuş ve tabiatı olmuştur.. Hakla çekişmek, niza çıkarmak; onun her emrine itiraz.. hepsi onun yaratılışında..

Kötü zan, kibir ve varlık davası, bütün kötü neticeleri ile onu sarmıştır..

Saygısızlık onun kârıdır; meşhur olmak, ün yapmak onun için hayattır..

O, odur ki, yaratana, nasıl ibadet, kulluk ediyorsa.. ister ki: kendisine de öyle ibadet edilsin ve kölesi olunsun.. Rabbına yapılan, tazim gibi tazim ister..

Bir nefis ki böyledir; onun bakiyesi, kötü kalıntısı bir kalbde kaldığı süre, kul mevlâsına nasıl yakın olur; ve.. bu kötü nefsi yarar hale getirme iddiası nice mümkün olur?..

Sadık yolcuya o düşer ki; nefis kendisini ezmek için her baş kaldırdıkta, boynunu kıra.. Ve.. her neye ki, meyli var; ondan derhal ayrıla..

Sonra.. her kim ki, kendini kötüler; doğru bilip kabul etmeli.. O kötülenen huylar kendisinde varsa, düzeltmeye gayret etmeli.. yoksa.. ses etmemeli.. Ki, nefsin kötülüğü kırıla.

Şayet bir gün karşısına, kendisini övenler çıkarsa onlara şöyle demeli:

— Perde arkasındaki, görmediğiniz bir şeyi niçin översiniz?.. Aslını bilmediğinizi neden översiniz?..

Sonra da nefsine dönüp şöyle demeli; hem de her nefeste:

— Allah muradını gözünde kosun.. istediğini vermesin ve seni arzuna yaklaştırmasın..»

Bir duası:

— «Bir yerde ki, kötü isteklerle dolu bir nefsin nezahetinden dem vurulur; onun nezahet bitkisi yeşertilmeye çalışılır; o yerden Allah'a sığınırız..

Her kim, nefsin nezahetine inanarak ona bir göz atarsa.. ya da, ona bir kıymet hükmü verirse Yahut, bu vücud da ondan daha hasis bir şey olduğuna inanırsa, o nefsini tanımamıştır..

Kötülükle dolu bir nefis, nasıl tenzih edilir?.. Hayret!! Sonra.. onun uğruna nasıl bir müslüman kardeşe eza verilir?.. Halbuki, in-

san bir öldürücü zehirden nasıl korunuyorsa, nefisten de öyle korunması gerekir..

Kalb yüzünde, nefsanî bakiye izi kaldığı süre, kalbde, katiyen hayır kokusu gelmez.. Çünkü, kalb yüzünde bulunan o nefsin bakiyesi, rahmete karşı bir kalkandır..

Her ne zaman ki, nefis kalbe saldırıda kuvvetli gelir; şerri artar, hayrı eksilir..

Hasıl-ı kelâm, kalbde bir nefsanî bakiye kaldığı süre, şeytan ondan ayrılmaz.. Kötü hatıralar kesilmez..»

•

Derdi ki:

«Salike gereken odur ki, bütün işleri bir yana atıp, hep nefsin mukavemeti ile meşgul olmaya.. Sebebine gelince: Her kim, başka yapılacak işi yokmuş gibi, hep nefsine mukavemetle uğraşırsa; kendisini asıl yoldan alır.. Nasıl ki, nefsi, serbest bırakana yüklendiği gibi..

Asıl salike gereken odur ki, onu kandıra.. Bir rahat vaad ede.. Ama bu rahat kendisine göre olmalı; nefse göre değil..

Sonra.. yavaş yavaş bu aldatmaca işinden de geçe.. Azalta.. Hem de mümkün olduğu kadar..

En iyisi böyle etmektir. Çünkü her kim, nefsi ile uğraşır ve ona mukavemet eder ve hasmı kesilirse, kendisini uğraştırır.. Fakat onu, oyalamak yolu ile, elde etmeye gayret ederse; haliyle boş arzularına tabi olmadan.. İşte.. o zaman nefis; kendisine uymak zorunda kalır..»

•

Derdi ki:

— «Nefis, bir müridin arzu ettiği şekli aldığı zaman.. sonra dünyadan geçtiğini iddia edince.. bir de buna ilmi ve ameli eklerse ve bilhassa ilim işinde Allah Taâlâ için halis olduğunu iddia ettiği zaman.. İşte tam bu zamanda, yine Hak yolcusu müride bir vazife düşer..

Vazife şudur: Nefsi teraziye vurmak.. tartmak.. Şaşmaz ölçüyle.. Çatlama nedir bilmeyen derece ile ölçmek.. Zulüm korkusu olmayan ayara vurmak..

Bu ölçü ve miyar için bazı yollar göstermek mümkündür.. Şöyle ki:,

a) O, övüldükten sonra, hemen kötülüğünü tasvir etmek.. Kötülük şemasını çizmek..

b) Kendisine verilen ve malı olan bir şeyi, verene veya başkasına iade etmek ve nefsin elini boş bırakmak..

c) O, yani: Nefis, bir şeye ikbal edip dönünce, hemen ters geri çevirmek..

d) Bir izzet içinde midir?.. Hemen zillete döndürmek..

e) Bir ikram içinde mi yaşıyor?.. Hepsini elinden alıp, ihanete uğratmak ve küçük düşürmek..

Bunların herhangi biri, onun üzerinde denendiği; yani: O nefis tecrübe edildiği zaman; iyi olarak göründüğü önceki halinde bir değişiklik belirdiği ve teşkilâtından yardım istemeye başladığı vakit; iyi bilinmeli ki; henüz onda kötülük bakiyesi vardır ve islâh olmaya muhtaçtır.. Onunla mücadele etmek, müride gereklidir.. Ve.. kesin olarak, onu başı boş bırakmak doğru değildir..

Bir Hak yolcusu mürid, şunu da iyi bilmeli ki; denemelerinde, nefsin kötü değişikliği ortaya çıkarsa, vâkıf olduğu manalara nefis karışmıştır..

Sonra.. Evet sonra: Yaptığı ibadeti nefsine yapmıştır.. Nefsin kötü halleri meydana gelsin diye ona yardım etmiştir..

Böyle bir halin sahibi ise, Allah Taâlâ'dan pek uzaktır..»

•

Derdi ki:

— «Mürid, nefsine karşı açtığı mücahede ve mücadele bayrağını atar ve onun için çektiği kılıcı kınına koyarsa, vay haline.. başına geleceklere..

Ya.. bir de nefsi kendi arzu ettiği yöne cezbetmekten aciz kalırsa.. kötü huylarına dokunmadan olduğu gibi bırakırsa.. sonra, her yandan kendisine saldıran o nefsin saldırısından kurtulamazsa.. İşte asıl felâket o zaman başlar..

Böylesi bir kimsenin haline misal odur ki: Her gün çürük temeline bir bina çıkar.. zannına göre de: Yeni ve sağlam.. Ne var ki, kafası kuru tahtaya değdiği, yani öldüğü zaman, pişmanlığı meydana çıkar..

Çünkü o, kolayından nefsi için; şöhret, şan peşinde gezdi.. Yaptığı, ettiği hep bunun içindi..

Şayet o mürid için; nefsin elinden kurtulmak imkânı olursa, kurtulmaya bakmalı.. Ve bu arada ona, yani: O nefsin elinden kurtulmayı isteyen müride gerekir ki, Rabbından yardım taleb ede..

Sonra.. daima Hakk'ı murakabe ede, huzurunda başını eğe.. Özrünü ve aczini ona beyan ede.. Ve bütün, şahsi dava sayılan şeyler için susa..»

Böyle anlatırdı:

— «O kimsenin ki, zâhirde korktuğu bir düşmanı kalmıştır.. Ve o düşman kabul ettiği kimse yüzünden rüsvay olmaktan korkar.. Bütün bunların kaynağı şu iki şeydir:

a) Tam islâh olmayan nefsin kötü kalıntısı..
b) Kalbinde, dünyanın fani şeylerine karşı sevgi..»

•

Şöyle derdi:

— «Herhangi bir kimseden, halk yüz çevirip gittiği için, bir kılı, bu yüzden değiştirirse.. yani, bir kıl kadar üzüntü duyarsa.. O kimse, Hak'la değil; yine halkladır.. Dıştan olmasa dahi, içten onlarladır..

Ve.. halkı aziz ve adil olan Rabbına ortak etmiştir..

O kimse ki, her türlü hastalıklardan perişan olur ve inkisara uğrar; bu hal içinde bir kılı dahi, Hakk'ın takdirine karşı değişirse.. o, nefsi ile beraberdir ve Rabbına karşı hicaplıdır..

Herhangi bir kimse ki, zillet, yani: Kötü halinde değişir ve izzet, yani: İyi günlerindeki gibi olmaz..

O kimse ki, her türlü hastalıklarla perişan olur ve inkisara uğ-

Şöyle derdi:

— «Herne ki, Allah Taâlâ'yı anmaktan alıkoyar; o dünyadır..

Herne ki; kalbleri Hak talibi olmaktan alıkoyar; o dünyadır..

Sonra.. Herne ki, kalbe hüzün veriyor; o da dünyadır..»

•

Dostlarından birine şöyle bir mektup yazmıştı:

— «Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, üzerine olsun..

Ey kardeşim..

Şimdi.. Ey kardeş, sen benden istemişsin ki: Sana dua edeyim.. Fakat bu kulun duası için: Makbul olmaktan yana ümit, çok az..

Ama öyle de olsa, arzuna imtisalen sana dua etmem gerekir..

Ey kardeşim, Allah Taâlâ sana zikrini ilham eylesin.. Kalbine, onun kaderine karşı rızayı kosun.. Sana şükretmeyi nasip etsin..

Seni; yardımından, ve başarısından yana boş bırakmasın..

Seni; nefsine bırakmasın.. Yarattıklarından herhangi birine de muhtaç edip düşürmesin..

Seni, sözünde ve işinde doğru olanlardan ve ahdine vefa gösterenlerden eylesin..

Allah Taâlâ seni; zatını, sadakat ve edeple talep edenlerden eylesin.. Resulünü de; tasdik edip,, sünnetine uyarak isteyenlerden eylesin..

Âhireti ise; iyi amellerle, eziyetleri yüklenmek, kimseye eziyet etmemek, sureti ile taleb edenlerden eylesin..

Senin için Cenâb-ı Hak'dan dileğim odur ki; seni, daima zikrinde kıla.. Onun haşyeti ile titreyenlerden eyleye.. Allah için ihlâs sahibi olan zümreden ede.. ve zatının birliğine inanan, tasdik edenler-

den yapsın.. ve en mühimi, Cenâb-ı Hakk'ı nefislerine tercih edenlerden eylesin.. Bir de, onun hakkını, kendi haklarından ön görenlerden..

Çünkü onların kalbi temizdir; saftır.. Hakk'ın zatından gayrısı orada yoktur.. Yüce mevlâdan onların tek talebi vardır.. o da: Bu **Din-i İslâm**.. Yani: Hakk'ın sevdiği yol..

Bu zatlar, kendi şahsî menfaatleri için herhangi bir tercihde bulunmazlar.. Sonra, arzu etmezler ki herhangi bir zümre kendilerinin sebep olduğu bir sıkıntıya düşsün.. Lehlerine olacağını tahmin ettikleri bir şeyi, kendileri için seçmezler.. Mevlâ'dan başka talepleri de yoktur.. O'nun zatını bulduktan sonra, varsın başkalarını yitirsinler; bu, onlar için bir üzüntü mevzuu olmaz.

İşte Cenâb-ı Hak, seni de bu zümreye ilhak eylesin..

Sonra, onlar, bütün ümmet-i Muhammed için şefkat doludurlar.. Daima yumuşak davranırlar.. Hiç kimseyi kırmaz ve incitmezler.

Allah Taâlâ'dan dilerim ki, bu zümreden olasın..

Onlar, bu İslâm ümmetine nasihat ederler.. Hiç kimseyi ayıplamazlar.. Kendilerine birşey sorulduğu zaman; sorana bildikleri kadarını öğretirler.. Fakat azar ederek değil..

Müslümanlardan, aybı olan herhangi birinin aybından göz yumarlar.. Örterler.. Müslümanların ayıplarını araştırmazlar..

Sonra bunlar; bütün duruş ve hareketlerinde, Cenâb-ı Hakk'ın rızasını gözetirler..

Bunların gazaba geldiği ve öfkelendiği olur.. Fakat kin ve hased dolayısı ile değil.. Allah Taâlâ içindir.. Bir kötü temenni de yoktur onların öfkelerinde..

Bir şeyden razı olurlarsa, Allah için razı olurlar.. Hevaî bir arzu için değil..

Dilerim ki bunlardan olasın... Yahut, o kimselerden olasın ki: Verdikleri emri, şer'i çerçeve dahilinde verirler.. Kabul etmedikleri herhangi birşey varsa, onu da yine şeriatın emri dahilinde yaparlar!. Haliyle güçleri yettiği kadar.. Bunlar, bu vazifeyi ifa ederken, kimsenin ayıplamasına aldırış etmezler.. Öyle ki: Bir zalimden zulüm gördüler mi; kendileri veya başkaları için.. gazaba gelirler.. Onlar, zalime kızarlar.. Sevmezler.. Zalimin mevkii ne olursa olsun; hiç bir şekilde tazim etmezler..

Allah Taâlâ'dan dilerler ki, zalimleri aciz kılsın.. Ta ki, kimseye zulüm edemeyeler.. Yine, Allah Taâlâ'dan talebleri odur ki: O zalimler, tevbe ederlerse.. tevbelerini kabul buyura..

Bu büyük insanların verdikleri her hüküm; Allah Taâlâ'nın İnzal eylediği kitaba ve Resulün -sallallahu aleyhi ve sellem- sözlerine göredir..

Dünya ve halktan yana gani gönüllüdürler.. Bütün varlıkları ile Hakk'a yönelmişlerdir..

Onlar, Cenâb-ı Hakk'ı, ancak razı olduğu şeyle bilirler; nefislerinden gördükleri de, Rablarının hoşlanmadığıdır.. Bundandır ki, daima nefisten kaçarlar..

Dileğim o ki, sen de bu zümreden olasın..

Ey kardeşim, Allah Taâlâ seni o muvahhidlerden eylesin ki, onların katında şirk yoktur..

Böyleleri öyle nezih kimselerdir ki, zahmetin onlara göre lafı olmaz..

Öyle sadakat sahibidirler ki, şer onlara yakın değildir..

Onlar, daima Hakk'ı anarlar.. hem de fütursuz.. Onlarda duraklama yoktur..

Her hal-ü kârda, uyarlar.. Bidat, nefislerine göre icad, onlarda olmayan şeydir..

Hele nefse şefkat.. onlarda böyle şey olmaz.. Dinî ahkâm onlara göre, daima tercihlidir..

Onlar zahiddir.. Hakk'ın zatından başkasına meyilleri yoktur..

Onlar için, münazaa değil; rıza vardır.. Halka merhamet ederler.. Onlarda sertlik yoktur..

İşleri, halka nasihattır.. Ama yapmacıktan değil..

Sanki Hak Taâlâ'dan çekinme onlar içindir.. Hakk'ın azameti onların gözü önündedir.. Ama, bu azamet için onlar; ne bir şekil düşünürler, ne de bir hayale kapılırlar..

Ey kardeşim, yine senin için Cenâb-ı Hak'tan dilerim ki, seni taatına devam edenlerden eylesin.. Âdeti de bırakanlardan..

Ki bunları; yalnız, yüce mevlânın rızası sevindirir.. Nefsin hoşnutluğu değil..

Hem bunlar, ruhen Allah Taâlâ'ya teslim olmuştur.. başkasına değil..

Bunlar, öyle olmuşlardır ki; kin ve yersiz öfke kendilerinde yoktur..

Daima Hazret-i Resulü -sallallahu aleyhi ve sellem- isterler.. uyarlar.. Onun bütün ashabına merhametle kucak açarlar.. Onun yakınlarına karşı sevgi duyarlar.. Geçmişteki, büyük zatların faziletini kabul ederler.. İtiraf ederler..

Kendi boş arzuları ile, bidat temayülleri ile, insanları şaşırtmaz; hevaî arzuları ile halkı fıska davet etmezler..

Suizan.. Yani: Kötü niyet beslemek, bunlardan pek uzaktır.. Bilhassa, iman sahiplerine.. Yani: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inananlar için..

Bunlarda kötü düşünce ne gezer?.. Şefkat ve merhametlerin gayrı bunlarda ne arar?..

Dünya süsü, bunlar için önemli değildir.. Bunlar için: Ne dünyanın azizi aziz, ne zengini hakikî zengindir; ne de sultanı sultan..

Yine bunlara göre, dünyanın, rahat görünen kimseleri de, aslında rahat değildir.. Hatta, sıhhatli görünen de sıhhatli değildir..

Dünyadan, birşeyler koparmaya çalışanlara ve koparıp aldıktan sonra, sevinçle sarılanlara acırlar.. Sebebine gelince; bilirler ki, dünyanın hiçbir şeyi onunla kalmayacak.. önünde sonunda, ayrılık mukadder..

Onlar öyle kimselerdir ki, nefislerinden hak isterler.. Nefisleri için kimseden hak talebinde bulunmazlar..

Onlar, taksim edilen miktara inanırlar.. Kendilerine taksim edilen şeyin mutlaka gelecceğini bilirler.. Hele bu hususta bir keder, gam onlara, hiç yakın değildir..

Hiçbir mahluktan da korkuları yoktur..

Vasıfları, öyle değişik bir hal almıştır ki, yücelmiş, incelmiş ve maddî gözden kaybolmuştur..

Ahlâk cihetinden o kadar ileri gitmişlerdir ki, kendilerinde yaramaz huy kalmamıştır.. Yaramaz nefislerini; muhalefet ede ede, yokluğa mahkûm etmişlerdir..

Keza, kulları da Allah Taâlâ'ya sevdirmeye çalışırlar; ama, taatına koşturarak.. Nimetlerini itiraf ettirerek.. Kusurlarından özür dileterek.. bilhassa, Hakk'a hizmette devam ettirerek..

İşte ey kardeşim, bunlardan olmanı dilerim..

Allah Taâlâ, bunları öyle kılmıştır ki: Elleri halkın malına uzanmaz.. Elleri, dilleri; halka eziyetten pek uzaktır..

Durum bu olunca; müslümanlar, onlarla oldukça rahat yaşarlar..

Kötülüğe kötülükle karşılık vermezler.. Ancak, affeder geçerler..

İşte.. bütün temennim, niyazım, senin de bunlardan biri olman içindir..

Allah Taâlâ nasib eylesin.. Amin, Allah'ım.. Amin..»

Hazretin mektubu bu kadardı..

Derim ki, —İmam Şa'rani'nin fikri—:

— Bu mektup bir bütün olarak, iyi okuyup anlayana bir ahlâkî tekâmül sağlar..

Zaten bütün velîlerin sözleri ahlâkî'dir.. Ama bu kadar şümullüsünü hiçbir yerde görmedim.. Keza, seyyidim, Ahmed Rifai Hazretlerinin de, hareketleri ahlâkî yönden pek değerlidir..

Allah ikisinden de razı olsun..

●

290. İBRAHİM DÜSUKÎ

Allah ondan razı olsun..

Evliya arasında şanı yüce.. Harika kerametlerin sahibi..

Kerametlerin sahibi.. Hem de belli ve açıktan..

Manevî makamı yüceydi.. Hem de göz kamaştırıcı cinsinden..

Güzel güzel işleri vardı..

Basiret sahibi idi..

Halleri için de ancak:

— Harika..

Demekle tarifini yapmamız mümkün olur..

Alıp verdiği her nefes:

— Sadakat sadakat.. Doğruluk doğruluk..

Diye gelir; yine öyle giderdi..

Himmetlerin sahibi idi.. Bir himmetin değil.. hem de yüce..

Mertebesi vardır ki; yüksek.. erişilmez.. göz kamaştırıcı..

Bir iç âlemi vardı; manzaralarla doluydu; ulvî ulvî.. Hem de baha biçilmeyecek kadar..

Nefhaları ruhanî.. Sırları melâkutî, muhadaratı da kudsî idi..

İrfan babında, pek yüksek basamaklara çıktı.. Hakikatlerin de göz kamaştırıcı makamına..

•

Meâlî âleminde, en yüksek tur ona ihsan edilmişti..

Bir köklü kademi vardı; bilhassa, bu yoldan son gaye olan hallere dair..

Sonra.. Varidat ilimleri üzerine, bir yed-i beyza idi..

Bilhassa, manevî tasarrufta, bir kerem sahibi idi. Yani Hakk'ın ikramına naildi..

Ya keşif durumu; yâni âyetlerin hakikî manasını açışı.. Bunda da ileriydi.. Bu keramete de nail olmuştu.. Bu yüce ihsanı da bulmuştu..

Bilhassa müşahede hallerine ait özlü manaları, kat kat söker açardı..

Öyle bir zattı ki, sanki Allah Taâlâ, onu, o yaşadığı asırda tek olarak yaratmıştı.. Bu varlık âleminde misli bulunmaz bir şekilde yaratmıştı..

Ve onu halka bir rahmet olarak göndermişti.

Onu kabul etmeyen yoktu.. ister havas, isterse avam zümreden olsun.. Hepsi, önünde baş eğerdi..

o

Allah Taâlâ; onu, bu âleme bir tasarruf sahibi eylemişti.. Bilhassa velâyet ahkâmına dair onda bir temkin vardı..

Allah Taâlâ, bütün özleri ona çevirmişti.. Harika işlerin zuhuruna onu memur kılmıştı.. Öyle ki: Gaybi işleri konuşturur, ve elinden hayret-sezâ işler zuhura getirirdi..

Bir tanesini diyelim: Daha beşikte yavru iken, oruç tuttu. Ve ramazan günü süt emmedi..

Allah ondan razı olsun..

o

Biraz da hikmetli sözlerinden..

Onun hikmetli cümleleri az değildi ki, çoktu.. Hem de pek çok.. Hepsi yüce.. Ehl-i tarik'ın hali üzerine..

İşte onun bir cümlesi:

— «O ki; daha işe başlarken müctehid değil.. onun iflâh olan müridi olmaz..

Çünkü, kendisi uyuduğu zaman müridi de uyur.. Kalkınca müridi de kalkar..

Şayet insanlara, yani elinde yetişeceklere ibadet emri verecek olsa, kendisi atıl, batıl yatar.. Onları batıldan alıp tevbe ettirdiği zaman da, kendisi gider; yapar..

İşte.. hali böyle olan bir şeyhin sözünü dinleyen olmaz.. Hatta, yaptığına gülerler bile..»

o

Çoğu zaman, aşağıdaki şiir, dilinde bir vird idi.. Bilhassa kendisine gelip:

— Bize nasihat et; öğüt ver, bir iki misalle..

Dedikleri zaman, şu şiiri söylerdi:

«Hürle denk olamazsınız, hatta ki, onlar gibi olasınız;
Hastadan akıntı gelir, ve bu deva olur halka katıksız.»

o

Bir defasında şöyle demişti:

— «Müride o düşer ki, şeyhinin izni olmadan asla konuşmaya.. Ki bu izin, şayet şeyhi hayatta ise olur..

Şayet şeyhi vefat etmişse, o zaman kalbi ile izin ister..

Bu vüsul içindir.. Arzu edilen makama ancak bu şekilde terakki edebilir..

Ki terakki edeceği cihet Hak olacaktır.. Yani: Kendisini terbiye eden Hak..

Şayet şeyhi, müridinin bu hallere riayet eder olduğunu görürse, lütfunu esirgemez..

Öyle bir lütufla terbiye eder ki, onun terbiye âleti: Latif şarabıdır..

Ve o terbiyeli müride, tam terbiye suyundan içirir.. Sonra onu, ilâhî ve manevî sırla gözetir.. yalnız bırakmaz; himaye eder..

Yağsın saadetler onun başına ki; terbiyecisine karşı iyi edebe riayet eder..

Şakavetler de gelsin.. efendisine karşı edepsiz olanların başına..»

•

Bir başka cümlesi de şöyleydi..

— «Herkim Allah Taâlâ ile içten işlerini iyi tutarsa, Allah Taâlâ, onu üstün kılar.. gizliye ve aşikâreye..

Ve herkimin ki, bakışları, akislerden uzak olur.. O da, şüpheli işlerden kurtulur; salim olur..»

•

Bir başka cümlesi de şöyleydi:

— «Herkim, Rabb'a yaptığı huzurla, kalben kaybolur giderse, O'na bu gaybet halinde bir teklif olmaz.. Çünkü kendinden geçmiştir; o halinden, yani gaybet halinden kurtulup, şehadet âlemine dönünce fevt ettiklerini kaza eder..

Ne var ki bu müptediler için bir hükümdür.. Ama kemâle ermişler için böyle bir hüküm yoktur.. Onlar daima, farzı ve sünneti eda ederler.. Hem de aralıksız..»

— «Herkim müteşerri, yani şar'iin emirlerini tatbik eden, hatta inceliklerine de riayet eden olmazsa; dahasını diyelim: Şerif; nazif, afif bir kimse olmazsa; o bana bağlı evlâdım arasında olamaz.. İsterse sulbümden gelen çocuğum olsun..

Kim dinî emirlere devam eden, hakikat ve tarikat adabını bilen, dine, diyanete bağlı, yanlış işlere dalmayan, nefsini koruyan, zâhid olur ve şüpheli işlere yaklaşmazsa, işte benim evlâdım odur.. İsterse bu ülkeler ötesi bir yerde bulunsun..»

•

Bir defa kendisine şöyle sordular:

— Ne arzu ediyorsun?..

Şu cevabı verdi:

— «Allah Taâlâ neyi diliyorsa, onu istiyorum..»

— «Her vakfeye duran, vukuf tadını alamaz ki.. Her hizmeti eden, hizmetin âdâbını bilemez..

İşte bu bilgisizlik icabıdır ki, halkın çoğu kesilip yolda kaldı.. Halbuki, çok sıkı bir çalışmaları, çabalamaları vardı..»

Bazı sohbetlerinde şöyle derdi:

— «Ey evlâdım, sizin için Allah Taâlâ'dan şunu diledim: Allah Taâlâ'dan daima çekinir olasınız..

Siz bıçağa hazır koyunsunuz..

Fena halini bulmaya müheyya koçlarsınız.. Ve.. Yenip yenip kalan otlar..

Ey o kimseler ki, ateş tenlerini büryan etti.. Dikkatli olunuz; o alev daima kükremektedir..

Sizler, evet sizler; dikkatli olunuz ve kendinizi koruyunuz.. Sonra çocuklarınızı da.. Neden biliyor musunuz: Ateşten..»

•

Derdi ki:

— «Hiçbir fakir —veli veya derviş, mürid— kemâle eremez.. Taa, bütün insanları sevinceye ve onlara şefkat besleyinceye kadar.. Görürse, ayıplarını örtünceye kadar..

Herkim anlattığımızın dışında bir kemâl iddiasında bulunursa.. O yalancıdır.

•

Şöyle derdi:

— «Sakınınız ha.. hiçbir fakir'in —veli veya dervişin— halini inkâr etmeyesiniz.. Ayıplamayasınız.. Sonra, kabahat bulmaya çalışmayınız.. Gerek yemesinde; gerekse içmesinde olsun.. O, hangi durumda bulunursa bulunsun; hangi libası giyerse giysin..

Onları inkâr etmek, yaptıklarını yersiz görmek hiç kimseye yakışmaz.. Ancak; şer'î emirlerin sarahaten tesbit ettiği durumları irtikap ederlerse hariç..»

O büyüklerin halini inkâr, yani kabul etmemek, vahşet doğurur.. Bu vahşet ise, kulu, Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve feyzinden ayırır..

İnsanlar, birkaç kısımdır: Has, hâssın hassı.. Mübtedi, müntehi, müteşebbih ve mütahakkik..

Yani: Seçme kullar.. seçmelerin seçmesi.. Daha işin başlangıcında olanlar.. Bir de işin nihayetini bulmuş, vâsıl olmuş kimseler..

Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine nailiyet, daima sebeplere bağlıdır

İnsan; kimin yüzünden rahmete erer, bilemez.. Allah Taâlâ, bir kimsenin hürmetine, diğer bir kimseyi rahmetine nail eyler..

Bir güçlü kimseye; elbette, zayıf bir kimse ile yürümek zor gelir.. Aksi de böyle.. Yani: Zayıf biri, güçlü bir kimseyle yola gidemez. Veliler, bir yağmura benzer.. ama kılıç gibi..

Herhangi bir fakir; yani derviş veya velî, birinin yüzüne güldüğü zaman, sakınınız..

Onun yüze gülmesi sizi şımartmasın.. Onunla yapacağınız bütün sohbetlerde, bilhassa edep kaidelerine riayet ediniz..»

•

Derdi ki:

• «Şeriat esastır, asıldır.. Hakikat ise, onun fer'i, yani parçası.. Şeriat; meşru olan bütün ilimleri özünde toplar. Hakikat ise, hafilik, yani incelik ve gizlilik taşıyan bütün ilimleri özünde toplar..

Bütün maddî ve manevî makamlar ise, bu iki ilmin özünde saklıdır..»

• «Müride vacib olan odur ki, bu yolda gerektiği kadar ilim öğrene.. ötesi ile uğraşmaya..

Öğreneceği ilim; farzını ve sünnetini edaya yetecek kadar olmalı.. Bilhassa, fesahet ve belâgatle uğraşmamalı.. Çünkü böyle şeylerle uğraşmak, kendisini asıl arzu ettiğini yapmaktan alıkoyar..

Bir fesahet ve belâgat arıyorsa, geçmiş zatların eserlerini okumaya bakmalı.. Okumakla da kalmamalı; amel etmeli.. sonra, zikre de devam etmeli..»

•

Derdi ki:

— «Erkekler arasında, bir erkek gücünde olanlar vardır..

Ama yarım erkek olanlar da vardır. Dörtte bir erkek olanlar da vardır..

Bir de bunların dışında; tam kâmil, yetişkin, idrâk ehli ve vâsıl olanlar da vardır..»

•

Derdi ki:

— «Havas kulların tevbesi, zat-ı ilâhî'den gayrı ne varsa, hepsini yok bilmektir..

Onların da, yaptığı iyi amel ve söyledikleri iyi söz vardır.. Ne var ki, onlar bu iyiliklerini görüp kabarmazlar.. İşleri güçleri, daima Hakk'a dönmek ve ona bağlanmaktır..

Tevbeleri çoktur; o kadar çoktur ki, içlerinden:

— Şu benimdir..

Gibi bir vehim geçince, hemen tevbe ederler..

Kezâ, bir şey için:

— Bende, yanımda..

Demekten, hatta böyle bir vehme kapılmaktan bile korkarlar.. Bilhassa:

— Ben..

Demekten pek korkarlar..

Hasılı, kalblerine gelen bütün hatıraları kollar ve iç duygularını daima iyiye yöneltmeye çabalarlar..»

•

Bir defasında, kendisini izleyen bir Hak yolcusuna şöyle nasihat etti:

— «Himmetini topla.. Hem de azimli olarak.. Bu azim işinin de en kuvvetlisini bularak..

Anlattığım gibi yap; ta ki, bu yolu bilesin.. Hem de idrâk sahibi olarak.. Vasıfla değil.. Yani: Şekil olarak anlatılan bir halde değil..

Ama idrâk sahibi olursan; önüne perde gerilerek durakladığın herşeyi yırt. Geç ötelere..

Hakk'ın zatından başka ne varsa, masivadır ve hepsi batıldır..

•

Derdi ki:

— «İraz, yüz çevirmek, ancak iraz doğurur..»

Yani: Kim birine arka dönerse, karşılığını görür..

•

Ve.. bir müridi için tavsiyesi:

— «Oğlum beni bırak.. Hele batıl şeylerden.. Beni onlardan ayır. Başka gör. Kalıbı bırak. Kalbe geç.»

•

Şöyle derdi:

— «Ey kardeşim..

Sakın kendine has bir iş yapabildiğin iddiasına kapılmayasın.

Sonra, kendi gayretinle bir hak sahibi olduğunu iddia etmeye de yeltenmeyesin..

İyi bilmelisin ki, eğer bir oruç tutuyorsan; o orucu sana tutturan Hak Taâlâ'dır..

Namaza mı kalkıyorsun?. Ayakta mı duruyorsun?. Seni ayakta durduran yine o..

Keza yaptığın bütün ameller böyle.. Bir amelin varsa, o çalışmanı istediği için çalışıyorsun..

Hasılı: Öyle olacaksın ki, her şeyi ondan göreceksin.. Bir şeyi gördüğün zaman, gördüren onu bileceksin..

Bu hale devam edip, manevi bir şarap içtiğin zaman, yine ondan bileceksin ve:

— O içirdi..

Diyeceksin.. başka değil..

Bir şeyden mi sakınıyorsun, ittikan mı var?.. Sana bu ittika halini nasib eden kim?.. Yine o.. böyle bileceksin.

Yüksek bir makama mı çıktın?. Derecen mi yükseldi; senin dereceni artıran, seni yükselten yine odur..

Maddî veya manevî, herhangi bir hal nailiyetine erdiğin zaman, yine bu nailiyeti ondan bileceksin..

Ortada senin için bir şey yok.. Sana düşen ancak bir itiraftır.. Ki; Bir asi olduğunu bilesin.. Kendine mal edeceğin tek iyilik yoktur..

Bu hüküm yerindedir. Sana iyilik eden ve elinle iyilik ettiren O'dur..

Sonra, senin için hüküm veren O'dur.. Yaptıklarını iyi veya kötülüğü O bilir..

Dilerse kabul eder ve isterse kabul etmez..»

Allah ondan razı olsun..

Şöyle derdi:

— «Veled-i kalb var ya.. İşte o: Sülbden gelen dünya çocuğundan hayırlıdır..

Dünya çocuğu, ancak zâhirî bir verasete sahiptir; ve dünyadan gelir.. Ama kalb çocuğu böyle değildir.. Onun, sır âleminden manevî mirası vardır.. Onun mirası, sırdan, iç âlemden, öz âlemden gelir..»

o

Derdi ki:

— «Herkim ferdaniyet, yani: Cenâb-ı Hakk'ın teklik evine girer ve kendisine celâl ve azamet perdesi açılırsa, o kendi mevhum varlığı olmayan bir, o varlık olarak kalır..

Bir zaman böyle gider.. Ki bu halinde, tam bir fena haline geçmiş bir varlık olarak kalır.. Sonra Cenâb-ı Hakk'ın muhafazasına geçer.. O, kendisine yarayan işleri görür ve her türlü kötülüklerden korur..

İş böyle olunca o şahıs, ister kendinde yaşasın; isterse bir gaybubet haline geçmiş olsun.. Cenâb-ı Hakk'ın muhâfazası için farksızdır..

O kimse, Cenâb-ı Hakk'ın bu sonsuz lütfuna mazhar olduktan sonra, kendisine ait bir hazzı ve isteği kalmaz.. Hatta kerametlere dahi göz dikmez..

Sonra, ne nefsanî bir sözü, ne de bir nizamı kalır..

Artık böyle olan bir kimse, halis bir kuldur.. Tamamen Cenâb-ı Hakk'a kulluğa yönelmiştir..»

o

Şu da bir başka cümlesi:

— «İyilik ve ihsan sahipleri, çoktur.. Hakk'ın ihsanına karışmış kimseler daima mevcuttur.. Ne var ki, şimdiki zamanın halkı bir başka olmuş.. Gösteriş peşinde.. Lüzumsuz bir başka sevdaya kapılmış..

Niçin böyledirler?.. Bir de, uhdesinden gelemiyecekleri şeyden sormazlar mı?.

Sıfat-ı ilâhiyenin manasını sorarlar.. Esma'nın manasını sorarlar.. Ya da gelir, manasını tam olarak ancak Allah ve Resulünün bildiği huruf-u mukattaat'dan —bazı surelerin başında gelen, harflerden— sorarlar..

Hemen diyelim: Bu gibi sorular, müptedilere yakışmaz..

İlk devresini geçmiş, mana âleminde, temkin halini bulmuş kimselere gelince; artık onların da böyle bir soru sormalarına lüzum kalmaz.. Onlar arasında, bahsi geçen soruların manası, sormalarına lüzum kalmadan, hak edenlerin kalbine işlenir.. Vasfı bu olan zatların öğreneceği veya öğreteceği bir şey varsa.. o da keşif yoludur; başka yok..

Halkın sözünü ezberle geçinenlere, yahut, bazı hakikatlere ait cümleleri toplamakta ömür tüketenlere gelince.. bunlar için diyeceğimiz var: Acaba bu ömürlerinden başka bir ömürleri olacak mı ki, bunu böyle şeylere harcarlar?.. Ki, o yeni ömürle, yeni hayatla, baki bir hayat elde etmeleri mümkün ola?..

Şu kati bir hükümdür ki, evliya zümresi, mahabbet ehlidir. Bu sebeple, onların herbiri, kendi halini yaşar ve konuşur.. Duyduğu manevi zevk uyarınca kelâm eder..

Şunu da bilmeli ki, onların söyledikleri söz, kolay kavranır cinsten değildir. O sözler, öyle bir ummandır ki, halkın pek çoğu orada boğuldu.. Hiç kimse, onun zeminini bulamadı.. Hatta kenarına bile eren çıkmadı..

İrfan sahibi işi çok sıkı tutar.. O kadar ki, sözlerinde, başkasının cümlelerini kullanır.. Bu da daha ziyade, kendi iç âlemini gizlemek içindir. Ya da, saklamakla zor durumda kalan manevi âlemini bir ferahlığa erdirmek için.. Ah.. Ah.. O öyle bir sıkıntılıdır ki, târifi imkânsız.

Azîm olan Allah Taâlâ şahittir ki: Her ne zaman, bir kelâm etsem; yahut kâğıda bir şey yazsam, mutlaka benim içimi bir korku sarar. Olmaya ki, o yaptığım iş bir uğraştırıcı ola.. Ya da, anlaşılması halka ağır gelen bir mananın beyanı ola..

Bu, hep benim korkumdur.. Sebebine gelince: Artık sadâkat, insanların pek çoğundan gitti.. İyi zan ve iyiye yormak kalktı..»

•

Derdi ki:

— «Tabircilerin hepsi, tevilcilerin tümü, tefsir ve tevhid ilmi üzerine laf edenlerin bütünü; yaptıkları işte, bir harfin dahi, onda bir manasını anlayacak duruma gelmiş değillerdir.. Yani Kur'an-ı Kerim'den..»

Şöyle derdi:

— «Bu yolda ilk icab eden iş, nefisten soyunmaktır.. Yani: Mana yüzünden maddeyi sıyırıp almaktır.. Ve nefsi bu yolda telef etmesini bilmek.. Bir de onu, bilhassa ibadet, tâat işinde biraz sıkıntıya sokmak.. Sonra, maddî ve fanî hazzı terkettirmek.

Şunu da iyi bilmek gerekir ki: Bu yolda felâha ermek, kurtuluşu bulmak, yarar halli olmak, hidayet nasibi almak ve bolca manevî kazanç.. ancak fanî ve maddî haz duygularını bir yana itmeyi başaran için olur..

Sonra.. Bütün sayılan kârlı işler, eziyetlere tahammül, şerre de hayırla mukabele etmesini bilen kimseler içindir..

Sayılan hayırların tümünü kazanalar; yine onlardır ki: Gönülleri geniştir.. Hiçbir şey için daralmaz ve darılmazlar..

— Fakir, —velî veya derviş— elsiz gerek.. Dilsiz gerek.. Sözsüz gerek..

Onun, kendine has, ne bir tasarrufu vardır; ne de böbürlenecek bir hali.

Sonra onun yaramaz bir fiili de olmaz..

Hiçbir şey, veli kulu, severek girdiği Hak yolundan ayıramaz.. Hatta kılıçlar bile.. Ölüm bile..»

•

Şöyle derdi:

— «Haram yemek var ya.. İşte o: Ameli tevkif eder; durdurur.. Yükselmesine engel olur.. Dinî yönden de, sahibini küçültür..

Haram söz ise, mübtedilere pek zararlı olur.. Amelini bozar..

Bilhassa haram olan yemeklerden sakınmak icab eder.. Haram yiyen için, yaptığı amel, fesaddan başka bir netice vermez..

Günah kirine bulanmış kimseler ile temas, onlarla oturup kalkmak, başarı ve basireti zulmete boğar..»

•

Şu cümlesi ile Allah Taâlâ'nın en çok sevdiği kulları anlatırdı:

— -Allah Taâlâ'ya, kulları arasında en sevgili kullar şunlardır: Kalben en temiz olan.. Edep yerini pek koruyan.. Dilini kötülükten saklayan.. Elini kötülükten çeken.. En çok iffetli olan ve affetmeyi pek seven.. Bir de iyilik etmeye ve ikrama koşandır..

Sonra: Gönlü geniş ve zikri pek çok olan.»

Derdi ki:

• «İş, huzurda olmaktır.. O ki, huzuru özüne mal etti; dünya ve âhireti görür.. Ne olduklarını anlar..»

• «Bilhassa, yalancı davalardan sakınınız.. Çünkü yalancı dava; yüzü karartır ve kalb gözünü kör eder..

Yabancı kadınlarla dostluk kurmaktan sakınınız.. Onlara kötü nazarla bakmaktan da sakınınız.. Konuşmanız gerektiği zaman, yanınızda bir şahid bulunmalı..

Hele bu yolda; yenilikler ihdas etmekten kendinizi koruyunuz..

Bütün bu sayılanlar, nefsanî şeylerdir.. Kötü ve uygunsuz arzulardır.. Şehvetle ilgilidir..

O ki, evliya'nın devam ettiği yolda olmayan bir icad çıkarır; bizden değildir.. Aramızda yeri yoktur..

Allah Taâlâ buyurdu ki:

— **Resulün size yapmanız için getirdiğini alınız; size yasak ettiği şeyden de kendinizi çekiniz..»** (59/7)

Hazret, bütün dilleri konuşurdu.. Ana dili dışında kalan yabancı dillerin hepsini konuşurdu: Süryânî, İbranî, Zenci.. Hatta, kuş dilini ve diğer yırtıcı hayvanların dilini de bilirdi.. (1)

Bilhassa şu cümlesini, bütün Hak yolcuları okumalıdır..

Bu, onun bir sadık dervişine tavsiyesidir:

— «Sana o gerekir ki, amel işine devam edesin..

Sakın ha.. Dil gürültüsüne kapılmayasın.. Bilhassa bizim takib ettiğimiz bu yolda..

Bu yolun ehli zatların huyları ile huylanmadıktan sonra, durmadan laf edilmiş, ne faydası var?..

Hazret-i Resulü bir düşün.. Aç kalırdı; midesi üstüne taş bağlardı.. Namaz kılardı.. Öyle ki: Ayakta durmaktan ayakları şişerdi..

Onun ileri gelen büyük ashabı da kendisini izledi..

Allah hepsinden razı olsun..

Hele Hazret-i Sıddîk -radıyallahu anh- nefes alıp verdiği zaman, acından ciğeri kokardı.. Tıpkı pişmiş ciğer kebabı gibi..

Çünkü o; bütün malını Allah yoluna vermişti..

---

(1) Hangi dille yazıldığı bilinmeyen üç mektubu tercüme edilememiştir.

Hazret-i Ömer'in hali daha başkaydı.. Ameli, ibadeti pek çoktu.. Nefsini yorucu işlere sokardı..

Hergün, akşam olunca nefsini sigaya çeker ve kendini döverdi..

Başının sarığı öyle pahalı bir şey değil; bir keten bez parçası idi..

Hazret-i Osman'a gelince.. O da: Her gece, ayakta namaz kılar ve Kur'an-ı Kerimi hatmederdi..

Hazret-i Ali ise, ashabın en zahidleri arasındadır.. Aynı zamanda mücahidlerinden.. İslâm ülkelerinin pek çoğu, onun eli ile fethedildi..

Bütün bu sayılanlar, ashabın seçilmişleri idi.. Hazret-i Rasûl'e yakınlıkları herkesçe bilinen şeydir.. İşte bu da amelleri..

İşte çalışmaları, çabalamaları, zühdleri ve açlıkları..

Şeriatı ve hakikatı kuvvetlendiriniz.. İfrata varmayınız.. Şayet size uyulmasını istiyorsanız böyle..

Bir hakikat; tam olarak hakikat adını almaz.. İllaki, işler amellere bağlanmış ola..

Sonra; hakikat adını alan işler; şeriat denizinden akıp gelmiş ola..»

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «Madem ki, dilin haram tadına hayran; ümit etme: Hikmetler ve marifetler bakımından bir şey tadacağını..»

•

Derdi ki:

— «Gören gözün özünde saklı bir göz vardır; keza kalbin de konuşan bir dili.. Bunlar, mahiyetleri itibarı ile idrâk edilmekten çok uzaktır..»

•

Şu da, onun pek değerli hikmetler taşıyan cümlelerinden:

— «Onu, yani: Allah Taâlâ'yı sev ve sevdir ki; yerdekiler ve göktekiler de seni seveler..

Sonra, ona itaat et ki; insanlar sana itaat ede.. cinler de emrine amâde ola..

Denizler senin için donar ve sular yol olur.. ve Hava emrine râm olur..»

•

Şu da bir müridine ve manevî oğluna özlü tavsiyesi.. okuyunuz; ibret alınız:

— «Oğlum, sana gerektir ki; evliyanın huyu ile huylanasın.. Onların güzel ahlâkı ile kendini bezeyesin.. Ta ki, bu sayede saadete eresin..

Eline aldığın icazete gelince: O, bir yapraktan ibarettir. Ki, minazaa ettiğin herkese gösteresin ve:

— İşte bu, benim meşihatten aldığım icazet..

Dersin.. Şayet, sana icazet veren zatın huyu ile kendini bezememişsen; söylediğin söz ve gösterdiğin icazet, ancak bir hiçtir.

Bütün bu yaptığın işler nefsanî bir hazdan ibarettir.

Sana düşen odur ki: Eline verilen icazeti okuyasın, içindeki nasihatları tutasın ve gereği ile amel edesin.. Ancak böyle yaptığın takdirdedir ki, bir fayda sağlamış olursun ve senin için safiyet âlemine bir yol açılmış olur..

Bu, bir evliya zümresi basamağıdır ki, devam eder.. asırdan asra ve zümreden zümreye.. Taa, dünyanın sonuna kadar..»

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «Bir mürid ki, bu yolda fesahet ve belâgatle uğraşır; ona tevdi edilen emanet geri alınır.. sonra her kim ki, bu yolda bulunduğu müddet, anlatılan şeylerle uğraşmaya kalktı; takatı kesilip yolda kaldı..

Salihlerin hikâyelerine ve onların halini okumaya gelince derz ki: Onları mütalaa, mürid için faydalıdır ve onları dinlemekten aldığı kuvet kendisi için bir muhafızdır ki: Allah tarafından ihsan edilmiştir. Bir şartla ki: Bu yolda, sadece onların hikâyelerini dinlemekle kalmayacak..»

•

Şöyle derdi:

— «İlim, şu iki cümlede toplanmıştır: Kulluğun hakikî manasını anlamak ve Allah'a tam kulluk etmek..

Her kim bu iki işi yerinde ve zamanında yaparsa, hem şeriatı, hem de hakikati bulmuş olur..

Bu sözümüz, c demek değildir ki: Âlimleri muattal kılıyoruz..

Şunu unutmamalı ki; ilim, amelin çocuğudur.. Ancak bizim buradaki fikrimiz Allah Taâlâ'nın şu emrinin icabıdır:

-- Ondan —yani Kur'andan— kolayınıza geleni okuyunuz.. (73/20)

Şu da bir hakikattir ki; her zümrenin kendine göre bir yolu vardır.. Aksi halde, Allah Taâlâ ilmi ve ameli bir kişide toplardı ve insanlar da ondan gereği gibi tam olarak istifade ederlerdi..

Şunu da hemen diyelim: Şeriat bir ağaçtır; hakikat ise meyveleri..»

•

Şöyle derdi:

— Allah Taâlâ'ya vardıran yol odur ki; onun uğrunda cilttekî yağlar erimiş ve ciğerler parçalanmış ola; vücud nurunu bir başka âleminden ala ve fani ayıklık kalmaya.. Kalb, fani arzulara karşı hasta ola ve özü eriye..

Ancak, yukarıda anlatıldığı gibi olduktan sonradır ki; perde kalkar.. Perde kalkınca da, ilâhî hitap duyulur ve levh-ü mahfuzdaki işaretler okunur.. Pek dikkate muhtaç olan manalar da, kolayca görülür.. Ve o âlemin manevî şarabı ince kadehlerle içilir..

Bu bir mana yolcusunun hâlidir.. Bu haller; önce kalben yaşanır; sonra, kalb aradan çıkar; kalbin sahibi kalır.. Çünkü:

— **Allah Taâlâ, kişiyle kalbi arasında tecelli eder..** (8/24)

Buyrulmaktadır.

Hal böyle olduktan sonra, sahibinin dili açılır; ama bu zahirî dil değil.. Ama bu halin sahibi hiç bir zaman zâhirî amel yapmaktan geri durmaz.. Hem de en güç olanları yapmaya çabalar; sonra da batınî ameller üzerinde çalışmaya başlar..

Artık bu halleri tam manasiyle elde eden bir kimsede ses ve göz kalmaz.. sadece bir fısıltı halinde, duyulması zor bir ses gelir; gider..

Bu hallere sahib olan bir kimse, ancak duyulmayan ve sezilmeyen bir sükût içindedir..

Her kim ki, bu halleri buldu; o, safanın safasına kavuşur.. ve ihlâstan ihlâs seçer; ihlâs içinde ve ihlâs için.. Sonra bu hallerin sahipleri bir yakınlığa ererler ki orası mücalese âlemidir.. O makamın hakikî sahibi ile oturur, sohbete dalarlar..

Bu sohbet âleminin de bir başka edebi erkânı vardır.. kendine hastır; başkalarına benzemez.. Ne var ki, hakikî irfan sahiblerine o mana gizli değildir..»

•

Derdi ki:

— «İrfan sahibi, marifet makamında kemâle erince, Allah Taâlâ ona vasıtasız ilim ihsan eder..

Bu hali bulan ârif zat; ilimleri, manalar safyasından yazılı olarak alır.. ve, ondaki işaretleri anlar; marifet yoluyla onların, mana ummanına dalar. Tılsımlarını da çözer. Öğrendiği her şeyin, yalnız ismini değil, resmini de görür, bilir..

Hasılı, Allah Taâlâ; bir noktaya sığdırılan ilimlere onu muttali kılar..

Anlatılan halleri bulan zatlar; eğer inkâr korkusu duymasalar, akılları hayrette bırakan hikmetleri konuşurlardı..

Sonra, onların öyle işaretler taşıyan manalarla dolu ibâreleri ve

kimsenin bilemediği çeşitli dilleri vardır ki, dinleyenler ve azıcık manasını anlayanlar hayran kalır..

Sonra, onlar harflerin de manalarını bilirler: Gerek kesik, gerekse bitişik.. İsterse işaret zımnında konan bir elif harfi olsun.. Kezâ üstün, esre, ötrenin de gizli manalarını çözmek onlara nasip olmuştur..

Onların muttali olduğu manalar hesaba gelmez.. Ve mahiyetini de ancak kendileri bilir; başkaları muttali olamaz..

Bu büyük insanlar herşeyin yazısını okurlar.. Haliyle kendine has olduğu şekilde.. Ağaç yapraklarında.. su üzerinde.. ve havada, denizde her ne varsa, hepsinin alın yazısını bir bir okurlar.. Kezâ sema kubbesinde yazılı sayfayı da okurlar.. İnsin ve cinnin alnındaki yazıları okur; dünya ve âhirette onların başına gelecekleri görür ve bilirler..

Keza onlar; üstten üst ve alttan alt ne varsa.. isterse zâhire göre belli bir yazısı olmasın; hepsine muttalidirler.

Bu sayılanlar şaşılacak bir şey değildir. İlmini hakîm ve alîm olan bir zattan alan hikmet sahibine şaşılmaz.. Ve bu anlatılanlar olmamış şeylerden değildir.. Buna:

— Ledünnî sır..

Derler ki; bir kısmı Musa ve Hızır'ın kıssasından anlaşılmıştır..

Onlara selâm olsun..»

•

Şöyle derdi:

— «Evliyadan bir zümre vardır ki; bilmez: Hitap nedir, cevap nedir?.. Ki bu, içi esrar dolu bir taş gibidir. Zâhirde sessizdir; fakat hal diliyle konuşur.. Bu gibi zatlarda, ilâhî sırların anlaşılması en güç manaları saklıdır. Bunlar, aldıkları emir gereğince, ehline karşılıksız ihsanda bulunurlar.. Neleri varsa, dağıtırlar Allah yolunda..

Bu büyükler, içinde yaşadıkları haller icabı çeşit çeşittir.. Kimi ârif, kimi muhib, kimi de meşgul.. yani: Marifet ehli, irfan sahibi; hakkı seven ve onun sevgisi ile dopdolu..

Onlardan bir başka zümre de zikir ehlidir; kimi de zikir ettirmeye memur.. bir başkası da ibret almaya ve aldırmaya..

Sonra, onlar arasında konuşan, susan ve daldığı manevî âlemde boğulup giden de vardır..

Ve; oruç tutan namaz kılan, bir yana kayıp giden ve iftar eden de yine onlar arasındadır..

Uyuyan, kendini herşeyden alan yine bu evliya zümresinin bir başka kısmıdır. Devamlı kıyamda duran ve hiç bir halde, Hakk'a karşı kıyamı bırakmayan yine bu evliya zümresi arasındadır. Vuslat da

yine bunlara nasiptir; fakat bunlar arasında vuslata erdikten sonra da ayıklığı devam eden vardır.

Herhangi birşeyi olduğu gibi anlayan, sonra unutan; dehşete düşen, sonra bundan da geçip bir vehme kapılan yine bu zümreden bir başka kafiledir. Ağlayan, tebessüm eden, tutulup duran ve sonra gülen, yine bu kafile arasındadır.

Korkan, bir karışık hale düşen ve unutup bir hal olan yine bunlardan bir zümredir..

Hayranlığa düşen, dehşete kapılan, bağıran, inleyen de vardır bunlar arasında..

Keza, bir derli toplu hâle sahip olan, cemiyet düzenleyen, herhangi bir toplulukta hazır bulunan da vardır; ancak kendinden tam istifade edilebilmesi için cemiyet ve şenliklerden kalben sıyrılmış olanlar tercih edilir.

Yine bu evliya zümresinden bir başkaları da; elbisesini yırtar ki bu: Tam hakikata erdiği ve içinde bulunduğu hale mağlup olduğu zaman meydana gelir..

Bilinmez; Allah Taâlâ, bir kısım sevdiği kulları sebebiyle kalanlara rahmetini yağdırır..»

o

Bir defasında, sohbetinde, hazır olan müridlerine hitaben şöyle dedi:

— «Çocuklarım, saadet o kimseyedir ki; kulların Allah'a yaklaştığı bir makam haline sahip oldu.. Sonra orada durdu ve kullarını o makama davete başladı..

Siz, Allah Taâlâ'ya, kullarını davet ediniz.. Fakat, bu davet için izni, yüce Allah Taâlâ'dan alarak..»

o

Derdi ki:

• «Bu yolda müridin sermayesi: Mahabbet ve teslimdir; sonra da, inadlaşmayı ve muhalefeti bırakmak.. Daha sonra, şeyhinin arzusu altında ve emrettiği gibi durmak..

Bir mürid, mahabbet ve teslim babında bir şeyler artırdıkça, yolda kalmaktan selâmette olur.. Çünkü bu yolun arızaları ve sıkıntıları vardır; bunlar da, yersiz arzular ve lüzumsuz iltifatlardır ki: Müride gelecek yardımı keser ve vuslata ermesine engel olurlar..»

• «Çocuklarım, içinizden kimin ki, mevlâ ile muamelesi tam olmaz; mevcut bilgisi dışında bir makama nail olamaz..

Evliya zümresi, bir çeşit dil kullanmaz ki; onların dili çok çeşitlidir..

Bir bakarsın ki, zâhirdeki görünüşüne göre ayırıcı ve dağıtıcı bir

dille konuşuyorlar.. Bir de bakarsın ki, hakikat âleminden bahsediyor; etrafa cevher saçıyorlar..

Onların bütün bu anlatılan konuşmaları; dahil oldukları huzur âleminden aldıkları feyiz nisbetinde olur..

Sana gelince ey oğlum, onların tattığı hali tatmadın.. Erdikleri zevke ermedin.. Sonra.. onların daldıkları huzur âleminden yana da nasibin yok..

Halin anlatıldığı gibi olunca; o büyüklerin şaşırmış olduğuna nasıl hükmediyorsun?..

Söyle bana: Sen denizde yüzebilir misin?.. yüzemezsin.. Çünkü yüzücü değilsin.. Denize atıldığın an, boğulursun.. Ve.. gafil ölümü ile ölür gidersin.. Bir cehalet laşesi olursun.. Çünkü kendini, bile bile ölüme attın.. Hak Taâlâ, sana böyle yapmanı, yani: Kendini ölüme atmanı haram kılmıştır..

Sana gereken odur ki: Oğlum, evliya zümresinin duasını alasın. Teberrüken, onların himmetine nail olmayı arzulayasın..

Bu, senin en azından yapacağın iş.. Ki: gücün, onlar gibi amel etmeye yetmediği zaman yapmalısın..

Şayet onların işi gibi iş yapmaya gücün yeter de, yaparsan; sonsuzların da sonsuzu bir saadeti elde ettin sayılır..

Ey oğlum, şunu da bilmelisin ki: Evliyanın konuştuğu dil, çok çeşitlidir..

Söz ve işaretlerindeki mana derindir. Bir kısmı anlaşılır; bir kısmı da anlaşılmaz..

Sonra, onların öyle halleri vardır ki; o hallerin bir kısmı tabir ve tefsir edilir; bir kısmı da edilmez..

Keza.. Sır âlemi de böyledir.. Orası öyle bir ummandır ki; hiç bir tevilcinin dili oradan söz edemez.. Tabirci de orada aciz kalır.. Oraya ittila da pek zordur.. Tefsirci de ondan bahis açamaz..

Bunun böyle olduğunu garipsememeli.. Çünkü onların daldığı sır âlemi: İlâhî sırların mevzilendiği yerdir..

İşte.. anlatılan sebepledir ki: Kendilerindeki o ilâhî sırları tam anlamaktan yana evliya dahi âcizdir.. Başkaları nasıl anlasın?..

Ey oğlum, evliya hakkında sana düşen odur ki: Allah'a teslim olasın.. Bir de onlara iyi zan besleyesin.. Başka yok..

Ey oğlum, ben sana bir nasihatçıyım.. Şayet nefsine uyar da, Allah'ın sevdiği kimseye; bühtan atar ve işini yalana yorarsan, halin harab olur..

Sonra.. Allah Taâlâ'nın zatına yakınlık nasib ettiği bir kimseye saldırmaya yeltenirsen.. Allah'ın gazabına uğrarsın.. Allah Taâlâ

sana buğzeder.. darılır.. Ki: Bundan sonra senin için bir felâh ümidi kalmaz.. İsterse; insin ve cinnin yaptıkları kadar ibadetin olsun..»

•

Şöyle derdi:

— «O ki; seherlerde Hakk'a kıyama durur ve o vakitlerde Hakk'a yalvarır, istiğfar eder: Allah Taâlâ ona nurlar penceresini açar. Ve ona: Yakınlık âlemi küpünden, mana âlemi şarabını içirir..

Sonra o kimsenin kalbine, mana güneşleri doğar.. Keza, parlak ayları da..

Ey gönlümün yavrusu, sana dediklerimle amel et.. İşlerini, dediklerime göre ayarla..

Ta ki: Böylece felâha ermişlerden olasın..»

•

Derdi ki:

— Birçokları var ki; İsm-i Azamı okur.. Ama bilmeden.. Manasını anlamadan..

Evliya'dan biri; bir ağaca elini sürünce meyve mi verdi?.. O ismin hürmetinedir..

Yine onlardan bir zat; katı bir taştan su mu kaynattı?.. Yine o isim hürmetine..

Vahşi bir hayvan, veli'nin elinde sessizce ve teslimiyetle duruyorsa, yine onunladır..

Yine, evliya'dan bir zat; yağmur duası yaptı da yağdı ise, dua edip bir ölüyü dirilttiyse.. hep onunladır; hep onunla..»

•

Derdi ki:

— «İnsan, bu yolda yüzücü olamaz.. Taa.. Kalbinden, sırrından, işinden, niyetinden ve fikrinden.. Her ne aklına geliyorsa; hepsinden: Yaratanın zatından gayrı her ne varsa, uçup gitmeyince..

Ah ah.. Esas elbiselerden perde aralanmış olsaydı..

Âmâ olan, aslında zâhiri harfle bir ilgisi bulunmayan, zarf da olmayan harfi bir görseydi.. Sonra, göremediği gizli manayı bir çözebilseydi..

Ne güzel olurdu.. Nice, gizli manalar açığa çıkardı..

Kilitlerin kilidi açılır; örtünmüşün izahı aralanırdı..

Hasretim, bu anlatılan manaya vâsıl olan zata.. O'na ulaşmak uzak da olsa..»

•

Şöyle derdi:

— «Her kime ki: Sözleri ve yaptığı işler; Hakk'ın arzusunu, di-

leğini anlamaktan alıkoyar; ona: Tevhid makamı kapalıdır.. Tefrid makamı da kapalıdır..

Hiçbir veli, Rabbının tam huzuruna geçemez.. Taa.. Hakk'ın zatından gayrı ne varsa; ister makam.. ister derece.. hepsinden geçmedikçe..»

•

Şöyle derdi:

— «Eğer istiyorsan: Hak'la can âleminde olasın: İçini, özünü kötülükten, kötü niyetten, içinde kötülük gizlemekten sakın.. kimin için bilir misin? Allah'ın yarattığı kullardan herhangi biri için..»

•

Şu cümlesi de, müridlerinden birine tavsiyesi:

— Evlâdım, sakın; şeytanın sana vereceği bazı ruhsat yollu fetvayı kabul etmeyesin..

Daha önce, ibadetini sıkı tuttuğun halde, şeytana uyup kolaylık yoluna sapmaktan kendini koru..

Şeytanın sana sözü; azgınlıktır.. Senden isteği de, şer'i hüccetlere karşı gelmek..

Bilhassa, o seni azdırıp, mahzurlu işe düşürdükten sonra, karşına gelir, şöyle der:

— Bu iş, senin için mukadder.. Senin elinde ne var?.. Sonra.. sen nesin ki?..

Bu sözü ile de seni kandırdı mı, artık tam manası ile helâke gidersin..

Ey oğlum, bilesin ki; Allah Taâlâ sana, yalnız Peygamberine uymayı emretti..

Sonra.. Dünya ve âhirette her ne ki sana zararlı; onu da sana yasak etti..

Durum bu olunca, ona uymaman ve emrine aykırı hareket etmen neden?..

Ey oğlum, sen neyle yetiniyorsun?.. Eğer, bir kâğıt parçasından başka bir şey olmayan icazetinle yetinmek sevdasında isen; yanlış.. Eğer o elindekine:

— İcazet..

Diyorsan, yine yanılıyorsun.. Asıl icazet, senin iyi halin ve tam ihlâsındır..

İcazet almış olana şart odur ki: Günahlara karşı insanların en uzak duranı ola.. Namazı ve orucu çok olanı ola..

Allah'ı zikre, en çok devam edeni ola..

Şunu da unutmamalı ki; kul, hizmete kusursuz sarıldıkça, efendisi onu, kalan kullardan üstün tutar..

İşte hakikî icazet, bu üstünlük vasfını alabilmektir..

Şayet sen, bir yandan şeyhlik iddiasına kapılır, bir yandan da, Rabbına asi olursan, şu azarı işitirsin:

— Yazık sana.. Utanmıyor musun?.. Bize yakınlık iddian ne?.. Üzerindeki kirli elbisen ne?..

Önce elbisen kirli paslı olduğu için, seni yanımıza yaklaştırmadığımızı bilesin. Sonra da, senin bize yakınlık iddianı..

Mideni de haramla doldurursun..

Günahları işlemek için ne kadar adımı attın.. Bir düşün..

Beni sevenler, uyanık ve ayakta geceleri geçirirken; sen ne kadar uyudun!. Haline bir bak..

Sen bu iddianda yalancısın.. vesselâm..»

•

Şöyle derdi:

— «Bu yolumuzda, nefsi için şöhret peşinde gezenlerin Allah Taâlâ, hasmıdır..

Şöhret peşinde gezdiği yetmiyormuş gibi, üstelik yolumuzun hiç bir hakını ödemez o kimse..

Sonra bu haliyle o, bizi alaya almış olur..»

•

Derdi ki:

— «O ki, bize hıyanet etti: Onu yok biliriz.. Bizden sayamayız artık..

O ki, sözlerimizden öğüt ve nasihat almaz; yanımıza yaklaşmasın.. Beraberimizde yürümesin.. Bizimle beraber olamaz artık o kimse..

Evlâdımız arasında sevgimiz onadır ki; kendisi şen şatır, huyu iyi ve gidişatı da güzeldir.. Şayet bir sır tevdil gerekse, böylesine tevdi edilir..

Bu dua ile işaret edilen yüce ihsana nail olmak için; Allah aşkına yolumu kirletmeyiniz.. Tarikatımda edep dışı hareket etmeyiniz..

Bulduğum hakikatleri oyuncak haline getirmeyiniz..

Karanlık işlere dalıp, şüphelere düşmeyiniz..

İhlâs sahibi olmaya bakınız.. Hatta bunun için nefsinizi zora tutunuz..

Her ne zaman ki, sizi sevdik ve seçtik; bu sevgi ve seçiş bize keder getirmemeli.. Ve siz, bu kedere vesile olmayınız..

Yolumuza söz atmayınız, attırmayınız..

Size nasihat ederek; nasıl terbiye etmeye çalışıyor ve hakkınızı ödüyorsak; siz de, nasihatımızı dinleyerek ve sözlerimizden öğüt alarak hakkımızı ödemeye çalışınız..

Size söylediğim şeyler, yapmanızı emrettiğim işler, Rabbınızın emridir; benim emrim değil..

Sizden aldığım ahd, ancak Allah'ın ahdidir.. Bozacak olursanız, bunu bozmuş olursunuz..

Şayet bizden almaya çalıştığınız; yalnız birer sayfalık icazet kâğıtlarından ibaretse; bu hususta bizim, sizinle görüşecek hiçbir işimiz yoktur..»

•

Bir sohbetinde şöyle dedi:

— «Ben, Allah Taâlâ'ya biat ettim.. Şöyle ki: İltimas yolu ile mallarınızı almayayım.. Mirasınıza konmayayım..

Elinizdeki dünyalığa değip üstümü kirletmeyeyim..

Dinleyiniz ve itaat ediniz..

Mallarınız için, benden emin olabilirsiniz.. Keza benimle tam ihlâsı bulmuş kimseler için de emin olabilirsiniz.. Onlar da, sizin dünyalık malınıza el sürmezler..

Allah Taâlâ'dan dileğim odur ki: Kalan cemaatımı da o benimle birlikte ihlâs yolunu tutan zümreye ilhak eyleye.. Onları da bunlar gibi kıla ki: Mallarına el sürmeden onlara nasihat edeler.. Hem de şefkat ve merhamet hislerini açığa vurarak..»

•

Şöyle derdi:

— «O kimse ki, yokluğunu, Allah'a taatında sezemez; onun için helâk mukadderdir..

Taatta şahsî bir varlık düşünülemez.. Eğer bizim yaptığımız bir taat varsa; o, Allah'ın bize bir fazlı ve ihsanıdır.. Bu arada, kendimize bir pay çıkarmaya yetkili değiliz..»

•

Şöyle derdi:

— «Oğlum, çok sakın:

— **Ben..**

Demeyesin.. Bu kelime bir iddiadır.. Yani, benlik iddiası..

Şunu iyi bil ki, Allah iddia sahiplerini er geç perişan eder..

Böyle bir iddiaya kapıldıktan sonra; yaptığın amel, insin ve cinnin tümden yaptıkları amel kadar olsa dahi yine de düşersin..

Benlik sahibinin, arkadaşları kendisini bırakır.. Derecesi de, maddî ve manevî düşer..»

•

Derdi ki:

— «Yalnız kalmak için bir yolunu bulabilsek.. Bu insanların gö-

zünden saklanmak için bir imkân olsa, ya da bir perde, aramıza gerilse ve bizi onlardan ayırsa.. Hemen yaparız..

Bu zamanda bir başka hal var.. Kalb yoruluyor.. Ciğer durmadan erimekte.. Nereye kaçılır?.. Ve nereye sığınılacak?.. Bilhassa şu zamane ehlinden..

Bu zaman, öyle bir zaman oldu ki; dedikodu çoğaldı..

Ne var ki, Hak Taâlâ, bu zamanın ehli ile bizi imtihana tabi tutmakta..

Bu yolda, müdebbirimiz ve yardımcımız o...

Kendi gücü ve kendi kuveti ile bizi idare etmektedir..»

•

Şöyle derdi:

— «Her kim, nefsi ile çekişmeyi, onu doğru yola getirmek için münakaşayı bırakırsa.. telef olur..

Ne var ki; münakaşada aceleci olmamak, zamanını ve yerini kollamak da ayrı bir şart.. Bu sebeple: Herkim, münakaşa işinde aceleyi bırakırsa, manevî keşfe erer.. Doğruyu daha kolay bulur..»

•

Şöyle derdi:

— «Herhangi bir velî'yi ki, Allah Taâlâ, imtihan yollu bir ibtilâ'ya düşürmüştür.. bundan muradı; onu, mana erleri derecesine erdirmekten başka değildir..

Şayet bu ibtilâya düşen velî sabreder; tahammül eder, kızmaz, darılmazsa, afeder ve kerem sahibi olursa.. Allah Taâlâ onu arzu ettiği derecelere yükseltir.. Aksi halde, olduğu yerde bırakır ve derece vermez; kovar..»

•

Şöyle derdi:

— «Bir kimse, Hakk'a isyanı bıraktığı için; onun verdiği bir keramet ihsanı olarak; zayıf mahlukatın sırtında gezmeye başlar ve:

— Allah'ım, buna kuvvet ver de beni taşısın..

Şeklinde bir talepte bulunursa.. Ki bunu, o zayıf mahlukun Cenâb-ı Hakk'a karşı gayreti icabı ister..

Bunu yapmakla hiç de iyi bir iş etmiş olmaz.. Bütün mahlukatın nefretini kazanır..

O zayıf mahluk üstünde, kuşların ve vahşî hayvanların yanından geçtikçe onlar Onun yüzünü görmekten Allah'a sığınırlar..

Su üzerinde yürüdüğü zaman, su ister ki, kendisinden bir damla dahi içmesin..

Havada o haliyle yürüdüğü zaman da, hava ister ki, kendisini yürütmesin; hatta nefes dahi aldırmasın..»

•

Derdi ki:

— «Ne cesaretle Allah Taâlâ'dan; size ekin bitirmesini ve memelerin süt vermesini istersiniz?..

Bu, muhterem Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- ümmetine kılıç çektiğiniz, boylarını kanları ile boyadığınız halde..»

•

Şu da bir başka cümlesi.. Velâyet halinin sadakat nişanı..

— «Bir veli ki, Allah'a dönüşünde tam ve doğrudur.. Artık, herşey onun için zıddına inkılâb eder.. Meselâ:

a) Daha önce kendisine öfke duyan, öfkesini bırakır; sevmeye başlar.. İçinde mahabbet kanı kaynar..

b) Kendisine gelişi gidişi bırakan, artık gelip gitmeye başlar..

c) Keza kendisini istemeyen biri varsa, o da övmeye başlar..

Bundan sonra, onu sevmeyen biri çıkarsa: Ya bir mücrim kişidir; ya da münafık..»

•

Şöyle derdi:

— «Bir mürid, birgün virdini bırakırsa.. O gün, Allah Taâlâ ondan yardımı keser..

Bilesin ki, ey oğlum; bu yolumuz:

a) Tahkik; yani hakikate ermek, bulmak,
b) Söyleneni tasdik etmek ve doğru sözlü olmak,
c) Sıkı çalışmak,
d) Ameli, ibadeti bırakmamak,
e) İçte ve dışta temiz olmak,
f) Harama karşı gözü yummak,
e) Eli, edep yerini ve dili temiz tutmak yoludur..

Herkim, bu sayılan işlere aykırı hareket ederse.. isteyerek veya istemeyerek; tarikat onu dışarı atar..»

•

Derdi ki:

— «Ey Kur'an-ı Kerimi hamil olan!.. Onu ezber ettiğin için ferahlanma.. Hale bir bak: Onun gereği ile amel ediyor musun?.. Yoksa etmiyor musun?..

Allah Taâlâ, taşıdığı mana mefhumu ile amel etmeyenler için şöyle buyurdu:

— **Onlar ki, Tevratı hâmil oldular; sonra gereği ile amel etmediler, koca koca kitapları taşıyan eşeğe benzerler..** (62/5)

Dikkatli ol, onunla amel etmedikçe eşeklik durumundan çıkamazsın; taa, onda olanların hepsi ile amel etmedikçe..

Onunla amel etmedikçe; aleyhinde şahadet etmeyen tek harf kalmayacaktır..»

•

Bir sohbetinde şöyle hitap etti:

— «Ey evlâdım!.. Bu ne aldanmaktır.. ya, bu kadar oyalanmak neye?..

Bu kadar oyun ve oyuncakla geçirilen zaman için ne denir?

Fani ve boş şeyler uğruna yorulmak neden?..

Ya, yapılan iftiralar?. Onlar da az değil..

Hele habersizlik; hiçbirşeye aldırış etmemek.. Sonra aldatmak.. bunlar da sizde çok.. Ne buyrulur?.

Unutmak çok.. gaflet öyle.. hata öyle cürüm yine öyle..

Günahınız ve dolayısı ile zayıflığınız da çok..

Pek çok vaız dinlemektesiniz.. Fakat, vaızlarda yapılan tavsiyelere uymuyorsunuz.. Neden?..

Nedeni belli.. Çünkü siz, kalbi ölmüşlerden başka bir şey değilsiniz.»

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «Şayet, Allah Taâlâ; kalbinize vurulan kapalı kilitleri açsaydı; bundan sonra siz; ondaki hayret veren güzel işleri, hikmetleri, derin manaları görür, ve bilirdiniz..

Onun ilim ummanına dalar; başkasına muhtaç olmazdınız..

Çünkü vücud safhalarında yazılan, rakama vurulan ne varsa, hepsi ona dercedilmiştir.. Anlatmak istediğimiz bu mana, şu Âyet-i Kerimede gayet açık bir şekilde belirtilmiştir.

— **Biz kitapta hiçbirşeyi eksik bırakmadık..** (6/38)

Allah Taâlâ; kitabında saklı manaları anlamak duygusunu bir kimseye ihsan ederse; ona: Herbir harfin tevilini, tefsirini de ihsan etmiş olur..

O harfler; nedir, ne demektir, manası nasıldır?. Sonra, o harflerden, hepsinin geliş sebebi ve öz vasıtanın da ne olduğunu anlatır.. Ki böylece Kur'andaki manaların, boşa olmadığını o kimse anlamış olur..

Sonra, o yazılan bütün harflerin; kendine has bir incelik taşıyan ilmini de öğrenir.. O harfler nerede yazılmış olursa olsun; görür, okur, anlar.. ister ulviyatta, isterse süfliyatta.. ister arşta, isterse kür-

sî'de.. ister suda, ister sema'da.. ister gökte; isterse, hava boşluğunda.. ister yerde, isterse, yerin daha derinliğinde olsun..»

o

Şöyle derdi:

— «Bir muktedi ki: Daha ilk halinde şer'î emirleri gözetir ve Kur'an emrine göre hareket ederek, emri, nehyi bilirse.. onun gönlüne hakikate doğru bir kapı açılır.. Hem de, sahte değil; hakikî..

Bundan sonra, her müşkil; onun önünde çözülür, her tılsım açılır ve.. müphem bir mana taşıyan her şeyi kendisine anlatır..

Şayet, bir muktedinin hali anlattığımız gibi olmazsa; yani, ne emre uyar; ne de yasak tanırsa.. onun gönlünde hakiki bir fetih olmaz..

Ancak onun anlattığı, bazı sözleri ezberden ve onları sıralamaktan ibarettir.. Ya da onun işi: Bazı zatlardan duyduğu ulvî makamları vasfetmektir..

Halbuki ikinci derecede sayılan hal, bir hakiki fetih değildir Hatta böylesi bir hal, idrâk edilmesi gereken şeylere karşı bir idrâksizliktir.. Hakikî idrâke perdedir.. Sonra.. Hakk'ın ihsan edeceği ilimlere karşı bir hicaptır..

Bir şeyi anlatmak, hiçtir.. Anlamak icap eder.. Hiçbir zaman için, anlatan: Anlattığı mananın marifetine eren, onun tam hamili olduktan sonra konuşan gibi olamaz.

Anlatmak istediğim makama; bazı müşahede ehli olan kimseler de ermiş değildir..

Şöyle ki: Bazı Hakk'ın yardımına nail olup bir müşahede âlemine geçenler vardır.. Ne var ki, bunlara:

— O erdiğin makamın vasfını yap..

Dense, yapamazlar.. Çünkü hakiki ve eksiksiz bir zevke sahip olamamışlardır..

Bütün bunları anlatmaktan kasdım odur ki: Cümle evlâdım zevk ehli olalar.. Vasfeden, anlatan değil..

Sonra: İlimleri, esas Rabbanî kaynağından alalar.. Dillerden, satırlardan ve kâğıtlardan değil..

Büyük veliler tam makamını bulmuş kimseler, sizde görmeyi arzu ettiğimiz vasfa sahiptir.. Onlar boşa konuşmazlar..

Veliler, bir söz ettikleri zaman, o sözle anlatmak istediklerini mutlaka yaşarlar..

Onların kalbi, Hakk'ın ihsanı ve hibeleri ile dopdoludur.. Dillerinden dökülen şekle girerek, kalblerinden âb-ı hayât kaynar.. Ki bu, âb-ı hayâtın kaynağı, kalblerinin derinliğidir..

Onların dilinden dökülen, her cümle, her kelime, hatta her harf,

kaynağın kaynağının da daha ötesinde bulunan kaynağın kaynağından gelir.. İşte, asıl âb-ı hayâtın menbaı orasıdır..

Ama, vasfedene gelince: O bu babda bir hiçtir.. Hikâyecinin hikâyecisidir.. Biri, bir başka yerden duyduğunu anlatır, kendisi de ondan..

Böylesi, hakikata çok uzaktır. Anlatılanı huy edinmek; böylelikle bir manevî fayda temin etmek, işi gücü hikâye olanda, asla yoktur.. Hatta, zerresi, noktası bile yoktur. Evliyanın zevkinden tamamen nasipsizdir..

Herhangi bir hali tadmadan anlatan için, şu nida gelir:

— Bu odur ki, şu aldanma evinde, için dış kabukları ile yetindi.. Aslına, özüne eremedi..

Biz öyle Hak erlerine kavuştuk ki, erip vâsıl olmadıkları bir makama dair, onların ağzından tek kelime almak mümkün değildi.. İsterse, kendisini testere ile biçsinler.. Katiyen zevkine eremediği bir hali, makamı anlatmazdı..

•

Ey beni izlemekte olan bütün evlâdım.. Size sesleniyor ve diyorum ki: Herhangi biri size gelir ve tasavvuftan sorarsa, ona hemen cevap vermeyiniz.. Hele, bu sözden öte aşmayan dilinizle hiç cevap vermeyiniz.. Taa, size işin aslı tecelli edinceye kadar.. Ki bu da, sizin, doğru işinizle meydana gelir.. Tıpkı, büyük velilerde olduğu gibi..

Siz, anlatıldığı gibi olduktan sonradır ki: Sözünüz, hâsıldan da, mahsuldan da beri olur.

İçinizden bir kimse; dinî emirlere karşı tam sadakat gösterirse, yaptığı amelde sadakati belli olursa.. İşte o zaman dilinden faydalı şeyler dökülür.. Ki bu kelâm, sadakatinin meyvesidir..

Şunu da iyi bilmek gereklidir ki: Her kim ihlâstan, sadakatten dem vurur; hatta bunlara; yani ihlâsa, sadakate sahip olduğunu iddiaya yeltenir; bununla beraber, ihlâsın ve sadakatin meyveleri olan, edepten ve tevazudan yana nasipsiz olursa.. biliniz ki o yalancıdır. yaptığı amel de riyadır.. Görsünler ve işitsinler için iş yapmaktadır..

Bütün bu yaptıklarının meyvesi şunlar olur: Kibir, kendini beğenmişlik, nifak ve cümle kötü huylar.. İhlâsa ve sadakate tam sarılmadığı müddet, nasibi bunlardır.. İstese de, istemese de.. başka yok..»

•

Derdi ki:

— «Tasavvuf; sadece kaba sufî elbisesi giymek değildir.. Ancak bu gibi bir elbise, tasavvuf nişanlarından, alâmetlerinden bir tanesidir..

Tasavvufun dikkat edilecek tarafı odur ki; insan, sıfat ve siret

bakımından, ince ola.. Yani: Ahlâken zarif ve kibar ola.. Özündü; her gün, birbirinden üstün, tecelliye ere ve terakki kaydede.. Bunlar da acele ile olmaz.. Yavaş yavaş olur.. Yani: Tedrici bir şekilde..

Sufî bir kimse, tasavvufun tam manasını bulduğu zaman artık önceki gibi kaba şeyler giymek istemez.. Sebebine gelince: Artık letafet makamına vâsıl olmuştur.. Kaba saba şeylerle olmak derecesinden geçmiştir.. Artık hissî olan dış yönü, Allah Taâlâ'ya yakınlık olan içe dönmüştür..

Bu hali bulan zat, artık bir başka âleme geçmiştir..

Ayrılık bitmiştir.. Yakıcı ateş cezvesine düşmek gerilerde kalmıştır.

Ve.. Herşey, bir başka olmuştur..

Ona göre, su da artık yakıcı bir maddedir; kendisini yakar..

Kar, soğuk, onun için artık bir üşütücü değil; yakıcıdır.. Ateşini artıran birer âlettir..

Bu haliyle, ince gömlek onun letafetini taşıyamaz.. Kesafetini gidermek için yeterli değildir..

Ne var ki, bu durum mürid için değişir.. O, ilk halinde kaba giyer.. Biraz da latif olmayan şeylerden yer.. Sebebi de, nefsini terbiye etmek.. Mevlâsı önünde boynunu eğdirmek.. Sonra, böyle terbiye edilen nefsin sahibine makamlar hazırlanır.. Ötelere, işte bu hazırlanan makamlardan geçilir..

Hasıl-ı kelâm: Manevî perde inceldikçe maddî kisve ağırlaşmaya başlar..»

•

Şu da bir müridine özlü bir tavsiyesi:

— «Ey gönlümün yavrusu, azimli ol.. Himmetini bu yolda topla.. Ta ki, Yol'un manasını anlayabilesin.. Hem de seçerek.. İdrâkle.. Anlatmakla değil..

Şaşırıp kaldığın her makam, mevlâna karşı sana perdedir..

Sonra.. bu yolda uyulacak emrin tatbik şekli, Allah'ın ve Resulünün emridir.. Ki bu emirlerde ashabın ve tabiinin tatbik ettiği şekilde olacak..

O ki: Allah Taâlâ'nın, Resulünün, ashabın ve tabiinin tasdikî dışındadır; hükmü batıldır.

Onların tasvibi dışına çıkan yolumuzdan iraz etmiş olur ki; bu iraz bir maddî garazlara ve gayelere dayanır..»

•

Şu da bir başka manevî oğluna, müridine tavsiyesi:

— «Ey gönlümün çocuğu, kalıbından soyun da kalbine geç..

Bütün ihtimamını kalıbına verme.. Asıl üzerinde durman gerekli olan kalbindir; onu kuvvetlendirmeye bak..

Sükûta devam et.. Yersiz konuşmayı bırak.. Bilhassa sana faydalı olmayan şeylerle uğraşma..

Çekişmeyi, yersiz nakilleri terk et.. Süslü sözlerden vaz geç..

Azme sarıl ve bu azimde samimî ol..

Tam bir azim ve irade sahibi olduktan sonra, bu yola has ata bin..

Şayet, bu yolun mana şarabını içmek istersen; önce aç kal.. Ki: Bâtın ehli olasın ve mana şarabını içesin..

Bu yolun mana şarapları çeşitlidir.. Senin içeceğin odur ki: içinde, fani arzulardan, kaygulardan mahviyet ola.. Mana sarhoşluğu veren hal buluna..

Ah! Ah!..

Bu yol, ne kadar tatlıdır.. Ne de yücedir..

Acıları da vardır; ama hayret verici bir şekilde.. Öldürücü tarafları da vardır; ama zâhirî şekillerin hiç birine benzemez.. Keza onda öyle bir hayat vardır; ki, eşsiz ve güzeldir..

Aynı şekilde, zorlukları, sıkıntıları da vardır' İnsanı kapana düşüren yerleri de az değildir.

Öyle zor ve dar geçitleri vardır ki, hem de onları geçmek pek zordur..

Ya, manevî varidatı.. o da bir başka tad taşır..

Ummanı da pek derindir. Hem de tahmin edilemeyecek kadar..

Bu yolun, yırtıcı, parçalayıcı aslanları pek çoktur.. Ama buna şılık ehline, layık olana yardım da az değildir..

Bu yolun, akrepleri, yılanları da pek çoktur..

Ey evlâdım, çocuklarım, müridlerim, Allah adına and verdiriyorum: Ayrılmayınız.. Birleşiniz.. Ki: Allah Taâlâ sizi, Pîrinizin bereketi ile, sayılan bütün sıkıntılara karşı himayesine ala..»

•

Şöyle derdi:

— «Bu halinle nasıl Leylâyı ararsın?.. Halbuki sen; gece gündüz ondan kaçmaktasın.. Onu kötülemektesin.. Dahası var: Onun huzurunda bulunan kimseleri de inkâr etmektesin ve tanımak istemiyorsun.. Onlara daima itiraz etmektesin.. Onlarla olan ahde hiyanet etmeyi de bırakmadın..

Leylâ, o kimseye açılır; ki: Onu ayıplayan çıkarsa, dediğine bakmaz.. azleder.. Onun huzurunda bulunan zatları inkâr edenlerin sözünü işitmez..

Leylâ, öyledir ki: Kendisinden başkasını seveni sevmez.. Hâta, hatırına onun gayrını sevmeyi getireni de sevmez..

Onun sevdiği odur ki: Onun sunduğu kadehle sarhoştur.. Gayrandır.. Yabancıyı unutmuştur.. Onun huzurunda dalmış gitmiş, neşesini bulmuş ve.. manasını cümle faniden yumuştur..

Öyle ki: İnsanlar, cin tayfası bir araya gelip; kalbini ondan ayırmak, ve onunla olan ahd düğümünü çözmek isteseler, buna güleri yetmez.

Bütün bu anlatılanlar karşısında kendine bir bak oğlum.. Nasılsın?..»

•

Şöyle derdi:

— «Ey gönlümün yavruları; muhal, olduğu ve olacağı mümkün olmayan işler peşinde koşanlarla oturmayı bırakınız..

Sözü süslü tarafı ile yetinenleri ve işi laklakaya dökenleri de bir tarafa atınız.. Bunlarla da oturmayınız..

O kimse ile oturunuz ki: Mana yönü Rabbı'na dönüktür. Bu yolun, edebi, erkânı ondan alınır.. Herşeyi, yerine göre ayırmak, böhrek usulü, yine bu gibilerden öğrenilir..

Böylesi bir kimse, yalnızdır.. Faniyi arzulayan herbir dost (!) ondan ayrılmıştır.. Öyle ki, tek başına kalmıştır.. Bu maddî cismi eriyip bitmiştir..

Şu da bir hakikatin ifadesidir ki: Herkim bu yolun, zâhirde zehirlerinden terekküb etmiş gibi görünen şarabını yudumlarsa.. burdan sonra, onun uykusu, diğerlerinin ibadetinden daha faziletli olur.. Çünkü o: Uyku halinde dahi Rabbı'nın huzuruna varmıştır.. Çok kere hali böyle olmayan âbid; yaptığı ibadete nefsini katmıştır..»

•

Şöyle derdi:

— «Evliya hakkında, size gereken odur ki: Tasdik edesniz. Hatta onların davet ettikleri hususu da..

Unutmamalı ki; onları doğrulayan ve sözlerini doğruya yorar felâha erer.. Onları tasdik etmeyen, hatta alaya almaya yeltenen kimseler ise, maddî ve manevî perişan olurlar..

Burada şüpheye düşülmesin.. Sebebine gelince, o büyükler, Allah'ın sevgili kullarıdır.. Has kulları.. Onların sırrına, öyle manalar yerleştirmiştir ki: Hiç kimsenin ona muttali olmasına imkân yoktur.. Ne Hakk'a yakın melek.. Ne de bizzat Risalet vazifesi ile gelen peygamber.. Ne bedel, ne sıddik, ne de herhangi bir velî.. Bunların hiçbiri Hakk'ın sevdiği kulun kalbine sırrına konan hikmetin mahiyetini anlamaya ve bilmeye mecali yoktur..

Sanmayınız ki: Bu sözleri kendiliğimden söylüyorum.. Bütün bu dediklerim, ilmini Hak'tan alan ilim ehlinin sözleridir.. Durum böyle olunca; akıllıya o düşer ki: Teslim ola.. Aksi halde onları bırakıp kaçan, gösterdikleri yo'a girmeyen, onlarla artık hiçbir şekilde olamaz.. Bir faydalarını görecekse de, göremez artık..

..Ve iki cihanda, iflâs bayrağını çekenlerden olur..»

•

Ona göre, bu yolda sadık olan müridi tarif şuydu:

— «Sadık mürid odur ki; gece gündüz daima Hakk'a revan ola. Sabahı, akşamı hep bu yolda geçe..

Ne bir öğlen uykusu düşüne.. Ne de, gece için serili bir yatak..

Dış yapısı etten yana temiz ola.. Vücudunda et kalmaya..

Şecaat ve kahramanlıkla dopdolu ola..

Bir derdi vardır, artık bu zatın.. —Bu dert, bildiğimiz keder manasına değil; gayesi var, demektir..— O bu gayesini tahakkuk ettirmek için daima bir yol hazırlığındadır..

O kadar sadakat sahibidir ki, bütün işine tesir edecek kadar ileridir..

Uğruna baş koyduğu arzusuna nail olma yolundan onu hiç kimse alamaz.. Bir ölüm vs. gibi felâket onu korkutmaz..

O, bu yolda bir vurucunun darbelerine rasgelirse, öyle sızlanacak kadar acı duymaz..

Şerri, fesadı çok; azgınlığı kavi şeytan da onu girdiği yoldan alamaz..

Hatta: Herkim ona karşı; sevdiği zat uğruna hasım kesilirse.. Hak onların hasmı olur..

O, sözünde ve özünde sadık olan Hak yolcusu, bir yana sarkıp sallanmaz.. Uykusu da yoktur.. Ayıklık da ona göre bir mana taşımaz..

Bütün ayı yılı, yolculukla geçer.. Taa, Leylâ'nın çadırına vâsıl oluncaya kadar.. Oraya vardıktan sonradır ki, yanağını o çadıra yaslar; öylece kalır..

İçerideki ahbaptan, merhaba cümlesini işittikten sonradır ki: Heyecanlanır.. Sevinir.. bir hoş olur..

Ona gelen:

— Merhaba..

Hitabı:

— **İki yayın birleşimi..** (53/9)

Meâlindeki Âyet-i Kerimenin özlü mana canibinden gelir..

İşte.. bu hitaba nail olduktan sonradır ki, rahata kavuşur.. Gönlü huzurla dolar..

Daha sonra, ona şöyle bir hitap gelir:

— Nice kara yolları ve ıssız çölleri kat'ettin; dağları, denizleri aştın..

Ateşleri, karanlıkları geçtin..

O kadar yoruldun; o kadar zahmet çektin ki..

Ne var ki, senin bu vâsıl olduğuna pek az kimse vâsıl oldu.. Başkaları, daha bu yolun başında iken dönüp gittiler.. Halbuki sen geldin..

Allah Taâlâ, yerini hoş etsin.. Emeğini boşa vermesin..

Bu gün, bize misafirsin.. Bu günümüz ve senin misafirliğin devam edecektir..

Hiç sonu gelmeyecek.. Sonsuzluklara kadar.. Ezeli ve ebedî..»

•

Şu da bir başka cümlesi; velâyet halini bulmuş bir zatın halini anlatıyor:

— «Fakirin —veli'nin— hali odur ki, kendisinde hased olmaya.

Gıybet nedir bilmeye..

Kimseye sataşmaz ola ve aldatmaz ola..

Büyüklenmek de onun yanına yaklaşmamış ola..

Yalancılık, onun bunun önünde, eğilmek gibi şeyler de onda yoktur..

Kendini büyük görmek, beğenmek gibi şeyleri aklına bile getirmez..

Böbürlenmez de.. Nefsanî olması muhtemel bazı hallere kapılıp, nefsine bir haz çıkarmaz..

Herhangi bir meclise gideceği zaman, baş köşeye geçip oturmak aklına gelmez..

Kendisini, hiçbir zaman din kardeşinden üstün görmez..

Ne kimse ile yersiz mücadeleye girer; ne bir kimseyi utandırmak kasdı ile imtihan eder.. Ne de onda bir eksik taraf arar..

Özellikle, bu yola kendini vermiş kimseler hakkında kötü zan beslemez.. Hatta, bir kibir nişanı olarak, cübbesinin yakası kalkık gezen dervişler için bile kalbinde yanlış bir düşüncesi yoktur..

Bu yolda hırka giymiş zatları da ayıplamaz.. Ancak; bilerek, Kur'an ve hadisin açık hükümlerine aykırı davranan olursa müstesna.. Böyle birine rastlarsa, Allah ve Resulünün emri haricine çıktığı için kötüler.. ayıplar..»

•

Derdi ki:

— «Cümle varını, bu yolda harcamış fakir —veli— için şart odur

ki; yaratılmışların hiçbiri umurunda olmaya.. Bilhassa saygı işinde. Hepsini aynı hizada göre.. Şan, şöhret, mansıp, önlerinden kalkmak, oturmak, herhangi birini kabul etmek, ya da reddetmek..

Gerçekten velî zatın hali budur.. Çünkü, o yalnız, Allah Taâlâ'yı ve emrini bilir..»

•

Şu da mahabbet, sevgi üzerine..

— «Arada, bir sen, bir de ben oldukça.. sevgi olmaz..

Sevgi; mizac birliğini gerektirir.. Ruhların cesetle karışmasından sonra meydana gelir..»

•

Derdi ki:

— «Velî kullar arasında, bid'ata saplanan tek kişi görmek mümkün değil..

Bilhassa onlar, dinî edebe, erkâna pek riayet ederler.. Ve bu edep işinde, ümmetlerin efendisini, Hazret-i Resulü -sallallahu aleyhi ve sellem- izlerler.. Onun edep kaynağı ise Kur'andır..

Misal olarak, bir Âyet-i Kerimeyi zikredelim:

— Ey iman edenler, sizin olmayan hiçbir eve, aranızda bir tanışma peyda olmadan girmeyiniz.. (24/27)

İşte onlar, tamamen bu edebe riayet ederlerdi.. Herhangi bir yere gittikleri zaman; hangisi olursa olsun; kendini tanıtmak için, sorularına üç defa:

— Evet.. Evet.. Evet..

Derdi.. Bundan sonra, izin çıkarsa içeri girer; aksi halde ayrılır, giderdi.

•

Geçmiş asırda yaşayan bazı zatları şöyle anlatırdı:

— «Geçmişte yaşayan bazı büyük zatlar; bilhassa, maddî şeylere dayanan toplantılara katılmaktan korkarlardı.. Uzleti tercih edişlerinin sebebi de buydu..

Onların katıldığı toplantı, cuma toplantısı idi.. Bir de ilim meclisleri..

Ki bu katıldıkları ilim meclislerinde ne cidal olmalıydı, ne ucup, ne de bir mudara.. Yani: Onun bunun hatırı için laf etmek..

Bilhassa bu zamanımızda, bu gibi şeylerden halâs çok zordur.

Pek az ihtimalle selâmeti bulmak kabil..

Sana, vahdet gerek.. Ki bu vahdet —bir manaya göre yalnızlık— Allah Taâlâ'nın sana vacip kıldığı şeyleri öğrendikten sonra olmalıdır..

— «Ey oğlum, sen —hicrî— yedinci asırda yaşıyorsun.. Ki bu asır ehlinin pek çoğu, yüce sultanın şeriatına dil uzatmaktalar..

Sonra.. gerek şeriatın aslına, gerekse, ilâhî sevginin hakikatına bid'at katma yolundalar.. Bu yolu da öyle sanmaktalar..

Öyle bir hal almışlar ki; ilâhî yardımdan da habersiz görünüyorlar..

Akılların, hikmetini çözmeye muktedir olamadığı hikmetli işleri de hiç olmazsa, zâhiren olsun; kabul etmek istemiyorlar..

Onların bütün hali inkârdır.. Ve bu inkârları kendilerinin kötü halleri icabıdır..

Öyle ki: Hakk'ın, karşılıksız yaptığı ihsan kapısını kapanmış görüyorlar.. Her kimin ki, itikadı budur; ancak o: Allah Taâlâ'nın dileyip yaptığı işlere itiraz etmektedir.. Hatta taarruz etmektedir..

Böyle bir taarruzdan Allah Taâlâ'ya sığınırız..

Sebebine gelince: Hakk'ın huzurunu bulmuş, vuslata ermiş zümre; daima işleri Hakk'a iraz olan zümreden ayrı olmalıdır..

Bu ayrılığın bir başka hikmeti daha var ki: O iraz ehli, Allah'ın velî kullarının elinde zuhura gelen bir kerameti duyunca, görmeyi arzular..

Fükaranın, yani evliya zümresinin kadrini bilmeyenin bilgisizliği, ne ayıp bir bilgisizliktir.. Ya.. basiret gözü ne kadar kördür!.. Hayret?!..

Acaba, müslüman olduğunu söyleyen, onları inkâra yeltenebilir mi?. Haşa ki, bir müslüman onları inkâra kalksın.. Hatta, onun için Allah adına yemin de ederim..

Bir defasında Cüneyd-i Bağdadî'ye şöyle sordular:

— Birtakım kimseler var.. vecde gelip bağırıyor ve sallanıyorlar. Bunlar için ne buyurursunuz?..

Şu cevabı verdi:

— Onları, hallerine bırak.. Allah Taâlâ ile ferahyab olsunlar.. Şeriatın sarih emirlerini ihlâl hariç, hiçbir hallerini inkâr etme.. Yaptıkları işler için onları ayıplama..

Onlar öyle bir zümredir ki: Bu yolda çektikleri onların ciğerlerini parçalamıştır.. Sıkıntı ve meşakkat, onların damarlarını dağıtmıştır..

Sonra.. gam, keder, onları sıkıştırmıştır.. Bu sıkıntılı hallerini geçirmek kasdı ile, biraz açılmaları onlara günah sayılmaz..

Ey kardeşim, şayet sen onların tattığını tatmış olsaydın, bağırıp çağırmalarını ve elbiselerini yırtmalarını hoş görürdün.. Onları mazur sayardın..

Düsuki -kuddise sırruh- Cüneyd-i Bağdadî Hazretlerinin yukarıda soruya verdiği cevabını anlattıktan sonra şu duayı yaptı:

— «Dileğim odur ki: Allah Taâlâ, bütün evlâdıma, doğru yolu ihsan ede.. çünkü o: Yapılan duaları işitir ve icabet eder..»

•

Şöyle derdi:

— «Evliya zümresinin haline, yoluna dair bilgi azlığı, onların bereketinden mahrum kalmaya bir sebeptir..

Bilhassa, bu bilgisizlik icabı, onlara karşı edep kaidelerini hiçe saymak, insanı helâke götürür..

Hakk'ın kapısı açıktır.. Hatta, hiç kapanmadı.. Ancak, velî kullar, Hakk'ın kapısında beklerler.. Sorulan sualde ve verilen cevapta, aracılık yaparlar.. Bütün bunlar, bir gizlilik içinde, gizlilikle cereyan eder..»

•

Derdi ki:

— «Tevil veya tefsirin şüpheden en salimi; selef-i salihinden rivayet edilenidir..

Bunun aksine en uygunsuzu da; her asırda, çeşitli şekilleri ile kalblere gelendir..

Şayet kalbimizi harekete getiren bir ilâhî kuvvet mevcud olmasaydı; hiç konuşmazdık.. Ancak, selef-i salihinden geleni konuşurduk.

Halimiz ki budur: Her ne zaman, kalbimize bir varidat gelir.. işte o zaman: Rabbımızın kapısını çalar, izin isteriz.. ve onun yüce kelâmı için ondan anlayış dileriz..

İşte.. bundan sonradır ki; onun verdiği fütuhat sayesinde, verilen izin haddine kadar konuşuruz..

Selâmeti bulmak istiyorsanız, bize teslim olunuz..

Söylenenleri bizden bilmeyiniz..

Anlattığımız ilmî sözlere gelince, onlar bizim ilmimiz değildir..

Bilmeli ki: İlim Allah'ın ilmidir..»

•

Şöyle derdi:

— «O rübubiyet feyzi ki, coştu ve taştı.. Artık yorgunluk kalkar.. maddî ve yersiz ictihada hacet kalmaz..

Herhangi bir mevzuda çalışan, daima kusurlu sayılır.. Taa. manalar sayfasını okumadıkça..

Bu mana bir sırdır ki; Kadir zatın ihsanı sayılır.. Yüce mevlâ yapar bu ihsanı..

O ki, yukarıda anlatıldığı gibi kusurludur; her şeyi mürekkep hokkasında arayanlar, kendisine faydalı olamaz.. İlla ki, o mana âlemine bir pencere açacak..

Evliya zümresinin istediği bundan gayrısı değildir.. Yani: mana

levhine biraz ittila.. Bu ki kendilerine hasıl oldu; artık, herşeyi o tarif üzerine anlatmaya başlarlar.. Hem de yorulmadan.. bıkmadan. usanmadan..

Sonra.. bu yolu tutan zatlara anlatılan marifet yolu hasıl olduktan sonra. Yani: O manalar levhi önlerine açıldıktan sonra: Bir daha kapanmaz..

Meğer ki: :O ilk defa ihsana nail olan kimse, yaptığı hatalar yüzünden perişan ola.. Ve.. verilen ilâhî ihsan elinden alına..

Allah Taâlâ'dan selâmet dileriz.»

•

Derdi ki:

— «Herkim, fena halinden öte bir fena haline ererse.. Beka içinde bir beka halini bulur..

Keza perdeler de kalkar aradan.. şu var ki: Bulduğu fena hali bâtıl yollu olursa.. o zaman iş aksi olur.. Bu durumda arzu edilen mana hasıl olmaz..

Bazı zatlar, fena halini anlatmak için şöyle demişler:

•

Şöyle derdi:

• «Musa, Musâlıktan çıktı.. Öyle oldu ki: O konuşan kendi oldu..»

• «Herkim ki, kendisinde Allah'ın yaratmış olduğuna karşı şefkat ve merhamet hissi yoktur.. Hak ehlinin yükseldiği makamlara çıkamaz..

Şefkatsiz kimsenin, manevi terakkisi durur..

Bize gelen bir rivayet odur ki; bir zamanlar, Musa -aleyhisselâm- çobanlık eder; koyun güderdi.. O güttüğü koyunlardan birine dahi, asası ile vurmadı.. Aç da bırakmadı.. Eziyet ettiği de olmadı.

Vakta ki, Allah Taâlâ, onun koyunlarına karşı bu şefkatini gördü; kendisini peygamber kıldı. Hatta, onunla konuştu..

Sonra.. Beniisraile çoban oldu.. Onları bir çok şerden kurtardı..

Her kim, Hakk'ın yarattığını aziz bilir ve onlara şefkat gösterir. Yükselir.. Taa ötelere.. Yücelere.. Erenler mertebesine..

•

— «Şayet insanlar, kötülükten kaçınmakla, kötülükleri bir yana atmakla tam ve sahih olsalardı; bir de, emrin terbiyesi altına girselerdi.. hiçbir şeyhe ihtiyaçları kalmazdı..

Ne var ki, bu yola girerken, hastalıklı, illetli olarak gelirler..

İşte, manevi tabibe ihtiyaçları bu sebepledir.. Şeyhe ihtiyaçları bundandır..»

•

Huzurunda, bu yola girmeye ahd için gelen her Hak yolcusuna üç defa şöyle derdi:

— «Bu yola girerken; Allah'ın kitabına, Resulünün sünnetine uymayı tam taahhüt ederek gir..

Namaz kılmaya, zekât vermeye, ramazan ayı orucunu tutmaya, ve Allah Taâlâ'nın beytini hac için gitmeye söz ver..

Sonra, bütün meşru emirleri yerine getirmeyi, cümle büyükler tarafından doğruluğu tasdik edilen haberleri doğrulamayı da taahhüt et..

Söz, iş ve itikada taalluk eden cümle işlerde kasdın ve meşgalen Allah'a taat olmalıdır..

Ey oğlum, dünya süsüne bakma.. Onun bineklerine, yemeklerine, giyimlerine, süslü elbiselerine vs. nefsanî hazzın birer emri olan şeylere aldırış etme..

Peygamberine uy.. Bilhassa, ahlâkî yönden onu izle.. Yapamazsan, şeyhine uy.. Şayet bunu da yapamazsan, helâkin mukadder olur. Dikkatli ol, ey oğlum..

Tevbe öyle bir şeydir ki; onu, kitap sayfalarında bulamazsın.. Amel olmadan, sözle tevbe olmaz..

Asıl tevbe odur ki: Kötülük bir daha yapılmamaya candan azmedile.. Kötülük bırakılınca, artık kalbe ölüm yoktur..

Ey oğlum, bu yolda adımlarını temiz at..

Bilhassa, gecenin katı karanlığında ibadete önem ver..

Şunu da tavsiye ederim: Âtıl bâtıl şeylerle uğraşıp, kendini tarikat ehli sayanlardan olmayasın..

Son olarak şunu da diyeyim: Sakın, sayılan bu işlerin hiçbirini alaya almayasın.. Her kim alay etmeye kalkarsa, kendisi ile alay edilir..

Vesselâm..

•

Birgün kendisine dervişin biri geldi.. ve taleb etti ki kendisine, şeyhlik hırkası giydire.. Onun, bir yaptığı talebi düşündü; bir de haline baktı ve şöyle dedi:

«Oğlum, zâhirî olan bazı işlerde hırka giymek, posta oturmak bir yenilik değildir.. Hırka giymek, ona düşer ki: Günler, aylar, yıllar onu eskitmiştir.. Çalışması ve yorulması ile, yol kat'edilmiştir..

Ve.. en önemli olanı: Bütün işlerinde, ihlâsa sarılmıştır..

Dahası var: Evliyanın sözlerindeki gizli manaları çözebilecektir.. Sonra.. Onlardan gelen rivayetlere nazar edecek ve dedikleri şeydeki maksatlarını anlayacak..

Sadece bu kadar değil.. Onların oturmalarındaki, kalkmalarındaki maksat ve gayelerini de bilecek.. Hatta, bir sefere niçin çıkarlar, halvetleri ne sebepledir?.. Halk arasına niçin çıkarlar?.. Bunlardaki manayı hep bilecek..

Şayet bize olan talebinde sadıksan, istediğini yapan, halkın ayıplamasından çekinmeyen kimselerden olma..

Oyunla, oyuncakla ömür tüketenlerden de olma..

Çocuk akıllı da olmayasın, sakın..»

— «Ne iş var o tevbede ki, kul:

— Allah'a karşı yaptığım hatalara tevbe ettim..

Derken, sadece dille der.. ve bu tevbesi, ne kalbe işler; ne de kitaba geçer.. Hatta, bir esasa dayanmaz..

Ne çıkar bu tevbeden?..

Kulun yapacağı asıl tevbe odur ki:

— Tevbe..

Deyip tam olarak Hakk'a döndükten sonra.. bütün kâinatı kılb gözü ile mülâhaza ede.. Ya da: Mevlânın zatından gayrı ne varsa.. hepsini reaya ve tebaa olarak görecek..

Hak yoluna giren bir fakir için, yukarıda anlatılan haller ki sahih oldu; artık onun için Hak erleri makamına çıkmak lâyık olur..»

•

Şöyle derdi:

— «Bu yolda mübtedi sayılanın gıdası, açlıktır.. onu ıslatan yağmur ise, göz yaşlarıdır.. İhtiyacının bitecek makamı ise; Hakk'a vücudur..

O derviş oruç tutar.. Bu sayede incelir, yumuşar ve.. kalbine yumuşaklık girer..

Sonra.. özünde saklı itişme duyguları açılır..

Sonra, kulağını Hakk'a karşı kurşun gibi kapayan kötü haller, erir gider..

Ama, o kimse ki; yer, uyur, boşuna kelâm eder ve ruhsat yollarını tutar.. Bunları yapmakla da kalmaz:

— Bana kimse karışamaz..

Derse.. Artık hali bu olan kimseden hayır gelmez!. vesselâm..»

•

Derdi ki:

— «Yolumuz, bildiğiniz gibi, derin dalgalarla sarılıdır..

Bu yolda, ateşler de vardır..

Daima galeyana gelen deniz de, bizim bu yolumuzdadır..

Sonra: Açlığa yaklaşan hal, biraz yiyiş ve rengin sararması, yine yolumuzun icapları arasındadır..

Bu yolda, anlatılan bazı sıkıntılı hallere tahammül şarttır..Yoksa.. elde edilecek bir şey yoktur.. Bir kimse ki, Hak yolunda bazı sıkıntılı hallere katlanmaz; o bu yolda birşey elde edemez..

Evlâdım arasında, Hak erlerini tam olarak izleyen tek kişi bulamadım.. Hatta, sırları taşımaya yarar birini de..

Şu gaddar, aldatıcı zamanın şerrinden, gücün ve kuvvetin sahibi Allah'a sığınırım..»

•

Derdi ki:

— «Varını Hak yoluna harcamış velî kul var ya.. İşte o: Sahib olduğu heybet yönü ile, bir sultana benzer..

Tevazu ediş şeklinde ise, zelil bir kula benzer.. Kalbindeki duygu da budur.. Kendisine daha fazla bir kıymet vermez..

O, bir sultan olmuştur. Buna sebep ise: Onun iffetli oluşudur.. Nefsini üste çıkarmayışıdır..

Affeder.. hoş görür.. özünde ikram duygusu taşır.. Kimseye minnet etmez.. Yaptığı iyiliği başa kakmaz.. ve.. daha nice iyilikleri vardır..

İşte.. o büyük insan, sayılan bütün bu iyilikleri özünde cem etmiş olması sebebi iledir ki; heybet sahibi olmaya bir sultandan daha çok lâyıktır.. Çünkü o, Hakk'ın sohbetinde ve ilâhî meclistedir.. Zâhirde, sultan olan pek çokları vardır ki, Hakk'ın huzur meclisine girmeye hak kazanmış değildir.. Çünkü o, zâhirde elde ettiği makamı, kılıçla elde etmiştir.. Belki de, bir bidat ehlidir.. En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

•

Mürid hasta; şeyhi de onu tedavi eden doktorudur.. Bunu da şu cümlesi ile anlatıyor:

— «Şeyh, daima müridin tabibi, hekimidir.. O mürid ki, tabibin, hekimin tavsiyesine uymaz, dediği ile amel etmez; kendisine şifa hasıl olmaz..»

•

Derdi ki:

— «Bizim ki, gayemiz yalnız Hak oldu; işte taa.. o zamandan beri onun zatından gayrına ihtiyacımız kalmadı.. Hatta.. şeytan nedir; hiç bilmeyiz..»»

•

Derdi ki:

— «Dervişin halvet hali seccâdesidir, halvetin zıddı olan celvet hali ise sırlarıdır.»

•

Şu da bir başka cümlesi.. Kur'an okuyanlara dair:

— «Kur'an okuyana o düşer ki: Ağzını kötü sözden ve yersiz laflardan temiz tuta.. Ve yalnız helâl yiye.. İsraf yoluna gitmeye.. sadece doyumluğunu ala.. Şayet israf yolunu tutar, harama doğru kayarsa; okuduğu yüce kelâmın sahibine karşı edebini korumamış olur..

Bilhassa, Kur'an okuyan kimse; elbisesini de kokulamalıdır.. Keza bedenini de.. Bunu Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz yapardı.. Hatta, o kadar ki: Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir şeye elini değdirseydi, ya da bir şeyin üzerine otursaydı; uzun zaman kokusu, orada kalırdı..

Kur'an okuyan kimse, en güzel bir vazifededir.. O halde, bu vazife yapılırken de, dikkat gerek.. Okumak ışinde nasıl Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- izleniyorsa; edep ve erkânında da izlenmelidir..»

•

Şu cümlesi de gıybet üzerine.. Derdi ki:

— «Gıybet; yalancı abidlerin meyvesidir.. Fasıkların ziyafetidir.. Padişahların da bahçesidir.. Kadınların da otlağıdır.. Müttekilerin de mezbelesidir.»

•

Şöyle derdi:

— «Oğlum, söylediğimi, ancak bizden olanın yanında aç.. Onun yanında söyle ve ona emanet et.. Bir de, yolumuza girmeye hevesi olanın..

Söylediklerimizi, hakikî mahabbet ehli olanın gönlüne işle.. Ki böyle si: Yolumuzda bizi izler ve emrimizi dinler.. Bize daima uyar..

Şu bir hakikattir ki; ehli olmayana bir sözü anlatmaya kalkmak Görmesi helâl olmayan bir şeyi ona göstermek sayılır..»

•

Şöyle derdi:

— «Yolumuz, düşüklük ve perişanlık yolu değildir.. Hakikat yoludur..

Yolumuz, doğruluk ve tasdik yoludur..

Yolumuz odur ki; onda daima, kötülüklere karşı nefsani duygular ölmüş ola.. Bazı zorluklar, görülürse, ona da katlanmak duygusu insanın özünden gele..

Sonra.. Cehd, daima ötelere ulaştıran yola çıkma hazırlığı yapmak ve bunun için tam azim ve bu yoida gerekli şeyleri tedarik etmek gerekir..

Herhangi bir iddia peşine düşmeden, nefsin yersiz arzularını kırmak yoludur..

Sonra.. Yolumuzda, tevazu ve ilâhî emirler önünde eğilmek de vardır..

Kibre kapılmamak için biraz zilleti tercih etmek ve feraset derecesinde bir akla sahib olmak da yolumuzda vardır..

Bilhassa, manevî ilimleri elde etmek için, maddî sayılan bazı zahmetlerin hemen hepsini ihtiyar etmek yoludur bu yol..

Ey evlâdım, şayet size yaptığım mev'izalar gereğince amel ederseniz; işaret ettiğim manaların hepsi sizde tecelli eder..

Sonra bu öğütlerimi tutmanız, sizde bir icazet mahiyetinde olur ki: Özünüzü temizler, sır âleminizi kemale erdirir.. Keza, mananızı da..

Şunu biliniz ki, yüce makamlar, size kapalı değildir.. Onu size kapalı gibi gösteren, mevhum benliğinizden başkası olamaz..»

•

Derdi ki:

— «Bir Hak yolcusu fakir —velî— bu fakr halini kolay bulamaz.. Taa, şu halleri özüne sindirinceye kadar: Cümle kulların işini görürken, eziyetlerini bir taşıyıcı olacak.. Ki bu hali: Allah Taâlâ'nın kullarına bir ikram sayılır.. Niyetinde başka bir şey yoktur..

Sonra, kendisine eziyet edene, eziyet etmez..

Üzerine düşmeyen, dünya ve âhirette faydası olmayan sözü de söylemez..

Bir musibete uğradığı zaman, bağırıp çağırmaz da..

Sonra, hiç kimsenin gıybetini de etmez.. Ki bunu yapmakla harama dalmaktan korunmak ister.. Şüphelere dalmamak için kendisini gıybet etmemek sureti ile tutar..

İmtihan yollu bir belâya uğradığı zaman, sabreder..

İntikam almaya gücü yettiği halde, bağışlar; bırakır..

Dik başlı gezmek âdeti değildir..

Yeryüzü onun maddî varlığı ile mamur olur.. Sema ise, kalbi ile..

Tuttuğu yol; öfkesini yutmaktır.. Yutkunmaktır.. Dağıtmaktır ve daima tercihtir.. Aftır.. Müsamahadır.

Hakkında, söylenen sevmediği şeylerin hepsini kabullenir..»

•

Şöyle derdi:

— «Ey yardımcım!. Yetiş.. bilhassa, şu zemane ehlinin elinden..

Şayet şu yaşadığım ömürden bir mühlet olsaydı; dağların gizli yerlerine girer saklanırdım..

Korkunç vadilere giderdim..

Bu zaman, öyle bir zaman oldu ki: İnsan, pek şiddetli cihad yolunu tutmak zorundadır..

Kalbler, artık birlikten ayrılmış: Parça parça..

Ameller, işler, haller kötülüğe kaygın..

Her hal-ü kâra şehevî işler galib..

İşlerin hiçbirinde sadakat kalmamış..

Bilhassa, her yönü ile zaafiyetle dolu bir insan, bu insanlar arasında, ruhî durumunu nasıl muhafaza edebilir?..

Nasıl ilâhî safiyete nail olabilir?..

Gece gündüz açık olan bu insanların, avret mahallini görmemek için nasıl ve ne kadar gözünü yummaya kadir olur?.

Onlarla bulunduğu müddet, çektiği fitne fesadın haddi hesabı yok.. Ya şehevî şeyler?.. Onlar da hadsiz.. Ya eziyetler?.. Onlara da son yok.. Mukabele etmeden, o zayıf insan nasıl durabilir?.

Bunları yapabilmek o kadar zor ki.. Hele bu zamanda.. Ki buna; Ancak tam salâhı bulmuş zatların güçleri yeter..»

•

Derdi ki:

— «Birçok suda duran vardır ki: Susuzdur.. Susuzluğu gidermek için, yolunu, erkânını bilmek icab eder..

Burada kasdım ihlâstır; sadakattir.. O ki, bir illete ve bir sebebe dayanarak mevlâsına ibadet eder, O'nu nice bulur..

Bilmeli ki: Hak yoluna girmeye, ancak, mücadele kılıcı ile, nefsi kesip öldürmekle nailiyet hasıl olur.. Bir de, nefsin yersiz isteklerini karşılıksız bırakmakla..

Elinizde daima ihlâs olsun ki susuzluğun hararetinden kurtulup O suya kanasınız..

•

Derdi ki:

— «O kimse, nasıl Allah yolunda olduğunu iddia eder ki: Ganimetlerin pay edildiği zaman uyur.. İlâhî hazinelerin kapısı ardına kadar açıldığı vakit uyur.. İlim denizinin açıldığı, gizli ve saklı hikmetler açığa çıktığı zaman uykuya dalar ve onlardan bir pay alamaz.

Bilhassa bu uykular; daima hayy ve kayyum olan zat-ı ilâhî'nin bütün esma ve sıfatı ile tecelli ettiği anda olur.. Ne yazık..

Ey yalancı dava sahipleri; yaptığınız bu yalan dava, sizi hiç utandırmıyor mu?..

Ya, uykuya dalan gayretiniz?. O da sizi hiç utandırmıyor.. Ya kötü yola giren ve hizmet eden azminiz.. o nedir öyle?..

Hasıl-ı kelâm budur ki: Tuttuğunuz bu yol; tam ehl-i tarik olan zatların yolu değildir..

Allah Taâlâ'dan dileğim odur ki; bütün evlâdıma, felâh yolunu ilham eyleye... Amin!..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «O, zühd değildir ki: Kul ne varsa, hepsini bırakıp kaçar.. Zühd odur ki: Kul daima, kendisine tevdi edilen vazifede buluna, sanatını yapa.. Ama bu arada, kalbi o işlerle meşgul olmaya.. O işleri ile kalbi arasında perde çeke ve zikre devam ede.. Hak yolunda onun azametini görerek hayran ola, cihad ehli ola ve kalben o merkeze bağlanmış buluna..

Zikir, kalbini sarmış ola.. Ve.. bütün meşgalesi, aziz ve celil olan Allah Taâlâ'yı anmak ola..»

o

Şöyle tavsiye ederdi:

— «Ey gönlümün yavruları, kahve-i karkafiyye içiniz ve lüzumu halinde başka şekilde de kullanınız..

Hak Taâlâ'nın izzetine, celâline yemin ederim ki; içinizden herkim sadakat sahibi olur ve ihlâsa sarılırsa.. Elini sürdüğü herkeste, hikmet fışkırır.. Sonra.. ona özünde içirilen bir şarap olur ki, o şarap sayesinde, bu fani dünyanın kötü işlerine karşı sarhoşluk bulur..

Ey çocuklarım, şu dünya var ya.. ha işte o: Mana âlemine yerleşmiş kimseler yanında, basit bir halkadan ibarettir..

O temkin ehli çok çeşitlidir.. Onların bir kısmı var ki, kutupların yanına giderler.. Ama, bir başka zümre daha vardır ki: Kutuplar kendilerine gelir..

Evlâdım arasında, sevdiğim ancak o kimselerdir ki: her an, ayrı ayrı makama geçerler..

İşte bunu gördükten sonradır ki, gözüm nurlanır..

..Ve işte böyle olan bir kimsedir ki, kendisinden istifade edilir..

Ey oğlum, şayet duanın kabulünü istiyorsan, insanlar hakkında yersiz söz etmekten dilini koru ve şüpheli şeyleri yeme..

Ey oğlum, şayet söylediklerimde bir şüphen varsa, dediklerimi bir defa yap.. kendinde dene.. işte o zaman, sözümün doğruluğunu anlayacaksın..

Şunu da bilmek gerek ki: Bu yolda sebat etmek isteyene, istediği sebat hali verilir.. İtaat edene itaat edilir..

Şayet sen, mevlâna itaat edersen, herşey sana itaat eder.. su, ateş, hava, vb. ne varsa.. insan ve cin tayfası ve attıkları adımlar, hep sana yönelir..»

•

Halvet haline işaret eder, şöyle derdi:

— «Halvetin faydası olmaz.. Ancak, bir şeyhin işaretine göre olursa, durum değişir.. Aksi halde, fesadı, salâhından daha çok olur..»

Şöyle derdi:

— • «Şer'i emirler üzerine vukufun tam olmadıkça, onun haddini hududunu anlamadıkça; başkalarına herhangi bir şeyi emretmeye kalkman yersiz olur..»

— • «Bu ceset üç kısımdır..

Kalb, dil ve uzuvlar..

Dil ve uzuvlar, meleklerin idaresindedir..

Kalbe gelince: Onu bizzat, Allah Taâlâ idare eder..»

•

Her zaman olduğu gibi, bir gün yine ona biri geldi ve şu arzusunu arzetti:

— Dileğim o ki: Hakikat yoluna gireyim.. Yani: Tarikata..

Şu cevabı aldı:

— «Oğlum, bu talebinden önce, yapman gerek bazı işler var.. önce onu bilmelisin..

İlk defa, Allah'ın kitabına ve Resulünün sünnetine tâbi ol.

O işler, sevilip yapılan işlerdir.. Güzelliği açıktır.. bellidir.. Ki onun nuru, nice karanlığı açtı..

Sonra o nur; Mekke'nin, Medine'nin, Şam'ın, Mısır'ın, Irak'ın, Yemen'in, hasılı şarkın ve garbın bütün sahalarını aydınlattı.. Hatta, ulvi ve süflî ufukları da..

Onları böylece aydınlatan bir nizam; elbet, senin özünü de aydınlatır.. Yeter ki, böyle olacağına inanasın.. ve gereğini yapabilesin..

O ilâhî ve kudsî edep erkân yoluna ki girdin, âmel etmeye ki başladın; özüne hakikatlerin ve sırların ilmi yerleştirilir..

Ey kardeşim, yavaş yavaş, sana tarifini ettiğim yola girmeye bak.

Birer, birer dediklerimi yap.. Önce birini yap; sonra diğerini.

Şayet bu yolda sadakatın belli olursa; Allah Taâlâ seni korur..»

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «Şu mekânda; hiçbir amel yoktur ki, Allah ehlinin ilminden daha temiz, daha nurlu ve fayda bakımından, daha çok olsun..

Şu bilinmeli ki: Onların yaptığı amelden bir zerre, diğerlerine ait olan dağlar misali amelden daha faydalı olur..

Çünkü onların yaptığı amel, hiçbir illete mebni değildir.. Keza o büyüklerin ameli, kalbleri ve bedenleri ile birlikte olmuştur..

Diğerlerinin amelinc gelince, yalnız bedenleri ile amel ederler.. Kalblerini amellerine iştirak ettiremezler.. İşte bu sebepledir ki: Bu gibilerin yaptığı amelden; yalnız, kibir ve ucub hasıl olur.. isterse, kemmiyet itibarı ile çok olsun..»

•

Derdi ki:

— «Ey oğlum, şayet kıldığın namazda kalbin tam bir huşu içinde olsaydı; aklın bozulur giderdi.. Ve.. o huzur makamında, Allah'ın kitabından bir sure dahi okumaya kadir olamazdın..

Bir düşün ki, Musa, -aleyhisselâm- o tecelli anında, kesilmiş bir kuş gibi yerde çırpınmaya başladı.. Kaldı ki, ona gelen tecelli doksan dokuz cüzden, sadece birine aitti ve bir iğne deliği kadar dar bir geçitten sızıyordu..

Tıpkı onun gibi, bu tecelli, bütün namaz kılan kimselere gelir.. Şayet akıl edip sezebilseler.. Musa'nın -aleyhisselâm- akıl edip sezdiği gibi..»

•

Bir defasında şöyle dedi:

— «Şeriat ehli kimseler; namazı, açık bir şekilde yanlış okumak sebebi ile fesada verirler.. Tarikat ehline gelince: Onlar da, kötü huylar yüzünden namazlarını fesada verirler..

O ki tarikat ehlidir: İçinde bir kimseye; kin, hased, ya da kötü zan gibi birşey beslemeyecektir. Keza kalbinde dünyanın fani şeylerine karşı bir sevgi de bulunmayacak.. Aksi halde, böylelerinin namazı, mana bakımından bâtıldır..

Sebebine gelince: Yukarıda sayılan huylar, Cenâb-ı Hakk'ın azametini müşahedeye engeldir.. perdedir. O kimsenin ki kalbi bu gibi şeylerle perdelidir; kıldığı namaz, hakikî namaz sayılmaz..

Dikkat edile: Namaz, Hak'la bir sıladır..»

•

Şu da bir müridine tavsiyesi:

— «Ey gönlümün yavrusu, işi sözde kalan cidal ehli olan kimselerle temas etme.. Bu gibilerin herhangi biri ile arkadaş da olma..

O kimse ile otur kalk ki, şeriatı ve hakikatı özünde toplamış ola.. Şunu unutma ki; bu yolunda, sana en çok yardımı dokunan bu gibileri olacaktır..»

•

Şöyle dedi:

— «Şayet sen, benim hakikî evlâdım arasında isen ve bana uymakta sadıksan; Allah için rızkını halis ve temiz yollardan ara..

Sana gelen vaiz sesi, kalb canibinden gelsin..

Çalış.. Kendini işe vererek rızkını temin et.. Hiç kimseden bir kuruş isteme..

İşte.. benim yolum budur.. Beni seven oradan gelir.. Benimle yola devam eder..

Bu yolda sadık olan fakir —derviş veya velî— odur ki: Varını muhtaçlara dağıtır.. Kendisi yemez; ama yedirir.. Kimseden bir şey isteyip almaz; ama verir..

Dünyayı almak istemez.. Onun arızî şeylerine de tenezzül etmez..

Bu gibi şeyler, bizim takib ettiğimiz yolda rüşvet sayılır.. Rüşvet ise, haramdır..

Şeyhiniz Allah Taâlâ'ya şöyle biat etti ki: Hiç kimseden bir para almaya.. bir dirhemini bile..

Sizlere bunu emretmekteyim; ama Allah için.. Herhangi bir garaza mebni değil.. Dünyalık bir iş için de değil.. Hatta dünya evini süsleyen bir meta için de değil.. Şahsî bir dava da yok..

Bütün bu yapılanlardan murad, yapılan biatle, verilen zimmet ahdinin selâmetle geçmesidir.. Ki bu selâmetlik ve karışıklıktan uzak iş, ihvana, yani din kardeşlerine nasihattir..

Ey bütün manevî çocuklarım, iyi biliniz ki: Kimin nefsi kendini aldattığı, boş arzuları ile oynadığı zaman; nereden ve kimden bir şey alırsa.. Şeyhinin tarifini yaptığı yoldan ayrılmıştır..

Ey evlâdım, dünya kirleri kalbi karartır.. Matlubu buldurmaz..

Ve.. ona olan yersiz arzular sebebi ile, günahlar yazılır..

Hiç hakkı olmadan ve yersiz olarak, bir tek kuruşun dahi alınmasını caiz görene karşıyım.. Böylesine rızam yok..

Sonra.. dervişlerin dünyalık hislerle hırka giymesine de karşıyım.. Böylelerinin haline de rızam yok.. Kaldı ki, işi gücü dünyalık olan kimselere Allah Taâlâ dargındır..

Şayet, ordan burdan dünyalık koparmaya çalışan kimse, gidip ihtiyacı nisbetinde dünya işleri yapsaydı; gerek kendisi, gerekse âyâli için çabalasaydı; böylece, el emeği ile geçinseydi, şüphesiz kendisi için, daha hayırlı olur..

Yolumuz, işte anlattığımız manalarda saklıdır..

Sonra.. tahkik ve tasdik de lâzımdır.. Herşeyi incelemeli, sonra kabullenmeli..

Bu yolumuzu, tarikatımızı âlet ederek, bir dünyalık peşinde gezenlerden ben uzağım.. Bunlar benden sonra tarikatımı bozar ki, onlardan değilim.. Onlar da benden değil..

Sonra onlar: Dünyayı dinleri ile yer.. Ben ve arkadaşlarıma aykırı davranır..

Allah'ım, şayet bu arkadaşlarım; benden sonra takib ettiğim yolun hilâfına hareket ederlerse; yaptıkları günah sebebi ile beni helâk etme..

Allah Taâlâ; iç âlemine ait bazı ifşa edilmemesi gereken sırrı satarak, ya da onu bir vesile ittihaz ederek lokma yiyeni sevmez..»

•

Bir başka müridine de şu tavsiyeyi yaptı:

• «Oğlum, isterim ki; daima sünnetle amel edesin.. Bu yolda lüzumlu olan edep erkân esasına da riayet edesin..

Cesur olmalısın.. Gölgesinden bile ürken cinsten olup, eğik ve korkak olmamalısın.. Herhangi bir sıkıntı ilk anda seni yere sermemeli..

Mevlânın sevgisi ile dol; hatta onunla sarhoş ol..

Bu sevgi ile dolduktan sonra; Allah'ı bırakıp kadına koşma.. Oğlunu da, Allah sevgisine ortak kılma.. Hatta kardeşini ve arkadaşını da Hak sevgisine ortak etme..

Derviş öyle olmalı ki: Gönül gözünde, mevlânın gayrına iltifat kalmaya..»

• «Ey oğlum, şayet benimle olan ahdin sıhhatli, sağlam olursa; beni seninle bil.. Uzak değil..

Ahdin sahih olunca bil ki:

Ben, senin zihnindeyim..

Ben, senin kulağındayım..

Ben, senin yanındayım..

Hasılı, cümle zâhir ve bâtın duygularındayım..

Şayet benimle olan ahdin sahih olmazsa, işte o zaman da bilesin ki: Ben sana uzağım.. Bundan sonra.. Benim için, sana uzaklıktan başka birşey yoktur..»

•

Şöyle derdi:

• «Ben, Allah'ın yarattıklarının hiçbiri için, oyunla, oyuncakla vakit geçirmeyi iyi bulmam.. Durum bu olunca, evlâdımdan herhangi biri için, nasıl hoş görürüm oyunla, oyuncakla vakit geçirmeyi?.»

• «Ey oğlum, vasiyetimi ki kabul ettin; içten bir cehdin ki oldu ve Hakk'ı ki, murakabe edebildin.. İşte o zaman şeyhin sözünü duyabilirsin..

İsterse; o, şarkta, sen de, garbda ol... Hatta onun, kalbi bile gözünde canlanır..

Bundan sonra, her ne zaman iç âleminde bir müşkilâtla karşılaşsan, ya da Rabbına herhangi bir iş için istihare etsen, ya da biri sana eziyet etse.. Ya da bunlardan başka bir müşkilin olsa, hemen şeyhine tevecüh eyle.. Sonra:

a) İçini maddi şeylerden yana temizle..
b) Bu his gözünü kapa..
c) Kalb gözünü aç..

İşte.. bunları yaptıktan sonra, şeyhini göreceksin.. Bütün işlerinde onunla müşavere edebileceksin.. Bütün ihtiyacını da ona arzedeceksin..

o

Şu da bir başka cümlesi:

— «Ey oğlum, sen; bütün seneleri oruçlu geçirsen.. gecelerini de namazla, ibadetle.. Temiz bir iç âlemin olsa.. Hak ile de halis bir muamelen.. Sakın iddiaya kapılma.. ve işi söze boğma..

Şuna inan ki: Sen daima âsi bir müflissin.. Başkası değil..

Sakın, nefsin verdiği gurura kapılma.. Yalanına aldanma..

Nice derviş, nefsin hevasına kapılıp gitti ve telef oldu..»

o

Derdi ki:

— «Şayet, evlâdım arasında ismini görmek istersen:

a) Daima, Hakk'a ibadette kaim ol; daim ol..
b) Cihadı da, hiç bir halde bırakma..
c) Öteye beriye meyletme.. Yanlış yola dönme..
d) Nefsin için de, ruhsat yolları arama.. Bilhassa, ibadetle iştigal işinde.. Bu bir tembellik sayılır ki, bunda delilin, hastalık korkusu olur.. Bu bir kaçamaktır ki, şeytandan gelir..

Dayandığın bu delil, yalandır ve şeytandan gelir.. Seni, deneyen zatın dikkatli gözü vardır..

Sakın nefse uyma.. Çünkü o, sahibini daima aldatır.. İşi budur..»

o

Şöyle derdi:

— «Evliyanın zâhiri durumunu anlamak ve o kılığa girmek yeterli değildir ve sahibine faydalı olmaz..

Hatta, onlar gibi (!) konuşmak, giydikleri hırka gibisini giymek de yetersizdir.. Sebebine gelince: Bunların hepsi zâhirî işlerdir.. Manadan da uzak..

Evliyanın evliya oluşuna sebep, ancak iyi amelleri, yararlı işleridir.. Sonra onlar, bir ilâhî vecd ve istiğrak âleminde yaşarlar..

İşte yukarıda anlatılan hallerdir ki, insanı Hak erleri derecesine çıkarır..

Hiç kimseyi görmedik ki: Bir cübbe giysin ve kendisine zâhirî bir icazet yazılıp verilsin; bunlarla Hak erenlerin makamına yükselsin..

Böyle bir hal; yani, zâhirî şeylerle yetinmek; Hak yolcusunu yolda koyar.. Manevî ihsanının artmasını istetmez..

Sonra, bu zâhirle yetinmek, öyle bir iştir ki; hiçbir manevî işte insana karar sağlamaz.»

o

Şöyle derdi:

— «Çocuklarım, gıybet etmek için birini ararsanız, babanızın, ananızın gıybetini ediniz.. Çünkü onlar; iyiliklerinizi almaya, diğerlerinden daha haklıdır..»

o

Şu da bir başka cümlesi:

— «Allah Taâlâ, birgün ve gecede; yetmiş iki kere kullarının kalbine nazar eder.. O halde, kalbinizi temiz tutunuz.. Çünkü orası, Rabbınızın nazar yeridir.. Orayı pâk ve temiz tutunuz.. güzel ve parlak kılınız.. Süslü ve aydınlık ediniz.. Orada, hâlisiyyet ve doğruluk olsun..

Evet, kalbiniz anlatıldığı gibi olsun ki, Hak yakınlığı sayesinde; ilâhî bahçeden yakınlığa ermek sureti ile nasibini ala.. Ve orada: Nur parıldaya..

Şunu da bilin ki: Bir kandil, şeffaf olmayınca, orada yanan fitilin nuru dışarı vurmaz..»

o

Bir gün şöyle dedi:

— «Ey oğlum, bir nakış vur o sahifeye ki: Senin mana yüzündeki âlemin safhasıdır ve senin tevrat dersindir.. Anlayış incilindir. Zikir mezmurlarındır. Sıfat zeburundur.. sonra.. ayrılığın fürkanı, birliğin cem'idir..

Huzur bahçeni geliştirmeye bak.. Bir de, seni daima gözetenle ol.. Onu kendine yakın bil ve murakabe et..

Bilhassa, nefsânî kusurlarını gidermeye çalış ve dedikoduyu bırak.. geç bunlardan..

Vaktini boşa harcamakta devam ettiği halde kendini iyi sanan kimse ile arakadaş olma, sakın.. Hatta, öylesine iltifat bile etme..

Nefeslerini gafletle harcayan, ve ne ettiğini bilmeyen kimseleri de geç.. Onlar da senin için muteber değildir..

Hali, anlatıldığı gibi olan kimselerle sohbet etmen, senin sadece helâkini sağlar..»

o

Derdi ki:

— «Ey oğlum..

Esas niyetinden, gayenden kopan parça parça niyetin ve azmin var ya.. ne kadar varsa, hepsini sahih kıl.. Sıhhatli ve tam eyle..

Vehminden doğan hayalleri bir yana at..

Hakikatler denizinde yüzmeye çalış..

Bütün bunları yaparken; işleri, Allah'a teslim eyle..

Teslim olduğun efendinin emirlerine uy ve onu izle..

Elindeki asanı at.. Kendi özüne ait haberleri başkalarından duymaya bakma..

Amel etmeye bak.. Dini emirleri yerine getirmeye gayret et.. Ta ki, özünde saklı hakikatler sana açıla:. Ki bu hakikatler:

— **Nefsini bilen, Rabbını bilir...**

Meâlindeki Hadis-i Şerifin öz manasıdır..»

•

Bir de şu cümlesini okuyalım:

— «Kendisini Allah yoluna adamış olan fakir —velî— ki; yapacağı işleri, dinî emirlerin esasına tabi olarak, bir nizam ve intizam dahilinde yaparsa; nefsi yavaş yavaş, ruhanî âleme doğru yönelir ve ruhanî, nurani ve lâtif bir hal alır ve cevelâna gelir, sır, mana, kalb olur..

— Yapacağı işleri, dinî esasa tabi olarak bir nizam ve intizam dahilinde yaparsa;

Şeklinde anlattığımız cümlenin esas manası şu Âyet-i Kerimede saklıdır:

— **Ey iman edenler; rükû ve secdeye varınız ve Rabbınıza ibadet edip hayır işleyiniz ki, iflâh olasınız..»** (22/77)

•

Derdi ki:

— «Hak talibi müride gerekli olan odur ki: Cümle duygularını; Allah'ın zikri için gafletten ve tembellikten arıta.. Nasıl ki, duygularını, zâhirde belli isyanlardan koruması gerekmektedir.

Ki bizim bu sözümüzün aslı:

— **Ebrar zümresinin iyilikleri, mukarrebun, —Hakk'a yakınlık halini bulmuş— zümrenin hataları meyanında sayılır..**

Meâlinde buyrulan yüce kelâmdır..»

•

Derdi ki:

— «Kur'an hâfızına yakışmaz ki; ağzını haram lokma ile kirlete.. veya haram yiye.. Mümin olan erkek veya kadının aleyhinde konuşa; namusuna dil uzata.. Çünkü bu hususta Allah Taâlâ şöyle buyurdu:

— **O kimseler ki, aslında pâk ve temiz, namuslu dedikodudan haberi olmayan kadına lâf atarlar; dünyada ve âhirette lânete uğramışlardır..** (24/23)

Ağzını; gıybet, söz gezdirmek, ona buna iftira atmak suretiyle kirletip Kur'an okuyana misâl, mushafı pisliğin içine atanın misalidir.. Hatta ulema; böylesinin küfrüne de kaildir..»

•

Derdi ki:

— Ey evlâdım, herhangi birinizin hatası gizli kalırsa.. bu, kendisini sevindirmesin.. Çünkü Allah Taâlâ, gizli tuttuğunuzu ve saklamaya çalıştığınızı açığa vuracaktır..

İşte.. o herşeyin açığa çıktığı gün, size öyle bir nida gelecek ki... Hem de açıktan ve sert olacak..

Şöyle ki:

— Falan kimse, şu kötü işleri yaptı.. İnsanlardan gizledi o yaptığını; ama, Allah'a karşı gizleyemez..

Falan kimse, şu şu haramı işlemekte ve şu şu kabahatların sahibidir.. Ama gizler; halka iyi görünmek için çabalar..

Bilhassa, bu kimse, yalan söyler, bühtan atar..

Bir başkası da, kadınlara bakar; ama iddiası:

— Farkına varmadan oldu..

Şeklindedir. Ama beri yanda, o haram tarafına meyli vardır.. Hem de içten..

Tıpkı, bir yankesici hırsız gibidir..

Yazıklar olsun o kimseye ki; kendisini evliya şeklinde gösterir; ama yollarına gitmez..

Ey evlâdım, sözlerim hepiniz için, öğüttür.. Derstir..

Tutarsanız, sizi kötülükten alır.. Kabul ederseniz, bu yola rağbetinizi artırır..

Ne var ki, bütün bunlar, bir edep işidir.. O kimsede edep varsa, söz ona tesir eder..»

•

Şöyle tembih ederdi:

— «Ey evlâdım, şeyhinizin gayri ile arkadaş olmayınız.. Ve Onun size yaptığı, zâhirde cefa gibi görünen, ama hakikatte öyle olmayan bazı eziyetlerine tahammül ediniz.. Çünkü o, bütün bu yaptıkları ile sizi dener.. Tek arzusu size bir iyilik etmektir.

Şayet, onun sırlarına bir mahal, ve nurlarına bir doğuş yeri olursanız, bu vesile ile sizi alır, marifet-i ilâhiye kapısına götürür..

Herkim ki, kalbini; efendisini Hak sevgisi için bir vasıta bilerek, onun sevgisi ile doldurursa; Allah Taâlâ onu yükseltir.. İsterse, kendisine teveccüh edilen efendi, müridlerin yükselmesini tam sağlayacak durumda olmasın.. O, Hak yolunu gösteren bir vasıtadır.. Esas

sevgi doğrudan doğruya Hakka'dır.. Onun vasıta olduğu unutulur, Hak sevgisi ile karıştırılırsa, Allah Taâlâ darılır..

Allah Taâlâ gayyurdur; zatından başkasına sevgi istemez..»

o

Derdi ki:

— «Ey yerleri kalbimde olan yavrularım, eğer diliyorsanız ki, kıyamet günü size şu hitap gelsin:

— Ey mutmainne nefis!..

Yemeğiniz zikir olsun.. Sözünüz fikir, halvetiniz Allah ile üns olsun.. Bütün meşgaleniz de Allah ile olmalı..

Anlatıldığı gibi ki olunuz; ne ceza korkusu içinizi sarsın; ne de sevab ümidine dalınız..

Şunu da unutmayınız ki: Herkesin, yolunu gösterecek bir muallime ihtiyacı vardır..

Biz, daima, Rabbımız tarafından bize ihsan edilecek feyzin yollarını arıyoruz. Bunun için de, Rabbımızın yolundan başkasını bilmiyoruz..

İlimler çeşitlidir: Önce, kitaplardan kesbî bir ilim gerek.. Yani: Çalışarak elde edilen.. Bundan sonra, Rabbımız tarafından vehbî ilim gelir..»

o

Derdi ki:

— «İşi gücü murakabe olan kimse, çalışmaya zaman bulamaz..

Herkim ki, mahabbet ehli olduğu iddiasını eder ve bu mahabbeti; onun fani, mevhum benliğini yıkmaz; kendisi de, mahabbeti de, hiçbir işe yaramaz..»

o

Şöyle derdi:

— «Kelâm gelini, ilham mertebesinden tecelli eden irfan duygularının güneşleri ile doğar.. Nurlu bedir görünür.. Ki bu bedir, katı karanlık bir gecede olur ki.. faydaları saymakla bitmez..

Onların dış yüzleri bir mana sarhoşluğu içindedir. İç âlemleri ise; açık ve berrak.. parlak..

Bu zümre, kendilerini gece karanlığı sarınca; Hakk'a karşı ibadette kaim olarak sabahlarlar..

Üzerlerine seher yeli esmeye başlayınca; istiğfara dönerler..

Mutlaka ki, onlar bu işten pek kârlı dönerler.. O fecir zamanı, ecirlerini aldıkları zaman bir hicret münadisi şöyle seslenir:

— Ya.. uykuya dalanların kaybettiği?..»

o

Şöyle derdi:

— «Herkim varlık dağını yıkmazsa.. Nefsinden sıyrılıp çıkmazsa.. Varlık, bir (O) olarak gelmezse: O'nu bulamaz.. Onda O'nun duygusu yoktur..

Size nasihata çok çalıştım.. Uyarsanız, felâhı bulursunuz..»

•

Derdi ki:

— «Oğlum, fakr elbisesi giy; ama temiz olsun.. Zarif olsun..

İş, ne elbise giymektedir; ne de, kubbelerde sakin olmaktadır.. Ne de tekkelerde.. Hatta, zâviyeler de önemli değildir..

Aba giymek, kaba giymek de bir mesele değil.. Hatta, mavili şeyleri giymeyi de bir şey saymayız..

Bıyıkları kısaltmak, bağlı ayakkabı giymek, sofî libası giymek de bizim için önem taşımaz..

Asıl dervişlik odur ki; kalben, bütün işlerinde ihlâs yolunu tutasın..

Çalışmandaki niyetine, sadakat libası giydiresin.. ve.. İmanına sağlamlık aşılayasın..

Şayet bütün gayretini kalbine verirsen.. Onu salâha erdirirsen; kârlı ve faydalı bir iş yapmış olursun..

Bundan sonra, kalb ateşin alevlenmeye başlar ve kötülükler yanar, biter.. Kalb, Allah korkusu ve sevgisi ile dolar..

Bu anlatılan hal bulunduktan sonra, elbisenin incesi, kalını ne mana taşır?..

Şu da bilinmeli ki: Kalb nurları artıp kuvvet bulunca; sahibini ince elbise taşıyamaz olur.. Hatta izar da..»

Derim ki —İmam Şa'ranî diyor—:

— Bilhassa, meczubînden ve iç âleminden kara bulutları atan zatlardan bazılarının elbisesiz gezmeleri bu makamın bir icabıdır..

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

Düsuki Hazretleri devam ediyor:

— «Hali anlatıldığı gibi olan bir kimse, elbisesini yırtar atarsa, ayıplanmamalı.. Bağırır, nara atarsa, onda kınanacak bir şey olmamalı..

Bu zümreden öyleleri vardır ki; bilhassa, erbainlerini tamamladığı sırada, üzerine su atılsa; ateşini artırır.. Bu kimse öyle bir hal almıştır ki; midesine inen, su ve yemek nevinden ne varsa; hepsi ateş olur; yanmaya başlar..

Ey evlâdım, bütün Hak yolcusu fakirler, bana göre, gemiyi yü-

rüten kaptan gibidir.. Size göre de öyle olmalı.. Bilhassa, onları inkâr etmekten sakınınız..»

o

Derdi ki:

— «Hak katında hususî bir makama sahib olan, hasların hası olan kimseler; tamamen kalb âlemlerine yönelmişlerdir.. Onların zaviyeleri kalbleridir..

Büründükleri elbise, takva zırhlarıdır..

Korktukları, çekindikleri bir makam varsa; o da yüce mevlâ ve Rabb-ı Taâlâ'dır..

Keramet, onlara göre önem taşımaz.. Ondan geçmiş ve bir yana atmışlardır..

Keramet, pek hoşnut oldukları bir iş değildir; bu sebeple ondan, kalben ve bedenen sıyrılıp çıkmışlardır..

Keramete önem vermeyişlerinin yegâne sebebi; onun, yaptıkları iyi amellerin bir meyvesi olduğunu bilmeleridir..

Onlar, havada uçmazlar..

Su üzerinde de yürümezler..

Yırtıcı, vahşî hayvanların gelip, önlerinde diz çökmesini ve emirlerine ram olmasını da istemezler..

İstemezler ki; siyahlar, yani vahşî yamyamlar kendilerine serfüru etsin..

Sonra onlarda, ayağını yere vurmak niyeti ve oradan su kaynamasını dilemek arzusu da yoktur..

Cüzamlıyı iyi etmek, bars illetine tutulanı, tutulduğu illetten almak da onlar için önemli değil..

Bu sayılanların dışında kalan keramet nevinden şeyleri de taleb etmezler..

Onlar, dünyadan ayrılırken mükâfatlarını bol bol alarak ayrılırlar..

Allah onların hepsinden razı olsun..»

o

Bir sohbetinde şöyle dedi:

— Ey evlâdım, ömrünüz; hergün bir parça azalmaktadır..

Eceliniz de yaklaşıyor..

Dünya dürülecek.. Önü sonuna karışacak..

Saadet, tümden sizden o kimseye gelir ki; her gün amel sayfasını, iyi işlerle ve güzel, beğenilen huylarla dürer, büker, kokular kapatır..

Yine, şekavet; tümden içinizden o kimseyedir ki; hergün amel

defterini kapatırken, içinde bir sürü kabahat ve hatalar bulunur.. Hem de büyüklerinden..

— «Ey evlâdım, sanki siz; yeryüzüne serilmişsiniz.. Dağlar da pamuk gibi atılmış..

Kayalar da parça parça ufalanmış gibi ve herbirinden sular damlıyor..

Siz, dünyayı kalben böyle görünüz ve amel etmeye gayret ediniz..

Vakitlerinizi katiyen israf etmeyiniz.. Zamanınızı boşa harcamayınız; sonra nedamet duyar, pişman olursunuz..

İşte bu sözler, size vasiyetimdir; tutunuz.. Hediyemdir; kabul ediniz..»

•

Şöyle derdi: Derler ki:

— «Ebrar zümresinin, hasenatı mukarrebun zümresinin seyyiatıdır..

O cümleyi şu sebeple derler ki: Mukarrebun, yani Hak yakınlığını, yani huzurunu bulan zatlar, her anlarını, hatta bütün düşüncelerini takip ederler.. Ve.. o, dikkatle kontrol ettikleri hallerini hata sanırlar.. Boşa harcanmış kabul ederler..

Sonra, onların herbiri; nefsin isteklerini inceler, teftiş eder. Alıp verdiği her nefesini murakabe eder.. Bu, orada bütün iyiliklerine bakar; onlara bir riya vb. şeylerin karışmasından korkar.. Tıpkı günahkâr; yaptığı günahtan korkup titrediği gibi..

Ama, ebrar zümresi, böyle değildir.. Öbürlerinin yaptığı gibi yapmaya güçleri yetmez..

Bir başka manası da odur ki: Onlar, yani mukarrebun zümresi içtiği mana şarabı ile sarhoş olup:

— Oh..

Demez.. ve:

— Ne de tatlıymış da demez..

El çırpıp içini ferahlatmaya kalkmaz.. Bağırıp çağırmaz da.. Başını, taşa da vurmaz.. Suda da yürümez.. Havaya doğru da boşlukta dönmez..

Bütün sayılan işlerin olmaması değil; olması halkın arzu ettiği şeydir.

Bazı tarikat ehli geçinenler, bunların böyle yapmayışını bir noksan sayar; varidat azlığına hamleder..

Halbuki mukarrebun zümresi, bütün hali ile Hakk'a teslim olmuştur. Bu teslimiyet onlara galip gelmiş, bazı mübtedilerin yaptığı hareketleri yapamaz hale getirmiştir. Böylece, onların, aslında iyi olan halleri, zâhiri görenlere göre bir kötülük olarak görünmüştür..

Halbuki, mukarrebun zümresi için bir kötülük yoktur.. Onlar, muhasebe ehlidir.. Hem de kimsenin, kolay kolay erişemiyeceği bir şekilde..»

•

Şöyle derdi:

— «İçinizden herhangi biri, ne hakla salihlerden olduğunu iddia eder?.. Hâli hazır durumuna gelince; kötü işler peşindedir. Sonra; tartısı eksik meta' satanların, rüşvet alanların, riba ehlinin ve zalimlerin taamını yer.. ve bu uygunsuz zümrenin ziyafetlerine konar..

Sonra.. o, hangi hakla, salihlerden olduğunu iddia edebilir ki: İşi gücü; yalandır, gıybettir, insanların aleyhinde atmaktır, ırz ve namuslarına dil uzatmaktır..

Hali anlatıldığı gibi olan kimse; Allah katında nasıl sıddıklar zümresinden yazılır?.. Velî, sevgili kul, günahlardan yana temiz, ya da kendisinden hoşnut olunan kimse olmayı nasıl isteyebilir?..

Ömrüm hakkın için; sayılan hatalarla dolu kimse, şu anda tevbesini yapmazsa; kim olursa olsun, bu yola girmeye lâyık olamaz..

Artık böylesi başkasını da tevbeye getirmeye yetkili değildir.»

•

Şöyle anlatıyor:

— «Ey oğlum, şayet istiyorsan, Kur'an-ı Azim'in sırlarını fehmedesin.. dinle:

— Nefsanî davanı öldür.. Söz kalıbını gebert.. Kötüye meyilli nefsin güzelliğini de; ayakların altına al.. Yüzünü toprağa sür ve bil ki: Bu yapın, bir avuç topraktan başka değil..

Günahlarını itiraf et..

Yaptığın bozuk ibadetlerin yüzüne atılmasından kork..

Kendi kendine şöyle de:

— Hali benim gibi olanın, ameli makbul olmaktan yana pek uzaktır..

Sen ki; anlatıldığı gibi oldun; hakkında ümit odur ki: Rabbın Kelâm-ı Kadimindeki manalardan bir koku alabilesin..

Aksi halde, onu anlamak kapısı sana kapalıdır..

Rabbımın izzetine ve celâline yemin ederim ki: Kur'an-ı Azim'den her bir harfin kendine has manaları vardır.. ki: İns ve cin onu tefsir etmekten yana acizdir..

Bütün yaratılmışlar bir araya gelse ve sadece —Arapça aslı olan— (b) harfinin manasını akılları ile çözmeye çalışsalar, bundan aciz kalırlar..

İster az, ister çok olsun; hiç kimseye, nefsi için verilen bir şey yoktur..

Şayet Allah Taâlâ, kuluna birşey öğretmemiş olsaydı; o denizde boğulur kaybolur giderdi.. Burnu tutuk, nezleli ve gözü, kalbi perdeli kalırdı.. Bir koku duyamaz, bir şeyi tadamazdı.. Bir şeyi bilemez, hatta histen yana da yoksun olurdu..

O kimse ki, daha evliya makamına dair bir zevke ermemiştir, görgüsü ve müşahedesi yoktur. Onun bir ikrar denizine dalması bir şeyler anlatması yerinde olmaz.. Ya da sahili sonsuz bir ummandan dem vurmak, ona göre değildir..

Ufak bir tohumun içinde neler gizlidir; onu da aydınlatamaz..

Hasılı, daha şart koşulan bazı lüzumlu halleri özüne sindirmeyen bir kimse için, ne (NUN) harfinin manasını anlamak mümkündür; ne de daha gizli manaları..

Ne var ki: Cenâb-ı Hak, bir kuluna anlatılan ilmi ihsan ederse.. buna da mani olan çıkamaz..»

o

Derdi ki:

— «Evliya zümresinin içtiği bir mana şarabı..

Ama onu herkes içemez.. Bilhassa, kalbinde günah kiri kalıntısı olanlar hiç içemez.. Kalbinde, yaptığı hataların kalıntısı kalan da içemez..

Nefsinde, kötü hazzı olanlar, şeytanî davası bulunanlar, kibir yolunu tutanlar, kin taşıyan nefisler de ondan içemez..»

o

Derdi ki:

— «Bir çok ilim var ki, onu hiç anlamayan kimse işitirse telef eder..

İşte anlatılan sebepledir ki: Ulemadan, ilmi; yalnız aklı erenlere ve anlayış sahiplerine vermeleri için ahd alınmıştır..»

o

Derdi ki:

— «Ulemanın kavline göre, sahih olan odur ki: Akıl kalb'dedir. Ki bu kavl:

— Cesette bir et parçası vardır ki..

Melâine gelen Hadis-i Şerifin esas manasına dayanır..

Ne var ki, aklın künhünü düşündüğün zaman bir baş bulursun.. O zaman bakarsın ki: Baş; dünya işlerini tedbire memur.. Kalb ise; Âhiret işlerini..

Unutmamalı ki: Her hal ü kârda mücahedeyi bırakmayan işin aslını müşahede edebilir..

İşi gücü tembel tembel yatıp uyumak olan da, esas gayeden uzaklaşır..»

o

Bir sohbetinde müridlerine şöyle anlattı:

— «Tarikat ehli olanların hangisi olursa olsun; yaşlılığı veya daha evvel intisabı ile ileri geçemez.. Bu imkânsızdır.. Bu yolda ileri gitmek; ancak ilâhî bir fethe bağlıdır..

Durum, yukarıda anlatıldığı gibi olmasına rağmen, gönül gözünde açıklık olan bir kimse, katiyen nefsini görmemeli.. Yani: Hiç kimseden üstün görmemeli.. Bilhassa, kendisi gibi bir fütuhata sahib olmadığını sandığı kimselere karşı..

Ey oğlum, iyi düşün ki; lâneti; iblis, kendisini Âdem'den üstün görünce, ve:

— Ben ondan kıdemliyim.. ibadetim ve nurum daha fazla..

Dedikten sonra aldı ve sonra.. ne olduğunu bir düşün..

Nasıl oldu: Allah Taâlâ ona lânet etti ve huzurundan kovdu..»

o

Derdi ki:

— «Hamil-i Kur'an, yani: Hafız olana düşer ki: İçine haram koymaya ve haram yoldan gelen elbise giymeye.. Bunları yaptığı, yani: Haram yediği, giydiği takdirde, Kur'an ona lânet eder.. ve şöyle der:

— Allah'ın kelâmına tazim etmeyenlere lânet olsun..»

•

Şu da bir başka cümlesi.. Diyordu ki:

— «Herkim arzu ederse; evlâdım arasında ismi yazıla: Nefsini şeriat şişesine koysun, üzerine de hakikat mührünü vursun.. Ve mücahede kılıcı ile de onu öldürmeye baksın.. Bir de, bu yolda nefse acı gelen şeyleri içirmeye baksın..

Şu da bir hakikattır ki; herkim kendine has bir amel görür ve o amelini kendisine mal ederse.. Rabbın gözünden düşer.. Onun zatını mülahaza edip düşünmekten mahrum olur..»

•

Derdi ki:

— «İrfan sahibi zatın hali odur ki: İyiliklerini, günahlar nevinden sayar. Kanaatı odur ki: Şayet Allah Taâlâ, kendisini; yaptığı kusurları sebebi ile sorguya çekerse.. bu, Hak Taâlâ için bir adalet olur..»

•

Şu da bütün evlâdına yaptığı bir hitabesi:

— «Ey çocuklarım, ilme talib olunuz.. Durmayınız, usanıp da bırakmayınız..

Sebebine gelince, Allah Taâlâ, Seyyid'ül - Mürselin -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize şöyle emretti:

— **De ki; Rabbım, ilim yönünden bana ziyadelik ihsan eyle..** (20/114)

Ona böyle emredildikten sonra, biz kim oluyoruz?..

Biz, en zayıf hallerin sahibi miskinleriz.. Yaşadığımız zaman ise: Âhirzaman..

Burada, ilim yönünden ziyadelik; ancak edeb içindir ki, tefsiri şöyle olur:

— Benden, ziyade ilim talebinde bulun ki, edebine edebler katasın..

Şu da bir hakikattır ki:

— **Allah'ı tam manası ile takdir edemediler..** (6/91)

Âyet-i Celilesi gereğince, ne ilmin sonu var; ne de edebin..»

•

Bir müride hırka giydirilince ona şöyle derdi:

— «Ey oğlum, bilmelisin ki; bu yolun sıhhatle devam etmesi, esası, insanı önde tutanı, kuvet verip tahkim edeni: **Açlık**'tır.. Yani, haddinden fazla yememek..

Şayet arzun, saadeti bulmak ve saidler defterine yazılmaksa: Sana **Açlık** gerek.. Yani: Tıkabasa yememek..

Yemelerin ancak, bir zarureti gidermek için olsun.. Yani: Açlığını giderecek kadar yemelisin..

Şunu iyi bil ki: Lüzumu kadar yiyip, ötekisini bırakıp kalkmak, bedendeki şeytana ait yerleri temizler..

Ey oğul, bu yolda, sen de bir şerbet içmek istersin.. ama, hangisi daha iyidir; onu aramazsın.. sormazsın.. İşte bu olmaz..»

•

Derdi ki:

— «Mümin kulun ferasetinden sakınınız.. O, içinize bakar; orada olanı görür.. Hem de, ilâhi bir nurla.. Bilhassa Hakk'ın sevmediği şeyler orda varsa, hiç gözünden kaçmaz..

Ey oğlum, şayet istiyorsan: Hakikî gören, mana seslerini duyan, ilâhi sırlara aklı eren olasın; o halde içine faydalı şeyleri doldur..

Senin için: El öpmek, baş olmak, yani riyaset bir kanaat manzumesinden çıkmalı..

Şu da bir hakikattır ki; fakir, —velî veya derviş— tam bir kâmil kimse olamaz.. Taa, hakikat âlemine ait manaları zevk olarak konuşuncaya kadar.. Dikkat edile: Nakil değil.. Fiil olarak da değil.. Söz olarak da değil.»

Yani: Söylenen, içten duyularak söylenecek; yapılan amel, içten gelerek yapılacak..

İşte.. velâyet ehlinin kemâli..

Sonra.. Sır ve mana âlemine has âletlerle içini temizleyecek..

Böyle olunca; o kemâl halini bulan zat, teğanni eder ve hikmetler söyler. Yabancı dilleri konuşur.. Hatta, mektum olan ilâhî sırların kapısı ona açılır..

Allah Taâlâ onu, birçok şeye muttali kılar.. Hakikatı buldurur..

Böyle olan bir zatın ağzından çıkan her söz doğrudur; her kelâmı haktır..

İşte.. Bundan sonradır ki: Onun için, halkı Hakk'a çağırmak; yerinde ve yararlı olur..»

o

Derdi ki:

— «Ey gönül yavrum..

Rasgele yerlere girip çıkanlardan pek sakın.. Bilhassa, uygunsuz yerlere hiç girme..

Şayet bir din kardeşinden, yersiz ve lüzumsuz bir şey görürsen; kendisine iyi muamele etmeye bak.. Hoşça geçin.. Bilhassa kendini onun durumuna düşürme, sakın..

Yakın dostun kim olduğuna gelince: Sana karşı doğru sözlü ve özlü olandır; o böyle kaldığı müddet koru..

Ey oğlum, şunu da unutma ki: İnsan için, şu zamanda bütün beşer nevinden sakınmak gerek.. Çünkü biz âhirzamandayız.

Bir kimseyi alıp himaye edersin; yükseltirsin.. Fakat o, seni düşürmeye çalışır..

Herkes sana kötülük etmeye çalışır; iyilik etmediğin kimseler neyse.. İyiliğini gören kimseler de kötülük etmek için yarışır..

Bir başkasını alırsın; şefkat gösterirsin.. Himaye edersin.. Sevgi ile kucaklarsın; ama o, ister ki, seni mızrağa taksın ve diken üstüne oturtsun..

Menfaatın kime dokunmuşsa sana zarar vermeye başlar..

İyilik etmek ve hoşça arkadaş olmak istersin; ama cefa görürsün..

Sıla-i rahm —akraba ziyareti— yaparsın; ama sana kimse gelmez..

Birini yedirir, içirir doyurursun; ama o, bütün gayreti ile seni mahrum bırakmaya, elindekinin gitmesine çalışır..

Birini tanırsın ve öne sürersin; bu vesile ile makamını bulunca, seni teper. Gerilerde kalmanı ister..

Birini terbiye edersin; yetiştirirsin.. Sonra bakarsın ki, kalkmış:

— Ben seni terbiye ettim; yetiştirdim.. diyor..

Bir başkasını, uğradığı bir felâketten kurtarırsın; hemen o, seni aldatma yollarını arar..

Önüne yiyecek döktüğün; sana toslamaya kalkar..

Şaştım doğrusu.. dünyaya da, ehline de.. Ne var ki, bu fitnelerden kurtuluş yok..

Peygamberlerin asrına nifak girdikten sonra, onların zamanından çok uzakta kalan bu asra haydi haydi girer..

Ey oğlum, mümkün oldukça, kötü kimselerden uzak ol.. Ve onlardan ayrı dur..

Hayır ehli kimseleri bul; kazan..

Şayet seni yoran ve sıkıntıya sokan kimselerin arkadaşlığından kurtulman kabilse; durma, kurtulmaya çalış.. Çünkü öyleleri ile arkadaş olduğun takdirde, mutlaka pişman olursun..

İşte.. Ey oğlum, bunlar benim sana öğütlerimdir..»

•

Bundan sonra, anlattığı o bozuk zaman içinde yaşayan **Temkin Ehli**'ni dile getirdi ve şöyle dedi:

— «**Temkin Ehli**, her zaman mevcud olduğu gibi bu zamanda da mevcuttur. Ama onlar, o rezil insanların huylarını bir yana atmışlardır.. Gözlerini yummuş, o kötülerin noksanını görüp üzülmekten kurtulmuşlardır.. Sonra, o nasihat kabul etmez insanların kötü sözlerini duymamak için, âdeta kulaklarını sağır etmişlerdir..

Hasılı, Allah'ın rızasına ermek için, o kötülükleri tümden istemez olmuşlardır..

Ne var ki; o büyük zatların, kalbleri bütün yaratılmışlara karşı şefkat doludur.. Bu sebeple o günahkâr olarak gördükleri kimselere, Allah Taâlâ'dan umumî af talebinde bulunurlar..

Bu arada o kötü kişilerden bir kötülük görecek olurlarsa, iyiliklerle karşı çıkarlar.. Mazarratlarına karşılık da meserret gösterirler.. Güleryüz ve tatlı dille onların karşısında dururlar..»

•

Kanaatıma göre derim ki —İmam Şa'ranî anlatıyor—:

— **Düsukî** Hazretlerinin yukarıda geçen cümlesinde **Temkin Ehli**, diye tarif ettiği zatlar, ilâhî emirlerin inceliğine göre hareket ederler. Meselâ:

— O kimse ki, —yani köleniz— sözünüzü dinlemez; onu satınız.. Yaptığı iş için, Allah'ın yarattığına eziyet etmeyiniz..

Meâlinde buyrulan Hadis-i Şerif, onların takip edecekleri yolu gösterir..

Daha önemli bir şey var ki; bu, **Düsukî** Hazretlerinin **Temkin Ehli**'ni anlatan yukarıdaki cümlelerinin derinliğinde gizli: **Sülûk Babı'**-

nın kapalı oluşu.. Özellikle zamanımızda müşahede edilen durum da bunu göstermektedir. Hal böyle olunca, insanın nefsini bir yana atıp, zamane ehli ile fazla uğraşması ve:

— Belki yola gelir..

Ümidiyle oyalanması doğru olmaz.. Bu, insanı, nefsini islâhtan geri koyar. Halbuki, bu yolda önce çalınacak kapı nefsin islâh kapısıdır.. Sonra başkaları..

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

•

Derdi ki:

— «Mürid, efendisi önünde, cansız olmalı; tıpkı bir meyyit gibi.. Hareketsiz ve sessiz..

Efendisinin izni olmadan, mürid konuşamaz.. Onun izni olmadan, herhangi bir işi de yapamaz.. Ki, bu izinsiz yapılmaması gereken şeyler arasında; evlenmeyi, bir sefere çıkmayı, sohbetten ayrılmayı, ya da sohbet halkasına dahil olmayı sayabiliriz..

Uzlet de, izinsiz yapılmaması gereken şeyler arasındadır.. Keza, uzleti bırakıp, halk arasına karışmak da..

Hatta okunacak Kur'an-ı Kerim, tahsiline başlanacak ilim, yapılacak zikir, ya da tekkeye hizmet gibi vazifeler; onun izni alınıp yapılmaya başlanırsa, daha feyizli ve daha bereketli olur..

Selef-i salihinin âdeti böyle idi.. Onların peşinden gelen zümre de, anlatıldığı gibi yapardı.. Onların, efendileri ile olan muameleleri, hep anlatıldığı şekilde olurdu..

Hak yolcusu mürîdin bağlanmış olduğu zat, iç âlemi için bir peder sayılır.. Bu durumda, insanın bu hayata gelmesine sebep olan babaya nasıl saygı gösteriliyorsa, daha fazlası manevî babaya gösterilmelidir..

İşbu tavsiye edilen işler umumîdir.. Herhalde tatbiki icab eder..

O büyük zatlar ister ki, ellerinde terbiye gören kimseler, yıkayıcıya, iradesiz teslim olan meyyit gibi olalar..

Ey oğlum, manevî pederin bütün emirlerine itaat etmelisin. Aslında, bunun hakkı, maddi pederden evvel gelir.. Çünkü, manevî peder olarak vasfettiğimiz zat, maddi hayata gelişe sebep olan zattan daha faydalıdır..

Bir misal verelim, dinle:

Manevî peder olma vasfını almaya lâyık olan zat, manevî terbiyesini üzerine aldığı kimseyi âdeta ham bir demir parçası gibi teslim alır.. Sonra.. Onu mana ocağına atar, eritir.. Su haline getirir..

Bundan sonra, ehli olduğu sanatın bir icabı olarak, onun üzerine

biraz sır damlatır. Bunun üzerine o demir parçası altın olur.. Hem de halis.. Katıksız..

Sözlerimi dinle ey oğlum, faydalanırsın..

Dervişlerin pek çoğu, efendileri ile sohbete devam ettiler.. Ne yazık ki, edepten mahrum bulunmaları sebebi ile, hiç faydalanamadılar..

Bazıları da o büyük eren erlerin dargınlığına uğradı..

Ah! Bir bilseniz, o ermiş kişilerin feyzinden mahrum olmak ne zordur..

Ya, bu yola hiç alışığı olmayan zıdlarla sohbet etmek ne kadar zor.

Edepten, terbiyeden yoksun olduğu için, bu yolda bir şey alması da muhaldir..

•

Şöyle derdi:

— «Ben, o münacaatını yapan Musa idim..

Hamlelerini yaptığı zaman, ben Ali idim..

Ben, yeryüzünde bulunan bütün velilerdeki kuvvete sahibim. Onların hil'atı elimde.. İstediğime, istediğim süslü manevî libası, giydiririm..

Semada Rabbımı müşahedeye nail oldum.. Kürsî üzerinde ona hitab ettim.. yalvardım..

Ben oyum ki, cehennemin bütün kapılarını —kendime— elimle kilitledim.. Keza Firdevs cennetinin kapılarını da elimle açtım..

Her kim, inanarak, beni ziyaret eder ve göçerken imanla göçerse, onun için benden vaad: Firdevs cennetine girme nasibi vardır..

Ey oğlum, Allah'ın velî kulları o kimselerdir ki, kendileri için korku ve hüzün yoktur.. Ve bunlar, Hakk'a' vâsıl olan zatlardır..

Her kim, onlar arasında bu vuslat halini tam olarak bulursa, o Rabbı ile münacaat eder.. tıpkı Musa -aleyhisselâm- gibi..

Ve.. o vuslat halini bulduktan sonra, hiçbir velî yoktur ki, küffar güruhu üzerine hamle yapmasın.. Tıpkı, Hazret-i Ali -radıyallahu anh- gibi..

Ezelî ve kadim zatın ve Resulullah'ın huzurunda idik: Ben ve evliyadan bir grup.. Allah Taâlâ beni Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin nurundan yarattı. Ve bana, bütün evliyaya kendi elimle hil'at giydirmemi emretti. Ben de ellerimle onlara hil'at giydirdim. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana: Ey İbrahim, Sen onların nakibisin buyurdu. Peşimde kardeşim Abdülkadir —Geylânî— vardı.. İbn Rifaî ise, onun arkasındaydı.. Yani: Ahmed'el-Rifaî..

Bu arada Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana iltifat ederek şöyle buyurdu:

— Ya İbrahim, cehennem malikine git ve ona söyle: Cehennemi kapasın..

Sonra, cennetin rıdvanına da git ve ona de ki: Cennetin kapılarını açsın..

Cehennem maliki, o emri yerine getirdi.. Keza, cennetin rıdvanı da, o kudsî emre uydu..

Cennetin kapılarını açtı..»

Düsukî Hazretlerinin anlattığı bu cümlede hayli derinlik vardır. Kaldı ki, diyecekleri sadece bu kadar değildi..

Yukarıda da anlatıldığı gibi, aldığı izni bu kadardı..

İzni kadar konuştu; başka mevzua atladı ve dedi ki:

— «Dediğimi ancak o anlar ki, kesafeti erimiş bitmiştir.. Perdeleri aralanmıştır..

Ve.. bizim pâk âlemimizden nasib almaya hak kazanmıştır..

Tıpkı, melekler gibi..»

Düsukî Hazretlerinin yukarıdaki cümlelerinde bulunan derin manalara dair kanaatım odur ki, —İmam Şa'ranî anlatıyor—:

— **Düsukî** Hazretlerinin ulaşıp da ondan kelâm ettiği makam, hayli söz götüren ve uzun uzun üzerinde düşünülmesi gereken bir makamdır..

Bu makam sahibinin, özüne has olan bir mertebesi vardır..

İşte o zat, o mertebeye vardıktan sonradır ki, konuşabildiği kadar konuşur..

Ki, buna benzer haller, **Abdülkadir Geylânî** ve emsali zatlardan da zuhur etmiştir..

Allah hepsinden de razı olsun.. Onlara aykırı davranmak, hallerini inkâr etmek doğru olmaz..

Ancak, bu gibi cümleler arasına, nass-ı kat'î halinde bildirilen esasa aykırı şeyler karışırsa, müstesna..

Vesselâm..

•

Bu zatın, yani menkıbesini anlatmaya devam ettiğimiz **Düsukî** Hazretlerinin şeceresi, Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize ulaşır ki:

— Seyyid İbrahim Düsukî..

Unvanını alır..

Onun pâk soyunu şöylece sıralamak ve esas cedd-i pâkinden başlayıp anlatmak mümkündür ve yerinde olur:

— Başta, Hazret-i Ali, -radıyallahu anh- Hazret-i Hüseyin radıyallahu anh ve- bunun oğlu Hazret-i Ali Zeynelabidin..

Allah cümlesinden razı olsun..

Daha sonra şöyle sıralamak mümkündür: Ali Zahid, Muhammed Bakır, Cafer Sadık, Musa Kâzım, Ali Rıza, Muhammed Cevad, Ali, Cafer Zeki, Ebülkasım Abdülhalik Abdullah Kâtim, Ebüttayyib, Muhammed, Abdülhalik, Zeynelabidin, Ebünnüceba, Muhammed, Kureyş, Ebu'l-Mecd...

...Ve İbrahim Düsukî... Hem Haşimî, hem de Kureşî..

Allah Taâlâ cümlesinden de razı olsun.

•

Takib ettiği tasavvuf yolunda, ileri gelen zatları izlerdi..

Şeyhlik makamına geçti.. Ve o yolda, hayli mesafeler kat'etti.. Hem de bu yolun raye-i beyzasını hamil olarak..

Kırk üç yıl yaşadı; ama bu yaşadığı sürece, nefsi ile mücahededen geri durmadı..

Keza şeytanla da mücahedeyi hiç bırakmadı..

Taa, ölünceye kadar..

•

Hicretin, 676. —Milâdî,, 1277.— yılında, ebedî âlemine göç eyledi.. Allah ondan razı olsun..

•

Düsukî Hazretleri aynı zamanda bir şairdi.

İşte onun şiirlerinden bir parça:

«Sevgilim, mahabbet kadehini içirdi özüme;
Aşıklardan ayrıldım, sarhoşken geçtim halvetime..

•

Celâl nuru bize çaktı, olaydı isabet ondan;
Bir şey kalmazdı o kocaman, batı, sabit dağlardan..

•

Ben idim sakisi, o âlemde hazır olanların;
Döndüm durdum hep, bir bir çevresinde onların..

•

Bana nefes etti; gizliden gizli ve hikmetli ah;
Çünkü, hep benim önderimdi; şeyhimdi Resulüllah. (S.A.)

•

Bir ahdleşme oldu aramızda; korudum ahdini;
Kaldım sağlam, sadık; bildim mahabbetim değerini..

•

Hükmüm ki, idarecede caridir, bütün ülkeleri;
Cinleri, beşerî yapıları, hatta ölüleri..
Tut, Çin'in daha ötesinde kalan yerdekileri;
Hep velâyet sahamdır, Hakk'ın en uzak beldeleri..

•

Ben, şöyle bir harfim: Her bakana göre okunmayan;
Reayam sayılır, her yanda Rabbımdan emir alan..

o

Pek çoğu âlimler, bize inkârcı olarak geldi;
Allah'ın fazlı ile, hırkamı giyen olup gitti..
Bu sözü etmekte niyetim, böbürlenmek değildi;
Ta ki, yolumuzdan cahil kalmayanlar diye izin geldi..»

o

Şu da onun şiirlerinden biri:

«Bana, mahcup tecelli eyledi, besbelli her yüzden;
Müşahede eyledim, onu, her mana ve suretten..
Bana hitab etti, sır kapılarını açaraktan;
Dedi:
— Bilebildin mi, kimim?..
Dedim:
— Arzum yürekten..
Sensin artık arzum, elbet sen ben olduk gayrı içten;
Bu gün sen ki, böylesin; aynı hakikatımsın cidden..
Dedi ki:
— İş böyledir, lâkin zor; vakta ki gönülden
Çıktı eşyayı taayyün sakın; nüsham oldun hiçten..

o

Zatımı, zatına vasledcrek müttehid eyledim;
Ama hülulsuz, elbet, tahkidir ona nisbetim..
Beka içinde ebedi olarak fenaya vardım;
O zat için; ebediyeti, sermediyeti daim..

o

Beni benden aldı, gaybe erdim, bir dilenci oldum;
Özüm için zatımdan, çünkü yokluğumla meşguldüm..
Bir müşahid olaraktan, zat aynamdan bakıyordum;
Zatıma, zatımla.. ki böylece son gayemi buldum..

o

Sabahlarım, işlerim iki hal arasında kalır;
Bildiklerim beni mahve atar, vehmim sabit kalır..

o

Donattım kalb bahçemi, onun için konak olarak;
Dayalı döşeli yapılmış köşkten yüksek olarak..

•

Ben ol kutubum ki, gerçekten mukaddes ve mübarek;
Herşey dönerken çevremde, mihveri zirvemdir; yüksek..
Ben ol güneşim ki, etrafa aydınlık.. hiç azalmam;
Yalnız körlenmiş olan kalbler görmezler.. hiç kaybolmam..

Ben o aynadan görülürüm ki, üzeri susuzdur;
Aksinde, parlaksa da görülmem, o ayna nursuzdur..
Haberler benimle kaimdir her zümrede; her zaman;
Hep benim cemaatimdir, görüşler muhtelifse de..

Gözlerim, onun zatından gayrını asla göremez;
Esasen, aklıma gayrının düşüncesi hiç gelmez..
Zat, daima özümle kıvamı bulur her zerrede;
Ona hülle biçerim, hepten yeni yeni, giyer de..

Sayalım bir bir: Leylâ, Hind, Rebab, sonra gelir Zeynep
Alva, Selma, bir de buna ekle Seniye.. sonra hep..
Bunlar, hakikatı olmayan birer isimdir ki hep;
Suretimdir ancak, yazdıkları; levha ki kasd edip..

•

Evet, neşem sevgide.. Âdem yaratılalı beri;
Sırrım kâinattadır, ta yaratılalıdan beri..

Ben yücelerde Ahmed'in nuru ile beraberdim;
Halvetimle, hem de dürre-i beyza üzerindeydim..

Zebih'in rüyasında yine vardım fesadı ise;
Hakk'ın lütufları idi, bu bir hakikat.. bilinse..

Ben, İdris'le beraberdim, yücelere gittiğinde;
Firdevse iskânla kendisine yer verildiğinde..

Ben İsa ile beraberdim, beşikte konuşurken;
Verdim, Davud'a' tadı; nağme lezzetini alırken..

Ben, Nuh ile beraberdim, yüce hikmeti sezmişti;
Kudret elinde taşan denizler ve tufan görmüştü..

Ben, ol kutbum ki, her hal ü kârda bu zamanın şeyhi;
Ben, o kul İBRAHİM'im ki, şüphesiz bu yolun şeyhi..

Ben derim ki:

— Kanaatim odur ki, bütün bu beytlerdeki uzun uzadıya anlatılanlar, ruhlara aşina kimselerin diline ve gönlüne göredir.. Bu maddî kalıpların değil..

Bu anlatılanların manasını o anlar ki; şehadet yeri, ruhlar âleminin sinesidir..

Hal böyle olunca, o âlemin nefesleri, nereden gelir ve sesleri nereye ulaşır; o hep bilir..

Bu anlatılan ruhlar âlemi, bir mümin için tek uzuv gibidir..

Bu öyle bir uvuzdur ki, bir yerinde şikâyet olsa; aynı şikâyet sesi diğer yerlerinden de gelir..

Şu da bir başka hakikattır ki; anlatılan mana: Kâmil ve Muhammedî meşreb olana göredir..

Başkaları anlayamaz..

o

Yeri gelmişken bir hikâye anlatalım ki; bu hikâye, Abdullah Tüsterî Hazretlerine aittir..

O, bir sohbetinde şöyle demişti:

Ben, taleblerimi; taa, Allah Taâlâ'nın:

— **Ben, Rabbiniz değil miyim?..** (7/72)

Diyerek, ruhlara bir sual tevcih ettiği günden beri bilirim..

Ve.. Ben, o günkü duran âleminde, sağımda kimler vardı; solumda kimler vardı, hep bilirim..

Aynı bilgim, hiç eksilmeden bugün de devam etmektedir..

Talebelerim, taa, baba sulbünde iken ve daha dünyaya gelmeden bana malumdur.. Onları terbiye ederim..

Ve.. onlar, bu durumlarında benden mahcup olamazlar..

Tüsterî Hazretlerinin bu hikâyesini Muhyiddin-i Arabî Hazretleri **Fütühat-ı Mekkiye** adlı eserinde anlatmıştır:

o

Düsukî Hazretleri anlatıyor:

— «Ben, altı yaşındaydım; Allah Taâlâ bana yüce âlemlerde olup bitenleri gösterirdi..

Sekiz yaşına bastığım zaman, sema' ve ondakilerin tılsımını çözmeye başladım..

Ne var ki, asıl olanlar, on dört yaşıma geldiğim zaman oldu..

Sebu'l-mesanî tabir edilen manayı, bir bilinmez harf oloarak gördüm..

Yanan, yakılan ve helâk olan insan ve cin tayfasının çeşit çeşidini yine o manada gördüm..

Bütün bunları anladıktan sonra, Allah Taâlâ'ya hamd ettim..

Bu bilgi ve anlayıştan sonradır ki; sakin duranları, harekete getirir oldum..

Hareket halinde olanları da sükûna kavuşturma yollarını buldum..

Yukarıda da anlatıldığı gibi, bütün bu olanlar, ben on dört yaşında iken, nasibim olmuştu.. Ki, ilim ve marifet cihetinden..»

Ve nihayet, **Düsuki** Hazretlerinin menkıbesi de burada sona eriyor..

Buraya aldıklarımın hemen pek çoğu, onun **Kitab'ül - Cevahir** adlı eserinden seçmelerdir..

Ki o eser, koca bir cilttir..

Bütün bu yazabildiklerimde beni muvaffak kıldığı için, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun..

Allah ondan razı olsun..

291. AHMED BEDEVÎ

Allah ondan razı olsun..

Hem seyyid, hem de şerif..

Seyyidliğin ve şerifliğin bir kimsede birleşmesi o demektir ki:

— Soyu, hem Hazret-i Hasan, hem de Hazret-i Hüseyn'e ulaşmaktadır.. Yani: Tam bir Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- torunu..

Nesebi ve soyu pâk ve temiz.. Nurlu bir zat-ı şerif..

Künyesi: **Eb'ül-Abbas** olarak bilinir..

•

Büyük bir velî.. Şöhreti yeryüzüne yaygın.. O kadar ki: Tarife hacet yok..

Durum böyle olmasına rağmen, yine de onun bazı hallerini anlatmadan geçemeyeceğiz..

Onun bazı güzel hallerini anlatmaktan maksadımız: Himmetine nail olmak ve onunla teberrük..

Onun bazı güzel hallerini anlatmaktan maksadımız: Himmetine Cenâb-ı Hak'tan yardım ve başarı dilerim..

Bu zat, yani: **Bedevî** Hazretleri Mağrib'te, Fas şehrinde dünyaya geldi..

Ataları Haccac zamanında buraya göç etmişlerdi. Çünkü onun zamanında şerifler ve ehl-i beyt zulme uğrayıp katlediliyordu.

•

Bedevî Hazretleri yedi yaşına geldiği zaman, babası bir rüya gördü..

— Ya Ali bırak bu beldeleri.. Her yönüyle şereflerle dolu olan Mekke'ye taşın.. Orada yaşa..

Sebebini sorarsan:

— Bunda zatımıza hikmetler vardır..

Bu göçün oluşu; Hicrî yılın, 603. —Milâdî yılın, 1206.— senesine raslar..

Bu durumu, **Bedevî** Hazretlerinin büyük kardeşi, yani ağabeyi **Şerif** Hasan şöyle anlatıyor:

— Bu göçümüz, bir çok hikmetlerle doluydu..

Uğradığımız her yerde izzet ikramlarla karşılandık..

Konakladığımız her kabilede bir hayli ikram gördükten sonra, ayrılıp gidiyorduk.. Tatlılıkla ve hoşlukla..

Nihayet, Mekke-i Mükerreme'ye vâsıl olduk.. Ki, aradan tam dört yıl geçmişti. Yani: Fas'dan çıkışımız ve Mekke'ye varışımız arasında..

•

Bizi, Mekke'nin ileri gelenleri, şerifleri toplu halde karşıladılar.. İmkânları dahilinde olan her ikramı bize yaptılar.. Taa, pederimiz vefat edinceye kadar, bize hiçbir sıkıntı çektirmediler..

Onların yanında kaldığımız süre, maddî hiç bir darlık görmedik.. Her daraldıkça, imkânlarını seferber edip imdadımıza koştular..

Pederimiz, —Hicrî 627.— yılında orada vefat etti ve Babümualla nam mevkie defnedildi..

Kabri orada bellidir.. Bir zaviyede yatır olarak kalır.. Daima ziyarete açıktır..

Allah rahmet eylesin..

•

Bedevî Hazretlerinin kardeşi Şerif Hasan, babasının vefatından sonraki hatıralarını da şöyle anlatıyor:

— Biz üç kardeştik. Babamızın vefatından sonra, yalnız kaldık.. En büyükleri bendim.. En küçüğümüz ise **Bedevî**.. tabii yaşça.. Ortancamız ise kız kardeşimizdi..

Yaşça bizden küçük olmasına rağmen, en bahadırımız, en yürekli ve en cesurumuz, **Ahmed Bedevî** idi..

Pek yaramazdı.. Öyle ki, ele avuca sığar tarafı yoktu..

Hiçbir şekilde uslanmıyor ve kendini medenî, yani şehir hayatına alıştırmak istemiyordu..

İşte.. onun bu halidir ki, kendisine:

— **Bedevî**..

Lakabını vermemize sebep oldu..

o

Şerif Hasan, küçük kardeşi **Ahmed Bedevî** ile ilgili bir hatırasını da şöyle anlatıyor:

— **Ahmed** büyüdü.. Benim de Hüseyn adında bir oğlum vardı. Kendisini onunla birlikte mektebe yolladım..

Öyle güzel ata binerdi ki; Mekke'de ona yetişen çıkmadı.. Bu ata binme mahareti dolayısı ile, orada kendisine:

— Attab.. adını vermişlerdi..

Bir müddet sonra, **Ahmed Bedevî'nin** durumu tamamen değişti..

Kendi sevip yaşadığı halinde bir değişiklik oldu.. Bu iş, o kadar ani oldu ki; kendisini tanıyanlar, hayret ve şaşkınlıklarını gizleyemediler..

Artık, içten gelen, maddî ve manevî bütün halini saran bir hoş cezbeye kapılmış gidiyordu..

İnsanları bıraktı.. Uzlet köşesine çekildi..

Hiç kimse ile konuşamaz oldu.. Bir şey anlatacağı zaman; eli ile veya başı ile işaret ederdi..

•

Bazı irfan sahibi büyük zatlar; **Bedevî** Hazretlerinin uğradığı o ulvî halin yorumunu yaparken derler ki:

— O, bütün maddesini ve manasını saran, manasını aldığı gibi, dış yaşayışını da etkisi altına alan bir sohbet âlemine katılmıştı..

Bu katıldığı ilâhî âlem, kudsî bir cemiyetti.. İşte o âlemin içine dalıp tadını tattıktan sonradır ki, hiç ayılmadı..

Tamamen kendinden geçti.. Bir başka varlık oldu..

O, öyle mukaddes bir topluluğa katılmış ve tadına müstağrak olmuştu ki; bu âleme getirebildiği ancak ondan bir kırıntı idi..

İşte o kırıntının feyzidir ki, kokusu bu asrımıza kadar sürüp gelmiştir..

•

Şu da Bedevî Hazretlerine ait bir rüyanın hikâyesi.. Kendisi anlatmış olacak ki, bazı büyükler şöyle naklederler:

— Hicrî, 633. —Milâdî, 1235.— yılın şevval ayı idi.. **Bedevî Hazretleri** bir rüya gördü. O rüyada kendisine şöyle deniyordu:

— Kalk, önce güneşin doğuşunu ara.. Sonra da batışını.. Doğusuna vâsıl olunca, batısını aramaya başla.. Batısına vâsıl olduktan sonra da doğusunu..

Sonra.. Evet sonra: Doğu Tandita'ya..

Bu söylenenler, kendisine tam üç defa tekrar edildi..

•

Bu rüyanın görüldüğü gecenin sabahı uyandı.. Durumu hane halkına anlattı; onlarla müşavere etti..

..Ve Irak'a doğru yollandı..

Irak'a varınca oranın ileri şeyhleri ile görüştü..

O görüştüğü kimseler arasında, Seyyid Abdülkadir Geylânî ve Seyyid Ahmed Rifaî vardı.. Ve ilk görüştüğü zatlar, bunlar oldu..

Allah onlardan razı olsun..

Bu görüşüp tanışmadan sonra; Geylânî ve Rifai Hazretleri, **Bedevî** Hazretlerine şöyle dediler:

— Ya Ahmed; Irak'ın, Hind'in Yemen'in, Rum İli'nin.. hasılı, şarkın ve garbın anahtarları ellerimizdedir. Düşün; bunlardan hangisini istiyorsan, anahtarını sana verip dilediğin yeri teslim edelim.. Kendin seç..

Bedevî Hazretleri bu ikram teklifi üzerine şöyle dedi:

— «Sizin dediğiniz şekilde vereceğiniz o anahtarlara benim ihtiyacım yoktur.. Onlar bana lâzım değil.. O anahtarları, ancak Fettah olandan; yani, Allah Taâlâ'dan alırım..»

o

Bu seyahatinde, **Ahmed Bedevî** Hazretlerine ağabeyi Hasan refakat ediyordu..

Bu seyahat esnasında gördüklerini şöyle anlatıyor:

— **Ahmed Bedevî**, Irak'a varınca hayatta bulunan bazı ileri gelen zatların ziyaretinden sonra; bazı büyük velilerin kabirlerini de ziyaret etti.. Ki, bu ziyaret ettiği kabirler arasında: Adiyy b. Müsafir, Hallac ve benzerleri vardı..

Bundan sonra, Tandita bucağını niyetimize alarak yola koyulduk..

Oraya vardıktan sonra; halkı, diğer yerlerden gelenlerle birlikte bize eziyet etmeğe başladılar..

Bize yüklendikçe yükleniyor, muarızımız kesiliyor; muannid bir şekilde bu yersiz hallerinde direniyorlardı..

Neticede, **Ahmed Bedevî**; onları, inatlarından vazgeçmez ve bize eziyeti terketmez görünce, çaresiz kaldı..

Başka yapacak iş de kalmayınca; eli ile kime işaret ettiyse; derhal: Devrilip gitti. Ondaki bu manevî hali gören bazı zatlar:

— Sen, **Ebülfeteyan'sın**..

Demekten kendilerini alamadılar.. Yani: **Kahramanlar Babası**..

Hasılı, hepsi perişan oldular.. Akibetlerini fena görünce; sağ kalanlar, kaçıp kurtuldular..

Bu hadiseden sonra, kalkıp Ümmü abîde'ye gittik..

o

Bundan sonra, Hasan'ın **Bedevî** Hazretlerinden ayrıldığını ve **Mekke'ye** gittiğini görüyoruz..

Bedevî Hazretlerine gelince; orada bulunan Fatıma binti Beri adında bir kadının yanına gidiyor.

Anlatıldığına göre bu kadın, büyük bir halin sahibi idi ve pek

de güzeldi.. O kadar güzeldi ki, göründüğü zaman, erkekleri kendisine celbediyor ve işlerini dağıtıyor, perişan ediyordu..

Onun cazibesine kapılan, bir daha zor ayılıyordu..

Ne var ki, **Bedevî** Hazretleri, onun bu cazibeli halini elinden aldı.. Bu yola istidadı da olduğundan, huzurunda diz çöktü ve tevbe etti..

Tevbesi gereğince: O günden sonra, artık, hiç kimseye arz-ı endam etmeyecekti..

Böylece söz vermişti ve.. sözünde durdu..

Bundan sonra, o kadının etrafında toplanan çeşitli kabile mensupları hep dağılıp yerlerine gittiler..

İşte.. Evliya arasında o günün adı:

— Yevm-i Meşhur.. idi..

•

Gördüğü bir rüyasında, gizliden gelen bir ses, kendisine şu emri verdi:

— Ya **Ahmed**, artık Tandita'ya git.. Senin hikmet yerin orasıdır.. Sonra orada senin terbiye edip yetiştirmen gereken birkaç erkek vardır. Aynı zamanda onlar, birer mana kahramanıdır da..

Daha sonra, o gizliden gelen ses, o terbiye edilecek kimselerin isimlerini şöyle sıraladı:

— Abdül'âl, Abdülvehhab, Abdülmecid, Abdülmuhsin, Abdurrahman..

Allah hepsinden de razı olsun..

Bu rüyanın görülüş tarihi: Hicretin, 634. —Milâdî, 1236.— yılı idi. Ve ramazan ayına raslamıştı..

Bedevî Hazretleri aldığı emir gereğince, ilk defa Mısır'a gitti; sonra kalkıp Tandita'ya doğru yola koyuldu..

Tandita'da bir büyük zat vardı ki, **Bedevî** Hazretleri onu önceden tanıyordu.. Kendisi, o beldenin büyük bir şeyhiydi.. İsmi de İbn-i Şuhayt idi..

Bedevî Hazretleri Tandita'ya gelir gelmez; doğruca o zatın evine gitti.. Ve hemen, hiç eğlenmeden; evinin damına çıktı..

Bütün gün akşama kadar, geceleri de sabaha kadar orada kalırdı. Hiç aşağı inmezdi.. Hep de ayakta; hiç oturmadan..

Gözlerini semaya diker; öylece kalırdı.

Bu hali, günlerce, hatta aylarca devam edip gitti.. Öyle bir hal aldı ki, gözlerinin beyazı, kırmızı oldu.. Gözlerine bakan, onda, ateş var sanırdı.

Zaman olurdu; orada kaldığı müddet içinde, kırk gün hiç bir şey yemez, içmez ve uyumaz, kalırdı..

Uzun bir müddet geçtikten sonra, o kulübenin damından indi.

Pek fazla ara vermeden, çıkıp, Feyş'el-Minare nam mevkie gitti. Gittiği yerde de çocuklar peşine takılmaya başladı..

İşte.. Abdül'âl ve Abdülmecid, peşine takılan bu çocuklar arasında idi..

Bundan sonradır ki, terbiye vazifesi başlamış oldu..

Gözlerini ağrı sarmıştı..

İşte.. **Bedevî** Hazretleri vazifesine başlıyor..

Başta; peşine takılan çocuklar arasında bulunan, Abdül'âl'i seçti.. Gözünün ağrıdığını söyledi ve bir yumurta getirmesini istedi..

İstediği bu yumurta ile göz ağrısına ilâç yapacaktı..

— Yumurtayı bir şartla getiririm.. Üzerinde bulunan o yeşil kağıdı bana verirsen.. deyince:

— Vermem, bu şartı kabul etmem..

Diyemezdi ki.. Haliyle; şanına yakışır bir vekarla:

— «Olur..»

Dedi ve çıkarıp verdi..

Abdül'âl, elinde o yeşil ferman.. doğru anasına gitti ve şöyle dedi:

— Şurada bir bedevî var. Gözüne ağrı girmiş; benden yumurta istedi ve şu fermanı da bana verdi..

Anası yumurta vermedi.. Belki de yumurta kalmamıştı:

— Bende bir şey yok..

Dedi ve oğlunu eli boş çevirdi..

Abdül'âl çıkıp gitti ve durumu **Ahmed Bedevî** Hazretlerine anlattı..

Bedevî Hazretleri şöyle dedi:

— «Hemen savmia'ya (1) git; oradan bana bir yumurta al, gel..»

Efendim Abdül'âl Savmia'ya gitti ve hayretler içinde orayı yumurta dolu buldu.. Bir tanesini alıp geldi..

İşte bu hadise olduktan ve o yumurta kerametini gördükten sonradır ki; Abdül'âl, **Bedevî** Hazretlerine tabi oldu ve yanından hiç ayrılmadı..

Ne var ki, anası buna razı değildi.. Ama, **Bedevî** Hazretleri'nin elinden kurtarmaya da gücü yetmedi.. yetemezdi zaten..

Mukadder olan bir işin olmasını kim durdurabilirdi ki?. Hiç kimse..

Abdül'âl'in annesi buna razı değildi ve şöyle diyordu:

— Nereden de çıktı bu **Bedevî**?.. Bize uğursuz geldi..

---

(1) Savmia: Lügat manasına göre; hücre ve rühbanların ibadet yerleri anlamınadır..

Zayıf bir ihtimalle: Tavuk kümesi de, olabilir...

Bu haber; yani, Abdül'âl'in annesinin bu sözünü **Bedevî** Hazretleri duyunca şöyle dedi:

— «**Bedevî** bize hayırdır, uğurdur..

Deseydi, daha iyi olurdu..»

Bedevî Hazretleri böyle dedikten sonra; kendisine bir mektup yolladı.. ki bu mektubunda şöyle diyordu:

— «Abdül'âl, **Sevr Hadisesi**'nden beri benim oğlumdur..»

Bedevî Hazretleri:

— «**Sevr Hadisesi**..»

Derken, önemli bir hadisenin oluş tarihine parmak basıyordu..

Sevr: malûm olduğu üzere, boğa manasındadır..

Bu hadise, şöyle olmuştu: Abdül'âl'i annesi bir ahırda ve öküz yemliğinde dünyaya getirdi.. O daha süt çocuğu idi ve yemlikte sarılı yatıyordu.. Öküz habersiz geldi; başını, o beşik olarak kullanılan yemliğin içine soktu.. Nerede ise, çocuğu parçalayacaktı..

Sonra bir boynuzunu, çocuğun kundak bağına taktı; iki boynuzu üzerinde kaldırdı.

Etrafı, insanlarla sarılınca; boğa daha fazla kükremeye başladı.. dolayısıyle çocuğu ondan kurtarmak mümkün olmadı..

Işte.. o anda, gaybden bir el geldi ve çocuğu kurtardı.. İşte o gaybden gelen el, **Bedevî** Hazretlerinin eli idi..

Eli oraya uzanmış ve çocuğu kurtarmıştı, Allah'ın izni ile ama, kendisi Bağdad'da bulunuyordu..

Abdül'âl'in annesi, bu hadiseyi derhal hatırladı ve **Bedevî** Hazretlerinin büyüklüğüne inandı..

Bundan sonradır ki, oğlunun onunla olmasına, artık ses etmedi..

o

Daha önce de anlatıldığı gibi, **Bedevî** Hazretlerinin, o dam üstünde kalışı, uzun zaman devam etti. Ara sıra inse bile, yine inmemiş sayılırdı. Zaruri durum hariç, hep orada kaldı..

Bu kalış, tam on iki sene devam etti..

o

O, damda kaldığı süre; efendim Abdül'âl, kendisi, bilhassa feyz alıp irşad olmaları için bazı kimseleri getirirdi. Bu getirdiği kimseler, bazen bir çocuk; bazen de bir büyük olurdu..

Bedevî Hazretleri gelenleri görünce; durumu anlar, hemen başını aşağı doğru eğer ve o yeni gelene nazar ederdi. O kimse dahi o demi, himmetle dolardı..

Daha sonra, Abdül'âl'e döner ve şöyle derdi:

— «Bunu al, falan yere götür..»

Yahut da:

— «Bunu al, falan beldeye götür..»

Hasılı, o kimsenin vazifesi nerede ise, oraya gönderiyordu..

Bedevî Hazretlerinin o damda kalışı sebebi iledir ki; kendisine ve kendisine uyanlara:

— Ashab-ı sath..

Adını vermişlerdi.. Yani, damların arkadaşları manasına..

Bir hikâyesi şöyledir:

Her ne hal ise, **Bedevî** Hazretleri daima yüzü peçeli gezerdi.. İki parça bezi vardı, birinin yanında kalacağı zaman onları yüzüne çekerdi.. O'nun yüzünü gören pek azdı. Hiç göremeyenler de vardı..

İşte; hiç görmediği için bir defa olsun; görmek isteyenlerin arasında, Abdülmecid başta geliyordu. İstiyordu ki, **Bedevî** Hazretlerinin yüzünü bir defa olsa dahi, görsün..

Bu arzusunu hep gönlünde saklıyordu. Ama, dayanamadı ve bir gün, gönülden dile getirdi.

Şöyle yalvardı:

— Yüzünü görüp, bilmek istiyorum..

Onun bu talebine karşılık, **Bedevî** Hazretleri şu cevabı verdi:

— «Maksat bir yüz görmek değil mi?. O yüz, herkeste var. Bütün bakışlar serbest; istediğine bak..»

Abdülmecid, bu cevapla yetinmedi ve ikinci defa şöyle yalvardı:

— Ey efendim, senin yüzünü görmek istiyorum. N'olur, bana bir görün.. Bir defa olsun, seni göreyim; isterse sonunda öleyim..

Bedevî Hazretleri, bu ısrarı üzerine, artık onu kırmadı..

Yüzündeki örtüyü şöyle, hafifçe, yukarı doğru kaldırdı.. O nurlu yüzü; Abdülmecid, görür görmez bir sayha attı ve düşüp öldü..

Allah rahmet eylesin..

o

Ahmed Bedevî Hazretleri Tandita'ya gelme niyetini öne aldığı zaman, orada iki büyük zat bulunuyordu. Birinin adı: Seyyid Hasan Saığ Ehnaî.. Diğerinin adı ise: Seyyid Salim Mağribi idi..

İkisi de seyyidim ve efendimdir.

Bedevî Hazretleri Irak'tan ayrılıp Mısır'a yaklaştığı sıralarda Hasan Saiğ Ehnaî şöyle dedi:

— Artık bu beldenin sahibi geliyor. Buranın esas sahibi odur. Bize burada durmak yaramaz gayrı..

Sonra, çıkıp Ehna nam mevkie gitti.. Taa vefat edinceye kadar orada kaldı..

Şu sıralarda kabri orada açıktır. Meşhurdur, bilinir..

Salim Mağribi'ye gelince, bir yere gitmedi. Orada kaldı. **Bedevî**

Hazretleri'nin gelmesini bekledi. Gelir gelmez, hemen gidip elini öptü ve teslim oldu.. Biat etti..

Ona hiç itiraz etmedi.. Emri dışına çıkmadı..

Bedevî Hazretleri ise, onun orada kalmasına işaret buyurdu. Haliyle vefat edinceye kadar orada kaldı..

..Ve Tandita'da vefat etti.. Kabri halen orada bellidir..

Allah rahmet eylesin.

o

Hakk'a ve hakikata inananlar, anlatıldığı gibi, Bedevî Hazretleri'nin huzuruna gelip elini öpüp duasını, himmetini alırken, beri yanda, ona muarız olan ve çekemeyen bir zümre çıkıyordu..

Ne var ki, o çekemeyenler ve inkâr edenlerin kimi bir hiç uğruna asılıp gitti; kimi de namlı şanlı biri iken, adı sanı anılmaz bir halde, zelil olarak kaldı..

o

Bedevî Hazretlerini çekemeyenlerin başında, eyvan-ı azîm sahibi geliyordu. Bu, o bölgenin büyük bir valisi idi.. Ki bunun adına:

— Vech-i Kamer..

Demişlerdi.. Bedevî Hazretlerine halk sevgi ve saygı gösterdikçe, onun içi geçiyordu.. Bu iltifat kendisine niçin olmuyor, diye hasede kapılıyor ve perişan oluyordu..

Hasılı içi hasedlik duyguları ile sarılıyordu..

Bu işin hikmet tarafını sezemiyor ve Cenâb-ı Hakk'ın kuvvet ve kudretine inanıp teslim olamıyordu..

Sonunda bir karışıklık oldu; bu da öbürleri gibi asılıp gitti..

O güzelim mekânına gelince; şimdi köpeklerin yatalak yeri olmuştur. Artık orada ne bir salâh kokusu var; ne de düzeltmek için bir yardım eli uzanıyor..

Bir defasında, oranın hatiplerinden kurulu bir grup, Bedevî Hazretlerine yardım ettiler..

Yapılan bu yardımın tam ve onun şanına lâyık bir şekilde olması için bir hayli faaliyet gösterdiler..

Gelgelelim, yapılan bu yardımlar; ileride bir dedikoduya da mucip olabilirdi. Bu ise, gerek Bedevî Hazretlerinin, gerekse, yakınlarının en hoşlanmadığı bir şey olurdu..

Yapılan yardımlar arasında, en çok dikkati çeken; makama yapılan bir minare idi. İşte, Bedevî Hazretleri'nin en yakını; Abdül'âl, kendisinden aldığı bir emir icabı olacak, o minareye şöyle bir dokundu: Minare yıkılıp gitti.. yere battı.

Yeri, halâ bellidir..

o

Baybars namı ile maruf Melik Zahir, **Bedevî** Hazretleri'nin manevî yüksekliğine inanır. Ebülfütühat olmasına ve bütün ehl-i salibi dize getirmesine ve zamanın kolu bükülmez kahramanlarının başında gelmesine rağmen; **Ahmed Bedevî** Hazretleri'nin manevî nüfuzu önünde diz çökerdi..

Çoğu zaman, **Bedevî** Hazretleri'nin ziyaretine gelir; duasını almak isterdi.. Sonra, haliyle, duasını alır ve himmetine nail olur giderdi..

Hatta, **Bedevî** Hazretleri Irak'tan Mısır'a geldiği zaman, askerleri ile birlikte karşıladı.

..Ve kendisine son derece izzet ikramda bulundular..

o

Bedevî Hazretleri'nin endamını şöyle tarif etmek mümkündür:

Bacakları kalınca ve kolları uzun..

Yüzü biraz büyükçe ve gözleri sürmeli.. Boyu uzundu ve rengi buğday rengini andırırdı..

Bir çiçek hastalığı geçirmişti; bu sebeple, yüzünde üç noktacık vardı.. Biri sağ yanında, iki tanesi de, solunda idi..

Burnu kemerli idi. Burnunun her iki tarafında da birer tane ben vardı. Bu benler siyahtı ve mercimek tanesinden de ufak..

Alnında, bıçak yarasının izi gibi bir iz kalmıştı.. Bu iz, Mekke'de bulunduğu sırada; kardeşi oğlu Hüseyn tarafından kazara yapılmıştı.

Devamlı yüzünü örter gezerdi. Taa, çocukluğundan beri öyleydi. Hırka giymeyi de hiç terk etmedi..

Tahsile başlarken, ilk defa Kuran-ı Kerimi ezber etti.. Sonra, bir süre ilmî eserlerle meşgul oldu..

O meşgul olduğu ilmî meseleler; daha ziyade İmam Şafii'nin mezhebi ile ilgili idi..

Bu meşguliyeti bir hayli devam etti.. Taa, kendisine; menkıbesinin başında anlatılan manevî hal gelinceye kadar..

O hal geldikten sonra, hiç bir şeyle meşgul olmadı; herşeyi bıraktı..

•

Giydiği elbiseyi ve başına vurduğu amameyi, yıkamak için falan çıkarmazdı.. Taa, eskiyip gidinceye kadar.. Eskidikten sonra, kendisine yenisi getirilirdi; onu alır giyer; üstündekileri de çıkarıp verirdi..

Amamesi, her yıl; mevlid-i nebevî mevsiminde halife tarafından verilirdi. Hatta kendisi getirir, eli ile giydirirdi..

Hiç bir zaman yanından ayrılmayan ve vefatından sonra da halifesi olan Abdül'âl ise, kırmızı suftan bir elbise giyerdi..

•

Şöyle derdi:

— «Sevk ve idarem sonsuzdur.. Bahr-i muhit sonsuzluğunca.. Belki dünya denizlerinin suyu tükenir; ama idareme dahil kimselerin feyiz suyu bitmez.. tükenmez..»

•

Ahmed Bedevî Hazretleri Hicretin, 675. —Milâdî, 1276.— yılında vefat etti..

Allah 'ondan razı olsun..

•

Bedevî Hazretleri'nin vefatından sonra, yerine halifesi olarak Abdülâl geçti..

Pek güzel bir yol takib etti. Dervişleri bir hoşça idare etti..

Makamı tamir eyledi.. Kandilleri yaktı..

Bütün varını Allah yoluna adamış fakir dervişlere yemekler, ziyafetler verdi; bu nevi ihtiyaçlarını giderdi.. Sülûk ehli kimseleri de bunların arasına kattı. Öbür dervişlere verdiği yemekten bunları da mahrum bırakmadı..

Dergâhta olanlara böyle yemekler tertip edip ziyafet çekerken; kendi yediği ekmeğin, öncesine nazaran daha da azaltılmasını emreyledi..

•

O Hak yolcusu dervişler arasından; hali, ahvali iyi olan bir zümre seçti. Bunları dergâhtan ayırdı.. Her birini, kendi istidad ve kabiliyetine uygun bir yere, irşad vazifesi ile yolladı..

Verdiği emre, hemen hepsi uydu; kendisi için tayin edilen yere gitti, vazifesine başladı..

O irşad vazifesi ile gönderilen zatlar şunlardı:

1) Ebuismail Yusûf İnbabî.. Bunu, İnbabe'ye yolladı..

2) Ebutartur Ahmed.. Bu zatı da; suyu ve bitkisi az olan İnbabe'nin karşı canibinde bir yere yolladı..

3) Abdullah Cizi'yi de, Cize'nin karşısında bir yere yolladı..

4) Vehib.. Bu zatı da, Berşum-u Kübra'ya yerleştirdi..

Seyyidim Yusuf'a gelince, onun ünü, sanı bulunduğu çevreye yayıldığı için ziyaretine gelen çok oluyordu.. Tabiatiyle hediyeler de bolca geliyordu. Çünkü ziyaretine gelenler arasında; Mısır'ın zenginleri, valiler ve ileri gelen büyük kimseler vardı..

Sofrasını çok çeşitli yemeklerle donatırdı; ki buna zamanın valilerinin bile, çoğu zaman maddî imkânları yetmezdi..

•

Şeyh Ahmed Ebutartur bir gün Yusûf'ün durumunu merak etmiş olacak ki; müridlerine:

— Bizi, kardeşimiz Yusûf'ün yanına bir götürün de, görelim.. Hali ahvali nasıldır?.. nicedir?..

Dedi.. Bu istek üzerine hep birden kalkıp gittiler..

Mükellef bir yaşayış içinde buldular.. Hepsini de iyi karşıladı ve mükellef bir sofraya oturttu.

Sonra şöyle dedi:

— Yiyiniz şu nefis yemeklerden de; içiniz temizlensin.. Ahmed'in size yaptığı efsun bitsin..

Şu muhakkak ki, bu sözler, Ahmed'i darıltı.. gücendirdi.. Ve:

— Ya Yusûf, bu dediğin nedir?.. Ne demeğe getiriyorsun?.

Demesine sebep oldu.. Yusûf, biraz tevil yoluna giderek şöyle dedi:

— Ben o sözü bir şaka mahiyetinde söyledim.. Başka değil..

Bu defa sözü Ahmed aldı ve şöyle dedi:

— Dediğinin manası bu değildir. Söylediğin sözlerle, müridlere ve sahiplerine harb açmaktasın ve onları yaralamaktasın..

Sonra, daha fazla durmadı orada.. Doğru Abdül'âl'e gitti. Durumu arzetti ve Yusûf'ün halinde bir başkalık gördüğünü izah etti.. Üzüldüğünü ihsas etti.

Bu söylenenleri dinledikten sonra, Abdül'âl, şöyle dedi:

— Üzülme ya Ebâtartur, biz ondaki iyilikleri soyacak ve manevî vazifesine son verip, ismini unutturacağız..

..Ve bugünden itibaren, ondaki bütün vazifeleri oğlu İsmail'e devrettireceğiz..

Gerçekten durum, dediği gibi oldu.

Kendisi unutuldu; oğlu İsmail'in ünü şanı etrafa yayıldı. Taa, bugünümüze kadar..

İsmail büyük bir zat oldu. Allah Taâlâ, onun elinden birçok kerametler zuhura getirdi..

Geçtiği yollarda; vahşî hayvanlar kendisi ile konuşurdu.

Sonra, Levh-ü Mahfuza da bakardı. Orada gördüğünü hiç saklamadan söylerdi..

— Falan kimsenin başına şöyle böyle bir iş gelecek.. derdi; dediği şey ayniyle çıkardı..

Yukarıda anlatılan kerametine dair bir hikâyesi; yani menkıbesi şöyle anlatılır:

•

— Malikî mehebi âlimlerinden biri vardı. Ki, bu, İsmail'i istemezdi. Hiç bir halini kabul etmezdi.

Hatta, cezalandırılması için fetva dahi verdi..

Bu fetvayı efendim İsmail'e haber verdiler.. Az düşündü ve şöyle dedi:

— Levh-ü Mahfuzda gördüğüme göre; o âlim Fırat nehrinde boğulacaktır..

Netice, dediği gibi oldu..

Hadisenin tafsilâtı şöyledir:

O zaman Frenk kralı, Mısır melikinden bir İslâm âlimi istedi. Ki bu âlim, orada bulunan Nasara taifesini, delilleri ve hüccetleri ile susturacaktı.

Gönderilecek bu âlim muvaffak olduğu takdirde, Frenk kralı, müslüman olacaktı..

Mısır meliki emir verdi. Aradılar, taradılar; sonunda bu âlimden daha diilisini bulamadılar..

Bunun üzerine Mısır meliki, onu tuttu oraya yolladı..

..Ve oraya varmadan, Fırat nehrine düşüp boğuldu..

•

Bedevî Hazretleri'nin, terbiyeleri için vazife aldığı zatlardan biri de Abdülvehhab idi. Ki, bunu da büyük bir veli olarak yetiştirmişti.

Bu zat, Cevherî lakabı ile maruftur. Kabri de, **Mahalle** (1) nam mevkie yakın bir yerdedir.

Derler ki:

— Bu zata biri gelip de, sohbetine dahil olmak ve evlâdı arasına katılmak isteyince; hemen ona:

— Şu kazığı al, elinle şu duvara çak.. derdi..

Şayet o kimse, o kazığı duvara eli ile çakma gücüne sahip olur da çakarsa; müridleri arasına katar ve sohbetine dahil ederdi. Aksi halde şöyle derdi:

— Git artık.. Senin bizde nasibin yok..

Bu menkıbeyi anlatan diyor ki:

— Bir defasında, onun dergâhına halvete girdim. Duvara baktığımda: Birçok delik vardı; ama çakılı kazık pek azdı..

Bir rivayete göre bu zat; evlâdı arasına katılacak kimseleri, keşfen bilirdi..

---

(1) MAHALLE: Kısaca Mahalle adı ile anılan bu yer, Mısır'a bağlı bir ilin adıdır. Şimdi, Mahallet'ül Kübrâ adı ile bilinmektedir..

— O halde, kazık çaktırma işini neden yapardı?..

Derseniz, sebebini şöyle anlatmak mümkündür:

— Ta ki, gelen mürid; noksanı kendisinde bile.. Ve nefsini sigaya çeke.. Nefsini, şeyhini itham için ayağa kaldırmaya..

•

O zamanda yaşayan zatlar arasında, Şeyh Muhammed adında biri vardı. Bilhassa **Bedevî** Hazretleri'nin iltifatına nail olduğu için onun bu menkıbesini anlatmak yerinde olacak..

Kaldı ki, **Bedevî** Hazretleri bunun adına:

— **Kumr-u Dule**..

Demişti; ki böyle deyişinin sebebi aşağıda anlatılacaktır. —Göz kamaştırıcı manasına alınabilir.—

Bedevî Hazretleri, bir süre, rahatsızlığı sebebi ile olacak ki; sohbet toplantıları yapamadı..

— İşte.. bu sıralardaydı ki, yukarıda adı geçen zat, bir seferden dönüyordu.. Hava çok sıcaktı.. Esas memleketi olmayan **Tandita**'da kalıp biraz dinlenmek istiyordu..

İşte, bu dinlenme anında duydu ki: **Bedevî** Hazretleri hastadır.

Haliyle hemen kalkıp ziyaretine gitti.. Efendim Abdül'âl ve diğerleri, o anda orada yok idiler.. Ve, hazreti, karpuz suyu içer buldu.. Ziyaretine geleni görünce, bıraktı; içmedi..

Teberrüken olacak. İkinci defa kabı alıp içmeye başladığı zaman; adı geçen efendim Muhamed alıp içti.. Bunun üzerine, **Bedevî** Hazretleri ona:

— «Sen müridlerimin, **Kumr-u Dule**'sisin..»

Dedi.. Yani: Sen o müridlerim arasında, gözlerini kamaştıracak bir hal ve makama sahipsin..

Bedevî Hazretleri ona bu iltifatı yaptığı ve o sözü söylediği zaman, gözde müridleri arasında olan, Abdül'âl ve diğerleri yoktu.. Kendisi için o söylenen sözü duyduktan sonra, efendim Muhammed'i aramaya koyuldular.. Bulup çekişmek için yola düştüler..

Toplu halde aramaya başladılar ki; onların arasında, efendim Abdül'âl de vardı..

Efendim Muhammed, onların bu gelişini haber alınca, hemen **Türbe-i Nefâza** nam mevki tepesindeki kuyunun başına gitti ve atını aşağıya attı.

Bir rivayete göre, kendisini de attı..

Sonra, oraya bir hayli uzak olan, **Nefya** nam mevkiinde bir kuyudan çıktı..

Onlar, halâ çıkacak diye, kuyunun başında bekleşip duruyorlardı..

Haliyle bir müddet sonra durumu öğrendiler ve kuyuyu terk edip gittiler..

Giderken, belki de yaptıklarına nadim oldular; ama iş işten geçti..

Efendim Muhammed, artık bir yere gitmedi.. Nefya'da kaldı. Ve orada vefat etti..

Efendim Abdül'âl ile de hiç görüşmediler..

Allah rahmet eylesin..

Derler ki; bu zat, Sultan Muhammed Kalavin'in askerlerinden biri idi.. Cihad zamanı cihada koşar, ibadet zamanı da köşesine çekirdi..

Bütün askeri malzemesi Nefya'daki türbesinde asılı durur.. Ki onlar, kavuk, elbise, yay, ok, ok torbası ve bir de kılıç..

o

Ben derim ki:

— Her yıl, Bedevî Hazretleri'nin doğumunu tes'id etmek üzere türbesinde hazır bulunurdum..

Yalnız ben değil; başka ülkelerden gelen veliler de bu toplantıda hazır olurdu..

Şimdi.. Herşeyden evvel, o toplantıya kabul edilmemin sebepleri üzerinde biraz durmam icab edecek..

Bu şerefi bana nasipte sebep; muhakkak ki, Şenavî Hazretleri başta gelir.. Bu benim için çok hususî bir meseledir.. Ondan bahsetmeden geçemiyeceğim..

Muhammed Şenavî Hazretleri benim şeyhimdi. Bu büyük bir zat olup, aynı zamanda, Cenâb-ı Hakk'a karşı tam bir irfan sahibi idi.. Ve, merhum **Bedevî** Hazretleri'nin pâk soyuna mensup bir zattı..

Haliyle; anlaşıldığı gibi, bu bir seyyid idi.. Aynı zamanda efendim..

Allah ondan razı olsun..

İşte bu zat; benden ahd aldığı ve evlâdı arasına kattığı zaman, **Bedevî** Hazretleri'nin türbesinde idik.. Ve tam onun yüzüne karşı oturmuştuk..

O anda; **Bedevî** Hazretlerinin mübarek eli, kabr-i şerifinden dışarı çıktı ve bize doğru uzandı.. uzandı.. elimi sıkıca tuttu..

Bedevî Hazretleri elimi tuttuğu zaman, efendimi Şenavî, beni işaret ederek, ona şöyle dedi:

— Bu, hatırında olsun.. Nazarını, onun üzerinden hiç eksik etme..

Şenavî Hazretleri, benim için yukarıda arzettiğim temennisini bitirince, **Bedevî** Hazretleri kabrinden şöyle diyordu:

— «Peki, üzülme; olur..»

o

Bir menkıbesini daha anlatacağım; —Şa'ranî Hazretleri anlatıyor— dinleyiniz..

Bu bir rüya idi.. Ve bu rüyamda efendim Abdül'âl'i ve **Bedevî** Hazretlerini gördüm..

Ve ben, bu sırada Mısır'da bulunuyordum..

Bana, şu emri verdiler:

— «Tandita'ya ziyaretimize gel; sana **Melûhiyye** (1) ziyafeti çekeceğiz..»

Bunu bir emir telâkki ettim ve Mısır'dan sefer eyledim.. Tandita'ya vardım..

Oranın halkı beni çok iyi karşıladı.. Hemen hepsi misafir etti ve her misafir olduğum evde de, rüyamda vaad edilen yemek vardı..

Böylece, onların bir kerameti ortaya çıkmış oldu ve rüyamın sadık oluşu da, ayrıca beni sevindirdi..

•

Bir menkıbesini daha anlatacağım.. —Yine, Şa'r'anî Hazretleri anlatıyor.— Bu da, bizzat yaşadığım haller arasındadır..

Şöyle ki:

— Yine bir rüyâ âlemine benzer bir hal idi.. Ben, Kahafe köprüsü üzerinde duruyordum.. Ya, duruyordum; ya da, geçerken durduruldum.. Ki bu mevki Tandita'nın karşısına düşer..

O anda; **Bedevî** Hazretlerini çevremi kuşatan bir sur gibi gördüm.

Bana şu emri verdi:

— «Burada kal.. İstediğine varabilir; istemediğinden de imtina edebilirsin..»

Bu cümlesi ile; orada kalmama ve teehhül etmeme işaret ediyordu.. Ve kimi arzu ediyorsam onu, biiznillâh alacağımı da anlatıyordu..

O işaret üzerine; zevcem, Ümmü Abdürrahman Fatıma bana nasib oldu.. O, henüz bakire idi.. Bir türlü zifaf nasib olmadı. Tam beş ay orada bekledim.. Zevceme yaklaşamıyordum.

Sonra.. Yine bir geceydi. Uykuda değildim.. Açıktan geldi; gördüm..

Ama onu, benden başkası da göremiyordu.

Daha sonra benim için eli ile bir yatak serdi.. Daha sonra da benim için helva pişirdi..

---

(1) MELÛHİYE: Ebegümeci ve benzeri bazı otlarla yapılan bir yemek çeşididir.. Ki bu, o zamanın meşhur yemekleri arasında olsa gerek..

Ölülere, dirilere dua etti. Bundan sonra şöyle söyledi:

— «Artık zifafa girebilirsin..»

Ve iş, dediği gibi oldu..

•

Yine bir mevlid mevsimi idi.. Yıl, Hicrî, 948 —Milâdî, 1541— idi. Maalesef türbede hazır bulunamadım.

Orada hazır bulunan bazı velîlerden duydum ki, benim için şöyle demiş:

— «Abdülvehhab tenbellik etti; gelmedi..»

Ve o sene **Bedevî** Hazretleri kabrinden; gelenlere açıktan görünmüş..

•

Yine senelerden biriydi.. Mevlid tes'idi için, gidemedim.. Fakat o gece **Bedevî** Hazretlerini rüyamda gördüm.. Elinde yeşil bir kâğıt vardı.. Bütün bölgelerden insanları davet ediyordu..

Kendisi ortada duruyordu.. Halk; önden, arkadan sarmıştı. Sağını, solunu doldurmuştu.. O kadar çoktu ki; saymanın imkânı yoktu..

Ben o sırada Mısır'da bulunuyordum.. Yanıma geldi ve şöyle dedi:

— «Sen gelmiyor musun?»

Dedim ki:

— Bende bir sancı var.. Bu sebepten gelemiyeceğim..

Dedi ki:

— «Sancı, dostu, dosttan ayırmaz.. Seven için, bu bir engel değildir..»

Sonra bana, bir çok insanlar gösterdi.. İçlerinde velîler ve büyük şeyhler vardı.. Başkaları da vardı..

Beni tuttu, onların kefenleri arasına sardı.. Çünkü, çoğu ölmüştü..

Böylece alıp mevlide götürdüler..

Oraya götürdükten sonra; bana bir takım kimseleri gösterdi.. Ki bunlar, Frenkistan'dan gelmişlerdi.. Ve esir oldukları hallerinden belliydi.

Hepsi de zincire vurulu ve bağlıydı.. Onları bana gösterdi ve şöyle dedi:

— «Hele bunlara bir bak.. Bu halleri ile geliyorlar.. Halbuki sen gelmiyorsun..»

Bu söz, benim azmimi kuvetlendirdi.. Şöyle dedim:

— Bundan sonra gelmemezlik etmeyeceğim.. İnşaallah her sene burada hazır olurum..

Bu sözümü yeterli bulmamış olacak ki; şöyle dedi:

— «Seni buraya resmen getirecek bir kuvvet lâzım..»

Bundan böyle, benim orada her yıl hazır olmam için iki yırtıcı arslana emretti.. Ve onlara şu tenbihte bulundu:

— «Bunu her yıl buraya getirmek için sizi memur ediyorum.. Buraya gelmeyince ondan ayrılmayınız..»

O arslanların herbiri koca bir fil gibiydi..

Bu durumu, efendim Şenavi'ye anlattım; bana şöyle dedi:

— Diğer velilerin davetçisi insanlardır.. Arzu edenleri veya edilenleri, her zaman çağırırlar.. Ama, **Bedevî** Hazretleri davetini bizzat kendisi yapar.. İnsanları huzura kendisi çağırır..

Daha sonra şöyle devam etti:

— Bir defasında; efendim Şeyh Muhammed Serevî ki, bu benim de şeyhimdi.. O belli zamanda, türbede hazır bulunamadı.. Bu sebeple; **Bedevî** Hazretleri onu azarladı ve şöyle dedi:

— «Bir makam düşün ki; orada Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- başta olmak üzere, bütün peygamberler toplanır.. Ya sen..»

Bedevi Hazretlerinin bu sözü üzerine Serevî Hazretleri üzüldü ve hemen yola çıktı.. Yaptığına nadim olmuştu..

Yola çıktı çıkmasına ama, geç kalmıştı.. Hem de çok geç.. Halk dağıldığı sırada oraya vardı..

İşte böylece toplantıyı kaçırdı..

Üzüntüsünü gidermek ve biraz olsun himmet almak için; oradan çıkanların elbiselerine yüz sürmeye başladı..

Ve.. onlarla beraber, gerisin geri dönüp geldi..

•

Mutad toplantılarımızdan birini yapmıştık..

Ben vardım; kardeşim Ebülabbas Hüreysî vardı.. Allah ondan razı olsun..

Bu toplantımıza, bir de yabancı bir velî katılmıştı.. Sonradan öğrendiğime göre, Hind'liymiş..

Bu toplantıyı Mısır'da yapıyorduk..

Bir ara o Hind'li velî bize şöyle dedi:

— Bana bir ziyafet verin.. Çünkü ben garibim.

Kendisi ile beraber on kişi vardı.. Hepsini aldım; onlara güzel bir yufka ekmeği yapıp bal ile yedirdim..

Yiyip doyduktan sonra, sordum:

— Siz böyle nereden geliyorsunuz..

— Hindistan'dan geliyoruz..

Dedi.. Tekrar sordum: Mısır'da ne işiniz var?.

Buna da şu cevabı verdiler:

— **Ahmed Bedevî** Hazretleri'nin ziyafetinde hazır bulunmak için geldik..

— Hindistan'dan ne zaman ayrıldınız?..

Şeklinde sorduğumda da, şu cevabı verdi yine içlerinden biri:

— Salı günü Hindistan'dan ayrıldık. Çarşamba gecesini, Resulüllah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- huzurunda geçirdik.. Perşembe gecesini de, Şeyh Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin yanında, yani Tandita'da geçirdik..

Bu kadar çabuk dolaşabildiklerine hayret ettik. Bu hayretimize anlayınca da şöyle dedi:

— Bunda şaşılacak bir şey yok.. Dünyanın tümü evliya'ya göre, bir adımlık yerdir..

Sonra, bir cumartesi günü onunla buluştuk.. Ki bu buluşmamız gün doğarken oldu..

O gece mevlid toplantısı yapmıştık yine..

Bu defa, beraberlerindekileri de muhatab alarak şöyle sordum:

— Hindistan'da, Efendim **Ahmed Bedevî** Hazretlerini size kim tanıttı?.

— Yaa-..

Diye bir hayret alâmeti gösterip sonra şöyle dediler:

— Allah için demek lâzım gelirse; bu sorulacak bir sual değil.. Küçük çocuklarımız bile onu tanırlar.. Hatta, yeminlerine onun bereketini eklerler.. Büyüklüğünü bildikleri zatlar arasında, **Bedevî** Hazretleri de vardır..

Daha sonra, içlerinden biri şöyle dedi:

— Acaba, efendim **Bedevî** Hazretlerini tanımayan tek kişi var mıdır?.. Yalnız biz değil; Bahr-i Muhitin ötesinden, diğer uzak beldelerden, hatta dağlık bölgelerden bile, onun mevlid ziyafetine gelenler var..

O gelenlerin hemen hepsi de velî.. Allah onlardan razı olsun..

•

Şu da bir başka menkıbesi.. Ki bunu da; şeyhimiz Şeyh Muhammed Şenavî anlatmıştı; diyordu ki:

— Biri vardı; **Bedevî** Hazretleri'nin mevlid ziyafetini doğru bulmuyor ve zararlı sayıyordu.. Onun bu hali, imandan ayrılmasına sebep oldu..

O kadar imandan ayrıldı ki; İslâma yönelen, onun için titreyen tek kılı dahi üzerinde kalmadı..

O, bu halinin izalesi için; aracılığımızda, **Bedevî** Hazretlerin'den yardım istedi ve şu cevabı aldı:

— «Bir daha eski hatasına dönmemesi şartı ile, olur..»

Kabul etti.. Ve kendisine iman kisvesi giydirildi..

Bu arada **Bedevî** Hazretleri ona şöyle bir soru sordu:

— Bizden görüp beğenmediğin şey nedir ki; bu inkârına sebep oldu?.»

Bu soruya, şu cevabı verdi:

— Erkeklerin ve kadınların, bu toplantıda birbirine karışması..

Bunu **Bedevî** Hazretleri şu şekilde cevaplandırdı:

— «Peki ama bu inkâr ettiğin ve kabul etmediğin şey, tavaf esnasında da oluyor.. Fakat; hiç kimse, bu tavaftan men olunmuyor..»

Bundan sonra **Bedevî** Hazretleri, şöyle devam etti:

— «Benim bu mevlid ziyafetim için asi gelen pek olmadı.. Ama olan da; kolay kolay kurtulamaz..

Bir şartla kurtulur. Tevbe etmek.. Ama bu tevbede doğru olmak ve yapılan tevbeyi lâyıkı veçhiyle yapmak gerekir..»

Daha sonra, şöyle devam etti:

— «Ben oyum ki, karada vahşîlere, denizlerdeki balıklara çobanım.. Bunların her birini, diğerinin saldırısından korurum..

Durumum böyle olunca, elbet Allah Taâlâ; beni, mevlid ziyafetimde hazır olanları korumaktan aciz bırakmaz..»

Bütün bu konuşmalar; yukarıda da anlatıldığı gibi, Şenavî Hazretleri'nin aracılığı ile oluyordu..

Allah ikisinden de razı olsun..

•

Şu da bir başka menkıbesi.. Yani: **Bedevî** Hazretleri'nin.. Bunu da şeyhimiz, Muhamed Şenavî anlatmıştı..

Hikâye şöyle başlıyordu:

— Şeyh Ebulğays b. Küteyle namında bir zat vardı; ki, âlimdi... Aynı zamanda kendisi, Mahalle-i Kübra'da bulunan büyük ilim adamlarından biriydi..

Sonra, orada iyi hal sahibi bir kimse olaraktan da tanınırdı..

Bir gün Bulak'a geldi.. Baktı ki: Halk **Bedevî** Hazretleri'nin malum ziyafetine gitmek için hazırlık yapıyor.. Bineklere, taşıtlara da hücum var..

Durumu iyice öğrendikten sonra; garipsedi.. Pek hoşuna gitmedi; bu sebeple şöyle dedi:

— Bu lüzumsuz.. Bunlar; **Ahmed Bedevî** için gösterdikleri bu ihtimamı, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- için gösterseler daha iyi olur..

Ona gideceklerine, Resulüllah'ı ziyarete gitsinler..

Daha da ileri gitti ve işi, **Bedevî** Hazretleri'nin velâyet halini inkâra kadar vardırdı..

Onun bu sözünü duyanlardan biri, öteden yaklaştı ve şöyle dedi:

— Efendim **Ahmed Bedevî** büyük bir velîdir.. Sonra, bu ziyaret

bir bakıma mahallî bir ziyarettir.. Bu mahalde ise, ondan daha büyük bir makam sahibi yoktur.. Kaldı ki, kabir ziyareti hakkında emir de vardır..

İşbu gerekçe gösteriyor ki, onu ziyarette bir mahzur yoktur.. Haliyle sen yanılmış oluyorsun..

Bu iş, o anda biraz kapanır gibi oldu; o inkârcı inkârından dönmedi.. Biraz geçer gibi oldu; ama kalben değil..

Şimdi o inkârı sebebi ile, başına gelenleri izleyelim.. Görelim neler olmuş..

Biri onu davet etti Davet yemeğinde balık da vardı. Haliyle o balıktan da yedi.. Ama, kılçığı gitti; boğazına takıldı..

Bir türlü o kılçığı boğazından çıkarmak mümkün olmadı.. Aksırtıcı ilâçlar ve yağlar getirdiler; ama boşuna.. Hiçbiri fayda etmedi..

Çaresiz kaldılar ve bütün tedavi yollarına baş vurdular ve bütün çareleri denediler..

Hasılı, denemedikleri tedavi usulü kalmadı; ama hepsinde boşa düştüler..

Onun bu hali, tam dokuz ay sürdü..

Ne yediğinin tadını alabiliyordu; ne de içtiğinin.. Hatta uykunun bile tadını kaçırmıştı..

O, perişan halinde devam ederken, bir türlü sebebini düşünmek aklına gelmiyordu..

Ancak dokuz aydan sonra, Allah hidayet etti; başına gelen o işin sebebini düşündü ve buldu.. Dönüşüp bulunca, hemen yanındakilere emretti:

— Beni, hemen efendim **Bedevî** Hazretleri'nin türbesine götürün..

Pişman olmuştu yaptığına, ettiğine.. Bu, halinden belliydi..

Alıp götürdüler..

Türbeden içeri girer girmez; hemen Yasin suresini okumaya başladı.

O okuma esnasında, pek şiddetli bir aksırma oldu.. Bir defa şiddetle aksırdı; boğazında kalan o balık kılçığı, bir kan pıhtısı içinde dışarı çıktı..

Hatasının bağışlandığını anladı ve şöyle dedi:

— Allah'a tevbe ediyorum.. Ey efendim **Ahmed Bedevî**, dileğim o ki, yaptığım hata tamamen bağışlanmış olsun ve bir daha öyle bir iş başıma gelmesin..

•

Hemen o anda, boğazındaki ağrı dindi.. Yarası iyi oldu..

Şehoğlu nami ile maruf biri vardı.. Ki, bu, Ebyar halifesi idi.. —Halife: İdareci manasına alınmalı—..

Ebyar, Garbe'ye bağlı bir nahiyedir..

Adı geçen idareci, emrindeki belde sakinlerini; **Bedevî Hazretleri**'nin mevlid ziyafetine gitmekten alıkoyuyordu..

Efendim Şenavî durumu öğrenince, hemen gidip kendisini buldu ve nasihat etti.. Tuttuğu yolun doğru olmadığını anlattı, ama, kabul ettiremedi..

Göndermemekte inad ediyordu ve bu inadından geçecek gibi de değildi..

Şenavî Hazretleri, onun bu durumunu anlayınca; **Bedevî** Hazretlerine şikâyet etti.. Bu şikâyet üzerine, **Bedevî** Hazretleri şöyle dedi:

— «Bekle.. Onun yüzünde bir yiyici yara çıkacak ve önce dudaklarını, sonra da dilini yiyecek..»

Bedevî Hazretleri'nin bu dediği, aynı gün oldu.. Çıkan yara: Yüzünü tamamen yiyip bitirdi.. Eridi..

Ve.. o haliyle, kurtulamadan ölüp gitti.

Allah onlardan razı olsun..

•

Bedevî Hazretlerine sataşanlardan biri de; şüphesiz İbnülüban idi.. Bu zatın ilmi de vardı; imanı da vardı.. Hatta Kur'an ehli idi.. Fakat.. Ne dini kaldı; ne imanı.. Ne ilmi kaldı; ne de Kur'an'ı.

Demek ki, nasibinde hidayete ermek varmış.. Hatasını anladı; yanlış bir yol tuttuğunu sezdi.. Hemen velî kullarının kapısını çaldı.. Hepsinden, o kötü halinden kurtulmak için, aracı olmalarını istedi.. Ne var ki; hiçbiri ona yardım edemiyordu..

Sonunda ona; efendim Yakut'ül-Arşî'ye gitmesini tavsiye ettiler..

Kalkıp gitti ve halini ona arzetti.. O da hemen kalkıp **Bedevî** Hazretleri'nin türbesine gitti.. Kabrinde onunla konuştu ve şöyle dedi:

— Sen ki, **Ebülfeteyan**'sın.. Bu zavallının yakasını bırak.. Yine eski halinin verilmesine vesile ol..

Onun, bu talebine karşılık, **Bedevî** Hazretleri, bir şart koşarak affetti ve şöyle dedi:

— «Bir şartla: Tevbe edecek.. Ve bir daha böyle bir hata işlemeyecek..»

Haliyle o da, tevbe etti ve hidayete erdi ve berat fermanını aldı..

İbnilüban, sonradan bu işe pek sevindi. Efendim Yakub Hazretleri için, içinde o günden itibaren bir sevgi ve saygı hissi belirmeye başladı..

Emrini hep dinliyor ve sözünü tutuyordu.. Bu hal, Yakut Hazretleri'nin de hoşuna gitmiş olacak ki; kızını ona nikâh etti..

Haliyle kendisi daha yaşlı olduğundan ve vakti tamam olduğundan daha evvel vefat etti.. İbnülüban ölünce de, götürüp ayak ucuna defnettiler..

Mezarları Karafe'dedir; ziyarete gidenler bilirler..

Allah onlardan razı olsun..

•

Sırası gelmişken, bir menkıbe daha anlatalım.. Ki bu menkıbe yine efendim **Bedevî** Hazretlerine aittir..

Akılları sıra, bazı kıt akıllılar, onu imtihan etmeye kalkmışlardı.. Ki, bu imtihan oyununu tertib edenlerin başında; İbn Dakik'ül-İd namında biri geliyordu..

Şeyh Takiyüddin, efendim Abdülâziz Deyrini'yi, **Bedevî** Hazretlerini imtihan için yolladı..

Ona şöyle demişti:

— Hele onu, benim için bir imtihan et.. İnsanları kendi işiyle meşgul ediyor ve dediğini yaptırıyor.. Onları böylece, uğraştırıp duruyor. Haliyle onlar bazı önemli meseleleri öğrenmeden kalıyorlar..

Daha sonra sözlerine şunları ekledi:

— Şayet, bu sorulara doğru cevap verebilirse; o Allah Taâlâ'nın bir veli kuludur..

Abdülaziz **Bedevî** Hazretlerini imtihana gitti.. soracaklarını sordu..

Bedevî Hazretlerine gelince: O sorulara en güzel cevapları verdi ve sonra şu cümleyi ekledi:

— «Bütün bu sorduklarınızın cevabı, Kitab'üş-Şecere'de yazılıdır..»

Bundan sonra, gidip dediği kitabı açtılar ve dediklerini aynen buldular..

Bu vakadan sonra olacak; efendim Abdülaziz'e sordular:

— **Bedevî** Hazretlerini; ilim yönünden nasıl buldun?..

Şu cevabı verdi:

— O öyle bir deniz ki; nereden akar ve nerede biter,, bilinmez..

Allah ondan razı olsun..

•

Bedevî Hazretleri'nin pek çok kerametleri vardır; o kadar ki, saymakla bitmez..

Hiç gitmediği ve görmediği diyarlardan, Frengistan'dan haberler verirdi.. Zâhirde, gidip geldiği bilinmiyordu; ama manen ve bir keramet olarak gidip geldiği malûmdu..

Çünkü, ara sıra bazı geceleri oralarda görüldüğüne dair rivayetler çıkardı..

İnsanlara yardım ederdi.. Darda kalmışlara koşardı.. Yolda çaresiz olarak yol kesen eşkiyaların eline düşenleri kurtarırdı..

Bazılarını eşkıyalar sarardı; fakat onlar bu arada:

— İmdad, ya **Bedevî** Hazretleri..

Dediler mi, hemen aralarına bir perde olur; eşkiyalardan kurtarır alırdı.. Yardımına, Allah'ın izin ile yetişirdi..

Öyle ki: O sarılan kimseler, eşkıyaların gözü önünden sıyrılıp giderlerdi; ama, gören eden olmazdı..

Kerametleri, o kadar çoktu ki; deftere, hesaba, kitaba sığmazdı..

•

Bedevî Hazretleri'nin menkıbesini de burada bitireceğiz..

Ancak, bizzat gözümle görüp şahidi olduğum bir kerametini anlatmadan olmayacak..

Yıl: Hicrî, 945. —Milâdî, 1538.— idi.. Bir esir gördüm.. Efendim Abdül'âl'in türbesindeydi.. Orada zincire vurulu bir şekilde duruyordu.. Bir şok geçirmiş gibi; aklı bir tuhaf olmuştu..

O halini görünce, merak ettim; durumunu öğrenmek için sordum.. Şu cevabı aldım:

— Ben, bir ara Frengistan'a gitmiştim.. Orada esir düştüm.. Beni böyle sardılar.. O hal içinde ve onların arasında dururken, bir hayli sıkıntı çekiyordum. İşte o sıkıntı içinde, can ü gönülden bir defa:

— İmdad, ya **Ahmed Bedevî**..

Dedim ve ona tam teveccüh eyledim..

Beni tuttu; uçarak havaya kaldırdı.. Ve.. işte gördüğün gibi, getirip buraya bıraktı..

O esir, oraya o kadar ani bir şekilde getirilmişti ki; o çabuk geliş sebebi ile tam iki gün başının dönmesi devam etti..

Allah ondan razı olsun..

●

292. MUHYİDDİN-İ ARABİ

Allah ondan razı olsun..

Büyük zatların diliyle bize ulaşan nanı şöyle:

— Tam ve kâmil bir irfan sahibi.. Şeyh.. Aynı zamanda bir müdekkik..

Hülâsa: Marifetullah'ın zirvesine erişen en büyük zatlardan biri de bu..

Efendim.. efendim.. benim efendim..

Onun şanını ve öğretmedeki istidadını bizat kendi eliyle yazdığı **Nisebu'l-Hırka** adlı kitabında okudum.. Muhakkiklerin hepsi onun diğer ilimlerde de üstad olduğuna icma etmiştir. Nitekim, kitapları da buna şahittir..

Onu inkâr edenlerin pek çoğu; bu inkârlarını, onun yanlış bir yol tuttuğuna zahib olarak yapmıyor.. Sözlerindeki ince manalar sebebi ile yapıyor ki, onlara akıl erdirmek cidden zordur..

Aksini düşünmek mümkün değil..

Onu inkâr edenler ve sözlerini iyi bulmayanlar; daha ziyade kasd edip söylediği cümlelerdeki mana derinliğini iyi anlamamış; bu sebeple inkâr yoluna gitmişlerdir..

Gerekçeleri de şudur:

— Onun cümlelerinde öyle derin mana var ki; onu anlamak pek güç.. Hele riyazâtsiz ve sülûksuz olanlara dalanların inancında hasıl olacak şüphe izlerinin izalesi hiç mümkün değildir.. Allah korusun; o halde, ölüp giderler de, o şüphe izlerini bir türlü gideremezler..

•

Şeyh Safiyyüddin bin Ebul Mansur gibi büyük zatların pek çoğu **Muhyiddin-i Arabî** Hazretlerini, üstün ve velâyet mak'amının sâhibi olarak bilir ve böyle kabul ederler..

İyi hallerin sahibi, marifet babında da çok üstün görürler..

İlim yönünden de yine öyle kabul ederler..

Ama, biz burada, Şeyh Safiyyüddin'in **Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri hakkında bir medhiyesini alacağız..

Şöyle anlatmıştı:

— O şeyhdir ve imamdır.. Hem de: tam, kâmil ve hakikatı bulanlardan..

Onu, pek ileride ve üstün irfan sahiplerinin başında saymak gerek.. Aynı zamanda mukarrebun zümresinin de başında sayılır..

Melekût âlemine has işaretleri bilir ve anlardı..

Kudsî nefhaların ve ruhanî nefeslerin sahibi idi..

Bir açık gönül âlemi vardı ki, özüne erip bulduğu herşeyi oradan geçer ve bulurdu..

Keşf âlemi açık ve aydınlıktı..

Basiretle elde ettiği hallerine gelince, ancak: Harika, diye tasvif etmemiz mümkün olacaktır..

Keşfettiği sırlar doğru ve irfan yolu ile elde ettiği manalar berraktı.. Hakikatını bulup haber verdiği işlere gelince: Parlaktı.. Hem de göz kamaştıracak kadar..

Vuslat pınarlarının en tatlısı, onun gönlüne akardı.. Varidatı, o yoldan alırdı..

Hak âlemine yaklaştıran merdivenlerin en üst basamağında onun da yeri vardı..

Temkin âleminde köklü bir kıdeme sahipti.. Ki bu hal; riyazetin bittiği ve sülûkün sona erdiği bir makamdır..

Bilhassa, velâyet ahkâmına dair tasarrufta, pek uzun kulaçlar atardı.. O ummanın da hızlı bir yüzücüsü idi..

..Ve nihayet o: Bu yolda, vazgeçilmez bir varlık idi.. Böyle kabul edip onun şanını bu şekilde tebcil etmek ona lâyıktır..

•

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri hakkında medhiyeler yazan büyük zatlar pek çoktur.. Ki onların hepsi, ilmine, irfanına güvenilir kimselerdir..

İşte.. O özüne ve sözüne güvenilir zatlardan biri de; Muhammed b. Esadülyafiî'dir..

Allah ondan razı olsun..

Bu zat, **Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri için şöyle diyor:

— İrfan sahibi.. Aynı zamanda, velâyet haline de tam manası ile ermiş..

•

Ebumedyen-i Mağribî Hazretleri de büyük velilerden biridir. O da, **Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri'nin üstünlüğünü doğrular ve ona şu künyeyi verir: Sultanü'l-ârifîn: Ârîflerin Sultanı..

•

Şunu iyi bilmek gerekir ki: Bir kimsenin manevî yüksekliğinin en büyük delili; onun sözlerindeki manalardır.. Bir de, eserlerine dercettiği hikmetli cümleler..

İşte.. **Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri'nde, bunların hemen hepsi mevcut..

Allah ondan razı olsun..

•

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin eserleri pek çoktur.. Onların hemen hepsi de halk arasında meşhurdur.. Bilhassa diyar-ı Rumda.. Yani: Anadoluda..

•

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri, bazı eserlerinde; Sultan Birinci Osman'ın oğlu ve Sultan Süleyman'ın dedesinin; yani: **Fatih Sultan Mehmed Han'ın vasıflarını anlatmıştır.**

Sonra, henüz ortada bir şey yokken, onun İstanbul'u fethedeceğini yazmıştır.. Halbuki kendisi ile o sultan arasında; iki asırlık bir zaman vardı..

•

Şam'da kendisi için koca kubbeli bir türbe yaptırılmıştır. Aynı zamanda bir de güzel tekke inşa edilmiştir.

Orada yemekler verilir, muhtaçlara yardımlar yapılır.. Seyyahlar ve dervişler doyurulur..

•

Daha önceleri, onun kabrini bevledip kirleten kimseler; sonraları ruhanî bir huzur bulmak için, ona koşar oldular.. Ki bunlar, kısa akıllı ve dar görüşlü münkir kimselerdi..

Salih kardeşim Hacı Ahmed Halebî bana anlatmıştı. Ki bu zatın evi, **Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri'nin türbesine çok yakındı..

Şu anlatacağı vakayı kendisi bizzat gözü ile görmüştü; bana da şöyle anlattı:

— Yatsı namazından sonraydı. Bir de baktım ki; biri türbeye doğru yaklaşıyor.. elindede de bir ateş var..

Ki o, **Muhyiddin-i Arabî** Hazretlerine taan edenlerden biriydi ve maksadı: Onun sandukasını yakmaktı..

Tam ateşi atacağı sırada, söndü ve kabrin yanıbaşında, ayaklarının altına bir çukur açıldı.. Aniden, tahminen dokuz kol boyu kadar derine gömüldü..

Ve.. kaybolup gitti.. Ben de, onun bu haline sadece bir seyirci olabildim..

Hanesi halkı; onu haliyle o gece kaybetti.. Aramaya çıktıkları zaman durumu haber verdim..

Gelip, gömüldüğü yeri kazmaya başladılar ve başını buldular. Çıkarmak istediler; ama boşuna.. O, durmadan aşağı doğru iniyordu.. Kazıldıkça daha da indi..

İşte böylece çıkarmaları mümkün olmadı.. Onlar kazdıkça baş daha da derinlere gömüldü, gitti..

Kazmaktan yoruldular.. Kazdıkları yeri tekrar doldurup gittiler..

•

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ilk hallerinde; bazı Arap sultanlarına şiir yazardı..

Sonra bıraktı o işleri..

Kendisini tamamen zühde ve ibadete verdi.. Seyyah olup, diyar diyar dolaştı..

Mısır, Şam, Hicaz, Diyar-ı Rum.. Bunların hepsi de, onun gezip gördüğü yerler arasındaydı.. Her gittiği yerde eserler yazdı..

•

Şeyh İzzeddin Abdüsselâm, Mısır'da bulunuyordu ve Şeyhülislâm idi..

Bu zat, önceleri **Muhyiddin-i Arabî** Hazretlerine atardı.. Aleyhinde bulunurdu.. Ancak, Ebülhasan-ı Şazili Hazretleri'nin sohbet halkasına katıldıktan sonra; evliya halinden ve dilinden anlamaya başladı..

İşte.. bundan sonradır ki; **Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri'nin velâyet haline, irfanına tercüman oldu.. Bilmeyenlere anlattı..

Sonra, onun kutbiyetini de kabul etti..

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin vefatı: Hicrî, 638. —Milâdî, 1240.— yıla rastlar. Allah rahmet eylesin ve razı olsun..

•

Bu zatın menkıbesini de burada keseceğiz.. Onun daha geniş menkıbelerini, yüce hallerini, **Tenbih'ül - Eğbiya Alâ Katretin Min Bahr-i Ulûm'il - Evliya** adlı eserimizde bahsetmiş bulunuyoruz.. En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

Allah ondan razı olsun..

●

293. DAVUD'ÜL - KEBİR

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı **Mâhâlâ**'dır..

Efendim Muhammed Vefa Şazelî Hazretleri'nin de şeyhi idi..

•

Hidayeti bulup bir veli olmadan evvel, İskenderiye'de vali konağında çeri başı idi..

Makamı; hemen valinin karşısı idi. Aralarında, kendi anlayışlarına göre, bir takım işaretleri vardı.. Herhangi bir suçlu huzura alındığı zaman; valinin yapacağı işarete bakardı..

Böylece vali de, ona yapacağı işaretle suçlu gelene ceza mı, yoksa berat fermanı mı verileceğini anlatırdı..

Beratına dair bir işaret yaptığı zaman, işlemini ona göre yürütürdü..

Suçu işlemiş olduğu kanaatına varıldığını anlatınca da, gereken ne ise, yine ona göre yapardı..

Suçlular için yaptığı işaret böyleydi: Sakalını kavrar; göğsüne doğru çekerdi..

Vali böyle yaptığı zaman, huzura alınan maznun artık suçlu kabul edilir ve cezası verilirdi..

Şayet sakalını kavrar da, yukarı doğru kaldırırsa; artık o maznun suçsuz sayılırdı ve hemen serbest bırakılırdı..

•

Bu zatın okur yazarlığı yoktu; ama.. pek temiz bir kalb aynası vardı. Orada bir başka âlemi görürdü.. Dolayısiyle, o, âlemde kendisine nasib olan ilim hazinesini..

O hazineden; alır alır söylerdi..

Sonra, selim bir hisse, yani duyguya sahipti.. Bu yolda gereken şeyleri o duygusu ile bulur ve söylerdi.. Söyler ve yazdırırdı.. Hatta, bu şekilde bir eser meydana getirmişti.. O eserin adı: **Uyun'ül-Hakaik** idi.. **Hakikatlerin Kaynakları** manasına gelir..

İşte, o eserinden bir cümle.. Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin:

— **Ameller, ancak niyetlere göredir.. Herkese, niyeti kadarı vardır..**

Meâline gelen Hadis-i Şerif üzerineydi..

Bu vesile ile derdi ki:

— «Sır âlemindeki derecenin yüksek olması; niyetindeki himmetin yüksekliğine bağlıdır..»

•

Derdi ki:

— «Hakk'a uzaklık ve perdeler sebebi iledir ki, Hakk'a uzaklık durumu meydana gelir..

Her kimin ki, kalb aynası nurlanır; işte.. o bilir ki: Rabb'ül-erbab olan Cenâb ı Hakk'ın huzurunda olmak bir kul için lüzumludur.. Ki hiç bir Hakk'ın kulu, bu durumdan kurtulamaz..

Şu da bir başka cümlesi.. Velilerdeki nur üzerine..

Şöyle anlatırdı:

— «Bir velinin iki çeşit nuru vardır..

a) Rahmet ve şefkat nuru.. Ki bununla, inayet ehlini, himmet için kendine cezbeder..

b) Öbürü de feyiz ve izzet nuru.. Bununla da, rahmete uzak kimseleri ve azgınları kendinden defeder..

Velî vasfını alan bir kulun, hemen hemen bütün hayat safhaları şu iki çerçeve içinde geçer.. Ki onların biri; fazilet.. diğeri de adalettir

Faziletle kaim olduğu zaman, zâhir olur; her haliyle meydana çıkar.. Himmet yönü belli olur ve dilediğini kendisine cezbeder.. Böylece, nasibi olan herkese faydası dokunur..

Şayet adalet ve izzet perdesine bürünürse.. O zaman da gizlenir.. İstemediği nasipsizi huzurundan kovar.. Kendisine hiç yaklaştırmaz..

Bundandır ki; bazıları ikbal ehlidir.. Bazıları da idbar..»

•

Şu da bir başka cümlesi.. İlim üzerine..

Demişti ki:

— «Kulun ilmi ve bilgisi arttıkça; ihtiyacı da, talebi de o nisbette artar.

Sonra; himmeti de yüce olur..

Bunun böyle olmasındaki sebebi anlatmak icab ederse, deriz ki:

— Kul cehalet halinde; yalnız ilim talebinde bulunur.. Ama ilmi bulunca, onun parlamasını talebe başlar..

İlmin kendisine has dereceleri vardır.. Ama öyle dereceler ki, sonsuz.. Onun için bir had çizilemez.. Ve sınır da tesbit etmek mümkün olamaz..

O kimse ne güzeldir ki, ondan; yani o ilim denizinden bir katre alır.. O, parlayan nurlardan bir kıvılcım alır..

Böylece bir kıvılcım aldıktan sonra, korkma artık.. Alevini kendisi çıkarır.. Ummanını kendisi meydana getirir..»

Şöyle anlatırdı:

— «Bir takım ilâhî sırlar vardır ki; ilim onun üzerine gelir.

Bir başka sırlar manzumesi de vardır ki; ilme doğru yükselir gider..

Ne var ki, en iyisi birinci bölüme dahil olan sırlardır..

Dilerseniz bunun nedenini anlatalım.. Durum şudur:

Bir ilim varidatı o sırlar üzerine yağdığı zaman, sırlar bir acaip şekilde kaynayıp taşmaya başlar.. Sonra, daha önce kendisinde bu-

lunan dış şekil gizlenir.. Sadece, ortaya ilimler, sırlar halinde çıkar.. Ki, tılsımını bilip çözenler kazanırlar..

Sonra, o ilme delâlet eden şahidler de, bir incelik ve zarafet kesbederler..

Şayet sırlar ilim mertebesine yükselecek olursa.. İşte o zaman durum değişir.. Onun tadını anlamak için bakılacak kâsesi, esas tadını ve şeklini çok ayrı gösterir..

Sonra, onun üzerinde artık bir mevhibe libası da olmaz olur.. Tıpkı bir zâhirdeki elbisenin çıkarılıp soyulması gibi; soyulur..

Tamamen de çıplak bırakılmaz haliyle.. Bir çeşit mevhibe libası gelir gelmesine ama, eskisi ile bu yeni geleni ayırd etmek mümkün olmaz..

Bu durum gösteriyor ki, ortada açık ve tam belli bir şekil yok.. Bir karışıklık var..»

Derdi ki:

— «Zâhirî âlim var ya.. İşte o: İlmi arttıkça, daha çok meydana çıkar. Kendisini açığa vurur..

Ama, batınî âlim; yukarıda anlatılan zâhirî âlime hiç benzemez..

İşbu bâtın âlimi, ilmi arttıkça yükselir.. Ama ötelere ve mana âlemlerine doğru..

Esasen kendisi de gizlidir. Kendisi gizli olunca, ilminin de kendisi ile beraber gizli olması gerekir.. Ve öyledir.. Zâhirde; ne ilminin, ne de kendisinin bir belirtisi olur.. Sadece ehli olan kimseler onu görür ve ilmi varlığına akılları erer.. Ama bu zâhiri akılları değil.. O aklın da ne olduğunu yine kendileri bilirler..

Sonra, bu vasfı alan zatın ilmi devamlıdır.. Sonsuzdur; onun için, bir bitme ve tükenme yoktur..

Ama, zâhiri âlimin ilmi buna benzemez.. Onun ilmi de kendisi gibidir. Yani, bu dış dünyaya bağlıdır.. Haliyle bu âlem sona erince, onun ilminin de bir hükmü kalmaz.. Bazan da, daha evvel hükmü kalmaz.. Kendisinden fani varlığı ile erir, gider..

Şu muhakkak ki, zahirî ilim bir meşakkatin sonucu ve gereğidir.. Ki onlara nisbeten bu meşakkat hafifler..

Halbuki, batınî ilimde böyle bir şey yoktur..

Ancak.. zâhirî âlime; burada binbir türlü güçlükle elde ettiği ilimden şu kalır.. Ecir ve sevap..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine imandan sonra, ilâhî mevhibelerin en büyüğü: Onun verdiği bir ihsan olan ve-

lâyet nuruna imandır. Ki bu nur, kimde tecelli ederse etsin; iman edilme durumu değiştirmez..

O velâyet nuru, ister iman edenin kendisinde tecelli etsin; isterse, kullardan herhangi birinde.. Durum değişmez.. Asıl matlub olan, o nur için kalbden bir imana sahib olmaktır..»

•

Derdi ki:

— «İnsanlar iki sınıftır:

a) Dünya ile uğraşan..

b) Mana âlemi ile uğraşan yüce kişiler..

O kimseler ki dünya ile uğraşır ve onun saltanatını devam ettirmeye çabalarlar.. Kendilerine göre; onun yolunu, usulünü düzeltmeye gayret ederler..

İşi anlatıldığı gibi olan kimseler; şüphesiz İslâm âlimlerinin kefaletindedirler.. Işlerini, onlara göre yürütmek zorundadırlar..

Manevî işlerle uğraşanlar, elbette yüce himmet sahipleridir..

Daha evvelden, ezel âleminde nasiplerine yazılanı, biraz olsun; sezip anladıktan sonra, ona hemen ulaşmak isterler..

Bu isteklerinin tahakkuku için dilerler ki; erenlerden biri ellerinden tutsun..

İşbu zümreye de, irfan sahipleri kefalet ederler..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Yaptığın bütün ibâdetlerde, en büyük gayen; ancak ibâdet ettiğin zata yakınlık olsun..

Hele şimdilik ecir ve sevap arzusunu bir yana bırak..

Şunu iyi bilesin ki; onun huzuruna girmek sana nasib olunca, ve böyle bir ihsana kavuşunca, sevabın sözü mü edilir?.. Sevabı tümden bulmuş olursun.. Hatta en alâsını..

Sonra, sana o kadar bol ihsan yapılır ki, ondan sonra, bizzat sen; onları dağıtmaya başlarsın..»

•

Derdi ki:

• «O ki, bir parçadır; o bir cüz sayılır.. Külli olanı; bütün varlığı, zatı ve sıfatı ile kuşatanı o nasıl ihata edebilir?..»

• «Herkim, velâyet aşısını büyük bir kişiden almayı başarırsa; onun nuru, sırrını sarar.. Ama açıktan değil; gizli..

Sonra.. Dahil olacağı Hakk'a yakınlık âleminden hangisine girerse girsin.. Mutlaka o, kendisi ile beraber olur.»

• «Bir kişiye bakarsın ki; Hakk'a tam vâsıl değil; perdelidir..

Ama hiç kimsenin bilemeyeceği ilimlerden konuşur.. Ve fehmi açık kimselerin şaşacağı manalar söyler..

Sakın, onun bu halini garipseme.. Hoş karşıla.. Çünkü gaybler âlemini yazan kalemindeki mürekkep daima taşmaktadır..»

• «İrfan sahiplerinin kalbi; yakîn hali dışında kalan başka birşeyden haber vermez..»

• «İrfan sahiplerinin dilinden dökülen manayı; müridlerin kalb sayfaları alamaz.. Hatta oraya bir mana dahi yazılamaz..

Ne zaman ki, senin kalbine; ancak onların anlayacağı bir mana yazılır; o mana kolayca anlayacağın cinsten olamaz..

Şu kadar ki, zamanla kalbine yazılan o manaya ait bir belirti gelir.. İşte o zaman dersin:

— Haa, şunun manası, şuymuş..

Başka türlü olamaz..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Kalb var ya; kalb.. İşte o: Ruh nurunun bir gölgesidir..

Ruha gelince.. O da kalbden ve ruhtan ötelerde olan sırrın bir gölgesidir..

Sır ise; tekvin âlemlerinin ilk anlarında hâsıl olan, ilk hakikatın bir tecelli şuasıdır..

Nefse gelince.. O da, şehadet âlemine, kalbin bir teveccühüdür.. meylidir. Ve kendisine ait şehadet âleminin tedbiri için iltifatıdır..»

•

Derdi ki:

— «Kalbin, **Lâ İlâhe İllallah** —Allah'tan başka ilâh yoktur— kelime-i tevhid ile, ulu hazrete yönelişi; tevhid esasına dayanmayan ve Allah Taâlâ'dan irazla hasıl olan yer dolusu ibadetten hayırlıdır..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Aynı zamanda bir irfan sahibi ve manevî bir terbiye ile vazifeli kimsenin; kendisinden yardım almaya kabiliyetli olan kimselere, bilhassa, manevî nur ve yardım yönünden tesiri, belirtisi; onlara talim edeceği zikirden ve amellerden daha ileridir..»

•

Bir de şu cümlesini okuyalım.. İrfan sahibi zatın kalb halini anlatıyor:

— «İrfan sahibinin kalbi ateşe benzer.. Beşerî yapıyı yakar, kavurur.. Ama yaktıktan sonra da olduğu gibi bırakmaz.. Cenâb.ı Hak'tan diler.. Bu dilek sonunda o, bir daha yeniden meydana gelir.. Herhalde, eskisinden daha iyi bir şekilde..»

Derdi ki:

— «En büyük günahlardan biri de odur ki; zat-ı ilâhî dışında kalan herhangi birşey, kendi başına buyruk kabul edile.. Kendi kendine durabilir sayıla..»

•

Derdi ki:

— «Kalbin tamamen Cenâb-ı Hakk'a yönelmesi.. Öyle bir iyiliktir ki; bu halden sonra, ona bir günah zararı geleceği düşünülemez..

Tam aksine bir de; kalbin, Allah Taâlâ'dan irazı var.. İşte böyle olduğu zaman; ona yaptığı bir iyiliğin de faydası olmaz..»

•

Şöyle derdi:

— «Gafili görmek, kalb için öldürücü bir zehirdir..»

•

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ bir kuluna ikram dilediği zaman; ona, şahsî hususiyetini göstermez.. Kulluğunu tam yapabilme makamına oturtur..

Ama kul, kullûğunun hakikatını yapamadığı takdirde, bir takım yersiz sevinç ve ferahlığa kayması ihtimalinden korkulur..

Sonra; edep sınırlarını aşması, esas yoldan kayması muhtemeldir..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Peygamber emir alır.. Veli ise, alacağını ilham yolu ile alır..»

•

Derdi ki:

• «Henüz velâyet halini bulmamış mümin kulların kalbi, veli vasfını almış zatların kalblerinin gölgesi altındadır..

Veli kulların kalbi ise, peygamberlerin -aleyhimüsselâm- kalblerinin gölgesi altındadır..

Nebilerin, yani peygamberlerin kalblerine gelince; onlar da, Allah Taâlâ'nın inayet ve yardım nurları altındadır..»

• «Gizlilik halinde birşeyin gizli ve saklı kalması önemli değildir.. Asıl önemli olan, zuhur anında gizliliğini muhafaza edebilmesidir..»

• «Gönül kapılarının açılışından alınacak en büyük nasib; kulun gaflet halinden kurtulabilmesidir..»

•

• «Şu nefislerden sakınınız.. Sebebine gelince: Onların, yapılan taat ve ibâdette ortaya çıkan bir sürü âfetleri ve gaileleri vardır..»

•

• «Herkim, sahibine, yani Allah Taâlâ'ya değil de; kalb gözünü yaratılmışlara çevirirse.. ona şu üç cezadan biri verilir:

1) Kalbine perde gerilir..
2) Ya da hesap sorulur..
3) Ya da azab görür..»

•

• «Nübüvvet nuru imanı vuzuha kavuşturur.. Bir de amellerin ağırlığını artırır..

Velâyet nuruna gelince; o da imandan sonra, yapılan amellerin tezkiyesini sağlar.. İçinde yaramaz bir şey varsa onu eritir.. Ve elde edilen manevî hallerin bir semere vermesini temin eder..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Bir insanoğlunun; dünyaya, âhirete yararlı bir hali yoksa; cansız valıklarla onun hiç bir farkı yoktur..

Şayet onun işi gücü masiyet ve şer işler olursa.. bu durumda o, bir şeytandan farksız olur..

Dünya ve âhiret işlerini birbirine karıştırarak devam ettirdiği düşünülürse.. İşlerini böylece devam ettirmeye çalıştığı takdirde, özellikle dünya işlerine daha fazla önem verirse.. o zaman da hayvan sınıfına dahil olur..

Allah için olan şeyleri düşünmekie meşgul olursa, o melekler sınıfındandır, melek gibi olur

Senin için dileğim o ki, Allah Taâlâ'nın sana rahmet ve merhamet nazarı gele..

Sonra.. Hele bir bak.. Sayılan bu dört zümrenin hangisine dahilsin?. Ve sen, bugünkü halinle hangi zümredensin?.. Hangisinden olmayı arzu ediyorsun?..»

•

Konuşan velileri iki bölümde mütalâa ederdi; ve şöyle anlatırdı:

— «Onların bazısı var ki; kalb hazinesinden konuşur..

Bir başkaları da vardır ki onlar da gayb hazinesinden konuşurlar..

Kalb hazinesinden konuşan velî, mahsurdur.. Sahası muayyendir ve dardır. Ama öbürü, serbesttir.. Sahasının bir sınırı yoktur..»

•

Derdi ki:

• «Yaratılmışların, ki, kalbini zulmet ve günah karanlıkları sardı; irfan sahiplerinin dilleri, açıktan hakikatleri söylemeye başlar..

Çünkü onlar, bu hallerinde; nazardan daha uzak olup, söyleyeceklerini rahatça söylerler..»

• «Ne zaman ki, sana nasib olan bir iyiliğe nail oldun.. Henüz nailiyet işin bitmiş sayılmaz..

Şüphesiz, sana gelen, bir iyiliktir; ihsandır. Bu iyilik ise, şevk duygularını harekete getirir.. Ki bu şevk duyguları; o ihsanı yapana karşı hasıl olmaktadır..

Durum bu olunca; her iyiliğe nail olduğunda: O iyiliği verene varmak ve vâsıl olmak için heyecan duyarsın..

Bu hal, kötü şey değil; bilâkis pek iyidir.. Hem de o iyiliğin gelişi seni er geç sahibine erdireceğine dair müjdedir..

Bu mana icabıdır ki, bazı zatlar şöyle demiş:

— Allah Taâlâ'nın kâfir üzerinde iyiliği bir nimet olamaz.. Ancak bir cezadır..»

•

Şöyle anlatıyor:

— «Hakikat çok yücedir. Haşa ki, bu beşeriyet hali, onun gireceği bir mahal ola..

Bu demek değildir ki: Hakikat bu beşerî kalıpta hiç görünmez.. İstisnası var.. Anlatalım:

Cenâb-ı Hakk'ın izni ile hakikat bu kalıpta tecelli edecekse.. O zaman, o şuaların sultanlık nurunu yayar.. Açar.. açar da açar..

..Ve bu yayılış ve açılış esnasında senin de kalbine ona has bir beşik kurulur..

İşte o zaman sen, hakikati; o hakikatin nuru ile bulmuş olursun.. Kendinle değil.. Beşeri varlığınla değil..»

Devam etti ve bir şiir söyledi:

«O bir emanettir ki, alır tadını;
Gerçekte gören duyabilir lezzetini..»

Bu şiiri ile, yine hakikatı işaret ediyor..

•

Derdi ki:

— «Hakikat öyle yücedir ki; ona yaratılmışlardan bir şeyi mükâfat olarak vermekten tenzih etmek gerek..

Ancak onun mükâfatını, âlemlerin Rabbı olan Allah verir..»

•

Derdi ki:

— «Ol mürid için yararlı değildir ki; el aldığı üstadından sonsuz bir ayrılıkla ayrıla.. Yani: Ona arka çevire..

Çünkü ondan ettiği istifadeye karşılık; arka çevirmekle mukabele edilmez..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «Zahir âlimlerinin kalpleri bu kederlerle dolu yerler ile safa âlemi arasında birer vasıta sayılırlar.. Sonra onlar; gaybî manalarını kavramak kıvamını bulamamış tam ve hakikî idrâke erememiş kimseler için rahmet sayılırlar..»

Derdi ki:

• «Tasavvuf ehli öyle bir zümredir ki; bu cesetleri geçip çok ötelere gitmişlerdir.. Hazret-i vefa âlemine inmiş ve oradan tam safa mahalline hülûl etmişlerdir..

•

Şu cümlesi de, koşacağı kapıyı şaşıran mahabbet ehline dair; şöyle derdi:

— Şaşılacak şeyler arasında, en tuhafı o kimselerdir ki; kendisini bir muhabbet ehli sanır.. Ama gidip sevgilisinin kapısında durmaz da, başkasının kapısında durur..»

•

Derdi ki:

• «Kerem sahibi zatlar var ya.. onlardan daima birşeyler iste.. Hatta bu isteğinde biraz da ısrar et..

Belki pek maddî bir şeye sahib olamadıkları için, sana bir şey veremezler ama; hiç olmazsa, ahlâkî yönden faydan olur.. Çünkü onlar, pek güzel huylara sahiptirler..»

• «İsterse tek defa olsun.. Bir kalb, yaratıcısı huzurunda zilletini kabul ederse, mutlaka bundan faydalı çıkar.. Nur alır.. Hayır bulur..»

•

• «Bir Hak yolcusu müridin himmeti, gayreti ki; devam ettiği yolda ve daha bu yaratılmışlar âleminde iken, bir yaratılmış için durakladı. Himmet ve gayretinde bir sekteye ki uğradı; ona hakikat âleminin delîlî şu nidayı yapar:

— Kaldın, artık kaldın!.. Varlığını Hak varlığa katıp vâsıl olmak, artık senin için biraz güç oldu..»

•

Diyor ki:

— «Sakın ha.. İmanın netice durumunu, bu beşerî fikirlerin, yani düşüncelerin bir sonucu olarak tesbite kalkmayasın..

İman noktanı, beşerî ve maddî işlere dayamaktan Allah'a sığın.. Resulünün -sallallahu aleyhi ve sellem- yoluna koş..

Sonra.. imam ayağını böyle bir çürük tahtaya basmaktan Allah'a sığın..

Ve bu yolda, Allah'tan yardım taleb et..»

•

Bir başka rivayet ise; onun şu cümlelerini bize ulaştırır..

Esasta yukarıdaki cümlelerin aynı.. Ama söyleniş tarzı bir başka..

Okuyalım, görelim, neler söylemiş:

— «Eğer, pâk ve parlak âlemin yolunu tutmak arzusunda isen..

Takva ehlinin erdiği en yüksek mertebeye varmaya azmin varsa..

Ve bu yolda en yüksek mertebeye erenlere uymak dileğinde isen..

O halde, sakın ha sakın.. Dinini ve imanını; maddeye tapan aklın ve maddeden başka bir düşünce bilmeyen fikrin bir netice mahsulü olarak kabul etmeyesin..

Keza, onu maddî delillerle de elde etmeye kalkmayasın..

Çık.. çık, yüce mahalle çık.. Hakk'a koş..

Himayesi bol olan pek aziz menzile doğru ilerlemeye bak.

Sonra.. Resulüllah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- rahmet ve bereketler dile.. Ondan nurlar iste..

..Ve Allah Taâlâ'ya yalvar ki, sana katından yardım yollaya.. Ve sen: O yardımından sonra, başkasına hiç muhtaç olmayasın..

Bütün bu istek ve taleplerine karşılık sana bir nur ve zatına doğru hidayet nasib ede.. Bundan sonra, başkasını değil de hep onu ister olasın..

Şimdi sana bir tavsiyem var: Şu duayı oku; hem de daima..

Şöyle yalvarmaya başla ve de ki:

— Rabbım; sana ve inzal buyurduğun kitaba, gönderdiğin peygambere olan imanım; nefsanî vasıflar taşıyan ve içinde şüpheli fikirler bulunan bir düşünceden mülhem olacaksa, şimdiden zatına sığınıyorum: Olmasın..

Sonra, beşerî çamurla yuğrulan bu akla istinaden bir iman olacaksa, yine zatına sığınırım: Bu da eksik olsun..

Allah'ım, senden dileğim o ki: İman temelim nurumla atılsın.. En yüce yardımınla yükselesin.. Ve sevgili Peygamberin Mustafa'nın -sallallahu aleyhi ve sellem- nuru ile de genişlesin..»

•

Şöyle derdi:

— «Velâyet halini bulmuş bir zatın marifet nuruna vüsul mü dilersin?.. O halde, bu istek ve talebini Allah Taâlâ'ya arz et..

Eğer o nuru kazanmaya istidadın varsa; talebini Hazret-i Allah'a arz ettiğin anda, o nuru muhakkak bulmuş sayılırsın..

Sebebine gelince; velideki o nur, Cenâb ı Hakk'ın gizli vedialarıdır. Hazret-i Hakk'ın gizli emanetleridir ki; oraya saklanmıştır..»

•

Derdi ki:

— «Yapılan amellerin ve elde edilen ilimlerin; bütün beşerî şaibelerden, yani şüphelerden tamamen arınmış olmasını pek taleb etme.. Ta ki, kendini pek fazla bir güçlüğe sokmuş olmayasın ve mümkün olmayan bir şeyin var olmasını; sehven ve yanlışlıkla taleb edenler safına girmiş olmayasın..

İyi düşün ki, bu beşerî âlemde tezahür eden ilimler ve amel-ler: Su, çamur ve kan arasından sızıp meydana gelir..

Bu iş, öyle gizli bir iştir ki; idrâk sahiplerinin idrâkinden çok derinlerde ve ötelerdedir..

Anlatılan mananın bir misali süttür ki; o da aynı şekilde beşerî yapının bize göre iki necis terkibinin birleştiği noktadan sızarak meydana gelir.. Ama, pâk ve temiz olarak gelir.. İçenler, tadına doyamazlar..

Bütün bu söylenenlerden çıkan netice mana şudur: Hiç kimse, içtiği sütün tam manası ile halis olduğunu iddia edemeyeceği gibi, yaptığı amelin ve elde ettiği ilim çeşitlerinden herhangi birinin de, bütün beşerî şaibelerinden temiz olduğunu da iddia edemez..»

•

Derdi ki:

— «Anladım ha, aman.. Füccar zümresinin aded itibarı ile çokluğu, sizde korku meydana getirmesin.. Keza hayırlı zatların da yine aded itibarı ile azlığı, sizde bir endişe tevlid etmesin..

Füccar zümresi, zâhirde bir gölgelikten başka bir şey değildir.. Ne var ki, içleri boştur.. İçleri geçkin, manadan yoksun; hiçe, denaete kaygındırlar.. Hakikatten tamamen uzaktırlar.. Hatta, nasipsizdirler..

Bunlar, nebat ve kuru ot çeşidinden, bir başka çeşittir.. Onların bir başka kopyasıdırlar..

Hatta onlar, içleri boş kalıplardan ibarettirler.. Yüce ve ulvî nurlardan mahrum yaşarlar.. Onlarda sakin olan hasis nefislerdir..

Bunların imar talimatnameleri, sadece rezil ve hayvanî işlerdir. Şeytanî sıfatlar ve şekillerdir.

Hasıl-ı kelâm, onların çokluğu hiçtir.. Az sayılır. Çünkü kuru bir kalabalıktır. Azizleri de zelildir..

Onlar, hayvanlar gibidir. Hem daha da aşağı.. Sonra, gafildirler. Hayatlarının manasını bilmezler..

Şu hayırlı zümre var ya.. Allah sayılarını artırsın.. Onların sayıları az görünür; ama bu azlık zâhirde.. Sırlarında, onlara gelen yardım çoktur. Bunlardan bir kişi, zâhirde kendisi gibi bir insan olanların pek çoğuna bedeldir..

Ya.. Ne sandın?.. Bunların nuru o kadar büyüktür işte.. Kendilerine gelince, o nura gark olmuşlardır.. Dolayısiyle ölçüye ve tartıya gelmeleri imkân dışıdır..»

•

Derler ki:

— «Her ne zaman ki, mümin kul, sadakata dayanarak imanın hakikatını tazeledi; bu defa ona başka bir vazife düşer.. Ki o vazife de, iman ocağında, bütün âlem-i ekvanı eritmek olacaktır..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «En büyük nimet, fani varlığı, tam zenginlik olan baki varlığa katabilmektir.. Ki bu da, en büyük ilâhî zenginliğin gölgesinde olacaktır..»

Sonra, bu manaları daha güzel anlatabilmek için, bir âyet ve bir de hadis okudu.. Daha sonra da bir şiir..

Okuduğu âyet şuydu:

— **«Allah de, onları, bırak, dalgınlıklarında devam edip oynasınlar..»** (6/91)

Hadis de şuydu:

— **«Yalnız Allah Taâlâ var.. Onunla beraber ikinci bir varlık yok..»**

Şiir de şöyledi:

«Gizledim kendimi yerimin kanadı gölgesinde;
Görürüm yerimi de, o görmez içerisinde..
Şayet sorarsan ismini günlere, hiç söylemez;
Yerim neredir; mekânım nere, bunu da bilemez..»

•

Diyor ki:

— «O, Hak yolunda tam bir er değildir ki; sana kullanacağın ilâcın vasfını yapıp döke ve tarifini yapa..

Asıl Hak eri odur ki; huzurunda durduğun süre, gönül derdine kendiliğinden derman olur.. Huzur bulursun..»

•

Derdi ki:

— «En yüce nur odur ki; kalblerde ve sırlarda yüzer ola.. Sonra, bu dünya evinin, ya da bedenin sonu gelinceye kadar açığa çıkmaz ola..

Durumu böyle olan bir nur; zuhuru çabuk, seri ve hemen olup biten nurdan daha kavi, daha yüce ve daha yüksektir..

Buna misal olarak; bitiş şekli güç olan bir tohumu gösterebili-

riz.. Ki onun bitişi ve meydana gelişi biraz zor olur; ama benzerlerinden çok daha kuvvetlidir.. Diğerlerinde pek bulunmayan bir üstünlüğe ve yüceliğe sahiptir..»

•

Diyor ki:

— «Cenâb-ı Hakk'ın zatı için, ya da onun uğruna bir başkasına olan mahabbete; bu mahabbet olmadan yapılan tonlarla amel denk olamaz..

Şu sebepten ki; Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimiz buyurdu:

— **Kişi sevdiği ile beraberdir..»**

•

Derdi ki:

— «Bir kişiyi, diğer bir kişi ile başbaşa dururken görür; belki de bu hallerine bakıp aralarında derin bir sevgi ve mahabbet bağının varlığına kani olursun..

Ne var ki, işin aslı, öyle hemen anlaşılan cinsten değildir.. Bütün ihtimalleri nazara alarak deriz ki:

— Mana bakımından, aralarında doğu ile batının birbirine uzaklığı kadar derin uçurum vardır..»

•

Derdi ki:

— «Sırrın konuşan bir dili vardır. Keza, ruhun da konuşan bir dili vardır.. Aynı şekilde; kalbin de konuşan bir dili var, aklın da..

Ne var ki, bu dillerden herkes anlayamaz.. Bir başka usulü ve bir başka düzeni vardır..

Onların hepsi, yerine ve ehline malûmdur.. Hepsi gizli ve hepsi gaybî manalardır..

Bütün mesele; o gaybî manalara aşinâ olmaktır..

Kâmil, irfan sahibi bir zat olan hepsini bilir.. Hepsinin lügatını anlar.. Ve onları, arzu eden kimselere de anlatır.. Özünü kadeh kadeh içirir..»

•

Diyor ki:

— «Kevn'in, yani: Bu fani âlemin hırsızı ortaya çıkıp kimseye bir zarar veremez.. Meğer ki, marifet bekçisi ortalıkta görünmez ola.. Tek defa olsun; marifet bekçisi ortada görünür olsa: Kâinatın, yani: Bu fani âlemin gönül hırsızı, ebedî göz ve gönül civarından çekilir.. Adı sanı kalmaz, silinir..

Gerek kevn hırsızının, gerekse marifet bekçisinin zuhur ve yok oluşlarına, bir nevi:

— Tavsil..

Diyebilirsiniz.. Yani: Bir bakıma birleşme ve aslî vatana, mekâna dönüş ameliyesi..

Şu açık bir gerçektir ki; vazifesi biten herşey, aslî mekâna döner.. Tıpkı bir nevbet usulü gibi.. Gider, sırası gelince yine vazifesine döner..

Bundandır ki; fani varlığın yıldızları, ancak marifet güneşinin batışından sonra görünürler. Her ne zaman ki, marifet güneşi, tevhid doğusundan doğar; işte o zaman, fani izlerin yıldızları söner.. Ağyar, tâbir edilen varlığın parıltısı kalmaz..

Eğer insanlar, bir veli zatın kadrini, kıymetini bilip takdir edecek durumda olsalardı; bütün insanlara karşı, edepli davranmak zorunda kalırlardı.. Ve bu edeplerini hiç bir zaman elden bırakmazlardı..

Sebebine gelince: Zâhire bakılarak kimin velî olduğu ve kimin olmadığı kestirilemez..

Zâhirde; bir veli, diğer insanlardan pek farklı değildir.. Onlar gibi giyinir ve onlar gibi gezer.. Yüz şekli ve sureti de onlardan ayrı değildir..»

•

Şöyle anlatıyor:

— «İlmin hâkim olduğu bir pozisyonda; sana bir emir verilirse.. Ya da, bir yasak sana bildirilirse.. Derhal o emri yerine getir.. O yasak edilen şeyi de.. sakın aksini yapayım demeyesin..

Bu gibi emir ve yasakların gereğini yapmakta; senin ilmî durumun mevzuu bahis değildir. İstersen, Hakk'a karşı bir yakınlık hali bulmuş ol.. İstersen, ilmî yönden kendini pek yücelerde bil ve hakikatte öyle olduğun kabul edilsin..

Hasıl-ı kelâm, ne olursan ol; ancak o emirlere boyun eğdiğin ve yasaklara yanaşmadığın müddet, Hakk'a karşı edebini korumuş ve Hakk'ın sevgili bir kulu ve edepli bir bendesi olmuş olursun..

Sonra.. o emirlere karşı boynu eğik olmaın; ilâhî emirlerin nezaket sınırlarını aşmamana ve onların inceliğine karşı bir vukuf peyda etmiş olmana da sebep olur..

Sonra.. Şunu da unutmamalısın ki; sultanla oturup kalkan kimse, gerektiğinde; bir kapıcısından dahi, gelecek emre boyun eğmek zorundadır. Çünkü onun emri sultanın emrini andırır.. O, sultana daha yakın olduğu için, arzularını daha iyi bilir.. Dolayısiyle, onu dinlemek, Hakk'ı dinlemek olur ve Hakk'ın arzusuna muhalif hareketin zuhuruna engel olunmuş olur.. Eksik kalan edepler de keza tamama erer..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «İster ulvî, isterse süflî olsun.. Bu kâinatta her ne ki zuhur buluyor; o ya bir delildir.. ya da bir misal..

Onların delâlet ettiği mana; başta hazret-i rabbaniyeye ve bu gözlerin göremeyeceği gizli marifet nurlarına..

Şunu da unutmamak lâzımdır ki; marifet-i ilâhiyenin bütün çeşidi için delil ve misâl bulmak mümkün değildir.. Onların öyle yüce çeşitleri vardır ki; hiçbir misali ve hiçbir delili bu zahir âlemde bulunmaz.. Sonra onları; sırdan herhangi bir basiret sahibi hatırına bile getiremez..

•

Şöyle derdi:

— «Marifet oku hiçbir zaman durmamalı.. Esas hedefine ulaşmak için durmadan ilerlemeli.. Onun ilerlemesi, bu hayat boyu devam etmelidir. Çünkü o, durduğu an, yok etmek için kendisine bir hedef bulmak zorunda kalır.. Bilmeli ki, onun seçeceği ilk hedef kalbdir..

Esas hedefini bulmadan durduğu anda, kalbe saplanır; iki âlem için de onu, yaramaz bir hale getirir..»

•

Şu da bir başka cümlesi; şöyle anlatırdı:

— «Bu âlem, tedricî mahiyette yaratıldı.. Bu yaratılışın birinci devresi tamam olup, iş ikinci safhaya intikal edince, yaratılmışlardan bazılarına çeşitli vazife verilir; şöyle ki:

Semâ', baba mevkiinde olur; yer de ana..

Bu arada şunu da unutmamak icab eder ki; yeryüzünde doğanlar bir defa doğarlar..

Şu da bir gerçektir ki; insanların nebat tohumu, yerin gizli hazinelerinde saklıdır.. Keza onların da, bu âleme gelişi; bir defaya mahsustur.»

•

Derdi ki:

— «İrfan sahibinin dili, marifet çeşidinden özlü sözleri, etrafa saçmaya başlayınca, bütün vücudu susar..»

•

Bu nefislerin davet edildikleri işin büyüklüğüne, yüceliğine ve üstünlüğüne işaret eder ve şöyle derdi:

— «Şayet bu nefisler, davet edildikleri şeyin üstünlüğünü, biraz olsun; sezebilselerdi: O daveti yapanın sesine doğru koşarlardı..»

•

Ve şu tavsiyesi::

— «Bu dünya içkisini hiç içme.. Taa, ona âhiret şarabından katıncaya kadar.. Böyle yaparsan; onun âfetinden korunmuş olursun..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «Değişen her yeni vakitte, mutlaka yeni bir ilâhî yardım gelir.. Ancak, o ilâhî yardımları; zamanın büyükleri ve kullara dağıtılmasına vasıta olanlar kucaklarlar.. Çünkü onlar, bulundukları zaman içinde yaşayan halk namına yardımı almaya yetkilidirler.. Kaldı ki, onların bir vazifesi de sefirliktir..»

Sora, o ilâhî yardıma ehil olabilmek için gereken bir hususa şöyle işaret etti:

— «Bir Hadis-i Şerifte buyrulmuştur ki..»

Dedi ve devam etti:

— **«Dikkatli olunuz; şu zamanınızda, Rabbinizin rahmet nefhaları vardır.. Ayık olunuz ve kendinizi o rahmet nefhalarına nail olmaya müheyya kılınız..»**

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «İrfan sahibine gelen bir hakikat varidatı; mutlaka nurlarının saltanatı altında şahidini, delilini de beraber getirir..

Onu irfan sahibinden dinleyene gelince, o şahidin bekası, o irfan sahibinin bekası ile mümkündür. İrfan sahibine gelen hakikatler birer müjdeden ibarettir..»

•

Bir de şu cümlesini dinleyelim:

— «Ruhlar, bu beşerî kalıplara gizlendi.. Sebebi de: Bu beşerî kalıpların, bu fani âlemdeki zuhuru..

İşbu ruhların gizlenişi, kalıpların ortada oluşu sebebi iledir ki: Gösterilen bütün itina kalıba olmaktadır..

Yine bundan dolayıdır ki, kul: Kalbin ve sırların muhafazasını bir yana atıp, dışı ile uğraşır..

Ama, bu âlemde Hak Taâlâ'nın yardımı ile başarıya ulaşan, saadeti bulan o kimsedir ki: Ruhu namına bazı zahmetlere katlanır.. Ve onun güzellik nişanelerini meydana çıkarmasını da bilir.. Bu sayede özünü yararlı bir hale getirir.. Hatta bu uğurda cihad da yapar. Kalbini ve sırrını beşerî sıkıntıdan ve esaretten kurtarır.. Hürriyetin esasını böylelikle bulur..»

•

Şu da bir başka cümlesi:

— «O kimseyi garipseme ki, beşerî vasfını ve diğer ona benzer işlerini gözünden saklar..

Asıl hayret edeceğin ve garipseyeceğin o kimsedir ki; bütün beşerî vasıflarını ortaya koyduğu halde yine de hakikatına zerre miktar zarar vermez.. Hatta o beşerî durumlarını ortaya atarken; onlar üzerinde, senin için hakikatlere ait binalar kurar..

Sonra.. Beşerî vasıflarından hiçbirini gizlemeye lüzum görmeden, mana âleminde saklı zahire anbarlarını önünde açar. Şayet nasibinde varsa, onlardan birşeyler kapman mümkün olur..

Bütün bu anlattıklarımız ve anlatmak istediklerimiz, şu Âyet-i Celilenin tefsirinde saklıdır:

— De ki; ben de, ancak sizin gibi bir beşerim.. Ne var ki, bana vahiy gelir..» (18/110)

•

Şöyle anlatırdı:

— «Hakiki bir irfan sahibi, zat-ı ilâhi'den gayri ile olamaz ve kalamaz.. Durum ne olursa olsun; Hak tarafından kendisine tecelli yolu ile gelen bir nimete kapıldığı takdirde: Rabbı ile arasına perdeler gerilir..»

•

Bir defasında şöyle anlattı:

— «Bir içiciyi düşünün ki; su veya benzeri herhangi bir şeyi içer.. Aslında; o içtiği şey faydalıdır.. Hem de çok.. Ama o içen, içtiği şeyi su sanır.. Bu yüzden içtiği şeyin önemine aldırış etmez.. Çünkü, o içtiği şeyi, daha ziyade zâhirdeki suya benzetmektedir..»

Şu durum hiç aklına gelmez ki; o içilen şeyde; bütün dertlere deva, hastalıklara şifa vardır..

Bu anlatılan aynı zamanda, bir velinin zâhirdeki durumuna bir misaldır.. Çok kere onu gören, umursamaz bile.. Çünkü o veli; zâhirde diğer insanlardan pek farklı değildir. Bazan, aralarına karıştığı zaman, ayırd edilmez bile..

Ama, o velî kul; istidadlı gördüğü kimseye bir yapıştı mı,, imkânı yok bırakmaz.. Haliyle bu yapışmak ve bırakmamak manevî olmaktadır.. Taa, Rabbının vuslatına erinceye kadar..

O velî kulun durumu böyle olduğu halde; ona zâhirden bakıp da; hiç gören, gafilin ta kendisidir.. Ne kendisinin vuslatını anlar; ne de o velî kulun manevî derecesini ve makamını..

Ne zaman ki; o velî kulun eline düşen kimsenin kalbi nurlanmaya başladı ve içi aydınlık oldu.. İşte o zaman bilir ki: Kendisini

tutan zat, bir velîdir ve diğer insanlara nazaran çok üstün tarafı vardır.. Hem de kıyas kabul etmeyecek şekilde..»

•

Şöyle derdi:

— «İlâhi tecelli nurunun saltanatına ancak, bu beşer tahammül edebilir.. Dağa gelince.. O da: En ufak bir tecelli karşısında, parça parça atılır.. Bir hallaç pamuğu gibi..

Sebebine gelince: Bu beşer, yani insan pek asîl bir şekilde yaratılmıştır.. Ama, dağ böyle değildir..»

•

Şöyle derdi:

— «Konuşan diller, üç sınıfa ayrılır.. Şöyle ki:

a) Bir dil var ki; söylediğini, diğer bir dilden alır söyler..

b) Bir başka dil de var ki; söylediğini, kalbden alarak söyler..

c) Yukarıda sayılan iki çeşit konuşan dillerin dışında, bir üçüncüsü var ki; alacağını, gayb âleminden alarak söyler..

Söylediğini, diğer bir dilden alıp söyleyen var ya.. Ha, işte o: Sadece bir hikâyecidir..

Söylediğini, kalbden alıp söyleyen dile gelince.. Böylesi bir dil: Âlim sıfatını almıştır..

Söylediği her şeyi gayb âleminden alıp söyleyen dile gelince.. Onun adı; «ârif» olarak bilinir.. Kısaca onu, bu isimle anlatmamız mümkündür..

Sermayesini, kendisi gibi bir başka dilden temin eden dil; sadece hava alır.. Yaptığı, ettiği boştur..

Sermayesini, kendisi gibi bir yerden alan değil de, kalb canibinden alan dile gelince: O bir davetçidir ki; kulları hidayet yoluna çağırır..

Bütün sermayesini gayb âleminden, yani esastan ve özden alan dile gelince.. Asıl önem bundadır. Ki bu dil; daima, davetini yaptığı kimselere:

— İşte hakikat.. İşte hakikat..

Diyerek seslenir, işaret eder ve hakikat âleminde bitip tükenmeye ve yok olmaya davet eder..

Bu üçüncü bölümde anlatılan dilin daha önemli bir vazifesi vardır ki.. Onu da diyelim:

— Şu fani âlemde pek aşağılık sıfatlara bürünen parça varlıkları alır; bizzat en yüce ve esas varlığa götürür..

•

Derdi ki:

— «İlimlerin mihri odur ki; insanda ona karşı güzel bir anlayış duygusu ola..

Hakikatlerin mihri de odur ki: Onların yüce sultanlığı kabul edile ve onun akan olukları altına girile.. Orada yok oluna..»

o

Şöyle anlatırdı:

— «İrfan sahibi zatın nefsi veya nefesi var ya.. İşte o: Dünya maişetinin temini yolunda; kendi öz marifet duygusundan hasıl olan nurun tesiri altındadır..

Sonra o, bir müriddir ki; ruhuna ve hakikatına üstaz olan zatın emri ile hareket eder..

Bütün ihtiyaçlarını ondan temin eder.. Diğer ihtiyaçlarını temin için ona muhtaçlarla beraber kendisi de muhtaçtır.. Alacağını onlarla birlikte alır..

Keza, o hakikat âlemi üstazının elinde terbiye edilişi devam eder; hemen tamam olup bitmez.. Tıpkı, daha bu yola yeni girmiş müridler gibi..

Sonra.. İrfan sahibi zatın nefsi; elinde terbiye gördüğü hakikat âlemi üstazının, özelliklerini bilir ve inanır.. Tıpkı, kendisinden başka; onun özelliklerine, Allah Taâlâ'nın dilediği kadar inananlar gibi..

Unutmamalı ki, irfan sahibi; ilim yönüyle tam bilinemez.. Hem de hiçbir zaman.. Böyle bir şey, onun şanından çok uzaktadır..

Sebebine gelince: Onun elde ettiği ilimler, rabbanî bir mühür taşır.. Keza onun ulvî makamları için bir ölçü ortaya atmak ve yüceliği hakında bir tahmin yürütmek aslâ mümkün olamaz..

Bunun da nedenini anlatalım: Ona verilen ilim çeşitleri, hikmetli ve ilâhî vasfı taşıyan gizli sırlardır.. Zâhir âlimlerinin onları bilmeye hiç güçleri yetmez..»

o

Derdi ki:

• «Sen ki, sesini tecelliler yoluyla gayb âlemine duyuramıyorsun.. O halde sana, ondan gelecek emre kulak vermek düşer.. Böyle olmak diliyorsan: Ondan gelen bütün emirlere itaat et.. Zikirler halkasına gir..»

• «Vakitlerin herhangi birinde, bir kimseyi ayıktırmak icab ediyorsa.. İşbu icab ediş, ona delildir ki: O kimseyi gaflet sarmış..

Sözü edilen gaflet ehli dışında bir zümre vardır ki; kendilerine:

— Ehl-i tahsis..

Unvanı verilmiştir.. Bunların uyarılmaya ihtiyaçları yoktur. Çünkü, bu zümreye hiç gaflet ârız olmaz..»

•

Diğer bir cümlesine de:

— «Sen ki, daha bu âleme gelmek için insaniyet tohumunun yaratılmasında ve bir şekle girmesinde, binbir türlü ihtiyaçla kıvranırsın..

O halde.. o halde, hakiki durumunda nasıl kendiliğinden hidayeti bulacağına kani olup duruyorsun?. O'nun lutfuna ve nuruna; yardımını almadan ulaşacağını nasıl umuyorsun?..»

•

..Ve bir kudsî hadis rivayet etti:

— «Allah Taâlâ şöyle buyurdu:

— Ey kulum, bana gelirken, irfan duygumu da beraberinde getirirsen.. Sana yaratılmışların miktarı kadar sevap yazarım..»

•

Bir de şu cümlesini okuyalım; derdi ki:

— «Allah Taâlâ'nın pek çok kulları vardır ki; mevcudiyeti yönünden nefsini küçümser.. Daha büyük ve daha görünür bir hale gelmesini arzular.

Vakta ki, kendisine fazilet kisvesi giydirilir; işte o zaman durum değişir; o az gördüğü kendi varlığının fazla geldiğini hissetmeye başlar..

İstemez ki: Kâinatta, zat-ı ilâhî'nin varlığından başka müşahede edilen bir şey bulunsun..»

•

Derdi ki:

— «Sana o düşer ki, daima mana canibinden gelecek yeni yeni haberleri arayasın..

Ki o haberler; henüz bir hadise olup, vücud kalıbına girmemiş olsun.. Sonra, bir fikir libasına bürünüp, dillerde de dolaşmış olmasın..

Şunu iyi bilesin ki: Mana canibinden gelen o taze haberler; kalblerdeki cümle hata hastalıklarına şifadır..»

•

Bir de şu cümlesini okuyalım; bunda da, bir başka manaya işaret etmektedir:

— «Kendi zatın bir aynadır. Kendi şekl ü şemaline gelince; o dahi kendi özüne bir aynadır..»

•

Derdi ki:

— «Muradın bir şey mi görmektir?. Mutlaka senin onu görmen gerekmez ki..

Şunu iyi bil ki; onu göreni görmen de, senin için yeter.. İş ki görebilesin..»

•

Derdi ki:

— «Bir hakikat ki, zuhur ettiği mana, saltanatı altında; şahidinin şahidinin dahi izi kalmıyor ve kayboluyor; işte o tam bir hakikattir.. Ona, şüphe hissi duymadan, huzurla bakılabilir..

Şayet bunun aksine; bir hakikat yukarıdaki gibi değil de, kendisine delâlet edenler ortadan silinip gitmiyor.. Ona bir hakikat gözü ile bakılamaz.. Çünkü hem şüphelidir; hem de karışık..»

•

Bir de şu cümlesine bir göz atalım.. Bununla da ruhların durumuna işaret ediyor ve diyor ki:

— «Aslında ruhların, nevi şahsiarına münhasır bir şekilleri yoktur. Yani, bu kalıpta görünüşleri itibarı ile..

Ancak onun bir nuru vardır ki; bu da isyan halinde, bulunduğu yerden çekilip gider.. İşte o zaman, yokluğu hissedilmeye başlanır. Çünkü o anda bazı alâmetler de belirir..

İşte bundandır ki: Âdem -aleyhisselâm- ve beraberindeki, asî olup hata işledikleri zaman; ruhun nuru çekildi ve ayıp yerleri açıkta kaldı..

İsyan ve ruhanî nur, bir arada olamazlar.. Çünkü ruh, daima Rabbını müşahede eder..

İşbu müşahede sebebi ile, kendisinin bulunduğu yerde isyanın lâfı edilmez..»

•

Bir başka cümlesi de sadakat üzerine idi ve şöyle anlatmıştı:

— «En aziz şey odur ki: Yapılan talebde sadakat buluna.. Bunun peşinden de kabul azizliği gelir..

Her ikisinden daha aziz bir şey var ki.. o da: Vüslat zaferine ermektir..»

•

Bir başka cümlesi ile şöyle anlatmıştı:.

— «İki şey vardır ki; onlarda kalbin daimî bir sebatı düşünülemez..

Onların biri: Allah Taâlâ'nın zatından gayrı şeyleri bırakıp çıkabilmektir..

Diğerine gelince: Cenâb-ı Hakk'a karşı marifet duygusudur..»

•

Derdi ki:

• «O iş önemli değildir ki: Sevdiğin seninle olmaz; ama arada sırada tecelli eder..

Asıl iş ondadır ki; sevgilin devamlı seninle olur.. Ve tecelli yüzünü senden hiç esirgemez olur..»

• «Belki halk; irfan sahibi zatın vasıtası ile Hakk'a vâsıl olmak için kendisi aramaz.. Ama, irfan sahibi, onları aramak zorundadır..

Onun bu araması; kulları üzerinde bulunan, Cenâb-ı Hakk'ın hakkını ihkak içindir..»

• «Cennet matlub, cehennem de talibtir..

İşbu sebepledir ki: Cennet taleb muamelesi görür.. Cehennem ise; kaçmak..»

Önce şöyle bir misal getirdi:

— «Pek şefkatli bir baba vardı.. Oğlunu doktora yolladı. Ama çocuk, gittiği yerin doktor makamı olduğunu bilmiyordu..

Ne var ki, daha önce doktor görülmüş ve kendisine şu tenbih yapılmıştı:

— O yavruya kendini doktor olarak tanıtma.. Sonra, ona sert de davranma.. Böyle yaptığın takdirde, sana ikram bize düşer..

Şunu da unutma: Sakın ha, ona ne hastalığını, ne de hastalığının ilâcını, herhangi bir şekilde anlatmayasın..

Bu misali böylece tamamladıktan sonra, şöyle anlattı:

— «İşbu misal, bir irfan sahibi içindir.. O, kulların gönül derdine bir tabibdir. O, işbu tababet vazifesine tayin edildiği ve kendisine hastaları kendiliklerinden gelmeye başladıkları zaman, şu hitabı alır:

— Kullarımız sana gelmeye başladıkları zaman: onlara kolaylık yollarımızı göster.. Hastalıklarına bu şekilde şifa yollarını ara.. Gönül dertlerini rahatlıkla tedaviye çalış.. Onlar, kendi durumları hakkında, köklü bir şuura sahip değillerdir. Onlara, hastalık durumlarını öğrenmeleri ve bilmeleri babında bir teklifte de bulunma..

Hatta, bu hastalıklarını gidermek için, tatbik ettiğin şeyin bir ilâç olduğunu da onlara hissettirme..

Bilmesinler bu bapta bir şey.. Ne hastalık, ne de ilâç.. Bütün bunlar, onlara ağır gelir..

Hasılı, bizim onlara karşı yaptığımız muamele neyse, seninki de öyle olmalıdır..

Senin vazifen, sadece onları bize davettir. Bir de onlardaki hakkımızı talep.. Başka değil..

Biz de onları davet ederiz.. Hem de zatımıza.. Cennetimize.. Halbuki onlar bunu bilmezler.. Bu bapta hiç de malumatları yoktur.. Biz sessizce, onları istediğimiz yana sevk ederiz..

Onlara yaptığımız daveti, belki zâhirden bir parça sezerler; ama hakikatı hakında, tam bir bilgi edinmiş olmaları sanılamaz..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Gerek sırlar, gerekse nurlar.. Bunların da Hak tarafından kendilerine ihsan edilmiş bazı güçleri ve kuvetleri vardır.. Ol babta bahadır sayılırlar..

Sonra, herbirinin elinde, kendine mahsus, ağzı âhirete dönük kadehi vardır. O kadehler, hep âhiret halleri ile doludur..

Gerek sırlar, gerekse nurlar; ellerinde hep o kadehleri, döner dururlar..

Sonra, her kimi ki, kendilerine uygun bulur ve o kadehlerden bir yudum içirirler; onu ebedî sarhoş ederler.. Ve onu bir başka âleme yolcu eder; kendileri aradan çıkarlar..

O yolcu ettikleri şahsın geçip gittiği âlem öyle bir âlemdir ki; orada nurdan da öte bir nur vardır.. Sırdan öte de bir sır..»

•

Şöyle derdi:

— «O ne büyük bir nimettir.. Hem de çok tatlı.. Bilir misin onu?.. Nereden bileceksin ki?. Onu bilebilmek ve durumunu takdir etmek için; kalbden duyman lâzım..

Hele bir söyle: O tatlı hitab hiç can kulağına geldi mi?..

Herşeyi bir yana bırak da; o tatlı hitabı duymaya bak.. İsterse tek kelime olsun ve sana:

— Kulum..

Desin.. Yeter bu kadarı da..»

•

Derdi ki:

— «Ârifîlerin zühdü; daha şerefli, daha yüce ve daha kıymetli bir zât namınadır..

Her iki âlemde de halleri budur..»

Bu cümlenin bir manası da odur ki: İrfan sahibi zatlar; herşeyi, Allah için bir yana atar; bütün hallerinde bir zühd ve feragat perdesine bürünürler..

•

Şöyle derdi:

— «Âbid öyledir ki: Nefsinin işlerine düşman olur..

Onun nefsine olan düşmanlığı ancak bu kadardır.. Bundan öte geçemez.. Durumu daha fazlasına müsaid değildir..

İrfan sahibinin nefsine düşmanlığı ise çok değişik ve çok üstündür. O: Bizzat nefsin kendisine düşmandır..»

•

Şu cümlesi de kelime-i tevhid üzerine.. Şöyle demişti:

— «Sen, kelime-i tevhid zikrine devam et.. Ta ki, onunla daha yücelere çıkabilesin..

Taa, ötelere uçup gidesin de: Ne sen kalasın; ne de, tevhid kelimesi.. Kelimesinden de geçip, aslına eresin.. Bulasın ve olasın..»

•

Şöyle derdi:

— «İnsanları, irfan sahibi zattan alıkoyan şeyler ancak: Kalblerinde mevcud olan şirkleridir.

Belki onlar, irfan sahibi zata o şirk halleri ile de olsa, yaklaşmak isterler ama; irfan sahipleri, onları yanlarına yaklaştırmaz.. Kendilerinin içinde yaşadıkları, cem ve tefrid âlemine onları yaklaştırmak istemezler.. Çünkü, onların nefisleri, şirk ve küfür kokusu sürünmüştür..

Sonra.. Onların, şirk ve küfür kokusu sürünen nefisleri, ilâhî nurun sıcaklığına dayanamaz.. En ufak bir nur huzmesinden kaçar; ağyar gölgesine sığınırlar..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse ki; herhangi birini sever; işbu sevgisi ona; sevdiğini, sevmeye sebeb olanı da sevdirir..»

Sonra, Mecnun-u Beniâmir'e ait bir şiiri şu şekilde okudu:

«Severim siyahları onun sevgisi ile!
Hatta köpeklerde bulunan siyahlığı bile..»

•

İrfan sahibine, hastalandığı zaman bazı ilâhî hitapların geleceğini anlatır ve şöyle derdi:

— «İrfan sahibi bir zatın, zâhiren bir yerinde hastalık belirince, şu şekilde bir ilâhi hitaba mazhar olur:

— Senin bu hastalığından muradımız odur ki: hissî, yani zâhirî beden hücrelerini mamur kılalım.. Nasıl ki; kudsî hücrelerini mamur eylemişiz..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «İnsanoğlu dünyaya gelirken, etten bir kanatla gelir..

Üstünde sema' yüksekliği var.. Altında ise, cehennem ateşi..

Bu durumda, insanoğluna o düşer ki; etten kanadını ve içinde bulunan damarlarını iyi terbiye ede..

Onu ihmal edip bıraktığı takdirde; ateşe düşmesi mukadder olur..

Bir Hadis-i Şerifte şöyle buyrulur:

— **Müminin canı bir kuştur ki; cennet ağacının dallarına bağlıdır..»**

•

Diyor ki:

— «Kahhar olan Allah Taâlâ'nın kir kahrıdır ki: O seni, müşahedeye tabi tutacağı kadar tuta.. Fakat senin bundan hiç haberin bulunmaya..

Sonra.. Şu, aynı cins kahırdandır ki; iradene sahip olma gücünü senden ala.. Ve sen hiçbir işi yapamaz hale gelesin..

Severek, isteyerek ve dileyerek bir şeyi yapamayasın da, ancak onun bir emri ve iradesi olursa, yapabilesin..»

•

Derdi ki:

— «Her ne şey ki, sen onu dilersin.. Ama, irfan duygusundan yana mahcup olarak.. O, dilediğin şeyi zâhirden bulmuş olsan bile, aslında bulmuş sayılmazsın.. Ve.. O istediğin şey, arzuya muvafık bir şekilde zuhur etmez..»

•

Bir sohbetinde, huzurdan bahsetti ve şöyle dedi:

— «Bir kul; huzur nevinden her ne ki artırır; o huzuru kadar vakitleri nurla dolar..»

•

Bir başka sohbetinde ise, cehennem ateşinden bahsetti ve şöyle dedi:

— «Cehennem ateşi, insanın ancak şirke belenmiş kısımlarını yer, bitirir..

Oraya, yani cehenneme düşen, mahiyeti itibarı ile tamamen müşrik ise; bütününü ateş kaplar.. Şirki az bulunduğu takdirde; o az yerini ateş yakar..

Cehennem ateşine, bazı müminlerin de düçar olmasının ve ateşin onlara da isabetinin yegâne sebebi: İsyanlardır ki; bu isyanları, kendilerinde hasıl olan gizli şirkin bir sonucudur..»

•

Derdi ki:

— «İlâhî sırrın hakikati, her iki cihanda da, hiç kimseye aslî heyeti ile görünmez..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Bazı muztar hallerde, sırları açığa çıkarmak doğru olmaz.. Ancak, o halden anlayan ulemanın fetvası ile olunca, durum başkalaşır.. Ve onun fetvası ile izhar edileceği kadar edilir..»

•

Şöyle derdi:

— «İnsanın hakikat çekirdeğindeki öz, kolay kolay meydana çıkmaz.. Taa, zâhirî tıynetindeki kabuk kırılıncaya kadar..

Bu duruma, bir meyvenin çekirdeği misaldir ki: Kabuğu, kırılmayınca veya sorulmayınca: Özü meydana çıkmaz..»

•

Derdi ki:

— «Bazı muamelelerin, sadece yapılmasını istemek, hiçbir mânâ ifade etmez.. Ve dinleyenler, onun anlattığı ile pek amel etmezler.. veya edemezler..

Ancak, o yapılacak işi; söyleyenden dinlemek ve yapılış şeklini kendinde tatbik edenden öğrenmek; dinleyene ve gereğini yapacak olana daha faydalı olur..

Söylediğini tatbik sahasına koymayan kimsenin sözü karışıktır.. İçinden çıkılmaz bir şeydir..

Bazı işleri öyle karışık şekle sokarak anlatır ki; o işleri anlattığı şekilde tatbik etmenin imkânı yoktur.. Çünkü söylediği şekli önce kendinde denememiştir..

Durumu anlatıldığı gibi olan bir kimse; eğer ilmî bir mevzuu anlatıyorsa.. Bunda da pek çok illet bulunur..»

•

Derdi ki:

— «İnsanoğullarına, Hak Taâlâ şöyle ferman buyurur:

— Yeryüzünü; enine boyuna doldurdunuz.. —İşte bu kadar çok olduğunuz halde— Sizden bize gelenleriniz pek azdır..»

•

Şöyle derdi:

— «İsterse, bir nefes olsun.. İrfan sahibi zat sustu mu, aralarında yaşadığı zamane halkının aleyhinde bir durum tecelli eder.. Çünkü, irfan sahibinin sözleri kıymetlidir. Dinleyen mutlaka faydalanır..»

•

Derdi ki:

— «Kulun bir gaflet hali ve kalbinin körlüğü iledir ki; gördüğü şeyleri Rabbına mal etmez de:

— Şu şuna ait.. Şu da şuna ait..

Demeye kalkar..»

•

Şöyle derdi:

— «Şeytana, kolay kolay gücün yeter mi sanırsın?. Ne mümkün ona güç yetirebilmek..

O, senin vücuduna yapışıktır.. Kalbin iznine göre de senden lokmalanır..

O, daima kan dolaşımında dolanır durur..

İşte sana şeytanın şerrinden kurtulmanın en kolay çarelerinden biri: Hemen, sana senden daha yakın olana, dön.. Ki o: Bizzat Allah Taâlâ'dır..»

•

Derdi ki:

— «Zâhirî muamelât babında işlenen günahlar, tevbe edildiği takdirde; hemen hepsi affa mazhar olur..

O zâhirî emirler, perdelerin ötesinden gelen ve bu zâhire hitab eden neviden şeylerdir..

Kalblerin ve sırların nurları, anlatılan kısım dışındadır.. Bunlara gelen en ufak bir halel; mağfiretten uzaktır..

Sonra.. gerek sırra, gerekse kalbe dair işlerde taviz vermek de yoktur..

Bu mana icabıdır ki; bazı zatlara şiir halinde şöyle bir hitap gelmiştir:

«Sana ait her günah bağışlandı;
Ama bize iraz varsa o kaldı..
Seni bağışladık fevt olan için;
Yine bizden fevt olan kısım kaldı..»

•

Derdi ki:

— «Hiç nedamet izlemez o vakti ki; boş geçmiştir veya zulmet doludur.. Bu da şu şartla olur ki: Sen onları iyilikle doldurur veya nurlandırmaya çalışırsın..»

•

Şöyle derdi:

— «Önce duyacaksın.. bu bir..

Sonra: Anlayacaksın.. bu iki..

Bundan sonra: Öğreneceksin.. bu da üç..

Dördüncüsüne gelince, bu da şehadet âlemine geçebilmendir..

Bütün bunlardan üstün bir makam vardır ki; o bizzat marifet makamıdır.. Hepsinden sonra ve beşinci derecede gelir..»

•

Derdi ki:

— «İnsan, üç âlemi canlandıran bir aktöre benzer âdeta.. Ki onlar sırası ile:

a) İnsanlık âlemi..

b) Şeytanî âlem..

c) Ruhanî âlemdir..»

Şu görünen insanî durumunun çamurdan hasıl olması itibarı iledir ki: Kendisini cehalet ve unutkanlık sarmıştır..

Şeytanî kokunun onu sarması sebebi iledir ki: Kendisini; yalan, tuğyan, inad ve küfran sarmıştır..

Ruhanî vasfı icabıdır ki: Kendisinden tasdik zuhur eder.. İz'anı artar.. Yakîn halini bulur.. İrfan duygusuna sahib olur.. Müşahede ve ayan haline erer.»

•

Şöyle derdi: Kalbler üç çeşittir:

— «a) Arzî kalb.. Bu kalb daima tehlikelidir. Her zaman şeytan onu aldatabilir.. azdırabilir..

b) Semavî kalb.. Bu da şeytanın sirkatından kurtulamaz. Şeytan bu kalbin bazı nahiyelerini dolaşabilir.. Halinden ve ahvalinden bazı haberler koparabilir..

Ne var ki, şeytan bunda pek tehlikeli bir durumu geçemez.. Sonra, oradan duyduğu haberleri, başka bir yere iletemez.. Tam haberleri alıp kaçacağı sırada, üzerinde nurdan bir kıvılcım sıçrar ve çaldıklarını yakar.. Böylece o, eli boş olarak döner..

c) Arşî kalb.. Asıl önem bundadır.. Buna hiçbir fani yakın olamaz.. Hele şeytanın burada hiç işi yoktur..»

•

Şöyle derdi:

— «Kur'an-ı Kerimi dinleyebilmenin ilk mertebelerinden biri odur ki: Onu dinleyen, bütün yaratılmışları kalben görmekten geçe. Fani varlıkları, gözünden ve gönlünden sile..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Allah Taâlâ, bir kuluna hayır dilemişse, kalbine hakikî ilimleri yerleştirir.. Ki o ilimler, bizzat hazret-i rübubiyetten doğarak gelir..

Öyle bir yolla gelir ki: Orada şer'î emirlerin zâhirden müşahede edilen şekilleri yoktur..

Sonra.. Bazı aklî kaidelerin de orada hükmü geçmez..»

•

Bir sohbetinde şöyle anlattı:

— «Şu şehadet âleminde ne varsa.. Hemen hepsi Âdem'in -aleyhisselâm- zâhirî varlığına sığdırılmıştır.

Onun zâhirî varlığı ise; ruhunun mana canibinde dürülü durur..

Bu ruh ise; ona gelen **Nefha'da** saklıdır..

Nefha'ya gelince; onu, sadece:

— Bir ifaza, feyiz verme..

Şeklinde anlatabiliriz.. Ve.. bundan sonra, iş biter. İşaret tamam olur.. Arif olan, bundan ötesini sezer, anlar..»

•

Derdi ki:

— «Vakta ki, bu fani kâinat; gaflet gözü ile müşahede edildi ve kendiliğinden mevcud ve baki sanıldı.. İşte o zaman, Allah Taâlâ zatı için bir gayretin gereği olarak: O kâinatın fena bulmasına karar verdi.. hükmetti..»

•

Şöyle derdi:

— «İrfan sahibi, hakikatı dili ile konuşmaz.. Konuştuğu takdirde; tek kelimesi, mana itibarı ile bu kâinata sığmaz..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «Allah Taâlâ, şöyle buyurur:

— Ey benden birşey isteyen, al istediğini.. Ve ey beni isteyen ve arayan, sen de dur..»

Çünkü aramaya lüzum yok.. Uzakta değil ki.. niçin aransın?..

•

Derdi ki:

• «Herkim, sana yaptığı öğüt ve nasihatta; beşerî durumundan bir zerre katarsa; sana nasihatını tam yapmış olmaz. Eza vermiş olur..»

• «İrfan sahibi için hususî bir hal yeterli değildir. Bu da önemlidir; fakat o, bununla yetinmez..

Onun için daha önemli olan: Hicabın, yani: Hakk'ın zatı ile arasındaki perdenin kalkmasıdır..

Kendisine ait bin çeşit hususî hali bulunca; buna mukabil zerre miktar keşif vaad edilse.. bütün hususî halleri verir; o zerre miktar keşfi alır..»

• «Hal odur ki; seni Hazret-i Hakk'a cezbeder..
İlmin vazifesi de odur ki: Seni Hazret-i Allah'a hizmete çevirir..»
• «Şayet nurun geçiş yolları daralmamış olsaydı: Gelişini ve akışını görürdün..»

•

Biri, Hak nesimi kokusunu alamadığını ve ilâhî nuru müşahede edemediğini anlatmış olacak ki; şu şekilde konuştu:
— «Acaba kabahat kimde?.. Sende mi, yoksa onda mı?. Mutlaka sende..
Hak nesimi kokusunu alamayışının yegâne sebebi; mana bakımından nezleli oluşundur..
İlâhî nuru müşahededen yana, nasipsiz oluşuna gelince.. Bunun da yegâne sebebi; mana bakımından perişan oluşundur.. İçini karanlıklara gömüşündür..»

•

Şöyle derdi:
— «Herkim ki, yeni bir sebepten dolayı; sevdiğine karşı sevgisinin arttığı iddiasında bulunur.. O, nihayet; mahabbet babında serdettiği davadan uzak olur..»

•

Derdi ki:
— «Zâhirde ve bâtında hakkı teslim edilen ve itiraza uğramayan en güzel halet odur ki:
a) Bir cem âlemine geçile ve onda ayrılma ve bölünme olmaya..
b) Ve bir fark âlemi başlaya ki; onda aslâ şirk bulunmaya..»

•

Şöyle derdi:
— «Herkim, lâyık olmayan bir makama, ilâhî sırlardan herhangi birini açıklar ve tevdi ederse.. mutlaka hakkında kötü zan cezası çıkar.. Yahut, bundan daha büyük bir cezaya uğrar..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:
— «Senden ki: **Ene** —**Ben**— zail olup gitti.. İşte, o demde, **Ene**'nin kim olduğunu anlarsın..»

•

Derdi ki:
— «Şeytan, insandan hiçbir şey alamaz..
Ancak, o insanın şehvet arazisine geçerse.. durum değişir.. İşte o zaman, insandan alacağı kadarını alır..»

•

Derdi ki:

• «Âbidlerin insanlardan kaçmasının bir sebebi de odur ki: Onlarda, yani avam halkta, ilâhî tecelli cereyanını bilmiyor ve anlamıyorlar.. Bu yönden cehaletleri var..

Onlarda gizli duran bu sırları bir defa sezebilseler; elbette onlarla ülfet ve ünsiyet ederler..

Tıpkı irfan sahiplerinin, onlarla ünsiyet ve ülfet ettiği gibi..»

• «Keşfin dakik olanı ve gizli duranı makbuldür..

Bu incelik ve gizlilik ilerledikçe: Keşif daha alâ olur..»

• «Her ne şey ki, sen onu ilâhî marifete delil bilip ilerlersin.. Ve bir zuhur yolu ararsın..

Neticede hasıl olacak bütün zuhurlardan çok ileride, sen varsın.. Düşün..»

•

Bir sohbetinde şöyle anlattı:

— «İrfan sahiplerinin bu dünya evinde yaptıkları amel: Ne bir hal içindir; ne de bir makam..

Onlar, amellerini ancak; zat-ı ilâhî'de bulunan yer ve makamlarını tahkike erdirmek için yaparlar..

Bunu elde ettikten sonra.. başka ne isterler ki?.. Bütün hal ve bütün makam, orada dürülü durur..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «Mevcudat arasında, her ne ki; yaptığında, ettiğinde muhtariyetini müşahededen uzak olursa.. Onun bu âlemdeki bekası çok olur.. Meselâ: Sema', yer ve dağlar, denizler gibi..

Bütün bu anlatılanlar, bir ibret levhasıdır. Ama, mana gözü olanlara ve içi dolu olanlara.. Yani: Özlülere..»

•

Derdi ki:

• «Önce inayet.. Yani: Hak Taâlâ'dan yardım..

Bu olduktan sonradır ki; hidayetin dilleri açılır ve seni davet eder.. Yolunu ve bulunduğu yeri sana gösterir.»

• «Sen.. dünyada karar kılacak değilsin ki..

Âhirete gelince: Henüz oraya da vâsıl olmadın..

Hele bir düşün, bütün bu haller karşısında sana ne düşer?.

Sana, ancak o düşer ki: Kendine tam yakın olan ve her halini gören, bilen ve duyan zât-ı ilâhî'ye yönelesin..»

• «Allah Taâlâ, bir kulunun kalbine yerleştirdiği nur kadar büyük ve üstün bir ikramını hiç yapmamıştır..»

•

Bir de şu hikmetli kelâmına bir göz atalım:

— «Bir irfan sahibi ki; daldığı âlemden bir kelâm etti: Dinleyenin fani varlığı o kelâm içinde erir gider..

Onun bu ettiği kelâm ve diğer kelâm çeşitleri, aktif bir rol oynarlar ve erkek sayılırlar.. Dinlemek ise, dişi.. Bu durumda, elbette:

— **Erkekler, kadınlar üzerine hâkimdirler..** (4/34)

•

Derdi ki:

• «Şanı yüce Allah'ımız dilerse.. Bu sayede irfan sahibi zat da bir nefes ederse.. O nefes ettiği beldede bulunan tüm halkın kalbinde, iman nuru sebat bulur.. Kökleşir..»

• «Her ğaybî vüsûlün önünde şehevî bir engel bulunur..»

• «Hiçbir irfan sahibi, kendisine bağlanan bir müridi; Hakk'a vâsıl eylemeden, yüz üstü bırakıp ölmez.»

• «Nurlar âlemine ancak, sırlar âleminden geçip, pâk ve temiz olan kimseler vâsıl olurlar..»

• «Bir mürid, irfan sahibi bir zata; sevgi ve saygı ile, tek defa olsun.. nazar edince: Hak ve reşad yolunu tutan yolcular arasına katılmış olur..»

• «Tevhidin aslını ve esasını, fehim yolu ile anlamak mümkün olamaz..

Ancak, özel bir durum olarak, teklif mahallinde, kısmen anlamak ve anlatmak mümkündür..

•

Şöyle derdi:

— «Herkim, bizzat vâsıl olmadığı, sadece vasfını dilden duyduğu bir âlemin vecdini göstermeye kalkarsa; mutlaka, ayağı bulunduğu makamdan kayar.. Dolayısı ile, düşer.. Hatta, içinde bulunduğu taklid âleminden daha da aşağılara..

Kaldı ki, insan vuslata erse bile; gösterişten uzak durması gerekir.. Ancak bu hususta aldığı bir izni varsa, durum değişir.. Ya da, yaptığını, bir irfan sahibinin işaretine mebni yapıyorsa..»

•

Derdi ki:

— «Rabbanî varidatının şekli veya manası; bu fehme sığmaz.. Şayet ondan fehme gelen bir şey varsa, o da; o varidat suyunun bir sıçrantısıdır.. Ya da, onun nurundan bir şuadır..

•

İman nurunun sana parlamasını istiyorsan.. Ki mutlaka istersin.. O halde dinle; sana söylüyor:

— «İman hakikatlerinin nuru sana parlamaz.. Taa, yaratılmış vasfını taşıyan bütün ekvandan kalbini temizleyinceye kadar..»

•

Derdi ki:

— «Hakikî ilmin alâmeti odur ki; o çeşitten kalbine bir varidat geldiği zaman, orasını bir puthaneye döndüren resimleri ve temsilleri silip süpürebilesin..

Ki o suret ve temsiller, hemen bütünü ile zannîdir.. İsterse bu zannî temsil ve suretler; senin asıl hakikatleri bulmana, önceden bir sebep ve vesile olmuş olsun..»

•

Derdi ki:

— «Sende yaratılmış şeylerden hangisi olursa olsun; onlar ancak bu yaratılmışları bilmene; anlamana vesile olurlar.. Yaratana değil..

Şunu da unutmamak lâzımdır ki; yaratılmışın aslı, ancak, yaratana karşı bir irfan duygusuna sahip olmakla bilinir.. Aslında, bilinen ve bilen odur..»

Ârif ol; anlamaya çalış..

•

Şu cümlesi de hikmet maddeleri üzerine.. Şöyle anlatırdı:

— «Hikmet bilgisinin asıl maddeleri; kuvve-i insaniyededir.. Orada dürüiü, bükülü durur.. Ki, onu çözmek gerek.. Ama nasıl?..

Hakîm vasfını alan zatın fazileti ondadır ki; kendi özünde saklı duran hikmetleri istihrac eylemesini bile.. Kuvveden fiile çıkara..»

•

Derdi ki:

• «Asıl âdemlik odur ki; işaretle dahi olsa, bir göstermelik tarafı bulunmaya.. Çünkü o, yani âdemlik; fena —yokluk— nurları arasında kaybolup giden bir nisbetten ibarettir..»

• «Şayet niyetin, hakikî bir vuslat arzusuna meyilli olaydı; sende, senlik bakiyesi namına birşey kalmazdı..»

•

• «İnsanoğlu, dürülü bir mevcudat küpüdür. Şayet, basiretiniz varsa; ondan birşeyler kapabilirsiniz..

..Ve umulur ki; ondaki, cemâlden size bir şeyler parlaya..»

•

Şöyle derdi:

— «İman cevherleri, ancak imtihan ve bir deneme sonucu olarak meydana çıkar..

•

Diyor ki:

— «Dünyada, şehevi vasfını alan şeylerden herhangi birine nailiyet, azabdır.. Hem de cezası peşin.. Dünyada; âhirette değil.. Ama gizli.. Azab olduğu dıştan pek belli olmaz..»

•

Şu cümlesi de, hakikatlerin zuhuru üzerine.. Şöyle anlatırdı:

— «Hakikatler; her meydana çıktıkça, şu vasıfları alır: Zuhuru vardır; fakat gizli.. Gizlidir; fakat belli..

Bütün bu zuhur ve hafa; yani: Gizleniş ve açılış, şu Âyet-i Celîledeki **Vav** harfinde saklıdır. Ve bu manalar, oradan alınır..

— **HU.. —Yani, O— evveldir. Ve âhirdir. Ve zâhirdir.. Ve bâtındır..»** (57/3)

•

Diyor ki:

— «Ben, bir gönül varidatı tanımıyorum ki; ona bir son olsun. Ama hiç bir zaman..»

•

Şöyle derdi:

Hakikatı bulan zâtlar iki kısımdır:

— «a) Delilliğini yapmaya, tuttuğu davanın fesahatini ve belâğatini belirtmeye mezun olan..

b) Bir de, aynı şeyleri yapmaya mezun olmayan..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Dünya metaında lütuf vardır.. Bereket de bulunur..

Sonra o: İlâhî ihsan sergisinin sonsuz bir sofrasıdır..

Şayet o dünya metaı, yerinde kullanılacak olursa; bir fazilettir ki: Değerini ölçecek bir kıstas yoktur..

Sonra.. Delâlet ettiği mana düşünülürse.. insanı, baki âlemlerin malı kılar.. Ve ulvî bir genişliğe erdirir..»

•

Bir de şu cümlesini okuyalım:

— «Şayet sana, gizli ve hakikat âlemlerinden bir bulut yüzerek gelirse. Sakın ha, ondan kaçmayasın.. Hemen altına gir.. Kal orada..

Bu durumu ile o; altında kaldığın müddet, ya sana gölgelik eder; ya da, üzerine, ondan rahmet damlacıkları düşer..»

•

Derdi ki:

• «Kişinin hürriyeti olmadığına delil, nefsinin arzu ettiği yere, ayaklarının onu götürmesidir..»

— «İyi niyetlerini devam ettir.. Kasdını bozma.. Ta ki; maksudun ne ise o, tahakkuk safhasına gire..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «İman sahibinin istikametine delil odur ki: İçinde nefsanî bir arzu bulunmayan, her işe şevkle sarıla..

Özellikle, nefsine pek hoş gelmeyen işlere; korku ve ümidini muhafaza ederek gire..»

•

Şöyle derdi:

— «Herkim sana, bir mana suyu içirirken; beşerî cephesinden alarak içirir.. Sakın onu içme.. Öyle bir suyu içmekten kendini koru.. Çünkü o: Seni nefsanî arzular tarafına çeker.. Mana boşluğuna sürükler. Doğruca, dalâlete ve şaşkınlığa götürür..

Ama, herkim ki, sana mana şarabından; bâtın âlemi içkisinden içirir.. Korkma; ondan iç.. Âfiyet olsun.. Çünkü bu içtiğin, faydalı bir içkidir..»

•

Bir sohbetinde şöyle anlatmıştı:

— «Herhangi bir kelâm ki, sen onu kabul veya red işinde serbest olursun; o sözden senin faydan az olur..

..Ve herhangi bir kelâm ki, seni kabule ve gereğini yapmaya zorlar.. İşte.. bu kelâm sana faydalıdır.. Hem de, yaptığı iş, pek güzel bir iştir..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Mürid olan odur ki, yürüdüğü mana âleminde, iç halleri ile yürür.. Dışı da ona tabi olur..

Âbid kişiye gelince: O da, dış cephesi ile seyrini devam ettirir.. Bu durumda onun iç âlemi, dışına tâbi olur..

Âbid kişi, sadece virdlerine devam yolunda gider.. Ama mürid, esas âlemden kopup gelecek varidatını bekler..»

•

Şöyle derdi:

— «Hakiki ilim sahipleri, masumiyetlerini muhafaza için ilmi öğrenmezler.. Ancak; o sayede rahmete nail olmak için ilim tahsillerini yaparlar..

Onlar, ilmi tahsil etmediler ki; takdir-i ilâhî'den kendilerini ko-

rusunlar.. Onların ilim tahsilleri ancak; nefislerini sürükleyerek ve ve ihtiyaçlarını belirterek, Allah Taâlâ'ya koşmak içindir..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Marifet ehlinin hali, cidden bir garib iştir..

O irfan sahipleri, şayet beşerî vasıflarını takınarak dursalar; su içinde duran bir balığın haline benzer halleri..

Özellikle, kendilerine has olan halleri içinde kaldıkları zaman; hava boşluğunda uçuşan kuşlar gibi olurlar..

Nefsanî vasıflarını takındıkları zaman ise; dünya denizinde boğulup giden kimseler gibi olurlar..

Ruhanî sıfatlarını takındıkları zaman ise; yüce âlemin ufuklarında cevelân ederler..

Şunu da bilmek gerekir ki; onların en az kaldıkları âlem, bu dünya âlemidir.. O da, bu âlemin rasgele yerinde değildir.. Ancak, yüce âleme en çok benzeyen, asalet tarafı en kuvvetli yerinde dururlar..»

•

Bir sohbetinde şöyle anlatmıştı:

— «O şey ki; bu akılla idrâk edebilmenin fevkindedir.. Orada ancak iki şeyle yürümek mümkün olur:

a) Ya, ilâhî bir nurla..

b) Ya da; sağlam, temiz ve katıksız bir itikadla..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Ne zaman ki; yaratılmışlarda hilekârlık ve hokkabazlık kalmadı: İşte o zaman, Cenâb-ı Hak'tan tevfik ve inayet, yani; yardım ve başarı ihsanları üzerine yağmaya başlar..»

•

Demişti ki:

— «Âdemoğullarının hicaplı kalmalarının aslı, birtakım fani gölgelerin altında kalmaları olup, ancak o gölgelerin aslını da, müşahededen yoksun oluşlarıdır..

Onların bu halleri, tıpkı zâhiri âlimlerin, zâhirde ilimlerin perdesi arkasında kalmalarına benzer.. Ki onlar, ilmi elde ettikleri zaman da; onun perdesi ardında kalır ve bir türlü perdeyi aralayıp; kendilerine nasîb alamazlar..»

•

Bir defasında şöyle dedi:

— «Şükreden kimsenin, o şükür halinde bir dil vardır ki; Rabbı namına nutkeyler.. Tıpkı rükûdan kalkan kimsenin:

— **Allah hamdeden kimsenin hamdini duydu..** Cümlesindeki derin mana gibi..»

•

Derdi ki:

• «Mürşid olan bir üstazın, kendinden üstüne olan ihtiyacı; bir müridin kendi üstazına olan ihtiyacından daha fazla ve şiddetlidir..»

• «Nurların akıp geldiği bir oluk vardır ki, bu oluğun adı: Sadık ve doğru bir mahabbet duygusudur..»

• «İrfan sahibi, dünyada kaldığı süre, başkası için kalır.. Yani başkalarına iyilik için..

Ama.. İrfan sahibi olmayan bir kimse, sadece nefsanî istekleri ve şahsî menfaatleri için kalır ve bunlardan başka birşey düşünmez..»

• «Bir kul; kalbini, Cenâb-ı Hakk'a tevcih edebildiği süre; Hak Taâlâ, onun bütün dağınık işlerini bir araya getirir..

Fakat, yanılıp da; kullara döndü mü; bütün işleri darmadağın olur..»

•

Şöyle anlatmıştı:

— «Senin, fark âleminde kalışından doğan sebeplerin bir sonucudur ki: Yok olur, fenâ bulur ve ölürsün..

Ama, cem âlemine geçersen.. durum başkalaşır.. Ki o zaman: Hayat bulursun.. Bulunduğun hal içinde sebat kazanırsın..»

•

Derdi ki:

— «Mahabbet, hakikat olan hallerin ruhlarını örten bir cesettir... ..Ve mahabbet; hakikatleri tam bulabilmek için, kullara açılan bir kapıdır..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Âdib zatların; içi dışı dünyalıkla sarılmış kimselerden uzak durmaları; başlıca, şu sebepten ötürüdür: Onların, beşerî cephelerinde dünya cifesinin kerih kokusunu duyarlar..

Marifet ehli zatlar da; o insanlardan uzak olmaz, tam aksine, yaklaşırlar..

Bunların böyle yapmalarına, başlıca sebep odur ki: Onlarda ruhlar âleminin kokusunu alırlar..

Sonra.. Bilirler ki bu koku, taa, ezelde, onların özlerine yerleştirilmiştir..»

•

Derdi ki:

• «Allah Taâlâ, velî kulunu kıskanır.. O kadar kıskanır ki: Onu; kendisinden başka kimsenin bilmesini, tanımasını istemez..»

• «Velî, ancak Cenab-ı Hakk'a karşı marifet husulünden sonra; tanınabilir ki, en uygunu da budur..

Şayet Cenab-ı Hakk'a karşı bir marifet duygusu hasıl olmadan evvel irfan sahibi tanınır ve bilinirse.. bu bilgi ve irfan sahibi zat; bilen için bir hicab olur.. Yani: Bundan sonra, nur-u ilâhîyi zor sezip bilebilir..»

• «Bu fanî cihanda; ilm-i ilâhî, ancak şu iki yoldan temin olunabilir:

a) İlham yolu.. Bu ilham yolu; velî kullara mahsustur.. Ve onların ilmi bu yoldan gelir..

b) Vahiy yolu.. Bu yol da, peygamberlere mahsustur.. Kendilerine gelen ilimler hep bu yoldan gönderilmiştir..»

Onlara, yani peygamberlere, salât ve selâm olsun..

Şöyle anlatırdı:

— «Bütün gözleri, baktıkları yerlere göre sınıflandırmak gerekirse.. şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

a) Bu öyle bir gözdür ki; özünde sıhhatı tamdır.. Görüşü keskin ve kuvvetlidir.. Nüfuzlu bakar ve tesirini ilk nazarda belli eder..

Böylesi bir göz, ancak peygamberlerde bulunur. Bu, yalnız onlara ilâhî bir vergidir.. Onlara salât ve selâm olsun..

b) Bu ikinci sınıfa dâhil olan göz ise; aslında sıhhatı tamdır. Fakat, birinciye nazaran, görüşlerinde fazla bir keskinlik yoktur.. Biraz zayıftır..

Bu göz ise, velî zatların gözüdür.. Bu zatlara da Allah Taâlâ'dan rıza ve rahmet dileriz.

c) Bu da bir gözdür ki, sadece zâhirde varlığı hissedilir veya görülür, o kadar..

Bir şeye bakacak olsa, nüfuz gösteremez.. Nazarı zayıftır... Belki de perdelidir..

Ki bu göz, gafil müminlerin gözüdür..

d) Anlatılan kısımların bir dördüncüsü vardır ki; kördür.. Ki bu kör göz, kâfirlerin gözüdür..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Bu âdemlik sıfatına bürünenler; bu beşerî kalıplara sığıntı olalı ve bu hissî mazharlar zindanına tıkılalıberi, kendilerine, gayb âleminin en ufak bir nefesi gelmemiştir..

Sonra.. Yaratılış merkezinin onlara bir şuası da ulaşmamıştır.

Sonra.. Yeni bir ilim çeşidi, içlerine doğmamıştır..

Ancak onlara; gerek gaybî âlemden gelen ilim çeşidi; gerekse, yaratılış merkezinden çıkan nur, sadece peygamberlerin eli ile gelmiştir.. Bir de, o peygamberlere etba' olan zatların eli ile.. Yani: Hakikî varis-i nebî olan zatların eli ile..

Ki bu etba', yani: Varisler.. Başta, büyük velî olan kullardır.. sonra da diğerleri..

Bunlardan sonra, sıddıklar gelir..

Bunları; ilimle beraber, irfana ve insafa sahip zatlar takib eder.»

Bu âdemlik sıfatını alan kimselerin hiçbirine; ilim ve nurdan nasib almaya dair, anlatılan yollardan başka yol yoktur..

Ancak, kendilerinde birşeyler görülen ve hissedilen kimseler görülürse.. Bilmeli ki; o, onlara taa, ezelî yaratılış âleminde teslim edilmiş ve buraya kadar gelmiştir..

Aksi halde onlara, yukarıda anlatılan yollardan başka ilim ve nur yolu yoktur.. Hele yüce ve mukaddes menbalara hiç varamazlar..»

•

Derdi ki:

— «Bir kimse; her nasılsa, irfan sahibi bir zatı tanıdı mı, onu yorar.. İrfan sahibi, onun çeşitli bozuk düzen halleri ile yorulur..

Çünkü: Bütün değişik hallerinde o kimsenin ağırlıklarını yüklenir..

Buna karşılık, o irfan sahibi kimse; hiç tanınmadığı takdirde, rahata kavuşur..

Bir irfan sahibi, marifet yolunda mesafe kat edip kuvvet ve sebat buldukça; iftikarı ve iflâsı artar..

Demek olur ki: Fani varlığı tükenir; bâkî varlıktan varlık almak için kabiliyeti artmaya başlar.. Ve.. bu iş için özünde bir zemin hazırlanır..

— Bu, neden böyle olur?. derseniz, anlatalım:

— İrfan sahibi, marifet yönüyle bir ilerleme kaydettikçe; Cenab-ı Hakk'a yakınlığı artar..

İşte.. bu yakınlık anında; fânî nisbetler ve izafetler düşer.. Sebepler ortadan kalkar..

Şunu da unutmamalı ki; bütün nisbet ve sebepler; ancak uzaklıktadır.. Bir de araya, bu tabiat perdesinin gerilmesinde..»

Şöyle anlatırdı:

— «İrfan sahibi: Bütün gizliliğine rağmen, dünyada bir lamba gibidir.. Ki, çevresini aydınlatır..»

•

Bir sohbetinde:

— «O gün, —dünyada iken— bâtıl işlerle uğraşanlar ziyandadır.» (45/27) meâline gelen Âyet-i Kerimeyi okudu ve şu tefsiri yaptı:

— «Bu ziyandan; ancak şu üç zümre kurtulur:

1 — Peygamberler.. Onlara salât ve selâm olsun..

2 — Peygamberlere uyanlar ve her hal ü kârda, onları izleyenler..»

3 — Mahabbet ehli.. Allah'ı sevenler; bir de onun:

— Seviniz!.

Dediklerini sevenler..»

•

Derdi ki:

• «Misaller, müridleredir.. İrfan sahiplerine misaller yaramaz.. Onlara hakikatler gerek..

İrfan sahibine misal o kimsedir ki; yanında umman vardır.. Belki de kendisi o ummanın içindedir.. İstediği zaman ve istediği miktar, ondan, avuç avuç alıp içer..

Müride misal o kimsedir ki; yanında donmuş su vardır, ama az.. Bekler ki o don çözülsün de, o sudan içsin..

• «Mümin vasfını almaya lâyık olan bir kimse; yalnız bir gün için, imanını tam muhafaza edebildiği takdirde; binden fazla sağlam manevî halkaya yapışmış olur ki; onların hiçbiri için kopmak yoktur..»

• «Şeytan, insanı bazı günahlara ve isyana çekip götürür ve insan da, ona uyup, günahlar işlemekte ve isyanda ısrar etmezse.. Sonra.. hatasını sezer; tevbe eder, dönerse: Şeytana hiç uymamış ve hata işlememiş gibi olur..»

• «Hakk'ın değil de, gayrın kulu olan; seni sürükleyip nefsanî arzularına doğru götürürse.. İmkân nisbetinde ondan kendini koru.. Çünkü o, nefsinin kuludur.. Onunla, sana düşmanlık eder..

Ve o bozuk düzen inancı ile, seni dost etmek ister.»

• «Yaptığın işler, yararlı bir hale gelince; cennet yönünü sana çevirir.

Ya, kalbine yararlı bir hal alınca bilir misin n'olur?. Hak Teâlâ, ikbalini açar.. Sana ihsanlarını yağdırır.. İkramlar eyler..

• «Bir kul, isterse bin defa olsun; zâhirde guslü icab ettiren bir hale uğrarsa.. Ona bir gusül yeter ve bu bir gusülle namaz kılmak ona mümkün olur..

Bu, gaflet haline bir misaldir.. İsterse, insanı bin gaflet sarsın.. Kul, o gaflet halini anlar ve manadan uzaklaştığını sezer de, bir defa Allah'ı anar ve ondan bağış talebinde bulunursa.. Gaflet cenabetliği-

Hakikatleri dinlemek ve duymak babında, onun sebatı vardır ki; Hak Taâlâ onun terakkisini dilemiştir..»

•

Derdi ki:

— «Bu dünya âleminde hiçbir velî, hakikî veçhesi ile zuhur eylemez.. Hatta aynî hüviyeti ile de değil.. Ancak, ilmî hüviyeti ile zuhur eyler..

Ama, bu dünya âleminin bittiği, ebedî âlemin başladığı zaman Allah Taâlâ onları, hakikatleri ve aynî hüviyetleri ile zuhur meydana getirir..»

•

Şöyle derdi:

— «Ey âdemoğlu..»

— «Ne kadar da insafsızsın?.

— Sebebi nedir?. diye sorarsan, anlatayım:

— «Dünya davetçisi seni tek kelime ile davet eder.. Fani, geçici bir şeye çağırır.. Ve sen, onun bu tek kelimelik çağrısına, bin gün icabet edersin..

Âhiret davetçisi de seni çağırır.. Ama, bâkîye.. ama sefaya.. ama devamlıya, sabite.. Hem de bin gün.. Ne var ki; sen ona bir gün bile icabet etmiyorsun.. yazık sana.. Hiç olmazsa; dünya ve âhireti aynı seviyede tutsaydın..»

•

Şöyle derdi:

— «Ne kadar tuhaf.. O tuhaf olan şey nedir bilirmisiniz?. Şöyle ki:

İnsan dünya güneşine nazar eder ve onun nurundan faydalanır.. Halbuki kendi varlık sırrına yerleştirilen güneş vardır.. Onun nurları daha çoktur. Ama gafildir.. Göremez; hakikatini sezemez.. Çünkü varlığının yoğrulduğu çamura zulmet hâkimdir..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Şu dinimiz olan İslâmiyet var ya.. İşte bu, iki kısımda mütalâa edilir:

a) Zâhir.. Ama ilmî yönden..

b) Bâtın.. Ama hakikat yönünden..

Zâhiri durumu, yani ilmî yönü; bazı esaslara ve nakillere istinad eder.

Bâtınî durumuna gelince: Orası da, kalblerin nurları ile mazbuttur..

nin cümlesinden kurtulur.. Ve o an: Hazret-i Hakk'ın huzuruna çıkmak mübah olur.»

• «Pek güzel olan şu iki hali bulduktan sonra; artık ötesini düşünme.. Herşey kolay olur..

— «a) Allah'a iman..

b) Allah'a dönüş.. Bir yanılma sonunda, başka yere kayılmış olunsa da; yine, dönüş ona olmalı.. Başka yana değil..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «Allah'a yemin ederim ki: Allah Taâlâ, eğer velî kullarını bu âlemde gizlememiş olsaydı; onlara sataşmak, hiç kimsenin haddi olamazdı..

Hele onlara eziyet etmeğe kalkışmak, hiç kimseye düşen bir iş olamazdı..»

•

Derdi ki:

— «İnsanı, azgınlıktan almaya yarayan bazı sert kelâmı şimdiden duymaya ve gereğini yapmaya kendini alıştır..

Bilhassa, genişlik zamanında sana verilen faydalı öğütleri tutmaya çalış..

Bütün emirleri; bilhassa, hakikatler bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmadan yerine getir..

Şunu hiç unutma ki, suçların cezaları, kendilerini birkaç safhada meydana çıkarırlar. Keza emirler de öyledir..

Şöyle ki:

a) Önce bir yazışma olur.. Kitap gelir. Yazı gelir. İhtar yapılır.. Yani, hatırlatılır.. Ve yapılan işin kötülüğü böylece anlatılmak istenir..

b) Yazının faydası olmayınca hitap gelir.. Bu defa sözlü ihtar başlar.. İyi bilinmeli ki; sözlü ihtar, yazılı ihtardan daha şiddetlidir..

c) Bundan sonra, azar başlar.. İtap vaki olur..

d) Yukarıda sayılanlar fayda vermeyince, ara açılır.. Perdeler kapanır.. Manevî irtibat kesilir.. Hicap gelir..

e) Sonra.. Kitabın, hitabın, itabın ve hicabın faydalı olmadığı görülünce.. Artık azab gelir..

İşte bundan sonradır ki, şu Âyet-i Celile'nin manası, tecelli eder.. Allah Taâlâ şöyle buyurur:

— Rabbın bazı âyetleri, —yani azab işaretleri— geldiği zaman, artık hiçbir nefse imanı faydalı olamaz..» (6/158)

•

Derdi ki:

— «Allah'a dön.. Ona bağlan.. Hatalarında ve kusurlarında da olsa, böyle yap..

Çünkü ona bu şekilde bağlanışın; başkalarına, sadâkatle, vefâ ile bağlanışından daha iyi ve daha hayırlı olur..»

•

Ve bir kudsî cümle okudu:

— «Allah Taâlâ şöyle buyurdu:

Herkim, beni kendisinden zâhir olan bazı alâmetlere göre aramaya kalkarsa kendi vasıfları ile aramış olur.. Bu durumda o, mahrumiyete daha yakındır..

Ama herkim, beni kendi vasıflarımla ararsa.. Ona ikram, daha yakın olur..

Yani: Aradığını bulur..»

•

Derdi ki:

• «Nefsini boş ve hevaî arzularından alınca; onun yeri cennet olur..

Takvâ ayağı ile yol almak için sa'yedince; ki bu sa'yedilen işe nefsanî bir arzu karışmayacak.. İşte o zaman, nefsin makamı Hazret-i Hak olur..»

• «Vakta ki, perdeler önünde açıldı.. Yani, mana gözünü örten perdeler.. İşte o zaman, satırların derinliğindeki saklı manaları sezmeye başlarsın..»

• «Nebîlerin, yani peygamberlerin hakikatleri gayb âlemi dairelerinde karar kılmıştır.. Onlar, zaten oradadırlar.. Bu şehadet âleminde de, pek nazik işleri vardır.. Sonra.. zâhirî hallerin hakkında da vefa gösterirler..

Onlara salât ve selâm olsun.

Evliyaya gelince; onların da, hakikatleri bu şehadet âleminde kararlıdır. Ama, gayb âleminde cevval olan bir hakikatleri vardır..»

Peygamberler; perdeleri aralarken, vasıtaları hakikatleridir..

Velî kulun vasıtaları da, zarafetleri ve manevî rikkatleridir..»

•

• «Kendilerini Allah'a davet edene, ancak o kimseler, içten gelen bir arzu ile icabet eder ki; kendileri hür olan kölelere benzerler..»

• «Senin asıl sermayen odur ki; salâh halinde, bir ikbal sahibi olabilesin..»

• «Kesin olarak makbul olan namaz odur ki; sevilen ve arzu-

lanan bir şekilde, hakikate tıpatıp uya.. Daha doğru bir tabirle, hakikatle birleşe ve hakikate karışa..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Herhangi bir velâyet sahibi zat; isterse güneşin doğduğu yere gitsin ve hakikatı orada konuşsun.. Buna mukabil; güneşin battığı yerde de, onu seven biri bulunsa sözlerinden duyduğu kadar faydalanır. Mutlaka manevî nasibini alır..

Alır almasına ama, kısmeti kadar.. Ama, sevgi ve mahabbet yollarını temiz tutabildiği kadar..»

•

Bir sohbetinde şöyle anlatmıştı:

— «Hemen her amelin mükâfatı âhirette verilecektir. İlâhî vaad bu yoldadır.. Ancak; vaız, nasihat, müminleri ayıktırmak müstesna.. Bunun mükâfatı dünyada verilecektir..»

Sonra; yukarıdaki cümlesini tasdik mahiyetinde şu Âyet-i Kerimeyi okudu:

— **«Müminleri ayıktır.. Hatırlat.. Ki bu ayıktırmak, müminlere faydalar sağlar..»** (51/55)

•

Derdi ki:

• «İrfan sahiplerinin marifet hali azîzdir; o kadar ki; bu fani âlem, o marifet duygularına bir zuhur yeri olamaz..»

• «Kalbin nurlu ve parlak bir halde Allah'a kavuşman; nursuz, fakat çok amelle Allah'a kavuşmandan daha hayırlıdır..»

•

• «Bu his dili; yani, dış yapının dili, acemî'dir.. Yani: Yabancı.. Ama, kalb dili öyle değildir.. O Arabî'dir..

Durum bu olunca, her ne zaman sana yabancı bir dille, başına gelen bir işle karşılaştın.. Hemen, koş; o vakayı Arabî dile tercüme ve tefsir ettir..

İşte o zaman, hidayete ereceksin ve kapalı bir mana varsa; o da; açıklığa ve berraklığa kavuşacaktır..»

•

• «Kalbler, aslında pâk ve temizdir.. Ancak o; herhangi bir tahrikle uyanır..

Şayet bu uyanma, istikamete doğru olursa; Cenâb-ı Hak ona yardım eder..

Şayet eğriliğe kayarsa: O zaman da, eğriliği Allah tarafından artırılır..»

Daha sonra, yukarıdaki cümlelerinde istinad ettiği Âyet-i Kerimeleri okudu.. Ki onların meâlleri şöyledir:

— **«Bir sure indirildiği zaman, onlardan kimi; "Bu, hanginizin imanını artırdı?.." Der.. O, iman edenler var ya, işte onların imanını artırmıştır.. Ve onlar: Her âyet nazil oldukça sevinirler.. Fakat.. O kalblerinde maraz bulunan kimseler var ya; onların da küfrüne küfür kattı.. Küfürlerini artırdı..**

Sonra.. Onlar, kâfir olarak ölüp gittiler..»

Bu Âyet-i Kerimeler; tevbe suresinin 124 ve 125. âyetleridir..

•

Derdi ki:

• «Hak söz, ve onu dinlemek bir ibadettir.. Amel edici, onuna amel etsin veya etmesin..»

• «İrfan sâhibi zat, muztar kalarak bu halk libasına bürünür.. Unutmamalı ki; onun niyeti ve vazifesi çok ulvidir..

O, dünya bataklığına batanları, kurtarmak diler..

Dünyaya esir düşüp kalanlara, halâs çareleri arar..

Sonra.. pek çok zavallıları ve zayıfları, perişanları bulundukları kederli ve acıklı durumlarından kurtarmak arzusundadır..»

• «Bu âlemde, tevhid dili, öten bir kuşa benzer.. Daima onun fenaya ereceğini ve zeval bulacağını anlatır..»

• «Bu ümmet; bilhassa tevhidin hakikatlerini anlama yönünden ümmetlerin en kavisidir..

İşte anlatılan o kaviliğin bir icabı olarak; bedenen zayıf olmaları, ömürlerinin kısalığı şaşılacak bir şey değildir..»

•

Şu da başka bir cümlesi.. Yine bir sohbet esnasında idi; sırlardan bahsetti ve şöyle dedi:

— Âdemoğullarının hassalarına yerleştirilen sırlardan herhangi birine, mele-i âlâ'dan vasıtalı nâsib yoktur.. Oraya ancak, nasibi Cnâb-ı Hak vâsıl eyler..

Ama, sırlardan gayrı olanlara, bu âlemde gelen nasib; ancak, âlem-i alâ vasıtası ile gelir..»

•

Bir defasında şöyle konuşmuştu:

— «Kâinatın tümü veya bir kısmı ile aranızda geçen söz kesmi; —nişan şeklinde de alınabilir— ancak hakikî, aslî durumuna aykırı bir şekilde olursa.. Yani, hakikatler dairesinde değil.. Ona kavuman, yani vuslatın aslı zatınla olmaz..

Çünkü işe başlarken; hakikatini ortaya koyarak başlamadın.. İşe çürük başladın; haliyle çürük bitti..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Hiç kabına mı sığardı, şayet doğru olduğunu soran müridin kalbi, hakikatlerin sarih emirlerine yapışsaydı?..

O sarih hakikatler âleminden en ufak bir müjde kokusu alsaydı; ve.. o kokuyu özüne sindirebilseydi, kâinatlara sığmazdı.. kâinata değil..»

•

Yine bir sohbet esnasındaydı; şöyle anlatmıştı:

— «Şayet, hakikat babında bir bilgiye erersen.. onu, hemen rasgele yerde açma.. saçma.. Önüne gelene ondan dem vurma..

O sana gelen hakikat babındaki bilgi; Resulüllah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- nur ummanından bir nasibdir. İman ölçülerini kullan, muhitinde bulunan en şerefli kimseyi bul ve işte ona açıl.. başkalarına değil..

Çünkü o nur; şanına lâyık olan, en şerefli bir mevki arar..

Düşün ki; Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- nuru, nurların en alâsı idi.. İşbu sebepledir ki; kendine zuhur yeri olarak, beşer nevinin en şereflisini seçti.. Resulüllah'ı seçti..»

•

Derdi ki:

• «Hakikat, konuşandan çok; dinleyenin zihninde istikrarını bulur..

Sebebine gelince: Konuşanın durumu; bir bakıma görgüye benzer.. Bunda hakikat, görülen şey gibidir ki: Bakılıp geçilir.. Hakikatin onda az kalışı, bu yüzdendir..

Ama dinleyen böyle mi?.. O işi şehadet haline eridirir..

İşte.. Hakikatın bunda da uzun süre kalışı ve bir istikrar kesbetmesi bu yüzdendir..»

• «Özünde sana bir nur parıldarsa.. o nurla arkadaş olmaya bak.. Ve, devam ettir..

Bu arkadaşlık halini: Dilersen, şuhuda vardır.. Dilersen gönlünde mahabbet şeklinde kalsın.. Hasılı, her iki halde de nasibini alırsın..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «İrfan nuru; her zaman ve her yerde açıktır.. bellidir.. Yani: Beşeriyet mahallinin gayrinde de..

Onu bulmak istersen; beşeriyeti, yani insanlık âlemini, bulma şartları arasında sayma..»

•

Şöyle anlatırdı:

• «Her ne zaman ki, bir söz işittin.. ki bu söz; ister bir kitapta yazılı olsun.. isterse, bir rivayetten ibaret bulunsun.. Şayet bir hakikate nisbeti yoksa.. Ondan sana fayda gelmez..»

• «İnsana, dünyevî şeylerden biri arız olunca; hicab olur.

Uhrevî şeylerin arız olması da, insanı yolda koyar.. Bu âlemin dışındaki şeylerin biri kalbe gelince: İnsan, kendi kendine:

— Oldum.. der ve o olduğu yerde kalır.. Öte aşamaz..»

•

Derdi ki:

• «Hakikatın nurunu ve güneşini, nefsanî havanın esintisi ve dünya yeli söndüremez.. Sebebine gelince: O nurların cevherleri, kalbin derinliğinde, yerli ve kararlıdır.. Oraya, ne nefsin denizlerinin dalgıcı girebilir.. Ne de, nefse tabi hevanın..»

• «Şayet irfan sahibi; az da olsa.. kendi özünden ayrılmamış olaydı.. Kendi halini veya o hakikati anlatabilmek için, hiçbir tedbir bulma imkânına sahib olamazdı..»

• «İrfan sahibi, basiret gözünü kullansaydı ve dünyaya onunla baksaydı: Dünya, onun basiret aynasında kaybolur giderdi.. Çünkü o irfan sahibinin basiret aynasındaki mercek, dünyadan çok daha büyüktür..»

•

Şöyle derdi:

• «Dünya, insanlık manasının zuhur yeridir..

Ölümden sonra mahşer dahil; orada geçen zaman ise: İman nurunun parladığı ve zuhur bulduğu bir mahaldir..

Cennete girişten itibaren de: İrfan sırrının zuhuru başlar.. Orası da, bu sırra mahal..»

• «Her hakikatte; Allah Taâlâ için, gizli bir ilim dalı vardır ki; bu bapta ondan gayrisi bir bilgi sahibi olamaz..

İnsanların hakikat babında bildikleri, Hakk'a ait bilginin dışında kalan kısımda toplanır ki; bunda da nasipleri değişiktir.. Herkesin, istidadına ve kabiliyetine göre değişir..»

•

Bir sohbetinde şöyle anlatmıştı:

— «Hakikat âlemlerinden yana gafil yatan kalbler; hakikatleri duyamazlar.. Herhangi bir halde duyacak olurlarsa.. nefret hisleri uyanır..

İster zâhir, ister bâtın.. Sana herhangi birşey gelince; şahidini, kendine ait şeyden bul..

Bilesin ki; bâtının kendine göre şahidleri vardır.. Keza zâhirden de şahidi, delili var..

Sonra.. Her kim, zâhiri manadan sayılan bir ilmi kabul ettiği zaman, naklini ve vesikasını bulmadan kabul ederse.. Ayağı kayar; yanılır..

Ve.. Herkim de, batınî manada bir şeyi kabul ederken; kalbin şahadetini nazara almazsa.. o da, dalâlete saplanır..»

•

Derdi ki:

— «Nurların en güzeli odur ki: Müridin kalbine bir varidat olarak gelir.. Fakat ona bir yalancı dava zulmetinin kokusu bulaşmış olmaz..»

Bir sohbetinde, şöyle demişti:

— «Allah adına kasem ederim ki; Allah'a yapılan duadan kasd; ne ilimdir, ne de haller.. ne de makamlar..

Hatta, yapılan dua bizce, bazı özel hallere sahib olmak için bile yapılamaz.. Hatta, buna benzer işler için bile..

Bütün büyüklerin yaptıkları dinin yüce kelimesini cemdir.. Yani bu dinin bâtın cihetiyle de bir dağınıklığa uğramamasını temin.. Nasıl ki o, zâhiri cihetten, yani âyet ve hadislerin zâhirî manası yönüyle, toplu bir haldedir..»

•

Derdi ki:

— «Şayet, Allah Taâlâ; bu ruhları iki ağır **Kayd**'a vurmamış olsaydı; onlar, tam bir uçuşla Hakk'a uçar, giderlerdi..»

Kayd, bağ ve zincire vurulma manalarına alınabilirse de.. burada, şu manaya alınmalıdır: Emirler ve yasaklar..

Ki bu, İmâm Şa'ranî'nin kavlidir..

•

Şöyle derdi:

— «İrfan sahiplerinin kalbi yazar.. Müridlerin kalbine de yazılır.. Ama gafillerin kalbi: Ne birşey yazılan cinstendir; ne de yazan..»

•

Şu da bir başka cümlesi.. Hakikat üzerine konuşuyor.. Dinleyelim:

— «Bir başka yönden, yani dıştan bir hakikat güneşi sana doğarsa.. ilim olur.. Fakat, bu hakikat güneşi içinden doğar ve ruhunu aydınlatırsa.. o da sana, keşif olur..»

•

Şu cümlesini de okuyalım.. Şöyle anlatıyor:

— «Bu vücud âleminde rabbanî âlim, yani ilâhî ilimlerin mazharı olan zat, kalbe benzer..

Vücuda gelince; o da kendisini örten içi boş bir kaba benzer.. Ve bu kab, onun dış kabuğudur.. İşbu manadan, şu Âyet-i Kerime'nin sırrı zuhur eyler:

— **Allah Taâlâ, hiçbir kişiye —sine boşluğunda— iki kalb yaratmamıştır..»** (33/4)

Şayet bu âleme gelen ilâhî yardım; iki irfan sahibi zattan mücavî bir şekilde akıp gelecek olsa.. gizli şirk olur ki; tarifi, ancak bir zevke dayanır.. Anlamaya çalış..»

Bu hususta fikrim odur ki, —İmam Şa'ranî anlatıyor—:

— Her asırda, esas mertebe, tek şahsa verilmiştir.. arta kalan zatlar, buna yardımcıdır..

En doğrusunu, Allah Taâlâ bilir..

•

Derdi ki:

• «Bir kula, nefsanî bir hususiyet arız olunca: Mutlaka azar..

Ancak, Allah Taâlâ, o kul için bir hayır murad eylemiş ise.. o kendine mal ettiği vasıfları, kendisinden alır..»

• «O mümin ki, nefsi ile mücahedeye devam eder; Allah Taâlâ, onun son nefesini İslâm'a kapatır.. İsterse onun bu ölümü, zat-ı ilâhî'de mücahede kılıcı ile bin defa tekrarlansın..

Onun nefsi ile cihadı devam ettiği sürede ölürse; mutlaka İslâmiyetle son nefesini teslim eder..»

• «Bir irfan sahibinin peşinden, isterse, bir adım olsun gitmen: Kendi boş arzunla, nefsine göre, yüzbin fersah yürümenden daha iyi ve daha hayırlıdır..»

• «Hikmet kelimesi; keramet babından bir gelindir.. Dengini bulamadığı takdirde; babasının evine döner..»

• «Dünyada, mağfiret makamlarının en alâsı; gönülde hakiki bir fütühatın var olmasıdır.. Ki bu hal; velâyet makamı sayılır..»

•

Bir de şu cümlesini okuyalım:

— «Âbid kişi, ömründe bir defa teslim olur; selâmeti bulur.. Ama bir Hak yolcusunun emrine giren mürid; ömrü boyunca, kaç defa teslim olur..»

•

Derdi ki:

• «Bilhassa, zâhirî işlere bakan her zümreye uyanlar, sadece i-

man alırlar. Yani; görmedikleri, kalben duymadıkları bir manaya inanırlar..

Ama bu tasavvuf âlemi yolcuları; her şeyi ayan beyan alırlar.. Kalb gözü ile görerek.. bilerek ve duyarak..»

• «Hakikî irfan sahibi için; maddî işlerle dolacak bir kalb yoktur.. Çünkü o, daima Rabbı iledir.. Kullara vereceği kalb onda ne arasın?..»

— «Âriflerden biri demiş ki:

— Öyle bir kimse ile hayata kavuş ki; onda maddeye düşecek bir kalb olmaya..

Ayrıca, bu manada şöyle bir şiir yazmışlardır:

— Derler ki:

— Biraz kalbine baksan.. Maddî yönden ona hiç riayet yok..

Buna cevap olarak derim ki:

— Hiç marifet halini bulmuş kimselere, istediğiniz şekildeki bir kalb uygun olur mu?..»

•

Derdi ki:

• «Varidat sahibi olan zat; yerinde durur ve çok yücelere delillik eder..»

• «Şayet, tam mümin veya irfan sahibine bir keşif vakî olsa.. ki bu keşif, kalbinde dürülü duran bir mana sebebi ile olacaktır..

İşte.. o mana, bir keşfolup açılsa.. bütün kâinat onun nuru ile aydınlanır..»

•

Bir sohbetinde şöyle anlatmıştı:

— «Şu muhakkak ki; irfan sahipleri cennetin bir güzel mahallinde oturacak; bütün bu sohbetlerin çok fevkinde, insanlarla kelâm edeceklerdir..

Elbette bu sözlerin fevkinde olur; çünkü o, cennet amelidir; cennet sözüdür..

Ve oranın, edebine erkânına dairdir..»

•

Demişti ki:

• «İnsanların; insanlara kerem ve ihsan yönünden en ileride olanı odur ki; Allah Taâlâ, kullarının rızkını onun vasıtası ile yollar..»

• «Şayet hakikatlerin ruhu olmasaydı; bütün yaratılmışlar, cansız kalırdı..»

•

• «Şayet, kendi kıymetini baban Âdem'den önde bilirsen.. mutlaka ölene kadar nadim olursun..»

• «Duydum ve duyduğumu rivayet ediyorum..

Gibi sözlerle yetinme. Böyle bir rivayet senin için yeterli ve muteber olmamalı.. Ancak:

— Anlattığımı gördüm.. Şahidi olarak anlatıyorum..

Şeklinde beyanlar, senin için muteber olmalı..»

Şöyle derdi:

— «İrfan sahibi zat; belki yüzbin sene konuşur.. Ama sonunda, Cenâb-ı Hakk'a sükût vasfı ile takdim edilir..

Bütün o konuşmaların, öbür âlemde sözü geçmez.. ki bunu şu Âyet-i Kerimenin manasından anlıyoruz..

— «Allah Taâlâ, peygamberleri bir araya getirdiği o gün soracak:

— "Yaptığınız davetlere nasıl icabet olundunuz?.." Onlar bu soruya karşılık şu itirazda bulunurlar:

— "Bu babda bizim bir bilgimiz yok.. Şu muhakkak ki sen: Gizlileri çok.. daha iyi bilensin..."» (5/109)

•

Derdi ki:

• «İrfan sahibinin, yine himmeti yönünden bir üstün vasfıdır ki: Bulunduğu yüce makamdan tenezzül eder; müridin derecesine iner.. Bundan gaye: Onu terbiye edebilmektir..»

•

• «Kâmil kişi, yaptığı terbiyeyi iki yönden yürütür.. Babalık ve analık..»

• «Şayet, birincilik mertebesinde bulunan zât, az bir süre olsun; halkın işine teveccüh eder olmazsa.. Derhal onları, Emr-i Hak yakalar ve bir anda hepsini yok eder..»

Şöyle derdi:

• «Senin için: Cenâb-ı Hakk'ın fazlını umarak sabahlaman; o kadar hayırlıdır ki.. Bu gibi bir umma olmadan; secde ve rükû halinde sabahlamandan bile..»

•

Derdi ki:

• «Ona ne isim bulunur, ne de sıfat.. yani, huzurlar âlemine katılan için..»

• «Allah Taâlâ, özellikle Cennetteki seçme kullarına öyle bir kisve giydirecektir ki: Onun ne belli bir rengi vardır.. Ne de deseni..

Orada tam tecelli vaki olacak olsa.. kim dayanabilir ki?.. Cennetteki ağaçlardan bir tanesi olsun; tecelli cihetinden, hakikî veçhesi ile meydana çıksa.. Cennet ehli ona bakacak takati bulamaz..»

•

Bir gün yine, bir mütefekkir dervişini muhatab aldı ve şöyle dedi:

— «Bugün sen, yaratılmışlara bakar; hayrete dalar ve şöyle dersin:

— Seni yaratan kim?..

Ki bu, bu âlemde olur.. Ama iş öbür âleme intikal edince: O sana bakar, ve hayretle sorar:

— Seni veya beni böyle güzel yaratan kim?..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Bir kimse ki; gönlünden dünya sevgisini siler atar.. Onun adı: Âbiddir; zâhiddir..

Ve bir kimse ki: Nefsinden ve cümle âlemlerden çıkar gider; onun adı da: Ârîftir..»

•

Şu da bir başka cümlesi.. Yine bir hususî sohbet toplantısında anlatmıştı:

— «Bir kimseyi düşünün ki: Allah Taâlâ'ya karşı irfan yönünden vazifesini bitirmeden evvel, eşya üzerinde marifet işine girişir.. Şüphesiz o eşya; yani, Hakk'ın zatından gayrı şeyler, kendisine hicab olur.. Hakk'a varamaz..

Ama yaratılmışlardan önce; onları yaratana koşar ve ona karşı irfan sahibi olursa.. Kendisine perde olacak bir şey çıkmaz..»

•

Şöyle derdi:

— «Bakma o vaizlerin yaptıkları işlere.. sonra, o sözlerinden faydalanamazsın..

İrfan sahiplerinin de, özlük işlerine bakma.. Yani: kendilerine has işlere.. Sonra, onların da işaret ettikleri manalara karşı zihninde perde hasıl olur..»

•

Bir sohbetinde, şöyle demişti:

— «Sen, halikını o şeyle; tam olarak nasıl bilebilirsin ki?. O vasıta kabul ettiğin şey; sende bir mahluktur.. Ki O yaratmıştır..

Unutma ki; Hakk'ı idrâk eden herkes. onun verdiği idrâk nisbetinde eşyaya hâkimdir..

Çünkü o idrâk anında, kendisine bir varlık ihsan edilmiştir ki; onu ancak:

— **Kullarının fevkinde kahir olan odur.**, (6/18) Meâlinde buyrulan Âyet-i Kerimenin tefsirinde bulabiliriz..»

•

Şöyle derdi:

— «Herkim inanırsa ki; ezberinde kalan şey harflerin tesiri ile kalıyor: Hakikat ona perdelidir..»

•

Bir de onun, cenneti tarifini dinleyelim:

— «Cennet, öyle bir hakikattir ki, vusul âlemlerindeki nurun doğmasıdır..»

•

Derdi ki:

— «İnsanlar, rabbanî kelâm eyleyen zatın huzurunda ve sözlerini anlatmakta; fesahat ve belâgat sahibi bir hatibin yanında kalana ve konuşmasına yabancı olana benzerler.. Ki onların bu konuşmaları anlamaları beklenemez..»

•

Şu cümlesi de, babanın ve hocanın haklarına dair; şöyle anlatırdı:

— «Hocanın hizmeti, babanın hizmetinden evvel gelir.. Çünkü, baban senin, bu keder ve sıkıntı âlemine gelmene vasıta oldu.. Ama üstazın, yani hocan, seni safa âlemine çeker..

Pederin seni bu esfel âleme getirdi.. Ama üstazın seni, alâ âleme aparmaktadır..

Pederin seni, bu su ile çamura karıştırdı; ama üstazın seni, yücelerin de yücesi âlemlerin yerlileri arasına kattı..»

•

Şöyle derdi:

— «Bir kimseyi düşünün ki; dünyaya gelir.. Fakat, orada kaldığı süre, kâmil bir kişi bulup, onun elinde manen terbiye olmaz.. Dünyadan, mülevves olarak çıkar.. İsterse; yaptığı ibadetler, insanların ve cinlerin ibadeti kadar olsun..»

•

Derdi ki:

— «Ancak şeytan, insana namaz kılarken vesvese verir; fakat irfan sahibi bir zatı, huzurunda dinlerken vermez..

Bunun sebebi odur ki: Namaz kılan kimse Rabbı ile münacaat eder.. Ama irfan sahibini dinleyen böyle değildir: Rabbı onunla münacaat eder..»

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «Allah Taâlâ'nın kullarına en büyük nimetlerinden biri odur ki: Aralarında irfan sahibi bir zatı zuhura getire.. İsterse onu, tanımasın ve bilmesinler..»

•

Şöyle derdi:

— «Cenâb-ı Hakk'a karşı bir parça marifet nuru elde ettikten sonra, korkma artık.. Bilhassa şerden.. Çünkü bundan sonra, şer yoktur artık..»

•

Derdi ki:

• «Allah Taâlâ; çoğu irfan sahibi velilerden makamlarını ve kerametlerini gizler.. Hatta ki; bir davaya kapılmayalar.. Kalblerinde bir iddia kokusu bulunmaya..»

• «Ârif zat; bir gemideymiş gibidir.. Diğer veliler de onun çevresinde yaya yürürler.. Ama hepsi denizde ve su üstünde.. Ondan birşeyler alırlar.. istifade ederler..

Şayet, o irfan sahibi gemiden inip, onlarla beraber yürürse, batar..»

•

Şöyle derdi:

• «Her ne ki, seni Hakk'ın zatından perdeliyor; işte günah odur..»

•

Cennet ehline verilecek büyük nimetlerden birini şöyle anlatırdı:

— «Cennet ehline verilecek en büyük nimetlerden biri de odur ki; Aliah Taâlâ, orada, onlara, ilim ihsan eyler..»

•

Derdi ki:

• «Sen ki tam hazret âlemine geçtin.. Yani vahdete erdin.. Artık orada: Zamanın ve mekânın sözü olmaz..

Ne yana istersen bak.. Sana kapalı bir taraf yoktur..»

•

Derdi ki:

• «Kâmil kişi odur ki; dış cephesi ile iç âlemi örtmesini bilir..»

•

• «Vakta ki nefha-i sur oldu.. Hakk'a karşı sadık mürid şöyle der:

— Ben bunu duyalı çoook zaman oldu..»

• «Saadet ehlinin günahı için bir tarif yapmak icab ederse, deriz ki:

— Onlar, aslı olmayan evhama benzerler.. Yani, onların günahları..

Ama, şekavet ehlinin günahı böyle değildir.. Onun tarifini şöyle yapmamız mümkün:

— Tıpkı, bir hakikat olan şey gibi..»

•

• «İrfan sahibi bir zattan tek kelime işitmen ve yanında bir lâhza kalman; senin için, babanın ve zâhiri öğretmenin yirmi yıl terbiye öğretmesinden daha yararlıdır. Çünkü ârif senin ruhunu, öbürleri dış yapını terbiye eder..»

•

Şu da bir başka cümlesi.. Şöyle anlatırdı:

— «Ehl-i irfan meclisinde, ki bir ağyar bulundu.. O meclisin sahibi ârif zata şu gizli emir gelir:

— Şimdi fikir hazineni aç ve ondan harca.. Kalb hazineni kapa.. Taa, seçme zatlar meclise gelinceye kadar.. Bekle ki; onlar gele ve kalbin, onlarla birlikte huzura vara..»

•

Şu cümlesi de bir başka tad veriyor.. Şöyle ki:

— «Herkim seni cesedinden sularsa.. Sana zulmetmiş olur.. Nefsinle yaparsa, yine öyle.. zulmetmiş olur.. Aklınla yaparsa yine zulmetmiş olur..

Ama, her kim ki: Sana kalbin şarabını sunar; işte hayat veren odur..»

•

Derdi ki:

— «İlimler, üç bölüktür.. Şöyle ki:

a) Sülûk yolu ile elde edilen ilim.. Bunu açığa vurmak vacib olur..

b) Keşfe dayanan ilim.. Bunu açığa vurmak yerine göre değişir.. Bazan mubah, bazan değil..

c) Sırra bağlı ilim.. Hiçbir şekilde izharı mubah olamaz..»

•

Yine bir sohbet toplantısında şöyle anlattı:

— «Cenâb-ı Hakk'a ait fiillerdeki vasıf ve şeklin esasına; yaratılmışların tümü üzerindeki tedbirine:

Sebeplerinden birinin diğerine zincirleme bağlı oluşuna ve onlara sere serpe verilen hükmün yönünü tayin işine yakınlığa:

Hasılı; bütün bu sayılan işlerin aslını bulmaya beşer nevi mazurdur..

Şu cihetle mazurdur ki; onlara karşı hakikat yönünden bir ilme sahib olamaz.. Vasıflarını hakkı ile tayin edemez.. Aralarında bir bağlantı kuramaz..

Ancak; o kimse bunların hakikatine erer ki; Allah tarafından kendisine verilen bir nurla teyid edilmiştir..

Durum, bu olmasına rağmen; beşeriyet kisvesi ile görünen nefisler; o anlatılan hususları bilmeye yaklaşmak ister..

Belki bu arada; kendi zan ve tahminine göre birşeyler sezer.. Ne var ki bu sezişi; kendi tabiî varlığında bulunan zan, tahmin, hayal, vehim, tecrübî mahiyette bir şey veya bir taklidden ibaret olur.. Haliyle bir işe yaramaz.. Ama, o bunun bir işe yaramadığını bilemez.. Ayrıca bu bilgisizliğine, bir de iddia ekler..

İşte.. Onun bu yanlış bilgisi dolayısı ile iddiası bir galattır.. Yanlıştır ve boştur..»

•

Şöyle derdi:

— «Bir kul, Allah Taâlâ'ya yalnız amelle yöneldiği takdirde; onun için şu nida yapılır:

— Bu kulun kalbi nerede? Amel defterini durdurunuz, onun kalbi ne olmuş?...»

•

Derdi ki:

• «Cehennnem ehli için, cennet mahrumiyetinden daha büyük bir azab yoktur..»

• «Bir irfan sahibinin yaptığı davete; insandan ilk icabet eden ruhudur.. Ne var ki o; arızalardan salim olduğu takdirde, icabet eder.. emre uyar; o irfan sahibine tabi olur.. Aksi halde döner; kaçar gider..»

• «Bu ademlik sureti var ya.. İşte o; putlar sınıfına mensuptur.. Durum bu olunca; şüphesiz ona ikbal eder; kölesi olur.. Ondan iraz eden de Allah'ı bulur..»

• «Musa'nın -aleyhisselâm- gölgesine yetmiş kişi sığındı; kelâm-ı rabbanî'yi dinledi..

Ona bu kuvvet ki verilmişti; Muhammedî gölgeye yedi yüzbin kişi, hatta daha fazla sığınmış, çok mudur?.. Azdır bile.. ve bunların, kelâm-ı rabbaniyi dinlemesine hayret mi edilir?.. Ve bunlardan şaşan ve sapan da çıkmadı.. Hepsi irfan sahibi oldu.. Ama, öbür yetmiş kişinin; kimi irfan sahibi oldu.. Kimi de ehl-i tahrif..»

• «Bu evliya zümresinin yolu ne kadar azizdir.. Keza, onlara talebe olanlar da, onlar kadar azizdir..

Hele onları bulan ve onların tarif ettiği gibi bu yolda sebat eden, nekadar azizdir..

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— «Özünde sadakat, sözünde sadakat olan bir mürid; irfan sa-

hibi zatın meclisinde hazır olunca; onun ağzından çıkan cümleleri altı cihetinden de dinler..

•

Bir de şu cümlesini okuyalım.. Bunu da, bir müridine söylemişti..

Şöyle demişti:

— «Varlık var ya.. Yani bu fanî varlık namına kalbinde ne varsa; bilhassa iyilik namına.. hepsini imha eder..

Ama nur, öyle değildir.. Nur oraya daima birşeyler yazar..»

O halde fanî varlığı bırak. Nura koş..

•

Derdi ki:

• «İrfan sahibi mürşid velînin muradı odur ki: Müridi darlıktan genişliğe çıkara.. Ki bu genişlik; bilhassa gayb âleminde olur..

İsterse mürid, bu durumun farkında olmasın..»

Şöyle derdi:

• «İrfan sahibi velî kullar; zâhirde halkla konuşurlar.. Ama manada Hakk'la konuşurlar.. ama Hakk'la beraber..

Bu sözünü teyid için Cüneyd-i Bağdadî'den bir hikâye nakletti..

Dedi ki:

— «Cüneyd-i Bağdadî, şöyle buyurmuş:

— Otuz yılım var ki; ben Hakk'la kelâm ederim.. Ama halk sanır ki; kendileri ile konuşuyorum..»

• «Allah Taâlâ'nın birtakım kulları vardır ki; rasgele bir mürid, onların hükmü altına giremez..

Şayet girecek olsa ve onlardan biri onun üzerine kendi taşıdığı ağırlıktan bir parça atsa, derhal erir..

Tıpkı bir kurşunun eridiği gibi..»

• «Kulun ameli, ancak o zaman tartılır ki: Tecelli nurlarından soyunmuş olur..

O ki: Tecelli nurları ile sarılmış bir ameldir; hiçbir terazi onun ağırlığını çekemez..»

•

Şu cümlesini de okuyalım.. Şöyle anlatmıştı:

— «Hakk'ın eren erleri, çeşit çeşittir.. Kimine makam, temsilî mahiyette gözükür..

Bir kısmı da müşahede eder..

Bazıları da tadar..»

•

Derdi ki:

— «Herkim ki sana, nefsanî hazinesinden birşeyler vermek ister; ondan hiç birşey kabul etme.. sakın..

Bir kimse ki.. sana akıl hazinesinden bir şeyler verir; bu da, senin arzuna bağlı bir iştir.. İçindeki hikmet nuru miyarına vur: İster kabul et; istersen bırak..

Yine bir kimse ki; sana kalb hazinesinden bir şeyler vermek ister.. Hatta sana doğru uzatır da: Onu hemen kabullen.. Sakın reddetme; hatta daha fazla vermesini iste.. artırmasını dile..

Şayet günün birinde; gayb âlemi hazinesinden birşeyler dağıtana raslarsan.. İşte iyi bil ki: En büyük hazine odur..

O şey odur ki: Daima rağbet onadır..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Seni dünyaya davet eden; isteğine ve arzuna göre davet eder.. Meylini tesbit eder, davetini ona göre yapar..

Âhirete davet eden de; senin nefretini mucip bir şekilde davet eder.. Yani; nefsanî yönden o daveti istemezsin..

Hakikat davetçisine gelince.. O da; bir bakıma, sana davetini kabul ettirmek zorundadır.. Ve sana en zor gelen de bu davettir..

İşte bu izah sebebi iledir ki: Nefis, birinciye derhal icabet eder..

İkinci davete icabet, ona biraz ağır gelir..

Üçüncü davete de, pek zor icabet eder.. Meğer ki, kendisini İnayet-i Hak, yani; Hakk'ın yardımı sarmış ola..»

•

Derdi ki:

— «Eğer Allah Taâlâ, vücudunda susan ve kâinatta sükût duran şeyleri konuştursaydı; onlar sana irfan sâhibi kişilerin söylediklerini söylerlerdi..»

•

Bir sohbetinde demiştir ki:

— «Allah'a kasem ederim ki: Niyetim; bu âlemden ona yazdığım kitap sayfalarını götürmek değildir..

Asıl niyetim ve kasdım odur ki: O'na cezbettiğim kalbleri götüreyim..

O'nun katında olanlara karşı meylini sağladığım kalbleri götüreyim..

Ve onları; yani: Hakk'ın katındakileri nimetleri sevdirdiğim kalbleri götüreyim..»

•

Derdi ki:

• «Hicapların da hicabı odur ki; insan hicaplı olduğunun farkında olmaya..».

• «İrfan sahibi velînin öyle bir sesi vardır ki.. Bir seslense, kâinatta onun sesini alacak yer bulunmaz..»

• «Allah Taâlâ'nın ezelî hükmü odur ki: Hakiki ilmi bulan; ancak, kalbini, yaratılmışları müşahededen alandır.. Onları görmeyendir..»

• «Cenâb-ı Hakk'ın; "ol" emrinin bir sonucu olarak meydana gelen herhangi bir şey; o hali ile Hakk'ı zikre kalksa.. derhal onu tevhid nurları yakar.. Ve.. onun varlığını yok hükmüne getirir..»

• «Bir kimse, gayb üzerine: Tam bir erkek vasfı ile o, o olarak kelâm ederse.. Ondan feyz alabilmek, hiç kimse için sahih olamaz.. Ancak, mana erlerinin güçlüleri müstesna..

Bunun aksine, biri de dişilik vasfı ile o, o olarak kalbler üzerine kelâm ederse.. müridlerin bundan feyz alması ve onun salikleri terbiyesi sahih olur..»

•

Bir de şu cümlesini dinleyelim:

— «Sanki Hak Taâlâ, irfan sahibi kullarına şöyle sesleniyor:

— Bilcümle hüccetimi, kullarıma tarafımdan tebliğ ediniz.. Öbür âlemde ve bu âlemde, onların lehine ve aleyhine olacak delilleri açıklayınız..

Bilhassa bunları, amellerinizle anlatınız; hallerinizin güzelliği ile değil; yani: Bizzat tatbik şeklini onlara göstererek..»

•

Şu cümlesi de; beşeriyet üzerine.. Şöyle anlatırdı:

— «Bu beşeriyet durumu var ya.. İşte o, basiret gözünde bir oka benzer.. Şayet bu silinip gitseydi; basiretin açılırdı.. Ve o suyunu içeceği kaynağı, gıdasını alacağı menbaı görürdü..

Sonra.. Rüşdü ve hidayeti ona gösterilirdi..»

•

Derdi ki:

— «Zamane halkının her birinden, ayrı ayrı ses çıkar.. Çeşitli seslerde hüccetler ve deliller getirirler.. Ne var ki; bunlar arasında, haklı ve doğru sözlü olan ve umduğunu bulan azdır..»

•

Şöyle derdi:

— «Bu yolun hakikatı odur ki: Fani varlığı yitiren müflislerden olasın.. Ve ebedî olarak, en yüceye talib olasın.. Hem de ebedî..

Şunu hiç unutma ki: Her ne zaman vâsıl olduğun zannına kapılmış olursan; vâsıl olmadın demektir..

Her ne zaman ki; bu yolda zafere erdiğini sandın; yine muzaffar olmadın, demektir..

Sonra.. Her ne zaman ki, bir hal sahibi olduğun zannına kapıldın; yine olmadı.. Hiçbir halin yok demektir..»

•

Şu cümlesi ile de; âbidle ârif arasındaki bir farkı anlatıyor:

— «İrfan sahibi kimse; bir gün ve bir gecede yüz defa renkten renge girer..

Ama âbid öyle olmaz.. Bir hal üzerine kaim durur.. Hem de, nice nice yıllardanberi..

— Sebebi nedir?..

Diye sorarsanız; derim ki:

— İrfan sahibi, tasrif dairesine yakındır.. yani: Tasarruf makamına..

Ama âbid, teklif makamındadır.. oraya maildir..»

•

Derdi ki:

— «Gönül açıklığına bir alâmet odur ki; insanları uykuda bilesin.. Hem de hepsini..»

•

Derdi ki:

• «İrfan sahipleri, dünyadan seslenecek olsalar.. Taa, mele-i alâdan onlara ses verilir.. Kimler tarafından bilir misiniz?.. Hakikatler tarafından..

Şu da bir gerçektir ki; onlar daima yücelerden ses alır ve ses verirler..

Zâhirde onlar, sessiz görünseler bile; hakikatleri sessiz durmaz.. Yücelere seslenirler; oradan sesler alırlar..»

• «Safiyeti, devam ettiği ve liyakatini yitirmediği süre, her yaratılan cennete girer..»

Ki bu mana, aziz ve celil olan yüce Allah'ın gizli işlerinden bir gizli iştir..»

•

• «Bu tuttuğumuz işin evveli, duymaktır.. sonra, tasdik.. sonra anlayış; fehim.. Bir de tedkik..

Bunları takiben de; müşahede ve tahkik gelir..»

•

Şazilî tarikatının piri, Eb'ül-Hasan-ı Şazeli'den şöyle rivayet ederdi:

— «Ki o, şöyle demişti:

— Beni görene ne mutlu.. Aynı mutluluk, beni göreni görene de vardır.. Keza, beni göreni görenin görücüsüne de mübarek olsun..

Böyle dedikten sonra, şöyle devam etmişti:

— Görenler üç kısımdır..

a) Bir gören vardır ki; mahcûbdur..

b) Bir gören de vardır ki; keskin bakışlıdır..

c) Bir de, vâris.. Yani; gördüğünden birşeyler kapan..

Sonra şöyle devam etti:

— Mahcup; yani, hakikati sezebilmekten yana perdeli.. Bunun için bir ibret nazarı yoktur..

Keskin bakışlı olan da, aranan bir görünüşe sahiptir..

Bundan üstünü, varis olan görücüdür ki: Gördüğü zatın konuştuğu gibi konuşur.. Çünkü gördüğünden birşeyler almasını bilmiştir..»

•

Derdi ki:

— «Yaratılmış olan herşey, kendi hal dili ile yaratıcısını tesbih eder..

Ve.. hemen hepsi yaptığı tesbihinde şöyle der:

— Halikımı, ona karşı nakıs idrâkimden tenzih ederim..»

•

Derdi ki:

— «Sen ki, gök ehli tarafından ismi okunan ve onlar tarafından tanınan bir kimse oldun; yer ehli yanında künyen okunmuş ve onlara tanıtılmışsın, sana zararı ne?..

Ama dikkatli ol; gök ehli sesini duyurmadan evvel değil..

Durumun bu olunca: Yer ehlince sana karşı cahil olan herkes; senden alacağı nasibi yitirmiş olur..

Böyle ki oldu; zararı kendisinedir; sana değil..»

•

Derdi ki:

— «Hakk'ın has kullarından biri; avam kulların takib ettiği yollardan birine sapsa; derhal yanar..

Meğer ki bu tenezzül; Allah Taâlâ'nın bir emri icabı ola..»

Şu cümlesi de tasavvuf ve tasavvuf ehli üzerine.. Şöyle anlatırdı:

— «Herhangi bir kimse ki; tasavvufu, ibareler diline sokar.. Ona: "Tasavvuf ehli sofi.." denemez.. Sonra; tasavvuf halini müşahede eden de; sofî ve mutasavvıf sayılmaz..

Ancak.. Tasavvuf odur ki: Tasavvuftan da geçile..»

Bir sohbetinde, müridlerine şöyle hitab etti:

— «Kimdir o ki: Bana kalb huzuru olduğuna dair bir müjde verir?.

O müjdeyi verene ben; büyük bir şeye vüslat müjdesini vereceğim..»

Şu cümlesi de, derin manalı kelimeler üzerine.. Şöyle anlatırdı:

— «Kelimeler arasında öyle bir kelime vardır ki: Altında bin kelimelik mana yatar..

Yine kelimeler arasında, öyle bir kelime vardır ki: Derinliğinde denizler gizlidir.. Onun damlacıkları kuşatılamaz.. Ve sonuna varılamaz..»

•

Derdi ki:

— «Her müminin iman dolu kalbi, cesedinin kadir gecesidir.. Ve her senede bulunan kadir gecesi ise, o senenin kalbidir..»

Ona göre müridler; iki kısımdı.. Şöyle ki:

— «a) Bir mürid var ki; kendisine, mürebbisinden gelen varidat; kalbine vâsıl olmadan, aklına varır..

b) Bir başka mürid ise; daha ilk nazarda varidatı kalbine gelir..

Ki bu ikinci şekildeki mürid; herhalde daha faydalıdır.. Ve o her hayra muvaffak olur..»

•

Derdi ki:

— «Nefsin; sâliklere itirazı başkadır.. Âriflere ise daha başka..

Nefsin, sâliklere itirazı; daha ziyade tâat yapmalarına mani olmak ve onları zikirden alıkoymaktır..

Âriflere nefsin itirazı ise; onları Hakk'ın zatını veya sıfatlarını müşahededen alıkoymak ve daha yüksek derecelere çıkmalarına mani olmak içindir..

Hasıl-ı kelâm: nefis her iki zümre için de; yollarına çıkan bir engeldir..»

•

— «Nefse, kelime-i tevhid anahtarının (LÂ = yok) kelimesi ile gem vurulmuştur. Ta ki, bütün batıl davalarından döne..»

•

Son olarak şu cümlesini okuyalım:

— «Asıl yüce kadeh odur ki; onu nasibi olarak alan zat, yalnız başına içemez..»

Ki bu irşad makamıdır.. Kendisine gelen feyzi dağıtmaya memurdur..

Allah ondan razı olsun..

●

294. MUHAMMED NEFERÎ

Allah ondan razı olsun.. Ve mevlâ rahmet eyleye..

Babasnn adı **Abdülcebbar..**

Kendisi, ârif-i billâh.. Şeyh..

Bu zat, hicrî, dördüncü —milâdî, onuncu asırda— yaşayan büyük velîlerden biridir..

Esasen, dikkat edilirse; diğerlerini yazarken de, zaman tertibine pek uymuyoruz..

Özellikle evliyanın haline ve yoluna dair yüce kelâmı vardı..

Muhyiddin-i Arabî ve daha başka zatlar, ondan yüce kelâm ve hal anlatmışlardır..

Kendisi, çevresinde yaşayan zatlara nazaran, bilhassa ahlâken faziletli yönüyle bir önderdi.. İmamdı..

Sonra.. O devirde geçerli sayılan bütün ilimler üzerine de aynı şekilde imamdı..

el-Mevâkif adlı eserdeki şu cümle pek güzeldir..

Okuyalım:

— «Allah-ü Taâlâ şöyle ferman eyler:

— İrfan sahiplerinin kalbi, acaba nasıl mahzun olmaz ki?.. Benim, onlardaki amele baktığımı görürler..

Şayet o ameller arasında bir kötüsü varsa:

— Sen öyle bir şekil al ki; seni yapana o yüzle çıkasın.. Şeklinde talimat veririm..

İyiliği varsa, ona da şöyle anlatırım:

— Sen de bir suret giy.. Ama şanına lâyık bir şekilde.. Ve sahibine öyle çık..»

•

Derdi ki:

• «Özellikle ilk hallerinde, bazı irfan sahipleri, kalben ilim mertebelerine idrâk satvetleri ile yükselmek isterler..

Halbuki bu durum; bir başka yönüyle, yani: Mana zerafeti cihetiyle tevhide münâfidir.. Bir nevi küfür kokusu gelir..

Ve. Allah Taâlâ, bunu irfan sahiplerine yasak kılmıştır..»

•

• «Kalbime gelen bir duygu ile.. Sanki Allah Taâlâ şöyle buyuruyor:

Bir irfan sahibi, marifet duygusuna tutunur da, beni bulduğuna ve bana tutunduğuna kani olursa ve bu kanaatini iddia derecesine vardırırsa.. O, marifetten uzaklaşmış olur.. Tıpkı Nekre'den uzak olduğu gibi..»

Nekre: Marifetin zıd manasınadır..

•

• «Yine kalbime gelen bir duygu ile, Allah Taâlâ, şöyle buyuruyor gibi.. Ki bunda muhatap, irfan sahiplerinin kalbidir:

— Susunuz.. Sessizliğinizi devam ettiriniz.. Ama; marifet sahibi olabilme hevesi ile değil..

Bana vuslat iddiasına kapıldınız mı, bu iddianız size hicab olur.

Marifet ölçünüzün miyarı, anlatılan iddia için pişmanlık duymanızdır..

İyi biliniz ki; bu dış gözleriniz sadece zâhiri vakitleri görür ve bilir.. Kalbleriniz de ebediyete, sonsuzluğa bakar..

Bu durumda siz; herşeyden geçip, kader nizamlarının perdesi arkasına sığınamazsanız, bari tefekkür perdeleri ardına geçiniz..»

Derdi ki:

• «Hikmeti gafillerin dilinden dökülürken de toplayınız.. Tıpkı, onu bilerek söyleyenlerin dilinden kaptığınız gibi..

Şunu da iyi biliniz ki; siz daha ziyade, ilâhi vahdeti, gafillerin; yani onu bilmeden diyenlerin dilinden dökülen, hikmette bulabilirsiniz. Bilerek diyenlerin değil..»

• «Marifetin hakkı onu gerektirir ki: Sen her marifet sahibinden Arşı ve hamillerini ve onun ihtiva ettiği şeyleri müşahede etmesini bilesin..

Ve onlardan şu manayı duyabilesin:

— O Allah'ın benzeri yoktur.. O tektir; hiçbir şey O'nun misli olamaz..

Sonra.. bu Arş öyle bir Arştır ki; tarifi imkânsız.. Rabba hicab olan mukaddes manalardan bir tanedir..

Kaldı ki, ifa ettiği vazife de pek önemlidir. Şayet o, bir açılacak olsa.. Bu âlemi baştan sona yakar.. hem de göz açıp kapayacak kadar az bir zaman içinde.. Belki de daha az bir zaman içinde..»

• «Sakın o makamdan ayrılma ki; enine boyuna her yandan uzar.. Hem de herşeyde ve her yerde..

Şunu bil ki; burada sana lâyık görülen makam bilhassa ilâhî sıfatları rüyettir. Mana gözü ile görebilmektir..

Bu rüyeti, yani görüşü ki, sürdürebildin; sonsuzluğu görürsün.. Hem de onu anlatacak bir ibare bulmadan..

Çünkü, sonsuzluk ibare ile tavsif edilemez.. Sebebine gelince, o: Allah Taâlâ'nın sıfatlarından biridir..

Zat, sıfattan ayrılmaz.. Ve sıfat, zatı tesbih eder..

O ki bu tesbihi yapar; Allah Taâlâ, onun bu tesbihinden geceyi ve gündüzü yaratır..»

•

Şu cümlesi de kardeşlik üzerine..

Şöyle anlatırdı:

— «Sen ki bir arkadaş seçtin.. Sana açtığı meselelerde onunla birlik ol.. Gizlediği şeylerde değil..

Unutma ki; onun senden ayrı bir gizli sırrı vardır.. Ancak, o yüzden sana bir işaret ederse.. dön.. Aksi halde o tarafa hiç dokunma..

Ve o sırrı için senden bir açıklama taleb ederse açıl..»

•

Derdi ki:

— «Manaların delâletine göre, sanırım ki Hak Taâlâ, daima kullarından herbirine şöyle buyurmaktadır..

— Ey kulum, zatıma has ismim ve diğer sıfat isimlerim sana bıraktığım emanetlerdir.. Sakın onu oradan çıkarıp atmayasın..

Onları ki kalbinden çıkardın; bu sefer o kalb benden başkasına ibadete başlar..

Marifet sahibi olduktan sonra, beni inkâr eder; marifetsizliğe sapar..

Varlığımı ikrar ettikten sonra, küfre dalmış olur..

Kalbinde emanet duran zat ismimi, sakın kimseye haber verme.. Ona dair bilgi de verme..

Bu ismimi bilen kimse ile, ona yabancı gelecek bir şey de konuşma..

Sonra.. Bu ismimi anlayan birini görürsen, ona da bir şey söyleme.. Yani, bu zâhiri dille.. Hal dili ile anlaşırsınız zaten..

Şayet görürsen ki, biri ismimden söz eder.. Onu da hemen bırakıp ayrılma.. Onu dinle.. Ama, kendinden bir haber verme..»

•

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ'yı darıltan günahın alâmeti odur ki: Sahibi dünyaya rağbeti izleye..

Bir kimse ki; kalbine dünya rağbetini kodu; kendisi için Allah Taâlâ'ya küfür yönüne doğru bir kapı aralamış olur..

Çünkü, masiyetlerin yönü, daima küfre çevrilidir.. Herkim ki, masiyet kapılarından birine girer.. Girdiği kadar küfür işinden isabet alır..

En doğrusunu Allah Taâlâ bilir..

Bu zatın menkıbesi de bu kadar.. **Muhtasar'ül - Mevakıf** adlı eserden kısa, öz ve yararlı cümleler zikrettik..

En doğrusunu Allah Taâlâ blir.. Allah ondan razı olsun..

●

295. EB'ÜL - FETH'İL - VÂSITÎ

Allah ondan razı olsun..

Garbiye bölgesinde bulunan meşayihin de şeyhi idi.. Ki orası, Mısır'a bağlıdır..

Bu zat, Ahmed bin el - Rifaî Hazretleri'nin müridlerinden biri idi..

Kendisine, İskenderiye'ye gitmesi için işaret verdi..

O da kalktı; doğru İskenderiye'ye gitti..

Büyük bir velî idi.. Kendisinden feyz alan zatlar sayısızdı.. Bu arada, başlıca şunları sayabiliriz: Abdüsselâm Kuleybî, Abdullah Biltâcî, Behram Demirî, Câmiül-fazlayn-li Denûşerî, Aliyy'ül - Melicî, Cemaleddin Neccarî, Abdülvehhab, Abdülaziz Deyrinî ve bunlar ayarında daha başka zatlar..

Bu sayılan zatların hemen hepsi şeyhdi.. Velâyet nişanları da haliyle hepsinden belli idi..

Diğer büyük zatların çoğuna olduğu gibi; buna da inkâr yollu sataşmalar olmuştu..

●

Bir seferinde itirazcılar, bu zat için İskenderiyye'de bir meclis akdettiler.. Kendisini bu mecliste, sorgu suale tabi tuttular..

Allah'ın izni ile, hepsini susturdu..

●

Şöyle bir kerameti nakledilir:

— Attarin Camii hatibi minberinde idi.. Cuma hutbesini okumaya çıkmıştı.. Ezan da okunmak üzere idi..

Hatip o anda; kendisine gusul gerektiğini hatırladı.. Yapacağı birşey olmadığı için şaşırdı..

O anda, şu manzara ile karşılaştı: Şeyh kendisine cübbesinin kolunu sütre olarak tutuyor.. Önünde de bir sokak kapısı açılmış.. He-

men oradan çıktı. Çıkar çıkmaz, bol ve temiz akan bir su ile karşılaştı..

Yıkanıp geldi ve yine minbere çıktı;

Bütün bu işler, zâhire göre; bir anlık bir zaman içinde olmuştu..

İşte.. O hatib, bu zatın amansız münkirlerinden biri idi.. Onun bu kerametini gördükten sonra, büyüklüğünü kabul etti..

Dolayısı ile, ona mürid oldu..

•

Hicrî, 580 —Milâdî, 1184.— yılında vefat eyledi..

İskenderiye'ye defnettiler..

Kabr-i Şerifi orada bellidir.. Ziyarete açıktır..

Allah ondan razı olsun..

●

296. ALİ MELİCİ

Allah ondan razı olsun.. Ve rahmet eylesin..

Kendisi şeyh..

Bundan evvel menkıbesi yazılan Ebülfeth'in müridlerinden biridir..

Melic'li velî.. **Melic**, Mısır'a bağlı bir beldenin adıdır..

Ahmed Bedevî Hazretleri ile aynı asırda yaşamışlardı..

Hatta, aralarında cereyan eden bazı vakalar da vardı..

Sonra.. Her ikisi de birbirine saygı duyarlardı..

Derler ki:

— Bedevî Hazretleri ön safta gelen müridlerinden Abdül'âl'i onun bulunduğu tarafa gönderdiği zaman şöyle derdi:

— Cemzur'a vâsıl olduğun zaman, ayakkabılarını çıkar.. Çünkü orada, Melicî'nin otağı vardır..

•

Bedevî Hazretleri ile bu zat arasında geçen bir vakayı şöyle naklederler:

— Bedevî Hazretlerinin yanında çalışan bir yapı ustası vardı..

Bu ustayı **Ali Melicî** istedi. Ve fazla ücret teklif ederek onu heveslendirdi..

Belki, Bedevî Hazretlerinin bir kerameti olacak, o yapı ustası, Melic beldesine geldiği zaman, eli kopup yere düştü.

Hemen efendim **Ali Melicî** onu yerden aldı, ağzının barını sürdü.. Ve eli yerine yapıştırdı..

El, haliyle yerine yapıştı ve eskisi gibi oldu..

Ve.. Bedevî Hazretlerine, biri ile şu haberi yolladı:
— «Senin kesip koparttığını, biz de yapıştırıyoruz..»
Söylediği daha başka sözler de vardı..

•

Bu zat için de, Bedevî Hazretlerine olduğu gibi, her yıl mevlid ziyafeti yapılırdı. Çoğu zaman cuma gününe tesadüf ettirilirdi.. Ve büyük bir cemiyet âlemi yapılırdı..
Bu arada, halka birçok yardımlar da yapılırdı..
Orası, âdeta bir panayırı andırırdı ve halk alış veriş ederdi..
Bu zatın mevlid cemiyeti, Bedevî Hazretletlerininkinden daha önce tertib edilirdi..
Allah ondan razı olsun..

●

297. ABDÜLAZİZ DEYRİNİ

Allah ondan razı olsun..

Bu zat da, diğerleri gibi büyüklerden bir şeyh..
Âbid ve zahid idi.. Bulunduğu beldenin, hatta diğer ülkelerin manen tasarrufu elinde idi..
Üstün, imrenilecek kadar güzel hallere sahipti..
Meşhur kerametleri vardı..
Pek çok da eserleri vardı.. Ki bu eserleri::
Tefsir, fıkıh, lügat ve tasavvuf üzerineydi..
Daha başka konularda yazdığı eserleri de vardı..
Nazım şeklinde yazdığı ilâhileri, beyitleri de vardı.. Ki onların pek çoğu, halk arasında yaygındı..
Kendisi ile sohbet eden, pek çok ulema vardı.. Hemen hepsi, onun sohbet bereketinden istifade etmişti..
Makamı Rif'tedir. Ki orası da, Mısır'a bağlı bir yerdir..
Halkın ona karşı büyük bir teveccühü ve saygısı vardı.. Her taraftan halk, akın akın onun ziyareti için teberrüken gelirlerdi..
Pek çok dinî mesailde yed-i tûla sahibi idi.. Bu sebeple İslâm ülkelerinin çoğundan, özellikle Mısır'dan ona dinî mesail sorulurdu. Hem de halli müşkil olan neviden..
Gelen bütün mesaili inceler ve en uygun cevabı verirdi..

•

Seyyidim Aliyy'ül-Melicî'yi çok çok ziyaret ederdi..
Yine bir ziyaretinde, Seyyidim Ali, ona kuş eti ziyafeti çekecekti. Bu sebeple bir kuş kesti..
Yedikten sonra, Seyyidim Ali'ye şöyle dedi:

— Elbette, senin bu ziyafetine karşılık bir şeyler vermem gerek..

Bir başka gün, ziyafet verdi; kendisini davet etti.. Ziyafetinde, Abdülaziz gibi kuş eti pişirtti..

Hanımı pişirdi.. Sofraya koyduktan sonra, Seyyidim Ali, kuşa yaklaştı ve:

— Hişşt!..

Dedi ve kuş dirilip kalktı.. Sonra, şöyle devam etti:

— Bize çorba da kâfi.. Böyle birşey yapmanıza lüzum yok..

•

Birgün, Seyyidim Abdülaziz'den keramet taleb ettiler.. Ki bu taleb edenlerin başında fükara —evliya— zatlar geliyordu..

Onlara şöyle dedi:

— «Ey evlâdım, siz ne kerameti taleb edersiniz ki?..

Şu halimizden daha büyük keramet mi olur ki?.. Yer bizi tutuyor. İçine batırmıyor..

Halbuki biz, bugün batmaya lâyıkız..»

Hazret, 697. hicrî —Milâdî, 1297.— yılda vefat etti..

Kabri, Deyrin'dedir. Yeri belli olup, ziyarete açıktır.. Bu, zamanımıza kadar böyle..

Allah ondan razı olsun..

●

298. ABDULLAH ENDÜLÜSİ

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: **Ebu Cemre**..

Kendisi şeyh.. Mûrsiye şehrinden..

Allah rahmet eylesin..

Rabbanî bir âlim.. Hem de bir önder..

Mısır'a gitti. Maksem Camii bitişiğinde bir zâviyesi vardır..

Bilhassa Sünnet-i nebiye ittiabı fazla idi.. Sonra, bütün varlığı ile ibadete vermişti kendisini..

İhlâs babında da büyük bir şöhrete sahib idi..

Devamlı bir hazırlık içindeydi.. Yani: Ölüme..

İnsanlardan kaçardı.. Cuma günleri hariç.. Diğer zamanlar, hepsinden ayrılır, giderdi.

•

Bir başka hale sahib idi..

— «Ayık halimde Resulüllah'ı gördüm.. Şifahen konuştum..»

Dediği zaman, başı derde girdi..

Halk kendisine karşı kıyam etti..

Evini bastılar.. Dışarı çıkmasına izin vermediler..
Taa, ölünceye kadar öyle kaldı..
Hicretin, 675. —Milâdî, 1276.— yılında vefat eyledi..

•

— Bu isimde bir başka zat daha var.. Ki bunun bir ismi de Ahmed'dir.

Bu zat da büyük bir velî idi.. Malikî mezhebinin, Müdevvene adlı eserini ezberine almıştı..

Bu zat da Hicretin, 599. —Milâdî, 1202.— yılında, Mürsiyye'de vefat eylemişti..

Allah ondan razı olsun..

●

299. ABDULLAH ARŞİ

Allah ondan razı olsun..
Mercanî lakabı ile de bilinir..
Babasının adı da: **Muhammed'dir..**
Bu zat da, mana âleminde bir önder.. İmam..
Vaizliği de var.. Aynı zamanda müfessir..
Fıkıh ve tasavvuf babında bir bayrak..
Mısır'a yerleşti.. Orada vaazlar yaptı, meşhur oldu..
Hicrî, 769. —Milâdî, 1368.— yılda Tunus'da vefat eyledi..

•

Büyüklerdendi.. Bu sebeple kendisine sataşan çok olmuştu..

İmtihana tabi tuttular.. O devrin zâhiri gören uleması, küfrüne fetva verdi..

Ama bütün bu işlerin hiçbiri ona tesir etmedi.. Ve bu işleri yapanlar, ona karşı bir müesseriyet kesbedemediler. Bu sebeple başka yollara baş vurdular..

Sonunda, bir hile yolunu bulup öldürdüler..

Allah ondan razı olsun..

●

300. ABDÜLHAK MÜRSİ

Allah ondan razı olsun..
Babasının adı: **Seb'in..**
Lakabı: **Kutbüddin..**
Büyük meşayihten biriydi..

Mekke'de vefat etti.. Vefat tarihi: Hicrî, 667. —Milâdî, 1268.— idi.. 55 yıl yaşamıştı..

Allah ondan razı olsun..

●

301. MUHAMMED KÛNEVÎ

Allah ondan razı olsun..

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin müridi..

•

Fatiha tefsiri var.. Hem de büyük.. mücelled..

Daha başka eserleri de var..

60 küsur yıl yaşadı.. 672. Hicrî, —Milâdî, 1273.— yılda Konya'da vefat etti..

Bir vasiyeti vardı: Vefatından sonra, cenazesi, Şam'a taşınsın ve Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin yanına defnedilsin diye..

Bu hususta bir birlik temin edilemedi..

Bu zat da halkın dilinden kurtulamadı.. Aleyhine tertipler oldu..

Taa, ölünceye kadar..

Allah onlardan razı olsun..

●

302. MUHAMMED ABDERÎ

Allah ondan razı olsun..

Fas'lı.. büyük meşayihden.. Bir süre Mısır'da yerleşmiş..

Mâlikî mezhebine mensup..

İbn Hac, lakabı ile meşhur..

Yukarıda (bak: 232. menkıbe) ismi geçen Abdullah b. Ebu Cemre'nin müridlerinden biri..

Yazmış olduğu eserleri de vardı.. **Kitab'ül - Medhal fil havâdisi ve'l - bida'** isimli eserin yazarı..

•

Seksen küsur sene yaşadı..

Hicretin, 737. —Milâdî, 1336.— yılında vefat eyledi..

Allah ondan razı olsun..

●

Allah ondan razı olsun..

Babasının adı: **Mi'dâd**.. Dedesinin adı da: **Şeddâd**..

Kendisi: Zahid ve âbid..

Şaşırtıcı güzel hallerin sahibi.. Aynı zamanda ehl-i keşif.. Hem de hayret verici bir şekilde..

Vaaz meclisinde dinleyenleri coştururdu..

Asiler, meclisinde meclub olurdu..

Öyle güzel vaazlar yapardı ki; bir gelen bir daha ayrılamazdı..

Ölmeden evvel, öleceği günü haber verdi..

Kabrini gösterdi..

Birgün kabrine baktı ve şöyle dedi:

— «Ey kabircik, sana bir kaçak geldi..»

Vaaz meclisi, hayli kalabalık olurdu..

Onları, istediği zaman ağlatır ve istediği zaman güldürürdü..

Ama bu ağlatma ve güldürme işini, normal bir şekilde yapamazdı..

Hüngür hüngür ağlarken güldürür ve gülerken de ağlatırdı..

Vaazlarını ayakta ve yürüyerek yapardı.. Elini kolunu açar; etrafa nur saçardı..

Şöyle bir menkıbesi vardır..

Derler ki:

— Kendisinin bir hanım müridesi vardı. O, Mısır'da va'z ederken, müridesi taa Asvan'dan onun vaazlarını dinlerdi. Ki burası, Mısır'ın en uzak mıntıkasında bulunuyordu..

Bir ara yine va'z ederken ağlayan halka şu şiiri okudu:

«Kadın takada oturuyor;
Halbuki, hamuru kelb yiyor.
Ey kelb, ye; biz hoş karşılarız
Artık, ona sahip çıkmıyor..»

Kadın, haliyle taa, oradan bu şiiri duydu.. Dönüp baktığı zaman, kelbin gelip hamurunu yediğini gördü..

Ve.. bu hikâye, böylece ondan etrafa yayıldı.. Haberi duyuldu..

•

Müridleri arasında; yetişkin büyük zatlar vardı..

Ki bunların başında; Kemaleddin bin Abdüzzâhir vardı..

•

Şöyle bir menkıbesini naklederler.. Derler ki:

— Yine bir gün vaaz yapıyordu.. Bu sefer halkı güldürmüyor, ağlatıyordu..

Bir ara onlara şu hitapta bulundu:

— «Deyiniz ki: Bir odun parçası devrildi.. Heyy.. Allah için devrilir..»

Sonra şu haber duyuldu: Malikî kadısı Mısır kalesindeki, bab-ı mereçten düştü, kafası kırıldı..

Alelusul bir tahkikat yapıldı ve anlaşıldı ki: O ve diğerleri bir toplantı yapmışlar ve **İbrahim Caberî** Hazretlerini vaazdan men etmeyi karar altına almak istemişler..

Diğer üç mezhebin kadısı bu fikrin muhalifi olmuş.. Ama Malikî kadısı fetvayı vermiş..

Sonra, o üç kadı gelip, şeyhin ayaklarına kapandılar, öptüler ve şöyle dediler:

— Eğer biz de ona kanıp aleyhindeki fetvaya imza atsaydık. helâk olurduk..

Bunun üzerine İbrahim Caberî Hazretleri şöyle dedi:

— «Biz Kur'anın manasına yanlışlık katan değiliz.. Yanlışlık yapan odur ki; yalan dinler ve batıl sözlere kanar..»

•

Zamanın halifesi, Kelb-i Zevberî'ye bir mektup yazdı..

İbrahim Caberî'den yakınıyordu, şikâyet etti..

Sultan, İbrahim Caberî'nin şöhretini çekemiyordu.. Dolayısiyle diyordu ki:

— Bu adamın ismini, kim benim ismimden üstte tutar?.. Hem de ülkemizde..

Vallahi, ülkemizde ben, daha önce gelmeliyim..

Bunun üzerine ulema bir meclis akdetti.. Şeyhi tazir etmek üzere..

Hatta bu yolda bir de fetva verdiler..

Hazret, bu durumu haber alınca; sultanın ve o fetvacıların küçük abdest yollarını kapadı.. Dışarı çıkamadılar.. Perişan oldular. Çözemediler..

Her ne ettilerse, olmadı..

Sonra.. Hazrete geldiler. Bağışlanmak istediler..

Bunun üzerine, onlara kendi ibriği ile, istinca etmelerini emretti..

İstinca ettiler, idrar yolları açıldı; rahatladılar..

İşte.. bu da onun güzel bir kerameti idi.. Dillerde dolaştı ve zamanımıza kadar ulaştı..

•

Şu da onun bir başka menkıbesi..

Derler ki:

— Bir nasranî vardı.. **İbrahim Caberî** Hazretleri'nin müridlerinden bazılarına eziyet ederdi..

Hazret bunu duyunca, o nasranî'ye bir elçi yolladı ve:

— «Git ona, şöyle söyle: Şayet onlara bir daha eziyet etmeye kalkarsa, Allah adına yemin ediyorum: Şu kalem gibi keserim..

Nasranî bunu dinledi ve kalbinden:

— Yapamaz.. dedi.. Tekrar eziyete hazırlanırken hazret çakısı ile kaleme şöyle bir dokundu..

..Ve nasranînin başı uçtu.

•

Büyük bir zattı; hatta kahramandı.. Zalimlerin üzerine atılan bir ateş koruydu..

Zalimleri yakar, kavururdu..

Daima, emr-i maruf vazifesini yapardı.. Hem de hiç çekinmeden..

•

Manzum yazıları, kafiyeli düzgün şiirleri de vardı..

Tasavvufa dair hikmetli cümleleri de az değildi..

•

Harem-i Şerifte vefat etti. Hicrî yıl: 687. —Milâdî, 1288.— idi..

Bab'un - Nasr dışında, kendi tekkesine defnedildi..

Kabri orada bellidir.. Daima ziyaret edilir..

Allah ondan razı olsun.. Amin!..

●

304. ABDULLAH MENUFÎ

Allah ondan razı olsun..

Malikî mezhebine mensup..

Salih bir zat.. Çevresine nur saçan.. yararlı, salih bir velî..

Âbid ve zahid. Çevresinde eşsiz.. tek velî..

Pek çok kerametlerin sahibi.. Talebelerinin hemen hepsi imam..

Ramazan-ı şerifin yedinci günü vefat etti..

Sene: Hicrî, 748. —Milâdî, 1347.— yıl idi..

Türbesi, Sultan Kaytabay'ın kabrinin karşısına düşer.. Şu anda dahi, aynı şekilde durur..

Her ne hal ise o yıl, halk bir veba illetine tutulmuştu..

..Ve bu zatın vefat edeceği günde Sahra'ya, duaya çıkmışlardı..

İşte, o gün vefat etti..

Cenazesine otuz bin kadar cemaat iştirak etti..

Hasılı büyük bir velî idi.. Öyle ki, talebesi, Şeyh Halil, onun tercüme-i halini münhasıran bir eserde topladı..

Allah ondan razı olsun..

●

305. HÜSEYİN CAKİ

Allah ondan razı olsun..

Caki Camiinin imamı ve hatibi..

Salih, yararlı bir vaiz idi..

Halka öğüt verirdi; sadece bu âlemin malı olmadıklarını anlatırdı..

..Ve insan olanlar, onun sözlerinden çook çok istifade ederdi..

●

Hal böyle iken, onu çekemeyenler çoktu..

Hatta bu çekemeyiş o kadar ileri gitmişti ki: Sultanın katında teşebbüse geçtiler; ki onu va'zdan men edeler..

Bu sebeple dediler ki:

— O, Kur'an'ın manasında değişiklik yapıyor..

..Ve sultan, **Hüseyin Cakî**'nin vaaz etmemesini resmen bildirdi..

Bundan sonrasını şöyle anlatırlar:

— **Hüseyin Cakî** gitti şeyhine.. Durumu anlattı ve Sultanı şikâyet etti..

Şeyhi; büyük bir velî olan Eyyüb Kennâs Hazretleri idi..

Devam edelim; sonrasını öğrenelim..

Bir ara, Sultan ayak yoluna çıkmıştı.. Bir de baktı ki, duvardan Şeyh Eyyub çıkıyor.. Omuzunda bir süpürge...

Şekli, koca bir arslan.. Ağzını açmış; sultanı yutmak istiyor..

Sultan irkildi.. Ve bayılıp düştü..

Ayıktığı zaman Şeyh Eyyub ona şu emri verdi:

— Derhal Şeyh **Hüseyin**'e elçi gönder; vaazlarına başlasın.. Yoksa seni yok ederim şu anda..

Sonra.. çıktığı duvara girdi..

Bizzat Sultan kendisi gitti; Şeyh **Hüseyin**'in yanına..

Ve.. vaaz etmesini söyledi..

●

Bir ara, Şeyh Eyyub'un toplantılarına katılmak istedi; sultan..

Ne yazık ki; Şeyh Eyyub ona, toplantılarına katılma izni vermedi..

●

Hüseyin Cakî, hicrî, 730. —Milâdî, 1329.— yılda vefat etti..

Babünnasr dışında; Şeyh Eyyub'un tekkesine defnedildi..
Kabri bellidir. Her çarşamba gecesi ve sabahı ziyaret edilir..
Allah ondan razı olsun..

●

306. HIZIR'ÜL - KÜRDİ

Allah ondan razı olsun..
Ebülfütühat namı ile maruf olan Melik Zâhir Baybars'ın şeyhi..
Allah ona rahmet eylesin..
Kendisini çok ziyaret eden olurdu..
Tasavvuf alanında bir ummandı..

●

Keşfi çok himmeti boldu.. Kendisine tabi olanlara manevî yardımı vardı..

●

Sultan Melik Baybars, çok çok ziyareti için gelirdi..
Her gelişinde, gizli bir toplantı yapar; sır sayılan meselelerini onunla görüşürdü..
Hatta, sefere çıktığı bazı zamanlar, onu kendisine arkadaş edinirdi..
Ama.. Sonraları Sultanla aralarında bazı hadiseler cereyan etti..
Sultan darıldı; onu hapse attı..
Bu arada, sultana bir hal geldi ve sırtında bir yiyici yara çıktı.
Bu defa sultan, ondan merhamet dilenmeye adam yolladı ve hapisten çıkardı..
Hazret, gelen elçiye şu sözleri söyledi:
— «Ben, sultandan daha evvel öleceğim..»
Ve öyle oldu..

●

İkisi de vefat etti; aralarında geçen pek az zaman farkı ile..
Hazret-i **Hızır**'ın vefatı, Sultandan birkaç gün evvel olmuştu..
Senesi: Hicrî, 675. —Milâdî, 1276.— yılı idi..

●

Hazretin hapsi, dört yıl kadar sürdü..
Sultan onu hapse atmıştı.. Ama en güzel yemekleri yollardı..

●

Şimdi onun bir hikmetli cümlesi..
Derdi ki:

— «İçinizden herhangi biri, bir kimse ile çekişeceği zaman, ona söz zemini hazırlamasın..
Çünkü her söz; hazır bir fesad kumkumasıdır..»

•

Hazreti, kendi zaviyesine defnettiler.
Yeri, Melik Zahir'in camii karşısına düşer..
Ki, burası semt olarak Mısır'da Hâkimî halici üzerindedir.
Kabri bellidir.. Ziyaret edilir..
Allah ondan razı olsun..

●

307. ŞEREFÜDDİN-İ KÜRDİ

Allah ondan razı olsun..
Bu da bir veli.. Ve şeyh.. Öbürleri gibi..
Kahire'nin dışında , Hüseyniye kabristanında medfundur.
Büyük bir makam sahibidir Pek çok da kerametleri var..
Bunun da feyiz verdiği bir vakti vardı: Her çarşamba gecesi..
—Bundan önce— menkıbesi geçen Şeyh Hızır'ın tarikat kardeşi..
Ve.. daha evvel menkıbesi yazılan, efendim Şeyh Ebüssuud b. Ebü'leşair'in müridlerinden..
Hem bunun, hem de onun.. Menkıbeleri dillere destan.. İkisi de dillere destan..

•

Hicretin, 667. —Milâdî, 1268.— yılında vefat eyledi..
Allah ondan razı olsun..

●

308. MUHAMMED b. HARUN

Allah ondan razı olsun..
Şanı yüce bir velî.. Tam tarifine imkân yok..
Bahr-i garbî bölgesindeki Senhûr ilinden..

•

Bu, o zattır ki; Seyyidim İbrahim Düsukî Hazretlerinin pederi kendisine geldiği zaman, ayağa kalkar ve şöyle derdi:
— «Bu zat, belinde öyle büyük bir velî taşıyor ki; onun ünü, şarkı ve garbı tutacaktır..»
Şimdi onun ülkesi Senhûr'dan nişan yoktur.. Hepsi harab oldu...
Oranın harab oluşundaki sebebi, şöyle anlatırlar:
— Gününden evvel; bu zata, o şehre inecek belâ bildirilir..

Ki, oraya gökten bir şimşek çakacak ve orada olanların hepsini yakacak..

Bunu anlayınca, hemen emretti: Otuz sığır kestiler..

Sonra pişirdiler ve tekkenin önüne serdiler sofrayı..

Ve.. Şu emri verdi:

— «Kim gelirse gelsin; yesin, içsin ve götürebileceği kadar götürsün.. Katiyen engel olmayınız..»

Halk, akın akın geldi.. Yedi; içti. Götürebilecekleri kadar da alıp götürdüler..

Hepsinden sonra, bir yaşlı adam geldi..

Edep yerini kapayacak durumu dahi yoktu ve saçı, sakalı toz toprak içinde idi..

Bana da yemek verin... dedi.

Yedirmeye başladılar.. Yedirdiler; yedirdiler.

Ancak o, bir türlü doymak bilmiyordu..

Sonunda onu doyurmaktan âciz kaldılar.. Bu sebeple kovdular; şehrin dışına attılar..

İşte.. bundan sonradır ki; o şehrin üstüne gökten yıldırım indi..

Ama daha önce, Şeyh **Muhammed b. Harun**, ehlini aldı.. Kendisine tabi olanları topladı; şehri terk edip ayrıldı..

Ve şehre inen yıldırım, kalan halkı helâk etti..

Bir kısmını sokaklarda.. bir kısmını da evlerinde..

Hiç sağ kalan olmadı..

Şeyh, çıkıp giderken, zaviyenin işini tedvire memur olan ve o ihtiyarı kovan kimseye şöyle dedi:

— «Oğlum, yaptığını beğendin mi?. Nedir bu işin adı?..

O gelen şahıs öyle bir kimseydi ki; yemesiyle halkın uğrayacağı belâyı yükleniyordu.. Ama, sen ona mâni oldun..»

Şu anda, orası yine viranedir..

•

Sonra gelenler, orayı imar ettiler..

Güzel bir şehir oldu.. Damlarını kurşunla yaptılar..

Son gelenler, evvelkilere nazaran zengin oldu..

Hasır ve döşeğin yerini, ipekli şeyler aldı..

Bana, efendim ve şeyhimiz, Aliyy'ül-Havas, bu zata ait bir hikâye anlattı..

Ki bu hikâyesinde! **Muhammed b. Harun**'un bir müddet manevî halinin gittiğini anlatıyordu..

Sebebi de, bir maymun terbiyecisinin çocuğu idi..

Şöyle olmuştu:

— Birgün Hazret, cuma namazından çıkmıştı..

Halk peşine takıldı.. Bütün şehir halkı peşindeydi; onu teşyi ediyorlardı..

Evine kadar getireceklerdi.. ki bu, her zaman böyle olurdu..

Yoluna, bir maymun seyisinin çocuğu çıktı..

Duvarın dibine oturmuş, boğazını temizliyordu.. Ayaklarını da ona karşı uzatmıştı..

Bu hali görünce, şeyhin hatırına şu geldi:

— «Bu edepsiz bir şey.. Benim gibi biri yanından geçiyor; ama o ayaklarını uzatıyor..

İşte.. Şeyhin hatırına gelen bu büyüklük sebebi ile, o anda manevi makamından düştü..

Manevî halleri elinden alındı.. Ve halk etrafından dağılıp gitti..

Durumu anlayınca; dönüp geldi; ne var ki: Çocuğu yerinde bulamadı..

Onun için beldeler dolaştı; nihayet, Rumeyle-i Mısır'da buldu..

Kendisi onu görünce, olduğu yerde kaldı..

Onların bir büyükleri vardı ki; o da, manevî bir hale sahipti..

Hazrete şöyle dedi:

— Buyur, ey şeyh efendim; sen misin o ki, bir makam ve hal iddiasına kapılırsın?.. Ama o makamı bir çocuk elinden alır?..

Bu mu o makamın?..

O senin önünde ayağını uzatabilir.. Çünkü, Allah Taâlâ, yaşı icabı ona senden daha yakındır..

Bunu dinleyen şeyh:

— «Tevbe..» dedi..

Sonra onu tuttu; şehrin bir yerine yolladı..

Ki, kendisi oraya zaman zaman gider; elbisesini haşarattan temizletirdi..

Yollarken de şu tavsiyeyi yaptı:

— Oraya git.. Sehliye adında biri vardır.. Ona seslen.. Orada bir mağarada durur.. Sesini duyunca çıkar..

Durumu anlat ve de ki:

— Eski halimin, bana iadesine vesile ol..

Ve gitti.. Dediklerini aynen yaptı..

Haliyle o, o mağaradan çıktı; yüzüne okudu üfledi.. Onun bereketi ile, Cenâb-ı Hak, eski halini kendisine iade etti..

Allah ondan razı olsun..

●

309. YAHYA SANÂFÎRÎ

Allah ondan razı olsun..

Ehli keşif bir zat.. Hem de nice nice keşiflerin ehli..

Âlim bir zattı.. Yani: Zâhiri ilimleri de tekmil öğrenmişti.

İyi ve yararlı halinin bir icabıdır ki: Halk, akın akın ziyareti için gelirdi..

Taa, ötelerden.. uzak ülkelerden..

Vefat tarihi: Hicrî, 772. —Milâdî, 1370— idi..

Kahire'de, Karafe mezarlığına defnedildi..

Kendisi gibi büyüklerden olan, Ebülabbas Basîr'in türbesine..

o

Cenazesindeki kalabalık, ve halkın ona karşı gösterdiği bağlılık tezahüratı meşhurdur..

Allah rahmet eyleye..

o

Bir menkıbesini nakledelim..

Şöyle anlatırlar:

— Vakta ki, Yusûf-ü Acemî, acem ilinden Mısır'a geldi..

Orada kalmak için **Yahya Sanâfirî**'den izin istedi..

İzin verildi..

Yahya Sanâfirî, Mısır'da hayatta kaldığı süre, izni olmadan; velilerden hiç kimse şehre giremezdi..

Fakat Yusûf-u Acemî'ye izin verdi ve şu şiiri okudu:

«Bilmez misin ki, ben bir mana sarrafıyım;
Velileri, kendi mihenkimle tartarım.
Onlardan kalp çıkanlar da oldu, hayrı yok;
Kimini de öz ocağımdan geçiririm..
Sana gelince, halis altınsın, süzülmüş;
Tezkiyemle, düşün.. ben, tezkiye ederim..»

Allah ondan razı olsun..

●

310. EBÜLABBAS'ÜL - BASÎR

Allah ondan razı olsun..

Tam bir keşf sahibi..

Bütün haliyle, Hak ve halk katında makbul zatlardan..

Bu zat; Şeyh Ebüssuud b. Ebülaşâir'le aynı asırda yaşadı..
Hatta aralarında cereyan eden bazı kerametleri de vardı..

o

Seyyidim Ebüssuud, Bab-ı Kantara'daki tekkesinde kalırdı..
Ebülabbas ise, Babülhark'da kalırdı..
Yani; biri Nil'in bu yanında; öbürü de, Nil'in öte geçesinde..
Ebülabbas'tan mektup geleceği zaman; Seyyidim Ebüssuud da ona karşı bir mektup salardı..
Ama Nil'den.. denizden.. su üstünden..
Bunun mektubu gider; onunkileri tutar, alır giderdi.. Hem de hiç ıslatmadan.
Allah ikisinden de razı olsun..
Hâtem isminde, evliyadan bir zat vardı..
Ki bu zat; bir menkıbe anlatırdı..
Hem **Ebülabbas**, hem de; Ebüssuud'la alâkalı..
Derdi ki:
— Ben, Efendim Ebüssuud'a tam yirmi yıl hizmet ettim..
Bu hizmet yıllarımda; hep ondan ahd almak isterdim.. Ama o vermezdi.. Kibarca şöyle derdi:
— Sen, benim evlâdım arasında değilsin.. Kardeşim **Ebülabbas**'ın evlâdı arasındasın.. Onu bekle.. Mağrib diyarından gelecek.. Bekle.. Haliyle benim birşeyden haberim yok.. bekliyorum..
Gün oldu: **Ebülabbas**, Mısır'a geldi..
Bunu da bilmiyordum.. Efendim Ebüssuud dedi ki:
— Geldi..
Ve.. bundan sonra, Hatem'i ona yollar.. Yollarken de şöyle der:
— Senin şeyhin bu gece geldi.. Git Bulak'ta, onunla mülâkat eyle.. Görüş..
İşte.. böylece, onunla Mısır'da ilk buluşan efendim Hâtem olur.
Vakta ki, gider elini öper.. Daha adını sormadan şu duayı alır:
— «Hoş geldin oğlum Hâtem.. Allah, kardeşim Ebüssuud'a hayırlı mükâfatlar ihsan eylesin..
Ki, seni bize teslim edinceye kadar korudu..»

o

Ebüssuud'a dair şöyle bir hikâye naklederler:
— Birgün hanımı, düğüne çağrılır.. Ki bu düğün, büyük valilerden birinin evinde olacakmış..
Ama, o düğüne göre giyeceği bir elbisesi yokmuş..
Varmış elbisesi.. Ama, yırtıkmış; yamalı imiş..
Şeyhe, düğüne gitmek için danışır.. Şeyh, ona izin verir; ama hanımın elbisesi eski..

Bu sebeple der ki:

— Bu elbisemle mi?. Yani, bu yırtık ve yamalı elbisemle mi?..

Şeyh efendi, bunun üzerine:

— Evet.. onunla..

Der.. Haliiyle hanım, efendisinin büyüklüğüne inandığı için, hiç cevap vermeden gider..

Ve Allah Taâlâ, efendisinin duası bereketiyle, onun o eski, yamalı elbisesini bir ipekliye çevirir..

Sadece ipekli mi?.. Hayır, en güzel incilerle, altınlarla, gümüşlerle süslü..

Ki öylesi, padişahların hazinelerinde dahi bulunmaz..

Evet.. hanım, böyle manevî bir debdebe içinde düğün evine gider..

Ama hemen, dedikoducuların gözü ona çevrilir.. Ve derler:

— Bu gibi misilsiz bir elbise, böyle bir kadında nasıl olur?.

Ve.. içlerinden biri, o elbisede bulunan bir taş için bin dinar vermek ister.. Ama o vermez ve şöyle der:

— Böyle bir satış için bana izin yok..

Haliiyle düğün evinden döner ve durumu, şeyh efendisine anlatır..

Bunun üzerine Ebüssuud tebessüm ederek şöyle der:

— Allah, dilediği kimseyi; dilediği şekilde göstermek için esas halini kullarından saklar..

•

Şeyh **Ebülabbas** vefat etti..

Aradan zaman geçti.. Müridlerinden biri, Abdürrahim Kunavî Hazretlerine intisab etmek istedi..

Abdürrahim Kunavî, müridlerinden meydana gelen bir cemaat huzurunda inabe verecekti; o inabe etmek isteyen müridin elini tuttu..

Onlar mihrapta idi.. İşte o anda **Ebülabbas** Hazretleri mihraptan elini çıkardı ve şeyh Abdürrahim'in elini beri itti..

Ve.. Müridinin yeniden ona intisab etmesine mani oldu..

Bu hali gören Şeyh Abdürrahim şöyle dedi:

— Kardeşim **Ebülabbas'a** Allah'tan bol rahmet dilerim..

Ki o; ölümünde de, hayatında olduğu gibi, yine müridlerine sahib oluyor..

..Ve onların, başkalarına gitmesini istemiyor..

Allah ondan razı olsun..

●

311. ŞEYH HASAN

Allah ondan razı olsun..

Müslimiye şeyhi namı ile bilinir..

Seyyid idi.. Yani, evlâd-ı Resulden.. Yani Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- torunu..

Hicretin, 764. —Milâdî, 1362.— yılında vefat etti.

Kıble Camiinde vefat etti..

Mısır'ın Karafe-i Kübra nam kabristanına defnedildi..

Kabri, Şeyh Ebülhayr'ül-Akta'a yakındır.. Deylemî'ye doğru..

Bundan da bu kadar..

Allah ondan razı olsun..

●

312. ALİ SEDDAR

Allah ondan razı olsun..

Vefat edince, kendi tekkesine defnedildi..

Ki onun tekkesi, Bab-ı Züveyle yakınında, Hâre-i Rum'dadır..

●

Seddar lakabını almasının sebebi: Kendisinin **Sidir** satması idi..

Sonraları bunu da bıraktı..

Evine kapandı; hiç dışarı çıkmadı..

778. Hicrî, —1376. Milâdî.— yılda vefat etti..

●

Şöyle bir menkıbesini naklederler..

Derler ki:

— Birgün ona biri geldi.. Kına almak istedi.. Ama bu zat, kendisine **Sidir** verdi..

Adam, istediğini vermeyince, şöyle dedi:

— Bize sidir lâzım değil ki.. Sen bana kına vereceksin.. Bizim sidire ihtiyacımız yok..

Çünkü, bunu gelin için alıyoruz..

Adamı şöyle dikkatle bir süzdü; sonunda şöyle dedi:

— «Gece sonuna doğru, buna, yani sidire ihtiyacımız olacak.. Ve.. kınaya lüzum kalmayacak..»

Nitekim, sabaha doğru damat öldü.. Haliyle sidirle yıkadılar..

İşte.. bu büyük zatın bir kerameti, böyle tezahür etmiş oldu..

Allah ondan razı olsun..

●

313. EBU HASAN ŞÂZİLÎ

Allah ondan razı olsun..

Esas adı: **Ali**.. Büyük velî..

Babasının adı: **Abdullah**.. Dedesinin adı: **Abdülcebbar**.. Hepsi **Şazilî**..

Yani: Şazileli.. Ki burası, Afrika kıtasında bir bölge sınırına dahildir..

Pek sabırlı ve tahammüllü bir zattı..

Aynı zamanda da zahid idi..

İskenderiye'de aziz bir misafir gibi kaldı..

Şaziliye tarikatının piri.. Mensuplarının efendisi.. büyüğü..

Pek değerli bir zattı.. Yücelerden akıp gelen nurlara sahipti..

Derin, manalı, rümuzlu ve çok işaretli cümleleri vardı..

İbn Teymiye ile aralarında bazı vakalar geçti..

Ki o, kendisini **Şazili** Hazretlerinden üstün tutar.. Ve sözlerini beğenmez, atardı..

Necmeddin-i İsfahanî ve İbn Meşiş gibi zatlarla sohbette bulundu..

Ve daha nicelerin sohbet bereketinden istifade etti..

Defalarca hacca gitti..

En sonunda İzab sahrasında hacca giderken vefat etti...

Hemen oraya defnettiler..

Vefat tarihi: Hicrî, 656. —Milâdî, 1258.— yıl idi.. Ay: Zilkade..

Allah ondan razı olsun ve rahmet eylesin..

Menkıbeleri meşhurdur..

Seyyidim Taceddin b. Ata ve talebesi Ebülabbas bir araya gelip, **Şazili** için bir eser meydana getirdiler.. Tercüme-i halini yazdılar..

İşte biz; burada onların yazdığından; özetin de özeti olarak, bir parça anlatacağız..

— Tevfik Allah'tan.. der, başlarım..

Ona:

— Seyyidim.. Yani: Efendim.. derim.. Ki o bu övgüye, ve seyyid ismine lâyıktır..

Leta'ifül-Minen adlı eser de **Şazili** Hazretlerini anlatırken; kutbu zaman olduğunu yazmıştı..

Daha sonra onu övüyor ve şöyle diyordu:

— Yaşadığı zamanda, ayan ehlinin önderi ve alemdarı idi..

Tasavvuf ehli için bir delil ve bir rehber idi..

Hidayet ehlinin bir bayrağı ve yollarında işareti idi..

İrfan sahipleri için bir zinet ve bu yolun yalnız küçüklerine değil; büyüklerine de üstaz idi..

Sırlar âleminde bir zemzem kuyusu kadar derinliğe sahipti..

Kutuptu.. gavsti.. Lakabı: **Ebülhasan**.. Adı: **Ali**.. Namı: **Şazîlî**... İşte... Kısaca hal tercümesi...

Zâhirî ilimlere tümden vâkıftı. Ve, hepsinin gereğini yapardı..

Bütün zâhiri ahkâmın hakkına riayet edilmesi, talebi idi..

İşte.. bu yüzden evliya yoluna girmesi önceleri bir mesele oldu..

Münazaracı idi.. Münazarada, kendisi karşı tarafın delilleri ile ikna edildikten sonra, bu yola girdi..

Onun, gerçekten bir kutup olduğuna şehadet edenler vardı.. Ki, bunlardan biri, Ebu Abdullah b. Numan'dır..

•

Hasılı, **Şazili** Hazretleri bu yola, çok hikmetli ve derin manalı, akılları hayrette bırakan hikmetler getirmiştir.

Bizzat onun tarikata girişi, bir hikmettir..

•

Şeyh Takiyüddin b. Dakik'ül-id, **Şazelî** Hazretleri hakkında şöyle der:

— Ben, Cenab-ı Hakk'a karşı marifet babında, **Şazelî** Hazretlerinden daha ilerisini görmedim..

•

Şimdi.. Biraz da Şazelî Hazretlerinin hikmetli cümlelerine geçelim.

Şöyle derdi:

— «Sana gereken istiğfardır.. Yani: Günahlarına bağış talebinde bulunman..

İsterse, senin dıştan belli bir günahın olmasın..

Bu babda senin için imtisal nümunesi Allah'ın Resulü -sallallahu aleyhi ve sellem- olmalı..

Düşün ki o; her hali ile masumdu.. Onda bir günah işlemek yoktu. Hal böyle iken; onun gelmiş, gelecek bütün günahları bağışlanmıştı..

Ama o, günün her saati için, bir çok istiğfar ederdi..

Peki, günahlarla dolu kimsenin hali nasıl olmalı?.. Bir düşün..

Bütün saatleri günahları ile dolup biten ne yapmalı ve ne kadar istiğfar etmeli?..

o

Şöyle derdi:

— «Elde ettiğin bir keşif hali ki; kitap ve sünnetle çelişti.. Yani; Kur'an ve hadis manasına maruz çıktı.. Derhal o keşfi bırak.. Kitab'a ve sünnete sarıl..

..Ve nefsini muhatab alarak şöyle de:

— Bana temizliği vaad eden; kendilerine sarıldığım müddet, beni kurtaracak olan kitap ve sünnettir.. Yani: Kur'an ve hadîstir..

Ama keşif hali, bana böyle bir vaadde bulunamaz.. Hatta ilham da.. Müşahede de...

Keşfin, ilhamın ve müşahedenin durumu odur ki: Ancak Kur'an ve hadis'in tasdikinden geçtikten sonra, kendileri ile amel edilir..

Aksi halde, asla...»

o

Bir defasında Hızır'la görüşmüştü.. Bu görüşmeyi ve ondan duyduğu bir cümleyi şöyle anlatıyordu:

— «İzab Sahrasında Hızır'la -aleyhisselâm- karşılaştım.. Bana şöyle dedi:

— Ya Ebelhasan, Allah Taâlâ, sana güzel lütfunu arkadaş etti.. Artık bundan sonra, hiç yalnız değilsin.. Dursan da böyle.. Gitsen de.. Bu arkadaş seni hiç bırakmaz..»

•

Şöyle bir cümlesi vardı:

— «Sana ki, Hakk'ın nidacıları gizliden ses etti. Sakın ha.. O seslere olan şehadetin, bu hislerle olmamalı..

Sebebine gelince: Onlar gizli âlemden hakikatlerdir.. Bu, hissî duygularla bilinemez..

Şayet sen: «Bilirim..» gibi bir iddiaya kapılırsan; onu kabul edememek ve reddetmek zorunda kalırsın..

İşbu kabul edememek ve red ise, senin helâkine sebep olur..

Bilhassa, dikkatli ol; o hakikatlere, bu fanî âlemin işlerini tedvire yarayan akılla da girmeye yeltenmeyesin..»

•

Derdi ki:

— Sana ki, Allah yolundan seni alan bir arıza vakî oldu..

Sakın ve sakın, sabır ve sebatı bırakma.. Çünkü, Allah'ın emri bu yoldadır..

İşte Âyet-i Kerime:

— Ey müminler, harbeden bir düşman topluluğuna çattığınız za-

man, sebat edin ve Allah'ı çokça anın ki.. Umduğunuzu bulasınız..» (8/45)

•

Şöyle derdi:

— «Bir ilim ki; sana yaramaz hatıralar veriyor ve nefsin ona meyli var.. ve yaramaz tabiat ondan tad alıyor..

Derhal o ilmi at.. Bırak onu.. İsterse hak olsun..

O ilâhî ilmi al ki; Allah onu Resulüne -sallallahu aleyhi ve sellem- yolladı.. Ve bu ilmi, kendine rehber bilmelisin..

O Resulün, -sallallahu aleyhi ve sellem- kendisinden sonra gelen halifeleri de bu ilimden almıştı..

Ashabın tümü, bu ilme tabi idi..

Keza her biri bir hidayet kandili olan, nefsanî arzulara uymaktan berî bulunan büyük imamlar da, aynı ilim yolunu izlerdi..

Eğer sen böyle yaparsan, şekkin her şeklinden, zannın her çeşidinden.. Vehmin ve yalancı davaların bütün nevilerinden..

Bilhassa, hidayet ve hakikat yolundan alan şaşkınlıktan selâmete ermiş olursun..»

•

— «Senin için ne zararı olur; Allah'a tam bir kul olursan?..

O halde.. ne istiyorsun; Allah'a kul olmuşsan?..

Artık bundan sonra; aradığın manevî ilim çeşidinden, sadece sana, Vahdaniyet-i ilâhiyeyi bilmek yeter..

Amel olaraktan da sana; Allah ve Resulünün sevgisi yeter.. Ashabın sevgisi yeter..

Halis bir itikadın olursa.. ki bu, ehl-i sünnetinkine uygun olmalı..

Korkma artık; işin tamamdır..

Bütün bu manalar, şu rivayetteki özlü mananın derinliğinde saklı durur..

Rivayet edilir ki:

— Bir gün Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimize biri geldi ve sordu:

— Ya Resulallah, kıyamet ne zaman?

Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, ona sordu:

— **Kıyamet için ne hazırladın?.**

Adam şu cevabı verdi:

— Bir şeyim yok; ya Resulallah.. Allah ve Resulüne sevgimden başka..

Bunun üzerine, Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- efendimiz şöyle buyurdu:

— **Kişi sevdiği ile beraberdir..»**

•

Şöyle anlatırdı:

— «Sana ki, yaramaz nevili bir hatıra, ya da vesvese geldi; onları önlemek için şu cümleyi derhal oku:

— Yaratıcı olan, sultanımız bütün noksan sıfatlardan münezzehtir..

Sonra da, şu Âyet-i Kerimeyi oku:

— **Eğer dilerse, sizi götürür; yenisini getirir.. Bu, Allah'a göre zor bir iş değildir..»** (14/19)

•

Şu da bir başka cümlesi.. Şöyle anlatırdı:

— «Senin için ne makamın, ne yardımın, ne de ilâhî bir huzurun tadını almak kabildir..

Taa, kalbinde ilmine karşı bir ilgi, çalışmana ve ictihadına karşı bir bağlılığın kalmayıncaya kadar..

..Ve bütün ümitlerini Allah'a bağlayıp O'nun zatından gayri her şeyden ümidini kesinceye kadar..»

•

Derdi ki:

— Masiyetler ve onun sonucu belâlardan korunmak için en güzel sığınak, istiğfardır..»

Daha sonra, şu Âyet-i Kerimeyi okudu:

— **«Sen, (Ey Resûlüm), onlar arasında bulundukça, Allah onlara azab etmez..»** (8/33)

— **«Ve.. onlar istiğfara devam ettikçe, de azab etmeyecektir..»**

•

Şöyle anlatırdı:

— «Diline Hakk'ı zikretmek ağır gelmeye başlayınca..

Sözlerinin çoğu boş lâftan ibaret olunca..

İyiliğini düşünebilecek yollar, sana kapanınca..

Artık senin için tehlike çanları çalmaya başlamıştır.. İyi bilesin ki, bütün bunlara sebep, senin en büyük günahlarındır..

Ya da, kalbinde nifak tohumunun önceden ekilmiş olması ve şimdi de bitmeye başlamasıdır..

Bu durumda, artık senin için bütün yollar kapalıdır.. Ancak açık olan yollar; hakikî yoldur ki.. onlar da: İslâh kabul eder olmak, Allah'a sığınmak, Allah'ın emrettiği dinde, tam bir ihlâsa sahip olmaktır..

Başka türlü olamaz..

Şu Âyet-i Kerimedeki derin manayı hiç düşünmedin mi?.. Bak, Allah Taâlâ ne buyurdu:

— O kimseler ki, tevbekâr oldular ve islah kabul ettiler.. Hakk'a sarıldılar ve onun yolunda dinlerine ihlâsla girdiler..

İşte müminlerle beraber olacak kimseler bunlardır... (4/146)

Dikkat et:

— Bunlar, müminlerdir.. denmiyor da:

— Bunlar, müminlerle beraber olacak.. deniyor..

Dikkatli ol ve bu emri iyi düşün.. Şayet anlayışlı biri isen...»

•

Şu da bir başka güzel cümlesidir.. Tevhid ehli olmak üzerine..

Derdi ki:

— «Rabbınla münazaayı, yani çekişmeyi bırak.. Şayet tevhid ehli olmak istiyorsan, böyle..

Bu işin, başka yolu yok..

Şer'i emirlere göre hareket et.. Şayet sünnet ehli olmak istiyorsan, böyle..

Bu işin de, başka yolu yok..

Bütün bunlardan daha önemli bir şey var; o da: Hakikat ehli olmaktır..

Şayet, bunu bulmak da arzun ise.. İşte.. o zaman, her iki hali de kendinde birleştir..»

Kendisine ilâhî bir nida gelmişti.. Hususî bir toplantısında, o nidayı dilden dile getirdi..

..Ve şöyle anlattı:

— «Bir gün bana şöyle dendi:

— Ya Ali, yeryüzünde, fıkıh ilmi üzerine bir meclis yoktur ki; Şeyh İzzeddin b. Abdüsselâm'ın meclisinden daha güzel ve daha hayırlı olsun..

Yeryüzünde hadis ilmi üzerine bir meclis yoktur ki; Şeyh Abdülazım Münzirî'nin meclisinden daha güzel ve daha hayırlı olsun..

..Ve yeryüzünde, hakikatler ilmi üzerine bir meclis yoktur ki; senin meclisinden daha hoş, daha tatlı ve daha kıymetli olsun..»

•

Şöyle derdi:

— «Bir kimse, isterse ki; kendi ülkesinde Allah'a hiç asi gelmeye.. Şüphesiz o, şunu istemiş olur: Allah'ın bağışlayıcı sıfatı huzura gelmesin.. Ve Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- şefaatine de lüzum yok..»

o

Şöyle anlatırdı:

— «Sen ki, dünyaya ve ehline karşı gani gönüllü olmadın.. Zâhid olmadın.. Velâyet hali kokusunu aslâ alamazsın..»

•

Şu cümlesi de kabız üzerine.. Sebeplerini anlatıyor:

— «Kabzın sebepleri üçtür..

a) Bir günah ki, sen onu işlemiş olasın..

b) Dünyanın, senden yüz çevirmiş olması..

c) Bir kimsenin, şahsen ırzına veya şerefine dil uzatması, veya eziyeti.. dokunması..»

Şimdi de bunlardan kurtulmanın çarelerini anlatıyor:

— «Şayet kabız hali; işlediğin bir günah sebebi ile gelmişse.. Derhal tevbe et..

Eğer dünyanın senden gidişi dolayısı ile gelmişse.. O zaman: Rabbına dön..

Üçüncü halde ise.. Yani, birinin zulmüne uğramışsan.. O zaman da, sabırlı ol.. Tahammül et..

İşte, kabız halinden kurtulmanın çareleri..

Ve.. bunlar senin için birer çare..

Aksi halde; sende vaki olan kabız haline, anlatılan durumların hiçbiri sebep değilse.. Ve ne olduğunu da kestiremiyorsan.. O zaman bekle..

Allah Taâlâ'dan sana bir inkişaf vaki oluncaya kadar..

Bekle.. o bir bulut gibidir.. Üzerinden geçer, gider..

Kader-i ilâhî cereyanının akışı altında kal.»

•

Birgün, Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi rüyada görmüştü..

..Ve sormuştu.. Cevabını almıştı.. anlatıyordu:

— «Ya Resulallah, mütâbaatin esası nedir?..»

Şu cevabı almıştı:

— Tabi olunan zatı müşahede edebilmek..

Ama herşeyde.. Beraberken.. içinde iken..»

•

Şöyle derdi:

— «Şeyh odur ki: Sana rahatlık yolunu gösterir..

Ama, mana yolunun rahatlığını.. Zorluğu, güçlüğü değil..»

•

Şu cümlesi de dua üzerine:

— «Bir kimse ki; Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin yaptığı dua ile dua etmez.. Onun yaptığı dualara bidat karışıktır..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Büyükler meclisinde oturmanın adabı odur ki:

a) Onlara zıd duygulardan yana kalb temiz tutula..

b) İçteki meyil ve mahabbet, onlara tahsis edile..

c) Bilhassa, onların itikadı için bir tecessüs duygusu insanda belirmeye..»

•

Derler ki:

— «Ulema ile bir oturuma katılırsan.. Onlarla konuşman, ancak naklî ilimler üzerine olsun.. Sahih rivayetleri onlara oku..

Durumun ki böyle oldu.. Ya sen onlardan faydalanırsın.. Ya da, onlar senden.

Her iki hal de iyidir; makbuldür..

Şayet âbid ve zahidlerle oturacak olursan..

Onlara da; zühd ve ibadet sergisini aç..

Bir müşkilleri varsa.. halle çalış..

Zorluk içindelerse.. Onu da gidermeye bak..

Şayet tadmadıkları bir marifet duyguları varsa.. Onu da taddır..

Şayet sıddıklar zümresi ile sohbete dalarsan.. Bildiklerini terk et.. Hakk'ın gizli ilimlerini elde edersin...»

•

Derim ki:

• «Bir derviş, sadece nefsi için yardımcı olur ve bunda da muvaffak olursa..

Onun topraktan bir farkı yoktur..»

• «Bir fakir ki —velî veya derviş— beş vakit namazını cemaatle kılmak azminde değildir...

O, hiç yorulmasın.. Umduğunu bulamaz..»

Derdi ki:

• «Bir kimseye ki, iradelerin müşahedesi nasib oldu; işbu müşahede, diğer hallerine galib gelir; azmi ve gayreti artar.. Ta ki, murad olan şey, süratle tahakkuk etsin..

O murad olan şey; böylece çokluğu ve değişik şekilleri ile tahakkuk eder..

Bu kimse için; artık o murad olan şeylerin tahakkuku babında bir duraklama vaki olmaz ki; bir işin nedenini çözebilsin.. Bir işi yap-

maya azmetsin.. Ya da işlerden herhangi biri için, bir niyet tutsun.. Haliyle o işler, hem çok; hem de karışıktır..

Sonra.. kendisi, iradelerin müşahedesine geçtiği için; herhangi bir işi kendi başına düşünme kudretine sahip değildir..»

— «Sen neredesin?. O kimse nerede?.. Ki o; hakikat canibine bir nazar etti ve nazarı orada Rabbının nuru ile birleşti.. Sonra.. Baktığı şey; kendisini, baktığı iş için yardımcı olanı görmekten alamadı..

— Olan ve olacağa dair her ne ki gördüm; hepsi sonradan olma ve fanidir..

İşte.. bu görüşe sahib olan bir kimse, Rabbının nurunu elbette müşahede eder..»

•

Derdi ki:

— «İster bâtınî, isterse zâhirî.. hallerinden herhangi biri hoşuna gider ve onun zevali seni korkutursa.. Şu duayı oku:

— **Mâşâallah.. Lahavle velâ kuvvete illâ billâh.....»**

Manası şöyle: Bu, Allah'ın dilediği bir şeydir.. Güç ve kuvvet, ancak Allah'ındır.

•

Derdi ki:

— «Hakikati bulmuş zatların dillerinde bir virdi vardır.. Ki o, şu iki şeyden ibarettir:

a) Nefsi, şöyle bir yana kaldırıp atmak..

b) Mevlâya muhabbet.. Yani: Allah sevgisi..

Ancak.. Unutmamalı ki, mahabbet: Esas mahbûb zattan gayrı için kullanılmaktan kaçar..»

Bir başka rivayete göre,, yukarıdaki cümle şöyledir:

— «Hakikat ehlinin virdi şudur: Nefsi, Hakk'a bağlayıp bâtıl şeylerden almak... Ama, vakitlerin tümünde..»

•

Derdi ki:

— «Âlimin, velî kulların yoluna sülûkü, ancak sâlih bir dostun veya nasihatçi bir şeyhin sohbetine devam etmesiyle tamam olur..»

•

— «Vakitli ibadetlerin hiçbiri tehir edilmez.. Ancak, tehir edildiği takdirde, o tehiri nisbetinde bir cezaya çarptırılır..

Ki bu ceza, yalnız o ibadetin vaktinde yaptığı tehir sebebi ile olmaktadır..

Çünkü her vaktin, kendine göre, yapılan ibadetlerde hakkı vardır.. İbadetin hakkı da başka.. Bütün bunlar, bir rübubiyet hükmü

iktizasıdır.. Ki; ibadeti tehir edince, o hükümden sana da lehinde olmayan bir nasib gelir..

Dersen ki:

— Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- vitri, gecenin sonuna bırakırdı.. Buna ne buyrulur?..

Deriz ki:

— O, onun için daimî bir âdet olmuştu.. Hiç bırakmadan yapıyordu.. Sonra, sünnet-i seniyye idi de..

Allah Taâlâ ona, o vazifeyi nasib eylemişti.. O da hiç aksatmadan yapıyordu..

Sonra. Senin onunla kıyas edilecek tarafın mı var?.

Senin meylin rahata.. Şehevî işlere.. Hasılı: Müşahededen gaflete doğru gitmektesin..

Heyhat.. Heyhat.. Heyhat...

Aranızda dağlar kadar fark var..»

o

Bir sohbet toplantısı vardı. Birçok şeyler anlattı. Sonra şöyle dedi:

— «Herkim ki, dünyada ve âhirette aziz olmak diler; iki gün bizim mezhebimize girsin..»

Aradan biri kalktı; şöyle sordu:

— Onu bana tarif et..

Tarif etti ve şöyle dedi:

— «Putları kalbinden at.. Bedenini dünyanın hokkabazlık işlerinden al.. Sonra.. İstediğini yap..

Bir kimse, tevazu haline sahib olduktan sonra. Yorulduğu için ve sırf dinlenmek kasdı ile ayaklarını uzatırsa.. Ona, bu yaptığı iş için Allah Taâlâ'dan bir azab vakî olmaz..

Ancak, ona gelecek azab, bir kibre bürünerek bu işi yapması sonunda gelir..»

o

Derdi ki:

— «Bizim bu yolumuz, rühbanlık yolu değildir..

Hatta ne arpa ekmeği yiyerek geçinmektir; ne de hurma ile doymak..

Bu yol; ancak hidayeti bulabilmek için, emirlere ve yakin haline sabırla devamdan ibarettir..

İşte bu sözümüzün manasını taşıyan Âyet-i Kerime:

— Biz onları imamlar eyledik.. Sabra devam ettikleri süre, emrimize hidayetçi olabilirler..

Sonra onlar, —vahdaniyet— âyetlerimize karşı da, tam bir iman sahibi olmuşlardır..» (32/24)

•

Şu cümlesi de, ilimden sonra amel etmek üzerine..

Şöyle anlatırdı:

— «Bir kimsenin ki; bilhassa, Rabbına muhtaç olduğu için.. bir de onun yarattıklarına tevazuun bir icabı olarak; İlmi, amelini artırmaz.. Şüphesiz o, bir helâk içindedir..»

•

Şöyle derdi:

— «O Allah sübhandır ki; iyilik ehlinin çoğunu, kendileri için iyilik yapmaktan alır..

Tıpkı: Müfsidleri, birlik ve beraberliklerini teminden alıkoyduğu gibi..»

•

Derdi ki:

— «Müminlerin topluluğundan ayrılma.. İsterse onlar; âsi ve fâsık kimselerden olsunlar..

Sonra.. Onlar üzerinde şer'i hadleri tatbik et.. Ve, onları ayıktırmak için, içlerinden yaramazları at..

Ama.. bütün bunları yaparken niyetin halis olmalı.. Kendin için değil; onları düşünerek yapmalısın..

Onlara merhamet olsun, diye yapmalısın..

Yoksa.. kendini onlardan aziz bilmek için değil..

Başlarına kakaraktan da değil..»

Bir de şu cümlesini okuyalım:

— «Fasık olsalar da, müminlerin taamından ye.. Ama, rühban olsalar da, müşriklerin taamını yeme..

Hele bir Hacer-i Esved'e bak.. O neden öyle karardı, bilir misin?. Müşriklerin eli oraya değdiği için.. Müslümanların eli değil..»

•

Bir defa kendisine gizliden bir nida gelmişti.

Onu şöyle anlattı:

— «Hatiften —Gizliden— bana bir nida geldi..

Şöyle deniyordu:

— Sen daha ne zamana kadar, sözü sohbeti anlaşılmayan kimselerle dalıp gideceksin?.

Bana gel.. Bırak öbürlerini.. İşiten benim.. Sonra, yakınım da..

Benim tarifim, öğretip anlatmam, evvel ve âhirin ilmine karşı sana zenginlik verir. Onlara ihtiyacın kalmaz..

Ama Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ve diğer nebilerin ilmi bundan müstesna.. Çünkü onlara kavuşman kabil değil..

Onlara salât.. Onlara selâm..»

•

Şazili Hazretlerine bir gün sordular:

— Senin şeyhin kim?.

Şöyle anlattı:

— «Ben önceleri, Şeyh Abdüsselâm b. Meşiş Hazretlerine intisab etmiştim..

Ama şu anda, hiç kimseye intisabım yok..

Şu anda ben; on denizden nasib alırım..

Başta Hazret-i Resul.. Ona salât ve selâm..

Daha sonra, sırası ile Hulefa-i Raşidin: Hazret-i Ebubekir.. Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali..

Allah onlardan razı olsun..

Sonra Cebrail, Mikâil, Azrail ve İsrafil.. Bir de Ruhu ekber..»

Şeyh Ebülabbas'ül-Mürsi diyor ki:

•

Abdüsselâm b. Meşiş katledildi..

Mağrib diyarlarından birinde İbn-i Ebi't Tavacin onu katletti..

Allah rahmet eylesin..

•

Şu cümlesini de okuyalım:

— Allah Taâlâ'ya yakîn iliminin bir icabıdır ki.. Ve Allah Taâlâ'nın senin yanında da değerinin bir gereğidir ki.. Halkla alış verişin; seni, Hakk'ın indinde küçük düşüren şeylerden olmaya.. Azgın nefsini sevmediği şeylerden ala..

Meselâ: Pazardan aldığın eşyanı, eve kadar kendin götüresin..

Evinde pişecek yemeğin için; odununu, kendin toplayasın ve başının üstüne alıp eve getiresin..

Çarşıda ihtiyaçlarından herhangi birini görmek için, hanımınla beraber yürüyesin.. Ve onu: Merkebe bindirdikten sonra, sen de arkaya binmekten ar etmeyesin..

Ancak şunu hemen kaydedelim ki; halkın gözünde küçük görünmek için, dinen bazı mahzurlu işleri yapmak zararlıdır.. Ve yakîn ilmi ile bir ilgisi yoktur..

Ve.. sana o gibi kötü işleri yapmak yakışmaz..»

•

Derdi ki:

— «Şayet sen, tam bir iman ve ikan sahibi isen; bütün fanî şeyleri kendine düşman bil..

Tıpkı İbrahim'in -aleyhisselâm- dediği gibi, de:

— **Onların hepsi bana düşman.. Ancak, Âlemlerin Rabbı müstesna..»** (26/77)

•

Derdi ki:

— «İkan halinde sadık olan birini; yer ehlinin tümü tekzib eylese.. Bu, onun için bir önem taşımaz.. Ancak temkinini artırır..»

•

Şu cümlesi de kerametler üzerine:

Şöyle demişti:

— «Keramet, onu taleb edenlere verilmez.. Sonra o, nefsine mal edeceklere de verilmez..

Onu taleb uğrunda nefsini kullananlara da verilmez..

Ancak, ona verilir ki: Nefsinde bir kıymet görmez.. Hatta nefsinin varlığını da gözden siler.. Keza kalbinden de..

Amelini de görmeyecek ve bilmeyecek.. Daima, Hakk'ın sevdiği ve istediği şeylerle meşgul olacak..

Gördüğü ve duyduğu, yalnız Allah'ın fazlı ve ihsanı olacak..

Başka yok..

Nefsinden ve amelinden ümidini kesecek..

Unutmayınız: Keramet o kimseden zuhur eder ki; içten olduğu gibi, dıştan da; görünen hali istikamet üzerinedir..

Bütün bu anlatılan hallerin tersine, kendi nefsinde bir iyilik görürse.. İşte o zaman hiç âsi olmadan Cezire'de 500 yıl Allah'a ibadet eden ve ölüp gittiği zaman; Rahmetimle cennete gir.. hitabına:

— Hayır amelim sayesinde cennete girerim.. diyen âbidin başına gelenler onun da başına gelir..

•

Şu cümlesi de keramet üzerine..

Şöyle derdi:

— «Önce Allah'a ınan.. Haliyle gereği gibi.. Sonra da, Resulüne tabi olmak..

İşte.. bunlardan daha üstün bir keramet olamaz..

Herkime ki, bu iki nimet ihsan edilir.. Sonra o, kalkar başkalarına iştiyak duyar..

İşte.. Anlatıldığı gibi olan bir kimse, imanda da yalancıdır.. Doğruyu bulup yürümekte ise sahtedir.. Hata içindedir..

Böylesinin hali ona benzer ki: Kendisine sultanı müşahede nasib olmuştur.. Ama o, onun sürülerini gütmeye heveslenir..»

•

Şu cümlesi de keramet üzerine.. Şöyle anlatırdı:

— «Hangi keramet ki; onda, zâhiren aleyhte görünen şeylere dahi rıza hasıl olmuyor.. Allah'a ve Allah için mahabbeti beraberinde getirmiyor: O kerametin sahibi, bir **İstidrac** içindedir.. Hem de mağrur.. Ya da, noksanlarla dolu, helâk olmaya ramak kalan bir kimsedir.. Hem de kötü bir şekilde..»

o

Derdi ki:

— «Kutb'un on beş kerameti vardır..

Buna göre, herkim kutupluğu, ya da ona dair bir şeyi iddia ederse.. İsbat etsin..

Göstersin o kerametleri.. Ki, onları şöyle sıralamak mümkündür..

Rahmet, ismet, hilâfet ve niyabet babında yardım görmek.. Veya bu hususta bir yardım yetkisine sahib bulunmak..

Arşın hamillerine de yardımcı olmak..

Kendisine zat-ı ilâhinin hakikati kefşolmak..

İlâhi sıfatları ihata kudretini kendinde bulmak..

Şahsen, bir hüküm verebilme nimetine ermiş bulunmak..

Madde ve mana varlığı arasında bir ayırım yapabilmek kudretini kendinde bulmuş olmak..

Evveliyetten bir evvel ayırmak.. Ve, sonunda birleştirmek.. Ve ordan, sonsuzluğu ile birleşeni ayırd etmek.. Hatta, bunlardan sübut bulup meydana çıkanı da..

Önün hâkimi olmak..

Sonun hâkimi olmak..

Keza, evveli ve âhiri olmayanın da hâkimi olmak..

İlmin ilk başlangıç noktasını bilebilmek.. Ki burası, bütün ilimlerin beşiğidir.. Hepsi orada toplanır..

Kalanları da bunların içindeki teferruattır.

Bilinecek olan ve bilinmişin hepsi orada yatar..

Orası aynı zamanda bir ilk sır âlemidir ki, bütün malumlar; yani: Bilinenler oradan huzura gelir.. Sonra yine oraya kayar gider..»

o

Şu cümlesi de keramet üzerine:

— «Bana şöyle bir nida geldi:

— Dileğin varsa ki, kerametim sende zuhura gelsin.. Taatıma sarıl. Bana asi gelmekten de kaç..»

o

Bir de şu cümlesini okuyalım.. Kendine mahsus bir halini şöyle anlatırdı:

— «Ben kendimi Allah Taâlâ'nın huzurunda biliyorum..

Sanırım ki o, bana şöyle buyuruyor:

— Mekrimden emin olma..

Sana bir emniyet lâzım gelirse.. Onu, ben veririm..

Bilgi saham geniştir.. O kadar geniştir ki; onu hiçbir şey kuşatamaz. İhata kudretine sahip değildir..

Derece alanlar, ancak bu yolda derece alabildiler..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Hiçbir ilme güvenme.. Hatta, yardıma da.. Allah'a güven.. Sonra..

Sakın ha.. İlmine, insanlardan, doğruluk tasdiki almak için ilim satıcılığı yapma.. İlmini onlar için yayma..

İlmini yayarken, bilgini etrafa saçarken; öyle bir zemine gir ki: Allah Taâlâ senin için:

— Bu kulum doğrulardan.. desin..»

•

Derdi ki:

— «Kalblerde ilimler, ellerdeki altun ve gümüşler gibidir..

İş böyle olunca: Allah dilerse, onu sana zararlı kılar.. Dilerse, faydalı hale getirir..»

•

Bir defasında şöyle anlatmıştı:

— «Birgün, yatmadan evvel şu Âyet-i Kerimeyi okudum:

— Bilgisizlerin hevâsına tabi olma.. Çünkü onlar, Allah katında, bir şey için faydalı olamazlar.. (45/18)

Sonra, uyudum.. Rüyamda Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi gördüm..

Bana şöyle buyurdu:

— Ben, bilgisi olanlardanım.. Ama, senin durumun müsaid olmayınca, Allah katında, benim de sana bir faydam dokunmaz..»

•

Bir sohbet esnasında, şöyle bir konuşma yaptı:

— «Herkim, henüz kemâl derecesini bulmadan; bilkülliye, halka ikbal ederse.. Allah Taâlâ'nın gözünden düşer..

Böyle bir hastalığa kapılmaktan hazer ediniz..

Çünkü bu büyük bir hastalıktır..

Halkın çoğu buna kapıldı; gitti..

Şöhret onun için yeterli göründü. Sandı ki: El öpülünce, bu yolda her iş tamam olur..

Siz, o gibi işlerden geçiniz. Allah'a koşunuz ve onun emrine sarılınız ki; size Allah, yolunda hidayetçi ola..

Sizi, doğru yola ilete..»

Şöyle anlatırdı:

•

— «Veli kulların bazılarında bir şehvet duygusu vardır.. Ama gizlidir.. Ki o, Kendisine zulmedenlerin aleyhine bir talebde bulunmaktır..

Böyle bir arzu ona yakışmaz..

Allah Taâlâ, en büyük masum'a, yani Hazret-i Resul'e -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

— Sabırlı ol.. Resullerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi.. (46/35)

Bunun bir manası odur ki: Sen, onların helâkini isteme.. Çünkü Allah Taâlâ, şu anda onların helâkini istememektedir..

•

Derdi ki:

— «Şayet dileğin, onda levm olmayan bir tarika girmek ise.. Ki onda, senin için bir levme mahal kalmaya..

İşte.. O zaman, sana şu iki şey lâzımdır:

a) Fark (yani şer'i emirler) dilinde daima mevcut ola..

b) Cem'i (yani: Tevhid'i) sırren müşahede, özünde var ola..»

Şöyle anlatırdı:

— «Herhangi bir isim ki, onunla:

a) Bir nimet taleb edilir..

b) Ya da, bir cezadan kurtulmak taleb edilir..

Mutlaka o isim: Sıfatlardandır.. Ve zata, sıfata perdedir..

Ama bu, manevî mertebeleri aşanlar için.. Manevî makamları bulanlar için..

Yani: Avam müminler için değildir.. Onlar için böyle bir tehlike mevcud değildir..

Onlara göre çizilen bir hudud vardır.. Döner, dolaşır oraya gelirler..

Dualarında, ne okurlarsa okusunlar. Allah Taâlâ, ecirlerini eksiltmez..»

•

Derdi ki:

— «Şayet Nuh -aleyhisselâm- bilseydi ki; kendi kavmi sulbünden gelenler arasında tevhid ehli kimseler olacak.. Katiyyen onlara beddua etmezdi.. Tıpkı Resulüllah -sallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz gibi:

— Allahım, kavmimi bağışla.. Onlar cahil..

Şeklinde bir dua yapardı..

Ama her ikisine de, Allah tarafından verilen bilgi ve beyyine vardır..»

•

Şöyle derdi:

— «Gerek namaz, gerekse oruç.. Bunların ifası için, ücret veya rüşvet alanlara, öbür âlemde bir ecir yoktur..

Bilhassa, görsünler diye, baş eğip zikirlerle meşgul olmak, aynı şekilde yasaktır..

Bu gibi kimselerin; ibadetlerini başkalarına gösteriş için yapmaları ve ibadet taatlerini görmeleri, masiyete dalıp günah işlemelerinden daha zararlıdır..

Hatta, bu şekilde bir taattansa, sonunda tevbe edilen muhalefet iyidir..

Onların bu gösterişe kapılmaları yersiz sayılır..

Halbuki kendilerinde yalnız taat eseri görülmesi, bir davet vaki olunca icabet etmeleri ve önlerine hayır kapısı açılınca koşmaları kâfi gelirdi..»

— «Allah'a karşı en sevimsiz gelen kimse odur ki, kendisine bir sevinçli hal gelmesi için seherlerde ona yalvarır..

Halbuki Allah Taâlâ şöyle buyurdu:

— Halis olarak Allah'a ibadet eyle..

Dikkatli olunuz; Allah Taâlâ'ya ancak halis din lâyıktır..»

•

Derdi ki:

— «İrfan sahibi, nefsin hazları ile mükedder olmaz..

Çünkü onun işi, Allah Taâlâ iledir..

Hem aldığında.. hem de verdiğinde böyledir..

Meğer ki, nefsin istekleri masiyet nevinden şeyler ola..»

•

Bir başka cümlesi de şöyleydi:

— «Allah Taâlâ, bir kulun küçümsenmesini dilerse.. Önce ona nefsani hazların yolunu gösterir.. Dinî ayıplarını da örter..

İş böyle olunca, o kimse şehevî işlerinde döner, durur.. Taa, helâk oluncaya kadar..

Ama o, bunların farkında olamaz..»

•

Derdi ki:

— «Bir irfan sahibi, gaflet yüzünden Allah'ı anmayı bir veya iki nefes bırakırsa.. Allah ona şeytanı musallat eder; arkadaşı o olur..

Ama irfan sahibinin gayrı kimselere bu kadarı yoktur.. Onlar müsamaha görür..

Yaptıkları gafletten pek sorumlu olamazlar.. Ancak bir iki derecesi düşer.. Ya da bir an için feyizden mahrum kalır..

Ki, bu da onların mertebelerine göredir..»

o

Derdi ki:

— «Evliyadan bir kısım kimseler; daha kadehi görünce, sarhoş oldular.. Ama tadmadan..

Hele bir şöyle taddıktan sonra nasıl olur?.

Ve o şarabı tam olarak görünce, halleri nice olur?.

Ya ondan, kana kana içilirse?.

Bilesin ki, ona kanmak; ancak manayı ve muradı anlayana nasib olur..

Bu, öyle bir haldir ki; sıfat sıfata karışır..

Huylar bir başka huy olur.. Eskisi, yenisi ile bir olur..

Nurlar nurlara katılır..

İsimler de öyle.. Sıfatlar da öyle.. İşler de öyle..

Burada:

«Şarab.» Olarak ad verilen manevî hal, kalble ilgilidir..

Onun, manevî bir hal alması ve damarlara yayılmasıdır..

Taa, mana sarhoşluğuna erinceye kadar..

Burada kadeh, Cenab-ı Hakk'ı marifet duygusu ile bilmektir..

Ki bu marifet; ancak, o temiz, pâk, halis ve safi şarapla elde edilir.. Ki Allah Taâlâ, onu dilediği kullarına taddırır..

O kadehten içen, onu bazen bir suret görür.. Bazen de mana.. Bazen de ilmî bir hal..

Suret, nefsin ve zâhirî bedenin bir hazzıdır..

Mana ise, kalblerin ve akılların hazzıdır..

İlim ise, ruhların ve sırların bir hazzıdır..

Mübarek olsun, ondan içene.. O nekadar tatlıdır..

Saadetler olsun, onu devamlı içene.. Ve onun kadehini elden bırakmayana..»

o

Şöyle derdi:

— «Sakın haa.. Çok sakın.. Herhangi bir masiyeti, bir defa işledikten sonra, tekrar aynı masiyete dönmeyesin..

Çünkü bu, ilâhî hududu tecavüzdür..

Her kim ki, o hududu tecavüz ederse, o bir zâlimdir. Zâlim olan, bir imam ve bir önder olmaya hak kazanamaz..

..Ve her kim, masiyeti terk eder ve Allah tarafından kendisine gelen bazı ibtilâlara sabrederse.. Allah'ın vereceği cezaya ve mükâfata kalben inanırsa.. İşte asıl imam, asıl önder budur..

İsterse, kendisine uyanlar az olsun..»

•

Derdi ki:

• «Bir mürid ki; tek başına gönlündeki sırları taşımaya lâyık olur..

İşbu bir mürid; kendisine tevdi edilen sırları taşımaya lâyık olmayan bin müridden daha hayırlıdır..»

• «Biz Allah Taâlâ'ya iman ve ikandan hasıl olan basiret gözleri ile bakarız..

İşbu, bakışımız; bizi delil ve bürhan aramaktan müstağni kılar..

Bundan sonra.. halk üzerinde Hakk'a delâlet eden manalar araRız..

Acaba, bu varlık âleminde, ondan başka tam sultan ve ibadete lâyık olan var mıdır?..

Haşa ki ola.. böyle bir şey göremiyoruz..

Şayet o fanileri görmek ve onlara bir varlık vermek gerekiyorsa.. Onları, hava boşluğunda yok farzedeceksin..

Ki onlara dokunduğun zaman, elin bir şeye değmiş gibi olmayacaktır..»

•

Derdi ki:

• «Kalb ki, ilâhî nurlarla doldu.. Onun gözü artık noksanları göremez olur.. Ayıplar onun için önem taşımaz..

Yani: Allah Taâlâ'nın mümin kullarındaki ayıpları..»

o

Yine bir sohbetinde şöyle konuştu:

— «Körlük gitti. Göz açıklığı geldi..

İş böyle olunca.. Yalnız Allah Taâlâ'ya nazar eyle.. Senin için sığınak orasıdır..

Bakacağın herşeye O'nunla bak.. Yani O'nu anarak..

Birşey duyacaksan, O'ndan duy..

Konuşacağın zaman da O'ndan konuş..

Birinin yanında olacaksan, O'nun yanında ol..

İyi bil ki, sen olmadığın zaman O'ndan gayrı yoktur..»

Şöyle anlatırdı:

— «Basiret gözü, tıpkı bu zâhirdeki göze benzer.. Önüne, en ufak bir şey gelse; göremez eyler..

Herhangi bir bozuk işi görme korkusu mevcut olduğu zaman, o basiret gözü yumulmazsa.. Tehlike büyük olur.. Bilhassa şer yönünden..

İşbu tehlikeli bakış; basiret gözünü öldürür..

Fikri ve iradeyi kedere boğar.. Baştan başa hayrı alır, gider..

Her kim, basiret gözü ile görülen uygunsuz şeyle amel ederse; o amel eden İslâm'dan bir payını yitirmiş olur..

Ve bu şer işe devam edildiği takdirde; İslâm, ondan peyderpey gider..

Sonra.. iş başkalaşır; ulema ve iyi kullar hakkında, saldırıya başlarsa.. Şöhret ve mansıp sevgisi ile zalimler arasına dalmaya koyulursa.. Artık o, İslâm'dan hiçbir nasib ummasın.. Hepsi elinden gider..

Diyeceksin ki:

— Ben İslâm'ım..

Sakın bu isim seni aldatmasın.. Bu, sadece zâhirdedir.. Bütün kötülüğü yapar; kalb gözünü karartırsan.. İslâm oluşun, ruhsuz bir kalıptan ibaret kalır..

İslâm'ın ruhu odur ki: Önce Allah'ı sevesin; Resulünü sevesin..

Sonra, âhireti isteyesin ve Allah'ın iyi kullarına, içinde bir sevgi bağı buluna..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Allah Taâlâ'nın nazarı var ya.. Ancak onu, halkı çeker..

O, bir şeye nazar etmeyi diledi mi, hiç bir şey onu durduramaz. Sonra.. bakmak istediği şeyden de alamaz..

...Ve Rabbımızın nazarı, kusurdan beridir. Ona, herhangi bir şey tesir edemez. Ona bir tecâvüz de mümkün değildir. Hududu da yoktur..»

•

Derdi ki:

— «Allah Taâlâ, eşyayı meydana getirmeden önce vasıfları üzerinde durdu.. Ve yerlerini tesbit etti..

Durum böylece bir düzen buldu..

Hal böyle olduğuna göre, hele bir bak; bu göz için bir başka yer olabilir mi?..

Ya da, kâinatın bu şeklinden başka bir şekil düşünülebilir mi?..

Yahut bir iş için, olduğundan başka bir şekil düşünülebilir mi?.

İşbu yerli yerinde oluş; yaratma işi hitam bulduktan sonra da bozulmadı..»

•

Şöyle derdi:

— «Her kim ki; kalb gözünün açıklığı iddiasındadır:

Ama. Allah Taâlâ için taatını, yapmacıktan yapar..

Bir de gözü; Allah Taâlâ'nın yarattığı kulların elindeki şeylerdedir..

Şüphesiz o: Yaptığı iddiada yalancıdır..»

•

Şazili Hazretlerinin tasavvuf üzerine bir görüşü de şöyleydi:

— «**Tasavvuf** odur ki, nefis, ibadet ve taat üzerine terbiye edile.. Bilhassa, rübubiyet ahkâmının icrasında, o bir yana atıla..

Şu cümlesi de tasavvuf ehli üzerine..

— «**Tasavvuf** ehli kimse; varlığını hava boşluğunda, bir yok bilir.. Yani: Mevcud değil.. Ama yok da değil..

Bilir ki: Allah katında kendisi için olan bilgi yeter.. Ötesi yok..»

Bir gün ona hakikatlerden sordular.. Şöyle anlattı:

— «Hakikatler, kalblerde kaim olan manalardan başkası değildir..

Bir de o kalblere açılan.. Ve.. onlara gayb âlemlerinden keşfolan..

Hâsıl-ı kelâm, onlar, Allah tarafından ihsan olunan nimetlerdir.. Ve.. kerametler..

Vuslat yolunu bulanlar, o hakikatlerle buldular..

İyiliği onlarla buldular; taatın ruhuna onunla vâsıl oldular..

İşbu sözümüzün delili; o Hadis-i Şeriftir ki; Hâriseye söylenmiştir..

Hadise şöyle olmuştu:

Bir gün Hârise, Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin yanına geldi ve Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ona sordu:

— **Nasıl sabahladın?..**

O da, şu cevabı verdi:

— Tam bir mümin olarak..

Bunun üzerine Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz tekrar sordu:

— **Alâmeti ne ola ki?..**

Bunun üzerine, Harise şöyle devam etti ve:

— Yanımda altınla saksı parçası bir oldu.. İsterseniz cennetlikle cehennemliği sayabilirim.. deyince; Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

— **Mübarek olsun..** buyurdu..»

İşte, hakikati bulmak böyle olur..

Allah Taâlâ cümlemize nasib eylesin..

•

Şu cümlesi de tevhid üzerine..

Şöyle anlattı:

— «Herkim ki, esas varlıkla tahakkuk ederse.. Cümle mevcud, ondan ayrılır gider..

Sonra.. Herkim ki; vücudla bir olursa.. Herşey onun için bir sübut kazanır..»

•

Derdi ki:

• «Kullarından sadır olan fiilleri, ilâhî isbatla sabit görme.

Böyle görmen, sana zarar vermez..

Ancak.. Sana o zaman zarar olur ki; işlerini onların varlığı ile görürsün..

Ve.. onlardan bilirsin..»

• «Hakikate ermiş zatlar, Allah Taâlâ'nın gayrını müşahede etmekten imtina ederler..

Çünkü onun zatı ve sıfatı ile tahakkuk etmişlerdir..

Ki bu: Onların, Cenâb-ı Hakk'ı kayyumiyet ve daimiyet sıfatları ile müşahedeleri sonunda olmuştur..

Hatta, daimiyet sıfatı onları tam manası ile kuşatmıştır..»

• «İnsanın hevai arzu ve kötü istek yönünden kalben temizlenmiş olmasının bir alâmeti odur ki; her alıp verdiği nefeste, ona yani Cenâb-ı Hakk'a kavuşmayı arzu ede..

Ama bu istek ve arzu halinde, kendisine bir ihtar ve hatırlatma olmaya..

Yani: Bu isteyişi, zâhirî hadiselerin tesiri ile olmaya..»

• «Yakınlığın hakikati odur ki; yakınlığının sözü edilmeyen bir yakınlığa erile..

İşte.. Yakınlığın büyüklüğü.. Ve.. Yakınlık böyle olur..

Yani Hakk'a yakınlık..»

• «Kul, ancak o zaman, Allah'a vâsıl olur ki: Şehevî arzularından herhangi biri onda kalmaz..

Sonra.. Şahsî olan herhangi bir dileği de kalmaz..

Çünkü ilâhî bilgi onu kuşatmış olur..

Yani: Artık kendine ne lâzım; o bilir..»

• «Allah Taâlâ'nın velî kulları, onunla oldukları için; onun zatından gayrı hiçbir şeye ihtiyaçları yoktur..

Onların şahsî bir tedbirleri ve arzuları da yoktur..

Tedbir, ulemadadır.. Yani: Velâyet halini bulmamış olan âlimlerde..

Bunlar tedbir alır.. Seçme kabiliyetleri vardır..

Bakarlar; arzu ettiklerini seçer alırlar.. Sonra, bunların akılları kendileri ile beraberdir..

Vuslat halleri, bu devr-i dâim üzerine döner..

Salih kullar ise bunlardan daha başkadır..

Bunların cesedi, her ne kadar, gerekli olduğu yere yerleşmiş ise de, sırlarında, bir soğukluk ve çekişme hali mevcuttur..

Bunlarda bir düzeltme mevzuu bahsolduğu zaman, hallerin ancak bir velî zata açılması icab eder..

Sen bu gibi salih kimselerle olursan; dışta görürsen iyi halleri ile yetin..

İç âlemlerinde bulunması muhtemel şerden de kendini koru..»

o

Şöyle anlatırdı:

— «Kendi dar görüşüne göre, hiç bir şeyi seçme..

Bir şey seçmen gerekirse; seçmemeyi seç..

..Ve seçilme durumu olan, herşeyden kaç.. Ama bu kaçman Allah'a olmalı..»

Sonra, şu Âyet-i Kerimeyi okudu:

— «**Dilemeyi, arzu etmeyi, bir şeyi seçmeyi ve yaratmayı, Rabbın yapar.. Diğerleri için bir seçme ve tercih hakkı yoktur..**» (26/68)

Sonra devam etti:

— «Durum aslında yukarıdaki gibi olmasına rağmen, şer'î bazı tercih sebepleri vardır..

..Ve mutlaka bazı seçmeler olacaktır.. Hatta onda bazı tertip ve düzenler de mevcuttur..

Ama bütün bunları, kulların değil; Hakk'ın tertibi ve tercihi kabul etmek gerekir.. İşleri, onun emri üzerine yapmaktasın..

Bu arada sana verilen emir şudur:

— Dinle ve itaat et..

İşbu anlatılanlar; Rabbanî bir fıkıh, ve ilâhî bir ilim mevzuudur..

..Ve bu anlatılan mana, öyle bir zemindir ki, hakikat ilmi oraya serilmiştir..

İşbu ilim, yalnız Allah Taâlâ'dan alınır.. Ama, mana âleminde istivasını bulanlar için.. Anla..»

o

Diyor ki:

— «Hangi vera' hali ki, sana manevî bir ilim vermez; nur vermez..

O vera' halin için bir ecir bekleme..

Herhangi bir günah ki, sana Allah korkusu verir; bir de o günahtan nefretle kaçış..

Onun için de bir ceza bekleme..

o

Derdi ki:

— «Sakın, elinden tutan biri olmadıkça; yani: Yol gösterenin.. Yükselmeye heveslenme.. Sonra ayağın kayar..

Yuvarlanırsın; düşersin..»

•

Şekavet yönünden insanların en şakisini ondan duyalım:

— «İnsanların en şakisi odur ki; mevlâsına daima itirazda bulunur..

Dünyası için de, tedbirler düşünür..

..Ve âhiret için amel de, hiç aklına gelmez..»

•

Derdi ki:

— «Nefsin merkezi dörttür..

1 — Muhalefet arzusu ile dolup taşan nefis..

2 — İtaatları arzulama merkezi haline gelen nefis..

3 — Rahata meyilli nefis..

4 — Farzları edadan aciz kalan nefis...

Nefsin bu dört durumu, şu Âyet-i Kerime ile tesbit edilir:

— Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürünüz..

Onları yakalayınız.. Tutunuz..

Onları, muhasara altına alınız..

Onların bütün geçit yollarını kapayınız..» (4/89)

•

Bir defasında şöyle anlattı:

— «Allah'a olan yakınlık hallerinin en büyüğü odur ki: Nefisten tam bir ayrılma ola.. Ki bu ayrılma, onun yersiz arzularını keserekten olacaktır..

Başka türlü değil..

Bir de, ondan kurtulmayı talep etmek.. İşbu talebi de, Hakk'a havale etmek..

Bu talebin yolu da şu: Nefse hayat ve dirilme ümidi veren herşeyi terk..

Nefisten halâs bulmanın yolu da başka türlü olamaz..»

•

Şöyle derdi:

— «İnsanların en şakileri olan zümreye, şu kimse de dahildir: İster ki, insanlar; tüm arzusunu yerine getire..

Ama o, isteklerinin pek azını dahi nefsine yaptıramaz..

Nefsinden onu iste ki: Senin insanlara bir ikramın ola..

Onlardan, kendin için bir ikram bekleme..

Bütün yükü, nefsine taşıt..»

•

Şu cümlesi de, bir bakıma yukarıdaki cümlesine bir şerh..

— «Ben, nefsimden kendim için bir şey ummaktan dahi geçtim..

Başkalarının bana dokunacak menfaatinden nasıl geçmeyeyim?. Başkaları için olacak bir faydayı ancak Allah'tan dilerim.. Bu umuşum, nefsime ait bir fayda için neden olmasın?.»

•

Derdi ki:

— «Dilersen ki, kalbin hiç paslanmaya..
..ve sana bir keder ve sıkıntı arız olmaya..
..ve üzerinde hiç bir günah izi kalmaya..
Şu duayı tekrarla:

— Allah sübhandır.. Hamd ona mahsustur.. Azim Allah sübhandır..

Allah'tan başka ilâh yoktur..
Allah'ım, onlara dert, keder verecek hataların ilmini bellet ve günahlarını da bağışla..»

•

Ona göre, iki büyük günah vardır.. Onları şöyle dile getirirdi:

— «Bize göre, büyük günahlar arasında; şu iki şeyden daha büyük bir günah yoktur..

a) Dünya sevgisi.. Ama:

— Hep bana..

Diyerekten, onu toplamak.. Başkalarının almasına engel olacak kadar..

b) O işte cehaletini bildiği halde, bir makama, isteyerek geçip oturmak..

— Birincisinin büyük günahlar arasında oluşunun sebebi:

— Dünya sevgisi her hatanın başıdır..

Meâlinde buyrulan cümledeki derin manadır..

Getirildiği makamda göreceği işin cahili olduğu halde isteyerek geçip oturmak ise; her masiyetin, bir bakıma, isyanın köküdür..»

•

Derdi ki:

— «Dilersen ki, elinden sahih bir kimya ilmi zuhura gele.. Dinle..

Yapacağın iş şudur: Halkın tesirini de, kendisini de kalbinden düşür.. at..

Sonra, Rabbına karşı içinde; ezelde sana nasib olmayanı vermesi için bir arzu besleme..

Bunları ki yaptın.. İstediğini tut.. arzu ettiğin gibi olur..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Dilersen ki; Hak Taâlâ ile kalbi bir irtibatın ola..

Nefsinden beri ol.. Gücünü ve kuvvetini kendine mal etme..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Sözde doğruluk istersen.. Sure-i Kadr'i çokça oku..

Dilersen ki; rızkını kolay yollardan elde edesin; Felak suresini çokça oku..

Dilersen ki; bütün halinde ihlâs gözüksün; İhlâs suresini çokça oku..

Dilersen ki; şerden selâmette olasın; Nas suresini çokça oku..»

— Çokça oku..

Cümlesi üzerine fikrim odur ki, —Şa'rani Hazretleri anlatıyor—:

— Bu çoktan murad: En az haddi ile, her gün yetmişle yedi yüz arası ola..

o

Şu cümlesi de ilim üzerine.. Şöyle anlatırdı:

— «Dört şey var ki, onlar bir insanda olduğu süre, ilmin faydası olmaz..

a) Dünya sevgisi..
b) Âhireti unutmak..
c) Fakir düşmekten korkmak..
d) İnsanlardan korkmak...»

•

Derdi ki:

— «Sözlerin en doğrusu: "Allah'tan başka ilâh yoktur.." Manasını taşıyan tevhid kelimesidir.. Ama tam bir iç temizliği ile söylendiği takdirde..»

Devam etti:

— «Amel olarak, Allah Taâlâ'ya mahabbetin varlığına dalâlet edenler arasında:

a) Dünyayı kalben sevmemek..

b) Tam bir muvafakat içinde, dünya ehlinden bir şey ummamak.. Gelir..»

o

Derdi ki:

— «Dünyayı terk işinde fazla ifrata varma.. Sonra.. Onun içindeki zalimler seni sarar...

Uzuvların zayıflamaya başlar..

Ona bu şekilde, kötü dönüşün: İçten bir arzu ile olabilir..

Bir fikir olaraktan da olabilir..

Bir irade ve talep ile de olabilir.. Keza herhangi bir hareket gösterisi ile de..»

o

Şu cümlesi de takvâ üzerine.. Takva kimde bulunur; anlatıyor:

— «Kalbinde dünya sevgisi taşıyanın takvası yoktur..

Takva hali onun hakkıdır ki: Kalben dünyadan iraz eder..»

o

Şu cümlesi ile de, bir dua öğretiyor:

Diyor ki:

— «İster dünya, ister âhiret.. Bunlara ait herhangi bir işi yapmaya yöneldiğin zaman, Cenâb-ı Hakk'a şu isimleri ile münacatta bulun..

— Ya Kavi, ya Aziz, ya Alîm, ya Kadir, ya Semi, ya Basir..»

o

Derdi ki:

• «Sana ki, dünyalık cinsinden bir gelir geldi; şu Âyet-i Kerimeyi, dua niyeti ile oku:

— **Allah bize kâfi.. yeter.. Yakında, Allah fazl-u kereminden bize ihsan edecektir.. Keza Resulü de..**

Rağbetimiz yalnız Allah'adır..» (9/59)

o «Bir güzel huy var ki.. Onu kim yaparsa.. Zamanında yaşayan insanların imamı olur..

Ki o, şudur: Dünyadan iraz.. Dünya adamlarından gelecek eziyete tahammül..»

o

• «İçinizden herkim yapacağı bir borç için: Önce kalben, Allah Taâlâ'ya teveccüh eylesin..

Verirken de böyle.. Alırken de..

Her kim alacağı borçta; ya da vereceğinde Allah'a güvenirse.. Yani: Tarif edildiği şekilde, onu ödemek Allah'a kalır..»

• «Malûm bir yönden sana ki bir arıza oldu.. Ki bu: Ya senin mevhum gücüne güvendiğin olur.. Ya da, bir başka halinden..

Ondan Allah'a kaç.. Yani: Koş.. Ki bu kaçış; tıpkı cehennemden kaçışın gibi olmalı..

Bu, bir garib ilimdir; marifet babındaki ilimlerden.. Yani: Hak Taâlâ ile muamele babında..»

• «Bir borç yapacağında şu duayı oku: Allah'ım, sana güvenerek borç ediyorum..

Ve sana tevekkül ettim.. İşimi de sana ısmarladım..»

Derdi ki:

o «Bir yersiz haslet vardır ki, o: Bütün amellerini ibtilâ eder..

Ama, insanların çoğu, onun farkında değil..

İşbu yersiz haslet: Allah'ın takdirine karşı gelmektir.. Onun kaza ve kaderi üzerine darılmaktır..

İşbu durum şu Ayet-i Kerime ile sabittir:

— Çünkü onlar, Allah Taâlâ'nın inzal buyurduklarını kerih gördüler..

İşbu sebeple amellerini boşa çıkardı..» (47/9)

•

Derdi ki:

• «Dünyalık için, münazaayı ancak mümin olan terk eder.. Yani: Kısmetini, ancak Allah'ın vereceğine inanan..»

•

Bir rüya görmüştü.. Şöyle anlatıyordu:

— «Bir rüya gördüm.. Bana şöyle deniyordu:

— Gidişin ancak şunlaradır:

a) Ya rızkını toplamaya gidersin..

b) Ya da ecelin için yürümektesin..

c) Yahut, Cenâb-ı Hakk'ın sana takdir ettiği şeyi ararsın.. Bunlar değilse.. Ancak:

d) Seninle bitecek bir işe koşarsın..

e) Ya da, senin için olan bir işe..

Bütün bu sayılanlar, beş şeydir ki; altıncısı yoktur..»

•

Derdi ki:

— «Hangi iyilik ki, yapıldığı zaman, sana bir ilim vermez; nur vermez..

Onun için artık bir ecir bekleme..

Keza, hangi kötülük ki; sana Allah korkusu verir.. Pişmanlık getirir; bir de Allah'a dönüş..

Onun için de bir ceza umma..»

•

Bir defasında şöyle anlatmıştı:

— «İki iyilik vardır ki: Onlar olduğu süre, çok da olsa.. kötülüklerin zararı dokunmaz..

a) Cenab-ı Hakk'ın kaza ve kaderine razı olmak..

b) Allah'ın kullarına iyi muamele etmek..»

•

Derdi ki:

— «Sakın ha.. Halk senin için bir durak merkezi olmasın..

Mazarrat veya menfaat cinsinden gelen şeyleri, onlardan gelmiş görme.. Bu gibi bir duyguya sahipsen, durdur..

Çünkü aslında onlardan değildir..

Menfaat ve mazarrat cinsinden ne varsa.. Hepsini Allah'tan gör.. Ve onlarda cari olduğunu bil..

Onları bırak; Allah'a kaç.. Ama onlarda kader-i ilâhî hükmünün cari olduğunu görerek..

Ki bu bir kader işidir ki; sende de caridir.. Onlarda da, ister lehte, ister aleyhte.. Onda hepiniz eşit sayılırsınız..

Allah'tan gafil olarak; onların herhangi bir durumu seni korkutmasın..

Ki anlatıldığı gibi bir korku; kaderin icap hükmünü onlardan görmene sebep olur..

Allah korusun; sonra helâke gidersin..»

•

Şöyle derdi:

— «Her kim ki; masiyeti dışından atar.. Dünya sevgisini de içinden..

Böyle yaptıktan sonra, uzuvlarını korumaya devam eder..

İç âlemine de dikkat eder.. İşte.. o zaman, Rabbından ona, **Zevaid** gelir..

..Ve Rabbı ona, tarafından bir bekçi verir; kendisini bekler..

Bunlarla da kalmaz; Allah Taâlâ onun elinden tutar.. Aşağı.. yukarı.. hâsılı, bütün işlerinde ona yardımcı olur..

Yukarıda geçen **Zevaid** kelimesi, burada: İlim, yakîn hali ve marifettir.»

•

Bir sohbetinde, günahları terkten bahsetti ve şöyle dedi:

— «Günahları hakiki terkin manası odur ki.. Artık o terk edilen, bir daha hatıra gelmeye..

Ancak anlatıldığı gibi olduktan sonradır ki; kul:

— Masiyetleri terk etmiş..

Vasfını alır.. Ne var ki, bu şekil; ancak kâmil zatlar için düşünülür..

Başkaları için değil.. Şu da bir gerçektir ki: Masiyeti hakiki terk, ancak böyle olur..

Bu şekilde yapmayı beceremeyenler: Zorla ve mücahede ile yapmalıdırlar..»

•

Derdi ki:

— «Kul, hiçbir zaman; cehennemden azad olamaz..

Ta ki; bütün duygularını, masiyete dalmaktan ala..

Allah Taâlâ'nın kendisine verdiği emaneti, temiz tuta..

Cenab-ı Hakk'ı müşahede için, kalbini açа.. Dilini ve sırrını da, ona münacaat için..

Sonra.. kendisi ile, ilâhî sıfatlar arasına gerilen perdeyi kaldıra..

Ve.. böylece, Allah Taâlâ, kelâmların ruhlarını ona göstere. O da: Neler buyurmuş, anlata..»

•

Derdi ki:

• «Gıll, kalbin hiyanete, mekîr ve hadiaya bağlanmasıdır. Hıkd ise, kalbin anlatılan hiyanete pek sıkı bağlanmasıdır.

• «Kötü söz söylemekten, ister toptan, ister parça olarak, sakın. Keza, dünyaya meyletmekten sakın.. Ama suret ve temsil olarak..

• «Haram işleri işleyenlerin cezası; ancak azab olabilir..

Taat ehline bir ceza kesilmesi gerekiyorsa.. O da, ancak hicab olur.. Ki bu hicab, yaptıkları taatte iyi edep tavrı takınmadıkları için olur..

Tenbellerin cezası da; daha ziyade iyilik bulamamak olacaktır..

Teennisi olmayan; aceleci ve telâş ehli kimselerin cezası ise; ancak sır yönünden helâk olmaktır..

Başka değil..

o

Derdi ki:

— «Her kim, veli kullara sataşır ve onlara ait manevî halleri inkâr ederse.. Eceli ile ölmeden evvel üç ölümle ölme cezasına uğrar..

Şöyle ki:

1 — Önce zelil olur.. Perişan olur.. Rezil düşer.. Kimseler yüzüne bakmaz..

2 — Fakir düşer.. İhtiyaç içinde kıvranır..

3 — İnsanlara muhtaç olur.. El açar; dilenir.. Onlar arasında kendisine acıyan tek kişiyi bulamaz.

o

Şeyh Mekinuddin'ül-Esmer namında bir zat vardı..

Bu zat; Şazili Hazretlerinin manevî kuvvetine inanır ve şöyle derdi:

— İnsanlar umumiyetle, halkı Allah'ın kapısına davet eder..

Ama Şazili Hazretleri öyle değildir.. O, bizzat Allah'a davetçidir..

Yani: Kapısına değil.. kendisine.. zatına..

o

Derdi ki:

— «Sünnet-i seniyyeyi işliyormuş gibi görünmek.. Ama.. Allah

katında yapılan işin asıl niyeti başkadır... İşte bu, nifakın bir tezahürüdür..»

•

Şu cümlesi de şirk üzerine.. Şöyle anlatmıştı:

— «Şu fiil, Allah Taâlâ'ya şirkin bir çeşididir ki: Evliyaya, Allah bir yana bırakılıp, şefaatçi gözü ile bakıla..

Halbuki Allah Taâlâ, şöyle buyurdu:

— **Sizin için, ondan gayri bir veli ve bir şefaatçi yoktur..** (32/4)

Bunu, anlamıyor musunuz?.»

Şöyle anlatırdı:

— «Her kim, bir dünya mansıbı için; bir şefaatçi olur.. Ya da, şefaatçi aramaya kalkarsa..

Dünyanın neyine olursa olsun: Parasına veya puluna..

Mutlaka Allah ona azab eder.. Şayet tevbe ederse.. tevbesini, dilerse kabul buyurur..»

•

Derdi ki:

— «Cenab-ı Hakk'a beslenen kötü zanna bir alâmet odur ki: Allah değil de; onun gayrinden yardım taleb edile.. Yani: Halktan..»

Daha sonra, bu mevzu ile alâkalı bir Âyet-i Kerime okudu:

— **Dünyada ve âhirette ona Allah'ın yardım etmeyeceğini kim sanıyorsa...»** (22/15)

•

Derdi ki:

— «Üstazımın bana bir tavsiyesi vardı..

Demişti ki:

— İman gözünü keskin eyle ki: Her şeyin içinde, her şeyin yanında, her şeyle beraber, her şeyin üstünde, her şeyden yakın ve her şeyi kuşatmış vaziyette Allah Taâlâ'yı bulasın..»

Sonra.. Devam etti

— «Cenab-ı Hak öyle yakındır ki; bu yakınlık O'nun vasfıdır..

Onu, öyle bir kuşatıcı olarak bileceksin ki.. İşbu kuşatıcılık da onun şanına lâyıktır..

Ama, onun için bir zarfiyet ve hududların sözü edilemez..

Yani: Mekân ve yön itibarı ile..

Sonra.. Onunla olması tasarlanan arkadaşlık ve yakınlık; mesafe ölçüleri ile de alınmamalıdır..

Kaldı ki; yaratılmışlarla, onun için bir devir işi de düşünülemez..

Evvel o.. Âhir o.. Zâhir ve batın yine o..

Ve.. Allah vardı yalnız.. Ondan başkası yoktu..

İşte bu vasıflarla Cenab-ı Hakk'ı an; bu vasıflar içinde, her fanîyi erit..

..Ve böylece: Yalnız Allah Taâlâ kalsın..»

•

Şu cümlesi de, bir başka manada.. Şöyle anlatırdı:

— «Her kim kalbini gaflete daldırırsa.. Dinini boşa gidermiş olur.. Sonra.. Her kim de, halkla meşgul olursa.. Dinini oyuncak eyler.»

•

Derdi ki:

— «Her kim uyarına iş yapmaya kalkarsa.. Nifak halinden kurtulamaz.. Artık bundan aşağı işler için yapılan amelleri, var hesab eyle..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Kâmil zatlar, halkın vasıflarını hamil oldukları halde; Cenab-ı Hakk'ın vasıflarını hamildirler..

İşbu durumda sen: Onlara baktığın zaman: Halka ait vasıfları görürsen; beşerî vasıflarını görmüş olursun..

Onlara, Hakk'ın vasıflarını hamil olmaları yönünden nazar eylersen.. O zaman da, Cenab-ı Hakk'ın vasıflarını görürsün.. Ki Hak Taâlâ, onları o vasıflarla bezemiştir..

Onların dış yüzlerine baktığın zaman, fakir hallerinden başka bir şey müşahede edemezsin.. Ama iç âlemleri zenginlikle doludur..

Ki böyle oluşları, Resulüllah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- benzeyişlerinin bir icabıdır..

Allah Taâlâ, Resulü hakkında şöyle buyurmuştu:

— Seni fakir buldu, —Yani: Allah Taâlâ— ama zengin eyledi.. (93/8)

Onun zenginliği, dünya malı ile mi oldu; sanırsın.. Haşa ki öyle ola..

O, dünya yönünden o kadar az mal elinde tutardı ki: Aç kalırdı da; midesine, açlık şiddetini duymamak için taş bağlardı..

Elinde bulunan yiyecekleri askere ikram eder, yedirirdi..

Mekke'den yaya olarak çıktı ve yanına bir şey almadı.. Yani: Yiyecek cinsinden..

Bilâl'in -radıyallahu anh- koltuğuna aldığı su kırbasından başka.»

•

Derdi ki:

— «Eli dar olmak.. Yani maddî yoksulluk, bütün insanlar için bir şereftir..

Bu hal, kutub için de, halife için de, emin için de aynıdır..

Değişmez.. Sonra, onlar böyle bir şeyi, kendileri için bir ar kabul etmez..

..Ve onları, Allah Taâlâ; geçindirmek zorunda oldukları ayali göstermeyi bırakıp da, sadece nefisleri ile meşgul ettirmez..»

•

Şu cümlesi de, ilimler üzerine.. Şöyle anlatıyor:

— «O ilimler ki, dolayısıyle ehline övülme getirir..

İsterse.. o ilim çok yüksek derecede olsun.. O ilim, mutlaka hakikat ilmini bulmuşlar katında bir zulmettir.

Bu hakikat ilmini bulmuş zatlar, öyle kimselerdir ki: Zat-ı ilâhî ummanı dalgaları arasında gark olup gitmişlerdir.. Sıfatların derinliği onları alıp gitmiştir.

O dalıp gittikleri âlemde dertsiz ve kedersiz kalmışlardır..

Sonra.. Bunlar öyle has kullardır ki; bulundukları, ilim makamında nebilere iştirakleri vardır.. Resullere de..

Hallerinde ve işlerinde..

O hakikat ilmini bulmuş zatların, miras yönünden; varisi oldukları zatın durumuna göre nasipleri vardır.

İşte.. Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu manaya işaret ederek şöyle buyurdu:

— **Âlimler, peygamberlerin vârisleridir..**

Bunun manası şudur:

— İlim ve hikmet yönünden onların makamına otururlar.. Makam ve hallerinde tahkik yönünden değil..

Çünkü peygamberlerin makamı çok yücedir.. Hatta o makamları için:

— Şudur.. Diye, işaret yollu bir söz edilmesi de imkânsızdır..

Haşa ki, kendilerinden başkası onları bile; işaret ede..»

•

Şu cümlesi de varis-i nebî olanlar üzerine:

Şöyle anlatmıştı:

— «Her vâris olan kimsenin durumu vârisi bulunduğu zatın haline göredir.. Ve alacağını, o miktar alır.. Ki bu, manevî verasettir..

Allah Taâlâ, bu durumu şu Âyet-i Kerime ile bize anlatmaktadır:

— **Biz, peygamberlerin bazısını, bazısından fazilet yönüyle üstün kıldık..** (17/55)

Onların bu durumu, kendi aralarında da müşahede edilir..

Onların manevî varisleri de, aynı şekilde veraset aldıkları menbaın fazilet durumuna göre değer kazanırlar..

— «Çünkü peygamberlerin hemen hepsi, Hakk'a açılan birer gözdür..

O gözlerin herbiri, kendi vüs'atınca, Hakk'ı müşahede eder..
..Ve her velîye ondan bir nasib vardır..»

•

Derdi ki:

— «Evliya zümresi ikiye ayrılır:

a) Sâlihler,

b) Sıddıklar..

Salihler zümresine ayrılanlar, nebîlere bedeldir..

Yani: Yeni bir şeriat getirmeyip, kendisinden evvel gelen peygamberin yolunu izleyen peygamberlere..

Sıddıklar ise.. Resullere bedeldir..

Yani: Kendisinden evvel gelen peygamberin şeriatını neshedip yeni bir din kuran peygambere..

Fazilet itibarı ile; salihlerle, sıddıklar arasındaki fark; nebîlerle resuller arasındaki fark kadardır..

Evliya arasında bir zümre vardır ki: Maddî ve manevî yönü ile, yalnız Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden alacağını alır.. Ve onu müşahede eder..

Ama, bunlar azdır.. Ancak, müşahede değil de; tahkik yönüyle Resûlullah Efendimize yolu ulaşan velî çoktur..

Her velinin velâyetine sebep olan asıl maddesi, ve her nebînin nübüvvetine sebep olan asıl maddesi, mutlaka Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden gelir..

Ne var ki; onlardan bir kısmı, feyz aldığı menbaı müşahede eder.. Bazısına da bu kaynak ve asıl maddesi açıktan belli olmaz..

Kendisine gelen yüce varidat içinde fena haline geçer.. Madde-i asliyesinin talebi ile uğraşmaz; içinde bulunduğu halde gark olup gider..

İçinde yaşadığı durum dışında, başka birşey görmez..

Sonra.. Bu evliya ve enbiyadan bir başka zümre de vardır ki: Kendilerine nur-u ilâhî gelmiştir..

Bakacaklarına o nurla bakar; kimliklerini anlarlar..

Bütün bunlar; o büyüklere has kerametlerdir..

— Bu, böyle olamaz..

Demek; evliyanın kerametini inkâra gider..

Bilhassa, durumu bu şekilde bildikten sonra.. İnkâr yoluna sapmaktan Allah'a sığınırız..»

•

Şöyle anlatırdı:

— «Mahabbet ehlinin; kendisinden terakki edip, yükseklere çıkacağı ilk durak yeri, nefistir..

Şayet, nefsin riyazeti ve idaresi ile uğraşır; onu anlamaya ve hakikatını bulmaya kavuşursa.. Kendisine, ikinci durağın nurları çakar..

İşbu ikinci menzili Kalb'dir..

Şayet yolcu; kalbin bütün idaresini ele alır, onunla gereği gibi meşgul olursa.. Sonunda onun da ne olduğunu anlarsa.. Ve anlamadık bir yönünü bırakmazsa..

İşte o zaman: Kendisine üçüncü bir nur çakar.. İşbu nur, ruhun nurudur..

Sonra.. O Hak yolcusu, ruhun durumu ile de ilgilenirse.. Marifet yönüyle eksiği tamam olur.. Kendisine peyderpey, yakîn nurları hibe edilmeye başlar.

Taa, İş tamama erinceye kadar..

Ne var ki; burada anlatılan; umuma has bir yolculuktur..

Havas kulların yoluna gelince.. Orası sultanların yoludur..

Onun pek az kısmı şerh edilecek olsa.. Akıllar dayanamaz..»

•

Derdi ki:

— «Herkime ki; Allah Taâlâ akıl nuru ihsan eyler: Varlığı hadsiz bir şekilde, sonsuzluk içinde müşahede etmeye başlar..

Bilhassa, bu şekilde bir nur vasıtası ile; cümle kâinatı: Hava boşluğunda bir ev kadar küçük görür..

Bazan da, o ilâhî güneşin nuru kaybolur ve hiçbir şey göremez..

Burada bahsi edilen güneş; akıl güneşidir.. Öyle bir akıl ki, zarurî ve maddeden uzak.. Yakîn nuru ile sarılı..

Ne zaman ki, bu yakîn nuru eriyip gitti; kâinat tüm olarak gözden silinir..

Sadece bir bütün olarak varlık kalır.. Ki bu da, sonsuz bir şeydir..

Bu durumda kul; içinde bulunduğu kâinatla beraber, bazan yok olur; bazan da var..

Şöyle ki:

Şayet o kulun, bu yokluk halinden kurtulup, ayık hale gelmesi murad edilirse.. Kendisine gizli bir nida gelir.. Ama, zâhirde sessiz..

İşbu ses için de; kendisine anlayış yardımı yetişir..

Ancak bu ses ve yardım ona gelmez ki; Allah'ın zatından gayrı bir varlık müşahede eder..

Böylesi bir kimse; Allah'tan bir şey beklemesin..

Ama sadece zat-ı Hakk'ı müşahedeye dalan kimse böyle değil.. Yukarıda anlatıldığı gibi, kendisine ilâhî yardım geldi mi; mana sarhoşluğundan ayıktır..

İşte o zaman, şu duayı yapar:

— Ya Rabbi, bana bu halimde sebat ver.. Yoksa ben helâk olurum..

..Ve o kul, bu ayık halinde, yakînen bilir ki: Kendisi, uçsuz bucaksız bir umman içindedir.. Ve ondan ancak, Allah Taâlâ kurtarabilir..

Bundan sonra o kula şu hitap gelir:

— Bütün bu gördüğün varlıklar; bir akıldan ibarettir ki; Resulüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- onun için şöyle buyurdu:

— **Allah'ın ilk yarattığı akıldır..»**

•

Cümlesinden devam ederek, o mana yolcusu kulun bir başka durumuna işaret etti:

— «Sonra.. O kula, bu akıl nuru önünde bir zül hali ihsan edilir.. Bir de inkiyad..

İşbu zül ve inkiyad onu yükseltmek için verilir..

Sebebine gelince.. Onun için, bu nurun sonuna varmak mümkün olamaz..

O kul, bu aciz inkiyad halinde kalırken; Allah Taâlâ dilerse esma sıfatlarının nuru ile yardım eder ve o: Göz açıp kapayıncaya kadar az bir zaman içinde bütün bu mevcudatı geçip gider.. Ya da daha az bir anlık zaman içinde:

Çünkü, Allah Taâlâ:

— **Dilediğimizin derecesini yükseltiriz..** (12/76)

Buyurdu..

Bundan sonra.. Allah Taâlâ, o kula; Rabbanî bir ruhun nur yardımını yetiştirir..

İşbu nurla, mevcuda karşı bir irfan duygusuna sahib olur..

Ve.. böylece, rabbanî ruh alanına yükselir.. Ve bu makamda, kendisinin bir süsü varsa o erir gider.. Sonra, atıp bıraktıkları da gözünden ve gönlünden silinir, temizlenir.. Hatta kendisi de kalmaz.. Hiç mevcud değilmiş gibi olur..

Şayet Allah Taâlâ dilerse.. Ona bir canlılık ihsan eyler.. Ama bu canlılık, onun sıfatlarının nuru sayesinde olur..

İşbu canlılığın verilişinin bir hikmeti ise.. Onun bu rabbanî mevcud hakkında marifete ulaşabilmesini sağlamaktır..

Kul bu rabbanî varlığa karşı bir marifete ki, sahib oldu.. İlâhî sıfatların daha ilk çıkış yönünden bir koku almaya başlar..

Bu arada bir yanılma eseri:

— İşte Allah.. diyeceği sırada; ezelî inayet onun yardımına koşar ve şu dille konuşur:

— Dikkatli ol.. Bu, öyle bir varlıktır ki; hiç kimse onu rasgele bir sıfatla anmaya yetkili olamaz..

Kaldı ki o; burada anladığını, ehli olmayan kimselere de anlatmaya yetkili değildir..

Ancak, bir kimseye bir şeyler anlatmak niyetinde ise.. Getireceği misalin nuru, onda da vardır.. Ama yine de, onu bırakıp başkasının nuru ile ona marifet duygusu aşılamak yerinde olur..

Bundan sonra.. O Hak yolcusuna, sır nuru yardımını, Allah gönderir..

İşbu yardım sayesinde o kul; kendisini sır meydanı kapısında oturur bulur..

Bundan sonra.. Tamamen bir sırdan ibaret olan mevcuda karşı bir başka irfan duygusuna sahib olmaya başlar..

İşbu hal üzere, kendinden geçer.. Kendi varlığını idrâk edemez.. Ve bütün vasıfları eriyip gider..

Bir varmış, bir yokmuş• döner..

Ve nihayet o kul bütün bu makamlarda Allah'ın yardımı ile başarıya ulaşırsa.. Zat-ı ilâhî nuru ona kavuşur..

Artık bundan sonra.. Onun için bir yokluk düşünülemez..

Sonsuz ve baki bir hayata kavuşur ki. Onun ne önü olur; ne de sonu..

Tam bir canlılık ve tam bir hayat..

İşte bundan sonradır ki, o kul; cümle varlığı malum olan şeylere bu zati hayatın nuru ile nazar eyler..

İşbu halet içinde, Cenâb-ı Hakk'ın nurunu, bütün eşyaya yaygın bulur..

Bundan gayrı bir şey görmez olur..

Bu arada, onun yine yardımına yetişilir ve yanılması ihtimaline binaen şu nida yapılır:

— Sakın zat-ı ilâhi'de herhangi bir aldanmaya girmeyesin.. Çünkü bu makamda Allah'a karşı mahcubiyet, ancak Allah ile olur..

Zira bu son makamda, başkası ile bir mahcubiyetin olması muhaldir..

O makamda bir başka hayatla dirilir.. Ki bu hayatı, Allah Taâlâ ona bir emanet olarak ihsan eylemiştir.

..Ve bu makamdaki canlılığında o, şu duayı yapar:

— Ya Rabbi, senden sana sığınırım; ta ki, zatından gayrını görmeyeyim..

İşbu yol: Aliyyülalâ, olan zata çıkar..

..Ve bu yol; herbiri, nebilerin bedeli olan mahabbet ehlinin yoludur..

Onlar, bu menzili bulduktan sonra.. Herbirine ayrı ayrı nimetler verilir; hiçbirinin haddine düşmemiştir ki: O nimetin bir zerresini vasfedebilsin..

En iyisi ona hamd etmek:

— Verdiği bütün nimetleri için Allah'a hamd olsun..

Nevileri, kendilerine münhasır olan mahabbet ehlinin yoluna gelince: Bunlar, daimî bir terakki içindedir..

İşbu terakkileri; ondan, ona ve onunladır..

Sebebine gelince: Başkası ile, ona vuslat mümkün değildir..

Sonra.. Onların bu yolda attıkları ilk adım adımsızlıktır..

Yani: Yokluk..

Cenâb-ı Hak, onlara zatı nurundan bir nebze atmış ve onları kaybetmiştir.. Yani: Kulları arasında..

Ve.. Onlara halvet hallerini sevdirmiştir..

Sonra, onlara göre, yaptıkları salih amel de bir önem taşımaz..

Onlara göre bir büyük varsa.. O da: Yerlerin ve semaların Rabbıdır..

Bu arada, Cenâb-ı Hak onlara, adem —yokluk— libası giydirir.. Bu halleri ile, kendilerine bir nazar ederler ki: Yok olmuşlar..

Aslında varlar; ama bir yokluk içinde varlar.. Kendileri olmadan varlar..

Sonra, bu görüşlerini bir zulmet takib eder.. Kendilerini kendi gözlerinden bile saklar..

Bakışları yok olur; ama illetsiz.. Yalnız bu göremeyişin illeti değil; bütün illetler erir; gider..

Cümle hadiseler, zail olur; ama ortada hiçbir hadise olmadan.. Ve.. bir varlık hissi de duyulmadan..

Bütün illet ve sebeplerden yana temiz olarak bir yokluk kalır.. Kaldı ki; bunlarla ilgili bir marifet duygusu da mevcud olamaz..

Çünkü, gerek marifet, gerek illet hep maddî âlemin işleridir.. Oraya böyle şeylerin ulaşması imkânsızdır.. Madde nerede?. Mana nerede?.. Kaldı ki; orası, manadan da ötede bir manadır..

Yani: Manaların manası..

Orada, bütün bilgiler, eriyip gider.. Resimler silinir.. Öyle bir siliniş silinir ki; ne bir iz kalır; ne de bir sebep zikredilir..

Bu makamda; sadece bir işaret eden kalır; bunun da ne vasfı burada anlatılabilecek şekilde var olur; ne de sıfatı.. Hatta zatı bile..

Burada dile gelebilecek şekilde; ne vasıf vardır; ne de sıfat..

İşte.. o kul da, bu vasfa bürünen bir varlık olur..

Bu âlemde bunlar olurken; ortaya bir sebep sürülmeden olur..

İşte.. bütün bu işlerden sonra.. Artık tek varlık zuhur eder..

Yani: Bir sebebe mebni olmadan daima zuhur eden zat..

Ki o, sırrı ile zuhur eder; ama zatı için.. Ama zatında..

Öyle bir zuhur eder ki: Onun için bir evveliyat da düşünülemez..

O zuhur eder ve bakar; ama: Zatından.. zatı için ve zatında..

O mana yolcusu kul; onun kudsî zuhuru ile bir hayat kazanır.. Ama bu da bir illete ve sebebe mebni değildir..

O kul, bu hayatla zuhurunda bir evveliyat kazanır; ama daha evvel bir zuhuru olmamış gibi..

Sonra o; eşyaya, bir asıl madde olur; herşey onun vasfına göre vücud bulur..

Eşyanın bir zuhuru olacaksa.. O da yine onun, yani: Hakk'ın nuru ile zuhur bulur.»

•

Allah Taâlâ o kulu alır, bir denizden bir başka denize atar.. Taa, sır denizine geçinceye kadar..

O sır denizine ki geçti; öyle bir gark oluş olur ki; taa, ebedlerin ebedine kadar, onun için o denizden çıkış yoktur..

Şayet Allah Taâlâ dilerse.. Onu; Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize vekâleten meydana çıkarır..

..Ve onun vasıtası ile Allah Taâlâ kullarından çoğuna hayat verir.

Dilerse de olduğu gibi bırakır; meydana çıkarmaz..

O kendi mülkünde dilediğini yapmakta serbesttir..

İşbu anlatılanlar, tatlı bir anberdir ki; avam ve o havas kullarınyolu anlatılmıştır..

Kendine bir ibret dersi almaya bak..»

Şazîlî Hazretlerinin cümleleri burada biterken; bizim de diyeceğimiz var.. —Şa'ranî Hazretleri anlatıyor—:

— Ey kardeş, bütün bu anlatılanlar, hususî bir hüviyet taşıyan işlerdir..

Ama, kemal bulmuş kullara mahsus..

Bunu anlatmaya sebep: Onların makamı için senin şevkini artırmaktır..

..Ve onları tasdik babında önüne bir kapı açmaktadır.

İşbu şevki ve onları tasdiki; sözlerini dinlerken özünde bulacaksın..

Ki bu manaya, eserimizin ön sözünde de işaret etmiştik..

Bütün bu söylenen kelâm, pek ulvidir. Bilhassa Şazîlî Hazretlerinin dilinden dökülen..

Şu içinde yaşadığım zamanın velilerinde, bu gibi sözleri bulmam mümkün değil..

Cenab-ı Hak sübhandır.. Öyle bir sübhandır ki; dilediği kimseye, dilediği kadar in'am ve ihsanda bulunur.

•

AÇIKLAMA

Eserin İKİNCİ KISMINI burada tamamlarken:

a) Eserin arapça aslına göre, birinci cild 303. menkıbede bitip, 304. menkıbe ile ikinci cilde geçildiğini,

b) ÜÇÜNCÜ KISMA 314. Menkıbe ile EB'ÜL-ABBAS MÜRSİ Hazretlerinden başladığımızı, Allah'ın izni ile bildiririz.

— Mütercim —

İÇİNDEKİLER

		Sayfa
231.	Eb'ül-Abbas Mehdî (Eb'ül-Abbas b. Mehdî)	421
232.	Ebu Bekir Dîneverî (Ebu Bekir b. Davud el-Dîneverî el-Rakî)	422
233.	Abdullah Razî (Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed Abdullah b. Abdurrahman el-Razî)	423
234.	İsmail Sülemî (Ebu Amr İsmail b. Necid b. Ahmed b. Yusuf b. Salim b. Halid el-Sülemî)	425
235.	Eb'ül-Hasan Buşencî (Eb'ül-Hasan b. Ahmet b. Sehl el-Busencî)	426
236.	Ebu Abdullah Dabi (Ebu Abdullah Muhammed b. Hafif el-Dabî)	427
237.	Eb'ül-Hüseyn Dündar-ı Şirazî (Eb'ül-Hüseyn Bendar b. el-Hüseyn el-Şirazî)	429
238.	Ebu Bekir Tamistanî (Ebu Bekir el-Tamistanî)	430
239.	Eb'ül-Abbas Dîneverî (Eb'ül-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Dîneverî)	432
240.	Ebu Osman Mağribî (Ebu Osman Said b. Selâm el-Mağribî)	433
241.	Eb'ül-Kasım Nasrabazî (Eb'ül-Kasım İbrahim b. Muhammed b. Mahmume el-Nasrabazî)	435
242.	Eb'ül-Hasan-ı Hasrî (Eb'ül-Hasan Ali b. İbrahim el-Hasrî)	438
243.	Ebu Abdullah Ruzbarî (Ebu Abdullah Ahmed b. Ata b. Ahmed el-Ruzbarî)	439
244.	Ebu Abdullah Rügandî (Ebu Abdullah b. El-Hasan el-Rügandî)	440
245.	Eb'ül-Hasan Ali Sofî (Eb'ül-Hasan Ali b. Bendar b. El-Hüseyn el-Sofî)	442
246.	Muhammed Nisaburî (Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed b. Cafer el-Nisaburî)	444
247.	Muhammed Kırad (Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Hamdun el-Kırad)	444
248. - 249.	Ebu Abdullah ve Eb'ül-Kasım (Ebu Abdullah ve Eb'ül Kasım İbna Ahmed b. Ahmed b. Muhammed El-	

Syfa

Mukrî) 445
250. Abdullah Rasibî (Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed el-Rasibî) 447
251. Muhammed Dîneverî (Ebu Abdullah Muhammed b. Abdulhalik el-Dineverî) 448
252. Abdülkadir Geylânî (Ebu Salih Seyyidi Abdülkadir el-Ciylî) 450
253. Ebu Bekir b. Hevvar Betaihî (Ebu Bekir b. Hevvar el-Betaihî) 474
254. Ebu Muhammed Şenbekî (El-Şeyh Ebu Muhammed el-Şenbekî) 476
255. Azzaz Betaihî (El-Şeyh Azzaz b. Mustevdâ el-Betaihî) . 477
256 Mansur Betaihî (El-Şeyh Mansur Betaihî) 478
257. Şeyh Ebülvefa (El-Şeyh Tac'ül-Arifin Ebulvefa) 481
258. Hammad b. Müslim Debbas (El-Şeyh Hammad) 482
259. Yusûf-ü Hamedanî (El-Şeyh Ebu Yakub Yusûf b. Eyyub el-Hamedanî) 485
260. Ukayli Münbicî (El Şeyh Ukayl'ül-Münbicî) 487
261. Ebu Yazî'el-Mağribî (El-Şeyh Ebu Yazî'el-Mağribî) ... 489
262. Adiyy b. Müsafir Emevî (El-Şeyh Adiyy b. Müsafir el-Emevî) 491
263. Ali b. Vehbi Sincarî (El-Şeyh Ali b. Vehb'el-Sincarî) ... 495
264. Musa b. Mahin Zûlî (El-Şeyh Musa b. Mahin el-Zulî) . 497
265. Abdülkadir Sühreverdî (El-Şeyh Eb'ül-Necib Abdülkadir Sühreverdî) 499
266. Ahmed'el-Rüfaî (El-Şeyh Ahmed b. Eb'ül-Hüseyn el-Rufaî) 503
267. Ali b. Hiytî (El-Şeyh Ali b. el-Hiytî) 518
268. Abdurrahman Tağsuncî (El-Şeyh Abdurrahman el-Tağsuncî) 521
269. Beka Batur (El-Şeyh Beka b. Batur) 524
270. Ebu Said-i Kalevrî (El-Şeyh Ebu Said el-Kalevrî) 526
271. Matar'ül- Bazeranî (Matar'ül-Bazeranî) 527
272. Macid'ül-Kürdî (El-Şeyh Ebu Muhammed Macid'ül-Kürdî) 530
273. Şeyh Cakir (Şeyh Cakir) 532
274. Ebu Muhammed Kasım (El-Şeyh Ebu Muhammed el-Kasım b. Abdullah el-Basrî) 535
275. Osman Kureşî (El-Şeyh Ebu Amr Osman b. Merzuk el-Kureşî) 537
276. Süveyd-i Sincarî (El-Şeyh Süveydi Sincarî) 542
277. Hayat b. Kays (El-Şeyh Hayat b. Kays el-Hirânî) 547

		Sayfa
278.	Rıslan-ı Dımeşkî (El-Şeyh Rıslan-ı Dımeşkî)	549
279.	Ebu Medyeni Mağribî (El-Şeyh Ebu Medyen'ül-Mağribî) .	552
280.	Abdürrahim Mağribî (Ebu Muhammed Abdürrahim el-Mağribî el-Kunavî)	559
281.	Ahmed'ül-Mül'im (El-Şeyh Eb'ül-Abbas Ahmed el-Mül'-im)	563
282.	Ebülhaccac Uksurî (El-Şeyh Eb'ül-Haccac el-Uksurî) .	565
283.	Kemaleddin b. Abdüzzahir (El-Şeyh Kemaleddin b. Abdüzzahir)	570
284.	Kutbüddin-i Kastalânî (El-Şeyh Kutbüddin el-Kastalânî)	571
285.	Abdullah Kureşî (Eb'ül-Şeyh Abdullah el-Kureşî)	571
286.	Muhammed b. Ebu Hemza (El-Şeyh Muhammed b. Ebu Hemza)	573
287.	Abdülgaffar Kusî (El-Şeyh Abdülgaffar el-Kusî)	577
288.	Ebülhasan İskenderî (El-Şeyh Eb'ül-Hasan b. Saiğ el-İskenderî)	579
289.	Ebüssuud b. Ebüleşair (El-Şeyh b. Eb'ül-Eşair b. Şaban b. el-Tabib el-Bazinî)	581
290.	İbrahim Düsukî (El-Şeyh el-Arif ü billâh Seyyidi İbrahim el-Düsukî el-Kureşî)	595
291.	Ahmed Bedevî (El-Seyyid el-Hasib el-Nesib Eb'ül-Abbas Seyyidî Ahmed el-Bedevî el-Şerif)	662
292.	Muhyiddin-i Arabî (El-Şeyh el-Arif el-Kâmil el-Muhakkik el-Müdekkik Ehadü Ekâbir el-Arifîn Billâh Seyyidi Muhyiddin b. el-Arabi)	686
293.	Davud'ül-Kebir (El-Şeyh Davud el-Kebir b. Mahalâ) ...	689
294.	Muhammed Neferî (El-Arif ü Billâh el-Muhammed b. Abd'ül-Cebbar el-Neferî)	752
295.	Eb'ül-Feth'il-Vasitî (El-Şeyh Eb'ül Fetih el-Vasıtî) ...	755
296.	Ali Melicî (El-Şeyh Ali el-Melicî)	756
297.	Abdülaziz Deyrinî (Seyyidi Abd'ül-Aziz el-Deyrinî) ...	757
298.	Abdullah Endülüsî (El-Şeyh Abdullah b. Ebu Cemre el-Endülüsî el-Mürsî)	758
299.	Abdullah Arşî (El-Şeyh b. Muhammed el-Arşî el-Mercanî).	759
300.	Abdülhak Mürsî (El-Şeyh Abd'ül-Hak b. Seb'in el-Mürsî)	759
301.	Muhammed Kunevî (El-Şeyh Muhammed el-Kunevî el-Sofî)	760
302.	Muhammed Abderî (El-Şeyh Muhammed el-Abderî) ...	760
303.	İbrahim Caberî (El-Şeyh İbrahim el-Caberî b. Midad b. Şeddad)	761

Sayfa

304. Abdullah Menufî (El-Şeyh Abdullah el-Menufî el-Malikî) 763
305. Hüseyin Cakî (El-Şeyh Hüseyin el-Cakî) 764
306. Hızır'ül-Kürdî (El-Şeyh el-Kürdî) 765
307. Şerafeddin-i Kürdî (El-Şeyh Şerafeddin el-Kürdî) 766
308. Muhammed b. Harun (El-Şeyh Muhammed b. Harun) ... 766
309. Yahya Sanafiri (El-Şeyh Yahya el-Sanafirî) 769
310. Ebülabbas'ül Basir (El-Şeyh Eb'ül-Abbas el-Basir) ... 769
311. Şeyh Hasan (El-Şeyh Hasan Şeyh'ül-Müslimiye) 772
312. Ali Seddar (El-Şeyh Ali el-Seddar) 772
313. Ebu Hasan-ı Şazilî (Eb'ül-Hasan Ali b. Abdullah b. Abd'-ül-Cebbar el-Şazilî) 773

DÜZELTME

478. sayfa, 19. satırdan itibaren yazılan menâkıb, Ahmed b. Rifâi hazretlerinin dayısı **Mansûr Betaihî** isimli zâta aittir.

ISBN 975-8514-56-3 Takım No
ISBN 975-8514-57-1 1-2. Cilt